നമോ തസ്സ ഭഗവതോ അരഹതോ സമ്മാസമ്ബുദ്ധസ്സ

സംയുത്തനികായോ

സളായതനവഗ്ഗോ

൧. സളായതനസംയുത്തം

൧. അനിച്ചവഗ്ഗോ

൧. അജ്ഝത്താനിച്ചസുത്തം

൧. ഏവം മേ സുതം. ഏകം സമയം ഭഗവാ സാവത്ഥിയം വിഹരതി ജേതവനേ അനാഥപിണ്ഡികസ്സ ആരാമേ. തത്ര ഖോ ഭഗവാ ഭിക്ഖൂ ആമന്തേസി - ‘‘ഭിക്ഖവോ’’തി. ‘‘ഭദന്തേ’’തി തേ ഭിക്ഖൂ ഭഗവതോ പച്ചസ്സോസും. ഭഗവാ ഏതദവോച -

‘‘ചക്ഖും , ഭിക്ഖവേ, അനിച്ചം. യദനിച്ചം തം ദുക്ഖം; യം ദുക്ഖം തദനത്താ. യദനത്താ തം ‘നേതം മമ, നേസോഹമസ്മി, ന മേസോ അത്താ’തി ഏവമേതം യഥാഭൂതം സമ്മപ്പഞ്ഞായ ദട്ഠബ്ബം. സോതം അനിച്ചം. യദനിച്ചം... പേ॰... ഘാനം അനിച്ചം. യദനിച്ചം...പേ॰... ജിവ്ഹാ അനിച്ചാ. യദനിച്ചം തം ദുക്ഖം; യം ദുക്ഖം തദനത്താ. യദനത്താ തം ‘നേതം മമ, നേസോഹമസ്മി, ന മേസോ അത്താ’തി ഏവമേതം യഥാഭൂതം സമ്മപ്പഞ്ഞായ ദട്ഠബ്ബം. കായോ അനിച്ചോ. യദനിച്ചം...പേ॰... മനോ അനിച്ചോ. യദനിച്ചം തം ദുക്ഖം; യം ദുക്ഖം തദനത്താ. യദനത്താ തം ‘നേതം മമ, നേസോഹമസ്മി, ന മേസോ അത്താ’തി ഏവമേതം യഥാഭൂതം സമ്മപ്പഞ്ഞായ ദട്ഠബ്ബം. ഏവം പസ്സം, ഭിക്ഖവേ, സുതവാ അരിയസാവകോ ചക്ഖുസ്മിമ്പി നിബ്ബിന്ദതി, സോതസ്മിമ്പി നിബ്ബിന്ദതി, ഘാനസ്മിമ്പി നിബ്ബിന്ദതി, ജിവ്ഹായപി നിബ്ബിന്ദതി, കായസ്മിമ്പി നിബ്ബിന്ദതി , മനസ്മിമ്പി നിബ്ബിന്ദതി. നിബ്ബിന്ദം വിരജ്ജതി; വിരാഗാ വിമുച്ചതി; വിമുത്തസ്മിം വിമുത്തമിതി ഞാണം ഹോതി. ‘ഖീണാ ജാതി, വുസിതം ബ്രഹ്മചരിയം, കതം കരണീയം, നാപരം ഇത്ഥത്തായാ’തി പജാനാതീ’’തി. പഠമം.

൨. അജ്ഝത്തദുക്ഖസുത്തം

൨. ‘‘ചക്ഖും, ഭിക്ഖവേ, ദുക്ഖം. യം ദുക്ഖം തദനത്താ; യദനത്താ തം ‘നേതം മമ, നേസോഹമസ്മി, ന മേസോ അത്താ’തി ഏവമേതം യഥാഭൂതം സമ്മപ്പഞ്ഞായ ദട്ഠബ്ബം. സോതം ദുക്ഖം...പേ॰... ഘാനം ദുക്ഖം... ജിവ്ഹാ ദുക്ഖാ... കായോ ദുക്ഖോ... മനോ ദുക്ഖോ. യം ദുക്ഖം തദനത്താ; യദനത്താ തം ‘നേതം മമ, നേസോഹമസ്മി, ന മേസോ അത്താ’തി ഏവമേതം യഥാഭൂതം സമ്മപ്പഞ്ഞായ ദട്ഠബ്ബം. ഏവം പസ്സം...പേ॰... നാപരം ഇത്ഥത്തായാതി പജാനാതീ’’തി. ദുതിയം.

൩. അജ്ഝത്താനത്തസുത്തം

൩. ''ചക്ഖും, ഭിക്ഖവേ, അനത്താ. യദനത്താ തം 'നേതം മമ, നേസോഹമസ്മി, ന മേസോ അത്താ'തി ഏവമേതം യഥാഭൂതം സമ്മപ്പഞ്ഞായ ദട്ഠബ്ബം. സോതം അനത്താ...പേ॰... ഘാനം അനത്താ... ജിവ്ഹാ അനത്താ... കായോ അനത്താ... മനോ അനത്താ. യദനത്താ തം 'നേതം മമ, നേസോഹമസ്മി, ന മേസോ അത്താ'തി ഏവമേതം യഥാഭൂതം സമ്മപ്പഞ്ഞായ ദട്ഠബ്ബം. ഏവം പസ്സം...പേ॰... നാപരം ഇത്ഥത്തായാതി പജാനാതീ''തി. തതിയം.

൪. ബാഹിരാനിച്ചസുത്തം

൪. ''രൂപാ , ഭിക്ഖവേ, അനിച്ചാ. യദനിച്ചം തം ദുക്ഖം; യം ദുക്ഖം തദനത്താ. യദനത്താ തം 'നേതം മമ, നേസോഹമസ്മി , ന മേസോ അത്താ'തി ഏവമേതം യഥാഭൂതം സമ്മപ്പഞ്ഞായ ദട്ഠബ്ബം. സദ്ദാ... ഗന്ധാ... രസാ... ഫോട്ഠബ്ബാ... ധമ്മാ അനിച്ചാ. യദനിച്ചം തം ദുക്ഖം; യം ദുക്ഖം തദനത്താ. യദനത്താ തം 'നേതം മമ, നേസോഹമസ്മി, ന മേസോ അത്താ'തി ഏവമേതം യഥാഭൂതം സമ്മപ്പഞ്ഞായ ദട്ഠബ്ബം. ഏവം പസ്സം, ഭിക്ഖവേ, സുതവാ അരിയസാവകോ രൂപേസുപി നിബ്ബിന്ദതി, സദ്ദേസുപി നിബ്ബിന്ദതി, ഗന്ധേസുപി നിബ്ബിന്ദതി, രസേസുപി നിബ്ബിന്ദതി, ഫോട്ഠബ്ബേസുപി നിബ്ബിന്ദതി, ധമ്മേസുപി നിബ്ബിന്ദതി. നിബ്ബിന്ദം വിരജ്ജതി; വിരാഗാ വിമുച്ചതി; വിമുത്തസ്മിം വിമുത്തമിതി ഞാണം ഹോതി. 'ഖീണാ ജാതി, വുസിതം ബ്രഹ്മചരിയം, കതം കരണീയം, നാപരം ഇത്ഥത്തായാ'തി പജാനാതീ''തി. ചതുത്ഥം.

൫. ബാഹിരദുക്ഖസുത്തം

൫. ''രൂപാ , ഭിക്ഖവേ, ദുക്ഖാ. യം ദുക്ഖം തദനത്താ; യദനത്താ തം 'നേതം മമ, നേസോഹമസ്മി, ന മേസോ അത്താ'തി ഏവമേതം യഥാഭൂതം സമ്മപ്പഞ്ഞായ ദട്ഠബ്ബം. സദ്ദാ... ഗന്ധാ... രസാ... ഫോട്ഠബ്ബാ... ധമ്മാ ദുക്ഖാ. യം ദുക്ഖം തദനത്താ. യദനത്താ തം 'നേതം മമ, നേസോഹമസ്മി, ന മേസോ അത്താ'തി ഏവമേതം യഥാഭൂതം സമ്മപ്പഞ്ഞായ ദട്ഠബ്ബം. ഏവം പസ്സം...പേ॰... നാപരം ഇത്ഥത്തായാതി പജാനാതീ''തി. പഞ്ചമം.

൬. ബാഹിരാനത്തസുത്തം

൬. ''രൂപാ, ഭിക്ഖവേ, അനത്താ. യദനത്താ തം 'നേതം മമ, നേസോഹമസ്മി, ന മേസോ അത്താ'തി ഏവമേതം യഥാഭൂതം സമ്മപ്പഞ്ഞായ ദട്ഠബ്ബം. സദ്ദാ... ഗന്ധാ... രസാ... ഫോട്ഠബ്ബാ... ധമ്മാ അനത്താ. യദനത്താ തം 'നേതം മമ, നേസോഹമസ്മി, ന മേസോ അത്താ'തി ഏവമേതം യഥാഭൂതം സമ്മപ്പഞ്ഞായ ദട്ഠബ്ബം. ഏവം പസ്സം...പേ॰... നാപരം ഇത്ഥത്തായാതി പജാനാതീ''തി. ഛട്ഠം.

൭. അജ്ഝത്താനിച്ചാതീതാനാഗതസുത്തം

൭. ''ചക്ഖും , ഭിക്ഖവേ, അനിച്ചം അതീതാനാഗതം; കോ പന വാദോ പച്ചുപ്പന്നസ്സ! ഏവം പസ്സം, ഭിക്ഖവേ, സുതവാ അരിയസാവകോ അതീതസ്മിം ചക്ഖുസ്മിം അനപേക്ഖോ ഹോതി; അനാഗതം ചക്ഖും നാഭിനന്ദതി; പച്ചുപ്പന്നസ്സ ചക്ഖുസ്സ നിബ്ബിദായ വിരാഗായ നിരോധായ പടിപന്നോ ഹോതി. സോതം അനിച്ചം... ഘാനം അനിച്ചം... ജിവ്ഹാ അനിച്ചാ

അതീതാനാഗതാ; കോ പന വാദോ പച്ചുപ്പന്നായ! ഏവം പസ്സം, ഭിക്ഖവേ, സുതവാ അരിയസാവകോ അതീതായ ജിവ്ഹായ അനപേക്ഖോ ഹോതി; അനാഗതം ജിവ്ഹം നാഭിനന്ദതി; പച്ചുപ്പന്നായ ജിവ്ഹായ നിബ്ബിദായ വിരാഗായ നിരോധായ പടിപന്നോ ഹോതി. കായോ അനിച്ചോ...പേ॰... മനോ അനിച്ചോ അതീതാനാഗതോ; കോ പന വാദോ പച്ചുപ്പന്നസ്സ! ഏവം പസ്സം, ഭിക്ഖവേ, സുതവാ അരിയസാവകോ അതീതസ്മിം മനസ്മിം അനപേക്ഖോ ഹോതി; അനാഗതം മനം നാഭിനന്ദതി; പച്ചുപ്പന്നസ്സ മനസ്സ നിബ്ബിദായ വിരാഗായ നിരോധായ പടിപന്നോ ഹോതീ''തി. സത്തമം.

൮. അജ്ഝത്തദുക്ഖാതീതാനാഗതസുത്തം

൮. ''ചക്ഖും , ഭിക്ഖവേ, ദുക്ഖം അതീതാനാഗതം; കോ പന വാദോ പച്ചുപ്പന്നസ്സ! ഏവം പസ്സം, ഭിക്ഖവേ, സുതവാ അരിയസാവകോ അതീതസ്മിം ചക്ഖുസ്മിം അനപേക്ഖോ ഹോതി; അനാഗതം ചക്ഖും നാഭിനന്ദതി; പച്ചുപ്പന്നസ്സ ചക്ഖുസ്സ നിബ്ബിദായ വിരാഗായ നിരോധായ പടിപന്നോ ഹോതി. സോതം ദുക്ഖം...പേ॰... ഘാനം ദുക്ഖം...പേ॰... ജിവ്ഹാ ദുക്ഖാ അതീതാനാഗതാ; കോ പന വാദോ പച്ചുപ്പന്നായ! ഏവം പസ്സം, ഭിക്ഖവേ, സുതവാ അരിയസാവകോ അതീതായ ജിവ്ഹായ അനപേക്ഖോ ഹോതി; അനാഗതം ജിവ്ഹം നാഭിനന്ദതി; പച്ചുപ്പന്നായ ജിവ്ഹായ നിബ്ബിദായ വിരാഗായ നിരോധായ പടിപന്നോ ഹോതി. കായോ ദുക്ഖോ...പേ॰... മനോ ദുക്ഖോ അതീതാനാഗതോ; കോ പന വാദോ പച്ചുപ്പന്നസ്സ! ഏവം പസ്സം, ഭിക്ഖവേ, സുതവാ അരിയസാവകോ അതീതസ്മിം മനസ്മിം അനപേക്ഖോ ഹോതി; അനാഗതം മനം നാഭിനന്ദതി; പച്ചുപ്പന്നസ്സ മനസ്സ നിബ്ബിദായ വിരാഗായ നിരോധായ പടിപന്നോ ഹോതീ''തി. അട്ഠമം.

൯. അജ്ഝത്താനത്താതീതാനാഗതസുത്തം

൯. ''ചക്ഖും , ഭിക്ഖവേ, അനത്താ അതീതാനാഗതം; കോ പന വാദോ പച്ചുപ്പന്നസ്സ! ഏവം പസ്സം, ഭിക്ഖവേ, സുതവാ അരിയസാവകോ അതീതസ്മിം ചക്ഖുസ്മിം അനപേക്ഖോ ഹോതി; അനാഗതം ചക്ഖും നാഭിനന്ദതി; പച്ചുപ്പന്നസ്സ ചക്ഖുസ്സ നിബ്ബിദായ വിരാഗായ നിരോധായ പടിപന്നോ ഹോതി. സോതം അനത്താ...പേ॰... ഘാനം അനത്താ...പേ॰... ജിവ്ഹാ അനത്താ അതീതാനാഗതാ; കോ പന വാദോ പച്ചുപ്പന്നായ! ഏവം പസ്സം, ഭിക്ഖവേ, സുതവാ അരിയസാവകോ അതീതായ ജിവ്ഹായ അനപേക്ഖോ ഹോതി; അനാഗതം ജിവ്ഹം നാഭിനന്ദതി; പച്ചുപ്പന്നായ ജിവ്ഹായ നിബ്ബിദായ വിരാഗായ നിരോധായ പടിപന്നോ ഹോതി. കായോ അനത്താ...പേ॰... മനോ അനത്താ അതീതാനാഗതോ; കോ പന വാദോ പച്ചുപ്പന്നസ്സ! ഏവം പസ്സം, ഭിക്ഖവേ, സുതവാ അരിയസാവകോ അതീതസ്മിം മനസ്മിം അനപേക്ഖോ ഹോതി; അനാഗതം മനം നാഭിനന്ദതി; പച്ചുപ്പന്നസ്സ മനസ്സ നിബ്ബിദായ വിരാഗായ നിരോധായ പടിപന്നോ ഹോതീ''തി. നവമം.

൧൦. ബാഹിരാനിച്ചാതീതാനാഗതസുത്തം

൧൦. ''രൂപാ , ഭിക്ഖവേ, അനിച്ചാ അതീതാനാഗതാ; കോ പന വാദോ പച്ചുപ്പന്നാനം! ഏവം പസ്സം, ഭിക്ഖവേ, സുതവാ അരിയസാവകോ അതീതേസു രൂപേസു അനപേക്ഖോ ഹോതി; അനാഗതേ രൂപേ നാഭിനന്ദതി;

പച്ചുപ്പന്നാനം രൂപാനം നിബ്ബിദായ വിരാഗായ നിരോധായ പടിപന്നോ ഹോതി. സദ്ദാ... ഗന്ധാ... രസാ... ഫോട്ഠബ്ബാ... ധമ്മാ അനിച്ചാ അതീതാനാഗതാ; കോ പന വാദോ പച്ചുപ്പന്നാനം! ഏവം പസ്സം, ഭിക്ഖവേ, സുതവാ അരിയസാവകോ അതീതേസു ധമ്മേസു അനപേക്ഖോ ഹോതി; അനാഗതേ ധമ്മേ നാഭിനന്ദതി; പച്ചുപ്പന്നാനം ധമ്മാനം നിബ്ബിദായ വിരാഗായ നിരോധായ പടിപന്നോ ഹോതീ''തി. ദസമം.

൧൧. ബാഹിരദുക്ഖാതീതാനാഗതസുത്തം

൧൧. ''രൂപാ, ഭിക്ഖവേ, ദുക്ഖാ അതീതാനാഗതാ; കോ പന വാദോ പച്ചുപ്പന്നാനം! ഏവം പസ്സം, ഭിക്ഖവേ, സുതവാ അരിയസാവകോ അതീതേസു രൂപേസു അനപേക്ഖോ ഹോതി; അനാഗതേ രൂപേ നാഭിനന്ദതി ; പച്ചുപ്പന്നാനം രൂപാനം നിബ്ബിദായ വിരാഗായ നിരോധായ പടിപന്നോ ഹോതീ''തി...പേ॰ .... ഏകാദസമം.

൧൨. ബാഹിരാനത്താതീതാനാഗതസുത്തം

൧൨. ''രൂപാ, ഭിക്ഖവേ, അനത്താ അതീതാനാഗതാ; കോ പന വാദോ പച്ചുപ്പന്നാനം! ഏവം പസ്സം, ഭിക്ഖവേ, സുതവാ അരിയസാവകോ അതീതേസു രൂപേസു അനപേക്ഖോ ഹോതി; അനാഗതേ രൂപേ നാഭിനന്ദതി; പച്ചുപ്പന്നാനം രൂപാനം നിബ്ബിദായ വിരാഗായ നിരോധായ പടിപന്നോ ഹോതി. സദ്ദാ... ഗന്ധാ... രസാ... ഫോട്ഠബ്ബാ... ധമ്മാ അനത്താ അതീതാനാഗതാ; കോ പന വാദോ പച്ചുപ്പന്നാനം! ഏവം പസ്സം, ഭിക്ഖവേ , സുതവാ അരിയസാവകോ അതീതേസു ധമ്മേസു അനപേക്ഖോ ഹോതി; അനാഗതേ ധമ്മേ നാഭിനന്ദതി; പച്ചുപ്പന്നാനം ധമ്മാനം നിബ്ബിദായ വിരാഗായ നിരോധായ പടിപന്നോ ഹോതീ''തി. ദ്വാദസമം.

അനിച്ചവഗ്ഗോ പഠമോ.

തസ്സുദ്ദാനം -

അനിച്ചം ദുക്ഖം അനത്താ ച, തയോ അജ്ഝത്തബാഹിരാ;
യദനിച്ചേന തയോ വുത്താ, തേ തേ അജ്ഝത്തബാഹിരാതി.

൨. യമകവഗ്ഗോ

൧. പഠമപുബ്ബേസമ്ബോധസുത്തം

൧൩. സാവത്ഥിനിദാനം . ''പുബ്ബേവ മേ, ഭിക്ഖവേ, സമ്ബോധാ അനഭിസമ്ബുദ്ധസ്സ ബോധിസത്തസ്സേവ സതോ ഏതദഹോസി - 'കോ നു ഖോ ചക്ഖുസ്സ അസ്സാദോ, കോ ആദീനവോ, കിം നിസ്സരണം? കോ സോതസ്സ...പേ॰... കോ ഘാനസ്സ... കോ ജിവ്ഹായ... കോ കായസ്സ... കോ മനസ്സ അസ്സാദോ, കോ ആദീനവോ, കിം നിസ്സരണ'ന്തി? തസ്സ മയ്ഹം, ഭിക്ഖവേ, ഏതദഹോസി - 'യം ഖോ ചക്ഖും പടിച്ച ഉപ്പജ്ജതി സുഖം സോമനസ്സം, അയം ചക്ഖുസ്സ അസ്സാദോ. യം ചക്ഖും അനിച്ചം ദുക്ഖം വിപരിണാമധമ്മം, അയം ചക്ഖുസ്സ ആദീനവോ. യോ ചക്ഖുസ്മിം ഛന്ദരാഗവിനയോ ഛന്ദരാഗപ്പഹാനം, ഇദം ചക്ഖുസ്സ നിസ്സരണം. യം സോതം...പേ॰... യം ഘാനം...പേ॰... യം ജിവ്ഹം

പടിച്ച ഉപ്പജ്ജതി സുഖം സോമനസ്സം, അയം ജിവ്ഹായ അസ്സാദോ. യം [യാ (സീ॰ സ്യാ॰ കം॰ പീ॰)] ജിവ്ഹാ അനിച്ചാ ദുക്ഖാ വിപരിണാമധമ്മാ, അയം ജിവ്ഹായ ആദീനവോ. യോ ജിവ്ഹായ ഛന്ദരാഗവിനയോ ഛന്ദരാഗപ്പഹാനം, ഇദം ജിവ്ഹായ നിസ്സരണം. യം കായം...പേ॰... യം മനം പടിച്ച ഉപ്പജ്ജതി സുഖം സോമനസ്സം, അയം മനസ്സ അസ്സാദോ. യം [യോ (സീ॰ സ്യാ॰ കം॰ ക॰)] മനോ അനിച്ചോ ദുക്ഖോ വിപരിണാമധമ്മോ, അയം മനസ്സ ആദീനവോ. യോ മനസ്മിം ഛന്ദരാഗവിനയോ ഛന്ദരാഗപ്പഹാനം, ഇദം മനസ്സ നിസ്സരണ'''ന്തി.

''യാവകീവഞ്ചാഹം, ഭിക്ഖവേ, ഇമേസം ഛന്നം അജ്ഝത്തികാനം ആയതനാനം ഏവം അസ്സാദഞ്ച അസ്സാദതോ, ആദീനവഞ്ച ആദീനവതോ, നിസ്സരണഞ്ച നിസ്സരണതോ യഥാഭൂതം നാബ്ഭഞ്ഞാസിം, നേവ താവാഹം, ഭിക്ഖവേ, സദേവകേ ലോകേ സമാരകേ സബ്രഹ്മകേ സസ്സമണബ്രാഹ്മണിയാ പജായ സദേവമനുസ്സായ 'അനുത്തരം സമ്മാസമ്ബോധിം അഭിസമ്ബുദ്ധോ'തി [സബ്ബത്ഥാപി ഏവമേവ ഇതിസദ്ദേന സഹ ദിസ്സതി] പച്ചഞ്ഞാസിം. യതോ ച ഖ്വാഹം, ഭിക്ഖവേ, ഇമേസം ഛന്നം അജ്ഝത്തികാനം ആയതനാനം ഏവം അസ്സാദഞ്ച അസ്സാദതോ, ആദീനവഞ്ച ആദീനവതോ, നിസ്സരണഞ്ച നിസ്സരണതോ യഥാഭൂതം അബ്ഭഞ്ഞാസിം, അഥാഹം, ഭിക്ഖവേ, സദേവകേ ലോകേ സമാരകേ സബ്രഹ്മകേ സസ്സമണബ്രാഹ്മണിയാ പജായ സദേവമനുസ്സായ 'അനുത്തരം സമ്മാസമ്ബോധിം അഭിസമ്ബുദ്ധോ'തി പച്ചഞ്ഞാസിം. ഞാണഞ്ച പന മേ ദസ്സനം ഉദപാദി - 'അകുപ്പാ മേ വിമുത്തി [ചേതോവിമുത്തി (സീ॰ പീ॰ ക॰) ഏവമുപരിപി], അയമന്തിമാ ജാതി, നത്ഥി ദാനി പുനബ്ഭവോ'''തി. പഠമം.

൨. ദുതിയപുബ്ബേസമ്ബോധസുത്തം

൧൪. ''പുബ്ബേവ മേ, ഭിക്ഖവേ, സമ്ബോധാ അനഭിസമ്ബുദ്ധസ്സ ബോധിസത്തസ്സേവ സതോ ഏതദഹോസി - 'കോ നു ഖോ രൂപാനം അസ്സാദോ, കോ ആദീനവോ, കിം നിസ്സരണം? കോ സദ്ദാനം...പേ॰... കോ ഗന്ധാനം... കോ രസാനം... കോ ഫോട്ഠബ്ബാനം... കോ ധമ്മാനം അസ്സാദോ, കോ ആദീനവോ, കിം നിസ്സരണ'ന്തി? തസ്സ മയ്ഹം, ഭിക്ഖവേ, ഏതദഹോസി - 'യം ഖോ രൂപേ പടിച്ച ഉപ്പജ്ജതി സുഖം സോമനസ്സം, അയം രൂപാനം അസ്സാദോ. യം രൂപാ അനിച്ചാ ദുക്ഖാ വിപരിണാമധമ്മാ, അയം രൂപാനം ആദീനവോ. യോ രൂപേസു ഛന്ദരാഗവിനയോ ഛന്ദരാഗപ്പഹാനം, ഇദം രൂപാനം നിസ്സരണം. യം സദ്ദേ... ഗന്ധേ... രസേ... ഫോട്ഠബ്ബേ... യം ധമ്മേ പടിച്ച ഉപ്പജ്ജതി സുഖം സോമനസ്സം, അയം ധമ്മാനം അസ്സാദോ. യം ധമ്മാ അനിച്ചാ ദുക്ഖാ വിപരിണാമധമ്മാ , അയം ധമ്മാനം ആദീനവോ. യോ ധമ്മേസു ഛന്ദരാഗവിനയോ ഛന്ദരാഗപ്പഹാനം, ഇദം ധമ്മാനം നിസ്സരണ'''ന്തി.

''യാവകീവഞ്ചാഹം, ഭിക്ഖവേ, ഇമേസം ഛന്നം ബാഹിരാനം ആയതനാനം ഏവം അസ്സാദഞ്ച അസ്സാദതോ, ആദീനവഞ്ച ആദീനവതോ, നിസ്സരണഞ്ച നിസ്സരണതോ യഥാഭൂതം നാബ്ഭഞ്ഞാസിം, നേവ താവാഹം, ഭിക്ഖവേ, സദേവകേ ലോകേ സമാരകേ സബ്രഹ്മകേ സസ്സമണബ്രാഹ്മണിയാ പജായ സദേവമനുസ്സായ 'അനുത്തരം സമ്മാസമ്ബോധിം അഭിസമ്ബുദ്ധോ'തി പച്ചഞ്ഞാസിം. യതോ ച ഖ്വാഹം, ഭിക്ഖവേ, ഇമേസം ഛന്നം ബാഹിരാനം ആയതനാനം ഏവം അസ്സാദഞ്ച അസ്സാദതോ, ആദീനവഞ്ച ആദീനവതോ,

നിസ്സരണഞ്ച നിസ്സരണതോ യഥാഭൂതം അബ്ഭഞ്ഞാസിം, അഥാഹം, ഭിക്ഖവേ, സദേവകേ ലോകേ സമാരകേ സബ്രഹ്മകേ സസ്സമണബ്രാഹ്മണിയാ പജായ സദേവമനുസ്സായ 'അനുത്തരം സമ്മാസമ്ബോധിം അഭിസമ്ബുദ്ധോ'തി പച്ചഞ്ഞാസിം. ഞാണഞ്ച പന മേ ദസ്സനം ഉദപാദി - 'അകുപ്പാ മേ വിമുത്തി, അയമന്തിമാ ജാതി, നത്ഥി ദാനി പുനബ്ഭവോ'''തി. ദുതിയം.

൩. പഠമഅസ്സാദപരിയേസനസുത്തം

൧൩. ''ചക്ഖുസ്സാഹം, ഭിക്ഖവേ, അസ്സാദപരിയേസനം അചരിം. യോ ചക്ഖുസ്സ അസ്സാദോ തദജ്ഝഗമം. യാവതാ ചക്ഖുസ്സ അസ്സാദോ പഞ്ഞായ മേ സോ സുദിട്ഠോ. ചക്ഖുസ്സാഹം, ഭിക്ഖവേ , ആദീനവപരിയേസനം അചരിം. യോ ചക്ഖുസ്സ ആദീനവോ തദജ്ഝഗമം. യാവതാ ചക്ഖുസ്സ ആദീനവോ പഞ്ഞായ മേ സോ സുദിട്ഠോ. ചക്ഖുസ്സാഹം, ഭിക്ഖവേ, നിസ്സരണപരിയേസനം അചരിം. യം ചക്ഖുസ്സ നിസ്സരണം തദജ്ഝഗമം. യാവതാ ചക്ഖുസ്സ നിസ്സരണം , പഞ്ഞായ മേ തം സുദിട്ഠം. സോതസ്സാഹം , ഭിക്ഖവേ... ഘാനസ്സാഹം, ഭിക്ഖവേ... ജിവ്ഹായാഹം ഭിക്ഖവേ, അസ്സാദപരിയേസനം അചരിം. യോ ജിവ്ഹായ അസ്സാദോ തദജ്ഝഗമം. യാവതാ ജിവ്ഹായ അസ്സാദോ പഞ്ഞായ മേ സോ സുദിട്ഠോ. ജിവ്ഹായാഹം, ഭിക്ഖവേ, ആദീനവപരിയേസനം അചരിം. യോ ജിവ്ഹായ ആദീനവോ തദജ്ഝഗമം. യാവതാ ജിവ്ഹായ ആദീനവോ പഞ്ഞായ മേ സോ സുദിട്ഠോ. ജിവ്ഹായാഹം, ഭിക്ഖവേ, നിസ്സരണപരിയേസനം അചരിം. യം ജിവ്ഹായ നിസ്സരണം തദജ്ഝഗമം. യാവതാ ജിവ്ഹായ നിസ്സരണം, പഞ്ഞായ മേ തം സുദിട്ഠം. മനസ്സാഹം, ഭിക്ഖവേ, അസ്സാദപരിയേസനം അചരിം. യോ മനസ്സ അസ്സാദോ തദജ്ഝഗമം. യാവതാ മനസ്സ അസ്സാദോ പഞ്ഞായ മേ സോ സുദിട്ഠോ. മനസ്സാഹം, ഭിക്ഖവേ , ആദീനവപരിയേസനം അചരിം. യോ മനസ്സ ആദീനവോ തദജ്ഝഗമം. യാവതാ മനസ്സ ആദീനവോ പഞ്ഞായ മേ സോ സുദിട്ഠോ. മനസ്സാഹം, ഭിക്ഖവേ, നിസ്സരണപരിയേസനം അചരിം. യം മനസ്സ നിസ്സരണം തദജ്ഝഗമം. യാവതാ മനസ്സ നിസ്സരണം, പഞ്ഞായ മേ തം സുദിട്ഠം.

''യാവകീവഞ്ചാഹം, ഭിക്ഖവേ, ഇമേസം ഛന്നം അജ്ഝത്തികാനം ആയതനാനം അസ്സാദഞ്ച അസ്സാദതോ, ആദീനവഞ്ച ആദീനവതോ, നിസ്സരണഞ്ച നിസ്സരണതോ യഥാഭൂതം നാബ്ഭഞ്ഞാസിം...പേ॰... പച്ചഞ്ഞാസിം. ഞാണഞ്ച പന മേ ദസ്സനം ഉദപാദി - 'അകുപ്പാ മേ വിമുത്തി, അയമന്തിമാ ജാതി, നത്ഥി ദാനി പുനബ്ഭവോ'''തി. തതിയം.

൪. ദുതിയഅസ്സാദപരിയേസനസുത്തം

൧൪. ''രൂപാനാഹം, ഭിക്ഖവേ, അസ്സാദപരിയേസനം അചരിം. യോ രൂപാനം അസ്സാദോ തദജ്ഝഗമം. യാവതാ രൂപാനം അസ്സാദോ പഞ്ഞായ മേ സോ സുദിട്ഠോ. രൂപാനാഹം, ഭിക്ഖവേ, ആദീനവപരിയേസനം അചരിം. യോ രൂപാനം ആദീനവോ തദജ്ഝഗമം. യാവതാ രൂപാനം ആദീനവോ പഞ്ഞായ മേ സോ സുദിട്ഠോ. രൂപാനാഹം, ഭിക്ഖവേ, നിസ്സരണപരിയേസനം അചരിം. യം രൂപാനം നിസ്സരണം തദജ്ഝഗമം. യാവതാ രൂപാനം നിസ്സരണം, പഞ്ഞായ മേ തം സുദിട്ഠം. സദ്ദാനാഹം, ഭിക്ഖവേ... ഗന്ധാനാഹം, ഭിക്ഖവേ... രസാനാഹം, ഭിക്ഖവേ... ഫോട്ഠബ്ബാനാഹം, ഭിക്ഖവേ... ധമ്മാനാഹം,

ഭിക്ഖവേ, അസ്സാദപരിയേസനം അചരിം. യോ ധമ്മാനം അസ്സാദോ തദജ്ഝഗമം. യാവതാ ധമ്മാനം അസ്സാദോ പഞ്ഞായ മേ സോ സുദിട്ഠോ. ധമ്മാനാഹം, ഭിക്ഖവേ, ആദീനവപരിയേസനം അചരിം. യോ ധമ്മാനം ആദീനവോ തദജ്ഝഗമം. യാവതാ ധമ്മാനം ആദീനവോ പഞ്ഞായ മേ സോ സുദിട്ഠോ. ധമ്മാനാഹം, ഭിക്ഖവേ, നിസ്സരണപരിയേസനം അചരിം. യം ധമ്മാനം നിസ്സരണം തദജ്ഝഗമം. യാവതാ ധമ്മാനം നിസ്സരണം, പഞ്ഞായ മേ തം സുദിട്ഠം.

''യാവകീവഞ്ചാഹം, ഭിക്ഖവേ, ഇമേസം ഛന്നം ബാഹിരാനം ആയതനാനം അസ്സാദഞ്ച അസ്സാദതോ, ആദീനവഞ്ച ആദീനവതോ, നിസ്സരണഞ്ച നിസ്സരണതോ യഥാഭൂതം നാബ്ഭഞ്ഞാസിം...പേ॰... പച്ചഞ്ഞാസിം. ഞാണഞ്ച പന മേ ദസ്സനം ഉദപാദി - 'അകുപ്പാ മേ വിമുത്തി, അയമന്തിമാ ജാതി, നത്ഥി ദാനി പുനബ്ഭവോ'''തി. ചതുത്ഥം.

൫. പഠമനോചേഅസ്സാദസുത്തം

൧൭. ''നോ ചേദം, ഭിക്ഖവേ, ചക്ഖുസ്സ അസ്സാദോ അഭവിസ്സ, നയിദം സത്താ ചക്ഖുസ്മിം സാരജ്ജേയ്യും. യസ്മാ ച ഖോ, ഭിക്ഖവേ, അത്ഥി ചക്ഖുസ്സ അസ്സാദോ തസ്മാ സത്താ ചക്ഖുസ്മിം സാരജ്ജന്തി. നോ ചേദം, ഭിക്ഖവേ, ചക്ഖുസ്സ ആദീനവോ അഭവിസ്സ, നയിദം സത്താ ചക്ഖുസ്മിം നിബ്ബിന്ദേയ്യും. യസ്മാ ച ഖോ, ഭിക്ഖവേ, അത്ഥി ചക്ഖുസ്സ ആദീനവോ തസ്മാ സത്താ ചക്ഖുസ്മിം നിബ്ബിന്ദന്തി. നോ ചേദം, ഭിക്ഖവേ, ചക്ഖുസ്സ നിസ്സരണം അഭവിസ്സ, നയിദം സത്താ ചക്ഖുസ്മാ നിസ്സരേയ്യും. യസ്മാ ച ഖോ, ഭിക്ഖവേ, അത്ഥി ചക്ഖുസ്സ നിസ്സരണം തസ്മാ സത്താ ചക്ഖുസ്മാ നിസ്സരന്തി. നോ ചേദം, ഭിക്ഖവേ, സോതസ്സ അസ്സാദോ അഭവിസ്സ... നോ ചേദം, ഭിക്ഖവേ, ഘാനസ്സ അസ്സാദോ അഭവിസ്സ... നോ ചേദം, ഭിക്ഖവേ, ജിവ്ഹായ അസ്സാദോ അഭവിസ്സ, നയിദം സത്താ ജിവ്ഹായ സാരജ്ജേയ്യും. യസ്മാ ച ഖോ, ഭിക്ഖവേ, അത്ഥി ജിവ്ഹായ അസ്സാദോ, തസ്മാ സത്താ ജിവ്ഹായ സാരജ്ജന്തി. നോ ചേദം, ഭിക്ഖവേ, ജിവ്ഹായ ആദീനവോ അഭവിസ്സ, നയിദം സത്താ ജിവ്ഹായ നിബ്ബിന്ദേയ്യും. യസ്മാ ച ഖോ, ഭിക്ഖവേ, അത്ഥി ജിവ്ഹായ ആദീനവോ, തസ്മാ സത്താ ജിവ്ഹായ നിബ്ബിന്ദന്തി. നോ ചേദം, ഭിക്ഖവേ, ജിവ്ഹായ നിസ്സരണം അഭവിസ്സ, നയിദം സത്താ ജിവ്ഹായ നിസ്സരേയ്യും. യസ്മാ ച ഖോ, ഭിക്ഖവേ, അത്ഥി ജിവ്ഹായ നിസ്സരണം, തസ്മാ സത്താ ജിവ്ഹായ നിസ്സരന്തി. നോ ചേദം, ഭിക്ഖവേ, കായസ്സ അസ്സാദോ അഭവിസ്സ... നോ ചേദം, ഭിക്ഖവേ, മനസ്സ അസ്സാദോ അഭവിസ്സ, നയിദം സത്താ മനസ്മിം സാരജ്ജേയ്യും. യസ്മാ ച ഖോ, ഭിക്ഖവേ, അത്ഥി മനസ്സ അസ്സാദോ, തസ്മാ സത്താ മനസ്മിം സാരജ്ജന്തി. നോ ചേദം, ഭിക്ഖവേ, മനസ്സ ആദീനവോ അഭവിസ്സ, നയിദം സത്താ മനസ്മിം നിബ്ബിന്ദേയ്യും . യസ്മാ ച ഖോ, ഭിക്ഖവേ, അത്ഥി മനസ്സ ആദീനവോ, തസ്മാ സത്താ മനസ്മിം നിബ്ബിന്ദന്തി. നോ ചേദം, ഭിക്ഖവേ, മനസ്സ നിസ്സരണം അഭവിസ്സ, നയിദം സത്താ മനസ്മാ നിസ്സരേയ്യും. യസ്മാ ച ഖോ, ഭിക്ഖവേ, അത്ഥി മനസ്സ നിസ്സരണം, തസ്മാ സത്താ മനസ്മാ നിസ്സരന്തി.

''യാവകീവഞ്ച, ഭിക്ഖവേ, സത്താ ഇമേസം ഛന്നം അജ്ഝത്തികാനം ആയതനാനം അസ്സാദഞ്ച അസ്സാദതോ, ആദീനവഞ്ച ആദീനവതോ, നിസ്സരണഞ്ച നിസ്സരണതോ യഥാഭൂതം നാബ്ഭഞ്ഞംസു, നേവ താവ, ഭിക്ഖവേ, സത്താ

സദേവകാ ലോകാ സമാരകാ സബ്രഹ്മകാ സസ്സമണബ്രാഹ്മണിയാ പജായ സദേവമനുസ്സായ നിസ്സടാ വിസഞ്ഞുത്താ വിപ്പമുത്താ വിമരിയാദീകതേന [വിപരിയാദികതേന (സീ॰ പീ॰), വിപരിയാദികതേന (സ്യാ॰ കം॰ ക॰)] ചേതസാ വിഹരിംസു. യതോ ച ഖോ, ഭിക്ഖവേ, സത്താ ഇമേസം ഛന്നം അജ്ഝത്തികാനം ആയതനാനം അസ്സാദഞ്ച അസ്സാദതോ, ആദീനവഞ്ച ആദീനവതോ, നിസ്സരണഞ്ച നിസ്സരണതോ യഥാഭൂതം അബ്ഭഞ്ഞംസു , അഥ, ഭിക്ഖവേ, സത്താ സദേവകാ ലോകാ സമാരകാ സബ്രഹ്മകാ സസ്സമണബ്രാഹ്മണിയാ പജായ സദേവമനുസ്സായ നിസ്സടാ വിസഞ്ഞുത്താ വിപ്പമുത്താ വിമരിയാദീകതേന ചേതസാ വിഹരന്തീ"തി. പഞ്ചമം.

൬. ദുതിയനോചേഅസ്സാദസുത്തം

൧൮. "നോ ചേദം, ഭിക്ഖവേ, രൂപാനം അസ്സാദോ അഭവിസ്സ, നയിദം സത്താ രൂപേസു സാരജ്ജേയ്യും. യസ്മാ ച ഖോ, ഭിക്ഖവേ, അത്ഥി രൂപാനം അസ്സാദോ, തസ്മാ സത്താ രൂപേസു സാരജ്ജന്തി. നോ ചേദം, ഭിക്ഖവേ, രൂപാനം ആദീനവോ അഭവിസ്സ, നയിദം സത്താ രൂപേസു നിബ്ബിന്ദേയ്യും. യസ്മാ ച ഖോ, ഭിക്ഖവേ, അത്ഥി രൂപാനം ആദീനവോ, തസ്മാ സത്താ രൂപേസു നിബ്ബിന്ദന്തി. നോ ചേദം, ഭിക്ഖവേ, രൂപാനം നിസ്സരണം അഭവിസ്സ, നയിദം സത്താ രൂപേഹി നിസ്സരേയ്യും. യസ്മാ ച ഖോ, ഭിക്ഖവേ, അത്ഥി രൂപാനം നിസ്സരണം, തസ്മാ സത്താ രൂപേഹി നിസ്സരന്തി. നോ ചേദം, ഭിക്ഖവേ, സദ്ദാനം… ഗന്ധാനം… രസാനം… ഫോട്ഠബ്ബാനം… ധമ്മാനം അസ്സാദോ അഭവിസ്സ, നയിദം സത്താ ധമ്മേസു സാരജ്ജേയ്യും. യസ്മാ ച ഖോ, ഭിക്ഖവേ, അത്ഥി ധമ്മാനം അസ്സാദോ, തസ്മാ സത്താ ധമ്മേസു സാരജ്ജന്തി. നോ ചേദം, ഭിക്ഖവേ, ധമ്മാനം ആദീനവോ അഭവിസ്സ, നയിദം സത്താ ധമ്മേസു നിബ്ബിന്ദേയ്യും. യസ്മാ ച ഖോ, ഭിക്ഖവേ, അത്ഥി ധമ്മാനം ആദീനവോ, തസ്മാ സത്താ ധമ്മേസു നിബ്ബിന്ദന്തി. നോ ചേദം, ഭിക്ഖവേ, ധമ്മാനം നിസ്സരണം അഭവിസ്സ, നയിദം സത്താ ധമ്മേഹി നിസ്സരേയ്യും. യസ്മാ ച ഖോ, ഭിക്ഖവേ, അത്ഥി ധമ്മാനം നിസ്സരണം, തസ്മാ സത്താ ധമ്മേഹി നിസ്സരന്തി.

"യാവകീവഞ്ച, ഭിക്ഖവേ, സത്താ ഇമേസം ഛന്നം ബാഹിരാനം ആയതനാനം അസ്സാദഞ്ച അസ്സാദതോ, ആദീനവഞ്ച ആദീനവതോ, നിസ്സരണഞ്ച നിസ്സരണതോ യഥാഭൂതം നാബ്ഭഞ്ഞംസു , നേവ താവ, ഭിക്ഖവേ, സത്താ സദേവകാ ലോകാ സമാരകാ സബ്രഹ്മകാ സസ്സമണബ്രാഹ്മണിയാ പജായ സദേവമനുസ്സായ നിസ്സടാ വിസഞ്ഞുത്താ വിപ്പമുത്താ വിമരിയാദീകതേന ചേതസാ വിഹരിംസു. യതോ ച ഖോ, ഭിക്ഖവേ, സത്താ ഇമേസം ഛന്നം ബാഹിരാനം ആയതനാനം അസ്സാദഞ്ച അസ്സാദതോ, ആദീനവഞ്ച ആദീനവതോ, നിസ്സരണഞ്ച നിസ്സരണതോ യഥാഭൂതം അബ്ഭഞ്ഞംസു, അഥ, ഭിക്ഖവേ , സത്താ സദേവകാ ലോകാ സമാരകാ സബ്രഹ്മകാ സസ്സമണബ്രാഹ്മണിയാ പജായ സദേവമനുസ്സായ നിസ്സടാ വിസഞ്ഞുത്താ വിപ്പമുത്താ വിമരിയാദീകതേന ചേതസാ വിഹരന്തീ"തി. ഛട്ഠം.

൭. പഠമാഭിനന്ദസുത്തം

൧൯. "യോ , ഭിക്ഖവേ, ചക്ഖും അഭിനന്ദതി, ദുക്ഖം സോ അഭിനന്ദതി. യോ ദുക്ഖം അഭിനന്ദതി, അപരിമുത്തോ സോ ദുക്ഖസ്മാതി വദാമി. യോ

സോതം…പേ॰… യോ ഘാനം…പേ॰… യോ ജിവ്ഹം അഭിനന്ദതി, ദുക്ഖം സോ അഭിനന്ദതി. യോ ദുക്ഖം അഭിനന്ദതി, അപരിമുത്തോ സോ ദുക്ഖസ്മാതി വദാമി. യോ കായം…പേ॰… യോ മനം അഭിനന്ദതി, ദുക്ഖം സോ അഭിനന്ദതി. യോ ദുക്ഖം അഭിനന്ദതി, അപരിമുത്തോ സോ ദുക്ഖസ്മാ''തി വദാമി.

''യോ ച ഖോ, ഭിക്ഖവേ, ചക്ഖും നാഭിനന്ദതി, ദുക്ഖം സോ നാഭിനന്ദതി. യോ ദുക്ഖം നാഭിനന്ദതി, പരിമുത്തോ സോ ദുക്ഖസ്മാതി വദാമി. യോ സോതം…പേ॰… യോ ഘാനം…പേ॰… യോ ജിവ്ഹം നാഭിനന്ദതി, ദുക്ഖം സോ നാഭിനന്ദതി. യോ ദുക്ഖം നാഭിനന്ദതി, പരിമുത്തോ സോ ദുക്ഖസ്മാതി വദാമി. യോ കായം…പേ॰… യോ മനം നാഭിനന്ദതി, ദുക്ഖം സോ നാഭിനന്ദതി. യോ ദുക്ഖം നാഭിനന്ദതി, പരിമുത്തോ സോ ദുക്ഖസ്മാ''തി വദാമി. സത്തമം.

൮. ദുതിയാഭിനന്ദസുത്തം

൨൦. ''യോ, ഭിക്ഖവേ, രൂപേ അഭിനന്ദതി, ദുക്ഖം സോ അഭിനന്ദതി. യോ ദുക്ഖം അഭിനന്ദതി, അപരിമുത്തോ സോ ദുക്ഖസ്മാതി വദാമി. യോ സദ്ദേ… പേ॰… ഗന്ധേ… രസേ… ഫോട്ഠബ്ബേ… ധമ്മേ അഭിനന്ദതി, ദുക്ഖം സോ അഭിനന്ദതി. യോ ദുക്ഖം അഭിനന്ദതി, അപരിമുത്തോ സോ ദുക്ഖസ്മാ''തി വദാമി.

''യോ ച ഖോ, ഭിക്ഖവേ, രൂപേ നാഭിനന്ദതി, ദുക്ഖം സോ നാഭിനന്ദതി. യോ ദുക്ഖം നാഭിനന്ദതി, പരിമുത്തോ സോ ദുക്ഖസ്മാതി വദാമി . യോ സദ്ദേ…പേ॰… ഗന്ധേ… രസേ… ഫോട്ഠബ്ബേ… ധമ്മേ നാഭിനന്ദതി, ദുക്ഖം സോ നാഭിനന്ദതി. യോ ദുക്ഖം നാഭിനന്ദതി, പരിമുത്തോ സോ ദുക്ഖസ്മാ''തി വദാമി. അട്ഠമം.

൯. പഠമദുക്ഖുപ്പാദസുത്തം

൨൧. ''യോ , ഭിക്ഖവേ, ചക്ഖുസ്സ ഉപ്പാദോ ഠിതി അഭിനിബ്ബത്തി പാതുഭാവോ, ദുക്ഖസ്സേസോ ഉപ്പാദോ, രോഗാനം ഠിതി, ജരാമരണസ്സ പാതുഭാവോ. യോ സോതസ്സ…പേ॰… യോ ഘാനസ്സ… യോ ജിവ്ഹായ… യോ കായസ്സ… യോ മനസ്സ ഉപ്പാദോ ഠിതി അഭിനിബ്ബത്തി പാതുഭാവോ, ദുക്ഖസ്സേസോ ഉപ്പാദോ, രോഗാനം ഠിതി, ജരാമരണസ്സ പാതുഭാവോ.

''യോ ച ഖോ, ഭിക്ഖവേ, ചക്ഖുസ്സ നിരോധോ വൂപസമോ അത്ഥങ്ഗമോ, ദുക്ഖസ്സേസോ നിരോധോ, രോഗാനം വൂപസമോ, ജരാമരണസ്സ അത്ഥങ്ഗമോ. യോ സോതസ്സ… യോ ഘാനസ്സ… യോ ജിവ്ഹായ… യോ കായസ്സ… യോ മനസ്സ നിരോധോ വൂപസമോ അത്ഥങ്ഗമോ, ദുക്ഖസ്സേസോ നിരോധോ, രോഗാനം വൂപസമോ, ജരാമരണസ്സ അത്ഥങ്ഗമോ''തി. നവമം.

൧൦. ദുതിയദുക്ഖുപ്പാദസുത്തം

൨൨. ''യോ, ഭിക്ഖവേ, രൂപാനം ഉപ്പാദോ ഠിതി അഭിനിബ്ബത്തി പാതുഭാവോ, ദുക്ഖസ്സേസോ ഉപ്പാദോ, രോഗാനം ഠിതി, ജരാമരണസ്സ പാതുഭാവോ. യോ സദ്ദാനം…പേ॰… യോ ഗന്ധാനം… യോ രസാനം… യോ ഫോട്ഠബ്ബാനം… യോ ധമ്മാനം ഉപ്പാദോ ഠിതി അഭിനിബ്ബത്തി പാതുഭാവോ, ദുക്ഖസ്സേസോ ഉപ്പാദോ, രോഗാനം ഠിതി, ജരാമരണസ്സ പാതുഭാവോ.

‘‘യോ ച ഖോ, ഭിക്ഖവേ, രൂപാനം നിരോധോ വൂപസമോ അത്ഥങ്ഗമോ, ദുക്ഖസ്സേസോ നിരോധോ, രോഗാനം വൂപസമോ, ജരാമരണസ്സ അത്ഥങ്ഗമോ. യോ സദ്ദാനം...പേ॰... യോ ഗന്ധാനം... യോ രസാനം... യോ ഫോട്ഠബ്ബാനം... യോ ധമ്മാനം നിരോധോ വൂപസമോ അത്ഥങ്ഗമോ, ദുക്ഖസ്സേസോ നിരോധോ, രോഗാനം വൂപസമോ, ജരാമരണസ്സ അത്ഥങ്ഗമോ’’തി. ദസമം.

യമകവഗ്ഗോ ദുതിയോ.

തസ്സുദ്ദാനം -

സമ്ബോധേന ദുവേ വുത്താ, അസ്സാദേന അപരേ ദുവേ;
നോ ചേതേന ദുവേ വുത്താ, അഭിനന്ദേന അപരേ ദുവേ;
ഉപ്പാദേന ദുവേ വുത്താ, വഗ്ഗോ തേന പവുച്ചതീതി.

൩. സബ്ബവഗ്ഗോ

൧. സബ്ബസുത്തം

൨൩. സാവത്ഥിനിദാനം . ‘‘സബ്ബം വോ, ഭിക്ഖവേ, ദേസേസ്സാമി. തം സുണാഥ. കിഞ്ച, ഭിക്ഖവേ, സബ്ബം? ചക്ഖുഞ്ചേവ രൂപാ ച, സോതഞ്ച [സോതഞ്ചേവ (?) ഏവമിതരയുഗലേസുപി] സദ്ദാ ച, ഘാനഞ്ച ഗന്ധാ ച, ജിവ്ഹാ ച രസാ ച, കായോ ച ഫോട്ഠബ്ബാ ച, മനോ ച ധമ്മാ ച - ഇദം വുച്ചതി, ഭിക്ഖവേ, സബ്ബം. യോ, ഭിക്ഖവേ, ഏവം വദേയ്യ - ‘അഹമേതം സബ്ബം പച്ചക്ഖായ അഞ്ഞം സബ്ബം പഞ്ഞാപേസ്സാമീ’തി, തസ്സ വാചാവത്ഥുകമേവസ്സ [വാചാവത്ഥുരേവസ്സ (സീ॰ പീ॰), വാചാവത്ഥുദേവസ്സ (സ്യാ॰ കം॰)]; പുട്ഠോ ച ന സമ്പായേയ്യ, ഉത്തരിഞ്ച വിഘാതം ആപജ്ജേയ്യ. തം കിസ്സ ഹേതു? യഥാ തം, ഭിക്ഖവേ, അവിസയസ്മി’’ന്തി. പഠമം.

൨. പഹാനസുത്തം

൨൪. ‘‘സബ്ബപ്പഹാനായ [സബ്ബം പഹാനായ (സ്യാ॰ കം॰ ക॰)] വോ, ഭിക്ഖവേ, ധമ്മം ദേസേസ്സാമി. തം സുണാഥ. കതമോ ച, ഭിക്ഖവേ, സബ്ബപ്പഹാനായ ധമ്മോ? ചക്ഖും, ഭിക്ഖവേ, പഹാതബ്ബം, രൂപാ പഹാതബ്ബാ, ചക്ഖുവിഞ്ഞാണം പഹാതബ്ബം, ചക്ഖുസമ്ഫസ്സോ പഹാതബ്ബോ , യമ്പിദം ചക്ഖുസമ്ഫസ്സപച്ചയാ ഉപ്പജ്ജതി വേദയിതം സുഖം വാ ദുക്ഖം വാ അദുക്ഖമസുഖം വാ തമ്പി പഹാതബ്ബം...പേ॰... യമ്പിദം സോതസമ്ഫസ്സപച്ചയാ ഉപ്പജ്ജതി വേദയിതം സുഖം വാ ദുക്ഖം വാ അദുക്ഖമസുഖം വാ തമ്പി പഹാതബ്ബം... യമ്പിദം ഘാനസമ്ഫസ്സപച്ചയാ ഉപ്പജ്ജതി വേദയിതം സുഖം വാ ദുക്ഖം വാ അദുക്ഖമസുഖം വാ തമ്പി പഹാതബ്ബം. ജിവ്ഹാ പഹാതബ്ബാ, രസാ പഹാതബ്ബാ, ജിവ്ഹാവിഞ്ഞാണം പഹാതബ്ബം, ജിവ്ഹാസമ്ഫസ്സോ പഹാതബ്ബോ, യമ്പിദം ജിവ്ഹാസമ്ഫസ്സപച്ചയാ ഉപ്പജ്ജതി വേദയിതം സുഖം വാ ദുക്ഖം വാ അദുക്ഖമസുഖം വാ തമ്പി പഹാതബ്ബം. കായോ പഹാതബ്ബോ... മനോ പഹാതബ്ബോ, ധമ്മാ പഹാതബ്ബാ, മനോവിഞ്ഞാണം പഹാതബ്ബം, മനോസമ്ഫസ്സോ പഹാതബ്ബോ, യമ്പിദം മനോസമ്ഫസ്സപച്ചയാ ഉപ്പജ്ജതി വേദയിതം സുഖം വാ ദുക്ഖം വാ അദുക്ഖമസുഖം വാ തമ്പി പഹാതബ്ബം. അയം ഖോ, ഭിക്ഖവേ, സബ്ബപ്പഹാനായ ധമ്മോ’’തി. ദുതിയം.

൯. അഭിഞ്ഞാപരിഞ്ഞാപഹാനസുത്തം

൨൯. ''സബ്ബം അഭിഞ്ഞാ പരിഞ്ഞാ പഹാനായ വോ, ഭിക്ഖവേ, ധമ്മം ദേസേസ്സാമി. തം സുണാഥ. കതമോ ച, ഭിക്ഖവേ, സബ്ബം അഭിഞ്ഞാ പരിഞ്ഞാ പഹാനായ ധമ്മോ? ചക്ഖും, ഭിക്ഖവേ, അഭിഞ്ഞാ പരിഞ്ഞാ പഹാതബ്ബം, രൂപാ അഭിഞ്ഞാ പരിഞ്ഞാ പഹാതബ്ബാ , ചക്ഖുവിഞ്ഞാണം അഭിഞ്ഞാ പരിഞ്ഞാ പഹാതബ്ബം, ചക്ഖുസമ്ഫസ്സോ അഭിഞ്ഞാ പരിഞ്ഞാ പഹാതബ്ബോ, യമ്പിദം ചക്ഖുസമ്ഫസ്സപച്ചയാ ഉപ്പജ്ജതി വേദയിതം സുഖം വാ ദുക്ഖം വാ അദുക്ഖമസുഖം വാ തമ്പി അഭിഞ്ഞാ പരിഞ്ഞാ പഹാതബ്ബം...പേ॰... ജിവ്ഹാ അഭിഞ്ഞാ പരിഞ്ഞാ പഹാതബ്ബാ, രസാ അഭിഞ്ഞാ പരിഞ്ഞാ പഹാതബ്ബാ, ജിവ്ഹാവിഞ്ഞാണം അഭിഞ്ഞാ പരിഞ്ഞാ പഹാതബ്ബം, ജിവ്ഹാസമ്ഫസ്സോ അഭിഞ്ഞാ പരിഞ്ഞാ പഹാതബ്ബോ, യമ്പിദം ജിവ്ഹാസമ്ഫസ്സപച്ചയാ ഉപ്പജ്ജതി വേദയിതം സുഖം വാ ദുക്ഖം വാ അദുക്ഖമസുഖം വാ തമ്പി അഭിഞ്ഞാ പരിഞ്ഞാ പഹാതബ്ബം. കായോ അഭിഞ്ഞാ പരിഞ്ഞാ പഹാതബ്ബോ... മനോ അഭിഞ്ഞാ പരിഞ്ഞാ പഹാതബ്ബോ, ധമ്മാ അഭിഞ്ഞാ പരിഞ്ഞാ പഹാതബ്ബാ, മനോവിഞ്ഞാണം അഭിഞ്ഞാ പരിഞ്ഞാ പഹാതബ്ബം, മനോസമ്ഫസ്സോ അഭിഞ്ഞാ പരിഞ്ഞാ പഹാതബ്ബോ, യമ്പിദം മനോസമ്ഫസ്സപച്ചയാ ഉപ്പജ്ജതി വേദയിതം സുഖം വാ ദുക്ഖം വാ അദുക്ഖമസുഖം വാ തമ്പി അഭിഞ്ഞാ പരിഞ്ഞാ പഹാതബ്ബം. അയം ഖോ, ഭിക്ഖവേ, സബ്ബം അഭിഞ്ഞാ പരിഞ്ഞാ പഹാനായ ധമ്മോ''തി. തതിയം.

൪. പഠമഅപരിജാനനസുത്തം

൨൬. ''സബ്ബം , ഭിക്ഖവേ, അനഭിജാനം അപരിജാനം അവിരാജയം അപ്പജഹം അഭബ്ബോ ദുക്ഖക്ഖയായ. കിഞ്ച, ഭിക്ഖവേ, അനഭിജാനം അപരിജാനം അവിരാജയം അപ്പജഹം അഭബ്ബോ ദുക്ഖക്ഖയായ? ചക്ഖും, ഭിക്ഖവേ, അനഭിജാനം അപരിജാനം അവിരാജയം അപ്പജഹം അഭബ്ബോ ദുക്ഖക്ഖയായ. രൂപേ അനഭിജാനം അപരിജാനം അവിരാജയം അപ്പജഹം അഭബ്ബോ ദുക്ഖക്ഖയായ. ചക്ഖുവിഞ്ഞാണം അനഭിജാനം അപരിജാനം അവിരാജയം അപ്പജഹം അഭബ്ബോ ദുക്ഖക്ഖയായ. ചക്ഖുസമ്ഫസ്സം അനഭിജാനം അപരിജാനം അവിരാജയം അപ്പജഹം അഭബ്ബോ ദുക്ഖക്ഖയായ. യമ്പിദം ചക്ഖുസമ്ഫസ്സപച്ചയാ ഉപ്പജ്ജതി വേദയിതം സുഖം വാ ദുക്ഖം വാ അദുക്ഖമസുഖം വാ തമ്പി അനഭിജാനം അപരിജാനം അവിരാജയം അപ്പജഹം അഭബ്ബോ ദുക്ഖക്ഖയായ...പേ॰... ജിവ്ഹം അനഭിജാനം അപരിജാനം അവിരാജയം അപ്പജഹം അഭബ്ബോ ദുക്ഖക്ഖയായ. രസേ...പേ॰... ജിവ്ഹാവിഞ്ഞാണം...പേ॰... ജിവ്ഹാസമ്ഫസ്സം...പേ॰... യമ്പിദം ജിവ്ഹാസമ്ഫസ്സപച്ചയാ ഉപ്പജ്ജതി വേദയിതം സുഖം വാ ദുക്ഖം വാ അദുക്ഖമസുഖം വാ തമ്പി അനഭിജാനം അപരിജാനം അവിരാജയം അപ്പജഹം അഭബ്ബോ ദുക്ഖക്ഖയായ. കായം...പേ॰... മനം അനഭിജാനം അപരിജാനം അവിരാജയം അപ്പജഹം അഭബ്ബോ ദുക്ഖക്ഖയായ. ധമ്മേ...പേ॰... മനോവിഞ്ഞാണം...പേ॰... മനോസമ്ഫസ്സം...പേ॰... യമ്പിദം മനോസമ്ഫസ്സപച്ചയാ ഉപ്പജ്ജതി വേദയിതം സുഖം വാ ദുക്ഖം വാ അദുക്ഖമസുഖം വാ തമ്പി അനഭിജാനം അപരിജാനം അവിരാജയം അപ്പജഹം അഭബ്ബോ ദുക്ഖക്ഖയായ. ഇദം ഖോ, ഭിക്ഖവേ, സബ്ബം അനഭിജാനം അപരിജാനം അവിരാജയം അപ്പജഹം അഭബ്ബോ ദുക്ഖക്ഖയായ.

‘‘സബ്ബഞ്ച ഖോ, ഭിക്ഖവേ, അഭിജാനം പരിജാനം വിരാജയം പജഹം ഭബ്ബോ ദുക്ഖക്ഖയായ. കിഞ്ച , ഭിക്ഖവേ, സബ്ബം അഭിജാനം പരിജാനം വിരാജയം പജഹം ഭബ്ബോ ദുക്ഖക്ഖയായ? ചക്ഖും, ഭിക്ഖവേ, അഭിജാനം പരിജാനം വിരാജയം പജഹം ഭബ്ബോ ദുക്ഖക്ഖയായ. രൂപേ അഭിജാനം പരിജാനം വിരാജയം പജഹം ഭബ്ബോ ദുക്ഖക്ഖയായ. ചക്ഖുവിഞ്ഞാണം അഭിജാനം പരിജാനം വിരാജയം പജഹം ഭബ്ബോ ദുക്ഖക്ഖയായ. ചക്ഖുസമ്ഫസ്സം അഭിജാനം പരിജാനം വിരാജയം പജഹം ഭബ്ബോ ദുക്ഖക്ഖയായ. യമ്പിദം ചക്ഖുസമ്ഫസ്സപച്ചയാ ഉപ്പജ്ജതി വേദയിതം സുഖം വാ ദുക്ഖം വാ അദുക്ഖമസുഖം വാ തമ്പി അഭിജാനം പരിജാനം വിരാജയം പജഹം ഭബ്ബോ ദുക്ഖക്ഖയായ…പേ॰… ജിവ്ഹം അഭിജാനം പരിജാനം വിരാജയം പജഹം ഭബ്ബോ ദുക്ഖക്ഖയായ. രസേ…പേ॰… ജിവ്ഹാവിഞ്ഞാണം…പേ॰… ജിവ്ഹാസമ്ഫസ്സം…പേ॰… യമ്പിദം ജിവ്ഹാസമ്ഫസ്സപച്ചയാ ഉപ്പജ്ജതി വേദയിതം സുഖം വാ ദുക്ഖം വാ അദുക്ഖമസുഖം വാ തമ്പി അഭിജാനം പരിജാനം വിരാജയം പജഹം ഭബ്ബോ ദുക്ഖക്ഖയായ. കായം…പേ॰… മനം അഭിജാനം പരിജാനം വിരാജയം പജഹം ഭബ്ബോ ദുക്ഖക്ഖയായ. ധമ്മേ…പേ॰… മനോവിഞ്ഞാണം…പേ॰… മനോസമ്ഫസ്സം…പേ॰… യമ്പിദം മനോസമ്ഫസ്സപച്ചയാ ഉപ്പജ്ജതി വേദയിതം സുഖം വാ ദുക്ഖം വാ അദുക്ഖമസുഖം വാ തമ്പി അഭിജാനം പരിജാനം വിരാജയം പജഹം ഭബ്ബോ ദുക്ഖക്ഖയായ. ഇദം ഖോ, ഭിക്ഖവേ, സബ്ബം അഭിജാനം പരിജാനം വിരാജയം പജഹം ഭബ്ബോ ദുക്ഖക്ഖയായാ’’തി. ചതുത്ഥം.

൫. ദുതിയഅപരിജാനനസുത്തം

൨൭. ‘‘സബ്ബം , ഭിക്ഖവേ, അനഭിജാനം അപരിജാനം അവിരാജയം അപ്പജഹം അഭബ്ബോ ദുക്ഖക്ഖയായ. കിഞ്ച, ഭിക്ഖവേ, സബ്ബം അനഭിജാനം അപരിജാനം അവിരാജയം അപ്പജഹം അഭബ്ബോ ദുക്ഖക്ഖയായ? യഞ്ച, ഭിക്ഖവേ , ചക്ഖു, യേ ച രൂപാ, യഞ്ച ചക്ഖുവിഞ്ഞാണം, യേ ച ചക്ഖുവിഞ്ഞാണവിഞ്ഞാതബ്ബാ ധമ്മാ…പേ॰… യാ ച ജിവ്ഹാ, യേ ച രസാ, യഞ്ച ജിവ്ഹാവിഞ്ഞാണം, യേ ച ജിവ്ഹാവിഞ്ഞാണവിഞ്ഞാതബ്ബാ ധമ്മാ; യോ ച കായോ, യേ ച ഫോട്ഠബ്ബാ, യഞ്ച കായവിഞ്ഞാണം, യേ ച കായവിഞ്ഞാണവിഞ്ഞാതബ്ബാ ധമ്മാ; യോ ച മനോ, യേ ച ധമ്മാ, യഞ്ച മനോവിഞ്ഞാണം, യേ ച മനോവിഞ്ഞാണവിഞ്ഞാതബ്ബാ ധമ്മാ - ഇദം ഖോ, ഭിക്ഖവേ, സബ്ബം അനഭിജാനം അപരിജാനം അവിരാജയം അപ്പജഹം അഭബ്ബോ ദുക്ഖക്ഖയായ.

‘‘സബ്ബം, ഭിക്ഖവേ, അഭിജാനം പരിജാനം വിരാജയം പജഹം ഭബ്ബോ ദുക്ഖക്ഖയായ. കിഞ്ച, ഭിക്ഖവേ, സബ്ബം അഭിജാനം പരിജാനം വിരാജയം പജഹം ഭബ്ബോ ദുക്ഖക്ഖയായ? യഞ്ച, ഭിക്ഖവേ, ചക്ഖു, യേ ച രൂപാ, യഞ്ച ചക്ഖുവിഞ്ഞാണം, യേ ച ചക്ഖുവിഞ്ഞാണവിഞ്ഞാതബ്ബാ ധമ്മാ…പേ॰… യാ ച ജിവ്ഹാ, യേ ച രസാ, യഞ്ച ജിവ്ഹാവിഞ്ഞാണം, യേ ച ജിവ്ഹാവിഞ്ഞാണവിഞ്ഞാതബ്ബാ ധമ്മാ; യോ ച കായോ, യേ ച ഫോട്ഠബ്ബാ, യഞ്ച കായവിഞ്ഞാണം, യേ ച കായവിഞ്ഞാണവിഞ്ഞാതബ്ബാ ധമ്മാ; യോ ച മനോ, യേ ച ധമ്മാ, യഞ്ച മനോവിഞ്ഞാണം, യേ ച മനോവിഞ്ഞാണവിഞ്ഞാതബ്ബാ ധമ്മാ - ഇദം ഖോ, ഭിക്ഖവേ, സബ്ബം

അഭിജാനം പരിജാനം വിരാജയം പജഹം ഭബ്ബോ ദുക്ഖക്ഖയായാ''തി. പഞ്ചമം.

൬. ആദിത്തസുത്തം

൨൮. ഏകം സമയം ഭഗവാ ഗയായം വിഹരതി ഗയാസീസേ സദ്ധിം ഭിക്ഖുസഹസ്സേന. തത്ര ഖോ ഭഗവാ ഭിക്ഖൂ ആമന്തേസി - ''സബ്ബം, ഭിക്ഖവേ, ആദിത്തം. കിഞ്ച, ഭിക്ഖവേ, സബ്ബം ആദിത്തം? ചക്ഖു [ചക്ഖും (സീ॰ സ്യാ॰ കം॰ പീ॰)], ഭിക്ഖവേ, ആദിത്തം, രൂപാ ആദിത്താ, ചക്ഖുവിഞ്ഞാണം ആദിത്തം, ചക്ഖുസമ്ഫസ്സോ ആദിത്തോ. യമ്പിദം ചക്ഖുസമ്ഫസ്സപച്ചയാ ഉപ്പജ്ജതി വേദയിതം സുഖം വാ ദുക്ഖം വാ അദുക്ഖമസുഖം വാ തമ്പി ആദിത്തം. കേന ആദിത്തം? 'രാഗഗ്ഗിനാ, ദോസഗ്ഗിനാ, മോഹഗ്ഗിനാ ആദിത്തം, ജാതിയാ ജരായ മരണേന സോകേഹി പരിദേവേഹി ദുക്ഖേഹി ദോമനസ്സേഹി ഉപായാസേഹി ആദിത്ത'ന്തി വദാമി...പേ॰... ജിവ്ഹാ ആദിത്താ, രസാ ആദിത്താ, ജിവ്ഹാവിഞ്ഞാണം ആദിത്തം, ജിവ്ഹാസമ്ഫസ്സോ ആദിത്തോ . യമ്പിദം ജിവ്ഹാസമ്ഫസ്സപച്ചയാ ഉപ്പജ്ജതി വേദയിതം സുഖം വാ ദുക്ഖം വാ അദുക്ഖമസുഖം വാ തമ്പി ആദിത്തം. കേന ആദിത്തം? 'രാഗഗ്ഗിനാ, ദോസഗ്ഗിനാ, മോഹഗ്ഗിനാ ആദിത്തം, ജാതിയാ ജരായ മരണേന സോകേഹി പരിദേവേഹി ദുക്ഖേഹി ദോമനസ്സേഹി ഉപായാസേഹി ആദിത്ത'ന്തി വദാമി... പേ॰... മനോ ആദിത്തോ, ധമ്മാ ആദിത്താ, മനോവിഞ്ഞാണം ആദിത്തം, മനോസമ്ഫസ്സോ ആദിത്തോ. യമ്പിദം മനോസമ്ഫസ്സപച്ചയാ ഉപ്പജ്ജതി വേദയിതം സുഖം വാ ദുക്ഖം വാ അദുക്ഖമസുഖം വാ തമ്പി ആദിത്തം. കേന ആദിത്തം? 'രാഗഗ്ഗിനാ, ദോസഗ്ഗിനാ, മോഹഗ്ഗിനാ ആദിത്തം, ജാതിയാ ജരായ മരണേന സോകേഹി പരിദേവേഹി ദുക്ഖേഹി ദോമനസ്സേഹി ഉപായാസേഹി ആദിത്ത'ന്തി വദാമി. ഏവം പസ്സം, ഭിക്ഖവേ, സുതവാ അരിയസാവകോ ചക്ഖുസ്മിമ്പി നിബ്ബിന്ദതി, രൂപേസുപി നിബ്ബിന്ദതി, ചക്ഖുവിഞ്ഞാണേപി നിബ്ബിന്ദതി, ചക്ഖുസമ്ഫസ്സേപി നിബ്ബിന്ദതി, യമ്പിദം ചക്ഖുസമ്ഫസ്സപച്ചയാ ഉപ്പജ്ജതി വേദയിതം സുഖം വാ ദുക്ഖം വാ അദുക്ഖമസുഖം വാ തസ്മിമ്പി നിബ്ബിന്ദതി ...പേ॰... യമ്പിദം മനോസമ്ഫസ്സപച്ചയാ ഉപ്പജ്ജതി വേദയിതം സുഖം വാ ദുക്ഖം വാ അദുക്ഖമസുഖം വാ തസ്മിമ്പി നിബ്ബിന്ദതി. നിബ്ബിന്ദം വിരജ്ജതി; വിരാഗാ വിമുച്ചതി; വിമുത്തസ്മിം വിമുത്തമിതി ഞാണം ഹോതി. 'ഖീണാ ജാതി, വുസിതം ബ്രഹ്മചരിയം, കതം കരണീയം, നാപരം ഇത്ഥത്തായാ'തി പജാനാതീ''തി. ഇദമവോച ഭഗവാ. അത്തമനാ തേ ഭിക്ഖൂ ഭഗവതോ ഭാസിതം അഭിനന്ദും. ഇമസ്മിഞ്ച പന വേയ്യാകരണസ്മിം ഭഞ്ഞമാനേ തസ്സ ഭിക്ഖുസഹസ്സസ്സ അനുപാദായ ആസവേഹി ചിത്താനി വിമുച്ചിംസൂതി. ഛട്ഠം.

൭. അദ്ധഭൂതസുത്തം

൨൯. ഏവം മേ സുതം - ഏകം സമയം ഭഗവാ രാജഗഹേ വിഹരതി വേളുവനേ കലന്ദകനിവാപേ. തത്ര ഖോ ഭഗവാ ഭിക്ഖൂ ആമന്തേസി - ''സബ്ബം, ഭിക്ഖവേ, അദ്ധഭൂതം [അന്ധഭൂതം (സീ॰ സ്യാ॰ കം॰)]. കിഞ്ച , ഭിക്ഖവേ, സബ്ബം അദ്ധഭൂതം? ചക്ഖു, ഭിക്ഖവേ, അദ്ധഭൂതം, രൂപാ അദ്ധഭൂതാ, ചക്ഖുവിഞ്ഞാണം അദ്ധഭൂതം, ചക്ഖുസമ്ഫസ്സോ അദ്ധഭൂതോ, യമ്പിദം

ചക്ഖുസമ്ഫസ്സപച്ചയാ ഉപ്പജ്ജതി വേദയിതം സുഖം വാ ദുക്ഖം വാ അദുക്ഖമസുഖം വാ തമ്പി അദ്ധഭൂതം. കേന അദ്ധഭൂതം? ‘ജാതിയാ ജരായ മരണേന സോകേഹി പരിദേവേഹി ദുക്ഖേഹി ദോമനസ്സേഹി ഉപായാസേഹി അദ്ധഭൂത’ന്തി വദാമി...പേ॰... ജിവ്ഹാ അദ്ധഭൂതാ, രസാ അദ്ധഭൂതാ, ജിവ്ഹാവിഞ്ഞാണം അദ്ധഭൂതം, ജിവ്ഹാസമ്ഫസ്സോ അദ്ധഭൂതോ, യമ്പിദം ജിവ്ഹാസമ്ഫസ്സപച്ചയാ ഉപ്പജ്ജതി വേദയിതം സുഖം വാ ദുക്ഖം വാ അദുക്ഖമസുഖം വാ തമ്പി അദ്ധഭൂതം. കേന അദ്ധഭൂതം? ‘ജാതിയാ ജരായ മരണേന സോകേഹി പരിദേവേഹി ദുക്ഖേഹി ദോമനസ്സേഹി ഉപായാസേഹി അദ്ധഭൂത’ന്തി വദാമി. കായോ അദ്ധഭൂതോ...പേ॰... മനോ അദ്ധഭൂതോ, ധമ്മാ അദ്ധഭൂതാ, മനോവിഞ്ഞാണം അദ്ധഭൂതം, മനോസമ്ഫസ്സോ അദ്ധഭൂതോ, യമ്പിദം മനോസമ്ഫസ്സപച്ചയാ ഉപ്പജ്ജതി വേദയിതം സുഖം വാ ദുക്ഖം വാ അദുക്ഖമസുഖം വാ തമ്പി അദ്ധഭൂതം. കേന അദ്ധഭൂതം? ‘ജാതിയാ ജരായ മരണേന സോകേഹി പരിദേവേഹി ദുക്ഖേഹി ദോമനസ്സേഹി ഉപായാസേഹി അദ്ധഭൂത’ന്തി വദാമി. ഏവം പസ്സം, ഭിക്ഖവേ, സുതവാ അരിയസാവകോ ചക്ഖുസ്മിമ്പി നിബ്ബിന്ദതി, രൂപേസുപി നിബ്ബിന്ദതി, ചക്ഖുവിഞ്ഞാണേപി നിബ്ബിന്ദതി, ചക്ഖുസമ്ഫസ്സേപി നിബ്ബിന്ദതി...പേ॰... യമ്പിദം മനോസമ്ഫസ്സപച്ചയാ ഉപ്പജ്ജതി വേദയിതം സുഖം വാ ദുക്ഖം വാ അദുക്ഖമസുഖം വാ തസ്മിമ്പി നിബ്ബിന്ദതി. നിബ്ബിന്ദം വിരജ്ജതി , വിരാഗാ വിമുച്ചതി, വിമുത്തസ്മിം ‘വിമുത്ത’മിതി ഞാണം ഹോതി, ‘ഖീണാ ജാതി വുസിതം ബ്രഹ്മചരിയം, കതം കരണീയം, നാപരം ഇത്ഥത്തായാ’തി പജാനാതീ’’തി. സത്തമം.

൮. സമുഗ്ഘാതസാരുപ്പസുത്തം

൩൦. ‘‘സബ്ബമഞ്ഞിതസമുഗ്ഘാതസാരുപ്പം വോ, ഭിക്ഖവേ, പടിപദം ദേസേസ്സാമി. തം സുണാഥ, സാധുകം മനസി കരോഥ; ഭാസിസ്സാമീതി. കതമാ ച സാ, ഭിക്ഖവേ, സബ്ബമഞ്ഞിതസമുഗ്ഘാതസാരുപ്പാ പടിപദാ? ഇധ, ഭിക്ഖവേ, ഭിക്ഖു ചക്ഖും ന മഞ്ഞതി, ചക്ഖുസ്മിം ന മഞ്ഞതി, ചക്ഖുതോ ന മഞ്ഞതി, ചക്ഖും മേതി ന മഞ്ഞതി. രൂപേ ന മഞ്ഞതി, രൂപേസു ന മഞ്ഞതി, രൂപതോ ന മഞ്ഞതി, രൂപാ മേതി ന മഞ്ഞതി. ചക്ഖുവിഞ്ഞാണം ന മഞ്ഞതി, ചക്ഖുവിഞ്ഞാണസ്മിം ന മഞ്ഞതി, ചക്ഖുവിഞ്ഞാണതോ ന മഞ്ഞതി, ചക്ഖുവിഞ്ഞാണം മേതി ന മഞ്ഞതി. ചക്ഖുസമ്ഫസ്സം ന മഞ്ഞതി, ചക്ഖുസമ്ഫസ്സസ്മിം ന മഞ്ഞതി, ചക്ഖുസമ്ഫസ്സതോ ന മഞ്ഞതി, ചക്ഖുസമ്ഫസ്സോ മേതി ന മഞ്ഞതി. യമ്പിദം ചക്ഖുസമ്ഫസ്സപച്ചയാ ഉപ്പജ്ജതി വേദയിതം സുഖം വാ ദുക്ഖം വാ അദുക്ഖമസുഖം വാ തമ്പി ന മഞ്ഞതി , തസ്മിമ്പി ന മഞ്ഞതി, തതോപി ന മഞ്ഞതി, തം മേതി ന മഞ്ഞതി...പേ॰... ജിവ്ഹം ന മഞ്ഞതി, ജിവ്ഹായ ന മഞ്ഞതി, ജിവ്ഹാതോ ന മഞ്ഞതി, ജിവ്ഹാ മേതി ന മഞ്ഞതി. രസേ ന മഞ്ഞതി, രസേസു ന മഞ്ഞതി, രസതോ ന മഞ്ഞതി, രസാ മേതി ന മഞ്ഞതി. ജിവ്ഹാവിഞ്ഞാണം ന മഞ്ഞതി, ജിവ്ഹാവിഞ്ഞാണസ്മിം ന മഞ്ഞതി, ജിവ്ഹാവിഞ്ഞാണതോ ന മഞ്ഞതി, ജിവ്ഹാവിഞ്ഞാണം മേതി ന മഞ്ഞതി. ജിവ്ഹാസമ്ഫസ്സം ന മഞ്ഞതി, ജിവ്ഹാസമ്ഫസ്സസ്മിം ന മഞ്ഞതി, ജിവ്ഹാസമ്ഫസ്സതോ ന മഞ്ഞതി, ജിവ്ഹാസമ്ഫസ്സോ മേതി ന മഞ്ഞതി. യമ്പിദം ജിവ്ഹാസമ്ഫസ്സപച്ചയാ ഉപ്പജ്ജതി വേദയിതം സുഖം വാ ദുക്ഖം വാ അദുക്ഖമസുഖം വാ തമ്പി ന മഞ്ഞതി, തസ്മിമ്പി ന മഞ്ഞതി, തതോപി ന മഞ്ഞതി, തം മേതി ന മഞ്ഞതി... പേ॰... മനം ന മഞ്ഞതി, മനസ്മിം ന മഞ്ഞതി, മനതോ ന മഞ്ഞതി, മനോ

മേതി ന മഞ്ഞതി. ധമ്മേ ന മഞ്ഞതി, ധമ്മേസു ന മഞ്ഞതി, ധമ്മതോ ന മഞ്ഞതി, ധമ്മാ മേതി ന മഞ്ഞതി. മനോവിഞ്ഞാണം ന മഞ്ഞതി, മനോവിഞ്ഞാണസ്മിം ന മഞ്ഞതി, മനോവിഞ്ഞാണതോ ന മഞ്ഞതി, മനോവിഞ്ഞാണം മേതി ന മഞ്ഞതി. മനോസമ്ഫസ്സം ന മഞ്ഞതി, മനോസമ്ഫസ്സസ്മിം ന മഞ്ഞതി, മനോസമ്ഫസ്സതോ ന മഞ്ഞതി, മനോസമ്ഫസ്സോ മേതി ന മഞ്ഞതി . യമ്പിദം മനോസമ്ഫസ്സപച്ചയാ ഉപ്പജ്ജതി വേദയിതം സുഖം വാ ദുക്ഖം വാ അദുക്ഖമസുഖം വാ തമ്പി ന മഞ്ഞതി, തസ്മിമ്പി ന മഞ്ഞതി, തതോപി ന മഞ്ഞതി, തം മേതി ന മഞ്ഞതി. സബ്ബം ന മഞ്ഞതി, സബ്ബസ്മിം ന മഞ്ഞതി, സബ്ബതോ ന മഞ്ഞതി, സബ്ബം മേതി ന മഞ്ഞതി. സോ ഏവം അമഞ്ഞമാനോ ന ച കിഞ്ചി ലോകേ ഉപാദിയതി. അനുപാദിയം ന പരിതസ്സതി. അപരിതസ്സം പച്ചത്തഞ്ഞേവ പരിനിബ്ബായതി. 'ഖീണാ ജാതി, വുസിതം ബ്രഹ്മചരിയം, കതം കരണീയം, നാപരം ഇത്ഥത്തായാ'തി പജാനാതി. അയം ഖോ സാ, ഭിക്ഖവേ, സബ്ബമഞ്ഞിതസമുഗ്ഘാതസാരുപ്പാ പടിപദാ''തി. അട്ഠമം.

൯. പഠമസമുഗ്ഘാതസപ്പായസുത്തം

൩൧. ''സബ്ബമഞ്ഞിതസമുഗ്ഘാതസപ്പായം വോ, ഭിക്ഖവേ, പടിപദം ദേസേസ്സാമി. തം സുണാഥ. കതമാ ച സാ, ഭിക്ഖവേ, സബ്ബമഞ്ഞിതസമുഗ്ഘാതസപ്പായാ പടിപദാ? ഇധ, ഭിക്ഖവേ, ഭിക്ഖു ചക്ഖും ന മഞ്ഞതി, ചക്ഖുസ്മിം ന മഞ്ഞതി, ചക്ഖുതോ ന മഞ്ഞതി, ചക്ഖും മേതി ന മഞ്ഞതി. രൂപേ ന മഞ്ഞതി...പേ॰... ചക്ഖുവിഞ്ഞാണം ന മഞ്ഞതി, ചക്ഖുസമ്ഫസ്സം ന മഞ്ഞതി, യമ്പിദം ചക്ഖുസമ്ഫസ്സപച്ചയാ ഉപ്പജ്ജതി വേദയിതം സുഖം വാ ദുക്ഖം വാ അദുക്ഖമസുഖം വാ തമ്പി ന മഞ്ഞതി, തസ്മിമ്പി ന മഞ്ഞതി, തതോപി ന മഞ്ഞതി, തം മേതി ന മഞ്ഞതി. യഞ്ഹി, ഭിക്ഖവേ, മഞ്ഞതി, യസ്മിം മഞ്ഞതി, യതോ മഞ്ഞതി, യം മേതി മഞ്ഞതി, തതോ തം ഹോതി അഞ്ഞഥാ. അഞ്ഞഥാഭാവീ ഭവസത്തോ ലോകോ ഭവമേവാഭിനന്ദതി...പേ॰... ജിവ്ഹം ന മഞ്ഞതി, ജിവ്ഹായ ന മഞ്ഞതി, ജിവ്ഹാതോ ന മഞ്ഞതി, ജിവ്ഹാ മേതി ന മഞ്ഞതി. രസേ ന മഞ്ഞതി...പേ॰... ജിവ്ഹാവിഞ്ഞാണം ന മഞ്ഞതി, ജിവ്ഹാസമ്ഫസ്സം ന മഞ്ഞതി. യമ്പിദം ജിവ്ഹാസമ്ഫസ്സപച്ചയാ ഉപ്പജ്ജതി വേദയിതം സുഖം വാ ദുക്ഖം വാ അദുക്ഖമസുഖം വാ തമ്പി ന മഞ്ഞതി, തസ്മിമ്പി ന മഞ്ഞതി, തതോപി ന മഞ്ഞതി, തം മേതി ന മഞ്ഞതി. യഞ്ഹി, ഭിക്ഖവേ, മഞ്ഞതി, യസ്മിം മഞ്ഞതി, യതോ മഞ്ഞതി, യം മേതി മഞ്ഞതി, തതോ തം ഹോതി അഞ്ഞഥാ. അഞ്ഞഥാഭാവീ ഭവസത്തോ ലോകോ ഭവമേവാഭിനന്ദതി...പേ॰... മനം ന മഞ്ഞതി, മനസ്മിം ന മഞ്ഞതി, മനതോ ന മഞ്ഞതി, മനോ മേതി ന മഞ്ഞതി. ധമ്മേ ന മഞ്ഞതി...പേ॰... മനോവിഞ്ഞാണം ന മഞ്ഞതി, മനോസമ്ഫസ്സം ന മഞ്ഞതി. യമ്പിദം മനോസമ്ഫസ്സപച്ചയാ ഉപ്പജ്ജതി വേദയിതം സുഖം വാ ദുക്ഖം വാ അദുക്ഖമസുഖം വാ തമ്പി ന മഞ്ഞതി, തസ്മിമ്പി ന മഞ്ഞതി, തതോപി ന മഞ്ഞതി, തം മേതി ന മഞ്ഞതി. യഞ്ഹി, ഭിക്ഖവേ, മഞ്ഞതി, യസ്മിം മഞ്ഞതി, യതോ മഞ്ഞതി, യം മേതി മഞ്ഞതി, തതോ തം ഹോതി അഞ്ഞഥാ. അഞ്ഞഥാഭാവീ ഭവസത്തോ ലോകോ ഭവമേവാഭിനന്ദതി. യാവതാ, ഭിക്ഖവേ, ഖന്ധധാതുആയതനം തമ്പി ന മഞ്ഞതി, തസ്മിമ്പി ന മഞ്ഞതി, തതോപി ന മഞ്ഞതി, തം മേതി ന മഞ്ഞതി. സോ ഏവം അമഞ്ഞമാനോ ന ച കിഞ്ചി ലോകേ ഉപാദിയതി. അനുപാദിയം ന പരിതസ്സതി. അപരിതസ്സം

പച്ചത്തഞ്ഞേവ പരിനിബ്ബായതി. 'ഖീണാ ജാതി, വുസിതം ബ്രഹ്മചരിയം, കതം കരണീയം, നാപരം ഇത്ഥത്തായാ'തി പജാനാതി . അയം ഖോ സാ, ഭിക്ഖവേ, സബ്ബമഞ്ഞിതസമുഗ്ഘാതസപ്പായാ പടിപദാ''തി. നവമം.

൧൦. ദുതിയസമുഗ്ഘാതസപ്പായസുത്തം

൩൨. ''സബ്ബമഞ്ഞിതസമുഗ്ഘാതസപ്പായം വോ, ഭിക്ഖവേ, പടിപദം ദേസേസ്സാമി. തം സുണാഥ. കതമാ ച സാ, ഭിക്ഖവേ, സബ്ബമഞ്ഞിതസമുഗ്ഘാതസപ്പായാ പടിപദാ?

''തം കിം മഞ്ഞഥ, ഭിക്ഖവേ, ചക്ഖും നിച്ചം വാ അനിച്ചം വാ''തി?

''അനിച്ചം, ഭന്തേ''.

''യം പനാനിച്ചം ദുക്ഖം വാ തം സുഖം വാ''തി?

''ദുക്ഖം , ഭന്തേ''.

''യം പനാനിച്ചം ദുക്ഖം വിപരിണാമധമ്മം, കല്ലം നു തം സമനുപസ്സിതും - 'ഏതം മമ, ഏസോഹമസ്മി, ഏസോ മേ അത്താ'''തി?

''നോ ഹേതം ഭന്തേ''.

''രൂപാ...പേ॰... ചക്ഖുവിഞ്ഞാണം... ചക്ഖുസമ്ഫസ്സോ നിച്ചോ വാ അനിച്ചോ വാ''തി?

''അനിച്ചോ, ഭന്തേ''...പേ॰....

''യമ്പിദം ചക്ഖുസമ്ഫസ്സപച്ചയാ ഉപ്പജ്ജതി വേദയിതം സുഖം വാ ദുക്ഖം വാ അദുക്ഖമസുഖം വാ തമ്പി നിച്ചം വാ അനിച്ചം വാ''തി?

''അനിച്ചം, ഭന്തേ''.

''യം പനാനിച്ചം ദുക്ഖം വാ തം സുഖം വാ''തി?

''ദുക്ഖം, ഭന്തേ''.

''യം പനാനിച്ചം ദുക്ഖം വിപരിണാമധമ്മം, കല്ലം നു തം സമനുപസ്സിതും - 'ഏതം മമ, ഏസോഹമസ്മി, ഏസോ മേ അത്താ'''തി?

''നോ ഹേതം, ഭന്തേ''...പേ॰....

''ജിവ്ഹാ നിച്ചാ വാ അനിച്ചാ വാ''തി?

''അനിച്ചാ ഭന്തേ''...പേ॰....

''രസാ... ജിവ്ഹാവിഞ്ഞാണം... ജിവ്ഹാസമ്ഫസ്സോ...പേ॰... യമ്പിദം ജിവ്ഹാസമ്ഫസ്സപച്ചയാ ഉപ്പജ്ജതി വേദയിതം സുഖം വാ ദുക്ഖം വാ

അദുക്ഖമസുഖം വാ തമ്പി നിച്ചം വാ അനിച്ചം വാ''തി?

"അനിച്ചം, ഭന്തേ''...പേ॰... ധമ്മാ... മനോവിഞ്ഞാണം... മനോസമ്ഫസ്സോ നിച്ചോ വാ അനിച്ചോ വാതി?

"അനിച്ചോ, ഭന്തേ''.

"യമ്പിദം മനോസമ്ഫസ്സപച്ചയാ ഉപ്പജ്ജതി വേദയിതം സുഖം വാ ദുക്ഖം വാ അദുക്ഖമസുഖം വാ തമ്പി നിച്ചം വാ അനിച്ചം വാ''തി?

"അനിച്ചം, ഭന്തേ''.

"യം പനാനിച്ചം ദുക്ഖം വാ തം സുഖം വാ''തി?

"ദുക്ഖം ഭന്തേ''.

"യം പനാനിച്ചം ദുക്ഖം വിപരിണാമധമ്മം, കല്ലം നു തം സമനുപസ്സിതും - 'ഏതം മമ, ഏസോഹമസ്മി, ഏസോ മേ അത്താ'''തി?

"നോ ഹേതം, ഭന്തേ''.

"ഏവം പസ്സം, ഭിക്ഖവേ, സുതവാ അരിയസാവകോ ചക്ഖുസ്മിമ്പി നിബ്ബിന്ദതി, രൂപേസുപി നിബ്ബിന്ദതി, ചക്ഖുവിഞ്ഞാണേപി നിബ്ബിന്ദതി, ചക്ഖുസമ്ഫസ്സേപി നിബ്ബിന്ദതി. യമ്പിദം ചക്ഖുസമ്ഫസ്സപച്ചയാ ഉപ്പജ്ജതി വേദയിതം സുഖം വാ ദുക്ഖം വാ അദുക്ഖമസുഖം വാ തസ്മിമ്പി നിബ്ബിന്ദതി...പേ॰... ജിവ്ഹായപി നിബ്ബിന്ദതി, രസേസുപി...പേ॰... യമ്പിദം ജിവ്ഹാസമ്ഫസ്സപച്ചയാ ഉപ്പജ്ജതി വേദയിതം സുഖം വാ ദുക്ഖം വാ അദുക്ഖമസുഖം വാ തസ്മിമ്പി നിബ്ബിന്ദതി. മനസ്മിമ്പി നിബ്ബിന്ദതി, ധമ്മേസുപി നിബ്ബിന്ദതി, മനോവിഞ്ഞാണേപി നിബ്ബിന്ദതി, മനോസമ്ഫസ്സേപി നിബ്ബിന്ദതി. യമ്പിദം മനോസമ്ഫസ്സപച്ചയാ ഉപ്പജ്ജതി വേദയിതം സുഖം വാ ദുക്ഖം വാ അദുക്ഖമസുഖം വാ തസ്മിമ്പി നിബ്ബിന്ദതി. നിബ്ബിന്ദം വിരജ്ജതി; വിരാഗാ വിമുച്ചതി; വിമുത്തസ്മിം വിമുത്തമിതി ഞാണം ഹോതി. 'ഖീണാ ജാതി, വുസിതം ബ്രഹ്മചരിയം, കതം കരണീയം, നാപരം ഇത്ഥത്തായാ'തി പജാനാതി . അയം ഖോ സാ, ഭിക്ഖവേ, സബ്ബമഞ്ഞിതസമുഗ്ഘാതസപ്പായാ പടിപദാ''തി. ദസമം.

സബ്ബവഗ്ഗോ തതിയോ.

തസ്സുദ്ദാനം -

സബ്ബഞ്ച ദ്വേപി പഹാനാ, പരിജാനാപരേ ദുവേ;
ആദിത്തം അദ്ധഭൂതഞ്ച, സാരുപ്പാ ദ്വേ ച സപ്പായാ;
വഗ്ഗോ തേന പവുച്ചതീതി.

൪. ജാതിധമ്മവഗ്ഗോ

൧-൧൦. ജാതിധമ്മാദിസുത്തദസകം

൩൩. സാവത്ഥിനിദാനം . തത്ര ഖോ…പേ॰… ‘‘സബ്ബം, ഭിക്ഖവേ, ജാതിധമ്മം. കിഞ്ച, ഭിക്ഖവേ, സബ്ബം ജാതിധമ്മം? ചക്ഖു, ഭിക്ഖവേ, ജാതിധമ്മം. രൂപാ… ചക്ഖുവിഞ്ഞാണം… ചക്ഖുസമ്ഫസ്സോ ജാതിധമ്മോ. യമ്പിദം ചക്ഖുസമ്ഫസ്സപച്ചയാ ഉപ്പജ്ജതി വേദയിതം സുഖം വാ ദുക്ഖം വാ അദുക്ഖമസുഖം വാ തമ്പി ജാതിധമ്മം…പേ॰… ജിവ്ഹാ… രസാ… ജിവ്ഹാവിഞ്ഞാണം… ജിവ്ഹാസമ്ഫസ്സോ… യമ്പിദം ജിവ്ഹാസമ്ഫസ്സപച്ചയാ ഉപ്പജ്ജതി വേദയിതം സുഖം വാ ദുക്ഖം വാ അദുക്ഖമസുഖം വാ തമ്പി ജാതിധമ്മം. കായോ…പേ॰.. മനോ ജാതിധമ്മോ, ധമ്മാ ജാതിധമ്മാ, മനോവിഞ്ഞാണം ജാതിധമ്മം, മനോസമ്ഫസ്സോ ജാതിധമ്മോ. യമ്പിദം മനോസമ്ഫസ്സപച്ചയാ ഉപ്പജ്ജതി വേദയിതം സുഖം വാ ദുക്ഖം വാ അദുക്ഖമസുഖം വാ തമ്പി ജാതിധമ്മം. ഏവം പസ്സം, ഭിക്ഖവേ, സുതവാ അരിയസാവകോ ചക്ഖുസ്മിമ്പി നിബ്ബിന്ദതി, രൂപേസുപി… ചക്ഖുവിഞ്ഞാണേപി… ചക്ഖുസമ്ഫസ്സേപി…പേ॰… നാപരം ഇത്ഥത്തായാതി പജാനാതീ’’തി. പഠമം.

൩൪. ‘‘സബ്ബം , ഭിക്ഖവേ, ജരാധമ്മം…പേ॰… സംഖിത്തം. ദുതിയം.

൩൫. ‘‘സബ്ബം, ഭിക്ഖവേ, ബ്യാധിധമ്മം…പേ॰…. തതിയം.

൩൬. ‘‘സബ്ബം, ഭിക്ഖവേ, മരണധമ്മം…പേ॰…. ചതുത്ഥം.

൩൭. ‘‘സബ്ബം, ഭിക്ഖവേ, സോകധമ്മം…പേ॰…. പഞ്ചമം.

൩൮. ‘‘സബ്ബം, ഭിക്ഖവേ, സംകിലേസികധമ്മം…പേ॰…. ഛട്ഠം.

൩൯. ‘‘സബ്ബം , ഭിക്ഖവേ, ഖയധമ്മം…പേ॰…. സത്തമം.

൪൦. ‘‘സബ്ബം, ഭിക്ഖവേ, വയധമ്മം…പേ॰…. അട്ഠമം.

൪൧. ‘‘സബ്ബം, ഭിക്ഖവേ, സമുദയധമ്മം…പേ॰…. നവമം.

൪൨. ‘‘സബ്ബം, ഭിക്ഖവേ, നിരോധധമ്മം…പേ॰…. ദസമം.

ജാതിധമ്മവഗ്ഗോ ചതുത്ഥോ.

തസ്സുദ്ദാനം -

ജാതിജരാബ്യാധിമരണം, സോകോ ച സംകിലേസികം;
ഖയവയസമുദയം, നിരോധധമ്മേന തേ ദസാതി.

൫. സബ്ബഅനിച്ചവഗ്ഗോ

൧-൯. അനിച്ചാദിസുത്തനവകം

൪൩. സാവത്ഥിനിദാനം . തത്ര ഖോ…പേ॰… ‘‘സബ്ബം, ഭിക്ഖവേ, അനിച്ചം. കിഞ്ച, ഭിക്ഖവേ, സബ്ബം അനിച്ചം? ചക്ഖു, ഭിക്ഖവേ, അനിച്ചം, രൂപാ അനിച്ചാ, ചക്ഖുവിഞ്ഞാണം അനിച്ചം, ചക്ഖുസമ്ഫസ്സോ അനിച്ചോ. യമ്പിദം

ചക്ഖുസമ്ഫസ്സപച്ചയാ ഉപ്പജ്ജതി വേദയിതം സുഖം വാ ദുക്ഖം വാ അദുക്ഖമസുഖം വാ തമ്പി അനിച്ചം…പേ॰… ജിവ്ഹാ അനിച്ചാ, രസാ അനിച്ചാ, ജിവ്ഹാവിഞ്ഞാണം അനിച്ചം, ജിവ്ഹാസമ്ഫസ്സോ അനിച്ചോ. യമ്പിദം ജിവ്ഹാസമ്ഫസ്സപച്ചയാ ഉപ്പജ്ജതി വേദയിതം സുഖം വാ ദുക്ഖം വാ അദുക്ഖമസുഖം വാ തമ്പി അനിച്ചം. കായോ അനിച്ചോ…പേ॰… മനോ അനിച്ചോ, ധമ്മാ അനിച്ചാ, മനോവിഞ്ഞാണം അനിച്ചം, മനോസമ്ഫസ്സോ അനിച്ചോ. യമ്പിദം മനോസമ്ഫസ്സപച്ചയാ ഉപ്പജ്ജതി വേദയിതം സുഖം വാ ദുക്ഖം വാ അദുക്ഖമസുഖം വാ തമ്പി അനിച്ചം. ഏവം പസ്സം, ഭിക്ഖവേ, സുതവാ അരിയസാവകോ ചക്ഖുസ്മിമ്പി നിബ്ബിന്ദതി, രൂപേസുപി നിബ്ബിന്ദതി, ചക്ഖുവിഞ്ഞാണേപി നിബ്ബിന്ദതി, ചക്ഖുസമ്ഫസ്സേപി നിബ്ബിന്ദതി. യമ്പിദം ചക്ഖുസമ്ഫസ്സപച്ചയാ ഉപ്പജ്ജതി വേദയിതം സുഖം വാ ദുക്ഖം വാ അദുക്ഖമസുഖം വാ തസ്മിമ്പി നിബ്ബിന്ദതി…പേ॰… മനസ്മിമ്പി നിബ്ബിന്ദതി, ധമ്മേസുപി നിബ്ബിന്ദതി, മനോവിഞ്ഞാണേപി നിബ്ബിന്ദതി, മനോസമ്ഫസ്സേപി നിബ്ബിന്ദതി, യമ്പിദം മനോസമ്ഫസ്സപച്ചയാ ഉപ്പജ്ജതി വേദയിതം സുഖം വാ ദുക്ഖം വാ അദുക്ഖമസുഖം വാ തസ്മിമ്പി നിബ്ബിന്ദതി. നിബ്ബിന്ദം വിരജ്ജതി; വിരാഗാ വിമുച്ചതി; വിമുത്തസ്മിം വിമുത്തമിതി ഞാണം ഹോതി. ‘ഖീണാ ജാതി, വുസിതം ബ്രഹ്മചരിയം, കതം കരണീയം, നാപരം ഇത്ഥത്തായാ’തി പജാനാതീ’’തി. പഠമം.

൪൪. ‘‘സബ്ബം , ഭിക്ഖവേ, ദുക്ഖം…പേ॰…. ദുതിയം.

൪൫. ‘‘സബ്ബം, ഭിക്ഖവേ, അനത്താ…പേ॰…. തതിയം.

൪൬. ‘‘സബ്ബം , ഭിക്ഖവേ, അഭിഞ്ഞേയ്യം…പേ॰… . ചതുത്ഥം.

൪൭. ‘‘സബ്ബം, ഭിക്ഖവേ, പരിഞ്ഞേയ്യം…പേ॰…. പഞ്ചമം.

൪൮. ‘‘സബ്ബം, ഭിക്ഖവേ, പഹാതബ്ബം…പേ॰…. ഛട്ഠം.

൪൯. ‘‘സബ്ബം, ഭിക്ഖവേ, സച്ഛികാതബ്ബം…പേ॰… . സത്തമം.

൫൦. ‘‘സബ്ബം, ഭിക്ഖവേ, അഭിഞ്ഞാപരിഞ്ഞേയ്യം…പേ॰…. അട്ഠമം.

൫൧. ‘‘സബ്ബം , ഭിക്ഖവേ, ഉപദ്ദുതം…പേ॰…. നവമം.

൧൦. ഉപസ്സട്ഠസുത്തം

൫൨. ‘‘സബ്ബം , ഭിക്ഖവേ, ഉപസ്സട്ഠം [ഉപസട്ഠം (ക॰)]. കിഞ്ച, ഭിക്ഖവേ, സബ്ബം ഉപസ്സട്ഠം? ചക്ഖു, ഭിക്ഖവേ, ഉപസ്സട്ഠം, രൂപാ ഉപസ്സട്ഠാ, ചക്ഖുവിഞ്ഞാണം ഉപസ്സട്ഠം, ചക്ഖുസമ്ഫസ്സോ ഉപസ്സട്ഠോ. യമ്പിദം ചക്ഖുസമ്ഫസ്സപച്ചയാ ഉപ്പജ്ജതി വേദയിതം സുഖം വാ ദുക്ഖം വാ അദുക്ഖമസുഖം വാ തമ്പി ഉപസ്സട്ഠം…പേ॰… ജിവ്ഹാ ഉപസ്സട്ഠാ, രസാ ഉപസ്സട്ഠാ, ജിവ്ഹാവിഞ്ഞാണം ഉപസ്സട്ഠം, ജിവ്ഹാസമ്ഫസ്സോ ഉപസ്സട്ഠോ. യമ്പിദം ജിവ്ഹാസമ്ഫസ്സപച്ചയാ ഉപ്പജ്ജതി വേദയിതം സുഖം വാ ദുക്ഖം വാ അദുക്ഖമസുഖം വാ തമ്പി ഉപസ്സട്ഠം. കായോ ഉപസ്സട്ഠോ… മനോ ഉപസ്സട്ഠോ, ധമ്മാ ഉപസ്സട്ഠാ, മനോവിഞ്ഞാണം ഉപസ്സട്ഠം, മനോസമ്ഫസ്സോ

ഉപസ്സട്ഠോ. യമ്പിദം മനോസമ്ഫസ്സപച്ചയാ ഉപ്പജ്ജതി വേദയിതം സുഖം വാ ദുക്ഖം വാ അദുക്ഖമസുഖം വാ തമ്പി ഉപസ്സട്ഠം. ഏവം പസ്സം, ഭിക്ഖവേ, സുതവാ അരിയസാവകോ ചക്ഖുസ്മിമ്പി നിബ്ബിന്ദതി, രൂപേസുപി നിബ്ബിന്ദതി, ചക്ഖുവിഞ്ഞാണേപി നിബ്ബിന്ദതി, ചക്ഖുസമ്ഫസ്സേപി നിബ്ബിന്ദതി. യമ്പിദം ചക്ഖുസമ്ഫസ്സപച്ചയാ ഉപ്പജ്ജതി വേദയിതം സുഖം വാ ദുക്ഖം വാ അദുക്ഖമസുഖം വാ തസ്മിമ്പി നിബ്ബിന്ദതി...പേ॰... മനസ്മിമ്പി നിബ്ബിന്ദതി, ധമ്മേസുപി നിബ്ബിന്ദതി, മനോവിഞ്ഞാണേപി നിബ്ബിന്ദതി, മനോസമ്ഫസ്സേപി നിബ്ബിന്ദതി. യമ്പിദം മനോസമ്ഫസ്സപച്ചയാ ഉപ്പജ്ജതി വേദയിതം സുഖം വാ ദുക്ഖം വാ അദുക്ഖമസുഖം വാ തസ്മിമ്പി നിബ്ബിന്ദതി. നിബ്ബിന്ദം വിരജ്ജതി; വിരാഗാ വിമുച്ചതി; വിമുത്തസ്മിം വിമുത്തമിതി ഞാണം ഹോതി . 'ഖീണാ ജാതി, വുസിതം ബ്രഹ്മചരിയം, കതം കരണീയം, നാപരം ഇത്ഥത്തായാ'തി പജാനാതീ''തി. ദസമം.

സബ്ബഅനിച്ചവഗ്ഗോ പഞ്ചമോ.

തസ്സുദ്ദാനം -

അനിച്ചം ദുക്ഖം അനത്താ, അഭിഞ്ഞേയ്യം പരിഞ്ഞേയ്യം;
പഹാതബ്ബം സച്ഛികാതബ്ബം, അഭിഞ്ഞേയ്യപരിഞ്ഞേയ്യം [അഭിഞ്ഞേയ്യം പരിഞ്ഞേയ്യം (സീ॰ സ്യാ॰ കം॰), അഭിഞ്ഞാതം പരിഞ്ഞേയ്യം (പീ॰ ക॰)];
ഉപദ്ദുതം ഉപസ്സട്ഠം, വഗ്ഗോ തേന പവുച്ചതീതി.

സളായതനവഗ്ഗേ പഠമപണ്ണാസകോ സമത്തോ.

തസ്സ വഗ്ഗുദ്ദാനം -

അനിച്ചവഗ്ഗം യമകം, സബ്ബം വഗ്ഗം ജാതിധമ്മം;
അനിച്ചവഗ്ഗേന പഞ്ഞാസം, പഞ്ചമോ തേന പവുച്ചതീതി.

൬. അവിജ്ജാവഗ്ഗോ

൧. അവിജ്ജാപഹാനസുത്തം

൫൩. സാവത്ഥിനിദാനം . അഥ ഖോ അഞ്ഞതരോ ഭിക്ഖു യേന ഭഗവാ തേനുപസങ്കമി; ഉപസങ്കമിത്വാ ഭഗവന്തം അഭിവാദേത്വാ ഏകമന്തം നിസീദി. ഏകമന്തം നിസിന്നോ ഖോ സോ ഭിക്ഖു ഭഗവന്തം ഏതദവോച - ''കഥം നു ഖോ, ഭന്തേ, ജാനതോ കഥം പസ്സതോ അവിജ്ജാ പഹീയതി, വിജ്ജാ ഉപ്പജ്ജതീ''തി?

''ചക്ഖും ഖോ, ഭിക്ഖു, അനിച്ചതോ ജാനതോ പസ്സതോ അവിജ്ജാ പഹീയതി, വിജ്ജാ ഉപ്പജ്ജതി. രൂപേ അനിച്ചതോ ജാനതോ പസ്സതോ അവിജ്ജാ പഹീയതി, വിജ്ജാ ഉപ്പജ്ജതി. ചക്ഖുവിഞ്ഞാണം... ചക്ഖുസമ്ഫസ്സം... യമ്പിദം ചക്ഖുസമ്ഫസ്സപച്ചയാ ഉപ്പജ്ജതി വേദയിതം സുഖം വാ ദുക്ഖം വാ അദുക്ഖമസുഖം വാ തമ്പി അനിച്ചതോ ജാനതോ പസ്സതോ അവിജ്ജാ പഹീയതി, വിജ്ജാ ഉപ്പജ്ജതി. സോതം... ഘാനം... ജിവ്ഹം... കായം... മനം അനിച്ചതോ ജാനതോ പസ്സതോ അവിജ്ജാ പഹീയതി, വിജ്ജാ ഉപ്പജ്ജതി. ധമ്മേ ... മനോവിഞ്ഞാണം... മനോസമ്ഫസ്സം... യമ്പിദം മനോസമ്ഫസ്സപച്ചയാ ഉപ്പജ്ജതി

വേദയിതം സുഖം വാ ദുക്ഖം വാ അദുക്ഖമസുഖം വാ തമ്പി അനിച്ചതോ ജാനതോ പസ്സതോ അവിജ്ജാ പഹീയതി, വിജ്ജാ ഉപ്പജ്ജതി. ഏവം ഖോ, ഭിക്ഖു, ജാനതോ ഏവം പസ്സതോ അവിജ്ജാ പഹീയതി, വിജ്ജാ ഉപ്പജ്ജതീ''തി. പഠമം.

൨. സംയോജനപഹാനസുത്തം

൫൪. ''കഥം നു ഖോ, ഭന്തേ, ജാനതോ, കഥം പസ്സതോ, സംയോജനാ പഹീയന്തീ''തി? ''ചക്ഖും ഖോ, ഭിക്ഖു, അനിച്ചതോ ജാനതോ പസ്സതോ സംയോജനാ പഹീയന്തി. രൂപേ... ചക്ഖുവിഞ്ഞാണം... ചക്ഖുസമ്ഫസ്സം... യമ്പിദം ചക്ഖുസമ്ഫസ്സപച്ചയാ ഉപ്പജ്ജതി വേദയിതം സുഖം വാ ദുക്ഖം വാ അദുക്ഖമസുഖം വാ തമ്പി അനിച്ചതോ ജാനതോ പസ്സതോ സംയോജനാ പഹീയന്തി. സോതം... ഘാനം... ജിവ്ഹം... കായം... മനം... ധമ്മേ... മനോവിഞ്ഞാണം... മനോസമ്ഫസ്സം... യമ്പിദം മനോസമ്ഫസ്സപച്ചയാ ഉപ്പജ്ജതി വേദയിതം സുഖം വാ ദുക്ഖം വാ അദുക്ഖമസുഖം വാ തമ്പി അനിച്ചതോ ജാനതോ പസ്സതോ സംയോജനാ പഹീയന്തി. ഏവം ഖോ, ഭിക്ഖു, ജാനതോ ഏവം പസ്സതോ സംയോജനാ പഹീയന്തീ''തി. ദുതിയം.

൩. സംയോജനസമുഗ്ഘാതസുത്തം

൫൫. ''കഥം നു ഖോ, ഭന്തേ, ജാനതോ, കഥം പസ്സതോ സംയോജനാ സമുഗ്ഘാതം ഗച്ഛന്തീ''തി? ''ചക്ഖും ഖോ, ഭിക്ഖു, അനത്തതോ ജാനതോ പസ്സതോ സംയോജനാ സമുഗ്ഘാതം ഗച്ഛന്തി. രൂപേ അനത്തതോ... ചക്ഖുവിഞ്ഞാണം... ചക്ഖുസമ്ഫസ്സം... യമ്പിദം ചക്ഖുസമ്ഫസ്സപച്ചയാ ഉപ്പജ്ജതി വേദയിതം സുഖം വാ ദുക്ഖം വാ അദുക്ഖമസുഖം വാ തമ്പി അനത്തതോ ജാനതോ പസ്സതോ സംയോജനാ സമുഗ്ഘാതം ഗച്ഛന്തി. സോതം... ഘാനം... ജിവ്ഹം... കായം... മനം... ധമ്മേ... മനോവിഞ്ഞാണം... മനോസമ്ഫസ്സം... യമ്പിദം മനോസമ്ഫസ്സപച്ചയാ ഉപ്പജ്ജതി വേദയിതം സുഖം വാ ദുക്ഖം വാ അദുക്ഖമസുഖം വാ തമ്പി അനത്തതോ ജാനതോ പസ്സതോ സംയോജനാ സമുഗ്ഘാതം ഗച്ഛന്തി. ഏവം ഖോ, ഭിക്ഖു, ജാനതോ ഏവം പസ്സതോ സംയോജനാ സമുഗ്ഘാതം ഗച്ഛന്തീ''തി. തതിയം.

൪. ആസവപഹാനസുത്തം

൫൬. ''കഥം നു ഖോ, ഭന്തേ, ജാനതോ, കഥം പസ്സതോ ആസവാ പഹീയന്തീ''തി...പേ॰.... ചതുത്ഥം.

൫. ആസവസമുഗ്ഘാതസുത്തം

൫൭. ''കഥം നു ഖോ, ഭന്തേ, ജാനതോ, കഥം പസ്സതോ ആസവാ സമുഗ്ഘാതം ഗച്ഛന്തീ''തി...പേ॰... . പഞ്ചമം.

൬. അനുസയപഹാനസുത്തം

൫൮. ''കഥം നു ഖോ...പേ॰... അനുസയാ പഹീയന്തീ''തി...പേ॰.... ഛട്ഠം.

൭. അനുസയസമുഗ്ഘാതസുത്തം

൭൬. ''കഥം നു ഖോ…പേ॰… അനുസയാ സമുഗ്ഘാതം ഗച്ഛന്തീ''തി? ''ചക്ഖും ഖോ, ഭിക്ഖു, അനത്തതോ ജാനതോ പസ്സതോ അനുസയാ സമുഗ്ഘാതം ഗച്ഛന്തി…പേ॰… സോതം… ഘാനം… ജിവ്ഹം… കായം… മനം… ധമ്മേ… മനോവിഞ്ഞാണം… മനോസമ്ഫസ്സം… യമ്പിദം മനോസമ്ഫസ്സപച്ചയാ ഉപ്പജ്ജതി വേദയിതം സുഖം വാ ദുക്ഖം വാ അദുക്ഖമസുഖം വാ തമ്പി അനത്തതോ ജാനതോ പസ്സതോ അനുസയാ സമുഗ്ഘാതം ഗച്ഛന്തി. ഏവം ഖോ, ഭിക്ഖു, ജാനതോ ഏവം പസ്സതോ അനുസയാ സമുഗ്ഘാതം ഗച്ഛന്തീ''തി. സത്തമം.

൮. സബ്ബുപാദാനപരിഞ്ഞാസുത്തം

൭൭. ''സബ്ബുപാദാനപരിഞ്ഞായ വോ, ഭിക്ഖവേ, ധമ്മം ദേസേസ്സാമി. തം സുണാഥ. കതമോ ച, ഭിക്ഖവേ, സബ്ബുപാദാനപരിഞ്ഞായ ധമ്മോ? ചക്ഖുഞ്ച പടിച്ച രൂപേ ച ഉപ്പജ്ജതി ചക്ഖുവിഞ്ഞാണം. തിണ്ണം സങ്ഗതി ഫസ്സോ. ഫസ്സപച്ചയാ വേദനാ. ഏവം പസ്സം , ഭിക്ഖവേ, സുതവാ അരിയസാവകോ ചക്ഖുസ്മിമ്പി നിബ്ബിന്ദതി, രൂപേസുപി നിബ്ബിന്ദതി, ചക്ഖുവിഞ്ഞാണേപി നിബ്ബിന്ദതി, ചക്ഖുസമ്ഫസ്സേപി നിബ്ബിന്ദതി, വേദനായപി നിബ്ബിന്ദതി. നിബ്ബിന്ദം വിരജ്ജതി; വിരാഗാ വിമുച്ചതി; വിമോക്ഖാ [വിമോക്ഖം (ക॰), വിമോക്ഖ (സ്യാ॰ ക॰)] 'പരിഞ്ഞാതം മേ ഉപാദാന'ന്തി പജാനാതി. സോതഞ്ച പടിച്ച സദ്ദേ ച ഉപ്പജ്ജതി… ഘാനഞ്ച പടിച്ച ഗന്ധേ ച… ജിവ്ഹഞ്ച പടിച്ച രസേ ച… കായഞ്ച പടിച്ച ഫോട്ഠബ്ബേ ച… മനഞ്ച പടിച്ച ധമ്മേ ച ഉപ്പജ്ജതി മനോവിഞ്ഞാണം. തിണ്ണം സങ്ഗതി ഫസ്സോ. ഫസ്സപച്ചയാ വേദനാ. ഏവം പസ്സം, ഭിക്ഖവേ, സുതവാ അരിയസാവകോ മനസ്മിമ്പി നിബ്ബിന്ദതി , ധമ്മേസുപി നിബ്ബിന്ദതി, മനോവിഞ്ഞാണേപി നിബ്ബിന്ദതി, മനോസമ്ഫസ്സേപി നിബ്ബിന്ദതി, വേദനായപി നിബ്ബിന്ദതി. നിബ്ബിന്ദം വിരജ്ജതി; വിരാഗാ വിമുച്ചതി; വിമോക്ഖാ 'പരിഞ്ഞാതം മേ ഉപാദാന'ന്തി പജാനാതി. അയം ഖോ, ഭിക്ഖവേ, സബ്ബുപാദാനപരിഞ്ഞായ ധമ്മോ''തി. അട്ഠമം.

൯. പഠമസബ്ബുപാദാനപരിയാദാനസുത്തം

൭൮. ''സബ്ബുപാദാനപരിയാദാനായ വോ, ഭിക്ഖവേ, ധമ്മം ദേസേസ്സാമി. തം സുണാഥ. കതമോ ച, ഭിക്ഖവേ, സബ്ബുപാദാനപരിയാദാനായ ധമ്മോ? ചക്ഖുഞ്ച പടിച്ച രൂപേ ച ഉപ്പജ്ജതി ചക്ഖുവിഞ്ഞാണം. തിണ്ണം സങ്ഗതി ഫസ്സോ. ഫസ്സപച്ചയാ വേദനാ. ഏവം പസ്സം, ഭിക്ഖവേ, സുതവാ അരിയസാവകോ ചക്ഖുസ്മിമ്പി നിബ്ബിന്ദതി, രൂപേസുപി നിബ്ബിന്ദതി, ചക്ഖുവിഞ്ഞാണേപി നിബ്ബിന്ദതി, ചക്ഖുസമ്ഫസ്സേപി നിബ്ബിന്ദതി, വേദനായപി നിബ്ബിന്ദതി. നിബ്ബിന്ദം വിരജ്ജതി; വിരാഗാ വിമുച്ചതി; വിമോക്ഖാ 'പരിയാദിന്നം [സബ്ബത്ഥപി ഏവമേവ ദിസ്സതി ദന്തജ-നകാരേനേവ] മേ ഉപാദാന'ന്തി പജാനാതി…പേ॰… ജിവ്ഹഞ്ച പടിച്ച രസേ ച ഉപ്പജ്ജതി ജിവ്ഹാവിഞ്ഞാണം…പേ॰… മനഞ്ച പടിച്ച ധമ്മേ ച ഉപ്പജ്ജതി മനോവിഞ്ഞാണം. തിണ്ണം സങ്ഗതി ഫസ്സോ. ഫസ്സപച്ചയാ വേദനാ. ഏവം പസ്സം, ഭിക്ഖവേ, സുതവാ അരിയസാവകോ മനസ്മിമ്പി നിബ്ബിന്ദതി, ധമ്മേസുപി നിബ്ബിന്ദതി, മനോവിഞ്ഞാണേപി നിബ്ബിന്ദതി മനോസമ്ഫസ്സേപി നിബ്ബിന്ദതി, വേദനായപി നിബ്ബിന്ദതി. നിബ്ബിന്ദം വിരജ്ജതി; വിരാഗാ വിമുച്ചതി; വിമോക്ഖാ 'പരിയാദിന്നം മേ ഉപാദാന'ന്തി പജാനാതി. അയം ഖോ, ഭിക്ഖവേ, സബ്ബുപാദാനപരിയാദാനായ ധമ്മോ''തി. നവമം.

൧൦. ദുതിയസബ്ബുപാദാനപരിയാദാനസുത്തം

൩൧. "സബ്ബുപാദാനപരിയാദാനായ വോ, ഭിക്ഖവേ, ധമ്മം ദേസേസ്സാമി. തം സുണാഥ . കതമോ ച, ഭിക്ഖവേ, സബ്ബുപാദാനപരിയാദാനായ ധമ്മോ"?

"തം കിം മഞ്ഞഥ, ഭിക്ഖവേ, ചക്ഖു നിച്ചം വാ അനിച്ചം വാ"തി?

"അനിച്ചം, ഭന്തേ".

"യം പനാനിച്ചം ദുക്ഖം വാ തം സുഖം വാ"തി?

"ദുക്ഖം, ഭന്തേ".

"യം പനാനിച്ചം ദുക്ഖം വിപരിണാമധമ്മം, കല്ലം നു തം സമനുപസ്സിതും - 'ഏതം മമ, ഏസോഹമസ്മി, ഏസോ മേ അത്താ'"തി?

"നോ ഹേതം, ഭന്തേ".

"രൂപാ...പേ॰... ചക്ഖുവിഞ്ഞാണം നിച്ചം വാ അനിച്ചം വാ"തി?

"അനിച്ചം, ഭന്തേ"...പേ॰....

"ചക്ഖുസമ്ഫസ്സോ നിച്ചോ വാ അനിച്ചോ വാ"തി?

"അനിച്ചോ, ഭന്തേ"...പേ॰....

"യമ്പിദം ചക്ഖുസമ്ഫസ്സപച്ചയാ ഉപ്പജ്ജതി വേദയിതം സുഖം വാ ദുക്ഖം വാ അദുക്ഖമസുഖം വാ തമ്പി നിച്ചം വാ അനിച്ചം വാ"തി?

"അനിച്ചം, ഭന്തേ"...പേ॰....

"സോതം... ഘാനം... ജിവ്ഹാ... കായോ... മനോ... ധമ്മാ... മനോവിഞ്ഞാണം... മനോസമ്ഫസ്സോ... യമ്പിദം മനോസമ്ഫസ്സപച്ചയാ ഉപ്പജ്ജതി വേദയിതം സുഖം വാ ദുക്ഖം വാ അദുക്ഖമസുഖം വാ, തമ്പി നിച്ചം വാ അനിച്ചം വാ"തി?

"അനിച്ചം , ഭന്തേ".

"യം പനാനിച്ചം ദുക്ഖം വാ തം സുഖം വാ"തി?

"ദുക്ഖം, ഭന്തേ".

"യം പനാനിച്ചം ദുക്ഖം വിപരിണാമധമ്മം, കല്ലം നു തം സമനുപസ്സിതും - 'ഏതം മമ, ഏസോഹമസ്മി, ഏസോ മേ അത്താ'"തി?

"നോ ഹേതം, ഭന്തേ".

"ഏവം പസ്സം, ഭിക്ഖവേ, സുതവാ അരിയസാവകോ ചക്ഖുസ്മിമ്പി നിബ്ബിന്ദതി, രൂപേസുപി നിബ്ബിന്ദതി, ചക്ഖുവിഞ്ഞാണേപി നിബ്ബിന്ദതി,

ചക്ഖുസമ്ഫസ്സേപി നിബ്ബിന്ദതി. യമ്പിദം ചക്ഖുസമ്ഫസ്സപച്ചയാ ഉപ്പജ്ജതി വേദയിതം സുഖം വാ ദുക്ഖം വാ അദുക്ഖമസുഖം വാ തസ്മിമ്പി നിബ്ബിന്ദതി...പേ॰... ജിവ്ഹായപി നിബ്ബിന്ദതി, രസേസുപി നിബ്ബിന്ദതി, ജിവ്ഹാവിഞ്ഞാണേപി നിബ്ബിന്ദതി, ജിവ്ഹാസമ്ഫസ്സേപി നിബ്ബിന്ദതി, യമ്പിദം ജിവ്ഹാസമ്ഫസ്സപച്ചയാ ഉപ്പജ്ജതി...പേ॰... മനസ്മിമ്പി നിബ്ബിന്ദതി, ധമ്മേസുപി നിബ്ബിന്ദതി, മനോവിഞ്ഞാണേപി നിബ്ബിന്ദതി, മനോസമ്ഫസ്സേപി നിബ്ബിന്ദതി. യമ്പിദം മനോസമ്ഫസ്സപച്ചയാ ഉപ്പജ്ജതി വേദയിതം സുഖം വാ ദുക്ഖം വാ അദുക്ഖമസുഖം വാ തസ്മിമ്പി നിബ്ബിന്ദതി. നിബ്ബിന്ദം വിരജ്ജതി; വിരാഗാ വിമുച്ചതി; വിമുത്തസ്മിം വിമുത്തമിതി ഞാണം ഹോതി. 'ഖീണാ ജാതി, വുസിതം ബ്രഹ്മചരിയം, കതം കരണീയം, നാപരം ഇത്ഥത്തായാ'തി പജാനാതി. അയം ഖോ, ഭിക്ഖവേ, സബ്ബുപാദാനപരിയാദാനായ ധമ്മോ''തി. ദസമം.

അവിജ്ജാവഗ്ഗോ ഛട്ഠോ.

തസ്സുദ്ദാനം -

അവിജ്ജാ സംയോജനാ ദ്വേ, ആസവേന ദുവേ വുത്താ;
അനുസയാ അപരേ ദ്വേ, പരിഞ്ഞാ ദ്വേ പരിയാദിന്നം;
വഗ്ഗോ തേന പവുച്ചതീതി.

൭. മിഗജാലവഗ്ഗോ

൧. പഠമമിഗജാലസുത്തം

൬൩. സാവത്ഥിനിദാനം . അഥ ഖോ ആയസ്മാ മിഗജാലോ യേന ഭഗവാ...പേ॰... ഏകമന്തം നിസിന്നോ ഖോ ആയസ്മാ മിഗജാലോ ഭഗവന്തം ഏതദവോച - '''ഏകവിഹാരീ, ഏകവിഹാരീ'തി, ഭന്തേ, വുച്ചതി. കിത്താവതാ നു ഖോ, ഭന്തേ, ഏകവിഹാരീ ഹോതി, കിത്താവതാ ച പന സദുതിയവിഹാരീ ഹോതീ''തി?

''സന്തി ഖോ, മിഗജാല, ചക്ഖുവിഞ്ഞേയ്യാ രൂപാ ഇട്ഠാ കന്താ മനാപാ പിയരൂപാ കാമൂപസംഹിതാ രജനീയാ. തഞ്ചേ ഭിക്ഖു അഭിനന്ദതി അഭിവദതി അജ്ഝോസായ തിട്ഠതി. തസ്സ തം അഭിനന്ദതോ അഭിവദതോ അജ്ഝോസായ തിട്ഠതോ ഉപ്പജ്ജതി നന്ദീ [നന്ദി (സീ॰ സ്യാ॰ കം॰ പീ॰)]. നന്ദിയാ സതി സാരാഗോ ഹോതി; സാരാഗേ സതി സംയോഗോ ഹോതി. നന്ദിസംയോജനസംയുത്തോ ഖോ, മിഗജാല, ഭിക്ഖു സദുതിയവിഹാരീതി വുച്ചതി. സന്തി...പേ॰... സന്തി ഖോ, മിഗജാല, ജിവ്ഹാവിഞ്ഞേയ്യാ രസാ ഇട്ഠാ കന്താ മനാപാ പിയരൂപാ കാമൂപസംഹിതാ രജനീയാ. തഞ്ചേ ഭിക്ഖു അഭിനന്ദതി അഭിവദതി അജ്ഝോസായ തിട്ഠതി. തസ്സ തം അഭിനന്ദതോ അഭിവദതോ അജ്ഝോസായ തിട്ഠതോ ഉപ്പജ്ജതി നന്ദീ. നന്ദിയാ സതി സാരാഗോ ഹോതി; സാരാഗേ സതി സംയോഗോ ഹോതി. നന്ദിസംയോജനസംയുത്തോ ഖോ, മിഗജാല, ഭിക്ഖു സദുതിയവിഹാരീതി വുച്ചതി. ഏവംവിഹാരീ ച, മിഗജാല, ഭിക്ഖു കിഞ്ചാപി അരഞ്ഞവനപത്ഥാനി പന്താനി സേനാസനാനി പടിസേവതി അപ്പസദ്ദാനി അപ്പനിഗ്ഘോസാനി വിജനവാതാനി മനുസ്സരാഹസ്സേയ്യകാനി [മനുസ്സരാഹസേയ്യകാനി (സീ॰ സ്യാ॰ കം॰ പീ॰)] പടിസല്ലാനസാരുപ്പാനി; അഥ

ഖോ സദുതിയവിഹാരീതി വുച്ചതി. തം കിസ്സ ഹേതു? തണ്ഹാ ഹിസ്സ ദുതിയാ, സാസ്സ അപ്പഹീനാ. തസ്മാ സദുതിയവിഹാരീ''തി വുച്ചതി.

''സന്തി ച ഖോ, മിഗജാല, ചക്ഖുവിഞ്ഞേയ്യാ രൂപാ ഇട്ഠാ കന്താ മനാപാ പിയരൂപാ കാമൂപസംഹിതാ രജനീയാ. തഞ്ചേ ഭിക്ഖു നാഭിനന്ദതി നാഭിവദതി നാജ്ഝോസായ തിട്ഠതി. തസ്സ തം അനഭിനന്ദതോ അനഭിവദതോ അനജ്ഝോസായ തിട്ഠതോ നന്ദീ നിരുജ്ഝതി. നന്ദിയാ അസതി സാരാഗോ ന ഹോതി; സാരാഗേ അസതി സംയോഗോ ന ഹോതി. നന്ദിസംയോജനവിസംയുത്തോ ഖോ, മിഗജാല, ഭിക്ഖു ഏകവിഹാരീതി വുച്ചതി...പേ... സന്തി ച ഖോ, മിഗജാല, ജിവ്ഹാവിഞ്ഞേയ്യാ രസാ...പേ... സന്തി ച ഖോ, മിഗജാല, മനോവിഞ്ഞേയ്യാ ധമ്മാ ഇട്ഠാ കന്താ മനാപാ പിയരൂപാ കാമൂപസംഹിതാ രജനീയാ. തഞ്ചേ ഭിക്ഖു നാഭിനന്ദതി നാഭിവദതി നാജ്ഝോസായ തിട്ഠതി. തസ്സ തം അനഭിനന്ദതോ അനഭിവദതോ അനജ്ഝോസായ തിട്ഠതോ നന്ദീ നിരുജ്ഝതി. നന്ദിയാ അസതി സാരാഗോ ന ഹോതി; സാരാഗേ അസതി സംയോഗോ ന ഹോതി. നന്ദിസംയോജനവിപ്പയുത്തോ ഖോ, മിഗജാല, ഭിക്ഖു ഏകവിഹാരീതി വുച്ചതി. ഏവംവിഹാരീ ച, മിഗജാല, ഭിക്ഖു കിഞ്ചാപി ഗാമന്തേ വിഹരതി ആകിണ്ണോ ഭിക്ഖൂഹി ഭിക്ഖുനീഹി ഉപാസകേഹി ഉപാസികാഹി രാജൂഹി രാജമഹാമത്തേഹി തിത്ഥിയേഹി തിത്ഥിയസാവകേഹി . അഥ ഖോ ഏകവിഹാരീതി വുച്ചതി. തം കിസ്സ ഹേതു? തണ്ഹാ ഹിസ്സ ദുതിയാ, സാസ്സ പഹീനാ. തസ്മാ ഏകവിഹാരീതി വുച്ചതീ''തി. പഠമം.

൨. ദുതിയമിഗജാലസുത്തം

൬൪. അഥ ഖോ ആയസ്മാ മിഗജാലോ യേന ഭഗവാ തേനുപസങ്കമി...പേ... ഏകമന്തം നിസിന്നോ ഖോ ആയസ്മാ മിഗജാലോ ഭഗവന്തം ഏതദവോച - ''സാധു മേ, ഭന്തേ, ഭഗവാ സംഖിത്തേന ധമ്മം ദേസേതു, യമഹം ഭഗവതോ ധമ്മം സുത്വാ ഏകോ വൂപകട്ഠോ അപ്പമത്തോ ആതാപീ പഹിതത്തോ വിഹരേയ്യ''ന്തി.

''സന്തി ഖോ, മിഗജാല, ചക്ഖുവിഞ്ഞേയ്യാ രൂപാ ഇട്ഠാ കന്താ മനാപാ പിയരൂപാ കാമൂപസംഹിതാ രജനീയാ. തഞ്ചേ ഭിക്ഖു അഭിനന്ദതി അഭിവദതി അജ്ഝോസായ തിട്ഠതി. തസ്സ തം അഭിനന്ദതോ അഭിവദതോ അജ്ഝോസായ തിട്ഠതോ ഉപ്പജ്ജതി നന്ദീ. നന്ദിസമുദയാ ദുക്ഖസമുദയോ, മിഗജാലാതി വദാമി...പേ... സന്തി ച ഖോ, മിഗജാല, ജിവ്ഹാവിഞ്ഞേയ്യാ രസാ...പേ... സന്തി ച ഖോ, മിഗജാല, മനോവിഞ്ഞേയ്യാ ധമ്മാ ഇട്ഠാ കന്താ മനാപാ പിയരൂപാ കാമൂപസംഹിതാ രജനീയാ. തഞ്ചേ ഭിക്ഖു അഭിനന്ദതി അഭിവദതി അജ്ഝോസായ തിട്ഠതി. തസ്സ തം അഭിനന്ദതോ അഭിവദതോ അജ്ഝോസായ തിട്ഠതോ ഉപ്പജ്ജതി നന്ദീ . നന്ദിസമുദയാ ദുക്ഖസമുദയോ, മിഗജാലാതി വദാമി.

''സന്തി ച ഖോ, മിഗജാല, ചക്ഖുവിഞ്ഞേയ്യാ രൂപാ ഇട്ഠാ കന്താ മനാപാ പിയരൂപാ കാമൂപസംഹിതാ രജനീയാ. തഞ്ചേ ഭിക്ഖു നാഭിനന്ദതി നാഭിവദതി നാജ്ഝോസായ തിട്ഠതി. തസ്സ തം അനഭിനന്ദതോ അനഭിവദതോ അനജ്ഝോസായ തിട്ഠതോ നന്ദീ നിരുജ്ഝതി. നന്ദിനിരോധാ ദുക്ഖനിരോധോ, മിഗജാലാതി വദാമി...പേ... സന്തി ച ഖോ, മിഗജാല, ജിവ്ഹാവിഞ്ഞേയ്യാ

രസാ ഇട്ഠാ കന്താ...പേ॰... സന്തി ച ഖോ, മിഗജാല, മനോവിഞ്ഞേയ്യാ ധമ്മാ ഇട്ഠാ കന്താ മനാപാ പിയരൂപാ കാമൂപസംഹിതാ രജനീയാ. തഞ്ചേ ഭിക്ഖു നാഭിനന്ദതി നാഭിവദതി നാജ്ഝോസായ തിട്ഠതി. തസ്സ തം അനഭിനന്ദതോ അനഭിവദതോ അനജ്ഝോസായ തിട്ഠതോ നന്ദീ നിരുജ്ഝതി. നന്ദിനിരോധാ ദുക്ഖനിരോധോ, മിഗജാലാതി വദാമീ''തി.

അഥ ഖോ ആയസ്മാ മിഗജാലോ ഭഗവതോ ഭാസിതം അഭിനന്ദിത്വാ അനുമോദിത്വാ ഉട്ഠായാസനാ ഭഗവന്തം അഭിവാദേത്വാ പദക്ഖിണം കത്വാ പക്കാമി. അഥ ഖോ ആയസ്മാ മിഗജാലോ ഏകോ വൂപകട്ഠോ അപ്പമത്തോ ആതാപീ പഹിതത്തോ വിഹരന്തോ നചിരസ്സേവ - യസ്സത്ഥായ കുലപുത്താ സമ്മദേവ അഗാരസ്മാ അനഗാരിയം പബ്ബജന്തി തദനുത്തരം - ബ്രഹ്മചരിയപരിയോസാനം ദിട്ഠേവ ധമ്മേ സയം അഭിഞ്ഞാ സച്ഛികത്വാ ഉപസമ്പജ്ജ വിഹാസി. 'ഖീണാ ജാതി, വുസിതം ബ്രഹ്മചരിയം, കതം കരണീയം, നാപരം ഇത്ഥത്തായാ'തി അബ്ഭഞ്ഞാസി. അഞ്ഞതരോ ച പനായസ്മാ മിഗജാലോ അരഹതം അഹോസീതി. ദുതിയം.

൩. പഠമസമിദ്ധിമാരപഞ്ഹാസുത്തം

൬൫. ഏകം സമയം ഭഗവാ രാജഗഹേ വിഹരതി വേളുവനേ കലന്ദകനിവാപേ. അഥ ഖോ ആയസ്മാ സമിദ്ധി യേന ഭഗവാ...പേ॰... ഭഗവന്തം ഏതദവോച - '''മാരോ, മാരോ'തി, ഭന്തേ, വുച്ചതി. കിത്താവതാ നു ഖോ, ഭന്തേ, മാരോ വാ അസ്സ മാരപഞ്ഞത്തി വാ''തി?

''യത്ഥ ഖോ, സമിദ്ധി, അത്ഥി ചക്ഖു, അത്ഥി രൂപാ, അത്ഥി ചക്ഖുവിഞ്ഞാണം , അത്ഥി ചക്ഖുവിഞ്ഞാണവിഞ്ഞാതബ്ബാ ധമ്മാ, അത്ഥി തത്ഥ മാരോ വാ മാരപഞ്ഞത്തി വാ. അത്ഥി സോതം, അത്ഥി സദ്ദാ, അത്ഥി സോതവിഞ്ഞാണം, അത്ഥി സോതവിഞ്ഞാണവിഞ്ഞാതബ്ബാ ധമ്മാ, അത്ഥി തത്ഥ മാരോ വാ മാരപഞ്ഞത്തി വാ. അത്ഥി ഘാനം, അത്ഥി ഗന്ധാ, അത്ഥി ഘാനവിഞ്ഞാണം, അത്ഥി ഘാനവിഞ്ഞാണവിഞ്ഞാതബ്ബാ ധമ്മാ, അത്ഥി തത്ഥ മാരോ വാ മാരപഞ്ഞത്തി വാ. അത്ഥി ജിവ്ഹാ, അത്ഥി രസാ, അത്ഥി ജിവ്ഹാവിഞ്ഞാണം, അത്ഥി ജിവ്ഹാവിഞ്ഞാണവിഞ്ഞാതബ്ബാ ധമ്മാ, അത്ഥി തത്ഥ മാരോ വാ മാരപഞ്ഞത്തി വാ. അത്ഥി കായോ, അത്ഥി ഫോട്ഠബ്ബാ, അത്ഥി കായവിഞ്ഞാണം, അത്ഥി കായവിഞ്ഞാണവിഞ്ഞാതബ്ബാ ധമ്മാ, അത്ഥി തത്ഥ മാരോ വാ മാരപഞ്ഞത്തി വാ. അത്ഥി മനോ, അത്ഥി ധമ്മാ, അത്ഥി മനോവിഞ്ഞാണം, അത്ഥി മനോവിഞ്ഞാണവിഞ്ഞാതബ്ബാ ധമ്മാ, അത്ഥി തത്ഥ മാരോ വാ മാരപഞ്ഞത്തി വാ.

''യത്ഥ ച ഖോ, സമിദ്ധി, നത്ഥി ചക്ഖു, നത്ഥി രൂപാ, നത്ഥി ചക്ഖുവിഞ്ഞാണം, നത്ഥി ചക്ഖുവിഞ്ഞാണവിഞ്ഞാതബ്ബാ ധമ്മാ, നത്ഥി തത്ഥ മാരോ വാ മാരപഞ്ഞത്തി വാ. നത്ഥി സോതം...പേ॰... നത്ഥി ഘാനം...പേ॰... നത്ഥി ജിവ്ഹാ, നത്ഥി രസാ, നത്ഥി ജിവ്ഹാവിഞ്ഞാണം, നത്ഥി ജിവ്ഹാവിഞ്ഞാണവിഞ്ഞാതബ്ബാ ധമ്മാ, നത്ഥി തത്ഥ മാരോ വാ മാരപഞ്ഞത്തി വാ. നത്ഥി കായോ...പേ॰.... നത്ഥി മനോ, നത്ഥി ധമ്മാ, നത്ഥി മനോവിഞ്ഞാണം, നത്ഥി മനോവിഞ്ഞാണവിഞ്ഞാതബ്ബാ ധമ്മാ, നത്ഥി തത്ഥ മാരോ വാ മാരപഞ്ഞത്തി വാ''തി. തതിയം.

൪. സമിദ്ധിസത്തപഞ്ഹാസുത്തം

൬൬. '''സത്തോ , സത്തോ'തി, ഭന്തേ, വുച്ചതി. കിത്താവതാ നു ഖോ, ഭന്തേ, സത്തോ വാ അസ്സ സത്തപഞ്ഞത്തി വാ''തി...പേ॰.... ചതുത്ഥം.

൫. സമിദ്ധിദുക്ഖപഞ്ഹാസുത്തം

൬൭. '''ദുക്ഖം , ദുക്ഖ'ന്തി, ഭന്തേ, വുച്ചതി. കിത്താവതാ നു ഖോ, ഭന്തേ, ദുക്ഖം വാ അസ്സ ദുക്ഖപഞ്ഞത്തി വാ''തി...പേ॰.... പഞ്ചമം.

൬. സമിദ്ധിലോകപഞ്ഹാസുത്തം

൬൮. '''ലോകോ, ലോകോ'തി, ഭന്തേ, വുച്ചതി. കിത്താവതാ നു ഖോ, ഭന്തേ, ലോകോ വാ അസ്സ ലോകപഞ്ഞത്തി വാ''തി? യത്ഥ ഖോ, സമിദ്ധി, അത്ഥി ചക്ഖു, അത്ഥി രൂപാ, അത്ഥി ചക്ഖുവിഞ്ഞാണം, അത്ഥി ചക്ഖുവിഞ്ഞാണവിഞ്ഞാതബ്ബാ ധമ്മാ, അത്ഥി തത്ഥ ലോകോ വാ ലോകപഞ്ഞത്തി വാതി...പേ॰... അത്ഥി ജിവ്ഹാ...പേ॰... അത്ഥി മനോ, അത്ഥി ധമ്മാ, അത്ഥി മനോവിഞ്ഞാണം, അത്ഥി മനോവിഞ്ഞാണവിഞ്ഞാതബ്ബാ ധമ്മാ, അത്ഥി തത്ഥ ലോകോ വാ ലോകപഞ്ഞത്തി വാ.

''യത്ഥ ച ഖോ, സമിദ്ധി, നത്ഥി ചക്ഖു, നത്ഥി രൂപാ, നത്ഥി ചക്ഖുവിഞ്ഞാണം, നത്ഥി ചക്ഖുവിഞ്ഞാണവിഞ്ഞാതബ്ബാ ധമ്മാ, നത്ഥി തത്ഥ ലോകോ വാ ലോകപഞ്ഞത്തി വാ...പേ॰... നത്ഥി ജിവ്ഹാ...പേ॰... നത്ഥി മനോ, നത്ഥി ധമ്മാ, നത്ഥി മനോവിഞ്ഞാണം, നത്ഥി മനോവിഞ്ഞാണവിഞ്ഞാതബ്ബാ ധമ്മാ, നത്ഥി തത്ഥ ലോകോ വാ ലോകപഞ്ഞത്തി വാ''തി. ഛട്ഠം.

൭. ഉപസേനആസീവിസസുത്തം

൬൯. ഏകം സമയം ആയസ്മാ ച സാരിപുത്തോ ആയസ്മാ ച ഉപസേനോ രാജഗഹേ വിഹരന്തി സീതവനേ സപ്പസോണ്ഡികപബ്ഭാരേ. തേന ഖോ പന സമയേന ആയസ്മതോ ഉപസേനസ്സ കായേ ആസീവിസോ പതിതോ ഹോതി. അഥ ഖോ ആയസ്മാ ഉപസേനോ ഭിക്ഖൂ ആമന്തേസി - ''ഏഥ മേ, ആവുസോ, ഇമം കായം മഞ്ചകം ആരോപേത്വാ ബഹിദ്ധാ നീഹരഥ. പുരായം കായോ ഇധേവ വികിരതി; സേയ്യഥാപി ഭുസമുട്ഠീ''തി.

ഏവം വുത്തേ, ആയസ്മാ സാരിപുത്തോ ആയസ്മന്തം ഉപസേനം ഏതദവോച - ''ന ഖോ പന മയം പസ്സാമ ആയസ്മതോ ഉപസേനസ്സ കായസ്സ വാ അഞ്ഞഥത്തം ഇന്ദ്രിയാനം വാ വിപരിണാമം. അഥ ച പനായസ്മാ ഉപസേനോ ഏവമാഹ - 'ഏഥ മേ, ആവുസോ, ഇമം കായം മഞ്ചകം ആരോപേത്വാ ബഹിദ്ധാ നീഹരഥ. പുരായം കായോ ഇധേവ വികിരതി; സേയ്യഥാപി ഭുസമുട്ഠീ'''തി. ''യസ്സ നൂന, ആവുസോ സാരിപുത്ത, ഏവമസ്സ - 'അഹം ചക്ഖൂതി വാ മമ ചക്ഖൂതി വാ...പേ॰... അഹം ജിവ്ഹാതി വാ മമ ജിവ്ഹാതി വാ... അഹം മനോതി വാ മമ മനോതി വാ'. തസ്സ, ആവുസോ സാരിപുത്ത, സിയാ കായസ്സ വാ അഞ്ഞഥത്തം ഇന്ദ്രിയാനം വാ വിപരിണാമോ. മയ്ഹഞ്ച ഖോ, ആവുസോ സാരിപുത്ത, ന ഏവം ഹോതി - 'അഹം ചക്ഖൂതി വാ മമ ചക്ഖൂതി വാ...പേ॰... അഹം ജിവ്ഹാതി വാ മമ

ജിവ്ഹാതി വാ…പേ॰… അഹം മനോതി വാ മമ മനോതി വാ’. തസ്സ മയ്ഹഞ്ച ഖോ, ആവുസോ സാരിപുത്ത, കിം കായസ്സ വാ അഞ്ഞഥത്തം ഭവിസ്സതി, ഇന്ദ്രിയാനം വാ വിപരിണാമോ”തി!

“തഥാ ഹി പനായസ്മതോ ഉപസേനസ്സ ദീഘരത്തം അഹങ്കാരമമങ്കാരമാനാനുസയോ സുസമൂഹതോ. തസ്മാ ആയസ്മതോ ഉപസേനസ്സ ന ഏവം ഹോതി - ‘അഹം ചക്ഖൂതി വാ മമ ചക്ഖൂതി വാ… പേ॰… അഹം ജിവ്ഹാതി വാ മമ ജിവ്ഹാതി വാ…പേ॰… അഹം മനോതി വാ മമ മനോതി വാ’”തി. അഥ ഖോ തേ ഭിക്ഖൂ ആയസ്മതോ ഉപസേനസ്സ കായം മഞ്ചകം ആരോപേത്വാ ബഹിദ്ധാ നീഹരിംസു. അഥ ഖോ ആയസ്മതോ ഉപസേനസ്സ കായോ തത്ഥേവ വികിരി; സേയ്യഥാപി ഭുസമുട്ഠീതി. സത്തമം.

൮. ഉപവാണസന്ദിട്ഠികസുത്തം

൭൦. അഥ ഖോ ആയസ്മാ ഉപവാണോ യേന ഭഗവാ തേനുപസങ്കമി…പേ॰… ഏകമന്തം നിസിന്നോ ഖോ ആയസ്മാ ഉപവാണോ ഭഗവന്തം ഏതദവോച - “‘സന്ദിട്ഠികോ ധമ്മോ, സന്ദിട്ഠികോ ധമ്മോ’തി, ഭന്തേ, വുച്ചതി. കിത്താവതാ നു ഖോ, ഭന്തേ, സന്ദിട്ഠികോ ധമ്മോ ഹോതി, അകാലികോ ഏഹിപസ്സികോ ഓപനേയ്യികോ പച്ചത്തം വേദിതബ്ബോ വിഞ്ഞൂഹീ”തി?

“ഇധ പന, ഉപവാണ, ഭിക്ഖു ചക്ഖുനാ രൂപം ദിസ്വാ രൂപപ്പടിസംവേദീ ച ഹോതി രൂപരാഗപ്പടിസംവേദീ ച. സന്തഞ്ച അജ്ഝത്തം രൂപേസു രാഗം ‘അത്ഥി മേ അജ്ഝത്തം രൂപേസു രാഗോ’തി പജാനാതി. യം തം, ഉപവാണ, ഭിക്ഖു ചക്ഖുനാ രൂപം ദിസ്വാ രൂപപ്പടിസംവേദീ ച ഹോതി രൂപരാഗപ്പടിസംവേദീ ച. സന്തഞ്ച അജ്ഝത്തം രൂപേസു രാഗം ‘അത്ഥി മേ അജ്ഝത്തം രൂപേസു രാഗോ’തി പജാനാതി. ഏവമ്പി ഖോ, ഉപവാണ, സന്ദിട്ഠികോ ധമ്മോ ഹോതി അകാലികോ ഏഹിപസ്സികോ ഓപനേയ്യികോ പച്ചത്തം വേദിതബ്ബോ വിഞ്ഞൂഹീ”തി…പേ॰….

“പുന ചപരം, ഉപവാണ, ഭിക്ഖു ജിവ്ഹായ രസം സായിത്വാ രസപ്പടിസംവേദീ ച ഹോതി രസരാഗപ്പടിസംവേദീ ച. സന്തഞ്ച അജ്ഝത്തം രസേസു രാഗം ‘അത്ഥി മേ അജ്ഝത്തം രസേസു രാഗോ’തി പജാനാതി. യം തം, ഉപവാണ, ഭിക്ഖു ജിവ്ഹായ രസം സായിത്വാ രസപ്പടിസംവേദീ ച ഹോതി രസരാഗപ്പടിസംവേദീ ച. സന്തഞ്ച അജ്ഝത്തം രസേസു രാഗം ‘അത്ഥി മേ അജ്ഝത്തം രസേസു രാഗോ’തി പജാനാതി. ഏവമ്പി ഖോ, ഉപവാണ, സന്ദിട്ഠികോ ധമ്മോ ഹോതി അകാലികോ ഏഹിപസ്സികോ ഓപനേയ്യികോ പച്ചത്തം വേദിതബ്ബോ വിഞ്ഞൂഹീ”തി…പേ॰….

“പുന ചപരം, ഉപവാണ, ഭിക്ഖു മനസാ ധമ്മം വിഞ്ഞായ ധമ്മപ്പടിസംവേദീ ച ഹോതി ധമ്മരാഗപ്പടിസംവേദീ ച. സന്തഞ്ച അജ്ഝത്തം ധമ്മേസു രാഗം ‘അത്ഥി മേ അജ്ഝത്തം ധമ്മേസു രാഗോ’തി പജാനാതി. യം തം, ഉപവാണ, ഭിക്ഖു മനസാ ധമ്മം വിഞ്ഞായ ധമ്മപ്പടിസംവേദീ ച ഹോതി ധമ്മരാഗപ്പടിസംവേദീ ച. സന്തഞ്ച അജ്ഝത്തം ധമ്മേസു രാഗം ‘അത്ഥി മേ അജ്ഝത്തം ധമ്മേസു രാഗോ’തി പജാനാതി. ഏവമ്പി ഖോ, ഉപവാണ, സന്ദിട്ഠികോ ധമ്മോ ഹോതി…പേ॰… പച്ചത്തം വേദിതബ്ബോ വിഞ്ഞൂഹീ”തി… പേ॰….

“ഇധ പന, ഉപവാണ, ഭിക്ഖു ചക്ഖുനാ രൂപം ദിസ്വാ രൂപപ്പടിസംവേദീ ച ഹോതി, നോ ച രൂപരാഗപ്പടിസംവേദീ. അസന്തഞ്ച അജ്ഝത്തം രൂപേസു രാഗം ‘നത്ഥി മേ അജ്ഝത്തം രൂപേസു രാഗോ’തി പജാനാതി. യം തം, ഉപവാണ, ഭിക്ഖു ചക്ഖുനാ രൂപം ദിസ്വാ രൂപപ്പടിസംവേദീഹി ഖോ ഹോതി, നോ ച രൂപരാഗപ്പടിസംവേദീ. അസന്തഞ്ച അജ്ഝത്തം രൂപേസു രാഗം ‘നത്ഥി മേ അജ്ഝത്തം രൂപേസു രാഗോ’തി പജാനാതി. ഏവമ്പി ഖോ, ഉപവാണ, സന്ദിട്ഠികോ ധമ്മോ ഹോതി, അകാലികോ ഏഹിപസ്സികോ ഓപനേയ്യികോ പച്ചത്തം വേദിതബ്ബോ വിഞ്ഞൂഹീ”തി…പേ॰….

“പുന ചപരം, ഉപവാണ, ഭിക്ഖു ജിവ്ഹായ രസം സായിത്വാ രസപ്പടിസംവേദീഹി ഖോ ഹോതി, നോ ച രസരാഗപ്പടിസംവേദീ. അസന്തഞ്ച അജ്ഝത്തം രസേസു രാഗം ‘നത്ഥി മേ അജ്ഝത്തം രസേസു രാഗോ’തി പജാനാതി…പേ॰….

“പുന ചപരം, ഉപവാണ, ഭിക്ഖു മനസാ ധമ്മം വിഞ്ഞായ ധമ്മപ്പടിസംവേദീഹി ഖോ ഹോതി, നോ ച ധമ്മരാഗപ്പടിസംവേദീ. അസന്തഞ്ച അജ്ഝത്തം ധമ്മേസു രാഗം ‘നത്ഥി മേ അജ്ഝത്തം ധമ്മേസു രാഗോ’തി പജാനാതി. യം തം, ഉപവാണ, ഭിക്ഖു മനസാ ധമ്മം വിഞ്ഞായ ധമ്മപ്പടിസംവേദീഹി ഖോ ഹോതി, നോ ച ധമ്മരാഗപ്പടിസംവേദീ. അസന്തഞ്ച അജ്ഝത്തം ധമ്മേസു രാഗം ‘നത്ഥി മേ അജ്ഝത്തം ധമ്മേസു രാഗോ’തി പജാനാതി. ഏവമ്പി ഖോ, ഉപവാണ, സന്ദിട്ഠികോ ധമ്മോ ഹോതി, അകാലികോ ഏഹിപസ്സികോ ഓപനേയ്യികോ പച്ചത്തം വേദിതബ്ബോ വിഞ്ഞൂഹീ”തി. അട്ഠമം.

൯. പഠമഛഫസ്സായതനസുത്തം

൭൧. “യോ ഹി കോചി, ഭിക്ഖവേ, ഭിക്ഖു ഛന്നം ഫസ്സായതനാനം സമുദയഞ്ച അത്ഥങ്ഗമഞ്ച അസ്സാദഞ്ച ആദീനവഞ്ച നിസ്സരണഞ്ച യഥാഭൂതം നപ്പജാനാതി. അവുസിതം തേന ബ്രഹ്മചരിയം, ആരകാ സോ ഇമസ്മാ ധമ്മവിനയാ”തി.

ഏവം വുത്തേ, അഞ്ഞതരോ ഭിക്ഖു ഭഗവന്തം ഏതദവോച - “ഏത്ഥാഹം, ഭന്തേ, അനസ്സസം [അനസ്സസിം (സീ॰), അനസ്സാസം (സ്യാ॰ കം॰), അനസ്സാസിം (പീ॰)]. അഹഞ്ഹി, ഭന്തേ, ഛന്നം ഫസ്സായതനാനം സമുദയഞ്ച അത്ഥങ്ഗമഞ്ച അസ്സാദഞ്ച ആദീനവഞ്ച നിസ്സരണഞ്ച യഥാഭൂതം നപ്പജാനാമീ”തി.

“തം കിം മഞ്ഞസി, ഭിക്ഖു, ചക്ഖും ‘ഏതം മമ, ഏസോഹമസ്മി , ഏസോ മേ അത്താ’തി സമനുപസ്സസീ”തി?

“നോ ഹേതം, ഭന്തേ”.

“സാധു, ഭിക്ഖു, ഏത്ഥ ച തേ, ഭിക്ഖു, ചക്ഖു ‘നേതം മമ, നേസോഹമസ്മി, ന മേസോ അത്താ’തി ഏവമേതം യഥാഭൂതം സമ്മപ്പഞ്ഞായ സുദിട്ഠം ഭവിസ്സതി. ഏസേവന്തോ ദുക്ഖസ്സ…പേ॰… ജിവ്ഹം ‘ഏതം മമ, ഏസോഹമസ്മി, ഏസോ മേ അത്താ’തി സമനുപസ്സസീ”തി?

“നോ ഹേതം, ഭന്തേ”.

“സാധു, ഭിക്ഖു, ഏത്ഥ ച തേ, ഭിക്ഖു, ജിവ്ഹാ ‘നേതം മമ, നേസോഹമസ്മി, ന മേസോ അത്താ’തി ഏവമേതം യഥാഭൂതം സമ്മപ്പഞ്ഞായ സുദിട്ഠം ഭവിസ്സതി. ഏസേവന്തോ ദുക്ഖസ്സ...പേ॰... മനം ‘ഏതം മമ, ഏസോഹമസ്മി, ഏസോ മേ അത്താ’തി സമനുപസ്സസീ”തി?

“നോ ഹേതം, ഭന്തേ”.

“സാധു, ഭിക്ഖു, ഏത്ഥ ച തേ, ഭിക്ഖു, മനോ ‘നേതം മമ, നേസോഹമസ്മി, ന മേസോ അത്താ’തി ഏവമേതം യഥാഭൂതം സമ്മപ്പഞ്ഞായ സുദിട്ഠം ഭവിസ്സതി. ഏസേവന്തോ ദുക്ഖസ്സാ”തി. നവമം.

൧൦. ദുതിയഛഫസ്സായതനസുത്തം

൭൨. “യോ ഹി കോചി, ഭിക്ഖവേ, ഭിക്ഖു ഛന്നം ഫസ്സായതനാനം സമുദയഞ്ച അത്ഥങ്ഗമഞ്ച അസ്സാദഞ്ച ആദീനവഞ്ച നിസ്സരണഞ്ച യഥാഭൂതം നപ്പജാനാതി. അവുസിതം തേന ബ്രഹ്മചരിയം, ആരകാ സോ ഇമസ്മാ ധമ്മവിനയാ”തി.

ഏവം വുത്തേ, അഞ്ഞതരോ ഭിക്ഖു ഭഗവന്തം ഏതദവോച - “ഏത്ഥാഹം, ഭന്തേ, അനസ്സസം പനസ്സസം. അഹഞ്ഹി, ഭന്തേ, ഛന്നം ഫസ്സായതനാനം സമുദയഞ്ച അത്ഥങ്ഗമഞ്ച അസ്സാദഞ്ച ആദീനവഞ്ച നിസ്സരണഞ്ച യഥാഭൂതം നപ്പജാനാമീ”തി.

“തം കിം മഞ്ഞസി, ഭിക്ഖു, ചക്ഖും ‘നേതം മമ, നേസോഹമസ്മി , ന മേസോ അത്താ’തി സമനുപസ്സസീ”തി?

“ഏവം, ഭന്തേ”.

“സാധു, ഭിക്ഖു, ഏത്ഥ ച തേ, ഭിക്ഖു, ചക്ഖു ‘നേതം മമ, നേസോഹമസ്മി ന മേസോ അത്താ’തി ഏവമേതം യഥാഭൂതം സമ്മപ്പഞ്ഞായ സുദിട്ഠം ഭവിസ്സതി. ഏവം തേ ഏതം പഠമം ഫസ്സായതനം പഹീനം ഭവിസ്സതി ആയതിം അപുനബ്ഭവായ...പേ॰....

“ജിവ്ഹം ‘നേതം മമ, നേസോഹമസ്മി, ന മേസോ അത്താ’തി സമനുപസ്സസീ”തി?

“ഏവം, ഭന്തേ”.

“സാധു , ഭിക്ഖു, ഏത്ഥ ച തേ, ഭിക്ഖു, ജിവ്ഹാ ‘നേതം മമ, നേസോഹമസ്മി ന മേസോ അത്താ’തി ഏവമേതം യഥാഭൂതം സമ്മപ്പഞ്ഞായ സുദിട്ഠം ഭവിസ്സതി. ഏവം തേ ഏതം ചതുത്ഥം ഫസ്സായതനം പഹീനം ഭവിസ്സതി ആയതിം അപുനബ്ഭവായ...പേ॰....

“മനം ‘നേതം മമ, നേസോഹമസ്മി, ന മേസോ അത്താ’തി സമനുപസ്സസീ”തി?

“ഏവം, ഭന്തേ”.

“സാധു, ഭിക്ഖു, ഏത്ഥ ച തേ, ഭിക്ഖു, മനോ ‘നേതം മമ, നേസോഹമസ്മി, ന മേസോ അത്താ’തി ഏവമേതം യഥാഭൂതം സമ്മപ്പഞ്ഞായ സുദിട്ഠം ഭവിസ്സതി. ഏവം തേ ഏതം ഛട്ഠം ഫസ്സായതനം പഹീനം ഭവിസ്സതി ആയതിം അപുനബ്ഭവായാ”തി. ദസമം.

൧൧. തതിയഛഫസ്സായതനസുത്തം

൭൩. “യോ ഹി കോചി, ഭിക്ഖവേ, ഭിക്ഖു ഛന്നം ഫസ്സായതനാനം സമുദയഞ്ച അത്ഥങ്ഗമഞ്ച അസ്സാദഞ്ച ആദീനവഞ്ച നിസ്സരണഞ്ച യഥാഭൂതം നപ്പജാനാതി. അവുസിതം തേന ബ്രഹ്മചരിയം, ആരകാ സോ ഇമസ്മാ ധമ്മവിനയാ”തി.

ഏവം വുത്തേ, അഞ്ഞതരോ ഭിക്ഖു ഭഗവന്തം ഏതദവോച - “ഏത്ഥാഹം, ഭന്തേ, അനസ്സസം പനസ്സസം. അഹഞ്ഹി, ഭന്തേ, ഛന്നം ഫസ്സായതനാനം സമുദയഞ്ച അത്ഥങ്ഗമഞ്ച അസ്സാദഞ്ച ആദീനവഞ്ച നിസ്സരണഞ്ച യഥാഭൂതം നപ്പജാനാമീ”തി.

“തം കിം മഞ്ഞസി, ഭിക്ഖു, ചക്ഖു നിച്ചം വാ അനിച്ചം വാ”തി?

“അനിച്ചം, ഭന്തേ”.

“യം പനാനിച്ചം ദുക്ഖം വാ തം സുഖം വാ”തി?

“ദുക്ഖം, ഭന്തേ”.

“യം പനാനിച്ചം ദുക്ഖം വിപരിണാമധമ്മം, കല്ലം നു തം സമനുപസ്സിതും - ‘ഏതം മമ, ഏസോഹമസ്മി, ഏസോ മേ അത്താ’”തി?

“നോ ഹേതം, ഭന്തേ”.

“സോതം… ഘാനം… ജിവ്ഹാ… കായോ… മനോ നിച്ചോ വാ അനിച്ചോ വാ”തി?

“അനിച്ചോ, ഭന്തേ”.

“യം പനാനിച്ചം ദുക്ഖം വാ തം സുഖം വാ”തി?

“ദുക്ഖം, ഭന്തേ”.

“യം പനാനിച്ചം ദുക്ഖം വിപരിണാമധമ്മം, കല്ലം നു തം സമനുപസ്സിതും - ‘ഏതം മമ, ഏസോഹമസ്മി, ഏസോ മേ അത്താ’”തി?

“നോ ഹേതം, ഭന്തേ”.

“ഏവം പസ്സം, ഭിക്ഖു, സുതവാ അരിയസാവകോ ചക്ഖുസ്മിമ്പി നിബ്ബിന്ദതി, സോതസ്മിമ്പി നിബ്ബിന്ദതി, ഘാനസ്മിമ്പി നിബ്ബിന്ദതി, ജിവ്ഹായപി

നിബ്ബിന്ദതി, കായസ്മിമ്പി നിബ്ബിന്ദതി, മനസ്മിമ്പി നിബ്ബിന്ദതി. നിബ്ബിന്ദം വിരജ്ജതി; വിരാഗാ വിമുച്ചതി; വിമുത്തസ്മിം വിമുത്തമിതി ഞാണം ഹോതി. 'ഖീണാ ജാതി, വുസിതം ബ്രഹ്മചരിയം, കതം കരണീയം, നാപരം ഇത്ഥത്തായാ'തി പജാനാതീ''തി. ഏകാദസമം.

മിഗജാലവഗ്ഗോ സത്തമോ.

തസ്സുദ്ദാനം -

മിഗജാലേന ദ്വേ വുത്താ, ചത്താരോ ച സമിദ്ധിനാ;
ഉപസേനോ ഉപവാണോ, ഛഫസ്സായതനികാ തയോതി.

൮. ഗിലാനവഗ്ഗോ

൧. പഠമഗിലാനസുത്തം

൭൪. സാവത്ഥിനിദാനം . അഥ ഖോ അഞ്ഞതരോ ഭിക്ഖു യേന ഭഗവാ തേനുപസങ്കമി...പേ॰... ഏകമന്തം നിസിന്നോ ഖോ സോ ഭിക്ഖു ഭഗവന്തം ഏതദവോച - ''അമുകസ്മിം, ഭന്തേ, വിഹാരേ അഞ്ഞതരോ ഭിക്ഖു നവോ അപ്പഞ്ഞാതോ ആബാധികോ ദുക്ഖിതോ ബാള്ഹഗിലാനോ. സാധു, ഭന്തേ, ഭഗവാ യേന സോ ഭിക്ഖു തേനുപസങ്കമതു അനുകമ്പം ഉപാദായാ''തി.

അഥ ഖോ ഭഗവാ നവവാദഞ്ച സുത്വാ ഗിലാനവാദഞ്ച, ''അപ്പഞ്ഞാതോ ഭിക്ഖൂ''തി ഇതി വിദിത്വാ യേന സോ ഭിക്ഖു തേനുപസങ്കമി. അദ്ദസാ ഖോ സോ ഭിക്ഖു ഭഗവന്തം ദൂരതോവ ആഗച്ഛന്തം. ദിസ്വാന മഞ്ചകേ സമധോസി [സമഞ്ചോസി (സീ॰), സമതേസി (സ്യാ॰ കം॰), സമഞ്ചോപി (പീ॰)]. അഥ ഖോ ഭഗവാ തം ഭിക്ഖും ഏതദവോച - ''അലം, ഭിക്ഖു, മാ ത്വം മഞ്ചകേ സമധോസി. സന്തിമാനി ആസനാനി പഞ്ഞത്താനി, തത്ഥാഹം നിസീദിസ്സാമീ''തി. നിസീദി ഭഗവാ പഞ്ഞത്തേ ആസനേ. നിസജ്ജ ഖോ ഭഗവാ തം ഭിക്ഖും ഏതദവോച - ''കച്ചി തേ, ഭിക്ഖു, ഖമനീയം, കച്ചി യാപനീയം, കച്ചി ദുക്ഖാ വേദനാ പടിക്കമന്തി നോ അഭിക്കമന്തി, പടിക്കമോസാനം പഞ്ഞായതി നോ അഭിക്കമോ''തി?

''ന മേ, ഭന്തേ, ഖമനീയം, ന യാപനീയം, ബാള്ഹാ മേ ദുക്ഖാ വേദനാ അഭിക്കമന്തി നോ പടിക്കമന്തി, അഭിക്കമോസാനം പഞ്ഞായതി നോ പടിക്കമോ''തി.

''കച്ചി തേ, ഭിക്ഖു, ന കിഞ്ചി കുക്കുച്ചം, ന കോചി വിപ്പടിസാരോ''തി?

''തഗ്ഘ മേ, ഭന്തേ, അനപ്പകം കുക്കുച്ചം, അനപ്പകോ വിപ്പടിസാരോ''തി.

''കച്ചി പന തം [ത്വം (സീ॰), തേ (സ്യാ॰ കം॰ ക॰)], ഭിക്ഖു, അത്താ സീലതോ ഉപവദതീ''തി?

''ന ഖോ മം, ഭന്തേ, അത്താ സീലതോ ഉപവദതീ''തി [നോ ഹേതം ഭന്തേ (പീ॰ ക॰)].

“നോ ചേ കിര തേ, ഭിക്ഖു, അത്താ സീലതോ ഉപവദതി, അഥ കിഞ്ച [അഥ കിസ്മിഞ്ച (സീ॰), അഥ ഭിക്ഖു കിസ്മിഞ്ച (സ്യാ॰ കം॰ പീ॰ ക॰)] തേ കുക്കുച്ചം കോ ച വിപ്പടിസാരോ”തി?

“ന ഖ്വാഹം , ഭന്തേ, സീലവിസുദ്ധത്ഥം ഭഗവതാ ധമ്മം ദേസിതം ആജാനാമീ”തി .

“നോ ചേ കിര ത്വം, ഭിക്ഖു, സീലവിസുദ്ധത്ഥം മയാ ധമ്മം ദേസിതം ആജാനാസി, അഥ കിമത്ഥം ചരഹി ത്വം, ഭിക്ഖു, മയാ ധമ്മം ദേസിതം ആജാനാസീ”തി?

“രാഗവിരാഗത്ഥം ഖ്വാഹം, ഭന്തേ, ഭഗവതാ ധമ്മം ദേസിതം ആജാനാമീ”തി.

“സാധു സാധു, ഭിക്ഖു! സാധു ഖോ ത്വം, ഭിക്ഖു, രാഗവിരാഗത്ഥം മയാ ധമ്മം ദേസിതം ആജാനാസി. രാഗവിരാഗത്ഥോ ഹി, ഭിക്ഖു, മയാ ധമ്മോ ദേസിതോ. തം കിം മഞ്ഞസി ഭിക്ഖു, ചക്ഖു നിച്ചം വാ അനിച്ചം വാ”തി?

“അനിച്ചം, ഭന്തേ”.

“യം…പേ॰… സോതം… ഘാനം… ജിവ്ഹാ… കായോ… മനോ നിച്ചോ വാ അനിച്ചോ വാ”തി?

“അനിച്ചോ, ഭന്തേ”.

“യം പനാനിച്ചം ദുക്ഖം വാ തം സുഖം വാ”തി?

“ദുക്ഖം, ഭന്തേ”.

“യം പനാനിച്ചം ദുക്ഖം വിപരിണാമധമ്മം, കല്ലം നു തം സമനുപസ്സിതും - ‘ഏതം മമ, ഏസോഹമസ്മി, ഏസോ മേ അത്താ’”തി?

“നോ ഹേതം, ഭന്തേ”.

“ഏവം പസ്സം, ഭിക്ഖു, സുതവാ അരിയസാവകോ ചക്ഖുസ്മിമ്പി നിബ്ബിന്ദതി, സോതസ്മിമ്പി നിബ്ബിന്ദതി…പേ॰… മനസ്മിമ്പി നിബ്ബിന്ദതി. നിബ്ബിന്ദം വിരജ്ജതി; വിരാഗാ വിമുച്ചതി; വിമുത്തസ്മിം വിമുത്തമിതി ഞാണം ഹോതി. ‘ഖീണാ ജാതി, വുസിതം ബ്രഹ്മചരിയം, കതം കരണീയം നാപരം ഇത്ഥത്തായാ’തി പജാനാതീ”തി.

ഇദമവോച ഭഗവാ. അത്തമനോ സോ ഭിക്ഖു ഭഗവതോ ഭാസിതം അഭിനന്ദി. ഇമസ്മിഞ്ച പന വേയ്യാകരണസ്മിം ഭഞ്ഞമാനേ തസ്സ ഭിക്ഖുനോ വിരജം വീതമലം ധമ്മചക്ഖും ഉദപാദി - “യം കിഞ്ചി സമുദയധമ്മം, സബ്ബം തം നിരോധധമ്മ”ന്തി. പഠമം.

൨. ദുതിയഗിലാനസുത്തം

൭൭. അഥ ഖോ അഞ്ഞതരോ ഭിക്ഖു…പേ॰… ഭഗവന്തം ഏതദവോച - “അമുകസ്മിം, ഭന്തേ, വിഹാരേ അഞ്ഞതരോ ഭിക്ഖു നവോ അപ്പഞ്ഞാതോ ആബാധികോ ദുക്ഖിതോ ബാള്ഹഗിലാനോ. സാധു, ഭന്തേ, ഭഗവാ യേന സോ ഭിക്ഖു തേനുപസങ്കമതു അനുകമ്പം ഉപാദായാ”തി.

അഥ ഖോ ഭഗവാ നവവാദഞ്ച സുത്വാ ഗിലാനവാദഞ്ച, “അപ്പഞ്ഞാതോ ഭിക്ഖൂ”തി ഇതി വിദിത്വാ യേന സോ ഭിക്ഖു തേനുപസങ്കമി. അദ്ദസാ ഖോ സോ ഭിക്ഖു ഭഗവന്തം ദൂരതോവ ആഗച്ഛന്തം. ദിസ്വാന മഞ്ചകേ സമധോസി. അഥ ഖോ ഭഗവാ തം ഭിക്ഖും ഏതദവോച - “അലം, ഭിക്ഖു, മാ ത്വം മഞ്ചകേ സമധോസി. സന്തിമാനി ആസനാനി പഞ്ഞത്താനി, തത്ഥാഹം നിസീദിസ്സാമീ”തി. നിസീദി ഭഗവാ പഞ്ഞത്തേ ആസനേ. നിസജ്ജ ഖോ ഭഗവാ തം ഭിക്ഖും ഏതദവോച - “കച്ചി തേ, ഭിക്ഖു, ഖമനീയം, കച്ചി യാപനീയം, കച്ചി ദുക്ഖാ വേദനാ പടിക്കമന്തി നോ അഭിക്കമന്തി, പടിക്കമോസാനം പഞ്ഞായതി നോ അഭിക്കമോ”തി?

“ന മേ, ഭന്തേ, ഖമനീയം, ന യാപനീയം…പേ॰… ന ഖോ മം [മേ (സബ്ബത്ഥ)], ഭന്തേ, അത്താ സീലതോ ഉപവദതീ”തി.

“നോ ചേ കിര തേ, ഭിക്ഖു, അത്താ സീലതോ ഉപവദതി, അഥ കിഞ്ച തേ കുക്കുച്ചം കോ ച വിപ്പടിസാരോ”തി?

“ന ഖ്വാഹം, ഭന്തേ, സീലവിസുദ്ധത്ഥം ഭഗവതാ ധമ്മം ദേസിതം ആജാനാമീ”തി.

“നോ ചേ കിര ത്വം, ഭിക്ഖു, സീലവിസുദ്ധത്ഥം മയാ ധമ്മം ദേസിതം ആജാനാസി, അഥ കിമത്ഥം ചരഹി ത്വം, ഭിക്ഖു, മയാ ധമ്മം ദേസിതം ആജാനാസീ”തി?

“അനുപാദാപരിനിബ്ബാനത്ഥം ഖ്വാഹം, ഭന്തേ, ഭഗവതാ ധമ്മം ദേസിതം ആജാനാമീ”തി.

“സാധു സാധു, ഭിക്ഖു! സാധു ഖോ ത്വം, ഭിക്ഖു, അനുപാദാപരിനിബ്ബാനത്ഥം മയാ ധമ്മം ദേസിതം ആജാനാസി. അനുപാദാപരിനിബ്ബാനത്ഥോ ഹി, ഭിക്ഖു, മയാ ധമ്മോ ദേസിതോ.

“തം കിം മഞ്ഞസി, ഭിക്ഖു, ചക്ഖു നിച്ചം വാ അനിച്ചം വാ”തി?

“അനിച്ചം , ഭന്തേ”.

“യം…പേ॰… സോതം… ഘാനം… ജിവ്ഹാ… കായോ… മനോ… മനോവിഞ്ഞാണം… മനോസമ്ഫസ്സോ… യമ്പിദം മനോസമ്ഫസ്സപച്ചയാ ഉപ്പജ്ജതി വേദയിതം സുഖം വാ ദുക്ഖം വാ അദുക്ഖമസുഖം വാ തമ്പി നിച്ചം വാ അനിച്ചം വാ”തി?

“അനിച്ചം, ഭന്തേ”.

“യം പനാനിച്ചം ദുക്ഖം വാ തം സുഖം വാ”തി?

"ദുക്ഖം, ഭന്തേ".

"യം പനാനിച്ചം ദുക്ഖം വിപരിണാമധമ്മം, കല്ലം നു തം സമനുപസ്സിതും - 'ഏതം മമ, ഏസോഹമസ്മി, ഏസോ മേ അത്താ'"തി?

"നോ ഹേതം, ഭന്തേ".

"ഏവം പസ്സം, ഭിക്ഖു, സുതവാ അരിയസാവകോ ചക്ഖുസ്മിമ്പി നിബ്ബിന്ദതി...പേ॰... മനസ്മിമ്പി... മനോവിഞ്ഞാണേപി... മനോസമ്ഫസ്സേപി നിബ്ബിന്ദതി. യമ്പിദം മനോസമ്ഫസ്സപച്ചയാ ഉപ്പജ്ജതി വേദയിതം സുഖം വാ ദുക്ഖം വാ അദുക്ഖമസുഖം വാ തസ്മിമ്പി നിബ്ബിന്ദതി. നിബ്ബിന്ദം വിരജ്ജതി; വിരാഗാ വിമുച്ചതി; വിമുത്തസ്മിം വിമുത്തമിതി ഞാണം ഹോതി. 'ഖീണാ ജാതി, വുസിതം ബ്രഹ്മചരിയം, കതം കരണീയം, നാപരം ഇത്ഥത്തായാ'തി പജാനാതീ"തി.

ഇദമവോച ഭഗവാ. അത്തമനോ സോ ഭിക്ഖു ഭഗവതോ ഭാസിതം അഭിനന്ദി. ഇമസ്മിഞ്ച പന വേയ്യാകരണസ്മിം ഭഞ്ഞമാനേ തസ്സ ഭിക്ഖുസ്സ അനുപാദായ ആസവേഹി ചിത്തം വിമുച്ചീതി [വിമുച്ചതീതി (സബ്ബത്ഥ)]. ദുതിയം.

൩. രാധഅനിച്ചസുത്തം

൭൬. അഥ ഖോ ആയസ്മാ രാധോ...പേ॰... ഏകമന്തം നിസിന്നോ ഖോ ആയസ്മാ രാധോ ഭഗവന്തം ഏതദവോച - "സാധു മേ, ഭന്തേ, ഭഗവാ സംഖിത്തേന ധമ്മം ദേസേതു , യമഹം ഭഗവതോ ധമ്മം സുത്വാ ഏകോ വൂപകട്ഠോ അപ്പമത്തോ ആതാപീ പഹിതത്തോ വിഹരേയ്യ"ന്തി. "യം ഖോ, രാധ, അനിച്ചം തത്ര തേ ഛന്ദോ പഹാതബ്ബോ. കിഞ്ച, രാധ, അനിച്ചം തത്ര തേ ഛന്ദോ പഹാതബ്ബോ? ചക്ഖു അനിച്ചം , രൂപാ അനിച്ചാ, ചക്ഖുവിഞ്ഞാണം... ചക്ഖുസമ്ഫസ്സോ... യമ്പിദം ചക്ഖുസമ്ഫസ്സപച്ചയാ ഉപ്പജ്ജതി വേദയിതം സുഖം വാ ദുക്ഖം വാ അദുക്ഖമസുഖം വാ തമ്പി അനിച്ചം. തത്ര തേ ഛന്ദോ പഹാതബ്ബോ...പേ॰... ജിവ്ഹാ... കായോ... മനോ അനിച്ചോ. തത്ര തേ ഛന്ദോ പഹാതബ്ബോ. ധമ്മാ... മനോവിഞ്ഞാണം... മനോസമ്ഫസ്സോ... യമ്പിദം മനോസമ്ഫസ്സപച്ചയാ ഉപ്പജ്ജതി വേദയിതം സുഖം വാ ദുക്ഖം വാ അദുക്ഖമസുഖം വാ തമ്പി അനിച്ചം. തത്ര തേ ഛന്ദോ പഹാതബ്ബോ. യം ഖോ, രാധ, അനിച്ചം തത്ര തേ ഛന്ദോ പഹാതബ്ബോ"തി. തതിയം.

൪. രാധദുക്ഖസുത്തം

൭൭. "യം ഖോ, രാധ, ദുക്ഖം തത്ര തേ ഛന്ദോ പഹാതബ്ബോ. കിഞ്ച, രാധ, ദുക്ഖം? ചക്ഖു ഖോ, രാധ, ദുക്ഖം. തത്ര തേ ഛന്ദോ പഹാതബ്ബോ. രൂപാ... ചക്ഖുവിഞ്ഞാണം... ചക്ഖുസമ്ഫസ്സോ... യമ്പിദം ചക്ഖുസമ്ഫസ്സ...പേ॰... അദുക്ഖമസുഖം വാ തമ്പി ദുക്ഖം. തത്ര തേ ഛന്ദോ പഹാതബ്ബോ...പേ॰... മനോ ദുക്ഖോ... ധമ്മാ... മനോവിഞ്ഞാണം... മനോസമ്ഫസ്സോ... യമ്പിദം മനോസമ്ഫസ്സപച്ചയാ ഉപ്പജ്ജതി വേദയിതം സുഖം വാ ദുക്ഖം വാ അദുക്ഖമസുഖം വാ തമ്പി ദുക്ഖം. തത്ര തേ ഛന്ദോ പഹാതബ്ബോ. യം ഖോ, രാധ, ദുക്ഖം തത്ര തേ ഛന്ദോ പഹാതബ്ബോ"തി. ചതുത്ഥം.

൫. രാധഅനത്തസുത്തം

൭൮. ''യോ ഖോ, രാധ, അനത്താ തത്ര തേ ഛന്ദോ പഹാതബ്ബോ. കോ ച, രാധ, അനത്താ? ചക്ഖു ഖോ, രാധ, അനത്താ. തത്ര തേ ഛന്ദോ പഹാതബ്ബോ. രൂപാ... ചക്ഖുവിഞ്ഞാണം... ചക്ഖുസമ്ഫസ്സോ... യമ്പിദം ചക്ഖുസമ്ഫസ്സപച്ചയാ...പേ॰... മനോ അനത്താ... ധമ്മാ... മനോവിഞ്ഞാണം... മനോസമ്ഫസ്സോ... യമ്പിദം മനോസമ്ഫസ്സപച്ചയാ ഉപ്പജ്ജതി വേദയിതം സുഖം വാ ദുക്ഖം വാ അദുക്ഖമസുഖം വാ തമ്പി അനത്താ. തത്ര തേ ഛന്ദോ പഹാതബ്ബോ. യോ ഖോ, രാധ, അനത്താ തത്ര തേ ഛന്ദോ പഹാതബ്ബോ''തി. പഞ്ചമം.

൬. പഠമഅവിജ്ജാപഹാനസുത്തം

൭൯. അഥ ഖോ അഞ്ഞതരോ ഭിക്ഖു യേന ഭഗവാ തേനുപസങ്കമി...പേ॰... ഏകമന്തം നിസിന്നോ ഖോ സോ ഭിക്ഖു ഭഗവന്തം ഏതദവോച - ''അത്ഥി നു ഖോ, ഭന്തേ, ഏകോ ധമ്മോ യസ്സ പഹാനാ ഭിക്ഖുനോ അവിജ്ജാ പഹീയതി, വിജ്ജാ ഉപ്പജ്ജതീ''തി?

''അത്ഥി ഖോ, ഭിക്ഖു, ഏകോ ധമ്മോ യസ്സ പഹാനാ ഭിക്ഖുനോ അവിജ്ജാ പഹീയതി, വിജ്ജാ ഉപ്പജ്ജതീ''തി.

''കതമോ പന, ഭന്തേ, ഏകോ ധമ്മോ യസ്സ പഹാനാ ഭിക്ഖുനോ അവിജ്ജാ പഹീയതി, വിജ്ജാ ഉപ്പജ്ജതീ''തി?

''അവിജ്ജാ ഖോ, ഭിക്ഖു, ഏകോ ധമ്മോ യസ്സ പഹാനാ ഭിക്ഖുനോ അവിജ്ജാ പഹീയതി, വിജ്ജാ ഉപ്പജ്ജതീ''തി.

''കഥം പന, ഭന്തേ, ജാനതോ, കഥം പസ്സതോ ഭിക്ഖുനോ അവിജ്ജാ പഹീയതി, വിജ്ജാ ഉപ്പജ്ജതീ''തി?

''ചക്ഖും ഖോ, ഭിക്ഖു, അനിച്ചതോ ജാനതോ പസ്സതോ ഭിക്ഖുനോ അവിജ്ജാ പഹീയതി, വിജ്ജാ ഉപ്പജ്ജതി. രൂപേ... ചക്ഖുവിഞ്ഞാണം... ചക്ഖുസമ്ഫസ്സം... യമ്പിദം, ചക്ഖുസമ്ഫസ്സപച്ചയാ ഉപ്പജ്ജതി വേദയിതം സുഖം വാ ദുക്ഖം വാ അദുക്ഖമസുഖം വാ തമ്പി അനിച്ചതോ ജാനതോ പസ്സതോ ഭിക്ഖുനോ അവിജ്ജാ പഹീയതി, വിജ്ജാ ഉപ്പജ്ജതി...പേ॰... മനം അനിച്ചതോ ജാനതോ പസ്സതോ ഭിക്ഖുനോ അവിജ്ജാ പഹീയതി, വിജ്ജാ ഉപ്പജ്ജതി. ധമ്മേ... മനോവിഞ്ഞാണം... മനോസമ്ഫസ്സം... യമ്പിദം മനോസമ്ഫസ്സപച്ചയാ ഉപ്പജ്ജതി വേദയിതം സുഖം വാ ദുക്ഖം വാ അദുക്ഖമസുഖം വാ തമ്പി അനിച്ചതോ ജാനതോ പസ്സതോ ഭിക്ഖുനോ അവിജ്ജാ പഹീയതി, വിജ്ജാ ഉപ്പജ്ജതി. ഏവം ഖോ, ഭിക്ഖു, ജാനതോ ഏവം പസ്സതോ ഭിക്ഖുനോ അവിജ്ജാ പഹീയതി, വിജ്ജാ ഉപ്പജ്ജതീ''തി. ഛട്ഠം.

൭. ദുതിയഅവിജ്ജാപഹാനസുത്തം

൮൦. അഥ ഖോ അഞ്ഞതരോ ഭിക്ഖു...പേ॰... ഏതദവോച - ''അത്ഥി നു ഖോ, ഭന്തേ, ഏകോ ധമ്മോ യസ്സ പഹാനാ ഭിക്ഖുനോ അവിജ്ജാ പഹീയതി,

വിജ്ജാ ഉപ്പജ്ജതീ’’തി?

‘‘അത്ഥി ഖോ, ഭിക്ഖു, ഏകോ ധമ്മോ യസ്സ പഹാനാ ഭിക്ഖുനോ അവിജ്ജാ പഹീയതി, വിജ്ജാ ഉപ്പജ്ജതീ’’തി.

‘‘കതമോ പന, ഭന്തേ, ഏകോ ധമ്മോ യസ്സ പഹാനാ ഭിക്ഖുനോ അവിജ്ജാ പഹീയതി, വിജ്ജാ ഉപ്പജ്ജതീ’’തി?

‘‘അവിജ്ജാ ഖോ, ഭിക്ഖു, ഏകോ ധമ്മോ യസ്സ പഹാനാ ഭിക്ഖുനോ അവിജ്ജാ പഹീയതി, വിജ്ജാ ഉപ്പജ്ജതീ’’തി.

‘‘കഥം പന, ഭന്തേ, ജാനതോ, കഥം പസ്സതോ അവിജ്ജാ പഹീയതി, വിജ്ജാ ഉപ്പജ്ജതീ’’തി?

‘‘ഇധ, ഭിക്ഖു, ഭിക്ഖുനോ സുതം ഹോതി - ‘സബ്ബേ ധമ്മാ നാലം അഭിനിവേസായാ’തി. ഏവഞ്ചേതം, ഭിക്ഖു, ഭിക്ഖുനോ സുതം ഹോതി - ‘സബ്ബേ ധമ്മാ നാലം അഭിനിവേസായാ’തി. സോ സബ്ബം ധമ്മം അഭിജാനാതി, സബ്ബം ധമ്മം അഭിഞ്ഞായ സബ്ബം ധമ്മം പരിജാനാതി, സബ്ബം ധമ്മം പരിഞ്ഞായ സബ്ബനിമിത്താനി അഞ്ഞതോ പസ്സതി, ചക്ഖും അഞ്ഞതോ പസ്സതി , രൂപേ… ചക്ഖുവിഞ്ഞാണം… ചക്ഖുസമ്ഫസ്സം… യമ്പിദം ചക്ഖുസമ്ഫസ്സപച്ചയാ ഉപ്പജ്ജതി വേദയിതം സുഖം വാ ദുക്ഖം വാ അദുക്ഖമസുഖം വാ തമ്പി അഞ്ഞതോ പസ്സതി…പേ॰… മനം അഞ്ഞതോ പസ്സതി, ധമ്മേ… മനോവിഞ്ഞാണം… മനോസമ്ഫസ്സം… യമ്പിദം മനോസമ്ഫസ്സപച്ചയാ ഉപ്പജ്ജതി വേദയിതം സുഖം വാ ദുക്ഖം വാ അദുക്ഖമസുഖം വാ തമ്പി അഞ്ഞതോ പസ്സതി. ഏവം ഖോ, ഭിക്ഖു, ജാനതോ ഏവം പസ്സതോ ഭിക്ഖുനോ അവിജ്ജാ പഹീയതി, വിജ്ജാ ഉപ്പജ്ജതീ’’തി. സത്തമം.

൮. സമ്ബഹുലഭിക്ഖുസുത്തം

൮൨. അഥ ഖോ സമ്ബഹുലാ ഭിക്ഖൂ യേന ഭഗവാ തേനുപസങ്കമിംസു… പേ॰… ഏകമന്തം നിസിന്നാ ഖോ തേ ഭിക്ഖൂ ഭഗവന്തം ഏതദവോചും - ‘‘ഇധ നോ, ഭന്തേ, അഞ്ഞതിത്ഥിയാ പരിബ്ബാജകാ അമ്ഹേ ഏവം പുച്ഛന്തി - ‘കിമത്ഥിയം, ആവുസോ, സമണേ ഗോതമേ ബ്രഹ്മചരിയം വുസ്സതീ’തി? ഏവം പുട്ഠാ മയം, ഭന്തേ, തേസം അഞ്ഞതിത്ഥിയാനം പരിബ്ബാജകാനം ഏവം ബ്യാകരോമ - ‘ദുക്ഖസ്സ ഖോ, ആവുസോ, പരിഞ്ഞത്ഥം ഭഗവതി ബ്രഹ്മചരിയം വുസ്സതീ’തി. കച്ചി മയം, ഭന്തേ, ഏവം പുട്ഠാ ഏവം ബ്യാകരമാനാ വുത്തവാദിനോ ചേവ ഭഗവതോ ഹോമ, ന ച ഭഗവന്തം അഭൂതേന അബ്ഭാചിക്ഖാമ, ധമ്മസ്സ ചാനുധമ്മം ബ്യാകരോമ, ന ച കോചി സഹധമ്മികോ വാദാനുവാദോ ഗാരയ്ഹം ഠാനം ആഗച്ഛതീ’’തി?

‘‘തഗ്ഘ തുമ്ഹേ, ഭിക്ഖവേ, ഏവം പുട്ഠാ ഏവം ബ്യാകരമാനാ വുത്തവാദിനോ ചേവ മേ ഹോഥ, ന ച മം അഭൂതേന അബ്ഭാചിക്ഖഥ, ധമ്മസ്സ ചാനുധമ്മം ബ്യാകരോഥ, ന ച കോചി സഹധമ്മികോ വാദാനുവാദോ ഗാരയ്ഹം ഠാനം ആഗച്ഛതി. ദുക്ഖസ്സ ഹി, ഭിക്ഖവേ, പരിഞ്ഞത്ഥം മയി ബ്രഹ്മചരിയം വുസ്സതി. സചേ പന വോ, ഭിക്ഖവേ, അഞ്ഞതിത്ഥിയാ പരിബ്ബാജകാ ഏവം പുച്ഛേയ്യും - ‘കതമം പന തം, ആവുസോ, ദുക്ഖം, യസ്സ

പരിഞ്ഞായ സമണേ ഗോതമേ ബ്രഹ്മചരിയം വുസ്സതീ'തി? ഏവം പുട്ഠാ തുമ്ഹേ, ഭിക്ഖവേ, തേസം അഞ്ഞതിത്ഥിയാനം പരിബ്ബാജകാനം ഏവം ബ്യാകരേയ്യാഥ - 'ചക്ഖു ഖോ, ആവുസോ, ദുക്ഖം, തസ്സ പരിഞ്ഞായ ഭഗവതി ബ്രഹ്മചരിയം വുസ്സതി. രൂപാ...പേ॰... യമ്പിദം ചക്ഖുസമ്ഫസ്സപച്ചയാ ഉപ്പജ്ജതി വേദയിതം സുഖം വാ ദുക്ഖം വാ അദുക്ഖമസുഖം വാ തമ്പി ദുക്ഖം. തസ്സ പരിഞ്ഞായ ഭഗവതി ബ്രഹ്മചരിയം വുസ്സതി...പേ॰... മനോ ദുക്ഖോ...പേ॰... യമ്പിദം മനോസമ്ഫസ്സപച്ചയാ ഉപ്പജ്ജതി വേദയിതം സുഖം വാ ദുക്ഖം വാ അദുക്ഖമസുഖം വാ തമ്പി ദുക്ഖം. തസ്സ പരിഞ്ഞായ ഭഗവതി ബ്രഹ്മചരിയം വുസ്സതി. ഇദം ഖോ തം, ആവുസോ, ദുക്ഖം, തസ്സ പരിഞ്ഞായ ഭഗവതി ബ്രഹ്മചരിയം വുസ്സതീ'തി. ഏവം പുട്ഠാ തുമ്ഹേ, ഭിക്ഖവേ, തേസം അഞ്ഞതിത്ഥിയാനം പരിബ്ബാജകാനം ഏവം ബ്യാകരേയ്യാഥാ''തി. അട്ഠമം.

൯. ലോകപഞ്ഹാസുത്തം

൮൨. അഥ ഖോ അഞ്ഞതരോ ഭിക്ഖു യേന ഭഗവാ...പേ॰... ഏകമന്തം നിസിന്നോ ഖോ സോ ഭിക്ഖു ഭഗവന്തം ഏതദവോച -

'''ലോകോ, ലോകോ'തി, ഭന്തേ, വുച്ചതി. കിത്താവതാ നു ഖോ, ഭന്തേ, ലോകോതി വുച്ചതീ''തി? '''ലുജ്ജതീ'തി ഖോ, ഭിക്ഖു, തസ്മാ ലോകോതി വുച്ചതി. കിഞ്ച ലുജ്ജതി? ചക്ഖു ഖോ, ഭിക്ഖു, ലുജ്ജതി. രൂപാ ലുജ്ജന്തി, ചക്ഖുവിഞ്ഞാണം ലുജ്ജതി, ചക്ഖുസമ്ഫസ്സോ ലുജ്ജതി , യമ്പിദം ചക്ഖുസമ്ഫസ്സപച്ചയാ ഉപ്പജ്ജതി വേദയിതം സുഖം വാ ദുക്ഖം വാ അദുക്ഖമസുഖം വാ തമ്പി ലുജ്ജതി...പേ॰... ജിവ്ഹാ ലുജ്ജതി...പേ॰... മനോ ലുജ്ജതി, ധമ്മാ ലുജ്ജന്തി, മനോവിഞ്ഞാണം ലുജ്ജതി, മനോസമ്ഫസ്സോ ലുജ്ജതി, യമ്പിദം മനോസമ്ഫസ്സപച്ചയാ ഉപ്പജ്ജതി വേദയിതം സുഖം വാ ദുക്ഖം വാ അദുക്ഖമസുഖം വാ തമ്പി ലുജ്ജതി. ലുജ്ജതീതി ഖോ, ഭിക്ഖു, തസ്മാ ലോകോതി വുച്ചതീ''തി. നവമം.

൧൦. ഫഗ്ഗുനപഞ്ഹാസുത്തം

൮൩. അഥ ഖോ ആയസ്മാ ഫഗ്ഗുനോ...പേ॰... ഏകമന്തം നിസിന്നോ ഖോ ആയസ്മാ ഫഗ്ഗുനോ ഭഗവന്തം ഏതദവോച -

''അത്ഥി നു ഖോ, ഭന്തേ, തം ചക്ഖു, യേന ചക്ഖുനാ അതീതേ ബുദ്ധേ പരിനിബ്ബുതേ ഛിന്നപപഞ്ചേ ഛിന്നവടുമേ പരിയാദിന്നവട്ടേ സബ്ബദുക്ഖവീതിവട്ടേ പഞ്ഞാപയമാനോ പഞ്ഞാപേയ്യ...പേ॰... അത്ഥി നു ഖോ, ഭന്തേ, സാ ജിവ്ഹാ, യായ ജിവ്ഹായ അതീതേ ബുദ്ധേ പരിനിബ്ബുതേ ഛിന്നപപഞ്ചേ ഛിന്നവടുമേ പരിയാദിന്നവട്ടേ സബ്ബദുക്ഖവീതിവട്ടേ പഞ്ഞാപയമാനോ പഞ്ഞാപേയ്യ...പേ॰... അത്ഥി നു ഖോ സോ, ഭന്തേ, മനോ, യേന മനേന അതീതേ ബുദ്ധേ പരിനിബ്ബുതേ ഛിന്നപപഞ്ചേ ഛിന്നവടുമേ പരിയാദിന്നവട്ടേ സബ്ബദുക്ഖവീതിവട്ടേ പഞ്ഞാപയമാനോ പഞ്ഞാപേയ്യാ''തി?

''നത്ഥി ഖോ തം, ഫഗ്ഗുന, ചക്ഖു, യേന ചക്ഖുനാ അതീതേ ബുദ്ധേ പരിനിബ്ബുതേ ഛിന്നപപഞ്ചേ ഛിന്നവടുമേ പരിയാദിന്നവട്ടേ സബ്ബദുക്ഖവീതിവട്ടേ പഞ്ഞാപയമാനോ പഞ്ഞാപേയ്യ ...പേ॰... നത്ഥി ഖോ സാ , ഫഗ്ഗുന, ജിവ്ഹാ, യായ ജിവ്ഹായ അതീതേ ബുദ്ധേ പരിനിബ്ബുതേ

ഛിന്നപപഞ്ചേ ഛിന്നവടുമേ പരിയാദിന്നവട്ടേ സബ്ബദുക്ഖവീതിവട്ടേ പഞ്ഞാപയമാനോ പഞ്ഞാപേയ്യ...പേ॰... നത്ഥി ഖോ സോ, ഫഗ്ഗുന, മനോ, യേന മനേന അതീതേ ബുദ്ധേ പരിനിബ്ബുതേ ഛിന്നപപഞ്ചേ ഛിന്നവടുമേ പരിയാദിന്നവട്ടേ സബ്ബദുക്ഖവീതിവട്ടേ പഞ്ഞാപയമാനോ പഞ്ഞാപേയ്യാ''തി. ദസമം.

ഗിലാനവഗ്ഗോ അട്ഠമോ.

തസ്സുദ്ദാനം -

ഗിലാനേന ദുവേ വുത്താ, രാധേന അപരേ തയോ;
അവിജ്ജായ ച ദ്വേ വുത്താ, ഭിക്ഖു ലോകോ ച ഫഗ്ഗുനോതി.

൯. ഛന്നവഗ്ഗോ

൧. പലോകധമ്മസുത്തം

൮൪. സാവത്ഥിനിദാനം. അഥ ഖോ ആയസ്മാ ആനന്ദോ യേന ഭഗവാ തേനുപസങ്കമി...പേ॰... ഏകമന്തം നിസിന്നോ ഖോ ആയസ്മാ ആനന്ദോ ഭഗവന്തം ഏതദവോച -

'''ലോകോ, ലോകോ'തി, ഭന്തേ, വുച്ചതി. കിത്താവതാ നു ഖോ, ഭന്തേ, ലോകോതി വുച്ചതീ''തി? ''യം ഖോ, ആനന്ദ, പലോകധമ്മം, അയം വുച്ചതി അരിയസ്സ വിനയേ ലോകോ. കിഞ്ച, ആനന്ദ, പലോകധമ്മം? ചക്ഖു ഖോ, ആനന്ദ, പലോകധമ്മം, രൂപാ പലോകധമ്മാ, ചക്ഖുവിഞ്ഞാണം പലോകധമ്മം, ചക്ഖുസമ്ഫസ്സോ പലോകധമ്മോ, യമ്പിദം ചക്ഖുസമ്ഫസ്സപച്ചയാ...പേ॰... തമ്പി പലോകധമ്മം...പേ॰... ജിവ്ഹാ പലോകധമ്മാ, രസാ പലോകധമ്മാ, ജിവ്ഹാവിഞ്ഞാണം പലോകധമ്മം, ജിവ്ഹാസമ്ഫസ്സോ പലോകധമ്മോ, യമ്പിദം ജിവ്ഹാസമ്ഫസ്സപച്ചയാ...പേ॰... തമ്പി പലോകധമ്മം...പേ॰... മനോ പലോകധമ്മോ, ധമ്മാ പലോകധമ്മാ, മനോവിഞ്ഞാണം പലോകധമ്മം, മനോസമ്ഫസ്സോ പലോകധമ്മോ, യമ്പിദം മനോസമ്ഫസ്സപച്ചയാ ഉപ്പജ്ജതി വേദയിതം സുഖം വാ ദുക്ഖം വാ അദുക്ഖമസുഖം വാ തമ്പി പലോകധമ്മം. യം ഖോ, ആനന്ദ, പലോകധമ്മം, അയം വുച്ചതി അരിയസ്സ വിനയേ ലോകോ''തി. പഠമം.

൨. സുഞ്ഞതലോകസുത്തം

൮൫. അഥ ഖോ ആയസ്മാ ആനന്ദോ...പേ॰... ഭഗവന്തം ഏതദവോച - '''സുഞ്ഞോ ലോകോ, സുഞ്ഞോ ലോകോ'തി, ഭന്തേ, വുച്ചതി. കിത്താവതാ നു ഖോ, ഭന്തേ, സുഞ്ഞോ ലോകോതി വുച്ചതീ''തി? ''യസ്മാ ച ഖോ, ആനന്ദ, സുഞ്ഞം അത്തേന വാ അത്തനിയേന വാ തസ്മാ സുഞ്ഞോ ലോകോതി വുച്ചതി. കിഞ്ച, ആനന്ദ, സുഞ്ഞം അത്തേന വാ അത്തനിയേന വാ? ചക്ഖു ഖോ, ആനന്ദ, സുഞ്ഞം അത്തേന വാ അത്തനിയേന വാ. രൂപാ സുഞ്ഞാ അത്തേന വാ അത്തനിയേന വാ, ചക്ഖുവിഞ്ഞാണം സുഞ്ഞം അത്തേന വാ അത്തനിയേന വാ, ചക്ഖുസമ്ഫസ്സോ സുഞ്ഞോ അത്തേന വാ അത്തനിയേന വാ...പേ॰... യമ്പിദം മനോസമ്ഫസ്സപച്ചയാ ഉപ്പജ്ജതി വേദയിതം സുഖം വാ

ദുക്ഖം വാ അദുക്ഖമസുഖം വാ തമ്പി സുഞ്ഞം അത്തേന വാ അത്തനിയേന വാ. യസ്മാ ച ഖോ, ആനന്ദ, സുഞ്ഞം അത്തേന വാ അത്തനിയേന വാ, തസ്മാ സുഞ്ഞോ ലോകോതി വുച്ചതീ"തി. ദുതിയം.

൩. സംഖിത്തധമ്മസുത്തം

൮൬. ഏകമന്തം നിസിന്നോ ഖോ ആയസ്മാ ആനന്ദോ ഭഗവന്തം ഏതദവോച - "സാധു മേ, ഭന്തേ, ഭഗവാ സംഖിത്തേന ധമ്മം ദേസേതു, യമഹം ഭഗവതോ ധമ്മം സുത്വാ ഏകോ വൂപകട്ഠോ അപ്പമത്തോ ആതാപീ പഹിതത്തോ വിഹരേയ്യ"ന്തി.

"തം കിം മഞ്ഞസി, ആനന്ദ, ചക്ഖു നിച്ചം വാ അനിച്ചം വാ"തി?

"അനിച്ചം, ഭന്തേ".

"യം പനാനിച്ചം ദുക്ഖം വാ തം സുഖം വാ"തി?

"ദുക്ഖം , ഭന്തേ".

"യം പനാനിച്ചം ദുക്ഖം വിപരിണാമധമ്മം, കല്ലം നു തം സമനുപസ്സിതും - 'ഏതം മമ, ഏസോഹമസ്മി, ഏസോ മേ അത്താ'"തി?

"നോ ഹേതം, ഭന്തേ".

"രൂപാ നിച്ചാ വാ അനിച്ചാ വാ"തി?

"അനിച്ചാ, ഭന്തേ"...പേ....

"ചക്ഖുവിഞ്ഞാണം...പേ... യമ്പിദം ചക്ഖുസമ്ഫസ്സപച്ചയാ ഉപ്പജ്ജതി വേദയിതം സുഖം വാ ദുക്ഖം വാ അദുക്ഖമസുഖം വാ തമ്പി നിച്ചം വാ അനിച്ചം വാ"തി?

"അനിച്ചം, ഭന്തേ".

"യം പനാനിച്ചം ദുക്ഖം വാ തം സുഖം വാ"തി?

"ദുക്ഖം, ഭന്തേ".

"യം പനാനിച്ചം ദുക്ഖം വിപരിണാമധമ്മം, കല്ലം നു തം സമനുപസ്സിതും - 'ഏതം മമ, ഏസോഹമസ്മി, ഏസോ മേ അത്താ'"തി?

"നോ ഹേതം, ഭന്തേ"...പേ....

"ജിവ്ഹാ നിച്ചാ വാ അനിച്ചാ വാ"തി?

"അനിച്ചാ, ഭന്തേ"...പേ....

“ജിവ്ഹാവിഞ്ഞാണം... ജിവ്ഹാസമ്ഫസ്സോ...പേ॰... യമ്പിദം മനോസമ്ഫസ്സപച്ചയാ ഉപ്പജ്ജതി വേദയിതം സുഖം വാ ദുക്ഖം വാ അദുക്ഖമസുഖം വാ തമ്പി നിച്ചം വാ അനിച്ചം വാ”തി?

“അനിച്ചം, ഭന്തേ”.

“യം പനാനിച്ചം ദുക്ഖം വാ തം സുഖം വാ”തി?

“ദുക്ഖം, ഭന്തേ”.

“യം പനാനിച്ചം ദുക്ഖം വിപരിണാമധമ്മം, കല്ലം നു തം സമനുപസ്സിതും - ‘ഏതം മമ, ഏസോഹമസ്മി, ഏസോ മേ അത്താ’”തി?

“നോ ഹേതം, ഭന്തേ”...പേ॰....

“ഏവം പസ്സം, ആനന്ദ, സുതവാ അരിയസാവകോ ചക്ഖുസ്മിമ്പി നിബ്ബിന്ദതി...പേ॰... ചക്ഖുസമ്ഫസ്സേപി നിബ്ബിന്ദതി...പേ॰... യമ്പിദം മനോസമ്ഫസ്സപച്ചയാ ഉപ്പജ്ജതി വേദയിതം സുഖം വാ ദുക്ഖം വാ അദുക്ഖമസുഖം വാ തസ്മിമ്പി നിബ്ബിന്ദതി. നിബ്ബിന്ദം വിരജ്ജതി; വിരാഗാ വിമുച്ചതി; വിമുത്തസ്മിം വിമുത്തമിതി ഞാണം ഹോതി. ‘ഖീണാ ജാതി, വുസിതം ബ്രഹ്മചരിയം, കതം കരണീയം, നാപരം ഇത്ഥത്തായാ’തി പജാനാതീ”തി. തതിയം.

൪. ഛന്നസുത്തം

൮൭. ഏകം സമയം ഭഗവാ രാജഗഹേ വിഹരതി വേളുവനേ കലന്ദകനിവാപേ. തേന ഖോ പന സമയേന ആയസ്മാ ച സാരിപുത്തോ ആയസ്മാ ച മഹാചുന്ദോ ആയസ്മാ ച ഛന്നോ ഗിജ്ഝകൂടേ പബ്ബതേ വിഹരന്തി. തേന ഖോ പന സമയേന യേന ആയസ്മാ ഛന്നോ ആബാധികോ ഹോതി ദുക്ഖിതോ ബാള്ഹഗിലാനോ . അഥ ഖോ ആയസ്മാ സാരിപുത്തോ സായന്ഹസമയം പടിസല്ലാനാ വുട്ഠിതോ യേനായസ്മാ മഹാചുന്ദോ തേനുപസങ്കമി; ഉപസങ്കമിത്വാ ആയസ്മന്തം മഹാചുന്ദം ഏതദവോച - “ആയാമാവുസോ ചുന്ദ, യേനായസ്മാ ഛന്നോ തേനുപസങ്കമിസ്സാമ ഗിലാനപുച്ഛകാ”തി. “ഏവമാവുസോ”തി ഖോ ആയസ്മാ മഹാചുന്ദോ ആയസ്മതോ സാരിപുത്തസ്സ പച്ചസ്സോസി.

അഥ ഖോ ആയസ്മാ ച സാരിപുത്തോ ആയസ്മാ ച മഹാചുന്ദോ യേനായസ്മാ ഛന്നോ തേനുപസങ്കമിംസു; ഉപസങ്കമിത്വാ പഞ്ഞത്തേ ആസനേ നിസീദിംസു. നിസജ്ജ ഖോ ആയസ്മാ സാരിപുത്തോ ആയസ്മന്തം ഛന്നം ഏതദവോച - “കച്ചി തേ, ആവുസോ ഛന്ന, ഖമനീയം, കച്ചി യാപനീയം, കച്ചി ദുക്ഖാ വേദനാ പടിക്കമന്തി നോ അഭിക്കമന്തി, പടിക്കമോസാനം പഞ്ഞായതി നോ അഭിക്കമോ”തി?

“ന മേ, ആവുസോ സാരിപുത്ത, ഖമനീയം ന യാപനീയം, ബാള്ഹാ മേ ദുക്ഖാ വേദനാ അഭിക്കമന്തി നോ പടിക്കമന്തി, അഭിക്കമോസാനം പഞ്ഞായതി നോ പടിക്കമോ. സേയ്യഥാപി, ആവുസോ, ബലവാ പുരിസോ തിണ്ഹേന സിഖരേന [ഖഗ്ഗേന (ക॰)] മുദ്ധനി [മുദ്ധാനം (സീ॰ സ്യാ॰ കം॰ പീ॰)] അഭിമത്ഥേയ്യ

[അഭിമന്ഥേയ്യ (സീ॰)]; ഏവമേവ ഖോ, ആവുസോ, അധിമത്താ വാതാ മുദ്ധനി [മുദ്ധാനം (സീ॰ സ്യാ॰ കം॰ പീ॰)] ഊഹനന്തി [ഉപഹനന്തി (സീ॰ സ്യാ॰ കം॰ പീ॰ ക॰), ഉഹനന്തി (ക॰)]. ന മേ, ആവുസോ, ഖമനീയം, ന യാപനീയം…പേ॰… നോ പടിക്കമോ. സേയ്യഥാപി , ആവുസോ, ബലവാ പുരിസോ ദള്ഹേന വരത്തക്ഖണ്ഡേന സീസേ സീസവേഠം ദദേയ്യ; ഏവമേവ ഖോ, ആവുസോ, അധിമത്താ സീസേ സീസവേദനാ. ന മേ, ആവുസോ, ഖമനീയം , ന യാപനീയം…പേ॰… നോ പടിക്കമോ. സേയ്യഥാപി, ആവുസോ, ദക്ഖോ ഗോഘാതകോ വാ ഗോഘാതകന്തേവാസീ വാ തിണ്ഹേന ഗോവികന്തനേന കുച്ഛിം പരികന്തേയ്യ; ഏവമേവ ഖോ അധിമത്താ വാതാ കുച്ഛിം പരികന്തന്തി. ന മേ, ആവുസോ, ഖമനീയം, ന യാപനീയം…പേ॰… നോ പടിക്കമോ. സേയ്യഥാപി, ആവുസോ, ദ്വേ ബലവന്തോ പുരിസാ ദുബ്ബലതരം പുരിസം നാനാബാഹാസു ഗഹേത്വാ അങ്ഗാരകാസുയാ സന്താപേയ്യും സമ്പരിതാപേയ്യും; ഏവമേവ ഖോ, ആവുസോ, അധിമത്തോ കായസ്മിം ഡാഹോ. ന മേ, ആവുസോ, ഖമനീയം, ന യാപനീയം, ബാള്ഹാ മേ ദുക്ഖാ വേദനാ അഭിക്കമന്തി നോ പടിക്കമന്തി, അഭിക്കമോസാനം പഞ്ഞായതി നോ പടിക്കമോ. സത്ഥം, ആവുസോ സാരിപുത്ത, ആഹരിസ്സാമി, നാവകങ്ഖാമി [നാപി കങ്ഖാമി (ക॰)] ജീവിത''ന്തി.

''മാ ആയസ്മാ ഛന്നോ സത്ഥം ആഹരേസി. യാപേതായസ്മാ ഛന്നോ, യാപേന്തം മയം ആയസ്മന്തം ഛന്നം ഇച്ഛാമ. സചേ ആയസ്മതോ ഛന്നസ്സ നത്ഥി സപ്പായാനി ഭോജനാനി, അഹം ആയസ്മതോ ഛന്നസ്സ സപ്പായാനി ഭോജനാനി പരിയേസിസ്സാമി. സചേ ആയസ്മതോ ഛന്നസ്സ നത്ഥി സപ്പായാനി ഭേസജ്ജാനി, അഹം ആയസ്മതോ ഛന്നസ്സ സപ്പായാനി ഭേസജ്ജാനി പരിയേസിസ്സാമി. സചേ ആയസ്മതോ ഛന്നസ്സ നത്ഥി പതിരൂപാ ഉപട്ഠാകാ, അഹം ആയസ്മന്തം ഛന്നം ഉപട്ഠഹിസ്സാമി. മാ ആയസ്മാ ഛന്നോ സത്ഥം ആഹരേസി. യാപേതായസ്മാ ഛന്നോ, യാപേന്തം മയം ആയസ്മന്തം ഛന്നം ഇച്ഛാമാ''തി.

''ന മേ, ആവുസോ സാരിപുത്ത, നത്ഥി സപ്പായാനി ഭോജനാനി; അത്ഥി മേ സപ്പായാനി ഭോജനാനി. നപി മേ നത്ഥി സപ്പായാനി ഭേസജ്ജാനി; അത്ഥി മേ സപ്പായാനി ഭേസജ്ജാനി. നപി മേ നത്ഥി പതിരൂപാ ഉപട്ഠാകാ; അത്ഥി മേ പതിരൂപാ ഉപട്ഠാകാ. അപി ച മേ, ആവുസോ, സത്ഥാ പരിചിണ്ണോ ദീഘരത്തം മനാപേനേവ, നോ അമനാപേന. ഏതഞ്ഹി, ആവുസോ, സാവകസ്സ പതിരൂപം യം സത്ഥാരം പരിചരേയ്യ മനാപേനേവ, നോ അമനാപേന. 'അനുപവജ്ജം [തം അനുപവജ്ജം (ബഹൂസു)] ഛന്നോ ഭിക്ഖു സത്ഥം ആഹരിസ്സതീ'തി - ഏവമേതം, ആവുസോ സാരിപുത്ത, ധാരേഹീ''തി.

''പുച്ഛേയ്യാമ മയം ആയസ്മന്തം ഛന്നം കഞ്ചിദേവ [കിഞ്ചിദേവ (സ്യാ॰ കം॰ പീ॰ ക॰)] ദേസം, സചേ ആയസ്മാ ഛന്നോ ഓകാസം കരോതി പഞ്ഹസ്സ വേയ്യാകരണായാ''തി. ''പുച്ഛാവുസോ സാരിപുത്ത, സുത്വാ വേദിസ്സാമാ''തി.

''ചക്ഖും, ആവുസോ ഛന്ന, ചക്ഖുവിഞ്ഞാണം ചക്ഖുവിഞ്ഞാണവിഞ്ഞാതബ്ബേ ധമ്മേ 'ഏതം മമ, ഏസോഹമസ്മി, ഏസോ മേ അത്താ'തി സമനുപസ്സസി…പേ॰… ജിവ്ഹം, ആവുസോ ഛന്ന, ജിവ്ഹാവിഞ്ഞാണം ജിവ്ഹാവിഞ്ഞാണവിഞ്ഞാതബ്ബേ ധമ്മേ 'ഏതം മമ,

ഏ്സോഹമസ്മി, ഏ്സോ മേ അത്താ’തി സമനുപസ്സസി...പേ०... മനം, ആവുസോ ഛന്ന, മനോവിഞ്ഞാണം മനോവിഞ്ഞാണവിഞ്ഞാതബ്ബേ ധമ്മേ ‘ഏതം മമ, ഏ്സോഹമസ്മി, ഏ്സോ മേ അത്താ’തി സമനുപസ്സസീ’’തി?

“ചക്ഖും, ആവുസോ സാരിപുത്ത, ചക്ഖുവിഞ്ഞാണം ചക്ഖുവിഞ്ഞാണവിഞ്ഞാതബ്ബേ ധമ്മേ ‘നേതം മമ, നേസോഹമസ്മി, ന മേസോ അത്താ’തി സമനുപസ്സാമി...പേ०... ജിവ്ഹം, ആവുസോ സാരിപുത്ത, ജിവ്ഹാവിഞ്ഞാണം ജിവ്ഹാവിഞ്ഞാണവിഞ്ഞാതബ്ബേ ധമ്മേ ‘നേതം മമ, നേസോഹമസ്മി, ന മേസോ അത്താ’തി സമനുപസ്സാമി...പേ०... മനം, ആവുസോ സാരിപുത്ത, മനോവിഞ്ഞാണം മനോവിഞ്ഞാണവിഞ്ഞാതബ്ബേ ധമ്മേ ‘നേതം മമ, നേസോഹമസ്മി, ന മേസോ അത്താ’തി സമനുപസ്സാമീ’’തി.

“ചക്ഖുസ്മിം, ആവുസോ ഛന്ന, ചക്ഖുവിഞ്ഞാണേ ചക്ഖുവിഞ്ഞാണവിഞ്ഞാതബ്ബേസു ധമ്മേസു കിം ദിസ്വാ കിം അഭിഞ്ഞായ ചക്ഖും ചക്ഖുവിഞ്ഞാണം ചക്ഖുവിഞ്ഞാണവിഞ്ഞാതബ്ബേ ധമ്മേ ‘നേതം മമ, നേസോഹമസ്മി, ന മേസോ അത്താ’തി സമനുപസ്സസി... ജിവ്ഹായ, ആവുസോ ഛന്ന, ജിവ്ഹാവിഞ്ഞാണേ ജിവ്ഹാവിഞ്ഞാണവിഞ്ഞാതബ്ബേസു ധമ്മേസു കിം ദിസ്വാ കിം അഭിഞ്ഞായ ജിവ്ഹം ജിവ്ഹാവിഞ്ഞാണം ജിവ്ഹാവിഞ്ഞാണവിഞ്ഞാതബ്ബേ ധമ്മേ ‘നേതം മമ, നേസോഹമസ്മി, ന മേസോ അത്താ’തി സമനുപസ്സസി... മനസ്മിം, ആവുസോ ഛന്ന, മനോവിഞ്ഞാണേ മനോവിഞ്ഞാണവിഞ്ഞാതബ്ബേസു ധമ്മേസു കിം ദിസ്വാ കിം അഭിഞ്ഞായ മനം മനോവിഞ്ഞാണം മനോവിഞ്ഞാണവിഞ്ഞാതബ്ബേ ധമ്മേ ‘നേതം മമ, നേസോഹമസ്മി, ന മേസോ അത്താ’തി സമനുപസ്സസീ’’തി?

“ചക്ഖുസ്മിം , ആവുസോ സാരിപുത്ത, ചക്ഖുവിഞ്ഞാണേ ചക്ഖുവിഞ്ഞാണവിഞ്ഞാതബ്ബേസു ധമ്മേസു നിരോധം ദിസ്വാ നിരോധം അഭിഞ്ഞായ ചക്ഖും ചക്ഖുവിഞ്ഞാണം ചക്ഖുവിഞ്ഞാണവിഞ്ഞാതബ്ബേ ധമ്മേ ‘നേതം മമ, നേസോഹമസ്മി, ന മേസോ അത്താ’തി സമനുപസ്സാമി...പേ०... ജിവ്ഹായ, ആവുസോ സാരിപുത്ത, ജിവ്ഹാവിഞ്ഞാണേ ജിവ്ഹാവിഞ്ഞാണവിഞ്ഞാതബ്ബേസു ധമ്മേസു നിരോധം ദിസ്വാ നിരോധം അഭിഞ്ഞായ ജിവ്ഹം ജിവ്ഹാവിഞ്ഞാണം ജിവ്ഹാവിഞ്ഞാണവിഞ്ഞാതബ്ബേ ധമ്മേ ‘നേതം മമ, നേസോഹമസ്മി, ന മേസോ അത്താ’തി സമനുപസ്സാമി...പേ०... മനസ്മിം, ആവുസോ സാരിപുത്ത, മനോവിഞ്ഞാണേ മനോവിഞ്ഞാണവിഞ്ഞാതബ്ബേസു ധമ്മേസു നിരോധം ദിസ്വാ നിരോധം അഭിഞ്ഞായ മനം മനോവിഞ്ഞാണം മനോവിഞ്ഞാണവിഞ്ഞാതബ്ബേ ധമ്മേ ‘നേതം മമ, നേസോഹമസ്മി, ന മേസോ അത്താ’തി സമനുപസ്സാമീ’’തി.

ഏവം വുത്തേ, ആയസ്മാ മഹാചുന്ദോ ആയസ്മന്തം ഛന്നം ഏതദവോച - “തസ്മാതിഹ, ആവുസോ ഛന്ന, ഇദമ്പി തസ്സ ഭഗവതോ സാസനം നിച്ചകപ്പം സാധുകം മനസി കാതബ്ബം - ‘നിസ്സിതസ്സ ചലിതം, അനിസ്സിതസ്സ ചലിതം നത്ഥി. ചലിതേ അസതി പസ്സദ്ധി ഹോതി. പസ്സദ്ധിയാ സതി നതി ന ഹോതി. നതിയാ അസതി ആഗതിഗതി ന ഹോതി. ആഗതിഗതിയാ അസതി ചുതൂപപാതോ ന ഹോതി. ചുതൂപപാതേ അസതി നേവിധ ന ഹുരം ന ഉഭയമന്തരേന. ഏസേവന്തോ ദുക്ഖസ്സാ’’’തി.

അഥ ഖോ ആയസ്മാ ച സാരിപുത്തോ ആയസ്മാ ച മഹാചുന്ദോ ആയസ്മന്തം ഛന്നം ഇമിനാ ഓവാദേന ഓവദിത്വാ ഉട്ഠായാസനാ പക്കമിംസു. അഥ ഖോ ആയസ്മാ ഛന്നോ അചിരപക്കന്തേസു തേസു ആയസ്മന്തേസു സത്ഥം ആഹരേസി.

അഥ ഖോ ആയസ്മാ സാരിപുത്തോ യേന ഭഗവാ തേനുപസങ്കമി; ഉപസങ്കമിത്വാ ഭഗവന്തം അഭിവാദേത്വാ ഏകമന്തം നിസീദി. ഏകമന്തം നിസിന്നോ ഖോ ആയസ്മാ സാരിപുത്തോ ഭഗവന്തം ഏതദവോച - ''ആയസ്മതാ, ഭന്തേ, ഛന്നേന സത്ഥം ആഹരിതം. തസ്സ കാ ഗതി കോ അഭിസമ്പരായോ''തി? ''നനു തേ, സാരിപുത്ത, ഛന്നേന ഭിക്ഖുനാ സമ്മുഖായേവ അനുപവജ്ജതാ ബ്യാകതാ''തി ? ''അത്ഥി, ഭന്തേ, പുബ്ബവിജ്ജനം [പുബ്ബവിചിരം (സീ॰), പുബ്ബവിജ്ഝനം (പീ॰), പുബ്ബജിരം (മ॰ നി॰ ൩.൩൯൪)] നാമ വജ്ജിഗാമോ. തത്ഥായസ്മതോ ഛന്നസ്സ മിത്തകുലാനി സുഹജ്ജകുലാനി ഉപവജ്ജകുലാനീ''തി. ''ഹോന്തി ഹേതേ, സാരിപുത്ത, ഛന്നസ്സ ഭിക്ഖുനോ മിത്തകുലാനി സുഹജ്ജകുലാനി ഉപവജ്ജകുലാനി. ന ഖോ പനാഹം, സാരിപുത്ത , ഏത്താവതാ സഉപവജ്ജോതി വദാമി. യോ ഖോ, സാരിപുത്ത, തഞ്ച കായം നിക്ഖിപതി, അഞ്ഞഞ്ച കായം ഉപാദിയതി, തമഹം സഉപവജ്ജോതി വദാമി. തം ഛന്നസ്സ ഭിക്ഖുനോ നത്ഥി. 'അനുപവജ്ജം ഛന്നേന ഭിക്ഖുനാ സത്ഥം ആഹരിത'ന്തി - ഏവമേതം, സാരിപുത്ത, ധാരേഹീ''തി. ചതുത്ഥം.

൫. പുണ്ണസുത്തം

൮൮. അഥ [സാവത്ഥിനിദാനം. അഥ (?) മ॰ നി॰ ൩.൩൯൫ പസ്സിതബ്ബം] ഖോ ആയസ്മാ പുണ്ണോ യേന ഭഗവാ തേനുപസങ്കമി; ഉപസങ്കമിത്വാ...പേ॰... ഏകമന്തം നിസിന്നോ ഖോ ആയസ്മാ പുണ്ണോ ഭഗവന്തം ഏതദവോച - ''സാധു മേ, ഭന്തേ, ഭഗവാ സംഖിത്തേന ധമ്മം ദേസേതു, യമഹം ഭഗവതോ ധമ്മം സുത്വാ ഏകോ വൂപകട്ഠോ അപ്പമത്തോ ആതാപീ പഹിതത്തോ വിഹരേയ്യ''ന്തി.

''സന്തി ഖോ, പുണ്ണ, ചക്ഖുവിഞ്ഞേയ്യാ രൂപാ ഇട്ഠാ കന്താ മനാപാ പിയരൂപാ കാമൂപസംഹിതാ രജനീയാ. തഞ്ചേ ഭിക്ഖു അഭിനന്ദതി അഭിവദതി അജ്ഝോസായ തിട്ഠതി. തസ്സ തം അഭിനന്ദതോ അഭിവദതോ അജ്ഝോസായ തിട്ഠതോ ഉപ്പജ്ജതി നന്ദീ. 'നന്ദിസമുദയാ ദുക്ഖസമുദയോ, പുണ്ണാ'തി വദാമി... പേ॰... സന്തി ഖോ, പുണ്ണ, ജിവ്ഹാവിഞ്ഞേയ്യാ രസാ...പേ॰... സന്തി ഖോ, പുണ്ണ, മനോവിഞ്ഞേയ്യാ ധമ്മാ ഇട്ഠാ കന്താ മനാപാ പിയരൂപാ കാമൂപസംഹിതാ രജനീയാ. തഞ്ചേ ഭിക്ഖു അഭിനന്ദതി അഭിവദതി അജ്ഝോസായ തിട്ഠതി. തസ്സ തം അഭിനന്ദതോ അഭിവദതോ അജ്ഝോസായ തിട്ഠതോ ഉപ്പജ്ജതി നന്ദീ. 'നന്ദിസമുദയാ ദുക്ഖസമുദയോ, പുണ്ണാ'തി വദാമി.

''സന്തി ഖോ, പുണ്ണ, ചക്ഖുവിഞ്ഞേയ്യാ രൂപാ ഇട്ഠാ കന്താ മനാപാ പിയരൂപാ കാമൂപസംഹിതാ രജനീയാ. തഞ്ചേ ഭിക്ഖു നാഭിനന്ദതി നാഭിവദതി നാജ്ഝോസായ തിട്ഠതി, തസ്സ തം അനഭിനന്ദതോ അനഭിവദതോ അനജ്ഝോസായ തിട്ഠതോ നിരുജ്ഝതി നന്ദീ. 'നന്ദിനിരോധാ ദുക്ഖനിരോധോ, പുണ്ണാ'തി വദാമി...പേ॰... സന്തി ഖോ, പുണ്ണ, മനോവിഞ്ഞേയ്യാ ധമ്മാ ഇട്ഠാ കന്താ മനാപാ പിയരൂപാ കാമൂപസംഹിതാ രജനീയാ. തഞ്ചേ ഭിക്ഖു

നാഭിനന്ദതി നാഭിവദതി നാജ്ഝോസായ തിട്ഠതി, തസ്സ തം അനഭിനന്ദതോ അനഭിവദതോ അനജ്ഝോസായ തിട്ഠതോ നിരുജ്ഝതി നന്ദീ. ‘നന്ദിനിരോധാ ദുക്ഖനിരോധോ, പുണ്ണാ’തി വദാമി.

“ഇമിനാ ത്വം [ഇമിനാ ച ത്വം], പുണ്ണ, മയാ സംഖിത്തേന ഓവാദേന ഓവദിതോ കതമസ്മിം [കതരസ്മിം (മ॰ നി॰ ൩.൩൯൬)] ജനപദേ വിഹരിസ്സസീ”തി? “അത്ഥി, ഭന്തേ, സുനാപരന്തോ നാമ ജനപദോ, തത്ഥാഹം വിഹരിസ്സാമീ”തി.

“ചണ്ഡാ ഖോ, പുണ്ണ, സുനാപരന്തകാ മനുസ്സാ; ഫരുസാ ഖോ, പുണ്ണ, സുനാപരന്തകാ മനുസ്സാ. സചേ തം, പുണ്ണ, സുനാപരന്തകാ മനുസ്സാ അക്കോസിസ്സന്തി പരിഭാസിസ്സന്തി, തത്ര തേ, പുണ്ണ, കിന്തി ഭവിസ്സതീ”തി?

“സചേ മം, ഭന്തേ, സുനാപരന്തകാ മനുസ്സാ അക്കോസിസ്സന്തി പരിഭാസിസ്സന്തി, തത്ര മേ ഏവം ഭവിസ്സതി - ‘ഭദ്ദകാ വതിമേ സുനാപരന്തകാ മനുസ്സാ, സുഭദ്ദകാ വതിമേ സുനാപരന്തകാ മനുസ്സാ, യം മേ [മം (സബ്ബത്ഥ)] നയിമേ പാണിനാ പഹാരം ദേന്തീ’തി. ഏവമേത്ഥ [ഏവമ്മേത്ഥ (?)], ഭഗവാ, ഭവിസ്സതി; ഏവമേത്ഥ, സുഗത, ഭവിസ്സതീ”തി.

“സചേ പന തേ, പുണ്ണ, സുനാപരന്തകാ മനുസ്സാ പാണിനാ പഹാരം ദസ്സന്തി, തത്ര പന തേ, പുണ്ണ, കിന്തി ഭവിസ്സതീ”തി?

“സചേ മേ, ഭന്തേ, സുനാപരന്തകാ മനുസ്സാ പാണിനാ പഹാരം ദസ്സന്തി, തത്ര മേ ഏവം ഭവിസ്സതി - ‘ഭദ്ദകാ വതിമേ സുനാപരന്തകാ മനുസ്സാ, സുഭദ്ദകാ വതിമേ സുനാപരന്തകാ മനുസ്സാ, യം മേ [ഏവമ്മേത്ഥ (?)] നയിമേ ലേഡ്ഡുനാ പഹാരം ദേന്തീ’തി. ഏവമേത്ഥ, ഭഗവാ, ഭവിസ്സതി; ഏവമേത്ഥ, സുഗത, ഭവിസ്സതീ”തി.

“സചേ പന തേ, പുണ്ണ, സുനാപരന്തകാ മനുസ്സാ ലേഡ്ഡുനാ പഹാരം ദസ്സന്തി, തത്ര പന തേ, പുണ്ണ, കിന്തി ഭവിസ്സതീ”തി?

“സചേ മേ, ഭന്തേ, സുനാപരന്തകാ മനുസ്സാ ലേഡ്ഡുനാ പഹാരം ദസ്സന്തി, തത്ര മേ ഏവം ഭവിസ്സതി - ‘ഭദ്ദകാ വതിമേ സുനാപരന്തകാ മനുസ്സാ, സുഭദ്ദകാ വതിമേ സുനാപരന്തകാ മനുസ്സാ, യം മേ നയിമേ ദണ്ഡേന പഹാരം ദേന്തീ’തി . ഏവമേത്ഥ, ഭഗവാ, ഭവിസ്സതി; ഏവമേത്ഥ, സുഗത, ഭവിസ്സതീ”തി.

“സചേ പന പുണ്ണ, സുനാപരന്തകാ മനുസ്സാ ദണ്ഡേന പഹാരം ദസ്സന്തി, തത്ര പന തേ, പുണ്ണ, കിന്തി ഭവിസ്സതീ”തി?

“സചേ മേ, ഭന്തേ, സുനാപരന്തകാ മനുസ്സാ ദണ്ഡേന പഹാരം ദസ്സന്തി, തത്ര മേ ഏവം ഭവിസ്സതി - ‘ഭദ്ദകാ വതിമേ സുനാപരന്തകാ മനുസ്സാ, സുഭദ്ദകാ വതിമേ സുനാപരന്തകാ മനുസ്സാ, യം മേ നയിമേ സത്ഥേന പഹാരം ദേന്തീ’തി. ഏവമേത്ഥ, ഭഗവാ, ഭവിസ്സതി; ഏവമേത്ഥ, സുഗത, ഭവിസ്സതീ”തി.

“സചേ പന തേ, പുണ്ണ, സുനാപരന്തകാ മനുസ്സാ സത്ഥേന പഹാരം ദസ്സന്തി, തത്ര പന തേ, പുണ്ണ, കിന്തി ഭവിസ്സതീ”തി?

“സചേ മേ, ഭന്തേ, സുനാപരന്തകാ മനുസ്സാ സത്ഥേന പഹാരം ദസ്സന്തി, തത്ര മേ ഏവം ഭവിസ്സതി - ‘ഭദ്ദകാ വതിമേ സുനാപരന്തകാ മനുസ്സാ, സുഭദ്ദകാ വതിമേ സുനാപരന്തകാ മനുസ്സാ, യം മം നയിമേ തിണ്ഹേന സത്ഥേന ജീവിതാ വോരോപേന്തീ’തി. ഏവമേത്ഥ, ഭഗവാ, ഭവിസ്സതി; ഏവമേത്ഥ, സുഗത, ഭവിസ്സതീ”തി.

“സചേ പന തം, പുണ്ണ, സുനാപരന്തകാ മനുസ്സാ തിണ്ഹേന സത്ഥേന ജീവിതാ വോരോപേസ്സന്തി, തത്ര പന തേ, പുണ്ണ, കിന്തി ഭവിസ്സതീ”തി?

“സചേ മം, ഭന്തേ, സുനാപരന്തകാ മനുസ്സാ തിണ്ഹേന സത്ഥേന ജീവിതാ വോരോപേസ്സന്തി, തത്ര മേ ഏവം ഭവിസ്സതി - ‘സന്തി ഖോ തസ്സ ഭഗവതോ സാവകാ കായേന ച ജീവിതേന ച അട്ടീയമാനാ ഹരായമാനാ ജിഗുച്ഛമാനാ സത്ഥഹാരകം പരിയേസന്തി, തം മേ ഇദം അപരിയിട്ഠംയേവ സത്ഥഹാരകം ലദ്ധ’ന്തി. ഏവമേത്ഥ, ഭഗവാ, ഭവിസ്സതി; ഏവമേത്ഥ, സുഗത, ഭവിസ്സതീ”തി.

“സാധു സാധു, പുണ്ണ! സക്ഖിസ്സസി ഖോ ത്വം, പുണ്ണ, ഇമിനാ ദമൂപസമേന സമന്നാഗതോ സുനാപരന്തസ്മിം ജനപദേ വത്ഥും. യസ്സ ദാനി ത്വം, പുണ്ണ, കാലം മഞ്ഞസീ”തി.

അഥ ഖോ ആയസ്മാ പുണ്ണോ ഭഗവതോ വചനം അഭിനന്ദിത്വാ അനുമോദിത്വാ ഉട്ഠായാസനാ ഭഗവന്തം അഭിവാദേത്വാ പദക്ഖിണം കത്വാ സേനാസനം സംസാമേത്വാ പത്തചീവരമാദായ യേന സുനാപരന്തോ ജനപദോ തേന ചാരികം പക്കാമി. അനുപുബ്ബേന ചാരികം ചരമാനോ യേന സുനാപരന്തോ ജനപദോ തദവസരി. തത്ര സുദം ആയസ്മാ പുണ്ണോ സുനാപരന്തസ്മിം ജനപദേ വിഹരതി. അഥ ഖോ ആയസ്മാ പുണ്ണോ തേനേവന്തരവസ്സേന പഞ്ചമത്താനി ഉപാസകസതാനി പടിവേദേസി [പടിപാദേസി (സീ॰ പീ॰), പടിദേസേസി (സ്യാ॰ കം॰)]. തേനേവന്തരവസ്സേന പഞ്ചമത്താനി ഉപാസികാസതാനി പടിവേദേസി. തേനേവന്തരവസ്സേന തിസ്സോ വിജ്ജാ സച്ഛാകാസി. തേനേവന്തരവസ്സേന പരിനിബ്ബായി.

അഥ ഖോ സമ്ബഹുലാ ഭിക്ഖൂ യേന ഭഗവാ തേനുപസങ്കമിംസു...പേ॰... ഏകമന്തം നിസിന്നാ ഖോ തേ ഭിക്ഖൂ ഭഗവന്തം ഏതദവോചും - “യോ സോ, ഭന്തേ, പുണ്ണോ നാമ കുലപുത്തോ ഭഗവതാ സംഖിത്തേന ഓവാദേന ഓവദിതോ, സോ കാലങ്കതോ. തസ്സ കാ ഗതി കോ അഭിസമ്പരായോ”തി?

“പണ്ഡിതോ, ഭിക്ഖവേ, പുണ്ണോ കുലപുത്തോ [കുലപുത്തോ അഹോസി (സബ്ബത്ഥ)], പച്ചപാദി [സച്ചവാദീ (സ്യാ॰ കം॰ ക॰)] ധമ്മസ്സാനുധമ്മം, ന ച മം ധമ്മാധികരണം വിഹേസേസി [വിഹേഠേസി (സീ॰ സ്യാ॰ കം॰)]. പരിനിബ്ബുതോ, ഭിക്ഖവേ, പുണ്ണോ കുലപുത്തോ”തി. പഞ്ചമം.

൬. ബാഹിയസുത്തം

൮൯. അഥ ഖോ ആയസ്മാ ബാഹിയോ യേന ഭഗവാ തേനുപസങ്കമി...പേ॰... ഏകമന്തം നിസിന്നോ ഖോ ആയസ്മാ ബാഹിയോ ഭഗവന്തം ഏതദവോച - “സാധു മേ, ഭന്തേ, ഭഗവാ സംഖിത്തേന ധമ്മം ദേസേതു, യമഹം ഭഗവതോ

ധമ്മം സുത്വാ ഏകോ വൂപകട്ഠോ അപ്പമത്തോ ആതാപീ പഹിതത്തോ വിഹരേയ്യ''ന്തി.

"തം കിം മഞ്ഞസി, ബാഹിയ, ചക്ഖു നിച്ചം വാ അനിച്ചം വാ''തി?

"അനിച്ചം, ഭന്തേ''.

"യം പനാനിച്ചം ദുക്ഖം വാ തം സുഖം വാ''തി?

"ദുക്ഖം, ഭന്തേ''.

"യം പനാനിച്ചം ദുക്ഖം വിപരിണാമധമ്മം, കല്ലം നു തം സമനുപസ്സിതും - 'ഏതം മമ, ഏസോഹമസ്മി, ഏസോ മേ അത്താ'''തി?

"നോ ഹേതം, ഭന്തേ''.

"രൂപാ നിച്ചാ വാ അനിച്ചാ വാ''തി?

"അനിച്ചാ, ഭന്തേ''...പേ॰... ചക്ഖുവിഞ്ഞാണം...പേ॰... ചക്ഖുസമ്ഫസ്സോ...പേ॰... യമ്പിദം മനോസമ്ഫസ്സപച്ചയാ ഉപ്പജ്ജതി വേദയിതം സുഖം വാ ദുക്ഖം വാ അദുക്ഖമസുഖം വാ തമ്പി നിച്ചം വാ അനിച്ചം വാ''തി?

"അനിച്ചം, ഭന്തേ''.

"യം പനാനിച്ചം ദുക്ഖം വാ തം സുഖം വാ''തി?

"ദുക്ഖം, ഭന്തേ''.

"യം പനാനിച്ചം ദുക്ഖം വിപരിണാമധമ്മം, കല്ലം നു തം സമനുപസ്സിതും - 'ഏതം മമ, ഏസോഹമസ്മി, ഏസോ മേ അത്താ'''തി?

"നോ ഹേതം, ഭന്തേ''.

"ഏവം പസ്സം, ബാഹിയ, സുതവാ അരിയസാവകോ ചക്ഖുസ്മിമ്പി നിബ്ബിന്ദതി, രൂപേസുപി നിബ്ബിന്ദതി, ചക്ഖുവിഞ്ഞാണേപി നിബ്ബിന്ദതി, ചക്ഖുസമ്ഫസ്സേപി നിബ്ബിന്ദതി...പേ॰... യമ്പിദം മനോസമ്ഫസ്സപച്ചയാ ഉപ്പജ്ജതി വേദയിതം സുഖം വാ ദുക്ഖം വാ അദുക്ഖമസുഖം വാ തസ്മിമ്പി നിബ്ബിന്ദതി. നിബ്ബിന്ദം വിരജ്ജതി; വിരാഗാ വിമുച്ചതി; വിമുത്തസ്മിം വിമുത്തമിതി ഞാണം ഹോതി. 'ഖീണാ ജാതി, വുസിതം ബ്രഹ്മചരിയം, കതം കരണീയം, നാപരം ഇത്ഥത്തായാ'തി പജാനാതീ''തി.

അഥ ഖോ ആയസ്മാ ബാഹിയോ ഭഗവതോ ഭാസിതം അഭിനന്ദിത്വാ അനുമോദിത്വാ ഉട്ഠായാസനാ ഭഗവന്തം അഭിവാദേത്വാ പദക്ഖിണം കത്വാ പക്കാമി. അഥ ഖോ ആയസ്മാ ബാഹിയോ ഏകോ വൂപകട്ഠോ അപ്പമത്തോ ആതാപീ പഹിതത്തോ വിഹരന്തോ നചിരസ്സേവ - യസ്സത്ഥായ കുലപുത്താ സമ്മദേവ അഗാരസ്മാ അനഗാരിയം പബ്ബജന്തി തദനുത്തരം - ബ്രഹ്മചരിയപരിയോസാനം ദിട്ഠേവ ധമ്മേ സയം അഭിഞ്ഞാ സച്ഛികത്വാ ഉപസമ്പജ്ജ വിഹാസി. "ഖീണാ ജാതി, വുസിതം ബ്രഹ്മചരിയം, കതം

കരണീയം , നാപരം ഇത്ഥത്തായാ’’തി അബ്ഭഞ്ഞാസി. അഞ്ഞതരോ ച പനായസ്മാ ബാഹിയോ അരഹതം അഹോസീതി. ഛട്ഠം.

൭. പഠമഏജാസുത്തം

൯൦. ‘‘ഏജാ , ഭിക്ഖവേ, രോഗോ, ഏജാ ഗണ്ഡോ, ഏജാ സല്ലം. തസ്മാതിഹ, ഭിക്ഖവേ, തഥാഗതോ അനേജോ വിഹരതി വീതസല്ലോ. തസ്മാതിഹ , ഭിക്ഖവേ, ഭിക്ഖു ചേപി ആകങ്ഖേയ്യ ‘അനേജോ വിഹരേയ്യം [വിഹരേയ്യ (സീ॰ പീ॰ ക॰)] വീതസല്ലോ’തി, ചക്ഖും ന മഞ്ഞേയ്യ, ചക്ഖുസ്മിം ന മഞ്ഞേയ്യ, ചക്ഖുതോ ന മഞ്ഞേയ്യ, ചക്ഖു മേതി ന മഞ്ഞേയ്യ; രൂപേ ന മഞ്ഞേയ്യ, രൂപേസു ന മഞ്ഞേയ്യ, രൂപതോ ന മഞ്ഞേയ്യ, രൂപാ മേതി ന മഞ്ഞേയ്യ; ചക്ഖുവിഞ്ഞാണം ന മഞ്ഞേയ്യ, ചക്ഖുവിഞ്ഞാണസ്മിം ന മഞ്ഞേയ്യ, ചക്ഖുവിഞ്ഞാണതോ ന മഞ്ഞേയ്യ, ചക്ഖുവിഞ്ഞാണം മേതി ന മഞ്ഞേയ്യ; ചക്ഖുസമ്ഫസ്സം ന മഞ്ഞേയ്യ, ചക്ഖുസമ്ഫസ്സസ്മിം ന മഞ്ഞേയ്യ, ചക്ഖുസമ്ഫസ്സതോ ന മഞ്ഞേയ്യ, ചക്ഖുസമ്ഫസ്സോ മേതി ന മഞ്ഞേയ്യ. യമ്പിദം ചക്ഖുസമ്ഫസ്സപച്ചയാ ഉപ്പജ്ജതി വേദയിതം സുഖം വാ ദുക്ഖം വാ അദുക്ഖമസുഖം വാ തമ്പി ന മഞ്ഞേയ്യ, തസ്മിമ്പി ന മഞ്ഞേയ്യ, തതോപി ന മഞ്ഞേയ്യ, തം മേതി ന മഞ്ഞേയ്യ.

‘‘സോതം ന മഞ്ഞേയ്യ…പേ॰… ഘാനം ന മഞ്ഞേയ്യ…പേ॰… ജിവ്ഹം ന മഞ്ഞേയ്യ, ജിവ്ഹായ ന മഞ്ഞേയ്യ, ജിവ്ഹാതോ ന മഞ്ഞേയ്യ, ജിവ്ഹാ മേതി ന മഞ്ഞേയ്യ; രസേ ന മഞ്ഞേയ്യ…പേ॰… ജിവ്ഹാവിഞ്ഞാണം ന മഞ്ഞേയ്യ…പേ॰… ജിവ്ഹാസമ്ഫസ്സം ന മഞ്ഞേയ്യ…പേ॰… യമ്പിദം ജിവ്ഹാസമ്ഫസ്സപച്ചയാ ഉപ്പജ്ജതി വേദയിതം സുഖം വാ ദുക്ഖം വാ അദുക്ഖമസുഖം വാ തമ്പി ന മഞ്ഞേയ്യ, തസ്മിമ്പി ന മഞ്ഞേയ്യ, തതോപി ന മഞ്ഞേയ്യ, തം മേതി ന മഞ്ഞേയ്യ.

‘‘കായം ന മഞ്ഞേയ്യ…പേ॰… മനം ന മഞ്ഞേയ്യ, മനസ്മിം ന മഞ്ഞേയ്യ, മനതോ ന മഞ്ഞേയ്യ, മനോ മേതി ന മഞ്ഞേയ്യ; ധമ്മേ ന മഞ്ഞേയ്യ…പേ॰… മനോവിഞ്ഞാണം…പേ॰… മനോസമ്ഫസ്സം…പേ॰… യമ്പിദം മനോസമ്ഫസ്സപച്ചയാ ഉപ്പജ്ജതി വേദയിതം സുഖം വാ ദുക്ഖം വാ അദുക്ഖമസുഖം വാ തമ്പി ന മഞ്ഞേയ്യ, തസ്മിമ്പി ന മഞ്ഞേയ്യ, തതോപി ന മഞ്ഞേയ്യ, തം മേതി ന മഞ്ഞേയ്യ; സബ്ബം ന മഞ്ഞേയ്യ, സബ്ബസ്മിം ന മഞ്ഞേയ്യ, സബ്ബതോ ന മഞ്ഞേയ്യ, സബ്ബം മേതി ന മഞ്ഞേയ്യ.

‘‘സോ ഏവം അമഞ്ഞമാനോ ന കിഞ്ചിപി ലോകേ ഉപാദിയതി. അനുപാദിയം ന പരിതസ്സതി. അപരിതസ്സം പച്ചത്തഞ്ഞേവ പരിനിബ്ബായതി . ‘ഖീണാ ജാതി, വുസിതം ബ്രഹ്മചരിയം, കതം കരണീയം നാപരം ഇത്ഥത്തായാ’തി പജാനാതീ’’തി. സത്തമം.

൮. ദുതിയഏജാസുത്തം

൯൧. ‘‘ഏജാ , ഭിക്ഖവേ, രോഗോ, ഏജാ ഗണ്ഡോ, ഏജാ സല്ലം. തസ്മാതിഹ, ഭിക്ഖവേ, തഥാഗതോ അനേജോ വിഹരതി വീതസല്ലോ. തസ്മാതിഹ, ഭിക്ഖവേ, ഭിക്ഖു ചേപി ആകങ്ഖേയ്യ ‘അനേജോ വിഹരേയ്യം വീതസല്ലോ’തി, ചക്ഖും ന മഞ്ഞേയ്യ, ചക്ഖുസ്മിം ന മഞ്ഞേയ്യ, ചക്ഖുതോ

ന മഞ്ഞേയ്യ, ചക്ഖു മേതി ന മഞ്ഞേയ്യ; രൂപേ ന മഞ്ഞേയ്യ... ചക്ഖുവിഞ്ഞാണം... ചക്ഖുസമ്ഫസ്സം... യമ്പിദം ചക്ഖുസമ്ഫസ്സപച്ചയാ ഉപ്പജ്ജതി വേദയിതം സുഖം വാ ദുക്ഖം വാ അദുക്ഖമസുഖം വാ തമ്പി ന മഞ്ഞേയ്യ, തസ്മിമ്പി ന മഞ്ഞേയ്യ, തതോപി ന മഞ്ഞേയ്യ, തം മേതി ന മഞ്ഞേയ്യ. യഞ്ഹി, ഭിക്ഖവേ, മഞ്ഞതി, യസ്മിം മഞ്ഞതി, യതോ മഞ്ഞതി, യം മേതി മഞ്ഞതി, തതോ തം ഹോതി അഞ്ഞഥാ. അഞ്ഞഥാഭാവീ ഭവസത്തോ ലോകോ ഭവമേവ അഭിനന്ദതി...പേ....

“ജിവ്ഹം ന മഞ്ഞേയ്യ, ജിവ്ഹായ ന മഞ്ഞേയ്യ, ജിവ്ഹാതോ ന മഞ്ഞേയ്യ, ജിവ്ഹാ മേതി ന മഞ്ഞേയ്യ; രസേ ന മഞ്ഞേയ്യ... ജിവ്ഹാവിഞ്ഞാണം... ജിവ്ഹാസമ്ഫസ്സം... യമ്പിദം ജിവ്ഹാസമ്ഫസ്സപച്ചയാ ഉപ്പജ്ജതി വേദയിതം സുഖം വാ ദുക്ഖം വാ അദുക്ഖമസുഖം വാ തമ്പി ന മഞ്ഞേയ്യ, തസ്മിമ്പി ന മഞ്ഞേയ്യ, തതോപി ന മഞ്ഞേയ്യ, തം മേതി ന മഞ്ഞേയ്യ. യഞ്ഹി, ഭിക്ഖവേ, മഞ്ഞതി, യസ്മിം മഞ്ഞതി, യതോ മഞ്ഞതി, യം മേതി മഞ്ഞതി, തതോ തം ഹോതി അഞ്ഞഥാ. അഞ്ഞഥാഭാവീ ഭവസത്തോ ലോകോ ഭവമേവ അഭിനന്ദതി...പേ....

“മനം ന മഞ്ഞേയ്യ, മനസ്മിം ന മഞ്ഞേയ്യ, മനതോ ന മഞ്ഞേയ്യ, മനോ മേതി ന മഞ്ഞേയ്യ... മനോവിഞ്ഞാണം... മനോസമ്ഫസ്സം... യമ്പിദം മനോസമ്ഫസ്സപച്ചയാ ഉപ്പജ്ജതി വേദയിതം സുഖം വാ ദുക്ഖം വാ അദുക്ഖമസുഖം വാ തമ്പി ന മഞ്ഞേയ്യ, തസ്മിമ്പി ന മഞ്ഞേയ്യ, തതോപി ന മഞ്ഞേയ്യ, തം മേതി ന മഞ്ഞേയ്യ. യഞ്ഹി, ഭിക്ഖവേ, മഞ്ഞതി, യസ്മിം മഞ്ഞതി , യതോ മഞ്ഞതി, യം മേതി മഞ്ഞതി, തതോ തം ഹോതി അഞ്ഞഥാ. അഞ്ഞഥാഭാവീ ഭവസത്തോ ലോകോ ഭവമേവ അഭിനന്ദതി.

“യാവതാ, ഭിക്ഖവേ, ഖന്ധധാതുആയതനാ തമ്പി ന മഞ്ഞേയ്യ, തസ്മിമ്പി ന മഞ്ഞേയ്യ, തതോപി ന മഞ്ഞേയ്യ, തം മേതി ന മഞ്ഞേയ്യ. സോ ഏവം അമഞ്ഞമാനോ ന കിഞ്ചി ലോകേ ഉപാദിയതി. അനുപാദിയം ന പരിതസ്സതി. അപരിതസ്സം പച്ചത്തഞ്ഞേവ പരിനിബ്ബായതി. ‘ഖീണാ ജാതി, വുസിതം ബ്രഹ്മചരിയം, കതം കരണീയം, നാപരം ഇത്ഥത്തായാ’തി പജാനാതീ”തി. അട്ഠമം.

൯. പഠമദ്വയസുത്തം

൯൨. “ദ്വയം വോ, ഭിക്ഖവേ, ദേസേസ്സാമി. തം സുണാഥ. കിഞ്ച, ഭിക്ഖവേ, ദ്വയം? ചക്ഖുഞ്ചേവ രൂപാ ച, സോതഞ്ചേവ സദ്ദാ ച, ഘാനഞ്ചേവ ഗന്ധാ ച, ജിവ്ഹാ ചേവ രസാ ച, കായോ ചേവ ഫോട്ഠബ്ബാ ച , മനോ ചേവ ധമ്മാ ച - ഇദം വുച്ചതി, ഭിക്ഖവേ, ദ്വയം.

“യോ, ഭിക്ഖവേ, ഏവം വദേയ്യ - ‘അഹമേതം ദ്വയം പച്ചക്ഖായ അഞ്ഞം ദ്വയം പഞ്ഞപേസ്സാമീ’തി, തസ്സ വാചാവത്ഥുകമേവസ്സ. പുട്ഠോ ച ന സമ്പായേയ്യ. ഉത്തരിഞ്ച വിഘാതം ആപജ്ജേയ്യ. തം കിസ്സ ഹേതു? യഥാ തം, ഭിക്ഖവേ, അവിസയസ്മി”ന്തി. നവമം.

൧൦. ദുതിയദ്വയസുത്തം

൯൩. ‘‘ദ്വയം, ഭിക്ഖവേ, പടിച്ച വിഞ്ഞാണം സമ്ഭോതി. കഥഞ്ച, ഭിക്ഖവേ, ദ്വയം പടിച്ച വിഞ്ഞാണം സമ്ഭോതി? ചക്ഖുഞ്ച പടിച്ച രൂപേ ച ഉപ്പജ്ജതി ചക്ഖുവിഞ്ഞാണം. ചക്ഖു അനിച്ചം വിപരിണാമി അഞ്ഞഥാഭാവി. രൂപാ അനിച്ചാ വിപരിണാമിനോ അഞ്ഞഥാഭാവിനോ. ഇത്ഥേതം ദ്വയം ചലഞ്ചേവ ബ്യഥഞ്ച അനിച്ചം വിപരിണാമി അഞ്ഞഥാഭാവി. ചക്ഖുവിഞ്ഞാണം അനിച്ചം വിപരിണാമി അഞ്ഞഥാഭാവി. യോപി ഹേതു യോപി പച്ചയോ ചക്ഖുവിഞ്ഞാണസ്സ ഉപ്പാദായ, സോപി ഹേതു സോപി പച്ചയോ അനിച്ചോ വിപരിണാമീ അഞ്ഞഥാഭാവീ. അനിച്ചം ഖോ പന, ഭിക്ഖവേ, പച്ചയം പടിച്ച ഉപ്പന്നം ചക്ഖുവിഞ്ഞാണം കുതോ നിച്ചം ഭവിസ്സതി! യാ ഖോ, ഭിക്ഖവേ, ഇമേസം തിണ്ണം ധമ്മാനം സങ്ഗതി സന്നിപാതോ സമവായോ, അയം വുച്ചതി ചക്ഖുസമ്ഫസ്സോ. ചക്ഖുസമ്ഫസ്സോപി അനിച്ചോ വിപരിണാമീ അഞ്ഞഥാഭാവീ. യോപി ഹേതു യോപി പച്ചയോ ചക്ഖുസമ്ഫസ്സസ്സ ഉപ്പാദായ, സോപി ഹേതു സോപി പച്ചയോ അനിച്ചോ വിപരിണാമീ അഞ്ഞഥാഭാവീ. അനിച്ചം ഖോ പന, ഭിക്ഖവേ, പച്ചയം പടിച്ച ഉപ്പന്നോ ചക്ഖുസമ്ഫസ്സോ കുതോ നിച്ചോ ഭവിസ്സതി! ഫുട്ഠോ , ഭിക്ഖവേ, വേദേതി, ഫുട്ഠോ ചേതേതി, ഫുട്ഠോ സഞ്ജാനാതി. ഇത്ഥേതേപി ധമ്മാ ചലാ ചേവ ബ്യഥാ ച അനിച്ചാ വിപരിണാമിനോ അഞ്ഞഥാഭാവിനോ. സോതം...പേ॰....

‘‘ജിവ്ഹഞ്ച പടിച്ച രസേ ച ഉപ്പജ്ജതി ജിവ്ഹാവിഞ്ഞാണം. ജിവ്ഹാ അനിച്ചാ വിപരിണാമീ അഞ്ഞഥാഭാവീ [വിപരിണാമിനീ അഞ്ഞഥാഭാവിനീ (?)]. രസാ അനിച്ചാ വിപരിണാമിനോ അഞ്ഞഥാഭാവിനോ. ഇത്ഥേതം ദ്വയം ചലഞ്ചേവ ബ്യഥഞ്ച അനിച്ചം വിപരിണാമി അഞ്ഞഥാഭാവി. ജിവ്ഹാവിഞ്ഞാണം അനിച്ചം വിപരിണാമി അഞ്ഞഥാഭാവി. യോപി ഹേതു യോപി പച്ചയോ ജിവ്ഹാവിഞ്ഞാണസ്സ ഉപ്പാദായ , സോപി ഹേതു സോപി പച്ചയോ അനിച്ചോ വിപരിണാമീ അഞ്ഞഥാഭാവീ. അനിച്ചം ഖോ പന, ഭിക്ഖവേ, പച്ചയം പടിച്ച ഉപ്പന്നം ജിവ്ഹാവിഞ്ഞാണം, കുതോ നിച്ചം ഭവിസ്സതി! യാ ഖോ, ഭിക്ഖവേ, ഇമേസം തിണ്ണം ധമ്മാനം സങ്ഗതി സന്നിപാതോ സമവായോ, അയം വുച്ചതി ജിവ്ഹാസമ്ഫസ്സോ. ജിവ്ഹാസമ്ഫസ്സോപി അനിച്ചോ വിപരിണാമീ അഞ്ഞഥാഭാവീ. യോപി ഹേതു യോപി പച്ചയോ ജിവ്ഹാസമ്ഫസ്സസ്സ ഉപ്പാദായ, സോപി ഹേതു സോപി പച്ചയോ അനിച്ചോ വിപരിണാമീ അഞ്ഞഥാഭാവീ. അനിച്ചം ഖോ പന, ഭിക്ഖവേ, പച്ചയം പടിച്ച ഉപ്പന്നോ ജിവ്ഹാസമ്ഫസ്സോ, കുതോ നിച്ചോ ഭവിസ്സതി! ഫുട്ഠോ, ഭിക്ഖവേ, വേദേതി, ഫുട്ഠോ ചേതേതി, ഫുട്ഠോ സഞ്ജാനാതി. ഇത്ഥേതേപി ധമ്മാ ചലാ ചേവ ബ്യഥാ ച അനിച്ചാ വിപരിണാമിനോ അഞ്ഞഥാഭാവിനോ. കായം...പേ॰....

‘‘മനഞ്ച പടിച്ച ധമ്മേ ച ഉപ്പജ്ജതി മനോവിഞ്ഞാണം. മനോ അനിച്ചോ വിപരിണാമീ അഞ്ഞഥാഭാവീ. ധമ്മാ അനിച്ചാ വിപരിണാമിനോ അഞ്ഞഥാഭാവിനോ. ഇത്ഥേതം ദ്വയം ചലഞ്ചേവ ബ്യഥഞ്ച അനിച്ചം വിപരിണാമി അഞ്ഞഥാഭാവി. മനോവിഞ്ഞാണം അനിച്ചം വിപരിണാമി അഞ്ഞഥാഭാവി. യോപി ഹേതു യോപി പച്ചയോ മനോവിഞ്ഞാണസ്സ ഉപ്പാദായ, സോപി ഹേതു സോപി പച്ചയോ അനിച്ചോ വിപരിണാമീ അഞ്ഞഥാഭാവീ. അനിച്ചം ഖോ പന, ഭിക്ഖവേ, പച്ചയം പടിച്ച ഉപ്പന്നം മനോവിഞ്ഞാണം, കുതോ നിച്ചം ഭവിസ്സതി! യാ ഖോ, ഭിക്ഖവേ, ഇമേസം

തിണ്ണം ധമ്മാനം സങ്ഗതി സന്നിപാതോ സമവായോ, അയം വുച്ചതി മനോസമ്ഫസ്സോ. മനോസമ്ഫസ്സോപി അനിച്ചോ വിപരിണാമീ അഞ്ഞഥാഭാവീ. യോപി ഹേതു യോപി പച്ചയോ മനോസമ്ഫസ്സസ്സ ഉപ്പാദായ, സോപി ഹേതു സോപി പച്ചയോ അനിച്ചോ വിപരിണാമീ അഞ്ഞഥാഭാവീ. അനിച്ചം ഖോ പന, ഭിക്ഖവേ, പച്ചയം പടിച്ച ഉപ്പന്നോ മനോസമ്ഫസ്സോ, കുതോ നിച്ചോ ഭവിസ്സതി! ഫുട്ഠോ, ഭിക്ഖവേ, വേദേതി, ഫുട്ഠോ ചേതേതി, ഫുട്ഠോ സഞ്ജാനാതി. ഇത്ഥേതേപി ധമ്മാ ചലാ ചേവ ബ്യഥാ ച അനിച്ചാ വിപരിണാമിനോ അഞ്ഞഥാഭാവിനോ. ഏവം ഖോ, ഭിക്ഖവേ, ദ്വയം പടിച്ച വിഞ്ഞാണം സമ്ഭോതീ''തി. ദസമം.

ഛന്നവഗ്ഗോ നവമോ.

തസ്സുദ്ദാനം -

പലോകസുഞ്ഞാ സംഖിത്തം, ഛന്നോ പുണ്ണോ ച ബാഹിയോ;
ഏജേന ച ദുവേ വുത്താ, ദ്വയേഹി അപരേ ദുവേതി.

൧൦. സളവഗ്ഗോ

൧. അദന്തഅഗുത്തസുത്തം

൯൪. സാവത്ഥിനിദാനം . ''ഛയിമേ , ഭിക്ഖവേ, ഫസ്സായതനാ അദന്താ അഗുത്താ അരക്ഖിതാ അസംവുതാ ദുക്ഖാധിവാഹാ ഹോന്തി. കതമേ ഛ? ചക്ഖു, ഭിക്ഖവേ, ഫസ്സായതനം അദന്തം അഗുത്തം അരക്ഖിതം അസംവുതം ദുക്ഖാധിവാഹം ഹോതി...പേ॰... ജിവ്ഹാ, ഭിക്ഖവേ, ഫസ്സായതനം അദന്തം അഗുത്തം അരക്ഖിതം അസംവുതം ദുക്ഖാധിവാഹം ഹോതി...പേ॰... മനോ, ഭിക്ഖവേ, ഫസ്സായതനം അദന്തം അഗുത്തം അരക്ഖിതം അസംവുതം ദുക്ഖാധിവാഹം ഹോതി. ഇമേ ഖോ, ഭിക്ഖവേ, ഛ ഫസ്സായതനാ അദന്താ അഗുത്താ അരക്ഖിതാ അസംവുതാ ദുക്ഖാധിവാഹാ ഹോന്തി''.

''ഛയിമേ, ഭിക്ഖവേ, ഫസ്സായതനാ സുദന്താ സുഗുത്താ സുരക്ഖിതാ സുസംവുതാ സുഖാധിവാഹാ ഹോന്തി. കതമേ ഛ? ചക്ഖു, ഭിക്ഖവേ, ഫസ്സായതനം സുദന്തം സുഗുത്തം സുരക്ഖിതം സുസംവുതം സുഖാധിവാഹം ഹോതി...പേ॰... ജിവ്ഹാ, ഭിക്ഖവേ, ഫസ്സായതനം സുദന്തം സുഗുത്തം സുരക്ഖിതം സുസംവുതം സുഖാധിവാഹം ഹോതി...പേ॰... മനോ, ഭിക്ഖവേ, ഫസ്സായതനം സുദന്തം സുഗുത്തം സുരക്ഖിതം സുസംവുതം സുഖാധിവാഹം ഹോതി. ഇമേ ഖോ, ഭിക്ഖവേ, ഛ ഫസ്സായതനാ സുദന്താ സുഗുത്താ സുരക്ഖിതാ സുസംവുതാ സുഖാധിവാഹാ ഹോന്തീ''തി. ഇദമവോച ഭഗവാ... പേ॰... ഏതദവോച സത്ഥാ -

''സളേവ [ഛളേവ (ക॰)] ഫസ്സായതനാനി ഭിക്ഖവോ,
അസംവുതോ യത്ഥ ദുക്ഖം നിഗച്ഛതി;
തേസഞ്ച യേ സംവരണം അവേദിസും,
സദ്ധാദുതിയാ വിഹരന്താനവസ്സുതാ.

''ദിസ്വാന രൂപാനി മനോരമാനി,

അഥോപി ദിസ്വാന അമനോരമാനി;
മനോരമേ രാഗപഥം വിനോദയേ,
ന ചാപ്പിയം മേതി മനം പദോസയേ.

“സദ്ദഞ്ച സുത്വാ ദുഭയം പിയാപ്പിയം,
പിയമ്ഹി സദ്ദേ ന സമുച്ഛിതോ സിയാ;
അഥോപ്പിയേ ദോസഗതം വിനോദയേ,
ന ചാപ്പിയം മേതി മനം പദോസയേ.

“ഗന്ധഞ്ച ഘത്വാ സുരഭിം മനോരമം,
അഥോപി ഘത്വാ അസുചിം അകന്തിയം;
അകന്തിയസ്മിം പടിഘം വിനോദയേ,
ഛന്ദാനുനീതോ ന ച കന്തിയേ സിയാ.

“രസഞ്ച ഭോത്വാന അസാദിതഞ്ച സാദും,
അഥോപി ഭോത്വാന അസാദുമേകദാ;
സാദും രസം നാജ്ഝോസായ ഭുഞ്ജേ,
വിരോധമാസാദുസു നോപദംസയേ.

“ഫസ്സേന ഫുട്ഠോ ന സുഖേന മജ്ജേ [മജ്ഝേ (സ്യാ॰ കം॰ പീ॰)],
ദുക്ഖേന ഫുട്ഠോപി ന സമ്പവേധേ;
ഫസ്സദ്വയം സുഖദുക്ഖേ ഉപേക്ഖേ,
അനാനുരുദ്ധോ അവിരുദ്ധ കേനചി.

“പപഞ്ചസഞ്ഞാ ഇതരീതരാ നരാ,
പപഞ്ചയന്താ ഉപയന്തി സഞ്ഞിനോ;
മനോമയം ഗേഹസിതഞ്ച സബ്ബം,
പനുജ്ജ നേക്ഖമ്മസിതം ഇരീയതി.

“ഏവം മനോ ഛസ്സു യദാ സുഭാവിതോ,
ഫുട്ഠസ്സ ചിത്തം ന വികമ്പതേ കുവചി;
തേ രാഗദോസേ അഭിഭുയ്യ ഭിക്ഖവോ,
ഭവത്ഥ [ഭവഥ (സീ॰ സ്യാ॰ കം॰)] ജാതിമരണസ്സ പാരഗാ”തി. പഠമം;

൨. മാലുക്യപുത്തസുത്തം

൯൫. അഥ ഖോ ആയസ്മാ മാലുക്യപുത്തോ [മാലുങ്ക്യപുത്തോ (സീ॰)] യേന ഭഗവാ തേനുപസങ്കമി…പേ॰… ഏകമന്തം നിസിന്നോ ഖോ ആയസ്മാ മാലുക്യപുത്തോ ഭഗവന്തം ഏതദവോച - “സാധു മേ, ഭന്തേ, ഭഗവാ സംഖിത്തേന ധമ്മം ദേസേതു, യമഹം ഭഗവതോ ധമ്മം സുത്വാ ഏകോ വൂപകട്ഠോ അപ്പമത്തോ ആതാപീ പഹിതത്തോ വിഹരേയ്യ”ന്തി.

“ഏത്ഥ ദാനി, മാലുക്യപുത്ത, കിം ദഹരേ ഭിക്ഖൂ വക്ഖാമ! യത്ര ഹി നാമ ത്വം, ഭിക്ഖു, ജിണ്ണോ വുദ്ധോ മഹല്ലകോ അദ്ധഗതോ വയോഅനുപ്പത്തോ സംഖിത്തേന ഓവാദം യാചസീ”തി.

“കിഞ്ചാപാഹം, ഭന്തേ, ജിണ്ണോ വുദ്ധോ മഹല്ലകോ അദ്ധഗതോ വയോഅനുപ്പത്തോ. ദേസേതു മേ, ഭന്തേ , ഭഗവാ സംഖിത്തേന ധമ്മം, ദേസേതു സുഗതോ സംഖിത്തേന ധമ്മം, അപ്പേവ നാമാഹം ഭഗവതോ ഭാസിതസ്സ അത്ഥം ആജാനേയ്യം. അപ്പേവ നാമാഹം ഭഗവതോ ഭാസിതസ്സ ദായാദോ അസ്സ”ന്തി.

“തം കിം മഞ്ഞസി, മാലുക്യപുത്ത, യേ തേ ചക്ഖുവിഞ്ഞേയ്യാ രൂപാ അദിട്ഠാ അദിട്ഠപുബ്ബാ, ന ച പസ്സസി, ന ച തേ ഹോതി പസ്സേയ്യന്തി? അത്ഥി തേ തത്ഥ ഛന്ദോ വാ രാഗോ വാ പേമം വാ”തി? “നോ ഹേതം, ഭന്തേ”.

“യേ തേ സോതവിഞ്ഞേയ്യാ സദ്ദാ അസ്സുതാ അസ്സുതപുബ്ബാ, ന ച സുണാസി, ന ച തേ ഹോതി സുണേയ്യന്തി? അത്ഥി തേ തത്ഥ ഛന്ദോ വാ രാഗോ വാ പേമം വാ”തി? “നോ ഹേതം, ഭന്തേ”.

“യേ തേ ഘാനവിഞ്ഞേയ്യാ ഗന്ധാ അഘായിതാ അഘായിതപുബ്ബാ, ന ച ഘായസി, ന ച തേ ഹോതി ഘായേയ്യന്തി? അത്ഥി തേ തത്ഥ ഛന്ദോ വാ രാഗോ വാ പേമം വാ”തി? “നോ ഹേതം, ഭന്തേ”.

“യേ തേ ജിവ്ഹാവിഞ്ഞേയ്യാ രസാ അസായിതാ അസായിതപുബ്ബാ, ന ച സായസി, ന ച തേ ഹോതി സായേയ്യന്തി? അത്ഥി തേ തത്ഥ ഛന്ദോ വാ രാഗോ വാ പേമം വാ”തി? “നോ ഹേതം, ഭന്തേ”.

“യേ തേ കായവിഞ്ഞേയ്യാ ഫോട്ഠബ്ബാ അസമ്ഫുട്ഠാ അസമ്ഫുട്ഠപുബ്ബാ, ന ച ഫുസസി, ന ച തേ ഹോതി ഫുസേയ്യന്തി? അത്ഥി തേ തത്ഥ ഛന്ദോ വാ രാഗോ വാ പേമം വാ”തി? “നോ ഹേതം, ഭന്തേ”.

“യേ തേ മനോവിഞ്ഞേയ്യാ ധമ്മാ അവിഞ്ഞാതാ അവിഞ്ഞാതപുബ്ബാ, ന ച വിജാനാസി, ന ച തേ ഹോതി വിജാനേയ്യന്തി? അത്ഥി തേ തത്ഥ ഛന്ദോ വാ രാഗോ വാ പേമം വാ”തി? “നോ ഹേതം, ഭന്തേ”.

“ഏത്ഥ ച തേ, മാലുക്യപുത്ത, ദിട്ഠസുതമുതവിഞ്ഞാതബ്ബേസു ധമ്മേസു ദിട്ഠേ ദിട്ഠമത്തം ഭവിസ്സതി, സുതേ സുതമത്തം ഭവിസ്സതി, മുതേ മുതമത്തം ഭവിസ്സതി, വിഞ്ഞാതേ വിഞ്ഞാതമത്തം ഭവിസ്സതി. യതോ ഖോ തേ, മാലുക്യപുത്ത, ദിട്ഠസുതമുതവിഞ്ഞാതബ്ബേസു ധമ്മേസു ദിട്ഠേ ദിട്ഠമത്തം ഭവിസ്സതി, സുതേ സുതമത്തം ഭവിസ്സതി , മുതേ മുതമത്തം ഭവിസ്സതി, വിഞ്ഞാതേ വിഞ്ഞാതമത്തം ഭവിസ്സതി; തതോ ത്വം, മാലുക്യപുത്ത, ന തേന. യതോ ത്വം, മാലുക്യപുത്ത, ന തേന; തതോ ത്വം, മാലുക്യപുത്ത , ന തത്ഥ. യതോ ത്വം, മാലുക്യപുത്ത, ന തത്ഥ; തതോ ത്വം, മാലുക്യപുത്ത, നേവിധ, ന ഹുരം, ന ഉഭയമന്തരേന. ഏസേവന്തോ ദുക്ഖസ്സാ”തി.

“ഇമസ്സ ഖ്വാഹം, ഭന്തേ, ഭഗവതാ സംഖിത്തേന ഭാസിതസ്സ വിത്ഥാരേന അത്ഥം ആജാനാമി -

> “രൂപം ദിസ്വാ സതി മുട്ഠാ, പിയം നിമിത്തം മനസി കരോതോ;
> സാരത്തചിത്തോ വേദേതി, തഞ്ച അജ്ഝോസ [അജ്ഝോസായ (സീ॰)] തിട്ഠതി.

“തസ്സ വഡ്ഢന്തി വേദനാ, അനേകാ രൂപസമ്ഭവാ;
അഭിജ്ഝാ ച വിഹേസാ ച, ചിത്തമസ്സൂപഹഞ്ഞതി;
ഏവം ആചിനതോ ദുക്ഖം, ആരാ നിബ്ബാനമുച്ചതി.

“സദ്ദം സുത്വാ സതി മുട്ഠാ, പിയം നിമിത്തം മനസി കരോതോ;
സാരത്തചിത്തോ വേദേതി, തഞ്ച അജ്ഝോസ തിട്ഠതി.

“തസ്സ വഡ്ഢന്തി വേദനാ, അനേകാ സദ്ദസമ്ഭവാ;
അഭിജ്ഝാ ച വിഹേസാ ച, ചിത്തമസ്സൂപഹഞ്ഞതി;
ഏവം ആചിനതോ ദുക്ഖം, ആരാ നിബ്ബാനമുച്ചതി.

“ഗന്ധം ഘത്വാ സതി മുട്ഠാ, പിയം നിമിത്തം മനസി കരോതോ;
സാരത്തചിത്തോ വേദേതി, തഞ്ച അജ്ഝോസ തിട്ഠതി.

“തസ്സ വഡ്ഢന്തി വേദനാ, അനേകാ ഗന്ധസമ്ഭവാ;
അഭിജ്ഝാ ച വിഹേസാ ച, ചിത്തമസ്സൂപഹഞ്ഞതി;
ഏവം ആചിനതോ ദുക്ഖം, ആരാ നിബ്ബാനമുച്ചതി.

“രസം ഭോത്വാ സതി മുട്ഠാ, പിയം നിമിത്തം മനസി കരോതോ;
സാരത്തചിത്തോ വേദേതി, തഞ്ച അജ്ഝോസ തിട്ഠതി.

“തസ്സ വഡ്ഢന്തി വേദനാ, അനേകാ രസസമ്ഭവാ;
അഭിജ്ഝാ ച വിഹേസാ ച, ചിത്തമസ്സൂപഹഞ്ഞതി;
ഏവം ആചിനതോ ദുക്ഖം, ആരാ നിബ്ബാനമുച്ചതി.

“ഫസ്സം ഫുസ്സ സതി മുട്ഠാ, പിയം നിമിത്തം മനസി കരോതോ;
സാരത്തചിത്തോ വേദേതി, തഞ്ച അജ്ഝോസ തിട്ഠതി.

“തസ്സ വഡ്ഢന്തി വേദനാ, അനേകാ ഫസ്സസമ്ഭവാ;
അഭിജ്ഝാ ച വിഹേസാ ച, ചിത്തമസ്സൂപഹഞ്ഞതി;
ഏവം ആചിനതോ ദുക്ഖം, ആരാ നിബ്ബാനമുച്ചതി.

“ധമ്മം ഞത്വാ സതി മുട്ഠാ, പിയം നിമിത്തം മനസി കരോതോ;
സാരത്തചിത്തോ വേദേതി, തഞ്ച അജ്ഝോസ തിട്ഠതി.

“തസ്സ വഡ്ഢന്തി വേദനാ, അനേകാ ധമ്മസമ്ഭവാ;
അഭിജ്ഝാ ച വിഹേസാ ച, ചിത്തമസ്സൂപഹഞ്ഞതി;
ഏവം ആചിനതോ ദുക്ഖം, ആരാ നിബ്ബാനമുച്ചതി.

“ന സോ രജ്ജതി രൂപേസു, രൂപം ദിസ്വാ പടിസ്സതോ;
വിരത്തചിത്തോ വേദേതി, തഞ്ച നാജ്ഝോസ തിട്ഠതി.

“യഥാസ്സ പസ്സതോ രൂപം, സേവതോ ചാപി വേദനം;
ഖീയതി നോപചീയതി, ഏവം സോ ചരതീ സതോ;
ഏവം അപചിനതോ ദുക്ഖം, സന്തികേ നിബ്ബാനമുച്ചതി.

“ന സോ രജ്ജതി സദ്ദേസു, സദ്ദം സുത്വാ പടിസ്സതോ;

വിരത്തചിത്തോ വേദേതി, തഞ്ച നാജ്ഝോസ തിട്ഠതി.

“യഥാസ്സ സുണതോ സദ്ദം, സേവതോ ചാപി വേദനം;
ഖീയതി നോപചീയതി, ഏവം സോ ചരതീ സതോ;
ഏവം അപചിനതോ ദുക്ഖം, സന്തികേ നിബ്ബാനമുച്ചതി.

“ന സോ രജ്ജതി ഗന്ധേസു, ഗന്ധം ഘത്വാ പടിസ്സതോ;
വിരത്തചിത്തോ വേദേതി, തഞ്ച നാജ്ഝോസ തിട്ഠതി.

“യഥാസ്സ ഘായതോ ഗന്ധം, സേവതോ ചാപി വേദനം;
ഖീയതി നോപചീയതി, ഏവം സോ ചരതീ സതോ;
ഏവം അപചിനതോ ദുക്ഖം, സന്തികേ നിബ്ബാനമുച്ചതി.

“ന സോ രജ്ജതി രസേസു, രസം ഭോത്വാ പടിസ്സതോ;
വിരത്തചിത്തോ വേദേതി, തഞ്ച നാജ്ഝോസ തിട്ഠതി.

“യഥാസ്സ സായതോ രസം, സേവതോ ചാപി വേദനം;
ഖീയതി നോപചീയതി, ഏവം സോ ചരതീ സതോ;
ഏവം അപചിനതോ ദുക്ഖം, സന്തികേ നിബ്ബാനമുച്ചതി.

“ന സോ രജ്ജതി ഫസ്സേസു, ഫസ്സം ഫുസ്സ പടിസ്സതോ;
വിരത്തചിത്തോ വേദേതി, തഞ്ച നാജ്ഝോസ തിട്ഠതി.

“യഥാസ്സ ഫുസതോ ഫസ്സം, സേവതോ ചാപി വേദനം;
ഖീയതി നോപചീയതി, ഏവം സോ ചരതീ സതോ;
ഏവം അപചിനതോ ദുക്ഖം, സന്തികേ നിബ്ബാനമുച്ചതി.

“ന സോ രജ്ജതി ധമ്മേസു, ധമ്മം ഞത്വാ പടിസ്സതോ;
വിരത്തചിത്തോ വേദേതി, തഞ്ച നാജ്ഝോസ തിട്ഠതി.

“യഥാസ്സ ജാനതോ ധമ്മം, സേവതോ ചാപി വേദനം;
ഖീയതി നോപചീയതി, ഏവം സോ ചരതീ സതോ;
ഏവം അപചിനതോ ദുക്ഖം, സന്തികേ നിബ്ബാനമുച്ചതീ”തി.

“ഇമസ്സ ഖ്വാഹം, ഭന്തേ, ഭഗവതാ സംഖിത്തേന ഭാസിതസ്സ ഏവം വിത്ഥാരേന അത്ഥം ആജാനാമീ”തി. “സാധു സാധു, മാലുക്യപുത്ത! സാധു ഖോ ത്വം, മാലുക്യപുത്ത, മയാ സംഖിത്തേന ഭാസിതസ്സ വിത്ഥാരേന അത്ഥം ആജാനാസി -

“രൂപം ദിസ്വാ സതി മുട്ഠാ, പിയം നിമിത്തം മനസി കരോതോ;
സാരത്തചിത്തോ വേദേതി, തഞ്ച അജ്ഝോസ തിട്ഠതി.

“തസ്സ വഡ്ഢന്തി വേദനാ, അനേകാ രൂപസമ്ഭവാ;
അഭിജ്ഝാ ച വിഹേസാ ച, ചിത്തമസ്സൂപഹഞ്ഞതി;
ഏവം ആചിനതോ ദുക്ഖം, ആരാ നിബ്ബാനമുച്ചതി….പേ॰….

“ന സോ രജ്ജതി ധമ്മേസു, ധമ്മം ഞത്വാ പടിസ്സതോ;

വിരത്തചിത്തോ വേദേതി, തഞ്ച നാജ്ഝോസ തിട്ഠതി.

“യഥാസ്സ വിജാനതോ ധമ്മം, സേവതോ ചാപി വേദനം;
ഖീയതി നോപചീയതി, ഏവം സോ ചരതീ സതോ;
ഏവം അപചിനതോ ദുക്ഖം, സന്തികേ നിബ്ബാനമുച്ചതീ”തി.

“ഇമസ്സ ഖോ, മാലുക്യപുത്ത, മയാ സംഖിത്തേന ഭാസിതസ്സ ഏവം വിത്ഥാരേന അത്ഥോ ദട്ഠബ്ബോ”തി.

അഥ ഖോ ആയസ്മാ മാലുക്യപുത്തോ ഭഗവതോ ഭാസിതം അഭിനന്ദിത്വാ അനുമോദിത്വാ ഉട്ഠായാസനാ ഭഗവന്തം അഭിവാദേത്വാ പദക്ഖിണം കത്വാ പക്കാമി. അഥ ഖോ ആയസ്മാ മാലുക്യപുത്തോ ഏകോ വൂപകട്ഠോ അപ്പമത്തോ ആതാപീ പഹിതത്തോ വിഹരന്തോ നചിരസ്സേവ - യസ്സത്ഥായ കുലപുത്താ സമ്മദേവ അഗാരസ്മാ അനഗാരിയം പബ്ബജന്തി തദനുത്തരം ബ്രഹ്മചരിയപരിയോസാനം ദിട്ഠേവ ധമ്മേ സയം അഭിഞ്ഞാ സച്ഛികത്വാ ഉപസമ്പജ്ജ വിഹാസി. “ഖീണാ ജാതി, വുസിതം ബ്രഹ്മചരിയം, കതം കരണീയം, നാപരം ഇത്ഥത്തായാ”തി അബ്ഭഞ്ഞാസി. അഞ്ഞതരോ ച പനായസ്മാ മാലുക്യപുത്തോ അരഹതം അഹോസീതി. ദുതിയം.

൩. പരിഹാനധമ്മസുത്തം

൯൬. “പരിഹാനധമ്മഞ്ച വോ, ഭിക്ഖവേ, ദേസേസ്സാമി അപരിഹാനധമ്മഞ്ച ഛ ച അഭിഭായതനാനി. തം സുണാഥ. കഥഞ്ച, ഭിക്ഖവേ, പരിഹാനധമ്മോ ഹോതി? ഇധ, ഭിക്ഖവേ, ഭിക്ഖുനോ ചക്ഖുനാ രൂപം ദിസ്വാ ഉപ്പജ്ജന്തി പാപകാ അകുസലാ സരസങ്കപ്പാ [അകുസലാ ധമ്മാ സരസങ്കപ്പാ (സ്യാ॰ കം॰ പീ॰ ക॰) ഉപരി ആസീവിസവഗ്ഗേ സത്തമസുത്തേ പന “ആകുസലാ സരസങ്കപ്പാ” ത്വേവ സബ്ബത്ഥ ദിസ്സതി] സംയോജനിയാ. തഞ്ചേ ഭിക്ഖു അധിവാസേതി നപ്പജഹതി ന വിനോദേതി ന ബ്യന്തീകരോതി [ബ്യന്തികരോതി (പീ॰) ബ്യന്തിം കരോതി (ക॰)] ന അനഭാവം ഗമേതി, വേദിതബ്ബമേതം, ഭിക്ഖവേ, ഭിക്ഖുനാ - ‘പരിഹായാമി കുസലേഹി ധമ്മേഹി’. പരിഹാനഞ്ഹേതം വുത്തം ഭഗവതാതി…പേ॰….

“പുന ചപരം, ഭിക്ഖവേ, ഭിക്ഖുനോ ജിവ്ഹായ രസം സായിത്വാ ഉപ്പജ്ജന്തി…പേ॰… പുന ചപരം, ഭിക്ഖവേ, ഭിക്ഖുനോ മനസാ ധമ്മം വിഞ്ഞായ ഉപ്പജ്ജന്തി പാപകാ അകുസലാ സരസങ്കപ്പാ സംയോജനിയാ. തഞ്ചേ ഭിക്ഖു അധിവാസേതി നപ്പജഹതി ന വിനോദേതി ന ബ്യന്തീകരോതി ന അനഭാവം ഗമേതി, വേദിതബ്ബമേതം, ഭിക്ഖവേ, ഭിക്ഖുനാ - ‘പരിഹായാമി കുസലേഹി ധമ്മേഹി’. പരിഹാനഞ്ഹേതം വുത്തം ഭഗവതാതി. ഏവം ഖോ, ഭിക്ഖവേ, പരിഹാനധമ്മോ ഹോതി.

“കഥഞ്ച, ഭിക്ഖവേ, അപരിഹാനധമ്മോ ഹോതി? ഇധ, ഭിക്ഖവേ, ഭിക്ഖുനോ ചക്ഖുനാ രൂപം ദിസ്വാ ഉപ്പജ്ജന്തി പാപകാ അകുസലാ സരസങ്കപ്പാ സംയോജനിയാ. തഞ്ചേ ഭിക്ഖു നാധിവാസേതി പജഹതി വിനോദേതി ബ്യന്തീകരോതി അനഭാവം ഗമേതി, വേദിതബ്ബമേതം, ഭിക്ഖവേ, ഭിക്ഖുനാ - ‘ന പരിഹായാമി കുസലേഹി ധമ്മേഹി’. അപരിഹാനഞ്ഹേതം വുത്തം ഭഗവതാതി…പേ॰….

‘‘പുന ചപരം, ഭിക്ഖവേ, ഭിക്ഖുനോ ജിവ്ഹായ രസം സായിത്വാ ഉപ്പജ്ജന്തി…പേ॰… പുന ചപരം, ഭിക്ഖവേ, ഭിക്ഖുനോ മനസാ ധമ്മം വിഞ്ഞായ ഉപ്പജ്ജന്തി പാപകാ അകുസലാ സരസങ്കപ്പാ സംയോജനിയാ. തഞ്ചേ ഭിക്ഖു നാധിവാസേതി പജഹതി വിനോദേതി ബ്യന്തീകരോതി അനഭാവം ഗമേതി, വേദിതബ്ബമേതം , ഭിക്ഖവേ, ഭിക്ഖുനാ - ‘ന പരിഹായാമി കുസലേഹി ധമ്മേഹി’. അപരിഹാനഞ്ഹേതം വുത്തം ഭഗവതാതി. ഏവം ഖോ, ഭിക്ഖവേ, അപരിഹാനധമ്മോ ഹോതി.

‘‘കതമാനി ച, ഭിക്ഖവേ, ഛ അഭിഭായതനാനി? ഇധ, ഭിക്ഖവേ, ഭിക്ഖുനോ ചക്ഖുനാ രൂപം ദിസ്വാ നുപ്പജ്ജന്തി പാപകാ അകുസലാ സരസങ്കപ്പാ സംയോജനിയാ. വേദിതബ്ബമേതം, ഭിക്ഖവേ, ഭിക്ഖുനാ - ‘അഭിഭൂതമേതം ആയതനം’. അഭിഭായതനഞ്ഹേതം വുത്തം ഭഗവതാതി…പേ॰… പുന ചപരം, ഭിക്ഖവേ, ഭിക്ഖുനോ മനസാ ധമ്മം വിഞ്ഞായ നുപ്പജ്ജന്തി പാപകാ അകുസലാ ധമ്മാ സരസങ്കപ്പാ സംയോജനിയാ. വേദിതബ്ബമേതം, ഭിക്ഖവേ, ഭിക്ഖുനാ - ‘അഭിഭൂതമേതം ആയതനം’. അഭിഭായതനഞ്ഹേതം വുത്തം ഭഗവതാതി. ഇമാനി വുച്ചന്തി, ഭിക്ഖവേ, ഛ അഭിഭായതനാനീ’’തി. തതിയം.

൪. പമാദവിഹാരീസുത്തം

൯൭. ‘‘പമാദവിഹാരിഞ്ച വോ, ഭിക്ഖവേ, ദേസേസ്സാമി അപ്പമാദവിഹാരിഞ്ച. തം സുണാഥ. കഥഞ്ച, ഭിക്ഖവേ, പമാദവിഹാരീ ഹോതി? ചക്ഖുന്ദ്രിയം അസംവുതസ്സ, ഭിക്ഖവേ, വിഹരതോ ചിത്തം ബ്യാസിഞ്ചതി [ബ്യാസിച്ചതി (സീ॰ സ്യാ॰ കം॰)]. ചക്ഖുവിഞ്ഞേയ്യേസു രൂപേസു തസ്സ ബ്യാസിത്തചിത്തസ്സ പാമോജ്ജം ന ഹോതി. പാമോജ്ജേ അസതി പീതി ന ഹോതി. പീതിയാ അസതി പസ്സദ്ധി ന ഹോതി. പസ്സദ്ധിയാ അസതി ദുക്ഖം ഹോതി. ദുക്ഖിനോ ചിത്തം ന സമാധിയതി. അസമാഹിതേ ചിത്തേ ധമ്മാ ന പാതുഭവന്തി. ധമ്മാനം അപാതുഭാവാ പമാദവിഹാരീ ത്വേവ സങ്ഖം ഗച്ഛതി…പേ॰… ജിവ്ഹിന്ദ്രിയം അസംവുതസ്സ, ഭിക്ഖവേ, വിഹരതോ ചിത്തം ബ്യാസിഞ്ചതി ജിവ്ഹാവിഞ്ഞേയ്യേസു രസേസു, തസ്സ ബ്യാസിത്തചിത്തസ്സ…പേ॰… പമാദവിഹാരീ ത്വേവ സങ്ഖം ഗച്ഛതി…പേ॰… മനിന്ദ്രിയം അസംവുതസ്സ, ഭിക്ഖവേ, വിഹരതോ ചിത്തം ബ്യാസിഞ്ചതി മനോവിഞ്ഞേയ്യേസു ധമ്മേസു, തസ്സ ബ്യാസിത്തചിത്തസ്സ പാമോജ്ജം ന ഹോതി. പാമോജ്ജേ അസതി പീതി ന ഹോതി . പീതിയാ അസതി പസ്സദ്ധി ന ഹോതി. പസ്സദ്ധിയാ അസതി ദുക്ഖം ഹോതി. ദുക്ഖിനോ ചിത്തം ന സമാധിയതി. അസമാഹിതേ ചിത്തേ ധമ്മാ ന പാതുഭവന്തി . ധമ്മാനം അപാതുഭാവാ പമാദവിഹാരീ ത്വേവ സങ്ഖം ഗച്ഛതി. ഏവം ഖോ, ഭിക്ഖവേ, പമാദവിഹാരീ ഹോതി.

‘‘കഥഞ്ച, ഭിക്ഖവേ, അപ്പമാദവിഹാരീ ഹോതി? ചക്ഖുന്ദ്രിയം സംവുതസ്സ, ഭിക്ഖവേ, വിഹരതോ ചിത്തം ന ബ്യാസിഞ്ചതി ചക്ഖുവിഞ്ഞേയ്യേസു രൂപേസു, തസ്സ അബ്യാസിത്തചിത്തസ്സ പാമോജ്ജം ജായതി. പമുദിതസ്സ പീതി ജായതി. പീതിമനസ്സ കായോ പസ്സമ്ഭതി. പസ്സദ്ധകായോ സുഖം വിഹരതി. സുഖിനോ ചിത്തം സമാധിയതി. സമാഹിതേ ചിത്തേ ധമ്മാ പാതുഭവന്തി. ധമ്മാനം പാതുഭാവാ അപ്പമാദവിഹാരീ ത്വേവ സങ്ഖം ഗച്ഛതി…പേ॰… ജിവ്ഹിന്ദ്രിയം സംവുതസ്സ, ഭിക്ഖവേ, വിഹരതോ ചിത്തം ന ബ്യാസിഞ്ചതി…

പേ॰… അപ്പമാദവിഹാരീ ത്വേവ സങ്ഖം ഗച്ഛതി. മനിന്ദ്രിയം സംവുതസ്സ, ഭിക്ഖവേ, വിഹരതോ ചിത്തം ന ബ്യാസിഞ്ചതി, മനോവിഞ്ഞേയ്യേസു ധമ്മേസു, തസ്സ അബ്യാസിത്തചിത്തസ്സ പാമോജ്ജം ജായതി. പമുദിതസ്സ പീതി ജായതി. പീതിമനസ്സ കായോ പസ്സമ്ഭതി. പസ്സദ്ധകായോ സുഖം വിഹരതി. സുഖിനോ ചിത്തം സമാധിയതി. സമാഹിതേ ചിത്തേ ധമ്മാ പാതുഭവന്തി. ധമ്മാനം പാതുഭാവാ അപ്പമാദവിഹാരീ ത്വേവ സങ്ഖം ഗച്ഛതി. ഏവം ഖോ, ഭിക്ഖവേ, അപ്പമാദവിഹാരീ ഹോതീ''തി. ചതുത്ഥം.

൫. സംവരസുത്തം

൯൮. ''സംവരഞ്ച വോ, ഭിക്ഖവേ, ദേസേസ്സാമി, അസംവരഞ്ച. തം സുണാഥ. കഥഞ്ച, ഭിക്ഖവേ, അസംവരോ ഹോതി? സന്തി, ഭിക്ഖവേ, ചക്ഖുവിഞ്ഞേയ്യാ രൂപാ ഇട്ഠാ കന്താ മനാപാ പിയരൂപാ കാമൂപസംഹിതാ രജനീയാ. തഞ്ചേ ഭിക്ഖു അഭിനന്ദതി അഭിവദതി അജ്ഝോസായ തിട്ഠതി, വേദിതബ്ബമേതം, ഭിക്ഖവേ, ഭിക്ഖുനാ - 'പരിഹായാമി കുസലേഹി ധമ്മേഹി'. പരിഹാനഞ്ഹേതം വുത്തം ഭഗവതാതി…പേ॰… സന്തി, ഭിക്ഖവേ, ജിവ്ഹാവിഞ്ഞേയ്യാ രസാ…പേ॰… സന്തി, ഭിക്ഖവേ, മനോവിഞ്ഞേയ്യാ ധമ്മാ ഇട്ഠാ കന്താ മനാപാ പിയരൂപാ കാമൂപസംഹിതാ രജനീയാ. തഞ്ചേ ഭിക്ഖു അഭിനന്ദതി അഭിവദതി അജ്ഝോസായ തിട്ഠതി, വേദിതബ്ബമേതം, ഭിക്ഖവേ, ഭിക്ഖുനാ - 'പരിഹായാമി കുസലേഹി ധമ്മേഹി'. പരിഹാനഞ്ഹേതം വുത്തം ഭഗവതാതി. ഏവം ഖോ, ഭിക്ഖവേ, അസംവരോ ഹോതി.

''കഥഞ്ച, ഭിക്ഖവേ, സംവരോ ഹോതി? സന്തി, ഭിക്ഖവേ, ചക്ഖുവിഞ്ഞേയ്യാ രൂപാ ഇട്ഠാ കന്താ മനാപാ പിയരൂപാ കാമൂപസംഹിതാ രജനീയാ. തഞ്ചേ ഭിക്ഖു നാഭിനന്ദതി നാഭിവദതി നാജ്ഝോസായ തിട്ഠതി, വേദിതബ്ബമേതം, ഭിക്ഖവേ, ഭിക്ഖുനാ - 'ന പരിഹായാമി കുസലേഹി ധമ്മേഹി'. അപരിഹാനഞ്ഹേതം വുത്തം ഭഗവതാതി …പേ॰… സന്തി, ഭിക്ഖവേ, ജിവ്ഹാവിഞ്ഞേയ്യാ രസാ…പേ॰… സന്തി, ഭിക്ഖവേ, മനോവിഞ്ഞേയ്യാ ധമ്മാ ഇട്ഠാ കന്താ മനാപാ പിയരൂപാ കാമൂപസംഹിതാ രജനീയാ. തഞ്ചേ ഭിക്ഖു നാഭിനന്ദതി നാഭിവദതി നാജ്ഝോസായ തിട്ഠതി, വേദിതബ്ബമേതം ഭിക്ഖുനാ - 'ന പരിഹായാമി കുസലേഹി ധമ്മേഹി'. അപരിഹാനഞ്ഹേതം വുത്തം ഭഗവതാതി. ഏവം ഖോ, ഭിക്ഖവേ, സംവരോ ഹോതീ''തി. പഞ്ചമം.

൬. സമാധിസുത്തം

൯൯. ''സമാധിം, ഭിക്ഖവേ, ഭാവേഥ. സമാഹിതോ, ഭിക്ഖവേ, ഭിക്ഖു യഥാഭൂതം പജാനാതി. കിഞ്ച യഥാഭൂതം പജാനാതി? 'ചക്ഖു അനിച്ച'ന്തി യഥാഭൂതം പജാനാതി; 'രൂപാ അനിച്ചാ'തി യഥാഭൂതം പജാനാതി; 'ചക്ഖുവിഞ്ഞാണം അനിച്ച'ന്തി യഥാഭൂതം പജാനാതി; 'ചക്ഖുസമ്ഫസ്സോ അനിച്ചോ'തി യഥാഭൂതം പജാനാതി. 'യമ്പിദം ചക്ഖുസമ്ഫസ്സപച്ചയാ ഉപ്പജ്ജതി വേദയിതം സുഖം വാ ദുക്ഖം വാ അദുക്ഖമസുഖം വാ തമ്പി അനിച്ച'ന്തി യഥാഭൂതം പജാനാതി…പേ॰… 'മനോ അനിച്ച'ന്തി യഥാഭൂതം പജാനാതി. ധമ്മാ… മനോവിഞ്ഞാണം… മനോസമ്ഫസ്സോ… 'യമ്പിദം മനോസമ്ഫസ്സപച്ചയാ ഉപ്പജ്ജതി വേദയിതം സുഖം വാ ദുക്ഖം വാ അദുക്ഖമസുഖം വാ തമ്പി അനിച്ച'ന്തി

യഥാഭൂതം പജാനാതി. സമാധിം, ഭിക്ഖവേ, ഭാവേഥ. സമാഹിതോ, ഭിക്ഖവേ, ഭിക്ഖു യഥാഭൂതം പജാനാതീ''തി. ഛട്ഠം.

൭. പടിസല്ലാനസുത്തം

൧൦൦. ''പടിസല്ലാനേ [പടിസല്ലാനം (സീ॰ പീ॰ ക॰), പടിസല്ലീനാ (സ്യാ॰ കം॰)], ഭിക്ഖവേ, യോഗമാപജ്ജഥ. പടിസല്ലീനോ, ഭിക്ഖവേ, ഭിക്ഖു യഥാഭൂതം പജാനാതി. കിഞ്ച യഥാഭൂതം പജാനാതി? 'ചക്ഖു അനിച്ച'ന്തി യഥാഭൂതം പജാനാതി; 'രൂപാ അനിച്ചാ'തി യഥാഭൂതം പജാനാതി; 'ചക്ഖുവിഞ്ഞാണം അനിച്ച'ന്തി യഥാഭൂതം പജാനാതി; 'ചക്ഖുസമ്ഫസ്സോ അനിച്ചോ'തി യഥാഭൂതം പജാനാതി. 'യമ്പിദം ചക്ഖുസമ്ഫസ്സപച്ചയാ ഉപ്പജ്ജതി വേദയിതം സുഖം വാ ദുക്ഖം വാ അദുക്ഖമസുഖം വാ തമ്പി അനിച്ച'ന്തി യഥാഭൂതം പജാനാതി... പേ॰... 'യമ്പിദം മനോസമ്ഫസ്സപച്ചയാ ഉപ്പജ്ജതി വേദയിതം സുഖം വാ ദുക്ഖം വാ അദുക്ഖമസുഖം വാ തമ്പി അനിച്ച'ന്തി യഥാഭൂതം പജാനാതി. പടിസല്ലാനേ, ഭിക്ഖവേ, യോഗമാപജ്ജഥ. പടിസല്ലീനോ, ഭിക്ഖവേ, ഭിക്ഖു യഥാഭൂതം പജാനാതീ''തി. സത്തമം.

൮. പഠമനതുമ്ഹാകംസുത്തം

൧൦൧. ''യം [യമ്പി (പീ॰ ക॰)], ഭിക്ഖവേ, ന തുമ്ഹാകം, തം പജഹഥ. തം വോ പഹീനം ഹിതായ സുഖായ ഭവിസ്സതി. കിഞ്ച, ഭിക്ഖവേ, ന തുമ്ഹാകം? ചക്ഖു, ഭിക്ഖവേ, ന തുമ്ഹാകം . തം പജഹഥ. തം വോ പഹീനം ഹിതായ സുഖായ ഭവിസ്സതി . രൂപാ ന തുമ്ഹാകം. തേ പജഹഥ. തേ വോ പഹീനാ ഹിതായ സുഖായ ഭവിസ്സന്തി. ചക്ഖുവിഞ്ഞാണം ന തുമ്ഹാകം. തം പജഹഥ. തം വോ പഹീനം ഹിതായ സുഖായ ഭവിസ്സതി. ചക്ഖുസമ്ഫസ്സോ ന തുമ്ഹാകം. തം പജഹഥ. സോ വോ പഹീനോ ഹിതായ സുഖായ ഭവിസ്സതി. യമ്പിദം ചക്ഖുസമ്ഫസ്സപച്ചയാ ഉപ്പജ്ജതി വേദയിതം സുഖം വാ ദുക്ഖം വാ അദുക്ഖമസുഖം വാ തമ്പി ന തുമ്ഹാകം. തം പജഹഥ. തം വോ പഹീനം ഹിതായ സുഖായ ഭവിസ്സതി. സോതം ന തുമ്ഹാകം. തം പജഹഥ. തം വോ പഹീനം ഹിതായ സുഖായ ഭവിസ്സതി. സദ്ദാ ന തുമ്ഹാകം. തേ പജഹഥ. തേ വോ പഹീനാ ഹിതായ സുഖായ ഭവിസ്സന്തി. സോതവിഞ്ഞാണം ന തുമ്ഹാകം. തം പജഹഥ. തം വോ പഹീനം ഹിതായ സുഖായ ഭവിസ്സതി. സോതസമ്ഫസ്സോ ന തുമ്ഹാകം. തം പജഹഥ. സോ വോ പഹീനാ ഹിതായ സുഖായ ഭവിസ്സതി. യമ്പിദം സോതസമ്ഫസ്സപച്ചയാ ഉപ്പജ്ജതി വേദയിതം സുഖം വാ ദുക്ഖം വാ അദുക്ഖമസുഖം വാ തമ്പി ന തുമ്ഹാകം. തം പജഹഥ. തം വോ പഹീനം ഹിതായ സുഖായ ഭവിസ്സതി. ഘാനം ന തുമ്ഹാകം. തം പജഹഥ. തം വോ പഹീനം ഹിതായ സുഖായ ഭവിസ്സതി. ഗന്ധാ ന തുമ്ഹാകം. തേ പജഹഥ. തേ വോ പഹീനാ ഹിതായ സുഖായ ഭവിസ്സന്തി. ഘാനവിഞ്ഞാണം ന തുമ്ഹാകം. തം പജഹഥ. തം വോ പഹീനം ഹിതായ സുഖായ ഭവിസ്സതി. ഘാനസമ്ഫസ്സോ ന തുമ്ഹാകം. തം പജഹഥ. സോ വോ പഹീനാ ഹിതായ സുഖായ ഭവിസ്സതി. യമ്പിദം ഘാനസമ്ഫസ്സപച്ചയാ ഉപ്പജ്ജതി വേദയിതം സുഖം വാ ദുക്ഖം വാ അദുക്ഖമസുഖം വാ തമ്പി ന തുമ്ഹാകം. തം പജഹഥ. തം വോ പഹീനം ഹിതായ സുഖായ ഭവിസ്സതി.

ജിവ്ഹാ ന തുമ്ഹാകം. തം പജഹഥ. സാ വോ പഹീനാ ഹിതായ സുഖായ ഭവിസ്സതി. രസാ ന തുമ്ഹാകം. തേ പജഹഥ. തേ വോ പഹീനാ ഹിതായ സുഖായ ഭവിസ്സന്തി. ജിവ്ഹാവിഞ്ഞാണം ന തുമ്ഹാകം. തം പജഹഥ. തം വോ പഹീനം ഹിതായ സുഖായ ഭവിസ്സതി. ജിവ്ഹാസമ്ഫസ്സോ ന തുമ്ഹാകം. തം പജഹഥ. സോ വോ പഹീനാ ഹിതായ സുഖായ ഭവിസ്സതി. യമ്പിദം ജിവ്ഹാസമ്ഫസ്സപച്ചയാ ഉപ്പജ്ജതി വേദയിതം സുഖം വാ ദുക്ഖം വാ അദുക്ഖമസുഖം വാ തമ്പി ന തുമ്ഹാകം. തം പജഹഥ. തം വോ പഹീനം ഹിതായ സുഖായ ഭവിസ്സതി ...പേ....

മനോ ന തുമ്ഹാകം. തം പജഹഥ. സോ വോ പഹീനോ ഹിതായ സുഖായ ഭവിസ്സതി. ധമ്മാ ന തുമ്ഹാകം. തേ പജഹഥ. തേ വോ പഹീനാ ഹിതായ സുഖായ ഭവിസ്സന്തി. മനോവിഞ്ഞാണം ന തുമ്ഹാകം. തം പജഹഥ. തം വോ പഹീനം ഹിതായ സുഖായ ഭവിസ്സതി. മനോസമ്ഫസ്സോ ന തുമ്ഹാകം. തം പജഹഥ. സോ വോ പഹീനോ ഹിതായ സുഖായ ഭവിസ്സതി. യമ്പിദം മനോസമ്ഫസ്സപച്ചയാ ഉപ്പജ്ജതി വേദയിതം സുഖം വാ ദുക്ഖം വാ അദുക്ഖമസുഖം വാ തമ്പി ന തുമ്ഹാകം. തം പജഹഥ. തം വോ പഹീനം ഹിതായ സുഖായ ഭവിസ്സതി.

"സേയ്യഥാപി, ഭിക്ഖവേ, യം ഇമസ്മിം ജേതവനേ തിണകട്ഠസാഖാപലാസം തം ജനോ ഹരേയ്യ വാ ഡഹേയ്യ വാ യഥാപച്ചയം വാ കരേയ്യ, അപി നു തുമ്ഹാകം ഏവമസ്സ - 'അമ്ഹേ ജനോ ഹരതി വാ ഡഹതി വാ യഥാപച്ചയം വാ കരോതീ'"തി?

"നോ ഹേതം, ഭന്തേ".

"തം കിസ്സ ഹേതു"?

"ന ഹി നോ ഏതം, ഭന്തേ, അത്താ വാ അത്തനിയം വാ"തി.

"ഏവമേവ ഖോ, ഭിക്ഖവേ, ചക്ഖു ന തുമ്ഹാകം. തം പജഹഥ. തം വോ പഹീനം ഹിതായ സുഖായ ഭവിസ്സതി. രൂപാ ന തുമ്ഹാകം... ചക്ഖുവിഞ്ഞാണം... ചക്ഖുസമ്ഫസ്സോ...പേ... യമ്പിദം മനോസമ്ഫസ്സപച്ചയാ ഉപ്പജ്ജതി വേദയിതം സുഖം വാ ദുക്ഖം വാ അദുക്ഖമസുഖം വാ തമ്പി ന തുമ്ഹാകം. തം പജഹഥ. തം വോ പഹീനം ഹിതായ സുഖായ ഭവിസ്സതീ"തി. അട്ഠമം.

൯. ദുതിയനതുമ്ഹാകംസുത്തം

൧൦൨. "യം , ഭിക്ഖവേ, ന തുമ്ഹാകം തം പജഹഥ. തം വോ പഹീനം ഹിതായ സുഖായ ഭവിസ്സതി. കിഞ്ച, ഭിക്ഖവേ, ന തുമ്ഹാകം? ചക്ഖു, ഭിക്ഖവേ, ന തുമ്ഹാകം. തം പജഹഥ. തം വോ പഹീനം ഹിതായ സുഖായ ഭവിസ്സതി. രൂപാ ന തുമ്ഹാകം. തേ പജഹഥ. തേ വോ പഹീനാ ഹിതായ സുഖായ ഭവിസ്സന്തി. ചക്ഖുവിഞ്ഞാണം ന തുമ്ഹാകം. തം പജഹഥ. തം വോ പഹീനം ഹിതായ സുഖായ ഭവിസ്സതി. ചക്ഖുസമ്ഫസ്സോ ന തുമ്ഹാകം. തം പജഹഥ. സോ വോ പഹീനോ ഹിതായ സുഖായ ഭവിസ്സതി...പേ... യമ്പിദം മനോസമ്ഫസ്സപച്ചയാ ഉപ്പജ്ജതി വേദയിതം സുഖം വാ ദുക്ഖം വാ

അദുക്ഖമസുഖം വാ തമ്പി ന തുമ്ഹാകം. തം പജഹഥ. തം വോ പഹീനം ഹിതായ സുഖായ ഭവിസ്സതി. യമ്പി, ഭിക്ഖവേ, ന തുമ്ഹാകം, തം പജഹഥ. തം വോ പഹീനം ഹിതായ സുഖായ ഭവിസ്സതീ''തി. നവമം.

൧൦. ഉദകസുത്തം

൧൦൩. ''ഉദകോ [ഉദ്ദകോ (സീ॰ പീ॰)] സുദം, ഭിക്ഖവേ, രാമപുത്തോ ഏവം വാചം ഭാസതി - 'ഇദം ജാതു വേദഗൂ, ഇദം ജാതു സബ്ബജീ [സബ്ബജി (പീ॰)], ഇദം ജാതു അപലിഖതം ഗണ്ഡമൂലം പലിഖണി'ന്തി. തം ഖോ പനേതം, ഭിക്ഖവേ, ഉദകോ രാമപുത്തോ അവേദഗൂയേവ സമാനോ 'വേദഗൂസ്മീ'തി ഭാസതി, അസബ്ബജീയേവ സമാനോ 'സബ്ബജീസ്മീ'തി ഭാസതി, അപലിഖതംയേവ ഗണ്ഡമൂലം പലിഖതം മേ 'ഗണ്ഡമൂല'ന്തി ഭാസതി. ഇധ ഖോ തം, ഭിക്ഖവേ, ഭിക്ഖു സമ്മാ വദമാനോ വദേയ്യ - 'ഇദം ജാതു വേദഗൂ, ഇദം ജാതു സബ്ബജീ, ഇദം ജാതു അപലിഖതം ഗണ്ഡമൂലം പലിഖണി'''ന്തി.

''കഥഞ്ച, ഭിക്ഖവേ, വേദഗൂ ഹോതി? യതോ ഖോ, ഭിക്ഖവേ, ഭിക്ഖു ഛന്നം ഫസ്സായതനാനം സമുദയഞ്ച അത്ഥങ്ഗമഞ്ച അസ്സാദഞ്ച ആദീനവഞ്ച നിസ്സരണഞ്ച യഥാഭൂതം പജാനാതി; ഏവം ഖോ, ഭിക്ഖവേ, ഭിക്ഖു വേദഗൂ ഹോതി.

''കഥഞ്ച, ഭിക്ഖവേ, ഭിക്ഖു സബ്ബജീ ഹോതി? യതോ ഖോ, ഭിക്ഖവേ, ഭിക്ഖു ഛന്നം ഫസ്സായതനാനം സമുദയഞ്ച അത്ഥങ്ഗമഞ്ച അസ്സാദഞ്ച ആദീനവഞ്ച നിസ്സരണഞ്ച യഥാഭൂതം വിദിത്വാ അനുപാദാവിമുത്തോ ഹോതി; ഏവം ഖോ, ഭിക്ഖവേ, ഭിക്ഖു സബ്ബജീ ഹോതി.

''കഥഞ്ച , ഭിക്ഖവേ, ഭിക്ഖുനോ അപലിഖതം ഗണ്ഡമൂലം പലിഖതം ഹോതി? ഗണ്ഡോതി ഖോ, ഭിക്ഖവേ, ഇമസ്സേതം ചാതുമഹാഭൂതികസ്സ കായസ്സ അധിവചനം മാതാപേത്തികസമ്ഭവസ്സ ഓദനകുമ്മാസൂപചയസ്സ അനിച്ചുച്ഛാദനപരിമദ്ദനഭേദനവിദ്ധംസനധമ്മസ്സ . ഗണ്ഡമൂലന്തി ഖോ, ഭിക്ഖവേ, തണ്ഹായേതം അധിവചനം. യതോ ഖോ, ഭിക്ഖവേ, ഭിക്ഖുനോ തണ്ഹാ പഹീനാ ഹോതി ഉച്ഛിന്നമൂലാ താലാവത്ഥുകതാ അനഭാവങ്കതാ ആയതിം അനുപ്പാദധമ്മാ; ഏവം ഖോ, ഭിക്ഖവേ, ഭിക്ഖുനോ അപലിഖതം ഗണ്ഡമൂലം പലിഖതം ഹോതി.

''ഉദകോ സുദം, ഭിക്ഖവേ, രാമപുത്തോ ഏവം വാചം ഭാസതി - 'ഇദം ജാതു വേദഗൂ, ഇദം ജാതു സബ്ബജീ, ഇദം ജാതു അപലിഖതം ഗണ്ഡമൂലം പലിഖണി'ന്തി. തം ഖോ പനേതം, ഭിക്ഖവേ, ഉദകോ രാമപുത്തോ അവേദഗൂയേവ സമാനോ 'വേദഗൂസ്മീ'തി ഭാസതി, അസബ്ബജീയേവ സമാനോ 'സബ്ബജീസ്മീ'തി ഭാസതി; അപലിഖതംയേവ ഗണ്ഡമൂലം 'പലിഖതം മേ ഗണ്ഡമൂല'ന്തി ഭാസതി. ഇധ ഖോ തം, ഭിക്ഖവേ, ഭിക്ഖു സമ്മാ വദമാനോ വദേയ്യ - 'ഇദം ജാതു വേദഗൂ, ഇദം ജാതു സബ്ബജീ, ഇദം ജാതു അപലിഖതം ഗണ്ഡമൂലം പലിഖണി'''ന്തി. ദസമം.

സളവഗ്ഗോ ദസമോ.

തസ്സുദ്ദാനം -

ദ്വേ സംഗയ്ഹാ പരിഹാനം, പമാദവിഹാരീ ച സംവരോ;
സമാധി പടിസല്ലാനം, ദ്വേ നതുമ്ഹാകേന ഉദ്ദകോതി.

സളായതനവഗ്ഗേ ദുതിയപണ്ണാസകോ സമത്തോ.

തസ്സ വഗ്ഗുദ്ദാനം -

അവിജ്ജാ മിഗജാലഞ്ച, ഗിലാനം ഛന്നം ചതുത്ഥകം;
സളവഗ്ഗേന പഞ്ഞാസം, ദുതിയോ പണ്ണാസകോ അയന്തി.

പഠമസതകം.

൧൧. യോഗക്ഖേമിവഗ്ഗോ

൧. യോഗക്ഖേമിസുത്തം

൧൦൪. സാവത്ഥിനിദാനം . ''യോഗക്ഖേമിപരിയായം വോ, ഭിക്ഖവേ, ധമ്മപരിയായം ദേസേസ്സാമി. തം സുണാഥ. കതമോ ച, ഭിക്ഖവേ, യോഗക്ഖേമിപരിയായോ ധമ്മപരിയായോ? സന്തി, ഭിക്ഖവേ, ചക്ഖുവിഞ്ഞേയ്യാ രൂപാ ഇട്ഠാ കന്താ മനാപാ പിയരൂപാ കാമൂപസംഹിതാ രജനീയാ. തേ തഥാഗതസ്സ പഹീനാ ഉച്ഛിന്നമൂലാ താലാവത്ഥുകതാ അനഭാവങ്കതാ ആയതിം അനുപ്പാദധമ്മാ. തേസഞ്ച പഹാനായ അക്ഖാസി യോഗം, തസ്മാ തഥാഗതോ 'യോഗക്ഖേമീ'തി വുച്ചതി...പേ॰... സന്തി, ഭിക്ഖവേ, മനോവിഞ്ഞേയ്യാ ധമ്മാ ഇട്ഠാ കന്താ മനാപാ പിയരൂപാ കാമൂപസംഹിതാ രജനീയാ. തേ തഥാഗതസ്സ പഹീനാ ഉച്ഛിന്നമൂലാ താലാവത്ഥുകതാ അനഭാവങ്കതാ ആയതിം അനുപ്പാദധമ്മാ. തേസഞ്ച പഹാനായ അക്ഖാസി യോഗം, തസ്മാ തഥാഗതോ 'യോഗക്ഖേമീ'തി വുച്ചതി. അയം ഖോ, ഭിക്ഖവേ, യോഗക്ഖേമിപരിയായോ ധമ്മപരിയായോ''തി. പഠമം.

൨. ഉപാദായസുത്തം

൧൦൫. ''കിസ്മിം നു ഖോ, ഭിക്ഖവേ, സതി കിം ഉപാദായ ഉപ്പജ്ജതി അജ്ഝത്തം സുഖം ദുക്ഖ''ന്തി?

''ഭഗവംമൂലകാ നോ, ഭന്തേ, ധമ്മാ...പേ॰....

''ചക്ഖുസ്മിം ഖോ, ഭിക്ഖവേ, സതി ചക്ഖും ഉപാദായ ഉപ്പജ്ജതി അജ്ഝത്തം സുഖം ദുക്ഖം...പേ॰... മനസ്മിം സതി മനം ഉപാദായ ഉപ്പജ്ജതി അജ്ഝത്തം സുഖം ദുക്ഖം. തം കിം മഞ്ഞഥ, ഭിക്ഖവേ, ചക്ഖു നിച്ചം വാ അനിച്ചം വാ''തി?

''അനിച്ചം, ഭന്തേ''.

''യം പനാനിച്ചം ദുക്ഖം വാ തം സുഖം വാ''തി?

''ദുക്ഖം, ഭന്തേ''.

“യം പനാനിച്ചം ദുക്ഖം വിപരിണാമധമ്മം, അപി നു തം അനുപാദായ ഉപ്പജ്ജേയ്യ അജ്ഝത്തം സുഖം ദുക്ഖ”ന്തി?

“നോ ഹേതം ഭന്തേ”...പേ....

“ജിവ്ഹാ നിച്ചാ വാ അനിച്ചാ വാ”തി?

“അനിച്ചാ, ഭന്തേ”.

“യം പനാനിച്ചം ദുക്ഖം വാ തം സുഖം വാ”തി?

“ദുക്ഖം, ഭന്തേ”.

“യം പനാനിച്ചം ദുക്ഖം വിപരിണാമധമ്മം, അപി നു തം അനുപാദായ ഉപ്പജ്ജേയ്യ അജ്ഝത്തം സുഖം ദുക്ഖ”ന്തി?

“നോ ഹേതം, ഭന്തേ”...പേ....

“മനോ നിച്ചോ വാ അനിച്ചോ വാ”തി?

“അനിച്ചോ, ഭന്തേ”.

“യം പനാനിച്ചം ദുക്ഖം വാ തം സുഖം വാ”തി?

“ദുക്ഖം, ഭന്തേ”.

“യം പനാനിച്ചം ദുക്ഖം വിപരിണാമധമ്മം, അപി നു തം അനുപാദായ ഉപ്പജ്ജേയ്യ അജ്ഝത്തം സുഖം ദുക്ഖ”ന്തി?

“നോ ഹേതം, ഭന്തേ”.

“ഏവം പസ്സം, ഭിക്ഖവേ, സുതവാ അരിയസാവകോ ചക്ഖുസ്മിമ്പി നിബ്ബിന്ദതി...പേ... മനസ്മിമ്പി നിബ്ബിന്ദതി. നിബ്ബിന്ദം വിരജ്ജതി; വിരാഗാ വിമുച്ചതി; വിമുത്തസ്മിം വിമുത്തമിതി ഞാണം ഹോതി. ‘ഖീണാ ജാതി, വുസിതം ബ്രഹ്മചരിയം, കതം കരണീയം, നാപരം ഇത്ഥത്തായാ’തി പജാനാതീ”തി. ദുതിയം.

൩. ദുക്ഖസമുദയസുത്തം

൧൦൬. “ദുക്ഖസ്സ , ഭിക്ഖവേ, സമുദയഞ്ച അത്ഥങ്ഗമഞ്ച ദേസേസ്സാമി. തം സുണാഥ. കതമോ ച, ഭിക്ഖവേ, ദുക്ഖസ്സ സമുദയോ? ചക്ഖുഞ്ച പടിച്ച രൂപേ ച ഉപ്പജ്ജതി ചക്ഖുവിഞ്ഞാണം . തിണ്ണം സങ്ഗതി ഫസ്സോ. ഫസ്സപച്ചയാ വേദനാ; വേദനാപച്ചയാ തണ്ഹാ. അയം ദുക്ഖസ്സ സമുദയോ... പേ... ജിവ്ഹഞ്ച പടിച്ച രസേ ച ഉപ്പജ്ജതി ജിവ്ഹാവിഞ്ഞാണം. തിണ്ണം സങ്ഗതി ഫസ്സോ. ഫസ്സപച്ചയാ വേദനാ; വേദനാപച്ചയാ തണ്ഹാ. അയം ദുക്ഖസ്സ സമുദയോ...പേ... മനഞ്ച പടിച്ച ധമ്മേ ച ഉപ്പജ്ജതി മനോവിഞ്ഞാണം. തിണ്ണം സങ്ഗതി ഫസ്സോ. ഫസ്സപച്ചയാ വേദനാ; വേദനാപച്ചയാ തണ്ഹാ. അയം ഖോ, ഭിക്ഖവേ, ദുക്ഖസ്സ സമുദയോ.

“കതമോ ച, ഭിക്ഖവേ, ദുക്ഖസ്സ അത്ഥങ്ഗമോ? ചക്ഖുഞ്ച പടിച്ച രൂപേ ച ഉപ്പജ്ജതി ചക്ഖുവിഞ്ഞാണം. തിണ്ണം സങ്ഗതി ഫസ്സോ. ഫസ്സപച്ചയാ വേദനാ; വേദനാപച്ചയാ തണ്ഹാ. തസ്സായേവ തണ്ഹായ അസേസവിരാഗനിരോധാ ഉപാദാനനിരോധോ; ഉപാദാനനിരോധാ ഭവനിരോധോ; ഭവനിരോധാ ജാതിനിരോധോ; ജാതിനിരോധാ ജരാമരണം സോകപരിദേവദുക്ഖദോമനസ്സുപായാസാ നിരുജ്ഝന്തി. ഏവമേതസ്സ കേവലസ്സ ദുക്ഖക്ഖന്ധസ്സ നിരോധോ ഹോതി. അയം ദുക്ഖസ്സ അത്ഥങ്ഗമോ…പേ… ജിവ്ഹഞ്ച പടിച്ച രസേ ച ഉപ്പജ്ജതി ജിവ്ഹാവിഞ്ഞാണം…പേ… മനഞ്ച പടിച്ച ധമ്മേ ച ഉപ്പജ്ജതി മനോവിഞ്ഞാണം. തിണ്ണം സങ്ഗതി ഫസ്സോ. ഫസ്സപച്ചയാ വേദനാ; വേദനാപച്ചയാ തണ്ഹാ. തസ്സായേവ തണ്ഹായ അസേസവിരാഗനിരോധാ ഉപാദാനനിരോധോ; ഉപാദാനനിരോധാ ഭവനിരോധോ ; ഭവനിരോധാ ജാതിനിരോധോ; ജാതിനിരോധാ ജരാമരണം സോകപരിദേവദുക്ഖദോമനസ്സുപായാസാ നിരുജ്ഝന്തി. ഏവമേതസ്സ കേവലസ്സ ദുക്ഖക്ഖന്ധസ്സ നിരോധോ ഹോതി. അയം ഖോ, ഭിക്ഖവേ, ദുക്ഖസ്സ അത്ഥങ്ഗമോ”തി. തതിയം.

൪. ലോകസമുദയസുത്തം

൧൦൭. “ലോകസ്സ, ഭിക്ഖവേ, സമുദയഞ്ച അത്ഥങ്ഗമഞ്ച ദേസേസ്സാമി. തം സുണാഥ. കതമോ ച, ഭിക്ഖവേ, ലോകസ്സ സമുദയോ? ചക്ഖുഞ്ച പടിച്ച രൂപേ ച ഉപ്പജ്ജതി ചക്ഖുവിഞ്ഞാണം. തിണ്ണം സങ്ഗതി ഫസ്സോ. ഫസ്സപച്ചയാ വേദനാ; വേദനാപച്ചയാ തണ്ഹാ; തണ്ഹാപച്ചയാ ഉപാദാനം; ഉപാദാനപച്ചയാ ഭവോ; ഭവപച്ചയാ ജാതി; ജാതിപച്ചയാ ജരാമരണം സോകപരിദേവദുക്ഖദോമനസ്സുപായാസാ സമ്ഭവന്തി. അയം ഖോ, ഭിക്ഖവേ, ലോകസ്സ സമുദയോ …പേ… ജിവ്ഹഞ്ച പടിച്ച രസേ ച ഉപ്പജ്ജതി ജിവ്ഹാവിഞ്ഞാണം…പേ… മനഞ്ച പടിച്ച ധമ്മേ ച ഉപ്പജ്ജതി മനോവിഞ്ഞാണം. തിണ്ണം സങ്ഗതി ഫസ്സോ. ഫസ്സപച്ചയാ വേദനാ; വേദനാപച്ചയാ തണ്ഹാ; തണ്ഹാപച്ചയാ ഉപാദാനം; ഉപാദാനപച്ചയാ ഭവോ ; ഭവപച്ചയാ ജാതി; ജാതിപച്ചയാ ജരാമരണം സോകപരിദേവദുക്ഖദോമനസ്സുപായാസാ സമ്ഭവന്തി. അയം ഖോ, ഭിക്ഖവേ, ലോകസ്സ സമുദയോ.

“കതമോ ച, ഭിക്ഖവേ, ലോകസ്സ അത്ഥങ്ഗമോ? ചക്ഖുഞ്ച പടിച്ച രൂപേ ച ഉപ്പജ്ജതി ചക്ഖുവിഞ്ഞാണം. തിണ്ണം സങ്ഗതി ഫസ്സോ. ഫസ്സപച്ചയാ വേദനാ; വേദനാപച്ചയാ തണ്ഹാ. തസ്സായേവ തണ്ഹായ അസേസവിരാഗനിരോധാ ഉപാദാനനിരോധോ; ഉപാദാനനിരോധാ ഭവനിരോധോ ; ഭവനിരോധാ ജാതിനിരോധോ; ജാതിനിരോധാ ജരാമരണം സോകപരിദേവദുക്ഖദോമനസ്സുപായാസാ നിരുജ്ഝന്തി. ഏവമേതസ്സ കേവലസ്സ ദുക്ഖക്ഖന്ധസ്സ നിരോധോ ഹോതി. അയം ഖോ, ഭിക്ഖവേ, ലോകസ്സ അത്ഥങ്ഗമോ…പേ… ജിവ്ഹഞ്ച പടിച്ച രസേ ച ഉപ്പജ്ജതി…പേ… മനഞ്ച പടിച്ച ധമ്മേ ച ഉപ്പജ്ജതി മനോവിഞ്ഞാണം. തിണ്ണം സങ്ഗതി ഫസ്സോ. ഫസ്സപച്ചയാ വേദനാ; വേദനാപച്ചയാ തണ്ഹാ. തസ്സായേവ തണ്ഹായ അസേസവിരാഗനിരോധാ ഉപാദാനനിരോധോ; ഉപാദാനനിരോധാ…പേ… ഏവമേതസ്സ കേവലസ്സ ദുക്ഖക്ഖന്ധസ്സ നിരോധോ ഹോതി. അയം ഖോ, ഭിക്ഖവേ, ലോകസ്സ അത്ഥങ്ഗമോ”തി. ചതുത്ഥം.

൭. സേയ്യോഹമസ്മിസുത്തം

൧൦൫. ''കിസ്മിം നു ഖോ, ഭിക്ഖവേ, സതി കിം ഉപാദായ കിം അഭിനിവിസ്സ സേയ്യോഹമസ്മീതി വാ ഹോതി, സദിസോഹമസ്മീതി വാ ഹോതി, ഹീനോഹമസ്മീതി വാ ഹോതീ''തി?

''ഭഗവംമൂലകാ നോ, ഭന്തേ, ധമ്മാ.

''ചക്ഖുസ്മിം ഖോ, ഭിക്ഖവേ, സതി ചക്ഖും ഉപാദായ ചക്ഖും അഭിനിവിസ്സ സേയ്യോഹമസ്മീതി വാ ഹോതി, സദിസോഹമസ്മീതി വാ ഹോതി, ഹീനോഹമസ്മീതി വാ ഹോതി...പേ॰... ജിവ്ഹായ സതി...പേ॰... മനസ്മിം സതി മനം ഉപാദായ മനം അഭിനിവിസ്സ സേയ്യോഹമസ്മീതി വാ ഹോതി, സദിസോഹമസ്മീതി വാ ഹോതി, ഹീനോഹമസ്മീതി വാ ഹോതി. തം കിം മഞ്ഞഥ, ഭിക്ഖവേ, ചക്ഖു നിച്ചം വാ അനിച്ചം വാ''തി?

''അനിച്ചം , ഭന്തേ''.

''യം പനാനിച്ചം ദുക്ഖം വാ തം സുഖം വാ''തി?

''ദുക്ഖം, ഭന്തേ''.

''യം പനാനിച്ചം ദുക്ഖം വിപരിണാമധമ്മം, അപി നു തം അനുപാദായ സേയ്യോഹമസ്മീതി വാ അസ്സ, സദിസോഹമസ്മീതി വാ അസ്സ, ഹീനോഹമസ്മീതി വാ അസ്സാ''തി?

''നോ ഹേതം, ഭന്തേ''...പേ॰... ജിവ്ഹാ... കായോ നിച്ചോ വാ അനിച്ചോ വാ''തി?

''അനിച്ചോ, ഭന്തേ''...പേ॰....

''മനോ നിച്ചോ വാ അനിച്ചോ വാ''തി?

''അനിച്ചോ, ഭന്തേ''.

''യം പനാനിച്ചം ദുക്ഖം വാ തം സുഖം വാ''തി?

''ദുക്ഖം, ഭന്തേ''.

''യം പനാനിച്ചം ദുക്ഖം വിപരിണാമധമ്മം, അപി നു തം അനുപാദായ സേയ്യോഹമസ്മീതി വാ അസ്സ, സദിസോഹമസ്മീതി വാ അസ്സ, ഹീനോഹമസ്മീതി വാ അസ്സാ''തി?

''നോ ഹേതം, ഭന്തേ''.

''ഏവം പസ്സം, ഭിക്ഖവേ, സുതവാ അരിയസാവകോ ചക്ഖുസ്മിമ്പി നിബ്ബിന്ദതി...പേ॰... മനസ്മിമ്പി നിബ്ബിന്ദതി. നിബ്ബിന്ദം വിരജ്ജതി; വിരാഗാ വിമുച്ചതി; വിമുത്തസ്മിം വിമുത്തമിതി ഞാണം ഹോതി. 'ഖീണാ ജാതി,

വുസിതം ബ്രഹ്മചരിയം, കതം കരണീയം, നാപരം ഇത്ഥത്തായാ’തി പജാനാതീ’’തി. പഞ്ചമം.

൬. സംയോജനിയസുത്തം

൧൦൯. ‘‘സംയോജനിയേ ച, ഭിക്ഖവേ, ധമ്മേ ദേസേസ്സാമി സംയോജനഞ്ച. തം സുണാഥ. കതമേ ച, ഭിക്ഖവേ, സംയോജനിയാ ധമ്മാ, കതമഞ്ച സംയോജനം? ചക്ഖും, ഭിക്ഖവേ, സംയോജനിയോ ധമ്മോ. യോ തത്ഥ ഛന്ദരാഗോ, തം തത്ഥ സംയോജനം…പേ॰… ജിവ്ഹാ സംയോജനിയോ ധമ്മോ… പേ॰… മനോ സംയോജനിയോ ധമ്മോ. യോ തത്ഥ ഛന്ദരാഗോ, തം തത്ഥ സംയോജനം. ഇമേ വുച്ചന്തി, ഭിക്ഖവേ, സംയോജനിയാ ധമ്മാ, ഇദം സംയോജന’’ന്തി. ഛട്ഠം.

൭. ഉപാദാനിയസുത്തം

൧൧൦. ‘‘ഉപാദാനിയേ ച, ഭിക്ഖവേ, ധമ്മേ ദേസേസ്സാമി ഉപാദാനഞ്ച. തം സുണാഥ. കതമേ ച, ഭിക്ഖവേ, ഉപാദാനിയാ ധമ്മാ, കതമഞ്ച ഉപാദാനം ? ചക്ഖും, ഭിക്ഖവേ, ഉപാദാനിയോ ധമ്മോ. യോ തത്ഥ ഛന്ദരാഗോ, തം തത്ഥ ഉപാദാനം…പേ॰… ജിവ്ഹാ ഉപാദാനിയോ ധമ്മോ…പേ॰… മനോ ഉപാദാനിയോ ധമ്മോ. യോ തത്ഥ ഛന്ദരാഗോ, തം തത്ഥ ഉപാദാനം. ഇമേ വുച്ചന്തി, ഭിക്ഖവേ, ഉപാദാനിയാ ധമ്മാ, ഇദം ഉപാദാന’’ന്തി. സത്തമം.

൮. അജ്ഝത്തികായതനപരിജാനനസുത്തം

൧൧൧. ‘‘ചക്ഖും, ഭിക്ഖവേ, അനഭിജാനം അപരിജാനം അവിരാജയം അപ്പജഹം അഭബ്ബോ ദുക്ഖക്ഖയായ. സോതം… ഘാനം… ജിവ്ഹം… കായം… മനം അനഭിജാനം അപരിജാനം അവിരാജയം അപ്പജഹം അഭബ്ബോ ദുക്ഖക്ഖയായ. ചക്ഖുഞ്ച ഖോ, ഭിക്ഖവേ, അഭിജാനം പരിജാനം വിരാജയം പജഹം ഭബ്ബോ ദുക്ഖക്ഖയായ…പേ॰… ജിവ്ഹം… കായം… മനം അഭിജാനം പരിജാനം വിരാജയം പജഹം ഭബ്ബോ ദുക്ഖക്ഖയായാ’’തി. അട്ഠമം.

൯. ബാഹിരായതനപരിജാനനസുത്തം

൧൧൨. ‘‘രൂപേ , ഭിക്ഖവേ, അനഭിജാനം അപരിജാനം അവിരാജയം അപ്പജഹം അഭബ്ബോ ദുക്ഖക്ഖയായ. സദ്ദേ… ഗന്ധേ… രസേ… ഫോട്ഠബ്ബേ… ധമ്മേ അനഭിജാനം അപരിജാനം അവിരാജയം അപ്പജഹം അഭബ്ബോ ദുക്ഖക്ഖയായ. രൂപേ ച ഖോ, ഭിക്ഖവേ, അഭിജാനം പരിജാനം വിരാജയം പജഹം ഭബ്ബോ ദുക്ഖക്ഖയായ. സദ്ദേ… ഗന്ധേ… രസേ… ഫോട്ഠബ്ബേ… ധമ്മേ അഭിജാനം പരിജാനം വിരാജയം പജഹം ഭബ്ബോ ദുക്ഖക്ഖയായാ’’തി. നവമം.

൧൦. ഉപസ്സുതിസുത്തം

൧൧൩. ഏകം സമയം ഭഗവാ നാതികേ [ഞാതികേ (സീ॰ സ്യാ॰ കം॰)] വിഹരതി ഗിഞ്ജകാവസഥേ. അഥ ഖോ ഭഗവാ രഹോഗതോ പടിസല്ലീനോ ഇമം ധമ്മപരിയായം അഭാസി – ‘‘ചക്ഖുഞ്ച പടിച്ച രൂപേ ച ഉപ്പജ്ജതി ചക്ഖുവിഞ്ഞാണം. തിണ്ണം സങ്ഗതി ഫസ്സോ. ഫസ്സപച്ചയാ വേദനാ; വേദനാപച്ചയാ തണ്ഹാ; തണ്ഹാപച്ചയാ ഉപാദാനം; ഉപാദാനപച്ചയാ ഭവോ;

ഭവപച്ചയാ ജാതി; ജാതിപച്ചയാ ജരാമരണം സോകപരിദേവദുക്ഖദോമനസ്സുപായാസാ സമ്ഭവന്തി. ഏവമേതസ്സ കേവലസ്സ ദുക്ഖക്ഖന്ധസ്സ സമുദയോ ഹോതി. ജിവ്ഹഞ്ച പടിച്ച രസേ ച ഉപ്പജ്ജതി... പേ॰... മനഞ്ച പടിച്ച ധമ്മേ ച ഉപ്പജ്ജതി മനോവിഞ്ഞാണം. തിണ്ണം സങ്ഗതി ഫസ്സോ. ഫസ്സപച്ചയാ വേദനാ; വേദനാപച്ചയാ തണ്ഹാ; തണ്ഹാപച്ചയാ ഉപാദാനം; ഉപാദാനപച്ചയാ ഭവോ; ഭവപച്ചയാ ജാതി; ജാതിപച്ചയാ ജരാമരണം സോകപരിദേവദുക്ഖദോമനസ്സുപായാസാ സമ്ഭവന്തി. ഏവമേതസ്സ കേവലസ്സ ദുക്ഖക്ഖന്ധസ്സ സമുദയോ ഹോതി''.

''ചക്ഖുഞ്ച പടിച്ച രൂപേ ച ഉപ്പജ്ജതി ചക്ഖുവിഞ്ഞാണം. തിണ്ണം സങ്ഗതി ഫസ്സോ. ഫസ്സപച്ചയാ വേദനാ; വേദനാപച്ചയാ തണ്ഹാ. തസ്സായേവ തണ്ഹായ അസേസവിരാഗനിരോധാ ഉപാദാനനിരോധോ; ഉപാദാനനിരോധാ ഭവനിരോധോ; ഭവനിരോധാ ജാതിനിരോധോ; ജാതിനിരോധാ ജരാമരണം സോകപരിദേവദുക്ഖദോമനസ്സുപായാസാ നിരുജ്ഝന്തി. ഏവമേതസ്സ കേവലസ്സ ദുക്ഖക്ഖന്ധസ്സ നിരോധോ ഹോതി...പേ॰... ജിവ്ഹഞ്ച പടിച്ച രസേ ച ഉപ്പജ്ജതി...പേ॰... മനഞ്ച പടിച്ച ധമ്മേ ച ഉപ്പജ്ജതി മനോവിഞ്ഞാണം. തിണ്ണം സങ്ഗതി ഫസ്സോ. ഫസ്സപച്ചയാ വേദനാ; വേദനാപച്ചയാ തണ്ഹാ. തസ്സായേവ തണ്ഹായ അസേസവിരാഗനിരോധാ ഉപാദാനനിരോധോ ; ഉപാദാനനിരോധാ... പേ॰... ഏവമേതസ്സ കേവലസ്സ ദുക്ഖക്ഖന്ധസ്സ നിരോധോ ഹോതീ''തി.

തേന ഖോ പന സമയേന അഞ്ഞതരോ ഭിക്ഖു ഭഗവതോ ഉപസ്സുതി [ഉപസ്സുതിം (സീ॰ ക॰)] ഠിതോ ഹോതി. അദ്ദസാ ഖോ ഭഗവാ തം ഭിക്ഖും ഉപസ്സുതി ഠിതം. ദിസ്വാന തം ഭിക്ഖും ഏതദവോച - ''അസ്സോസി നോ ത്വം, ഭിക്ഖു, ഇമം ധമ്മപരിയായ''ന്തി? ''ഏവം, ഭന്തേ''. ''ഉഗ്ഗണ്ഹാഹി ത്വം, ഭിക്ഖു, ഇമം ധമ്മപരിയായം. പരിയാപുണാഹി ത്വം, ഭിക്ഖു, ഇമം ധമ്മപരിയായം. ധാരേഹി ത്വം, ഭിക്ഖു, ഇമം ധമ്മപരിയായം. അത്ഥസംഹിതോയം, ഭിക്ഖു, ധമ്മപരിയായോ ആദിബ്രഹ്മചരിയകോ''തി. ദസമം.

യോഗക്ഖേമിവഗ്ഗോ ഏകാദസമോ.

തസ്സുദ്ദാനം -

യോഗക്ഖേമി ഉപാദായ, ദുക്ഖം ലോകോ ച സേയ്യോ ച;
സംയോജനം ഉപാദാനം, ദ്വേ പരിജാനം ഉപസ്സുതീതി.

൧൨. ലോകകാമഗുണവഗ്ഗോ

൧. പഠമമാരപാസസുത്തം

൧൧൪. ''സന്തി , ഭിക്ഖവേ, ചക്ഖുവിഞ്ഞേയ്യാ രൂപാ, ഇട്ഠാ കന്താ മനാപാ പിയരൂപാ കാമൂപസംഹിതാ രജനീയാ. തഞ്ചേ, ഭിക്ഖു, അഭിനന്ദതി അഭിവദതി അജ്ഝോസായ തിട്ഠതി - അയം വുച്ചതി, ഭിക്ഖവേ, ഭിക്ഖു ആവാസഗതോ മാരസ്സ, മാരസ്സ വസം ഗതോ [വസഗതോ (സീ॰ അട്ഠ॰ സ്യാ॰ അട്ഠ॰)], പടിമുക്കസ്സ മാരപാസോ. ബദ്ധോ സോ മാരബന്ധനേന യഥാകാമകരണീയോ പാപിമതോ...പേ॰....

“സന്തി, ഭിക്ഖവേ, ജിവ്ഹാവിഞ്ഞേയ്യാ രസാ, ഇട്ഠാ കന്താ മനാപാ പിയരൂപാ കാമൂപസംഹിതാ രജനീയാ. തഞ്ചേ ഭിക്ഖു അഭിനന്ദതി അഭിവദതി അജ്ഝോസായ തിട്ഠതി - അയം വുച്ചതി, ഭിക്ഖവേ, ഭിക്ഖു ആവാസഗതോ മാരസ്സ, മാരസ്സ വസം ഗതോ, പടിമുക്കസ്സ മാരപാസോ. ബദ്ധോ സോ മാരബന്ധനേന...പേ....

“സന്തി , ഭിക്ഖവേ, മനോവിഞ്ഞേയ്യാ ധമ്മാ, ഇട്ഠാ കന്താ മനാപാ പിയരൂപാ കാമൂപസംഹിതാ രജനീയാ. തഞ്ചേ ഭിക്ഖു അഭിനന്ദതി അഭിവദതി അജ്ഝോസായ തിട്ഠതി - അയം വുച്ചതി, ഭിക്ഖവേ, ഭിക്ഖു ആവാസഗതോ മാരസ്സ, മാരസ്സ വസം ഗതോ, പടിമുക്കസ്സ മാരപാസോ. ബദ്ധോ സോ മാരബന്ധനേന യഥാകാമകരണീയോ പാപിമതോ.

“സന്തി ച ഖോ, ഭിക്ഖവേ, ചക്ഖുവിഞ്ഞേയ്യാ രൂപാ, ഇട്ഠാ കന്താ മനാപാ പിയരൂപാ കാമൂപസംഹിതാ രജനീയാ. തഞ്ചേ ഭിക്ഖു നാഭിനന്ദതി നാഭിവദതി നാജ്ഝോസായ തിട്ഠതി - അയം വുച്ചതി, ഭിക്ഖവേ , ഭിക്ഖു നാവാസഗതോ മാരസ്സ, ന മാരസ്സ വസം ഗതോ, ഉമ്മുക്കസ്സ മാരപാസോ. മുത്തോ സോ മാരബന്ധനേന ന യഥാകാമകരണീയോ പാപിമതോ...പേ....

“സന്തി, ഭിക്ഖവേ, ജിവ്ഹാവിഞ്ഞേയ്യാ രസാ, ഇട്ഠാ കന്താ മനാപാ പിയരൂപാ കാമൂപസംഹിതാ രജനീയാ. തഞ്ചേ ഭിക്ഖു നാഭിനന്ദതി നാഭിവദതി നാജ്ഝോസായ തിട്ഠതി - അയം വുച്ചതി, ഭിക്ഖവേ, ഭിക്ഖു നാവാസഗതോ മാരസ്സ, ന മാരസ്സ വസം ഗതോ, ഉമ്മുക്കസ്സ മാരപാസോ. മുത്തോ സോ മാരബന്ധനേന ന യഥാകാമകരണീയോ പാപിമതോ...പേ....

“സന്തി, ഭിക്ഖവേ, മനോവിഞ്ഞേയ്യാ ധമ്മാ, ഇട്ഠാ കന്താ മനാപാ പിയരൂപാ കാമൂപസംഹിതാ രജനീയാ. തഞ്ചേ ഭിക്ഖു നാഭിനന്ദതി നാഭിവദതി നാജ്ഝോസായ തിട്ഠതി - അയം വുച്ചതി, ഭിക്ഖവേ, ഭിക്ഖു നാവാസഗതോ മാരസ്സ, ന മാരസ്സ വസം ഗതോ, ഉമ്മുക്കസ്സ മാരപാസോ. മുത്തോ സോ മാരബന്ധനേന ന യഥാകാമകരണീയോ പാപിമതോ”തി. പഠമം.

൨. ദുതിയമാരപാസസുത്തം

൭൭. “സന്തി, ഭിക്ഖവേ, ചക്ഖുവിഞ്ഞേയ്യാ രൂപാ, ഇട്ഠാ കന്താ മനാപാ പിയരൂപാ കാമൂപസംഹിതാ രജനീയാ. തഞ്ചേ ഭിക്ഖു അഭിനന്ദതി അഭിവദതി അജ്ഝോസായ തിട്ഠതി - അയം വുച്ചതി, ഭിക്ഖവേ, ഭിക്ഖു ബദ്ധോ ചക്ഖുവിഞ്ഞേയ്യേസു രൂപേസു, ആവാസഗതോ മാരസ്സ, മാരസ്സ വസം ഗതോ, പടിമുക്കസ്സ മാരപാസോ. ബദ്ധോ സോ മാരബന്ധനേന യഥാകാമകരണീയോ പാപിമതോ...പേ....

“സന്തി, ഭിക്ഖവേ, ജിവ്ഹാവിഞ്ഞേയ്യാ രസാ...പേ... സന്തി, ഭിക്ഖവേ, മനോവിഞ്ഞേയ്യാ ധമ്മാ, ഇട്ഠാ കന്താ മനാപാ പിയരൂപാ കാമൂപസംഹിതാ രജനീയാ. തഞ്ചേ ഭിക്ഖു അഭിനന്ദതി അഭിവദതി അജ്ഝോസായ തിട്ഠതി - അയം വുച്ചതി, ഭിക്ഖവേ, ഭിക്ഖു ബദ്ധോ മനോവിഞ്ഞേയ്യേസു ധമ്മേസു, ആവാസഗതോ മാരസ്സ, മാരസ്സ വസം ഗതോ, പടിമുക്കസ്സ മാരപാസോ. ബദ്ധോ സോ മാരബന്ധനേന യഥാകാമകരണീയോ പാപിമതോ...പേ....

“സന്തി ച ഖോ, ഭിക്ഖവേ, ചക്ഖുവിഞ്ഞേയ്യാ രൂപാ, ഇട്ഠാ കന്താ മനാപാ പിയരൂപാ കാമൂപസംഹിതാ രജനീയാ. തഞ്ചേ ഭിക്ഖു നാഭിനന്ദതി നാഭിവദതി നാജ്ഝോസായ തിട്ഠതി - അയം വുച്ചതി, ഭിക്ഖവേ , ഭിക്ഖു മുത്തോ ചക്ഖുവിഞ്ഞേയ്യേഹി രൂപേഹി, നാവാസഗതോ മാരസ്സ, ന മാരസ്സ വസം ഗതോ, ഉമ്മുക്കസ്സ മാരപാസോ. മുത്തോ സോ മാരബന്ധനേന ന യഥാകാമകരണീയോ പാപിമതോ…പേ॰….

“സന്തി, ഭിക്ഖവേ, ജിവ്ഹാവിഞ്ഞേയ്യാ രസാ…പേ॰… സന്തി, ഭിക്ഖവേ, മനോവിഞ്ഞേയ്യാ ധമ്മാ, ഇട്ഠാ കന്താ മനാപാ പിയരൂപാ കാമൂപസംഹിതാ രജനീയാ. തഞ്ചേ ഭിക്ഖു നാഭിനന്ദതി നാഭിവദതി നാജ്ഝോസായ തിട്ഠതി - അയം വുച്ചതി, ഭിക്ഖവേ, ഭിക്ഖു മുത്തോ മനോവിഞ്ഞേയ്യേഹി ധമ്മേഹി, നാവാസഗതോ മാരസ്സ, ന മാരസ്സ വസം ഗതോ, ഉമ്മുക്കസ്സ മാരപാസോ. മുത്തോ സോ മാരബന്ധനേന ന യഥാകാമകരണീയോ പാപിമതോ”തി. ദുതിയം.

൩. ലോകന്തഗമനസുത്തം

൧൧൬. “നാഹം, ഭിക്ഖവേ, ഗമനേന ലോകസ്സ അന്തം ഞാതേയ്യം, ദട്ഠേയ്യം [ദിട്ഠേയ്യം (സ്യാ॰ കം॰ ക॰)], പത്തേയ്യന്തി വദാമി. ന ച പനാഹം, ഭിക്ഖവേ, അപ്പത്വാ ലോകസ്സ അന്തം ദുക്ഖസ്സ അന്തകിരിയം വദാമീ”തി. ഇദം വത്വാ ഭഗവാ ഉട്ഠായാസനാ വിഹാരം പാവിസി. അഥ ഖോ തേസം ഭിക്ഖൂനം അചിരപക്കന്തസ്സ ഭഗവതോ ഏതദഹോസി - “ഇദം ഖോ നോ, ആവുസോ, ഭഗവാ സംഖിത്തേന ഉദ്ദേസം ഉദ്ദിസിത്വാ വിത്ഥാരേന അത്ഥം അവിഭജിത്വാ ഉട്ഠായാസനാ വിഹാരം പവിട്ഠോ - ‘നാഹം, ഭിക്ഖവേ, ഗമനേന ലോകസ്സ അന്തം ഞാതേയ്യം, ദട്ഠേയ്യം, പത്തേയ്യന്തി വദാമി. ന ച പനാഹം, ഭിക്ഖവേ, അപ്പത്വാ ലോകസ്സ അന്തം ദുക്ഖസ്സ അന്തകിരിയം വദാമീ’തി. കോ നു ഖോ ഇമസ്സ ഭഗവതാ സംഖിത്തേന ഉദ്ദേസസ്സ ഉദ്ദിട്ഠസ്സ വിത്ഥാരേന അത്ഥം അവിഭത്തസ്സ വിത്ഥാരേന അത്ഥം വിഭജേയ്യാ”തി?

അഥ ഖോ തേസം ഭിക്ഖൂനം ഏതദഹോസി - “അയം ഖോ ആയസ്മാ ആനന്ദോ സത്ഥു ചേവ സംവണ്ണിതോ , സമ്ഭാവിതോ ച വിഞ്ഞൂനം സബ്രഹ്മചാരീനം. പഹോതി ചായസ്മാ ആനന്ദോ ഇമസ്സ ഭഗവതാ സംഖിത്തേന ഉദ്ദേസസ്സ ഉദ്ദിട്ഠസ്സ വിത്ഥാരേന അത്ഥം അവിഭത്തസ്സ വിത്ഥാരേന അത്ഥം വിഭജിതും. യംനൂന മയം യേനായസ്മാ ആനന്ദോ തേനുപസങ്കമേയ്യാമ; ഉപസങ്കമിത്വാ ആയസ്മന്തം ആനന്ദം ഏതമത്ഥം പടിപുച്ഛേയ്യാമാ”തി.

അഥ ഖോ തേ ഭിക്ഖൂ യേനായസ്മാ ആനന്ദോ തേനുപസങ്കമിംസു; ഉപസങ്കമിത്വാ ആയസ്മതാ ആനന്ദേന സദ്ധിം സമ്മോദിംസു. സമ്മോദനീയം കഥം സാരണീയം വീതിസാരേത്വാ ഏകമന്തം നിസീദിംസു. ഏകമന്തം നിസിന്നാ ഖോ തേ ഭിക്ഖൂ ആയസ്മന്തം ആനന്ദം ഏതദവോചും -

“ഇദം ഖോ നോ, ആവുസോ ആനന്ദ, ഭഗവാ സംഖിത്തേന ഉദ്ദേസം ഉദ്ദിസിത്വാ വിത്ഥാരേന അത്ഥം അവിഭജിത്വാ ഉട്ഠായാസനാ വിഹാരം പവിട്ഠോ - ‘നാഹം, ഭിക്ഖവേ, ഗമനേന ലോകസ്സ അന്തം ഞാതേയ്യം, ദട്ഠേയ്യം, പത്തേയ്യന്തി വദാമി. ന ച പനാഹം, ഭിക്ഖവേ, അപ്പത്വാ ലോകസ്സ അന്തം ദുക്ഖസ്സ അന്തകിരിയം വദാമീ’തി. തേസം നോ, ആവുസോ, അമ്ഹാകം അചിരപക്കന്തസ്സ ഭഗവതോ ഏതദഹോസി - ‘ഇദം ഖോ നോ, ആവുസോ,

ഭഗവാ സംഖിത്തേന ഉദ്ദേസം ഉദ്ദിസിത്വാ വിത്ഥാരേന അത്ഥം അവിഭജിത്വാ ഉട്ഠായാസനാ വിഹാരം പവിട്ഠോ - നാഹം, ഭിക്ഖവേ, ഗമനേന ലോകസ്സ അന്തം ഞാതേയ്യം, ദട്ഠേയ്യം, പത്തേയ്യന്തി വദാമി. ന ച പനാഹം, ഭിക്ഖവേ, അപ്പത്വാ ലോകസ്സ അന്തം ദുക്ഖസ്സ അന്തകിരിയം വദാമീതി. കോ നു ഖോ ഇമസ്സ ഭഗവതാ സംഖിത്തേന ഉദ്ദേസസ്സ ഉദ്ദിട്ഠസ്സ വിത്ഥാരേന അത്ഥം അവിഭത്തസ്സ വിത്ഥാരേന അത്ഥം വിഭജേയ്യാ'തി ? തേസം നോ, ആവുസോ, അമ്ഹാകം ഏതദഹോസി - 'അയം ഖോ, ആവുസോ, ആയസ്മാ ആനന്ദോ സത്ഥു ചേവ സംവണ്ണിതോ, സമ്ഭാവിതോ ച വിഞ്ഞൂനം സബ്രഹ്മചാരീനം. പഹോതി ചായസ്മാ ആനന്ദോ ഇമസ്സ ഭഗവതാ സംഖിത്തേന ഉദ്ദേസസ്സ ഉദ്ദിട്ഠസ്സ വിത്ഥാരേന അത്ഥം അവിഭത്തസ്സ വിത്ഥാരേന അത്ഥം വിഭജിതും. യംനൂന മയം യേനായസ്മാ ആനന്ദോ തേനുപസങ്കമേയ്യാമ; ഉപസങ്കമിത്വാ ആയസ്മന്തം ആനന്ദം ഏതമത്ഥം പടിപുച്ഛേയ്യാമാ'തി. വിഭജതായസ്മാ ആനന്ദോ''തി.

''സേയ്യഥാപി, ആവുസോ, പുരിസോ സാരത്ഥികോ സാരഗവേസീ സാരപരിയേസനം ചരമാനോ മഹതോ രുക്ഖസ്സ തിട്ഠതോ സാരവതോ അതിക്കമ്മേവ, മൂലം അതിക്കമ്മേവ, ഖന്ധം സാഖാപലാസേ സാരം പരിയേസിതബ്ബം മഞ്ഞേയ്യ; ഏവം സമ്പദമിദം ആയസ്മന്താനം സത്ഥരി സമ്മുഖീഭൂതേ തം ഭഗവന്തം അതിസിത്വാ അമ്ഹേ ഏതമത്ഥം പടിപുച്ഛിതബ്ബം മഞ്ഞഥ [മഞ്ഞേഥ (പീ॰ ക॰)]. സോ ഹാവുസോ, ഭഗവാ ജാനം ജാനാതി, പസ്സം പസ്സതി - ചക്ഖുഭൂതോ, ഞാണഭൂതോ, ധമ്മഭൂതോ, ബ്രഹ്മഭൂതോ, വത്താ, പവത്താ, അത്ഥസ്സ നിന്നേതാ, അമതസ്സ ദാതാ, ധമ്മസ്സാമീ, തഥാഗതോ. സോ ചേവ പനേതസ്സ കാലോ അഹോസി യം ഭഗവന്തംയേവ ഏതമത്ഥം പടിപുച്ഛേയ്യാഥ . യഥാ വോ ഭഗവാ ബ്യാകരേയ്യ തഥാ വോ ധാരേയ്യാഥാ''തി.

''അദ്ധാവുസോ ആനന്ദ, ഭഗവാ ജാനം ജാനാതി, പസ്സം പസ്സതി - ചക്ഖുഭൂതോ, ഞാണഭൂതോ, ധമ്മഭൂതോ, ബ്രഹ്മഭൂതോ, വത്താ, പവത്താ, അത്ഥസ്സ നിന്നേതാ, അമതസ്സ ദാതാ, ധമ്മസ്സാമീ, തഥാഗതോ. സോ ചേവ പനേതസ്സ കാലോ അഹോസി യം ഭഗവന്തംയേവ ഏതമത്ഥം പടിപുച്ഛേയ്യാമ . യഥാ നോ ഭഗവാ ബ്യാകരേയ്യ തഥാ നം ധാരേയ്യാമ. അപി ചായസ്മാ ആനന്ദോ സത്ഥു ചേവ സംവണ്ണിതോ, സമ്ഭാവിതോ ച വിഞ്ഞൂനം സബ്രഹ്മചാരീനം. പഹോതി ചായസ്മാ ആനന്ദോ ഇമസ്സ ഭഗവതാ സംഖിത്തേന ഉദ്ദേസസ്സ ഉദ്ദിട്ഠസ്സ വിത്ഥാരേന അത്ഥം അവിഭത്തസ്സ വിത്ഥാരേന അത്ഥം വിഭജിതും. വിഭജതായസ്മാ ആനന്ദോ അഗരും കരിത്വാ''തി.

''തേനഹാവുസോ, സുണാഥ, സാധുകം മനസി കരോഥ; ഭാസിസ്സാമീ''തി. ''ഏവമാവുസോ''തി ഖോ തേ ഭിക്ഖൂ ആയസ്മതോ ആനന്ദസ്സ പച്ചസ്സോസും. ആയസ്മാ ആനന്ദോ ഏതദവോച -

''യം ഖോ വോ, ആവുസോ, ഭഗവാ സംഖിത്തേന ഉദ്ദേസം ഉദ്ദിസിത്വാ വിത്ഥാരേന അത്ഥം അവിഭജിത്വാ ഉട്ഠായാസനാ വിഹാരം പവിട്ഠോ - 'നാഹം, ഭിക്ഖവേ, ഗമനേന ലോകസ്സ അന്തം ഞാതേയ്യം, ദട്ഠേയ്യം, പത്തേയ്യന്തി വദാമി. ന ച പനാഹം, ഭിക്ഖവേ, അപ്പത്വാ ലോകസ്സ അന്തം ദുക്ഖസ്സ അന്തകിരിയം വദാമീ'തി, ഇമസ്സ ഖ്വാഹം, ആവുസോ, ഭഗവതാ സംഖിത്തേന ഉദ്ദേസസ്സ ഉദ്ദിട്ഠസ്സ വിത്ഥാരേന അത്ഥം അവിഭത്തസ്സ വിത്ഥാരേന അത്ഥം ആജാനാമി. യേന ഖോ, ആവുസോ, ലോകസ്മിം ലോകസഞ്ഞീ ഹോതി

ലോകമാനീ - അയം വുച്ചതി അരിയസ്സ വിനയേ ലോകോ. കേന ചാവുസോ, ലോകസ്മിം ലോകസഞ്ഞീ ഹോതി ലോകമാനീ? ചക്ഖുനാ ഖോ, ആവുസോ, ലോകസ്മിം ലോകസഞ്ഞീ ഹോതി ലോകമാനീ. സോതേന ഖോ, ആവുസോ... ഘാനേന ഖോ, ആവുസോ... ജിവ്ഹായ ഖോ, ആവുസോ, ലോകസ്മിം ലോകസഞ്ഞീ ഹോതി ലോകമാനീ . കായേന ഖോ, ആവുസോ... മനേന ഖോ, ആവുസോ, ലോകസ്മിം ലോകസഞ്ഞീ ഹോതി ലോകമാനീ. യേന ഖോ, ആവുസോ, ലോകസ്മിം ലോകസഞ്ഞീ ഹോതി ലോകമാനീ - അയം വുച്ചതി അരിയസ്സ വിനയേ ലോകോ. യം ഖോ വോ, ആവുസോ, ഭഗവാ സംഖിത്തേന ഉദ്ദേസം ഉദ്ദിസിത്വാ വിത്ഥാരേന അത്ഥം അവിഭജിത്വാ ഉട്ഠായാസനാ വിഹാരം പവിട്ഠോ - 'നാഹം, ഭിക്ഖവേ, ഗമനേന ലോകസ്സ അന്തം ഞാതേയ്യം , ദട്ഠേയ്യം, പത്തേയ്യന്തി വദാമി. ന ച പനാഹം, ഭിക്ഖവേ, അപ്പത്വാ ലോകസ്സ അന്തം ദുക്ഖസ്സ അന്തകിരിയം വദാമീ'തി, ഇമസ്സ ഖ്വാഹം, ആവുസോ, ഭഗവതാ സംഖിത്തേന ഉദ്ദേസസ്സ ഉദ്ദിട്ഠസ്സ വിത്ഥാരേന അത്ഥം അവിഭത്തസ്സ ഏവം വിത്ഥാരേന അത്ഥം ആജാനാമി. ആകങ്ഖമാനാ ച പന തുമ്ഹേ ആയസ്മന്തോ ഭഗവന്തംയേവ ഉപസങ്കമിത്വാ ഏതമത്ഥം പടിപുച്ഛേയ്യാഥ. യഥാ വോ ഭഗവാ ബ്യാകരോതി തഥാ നം ധാരേയ്യാഥാ''തി.

''ഏവമാവുസോ''തി ഖോ തേ ഭിക്ഖൂ ആയസ്മതോ ആനന്ദസ്സ പടിസ്സുത്വാ ഉട്ഠായാസനാ യേന ഭഗവാ തേനുപസങ്കമിംസു; ഉപസങ്കമിത്വാ ഭഗവന്തം അഭിവാദേത്വാ ഏകമന്തം നിസീദിംസു. ഏകമന്തം നിസിന്നാ ഖോ തേ ഭിക്ഖൂ ഭഗവന്തം ഏതദവോചും -

''യം ഖോ നോ, ഭന്തേ, ഭഗവാ സംഖിത്തേന ഉദ്ദേസം ഉദ്ദിസിത്വാ വിത്ഥാരേന അത്ഥം അവിഭജിത്വാ ഉട്ഠായാസനാ വിഹാരം പവിട്ഠോ - 'നാഹം, ഭിക്ഖവേ, ഗമനേന ലോകസ്സ അന്തം ഞാതേയ്യം, ദട്ഠേയ്യം, പത്തേയ്യന്തി വദാമി. ന ച പനാഹം, ഭിക്ഖവേ, അപ്പത്വാ ലോകസ്സ അന്തം ദുക്ഖസ്സ അന്തകിരിയം വദാമീ'തി. തേസം നോ, ഭന്തേ, അമ്ഹാകം അചിരപക്കന്തസ്സ ഭഗവതോ ഏതദഹോസി - 'ഇദം ഖോ നോ, ആവുസോ, ഭഗവാ സംഖിത്തേന ഉദ്ദേസം ഉദ്ദിസിത്വാ വിത്ഥാരേന അത്ഥം അവിഭജിത്വാ ഉട്ഠായാസനാ വിഹാരം പവിട്ഠോ - നാഹം, ഭിക്ഖവേ, ഗമനേന ലോകസ്സ അന്തം ഞാതേയ്യം, ദട്ഠേയ്യം, പത്തേയ്യന്തി വദാമി. ന ച പനാഹം, ഭിക്ഖവേ, അപ്പത്വാ ലോകസ്സ അന്തം ദുക്ഖസ്സ അന്തകിരിയം വദാമീ'തി. കോ നു ഖോ ഇമസ്സ ഭഗവതാ സംഖിത്തേന ഉദ്ദേസസ്സ ഉദ്ദിട്ഠസ്സ വിത്ഥാരേന അത്ഥം അവിഭത്തസ്സ വിത്ഥാരേന അത്ഥം വിഭജേയ്യാതി? തേസം നോ, ഭന്തേ, അമ്ഹാകം ഏതദഹോസി - 'അയം ഖോ ആയസ്മാ ആനന്ദോ സത്ഥു ചേവ സംവണ്ണിതോ, സമ്ഭാവിതോ ച വിഞ്ഞൂനം സബ്രഹ്മചാരീനം. പഹോതി ചായസ്മാ ആനന്ദോ ഇമസ്സ ഭഗവതാ സംഖിത്തേന ഉദ്ദേസസ്സ ഉദ്ദിട്ഠസ്സ വിത്ഥാരേന അത്ഥം അവിഭത്തസ്സ വിത്ഥാരേന അത്ഥം വിഭജിതും. യംനൂന മയം യേനായസ്മാ ആനന്ദോ തേനുപസങ്കമേയ്യാമ; ഉപസങ്കമിത്വാ ആയസ്മന്തം ആനന്ദം ഏതമത്ഥം പടിപുച്ഛേയ്യാമാ'തി. അഥ ഖോ മയം , ഭന്തേ, യേനായസ്മാ ആനന്ദോ തേനുപസങ്കമിമ്ഹ; ഉപസങ്കമിത്വാ ആയസ്മന്തം ആനന്ദം ഏതമത്ഥം പടിപുച്ഛിമ്ഹ. തേസം നോ, ഭന്തേ, ആയസ്മതാ ആനന്ദേന ഇമേഹി ആകാരേഹി ഇമേഹി പദേഹി ഇമേഹി ബ്യഞ്ജനേഹി അത്ഥോ വിഭത്തോ''തി.

''പണ്ഡിതോ , ഭിക്ഖവേ, ആനന്ദോ; മഹാപഞ്ഞോ, ഭിക്ഖവേ, ആനന്ദോ! മം ചേപി തുമ്ഹേ, ഭിക്ഖവേ, ഏതമത്ഥം പടിപുച്ഛേയ്യാഥ, അഹമ്പി തം

ഏവമേവം ബ്യാകരേയ്യം യഥാ തം ആനന്ദേന ബ്യാകതം. ഏസോ ചേവേതസ്സ അത്ഥോ, ഏവഞ്ച നം ധാരേയ്യാഥാ''തി. തതിയം.

൪. കാമഗുണസുത്തം

൧൯൦. ''പുബ്ബേവ മേ, ഭിക്ഖവേ, സമ്ബോധാ അനഭിസമ്ബുദ്ധസ്സ ബോധിസത്തസ്സേവ സതോ ഏതദഹോസി - 'യേമേ പഞ്ച കാമഗുണാ ചേതസോ സമ്ഫുട്ഠപുബ്ബാ അതീതാ നിരുദ്ധാ വിപരിണതാ, തത്ര മേ ചിത്തം ബഹുലം ഗച്ഛമാനം ഗച്ഛേയ്യ പച്ചുപ്പന്നേസു വാ അപ്പം വാ അനാഗതേസു'. തസ്സ മയ്ഹം, ഭിക്ഖവേ, ഏതദഹോസി - 'യേമേ പഞ്ച കാമഗുണാ ചേതസോ സമ്ഫുട്ഠപുബ്ബാ അതീതാ നിരുദ്ധാ വിപരിണതാ, തത്ര മേ അത്തരൂപേന അപ്പമാദോ സതി ചേതസോ ആരക്ഖോ കരണീയോ'. തസ്മാതിഹ, ഭിക്ഖവേ, തുമ്ഹാകമ്പി യേ തേ പഞ്ച കാമഗുണാ ചേതസോ സമ്ഫുട്ഠപുബ്ബാ അതീതാ നിരുദ്ധാ വിപരിണതാ, തത്ര വോ ചിത്തം ബഹുലം ഗച്ഛമാനം ഗച്ഛേയ്യ പച്ചുപ്പന്നേസു വാ അപ്പം വാ അനാഗതേസു. തസ്മാതിഹ, ഭിക്ഖവേ, തുമ്ഹാകമ്പി യേ തേ പഞ്ച കാമഗുണാ ചേതസോ സമ്ഫുട്ഠപുബ്ബാ അതീതാ നിരുദ്ധാ വിപരിണതാ, തത്ര വോ അത്തരൂപേഹി അപ്പമാദോ സതി ചേതസോ ആരക്ഖോ കരണീയോ. തസ്മാതിഹ, ഭിക്ഖവേ, സേ ആയതനേ വേദിതബ്ബേ യത്ഥ ചക്ഖു ച നിരുജ്ഝതി, രൂപസഞ്ഞാ ച നിരുജ്ഝതി, സേ ആയതനേ വേദിതബ്ബേ...പേ॰... യത്ഥ ജിവ്ഹാ ച നിരുജ്ഝതി, രസസഞ്ഞാ ച നിരുജ്ഝതി, സേ ആയതനേ വേദിതബ്ബേ...പേ॰... യത്ഥ മനോ ച നിരുജ്ഝതി, ധമ്മസഞ്ഞാ ച നിരുജ്ഝതി, സേ ആയതനേ വേദിതബ്ബേ''തി. ഇദം വത്വാ ഭഗവാ ഉട്ഠായാസനാ വിഹാരം പാവിസി.

അഥ ഖോ തേസം ഭിക്ഖൂനം അചിരപക്കന്തസ്സ ഭഗവതോ ഏതദഹോസി - ''ഇദം ഖോ നോ, ആവുസോ, ഭഗവാ സംഖിത്തേന ഉദ്ദേസം ഉദ്ദിസിത്വാ വിത്ഥാരേന അത്ഥം അവിഭജിത്വാ ഉട്ഠായാസനാ വിഹാരം പവിട്ഠോ - 'തസ്മാതിഹ, ഭിക്ഖവേ, സേ ആയതനേ വേദിതബ്ബേ യത്ഥ ചക്ഖു ച നിരുജ്ഝതി, രൂപസഞ്ഞാ ച നിരുജ്ഝതി, സേ ആയതനേ വേദിതബ്ബേ...പേ॰... യത്ഥ ജിവ്ഹാ ച നിരുജ്ഝതി, രസസഞ്ഞാ ച നിരുജ്ഝതി, സേ ആയതനേ വേദിതബ്ബേ...പേ॰... യത്ഥ മനോ ച നിരുജ്ഝതി, ധമ്മസഞ്ഞാ ച നിരുജ്ഝതി, സേ ആയതനേ വേദിതബ്ബേ'തി. കോ നു ഖോ ഇമസ്സ ഭഗവതാ സംഖിത്തേന ഉദ്ദേസസ്സ ഉദ്ദിട്ഠസ്സ വിത്ഥാരേന അത്ഥം അവിഭത്തസ്സ വിത്ഥാരേന അത്ഥം വിഭജേയ്യാ''തി?

അഥ ഖോ തേസം ഭിക്ഖൂനം ഏതദഹോസി - ''അയം ഖോ ആയസ്മാ ആനന്ദോ സത്ഥു ചേവ സംവണ്ണിതോ, സമ്ഭാവിതോ ച വിഞ്ഞൂനം സബ്രഹ്മചാരീനം. പഹോതി ചായസ്മാ ആനന്ദോ ഇമസ്സ ഭഗവതാ സംഖിത്തേന ഉദ്ദേസസ്സ ഉദ്ദിട്ഠസ്സ വിത്ഥാരേന അത്ഥം അവിഭത്തസ്സ വിത്ഥാരേന അത്ഥം വിഭജിതും. യംനൂന മയം യേനായസ്മാ ആനന്ദോ തേനുപസങ്കമേയ്യാമ; ഉപസങ്കമിത്വാ ആയസ്മന്തം ആനന്ദം ഏതമത്ഥം പടിപുച്ഛേയ്യാമാ''തി.

അഥ ഖോ തേ ഭിക്ഖൂ യേനായസ്മാ ആനന്ദോ തേനുപസങ്കമിംസു; ഉപസങ്കമിത്വാ ആയസ്മതാ ആനന്ദേന സദ്ധിം സമ്മോദിംസു . സമ്മോദനീയം കഥം സാരണീയം വീതിസാരേത്വാ ഏകമന്തം നിസീദിംസു. ഏകമന്തം നിസിന്നാ ഖോ തേ ഭിക്ഖൂ ആയസ്മന്തം ആനന്ദം ഏതദവോചും -

“ഇദം ഖോ നോ, ആവുസോ ആനന്ദ, ഭഗവാ സംഖിത്തേന ഉദ്ദേസം ഉദ്ദിസിത്വാ വിത്ഥാരേന അത്ഥം അവിഭജിത്വാ ഉട്ഠായാസനാ വിഹാരം പവിട്ഠോ - ‘തസ്മാതിഹ, ഭിക്ഖവേ, സേ ആയതനേ വേദിതബ്ബേ യത്ഥ ചക്ഖു ച നിരുജ്ഝതി, രൂപസഞ്ഞാ ച നിരുജ്ഝതി, സേ ആയതനേ വേദിതബ്ബേ...പേ॰... യത്ഥ ജിവ്ഹാ ച നിരുജ്ഝതി , രസസഞ്ഞാ ച നിരുജ്ഝതി, സേ ആയതനേ വേദിതബ്ബേ...പേ॰... യത്ഥ മനോ ച നിരുജ്ഝതി, ധമ്മസഞ്ഞാ ച നിരുജ്ഝതി, സേ ആയതനേ വേദിതബ്ബേ’തി. തേസം നോ, ആവുസോ, അമ്ഹാകം അചിരപക്കന്തസ്സ ഭഗവതോ ഏതദഹോസി - ‘ഇദം ഖോ നോ, ആവുസോ, ഭഗവാ സംഖിത്തേന ഉദ്ദേസം ഉദ്ദിസിത്വാ വിത്ഥാരേന അത്ഥം അവിഭജിത്വാ ഉട്ഠായാസനാ വിഹാരം പവിട്ഠോ - തസ്മാതിഹ, ഭിക്ഖവേ, സേ ആയതനേ വേദിതബ്ബേ യത്ഥ ചക്ഖു ച നിരുജ്ഝതി, രൂപസഞ്ഞാ ച നിരുജ്ഝതി, സേ ആയതനേ വേദിതബ്ബേ...പേ॰... യത്ഥ ജിവ്ഹാ ച നിരുജ്ഝതി, രസസഞ്ഞാ ച നിരുജ്ഝതി സേ ആയതനേ വേദിതബ്ബേ...പേ॰... യത്ഥ മനോ ച നിരുജ്ഝതി, ധമ്മസഞ്ഞാ ച നിരുജ്ഝതി, സേ ആയതനേ വേദിതബ്ബേ’തി. കോ നു ഖോ ഇമസ്സ ഭഗവതാ സംഖിത്തേന ഉദ്ദേസസ്സ ഉദ്ദിട്ഠസ്സ വിത്ഥാരേന അത്ഥം അവിഭത്തസ്സ വിത്ഥാരേന അത്ഥം വിഭജേയ്യാതി? തേസം നോ, ആവുസോ, അമ്ഹാകം ഏതദഹോസി - ‘അയം ഖോ ആയസ്മാ ആനന്ദോ സത്ഥു ചേവ സംവണ്ണിതോ, സമ്ഭാവിതോ ച വിഞ്ഞൂനം സബ്രഹ്മചാരീനം. പഹോതി ചായസ്മാ ആനന്ദോ ഇമസ്സ ഭഗവതാ സംഖിത്തേന ഉദ്ദേസസ്സ ഉദ്ദിട്ഠസ്സ വിത്ഥാരേന അത്ഥം അവിഭത്തസ്സ വിത്ഥാരേന അത്ഥം വിഭജിതും. യംനൂന മയം യേനായസ്മാ ആനന്ദോ തേനുപസങ്കമേയ്യാമ; ഉപസങ്കമിത്വാ ആയസ്മന്തം ആനന്ദം ഏതമത്ഥം പടിപുച്ഛേയ്യാമാ’തി. വിഭജതായസ്മാ ആനന്ദോ”തി.

“സേയ്യഥാപി, ആവുസോ, പുരിസോ സാരത്ഥികോ സാരഗവേസീ സാരപരിയേസനം ചരമാനോ മഹതോ രുക്ഖസ്സ...പേ॰... വിഭജതായസ്മാ ആനന്ദോ അഗരും കരിത്വാതി.

“തേനഹാവുസോ , സുണാഥ, സാധുകം മനസി കരോഥ; ഭാസിസ്സാമീ”തി. “ഏവമാവുസോ”തി ഖോ തേ ഭിക്ഖൂ ആയസ്മതോ ആനന്ദസ്സ പച്ചസ്സോസും. ആയസ്മാ ആനന്ദോ ഏതദവോച -

“യം ഖോ വോ, ആവുസോ, ഭഗവാ സംഖിത്തേന ഉദ്ദേസം ഉദ്ദിസിത്വാ വിത്ഥാരേന അത്ഥം അവിഭജിത്വാ ഉട്ഠായാസനാ വിഹാരം പവിട്ഠോ - ‘തസ്മാതിഹ, ഭിക്ഖവേ, സേ ആയതനേ വേദിതബ്ബേ യത്ഥ ചക്ഖു ച നിരുജ്ഝതി, രൂപസഞ്ഞാ ച നിരുജ്ഝതി, സേ ആയതനേ വേദിതബ്ബേ...പേ॰... യത്ഥ മനോ ച നിരുജ്ഝതി, ധമ്മസഞ്ഞാ ച നിരുജ്ഝതി, സേ ആയതനേ വേദിതബ്ബേ’തി. ഇമസ്സ ഖ്വാഹം, ആവുസോ, ഭഗവതാ സംഖിത്തേന ഉദ്ദേസസ്സ ഉദ്ദിട്ഠസ്സ വിത്ഥാരേന അത്ഥം അവിഭത്തസ്സ വിത്ഥാരേന അത്ഥം ആജാനാമി. സളായതനനിരോധം നോ ഏതം, ആവുസോ, ഭഗവതാ സന്ധായ ഭാസിതം - ‘തസ്മാതിഹ, ഭിക്ഖവേ, സേ ആയതനേ വേദിതബ്ബേ, യത്ഥ ചക്ഖു ച നിരുജ്ഝതി, രൂപസഞ്ഞാ ച നിരുജ്ഝതി, സേ ആയതനേ വേദിതബ്ബേ...പേ॰... യത്ഥ മനോ ച നിരുജ്ഝതി, ധമ്മസഞ്ഞാ ച നിരുജ്ഝതി, സേ ആയതനേ വേദിതബ്ബേ’തി. അയം ഖോ, ആവുസോ, ഭഗവാ സംഖിത്തേന ഉദ്ദേസം ഉദ്ദിസിത്വാ വിത്ഥാരേന അത്ഥം അവിഭജിത്വാ ഉട്ഠായാസനാ വിഹാരം

പവിട്ഠോ - ‘തസ്മാതിഹ, ഭിക്ഖവേ, സേ ആയതനേ വേദിതബ്ബേ യത്ഥ ചക്ഖു ച നിരുജ്ഝതി, രൂപസഞ്ഞാ ച നിരുജ്ഝതി, സേ ആയതനേ വേദിതബ്ബേ…പേ॰… യത്ഥ മനോ ച നിരുജ്ഝതി, ധമ്മസഞ്ഞാ ച നിരുജ്ഝതി, സേ ആയതനേ വേദിതബ്ബേ’തി. ഇമസ്സ ഖ്വാഹം, ആവുസോ, ഭഗവതാ സംഖിത്തേന ഉദ്ദേസസ്സ ഉദ്ദിട്ഠസ്സ വിത്ഥാരേന അത്ഥം അവിഭത്തസ്സ ഏവം വിത്ഥാരേന അത്ഥം ആജാനാമി. ആകങ്ഖമാനാ ച പന തുമ്ഹേ ആയസ്മന്തോ ഭഗവന്തംയേവ ഉപസങ്കമഥ; ഉപസങ്കമിത്വാ ഏതമത്ഥം പുച്ഛേയ്യാഥ. യഥാ വോ ഭഗവാ ബ്യാകരോതി തഥാ നം ധാരേയ്യാഥാ’’തി.

‘‘ഏവമാവുസോ’’തി ഖോ തേ ഭിക്ഖൂ ആയസ്മതോ ആനന്ദസ്സ പടിസ്സുത്വാ ഉട്ഠായാസനാ യേന ഭഗവാ തേനുപസങ്കമിംസു; ഉപസങ്കമിത്വാ ഭഗവന്തം അഭിവാദേത്വാ ഏകമന്തം നിസീദിംസു. ഏകമന്തം നിസിന്നാ ഖോ തേ ഭിക്ഖൂ ഭഗവന്തം ഏതദവോചും -

‘‘യം ഖോ നോ, ഭന്തേ, ഭഗവാ സംഖിത്തേന ഉദ്ദേസം ഉദ്ദിസിത്വാ വിത്ഥാരേന അത്ഥം അവിഭജിത്വാ ഉട്ഠായാസനാ വിഹാരം പവിട്ഠോ - ‘തസ്മാതിഹ, ഭിക്ഖവേ, സേ ആയതനേ വേദിതബ്ബേ യത്ഥ ചക്ഖു ച നിരുജ്ഝതി, രൂപസഞ്ഞാ ച നിരുജ്ഝതി, സേ ആയതനേ വേദിതബ്ബേ…പേ॰… യത്ഥ ജിവ്ഹാ ച നിരുജ്ഝതി, രസസഞ്ഞാ ച നിരുജ്ഝതി, സേ ആയതനേ വേദിതബ്ബേ…പേ॰… യത്ഥ മനോ ച നിരുജ്ഝതി, ധമ്മസഞ്ഞാ ച നിരുജ്ഝതി, സേ ആയതനേ വേദിതബ്ബേ’തി, തേസം നോ, ഭന്തേ, അമ്ഹാകം അചിരപക്കന്തസ്സ ഭഗവതോ ഏതദഹോസി - ‘ഇദം ഖോ നോ, ആവുസോ , ഭഗവാ സംഖിത്തേന ഉദ്ദേസം ഉദ്ദിസിത്വാ വിത്ഥാരേന അത്ഥം അവിഭജിത്വാ ഉട്ഠായാസനാ വിഹാരം പവിട്ഠോ - തസ്മാതിഹ, ഭിക്ഖവേ, സേ ആയതനേ വേദിതബ്ബേ യത്ഥ ചക്ഖു ച നിരുജ്ഝതി, രൂപസഞ്ഞാ ച നിരുജ്ഝതി, സേ ആയതനേ വേദിതബ്ബേ…പേ॰… യത്ഥ മനോ ച നിരുജ്ഝതി, ധമ്മസഞ്ഞാ ച നിരുജ്ഝതി, സേ ആയതനേ വേദിതബ്ബേ’തി. ‘കോ നു ഖോ ഇമസ്സ ഭഗവതാ സംഖിത്തേന ഉദ്ദേസസ്സ ഉദ്ദിട്ഠസ്സ വിത്ഥാരേന അത്ഥം അവിഭത്തസ്സ വിത്ഥാരേന അത്ഥം വിഭജേയ്യാ’തി? തേസം നോ, ഭന്തേ, അമ്ഹാകം ഏതദഹോസി - ‘അയം ഖോ ആയസ്മാ ആനന്ദോ സത്ഥു ചേവ സംവണ്ണിതോ, സമ്ഭാവിതോ ച വിഞ്ഞൂനം സബ്രഹ്മചാരീനം. പഹോതി ചായസ്മാ ആനന്ദോ ഇമസ്സ ഭഗവതാ സംഖിത്തേന ഉദ്ദേസസ്സ ഉദ്ദിട്ഠസ്സ വിത്ഥാരേന അത്ഥം അവിഭത്തസ്സ വിത്ഥാരേന അത്ഥം വിഭജിതും. യംനൂന മയം യേനായസ്മാ ആനന്ദോ തേനുപസങ്കമേയ്യാമ; ഉപസങ്കമിത്വാ ആയസ്മന്തം ആനന്ദം ഏതമത്ഥം പടിപുച്ഛേയ്യാമാ’തി. അഥ ഖോ മയം, ഭന്തേ, യേനായസ്മാ ആനന്ദോ തേനുപസങ്കമിമ്ഹ; ഉപസങ്കമിത്വാ ആയസ്മന്തം ആനന്ദം ഏതമത്ഥം പടിപുച്ഛിമ്ഹ. തേസം നോ, ഭന്തേ, ആയസ്മതാ ആനന്ദേന ഇമേഹി ആകാരേഹി, ഇമേഹി പദേഹി, ഇമേഹി ബ്യഞ്ജനേഹി അത്ഥോ വിഭത്തോ’’തി.

‘‘പണ്ഡിതോ, ഭിക്ഖവേ, ആനന്ദോ; മഹാപഞ്ഞോ, ഭിക്ഖവേ, ആനന്ദോ! മം ചേപി തുമ്ഹേ, ഭിക്ഖവേ, ഏതമത്ഥം പടിപുച്ഛേയ്യാഥ, അഹമ്പി തം ഏവമേവം ബ്യാകരേയ്യം യഥാ തം ആനന്ദേന ബ്യാകതം. ഏസോ ചേവേതസ്സ അത്ഥോ. ഏവഞ്ച നം ധാരേയ്യാഥാ’’തി. ചതുത്ഥം.

൫. സക്കപഞ്ഹസുത്തം

൧൧൪. ഏകം സമയം ഭഗവാ രാജഗഹേ വിഹരതി ഗിജ്ഝകൂടേ പബ്ബതേ. അഥ ഖോ സക്കോ ദേവാനമിന്ദോ യേന ഭഗവാ തേനുപസങ്കമി; ഉപസങ്കമിത്വാ ഭഗവന്തം അഭിവാദേത്വാ ഏകമന്തം അട്ഠാസി. ഏകമന്തം ഠിതോ ഖോ സക്കോ ദേവാനമിന്ദോ ഭഗവന്തം ഏതദവോച - "കോ നു ഖോ, ഭന്തേ , ഹേതു, കോ പച്ചയോ യേന മിധേകച്ചേ സത്താ ദിട്ഠേവ ധമ്മേ നോ പരിനിബ്ബായന്തി? കോ പന, ഭന്തേ, ഹേതു, കോ പച്ചയോ യേന മിധേകച്ചേ സത്താ ദിട്ഠേവ ധമ്മേ പരിനിബ്ബായന്തീ"തി?

"സന്തി ഖോ, ദേവാനമിന്ദ, ചക്ഖുവിഞ്ഞേയ്യാ രൂപാ, ഇട്ഠാ കന്താ മനാപാ പിയരൂപാ കാമൂപസംഹിതാ രജനീയാ. തഞ്ചേ ഭിക്ഖു അഭിനന്ദതി അഭിവദതി അജ്ഝോസായ തിട്ഠതി. തസ്സ തം അഭിനന്ദതോ അഭിവദതോ അജ്ഝോസായ തിട്ഠതോ തന്നിസ്സിതം വിഞ്ഞാണം ഹോതി തദുപാദാനം. സഉപാദാനോ, ദേവാനമിന്ദ, ഭിക്ഖു നോ പരിനിബ്ബായതി...പേ॰....

"സന്തി ഖോ, ദേവാനമിന്ദ, ജിവ്ഹാവിഞ്ഞേയ്യാ രസാ...പേ॰... സന്തി ഖോ, ദേവാനമിന്ദ, മനോവിഞ്ഞേയ്യാ ധമ്മാ, ഇട്ഠാ കന്താ മനാപാ പിയരൂപാ കാമൂപസംഹിതാ രജനീയാ. തഞ്ചേ ഭിക്ഖു അഭിനന്ദതി അഭിവദതി അജ്ഝോസായ തിട്ഠതി. തസ്സ തം അഭിനന്ദതോ അഭിവദതോ അജ്ഝോസായ തിട്ഠതോ തന്നിസ്സിതം വിഞ്ഞാണം ഹോതി തദുപാദാനം. സഉപാദാനോ, ദേവാനമിന്ദ, ഭിക്ഖു നോ പരിനിബ്ബായതി. അയം ഖോ, ദേവാനമിന്ദ, ഹേതു, അയം പച്ചയോ യേന മിധേകച്ചേ സത്താ ദിട്ഠേവ ധമ്മേ നോ പരിനിബ്ബായന്തി.

"സന്തി ച ഖോ, ദേവാനമിന്ദ, ചക്ഖുവിഞ്ഞേയ്യാ രൂപാ, ഇട്ഠാ കന്താ മനാപാ പിയരൂപാ കാമൂപസംഹിതാ രജനീയാ. തഞ്ചേ ഭിക്ഖു നാഭിനന്ദതി നാഭിവദതി നാജ്ഝോസായ തിട്ഠതി. തസ്സ തം അനഭിനന്ദതോ അനഭിവദതോ അനജ്ഝോസായ തിട്ഠതോ ന തന്നിസ്സിതം വിഞ്ഞാണം ഹോതി, ന തദുപാദാനം. അനുപാദാനോ, ദേവാനമിന്ദ, ഭിക്ഖു പരിനിബ്ബായതി...പേ॰... .

"സന്തി ഖോ, ദേവാനമിന്ദ, ജിവ്ഹാവിഞ്ഞേയ്യാ രസാ...പേ॰... സന്തി ഖോ, ദേവാനമിന്ദ, മനോവിഞ്ഞേയ്യാ ധമ്മാ ഇട്ഠാ കന്താ മനാപാ പിയരൂപാ കാമൂപസംഹിതാ രജനീയാ. തഞ്ചേ ഭിക്ഖു നാഭിനന്ദതി നാഭിവദതി നാജ്ഝോസായ തിട്ഠതി. തസ്സ തം അനഭിനന്ദതോ അനഭിവദതോ അനജ്ഝോസായ തിട്ഠതോ ന തന്നിസ്സിതം വിഞ്ഞാണം ഹോതി ന തദുപാദാനം. അനുപാദാനോ, ദേവാനമിന്ദ, ഭിക്ഖു പരിനിബ്ബായതി. അയം ഖോ, ദേവാനമിന്ദ, ഹേതു, അയം പച്ചയോ യേന മിധേകച്ചേ സത്താ ദിട്ഠേവ ധമ്മേ പരിനിബ്ബായന്തീ"തി. പഞ്ചമം.

൬. പഞ്ചസിഖസുത്തം

൧൧൫. ഏകം സമയം ഭഗവാ രാജഗഹേ വിഹരതി ഗിജ്ഝകൂടേ പബ്ബതേ. അഥ ഖോ പഞ്ചസിഖോ ഗന്ധബ്ബദേവപുത്തോ യേന ഭഗവാ തേനുപസങ്കമി; ഉപസങ്കമിത്വാ ഭഗവന്തം അഭിവാദേത്വാ ഏകമന്തം അട്ഠാസി. ഏകമന്തം ഠിതോ ഖോ പഞ്ചസിഖോ ഗന്ധബ്ബദേവപുത്തോ ഭഗവന്തം ഏതദവോച - "കോ നു ഖോ, ഭന്തേ, ഹേതു, കോ പച്ചയോ യേന മിധേകച്ചേ സത്താ ദിട്ഠേവ ധമ്മേ നോ പരിനിബ്ബായന്തി? കോ പന, ഭന്തേ, ഹേതു, കോ പച്ചയോ യേന

മിധേകച്ചേ സത്താ ദിട്ഠേവ ധമ്മേ പരിനിബ്ബായന്തീ"തി? "സന്തി ഖോ, പഞ്ചസിഖ, ചക്ഖുവിഞ്ഞേയ്യാ രൂപാ...പേ॰... സന്തി ഖോ, പഞ്ചസിഖ, മനോവിഞ്ഞേയ്യാ ധമ്മാ, ഇട്ഠാ കന്താ മനാപാ പിയരൂപാ കാമൂപസംഹിതാ രജനീയാ. തഞ്ചേ ഭിക്ഖു അഭിനന്ദതി അഭിവദതി അജ്ഝോസായ തിട്ഠതി. തസ്സ തം അഭിനന്ദതോ അഭിവദതോ അജ്ഝോസായ തിട്ഠതോ തന്നിസ്സിതം വിഞ്ഞാണം ഹോതി തദുപാദാനം. സഉപാദാനോ, പഞ്ചസിഖ , ഭിക്ഖു നോ പരിനിബ്ബായതി. അയം ഖോ, പഞ്ചസിഖ, ഹേതു, അയം പച്ചയോ യേന മിധേകച്ചേ സത്താ ദിട്ഠേവ ധമ്മേ നോ പരിനിബ്ബായന്തി".

"സന്തി ച ഖോ, പഞ്ചസിഖ, ചക്ഖുവിഞ്ഞേയ്യാ രൂപാ ഇട്ഠാ കന്താ മനാപാ...പേ॰... സന്തി ഖോ, പഞ്ചസിഖ, മനോവിഞ്ഞേയ്യാ ധമ്മാ ഇട്ഠാ കന്താ മനാപാ പിയരൂപാ കാമൂപസംഹിതാ രജനീയാ. തഞ്ചേ ഭിക്ഖു നാഭിനന്ദതി നാഭിവദതി നാജ്ഝോസായ തിട്ഠതി, തസ്സ തം അനഭിനന്ദതോ അനഭിവദതോ അനജ്ഝോസായ തിട്ഠതോ ന തന്നിസ്സിതം വിഞ്ഞാണം ഹോതി, ന തദുപാദാനം. അനുപാദാനോ, പഞ്ചസിഖ, ഭിക്ഖു പരിനിബ്ബായതി. അയം ഖോ, പഞ്ചസിഖ, ഹേതു, അയം പച്ചയോ യേന മിധേകച്ചേ സത്താ ദിട്ഠേവ ധമ്മേ പരിനിബ്ബായന്തീ"തി. ഛട്ഠം.

൭. സാരിപുത്തസദ്ധിവിഹാരികസുത്തം

൱൨൦. ഏകം സമയം ആയസ്മാ സാരിപുത്തോ സാവത്ഥിയം വിഹരതി ജേതവനേ അനാഥപിണ്ഡികസ്സ ആരാമേ . അഥ ഖോ അഞ്ഞതരോ ഭിക്ഖു യേനായസ്മാ സാരിപുത്തോ തേനുപസങ്കമി; ഉപസങ്കമിത്വാ ആയസ്മതാ സാരിപുത്തേന സദ്ധിം സമ്മോദി. സമ്മോദനീയം കഥം സാരണീയം വീതിസാരേത്വാ ഏകമന്തം നിസീദി. ഏകമന്തം നിസിന്നോ ഖോ സോ ഭിക്ഖു ആയസ്മന്തം സാരിപുത്തം ഏതദവോച - "സദ്ധിവിഹാരികോ , ആവുസോ സാരിപുത്ത, ഭിക്ഖു സിക്ഖം പച്ചക്ഖായ ഹീനായാവത്തോ"തി.

"ഏവമേതം, ആവുസോ, ഹോതി ഇന്ദ്രിയേസു അഗുത്തദ്വാരസ്സ, ഭോജനേ അമത്തഞ്ഞുനോ, ജാഗരിയം അനനുയുത്തസ്സ. 'സോ വതാവുസോ, ഭിക്ഖു ഇന്ദ്രിയേസു അഗുത്തദ്വാരോ ഭോജനേ അമത്തഞ്ഞൂ ജാഗരിയം അനനുയുത്തോ യാവജീവം പരിപുണ്ണം പരിസുദ്ധം ബ്രഹ്മചരിയം സന്താനേസ്സതീ'തി നേതം ഠാനം വിജ്ജതി. 'സോ വതാവുസോ, ഭിക്ഖു ഇന്ദ്രിയേസു ഗുത്തദ്വാരോ, ഭോജനേ മത്തഞ്ഞൂ, ജാഗരിയം അനുയുത്തോ യാവജീവം പരിപുണ്ണം പരിസുദ്ധം ബ്രഹ്മചരിയം സന്താനേസ്സതീ'തി ഠാനമേതം വിജ്ജതി.

"കഥഞ്ചാവുസോ, ഇന്ദ്രിയേസു ഗുത്തദ്വാരോ ഹോതി? ഇധാവുസോ, ഭിക്ഖു ചക്ഖുനാ രൂപം ദിസ്വാ ന നിമിത്തഗ്ഗാഹീ ഹോതി നാനുബ്യഞ്ജനഗ്ഗാഹീ. യത്വാധികരണമേനം ചക്ഖുന്ദ്രിയം അസംവുതം വിഹരന്തം അഭിജ്ഝാദോമനസ്സാ പാപകാ അകുസലാ ധമ്മാ അന്വാസ്സവേയ്യും തസ്സ സംവരായ പടിപജ്ജതി, രക്ഖതി ചക്ഖുന്ദ്രിയം, ചക്ഖുന്ദ്രിയേ സംവരം ആപജ്ജതി. സോതേന സദ്ദം സുത്വാ... ഘാനേന ഗന്ധം ഘായിത്വാ... ജിവ്ഹായ രസം സായിത്വാ... കായേന ഫോട്ഠബ്ബം ഫുസിത്വാ... മനസാ ധമ്മം വിഞ്ഞായ ന നിമിത്തഗ്ഗാഹീ ഹോതി നാനുബ്യഞ്ജനഗ്ഗാഹീ. യത്വാധികരണമേനം മനിന്ദ്രിയം അസംവുതം വിഹരന്തം അഭിജ്ഝാദോമനസ്സാ പാപകാ അകുസലാ ധമ്മാ അന്വാസ്സവേയ്യും, തസ്സ സംവരായ പടിപജ്ജതി, രക്ഖതി മനിന്ദ്രിയം,

മനിന്ദ്രിയേ സംവരം ആപജ്ജതി. ഏവം ഖോ, ആവുസോ, ഇന്ദ്രിയേസു ഗുത്തദ്വാരോ ഹോതി.

“കഥഞ്ചാവുസോ, ഭോജനേ മത്തഞ്ഞൂ ഹോതി? ഇധാവുസോ, ഭിക്ഖു പടിസങ്ഖാ യോനിസോ ആഹാരം ആഹാരേതി - ‘നേവ ദവായ, ന മദായ, ന മണ്ഡനായ, ന വിഭൂസനായ, യാവദേവ ഇമസ്സ കായസ്സ ഠിതിയാ യാപനായ, വിഹിംസൂപരതിയാ, ബ്രഹ്മചരിയാനുഗ്ഗഹായ. ഇതി പുരാണഞ്ച വേദനം പടിഹങ്ഖാമി, നവഞ്ച വേദനം ന ഉപ്പാദേസ്സാമി, യാത്രാ ച മേ ഭവിസ്സതി , അനവജ്ജതാ ച ഫാസുവിഹാരോ ചാ’തി. ഏവം ഖോ, ആവുസോ, ഭോജനേ മത്തഞ്ഞൂ ഹോതി.

“കഥഞ്ചാവുസോ, ജാഗരിയം അനുയുത്തോ ഹോതി? ഇധാവുസോ, ഭിക്ഖു ദിവസം ചങ്കമേന നിസജ്ജായ ആവരണീയേഹി ധമ്മേഹി ചിത്തം പരിസോധേതി. രത്തിയാ പഠമം യാമം ചങ്കമേന നിസജ്ജായ ആവരണീയേഹി ധമ്മേഹി ചിത്തം പരിസോധേതി . രത്തിയാ മജ്ഝിമം യാമം ദക്ഖിണേന പസ്സേന സീഹസേയ്യം കപ്പേതി പാദേ പാദം അച്ചാധായ സതോ സമ്പജാനോ, ഉട്ഠാനസഞ്ഞം മനസി കരിത്വാ. രത്തിയാ പച്ഛിമം യാമം പച്ചുട്ഠായ ചങ്കമേന നിസജ്ജായ ആവരണീയേഹി ധമ്മേഹി ചിത്തം പരിസോധേതി. ഏവം ഖോ, ആവുസോ, ജാഗരിയം അനുയുത്തോ ഹോതി. തസ്മാതിഹാവുസോ, ഏവം സിക്ഖിതബ്ബം - ‘ഇന്ദ്രിയേസു ഗുത്തദ്വാരാ ഭവിസ്സാമ, ഭോജനേ മത്തഞ്ഞുനോ, ജാഗരിയം അനുയുത്താ’തി. ഏവഞ്ഹി വോ, ആവുസോ, സിക്ഖിതബ്ബ”ന്തി. സത്തമം.

൮. രാഹുലോവാദസുത്തം

൱൨൧. ഏകം സമയം ഭഗവാ സാവത്ഥിയം വിഹരതി ജേതവനേ അനാഥപിണ്ഡികസ്സ ആരാമേ. അഥ ഖോ ഭഗവതോ രഹോഗതസ്സ പടിസല്ലീനസ്സ ഏവം ചേതസോ പരിവിതക്കോ ഉദപാദി - “പരിപക്കാ ഖോ രാഹുലസ്സ വിമുത്തിപരിപാചനിയാ ധമ്മാ; യംനൂനാഹം രാഹുലം ഉത്തരിം ആസവാനം ഖയേ വിനേയ്യ”ന്തി. അഥ ഖോ ഭഗവാ പുബ്ബണ്ഹസമയം നിവാസേത്വാ പത്തചീവരമാദായ സാവത്ഥിയം പിണ്ഡായ ചരിത്വാ പച്ഛാഭത്തം പിണ്ഡപാതപടിക്കന്തോ ആയസ്മന്തം രാഹുലം ആമന്തേസി - “ഗണ്ഹാഹി, രാഹുല, നിസീദനം. യേന അന്ധവനം തേനുപസങ്കമിസ്സാമ ദിവാവിഹാരായാ”തി . “ഏവം, ഭന്തേ”തി ഖോ ആയസ്മാ രാഹുലോ ഭഗവതോ പടിസ്സുത്വാ നിസീദനം ആദായ ഭഗവന്തം പിട്ഠിതോ പിട്ഠിതോ അനുബന്ധി.

തേന ഖോ പന സമയേന അനേകാനി ദേവതാസഹസ്സാനി ഭഗവന്തം അനുബന്ധാനി ഹോന്തി - “അജ്ജ ഭഗവാ ആയസ്മന്തം രാഹുലം ഉത്തരിം ആസവാനം ഖയേ വിനേസ്സതീ”തി. അഥ ഖോ ഭഗവാ അന്ധവനം അജ്ഝോഗാഹേത്വാ അഞ്ഞതരസ്മിം രുക്ഖമൂലേ പഞ്ഞത്തേ ആസനേ നിസീദി. ആയസ്മാപി ഖോ രാഹുലോ ഭഗവന്തം അഭിവാദേത്വാ ഏകമന്തം നിസീദി. ഏകമന്തം നിസിന്നം ഖോ ആയസ്മന്തം രാഹുലം ഭഗവാ ഏതദവോച -

“തം കിം മഞ്ഞസി, രാഹുല, ചക്ഖു നിച്ചം വാ അനിച്ചം വാ”തി?

“അനിച്ചം, ഭന്തേ”.

“യം പനാനിച്ചം ദുക്ഖം വാ തം സുഖം വാ”തി?

“ദുക്ഖം, ഭന്തേ”.

“യം പനാനിച്ചം ദുക്ഖം വിപരിണാമധമ്മം, കല്ലം നു തം സമനുപസ്സിതും - ‘ഏതം മമ, ഏസോഹമസ്മി, ഏസോ മേ അത്താ’”തി?

“നോ ഹേതം, ഭന്തേ”. ( ) [(തം കിം മഞ്ഞസി) ഏവമിതരേസുപി (മ॰ നി॰ ന.ർ൧൬-ർ൧൭)]

“രൂപാ നിച്ചാ വാ അനിച്ചാ വാ”തി?

“അനിച്ചാ, ഭന്തേ”...പേ॰....

“ചക്ഖുവിഞ്ഞാണം നിച്ചം വാ അനിച്ചം വാ”തി?

“അനിച്ചം, ഭന്തേ”...പേ॰....

“ചക്ഖുസമ്ഫസ്സോ നിച്ചോ വാ അനിച്ചോ വാ”തി?

“അനിച്ചോ, ഭന്തേ”...പേ॰....

“യമ്പിദം ചക്ഖുസമ്ഫസ്സപച്ചയാ ഉപ്പജ്ജതി വേദനാഗതം, സഞ്ഞാഗതം, സങ്ഖാരഗതം, വിഞ്ഞാണഗതം, തമ്പി നിച്ചം വാ അനിച്ചം വാ”തി?

“അനിച്ചം, ഭന്തേ”.

“യം പനാനിച്ചം ദുക്ഖം വാ തം സുഖം വാ”തി?

“ദുക്ഖം, ഭന്തേ”.

“യം പനാനിച്ചം ദുക്ഖം വിപരിണാമധമ്മം, കല്ലം നു തം സമനുപസ്സിതും - ‘ഏതം മമ, ഏസോഹമസ്മി , ഏസോ മേ അത്താ’”തി?

“നോ ഹേതം, ഭന്തേ”...പേ॰....

“ജിവ്ഹാ നിച്ചാ വാ അനിച്ചാ വാ”തി?

“അനിച്ചാ, ഭന്തേ”...പേ॰....

“ജിവ്ഹാവിഞ്ഞാണം നിച്ചം വാ അനിച്ചം വാ”തി?

“അനിച്ചം, ഭന്തേ”...പേ॰....

“ജിവ്ഹാസമ്ഫസ്സോ നിച്ചോ വാ അനിച്ചോ വാ”തി?

“അനിച്ചോ, ഭന്തേ”...പേ॰....

“യമ്പിദം ജിവ്ഹാസമ്ഫസ്സപച്ചയാ ഉപ്പജ്ജതി വേദനാഗതം, സഞ്ഞാഗതം, സങ്ഖാരഗതം, വിഞ്ഞാണഗതം, തമ്പി നിച്ചം വാ അനിച്ചം വാ”തി?

“അനിച്ചം, ഭന്തേ”.

“യം പനാനിച്ചം ദുക്ഖം വാ തം സുഖം വാ”തി?

“ദുക്ഖം, ഭന്തേ”.

“യം പനാനിച്ചം ദുക്ഖം വിപരിണാമധമ്മം, കല്ലം നു തം സമനുപസ്സിതും - ‘ഏതം മമ, ഏസോഹമസ്മി, ഏസോ മേ അത്താ’”തി?

“നോ ഹേതം, ഭന്തേ”...പേ॰....

“മനോ നിച്ചോ വാ അനിച്ചോ വാ”തി?

“അനിച്ചോ, ഭന്തേ”.

“യം പനാനിച്ചം ദുക്ഖം വാ തം സുഖം വാതി?

“ദുക്ഖം, ഭന്തേ”.

“യം പനാനിച്ചം ദുക്ഖം വിപരിണാമധമ്മം, കല്ലം നു തം സമനുപസ്സിതും ‘ഏതം മമ, ഏസോഹമസ്മി, ഏസോ മേ അത്താ’”തി?

“നോ ഹേതം, ഭന്തേ”.

“ധമ്മാ നിച്ചാ വാ അനിച്ചാ വാ”തി?

“അനിച്ചാ, ഭന്തേ”...പേ॰....

“മനോവിഞ്ഞാണം നിച്ചം വാ അനിച്ചം വാ”തി?

“അനിച്ചം, ഭന്തേ”...പേ॰....

“മനോസമ്ഫസ്സോ നിച്ചോ വാ അനിച്ചോ വാ”തി?

“അനിച്ചോ, ഭന്തേ”...പേ॰....

“യമ്പിദം മനോസമ്ഫസ്സപച്ചയാ ഉപ്പജ്ജതി വേദനാഗതം, സഞ്ഞാഗതം, സങ്ഖാരഗതം, വിഞ്ഞാണഗതം, തമ്പി നിച്ചം വാ അനിച്ചം വാ”തി?

“അനിച്ചം, ഭന്തേ”.

“യം പനാനിച്ചം ദുക്ഖം വാ തം സുഖം വാ”തി?

“ദുക്ഖം, ഭന്തേ”.

“യം പനാനിച്ചം ദുക്ഖം വിപരിണാമധമ്മം, കല്ലം നു തം സമനുപസ്സിതും - ‘ഏതം മമ, ഏസോഹമസ്മി, ഏസോ മേ അത്താ’”തി?

“നോ ഹേതം, ഭന്തേ”.

“ഏവം പസ്സം, രാഹുല, സുതവാ അരിയസാവകോ ചക്ഖുസ്മിമ്പി നിബ്ബിന്ദതി, രൂപേസുപി നിബ്ബിന്ദതി, ചക്ഖുവിഞ്ഞാണേപി നിബ്ബിന്ദതി, ചക്ഖുസമ്ഫസ്സേപി നിബ്ബിന്ദതി, യമ്പിദം ചക്ഖുസമ്ഫസ്സപച്ചയാ ഉപ്പജ്ജതി വേദനാഗതം സഞ്ഞാഗതം സങ്ഖാരഗതം വിഞ്ഞാണഗതം തസ്മിമ്പി നിബ്ബിന്ദതി... പേ॰... ജിവ്ഹായപി നിബ്ബിന്ദതി, രസേസുപി നിബ്ബിന്ദതി, ജിവ്ഹാവിഞ്ഞാണേപി നിബ്ബിന്ദതി, ജിവ്ഹാസമ്ഫസ്സേപി നിബ്ബിന്ദതി, യമ്പിദം ജിവ്ഹാസമ്ഫസ്സപച്ചയാ ഉപ്പജ്ജതി വേദനാഗതം സഞ്ഞാഗതം സങ്ഖാരഗതം വിഞ്ഞാണഗതം തസ്മിമ്പി നിബ്ബിന്ദതി...പേ॰....

“മനസ്മിമ്പി നിബ്ബിന്ദതി, ധമ്മേസുപി നിബ്ബിന്ദതി, മനോവിഞ്ഞാണേപി നിബ്ബിന്ദതി, മനോസമ്ഫസ്സേപി നിബ്ബിന്ദതി, യമ്പിദം മനോസമ്ഫസ്സപച്ചയാ ഉപ്പജ്ജതി വേദനാഗതം സഞ്ഞാഗതം സങ്ഖാരഗതം വിഞ്ഞാണഗതം തസ്മിമ്പി നിബ്ബിന്ദതി. നിബ്ബിന്ദം വിരജ്ജതി; വിരാഗാ വിമുച്ചതി; വിമുത്തസ്മിം വിമുത്തമിതി ഞാണം ഹോതി. ‘ഖീണാ ജാതി, വുസിതം ബ്രഹ്മചരിയം, കതം കരണീയം, നാപരം ഇത്ഥത്തായാ’തി പജാനാതീ”തി.

ഇദമവോച ഭഗവാ. അത്തമനോ ആയസ്മാ രാഹുലോ ഭഗവതോ ഭാസിതം അഭിനന്ദി. ഇമസ്മിഞ്ച പന വേയ്യാകരണസ്മിം ഭഞ്ഞമാനേ ആയസ്മതോ രാഹുലസ്സ അനുപാദായ ആസവേഹി ചിത്തം വിമുച്ചി. അനേകാനഞ്ച ദേവതാസഹസ്സാനം വിരജം വീതമലം ധമ്മചക്ഖും ഉദപാദി - “യം കിഞ്ചി സമുദയധമ്മം, സബ്ബം തം നിരോധധമ്മ”ന്തി. അട്ഠമം.

൯. സംയോജനിയധമ്മസുത്തം

൧൨൨. “സംയോജനിയേ ച, ഭിക്ഖവേ, ധമ്മേ ദേസേസ്സാമി സംയോജനഞ്ച. തം സുണാഥ. കതമേ ച, ഭിക്ഖവേ, സംയോജനിയാ ധമ്മാ, കതമഞ്ച സംയോജനം? സന്തി, ഭിക്ഖവേ, ചക്ഖുവിഞ്ഞേയ്യാ രൂപാ ഇട്ഠാ കന്താ മനാപാ പിയരൂപാ കാമൂപസംഹിതാ രജനീയാ. ഇമേ വുച്ചന്തി, ഭിക്ഖവേ, സംയോജനിയാ ധമ്മാ. യോ തത്ഥ ഛന്ദരാഗോ, തം തത്ഥ സംയോജനം...പേ॰... സന്തി, ഭിക്ഖവേ, ജിവ്ഹാവിഞ്ഞേയ്യാ രസാ...പേ॰... സന്തി, ഭിക്ഖവേ, മനോവിഞ്ഞേയ്യാ ധമ്മാ ഇട്ഠാ കന്താ മനാപാ പിയരൂപാ കാമൂപസംഹിതാ രജനീയാ. ഇമേ വുച്ചന്തി, ഭിക്ഖവേ, സംയോജനിയാ ധമ്മാ. യോ തത്ഥ ഛന്ദരാഗോ തം തത്ഥ സംയോജന”ന്തി. നവമം.

൧൦. ഉപാദാനിയധമ്മസുത്തം

൧൨൩. “ഉപാദാനിയേ ച, ഭിക്ഖവേ, ധമ്മേ ദേസേസ്സാമി ഉപാദാനഞ്ച. തം സുണാഥ. കതമേ ച, ഭിക്ഖവേ, ഉപാദാനിയാ ധമ്മാ, കതമഞ്ച ഉപാദാനം? സന്തി, ഭിക്ഖവേ, ചക്ഖുവിഞ്ഞേയ്യാ രൂപാ ഇട്ഠാ കന്താ മനാപാ പിയരൂപാ കാമൂപസംഹിതാ രജനീയാ. ഇമേ വുച്ചന്തി, ഭിക്ഖവേ, ഉപാദാനിയാ ധമ്മാ. യോ തത്ഥ ഛന്ദരാഗോ, തം തത്ഥ ഉപാദാനം...പേ॰... സന്തി, ഭിക്ഖവേ,

ജിവ്ഹാവിഞ്ഞേയ്യാ രസാ…പേ॰… സന്തി, ഭിക്ഖവേ, മനോവിഞ്ഞേയ്യാ ധമ്മാ ഇട്ഠാ കന്താ മനാപാ പിയരൂപാ കാമൂപസംഹിതാ രജനീയാ. ഇമേ വുച്ചന്തി, ഭിക്ഖവേ, ഉപാദാനിയാ ധമ്മാ. യോ തത്ഥ ഛന്ദരാഗോ തം തത്ഥ ഉപാദാന''ന്തി. ദസമം.

ലോകകാമഗുണവഗ്ഗോ ദ്വാദസമോ.

തസ്സുദ്ദാനം -

മാരപാസേന ദ്വേ വുത്താ, ലോകകാമഗുണേന ച;
സക്കോ പഞ്ചസിഖോ ചേവ, സാരിപുത്തോ ച രാഹുലോ;
സംയോജനം ഉപാദാനം, വഗ്ഗോ തേന പവുച്ചതീതി.

൧൩. ഗഹപതിവഗ്ഗോ

൧. വേസാലീസുത്തം

൧൨൭. ഏകം സമയം ഭഗവാ വേസാലിയം വിഹരതി മഹാവനേ കൂടാഗാരസാലായം. അഥ ഖോ ഉഗ്ഗോ ഗഹപതി വേസാലികോ യേന ഭഗവാ തേനുപസങ്കമി; ഉപസങ്കമിത്വാ ഏകമന്തം നിസീദി. ഏകമന്തം നിസിന്നോ ഖോ ഉഗ്ഗോ ഗഹപതി വേസാലികോ ഭഗവന്തം ഏതദവോച - ''കോ നു ഖോ, ഭന്തേ, ഹേതു, കോ പച്ചയോ യേന മിധേകച്ചേ സത്താ ദിട്ഠേവ ധമ്മേ നോ പരിനിബ്ബായന്തി? കോ പന, ഭന്തേ, ഹേതു, കോ പച്ചയോ യേന മിധേകച്ചേ സത്താ ദിട്ഠേവ ധമ്മേ പരിനിബ്ബായന്തീ''തി?

''സന്തി ഖോ, ഗഹപതി, ചക്ഖുവിഞ്ഞേയ്യാ രൂപാ ഇട്ഠാ കന്താ മനാപാ പിയരൂപാ കാമൂപസംഹിതാ രജനീയാ. തഞ്ചേ ഭിക്ഖു അഭിനന്ദതി അഭിവദതി അജ്ഝോസായ തിട്ഠതി. തസ്സ തം അഭിനന്ദതോ അഭിവദതോ അജ്ഝോസായ തിട്ഠതോ തന്നിസ്സിതം വിഞ്ഞാണം ഹോതി തദുപാദാനം. സഉപാദാനോ, ഗഹപതി, ഭിക്ഖു നോ പരിനിബ്ബായതി…പേ॰… സന്തി ഖോ, ഗഹപതി, ജിവ്ഹാവിഞ്ഞേയ്യാ രസാ…പേ॰… സന്തി ഖോ, ഗഹപതി, മനോവിഞ്ഞേയ്യാ ധമ്മാ ഇട്ഠാ കന്താ മനാപാ പിയരൂപാ കാമൂപസംഹിതാ രജനീയാ. തഞ്ചേ ഭിക്ഖു അഭിനന്ദതി അഭിവദതി അജ്ഝോസായ തിട്ഠതി. തസ്സ തം അഭിനന്ദതോ അഭിവദതോ അജ്ഝോസായ തിട്ഠതോ തന്നിസ്സിതം വിഞ്ഞാണം ഹോതി തദുപാദാനം. സഉപാദാനോ, ഗഹപതി, ഭിക്ഖു നോ പരിനിബ്ബായതി. അയം ഖോ, ഗഹപതി, ഹേതു, അയം പച്ചയോ യേന മിധേകച്ചേ സത്താ ദിട്ഠേവ ധമ്മേ നോ പരിനിബ്ബായന്തി.

''സന്തി ച ഖോ, ഗഹപതി, ചക്ഖുവിഞ്ഞേയ്യാ രൂപാ, ഇട്ഠാ കന്താ മനാപാ പിയരൂപാ കാമൂപസംഹിതാ രജനീയാ. തഞ്ചേ ഭിക്ഖു നാഭിനന്ദതി നാഭിവദതി നാജ്ഝോസായ തിട്ഠതി. തസ്സ തം അനഭിനന്ദതോ അനഭിവദതോ അനജ്ഝോസായ തിട്ഠതോ ന തന്നിസ്സിതം വിഞ്ഞാണം ഹോതി, ന തദുപാദാനം. അനുപാദാനോ, ഗഹപതി, ഭിക്ഖു പരിനിബ്ബായതി…പേ॰… സന്തി ഖോ, ഗഹപതി, ജിവ്ഹാവിഞ്ഞേയ്യാ രസാ…പേ॰… സന്തി ഖോ, ഗഹപതി, മനോവിഞ്ഞേയ്യാ ധമ്മാ ഇട്ഠാ കന്താ മനാപാ പിയരൂപാ കാമൂപസംഹിതാ രജനീയാ. തഞ്ചേ ഭിക്ഖു നാഭിനന്ദതി നാഭിവദതി നാജ്ഝോസായ തിട്ഠതി,

തസ്സ തം അനഭിനന്ദതോ അനഭിവദതോ അനജ്ഝോസായ തിട്ഠതോ. ന തന്നിസ്സിതം വിഞ്ഞാണം ഹോതി, ന തദുപാദാനം. അനുപാദാനോ , ഗഹപതി, ഭിക്ഖു പരിനിബ്ബായതി. അയം ഖോ, ഗഹപതി, ഹേതു അയം പച്ചയോ യേന മിധേകച്ചേ സത്താ ദിട്ഠേവ ധമ്മേ പരിനിബ്ബായന്തീ''തി. പഠമം.

൨. വജ്ജീസുത്തം

൧൨൭. ഏകം സമയം ഭഗവാ വജ്ജീസു വിഹരതി ഹത്ഥിഗാമേ. അഥ ഖോ ഉഗ്ഗോ ഗഹപതി ഹത്ഥിഗാമകോ യേന ഭഗവാ തേനുപസങ്കമി; ഉപസങ്കമിത്വാ ഏകമന്തം നിസീദി. ഏകമന്തം നിസിന്നോ ഖോ ഉഗ്ഗോ ഗഹപതി ഹത്ഥിഗാമകോ ഭഗവന്തം ഏതദവോച - ''കോ നു ഖോ, ഭന്തേ, ഹേതു കോ പച്ചയോ യേന മിധേകച്ചേ സത്താ ദിട്ഠേവ ധമ്മേ നോ പരിനിബ്ബായന്തി? കോ പന, ഭന്തേ ഹേതു കോ പച്ചയോ യേന മിധേകച്ചേ സത്താ ദിട്ഠേവ ധമ്മേ പരിനിബ്ബായന്തീ''തി? (യഥാ പുരിമസുത്തന്തം, ഏവം വിത്ഥാരേതബ്ബം). അയം ഖോ, ഗഹപതി, ഹേതു അയം പച്ചയോ യേന മിധേകച്ചേ സത്താ ദിട്ഠേവ ധമ്മേ പരിനിബ്ബായന്തീതി. ദുതിയം.

൩. നാളന്ദസുത്തം

൧൨൮. ഏകം സമയം ഭഗവാ നാളന്ദായം വിഹരതി പാവാരികമ്ബവനേ. അഥ ഖോ, ഉപാലി ഗഹപതി, യേന ഭഗവാ തേനുപസങ്കമി...പേ॰... ഏകമന്തം നിസിന്നോ ഖോ, ഉപാലി ഗഹപതി, ഭഗവന്തം ഏതദവോച - ''കോ നു ഖോ, ഭന്തേ, ഹേതു, കോ പച്ചയോ യേന മിധേകച്ചേ സത്താ ദിട്ഠേവ ധമ്മേ നോ പരിനിബ്ബായന്തി? കോ പന, ഭന്തേ, ഹേതു, കോ പച്ചയോ യേന മിധേകച്ചേ സത്താ ദിട്ഠേവ ധമ്മേ പരിനിബ്ബായന്തീ''തി? (യഥാ പുരിമസുത്തന്തം, ഏവം വിത്ഥാരേതബ്ബം). അയം ഖോ, ഗഹപതി, ഹേതു അയം പച്ചയോ യേന മിധേകച്ചേ സത്താ ദിട്ഠേവ ധമ്മേ പരിനിബ്ബായന്തീതി. തതിയം.

൪. ഭാരദ്വാജസുത്തം

൧൨൯. ഏകം സമയം ആയസ്മാ പിണ്ഡോലഭാരദ്വാജോ കോസമ്ബിയം വിഹരതി ഘോസിതാരാമേ. അഥ ഖോ രാജാ ഉദേനോ യേനായസ്മാ പിണ്ഡോലഭാരദ്വാജോ തേനുപസങ്കമി; ഉപസങ്കമിത്വാ ആയസ്മതാ പിണ്ഡോലഭാരദ്വാജേന സദ്ധിം സമ്മോദി. സമ്മോദനീയം കഥം സാരണീയം വീതിസാരേത്വാ ഏകമന്തം നിസീദി. ഏകമന്തം നിസിന്നോ ഖോ രാജാ ഉദേനോ ആയസ്മന്തം പിണ്ഡോലഭാരദ്വാജം ഏതദവോച - ''കോ നു ഖോ, ഭോ ഭാരദ്വാജ, ഹേതു കോ പച്ചയോ യേനിമേ ദഹരാ ഭിക്ഖൂ സുസൂ [സുസു (സീ॰ ക॰)] കാളകേസാ ഭദ്രേന യോബ്ബനേന സമന്നാഗതാ പഠമേന വയസാ അനികീളിതാവിനോ കാമേസു യാവജീവം പരിപുണ്ണം പരിസുദ്ധം ബ്രഹ്മചരിയം ചരന്തി, അദ്ധാനഞ്ച ആപാദേന്തീ''തി? ''വുത്തം ഖോ ഏതം, മഹാരാജ, തേന ഭഗവതാ ജാനതാ പസ്സതാ അരഹതാ സമ്മാസമ്ബുദ്ധേന - 'ഏഥ തുമ്ഹേ, ഭിക്ഖവേ, മാതുമത്തീസു മാതുചിത്തം ഉപട്ഠപേഥ, ഭഗിനിമത്തീസു ഭഗിനിചിത്തം ഉപട്ഠപേഥ, ധീതുമത്തീസു ധീതുചിത്തം ഉപട്ഠപേഥാ'തി. അയം ഖോ, മഹാരാജ, ഹേതു, അയം പച്ചയോ യേനിമേ ദഹരാ ഭിക്ഖൂ സുസൂ കാളകേസാ ഭദ്രേന യോബ്ബനേന സമന്നാഗതാ പഠമേന

വയസാ അനികീളിതാവിനോ കാമേസു യാവജീവം പരിപുണ്ണം പരിസുദ്ധം ബ്രഹ്മചരിയം ചരന്തി, അദ്ധാനഞ്ച ആപാദേന്തീ''തി.

''ലോലം [ലോളം (സ്യാ॰ കം॰)] ഖോ, ഭോ ഭാരദ്വാജ, ചിത്തം. അപ്പേകദാ മാതുമത്തീസുപി ലോഭധമ്മാ ഉപ്പജ്ജന്തി, ഭഗിനിമത്തീസുപി ലോഭധമ്മാ ഉപ്പജ്ജന്തി, ധീതുമത്തീസുപി ലോഭധമ്മാ ഉപ്പജ്ജന്തി. അത്ഥി നു ഖോ, ഭോ ഭാരദ്വാജ, അഞ്ഞോ ച ഹേതു, അഞ്ഞോ ച പച്ചയോ യേനിമേ ദഹരാ ഭിക്ഖൂ സുസൂ കാളകേസാ...പേ॰... അദ്ധാനഞ്ച ആപാദേന്തീ''തി?

''വുത്തം ഖോ ഏതം, മഹാരാജ, തേന ഭഗവതാ ജാനതാ പസ്സതാ അരഹതാ സമ്മാസമ്ബുദ്ധേന - 'ഏഥ തുമ്ഹേ, ഭിക്ഖവേ, ഇമമേവ കായം ഉദ്ധം പാദതലാ അധോ കേസമത്ഥകാ തചപരിയന്തം പൂരം നാനപ്പകാരസ്സ അസുചിനോ പച്ചവേക്ഖഥ - അത്ഥി ഇമസ്മിം കായേ കേസാ ലോമാ നഖാ ദന്താ തചോ മംസം ന്ഹാരു [നഹാരു (സീ॰ സ്യാ॰ കം॰ പീ॰)] അട്ഠി അട്ഠിമിഞ്ജം [അട്ഠിമിഞ്ജാ (സീ॰)] വക്കം ഹദയം യകനം കിലോമകം പിഹകം പപ്ഫാസം അന്തം അന്തഗുണം ഉദരിയം കരീസം പിത്തം സേമ്ഹം പുബ്ബോ ലോഹിതം സേദോ മേദോ അസ്സു വസാ ഖേളോ സിങ്ഘാണികാ ലസികാ മുത്ത'ന്തി. അയമ്പി ഖോ, മഹാരാജ, ഹേതു, അയം പച്ചയോ യേനിമേ ദഹരാ ഭിക്ഖൂ സുസൂ കാളകേസാ...പേ॰... അദ്ധാനഞ്ച ആപാദേന്തീ''തി. ''യേ തേ, ഭോ ഭാരദ്വാജ, ഭിക്ഖൂ ഭാവിതകായാ ഭാവിതസീലാ ഭാവിതചിത്താ ഭാവിതപഞ്ഞാ, തേസം തം സുകരം ഹോതി. യേ ച ഖോ തേ , ഭോ ഭാരദ്വാജ, ഭിക്ഖൂ അഭാവിതകായാ അഭാവിതസീലാ അഭാവിതചിത്താ അഭാവിതപഞ്ഞാ, തേസം തം ദുക്കരം ഹോതി. അപ്പേകദാ, ഭോ ഭാരദ്വാജ, അസുഭതോ മനസി കരിസ്സാമീതി [മനസി കരിസ്സാമാതി (സീ॰ സ്യാ॰ കം॰ പീ॰)] സുഭതോവ [സുഭതോ വാ (സീ॰), സുഭതോ ച (സ്യാ॰ കം॰)] ആഗച്ഛതി. അത്ഥി നു ഖോ, ഭോ ഭാരദ്വാജ , അഞ്ഞോ ച ഖോ ഹേതു അഞ്ഞോ ച പച്ചയോ യേനിമേ ദഹരാ ഭിക്ഖൂ സുസൂ കാളകേസാ...പേ॰... അദ്ധാനഞ്ച ആപാദേന്തീ''തി?

''വുത്തം ഖോ ഏതം, മഹാരാജ, തേന ഭഗവതാ ജാനതാ പസ്സതാ അരഹതാ സമ്മാസമ്ബുദ്ധേന - 'ഏഥ തുമ്ഹേ, ഭിക്ഖവേ, ഇന്ദ്രിയേസു ഗുത്തദ്വാരാ വിഹരഥ. ചക്ഖുനാ രൂപം ദിസ്വാ മാ നിമിത്തഗ്ഗാഹിനോ അഹുവത്ഥ, മാനുബ്യഞ്ജനഗ്ഗാഹിനോ. യത്വാധികരണമേനം ചക്ഖുന്ദ്രിയം അസംവുതം വിഹരന്തം അഭിജ്ഝാദോമനസ്സാ പാപകാ അകുസലാ ധമ്മാ അന്വാസ്സവേയ്യും, തസ്സ സംവരായ പടിപജ്ജഥ. രക്ഖഥ ചക്ഖുന്ദ്രിയം; ചക്ഖുന്ദ്രിയേ സംവരം ആപജ്ജഥ. സോതേന സദ്ദം സുത്വാ...പേ॰... ഘാനേന ഗന്ധം ഘായിത്വാ... ജിവ്ഹായ രസം സായിത്വാ... കായേന ഫോട്ഠബ്ബം ഫുസിത്വാ... മനസാ ധമ്മം വിഞ്ഞായ മാ നിമിത്തഗ്ഗാഹിനോ അഹുവത്ഥ, മാനുബ്യഞ്ജനഗ്ഗാഹിനോ. യത്വാധികരണമേനം മനിന്ദ്രിയം അസംവുതം വിഹരന്തം അഭിജ്ഝാദോമനസ്സാ പാപകാ അകുസലാ ധമ്മാ അന്വാസ്സവേയ്യും, തസ്സ സംവരായ പടിപജ്ജഥ . രക്ഖഥ മനിന്ദ്രിയം; മനിന്ദ്രിയേ സംവരം ആപജ്ജഥാ'തി. അയമ്പി ഖോ, മഹാരാജ, ഹേതു അയം പച്ചയോ യേനിമേ ദഹരാ ഭിക്ഖൂ സുസൂ കാളകേസാ ഭദ്രേന യോബ്ബനേന സമന്നാഗതാ പഠമേന വയസാ അനികീളിതാവിനോ കാമേസു യാവജീവം പരിപുണ്ണം പരിസുദ്ധം ബ്രഹ്മചരിയം ചരന്തി, അദ്ധാനഞ്ച ആപാദേന്തീ''തി.

“അച്ഛരിയം, ഭോ ഭാരദ്വാജ; അബ്ഭുതം, ഭോ ഭാരദ്വാജ! യാവ സുഭാസിതം ചിദം [യാവ സുഭാസിതമിദം (സീ॰)], ഭോ ഭാരദ്വാജ, തേന ഭഗവതാ ജാനതാ പസ്സതാ അരഹതാ സമ്മാസമ്ബുദ്ധേന. ഏസോവ ഖോ, ഭോ ഭാരദ്വാജ, ഹേതു, ഏസ പച്ചയോ യേനിമേ ദഹരാ ഭിക്ഖൂ സുസൂ കാളകേസാ ഭദ്രേന യോബ്ബനേന സമന്നാഗതാ പഠമേന വയസാ അനികീളിതാവിനോ കാമേസു യാവജീവം പരിപുണ്ണം പരിസുദ്ധം ബ്രഹ്മചരിയം ചരന്തി, അദ്ധാനഞ്ച ആപാദേന്തീതി. അഹമ്പി ഖോ, ഭോ [അഹമ്പി ഭോ (സീ॰ പീ॰)] ഭാരദ്വാജ, യസ്മിം സമയേ അരക്ഖിതേനേവ കായേന, അരക്ഖിതായ വാചായ, അരക്ഖിതേന ചിത്തേന, അനുപട്ഠിതായ സതിയാ, അസംവുതേഹി ഇന്ദ്രിയേഹി അന്തേപുരം പവിസാമി, അതിവിയ മം തസ്മിം സമയേ ലോഭധമ്മാ പരിസഹന്തി. യസ്മിഞ്ച ഖ്വാഹം, ഭോ ഭാരദ്വാജ, സമയേ രക്ഖിതേനേവ കായേന, രക്ഖിതായ വാചായ, രക്ഖിതേന ചിത്തേന, ഉപട്ഠിതായ സതിയാ , സംവുതേഹി ഇന്ദ്രിയേഹി അന്തേപുരം പവിസാമി, ന മം തഥാ തസ്മിം സമയേ ലോഭധമ്മാ പരിസഹന്തി. അഭിക്കന്തം, ഭോ ഭാരദ്വാജ; അഭിക്കന്തം, ഭോ ഭാരദ്വാജ! സേയ്യഥാപി , ഭോ ഭാരദ്വാജ, നിക്കുജ്ജിതം [നികുജ്ജിതം (പീ॰)] വാ ഉക്കുജ്ജേയ്യ , പടിച്ഛന്നം വാ വിവരേയ്യ, മൂള്ഹസ്സ വാ മഗ്ഗം ആചിക്ഖേയ്യ, അന്ധകാരേ വാ തേലപജ്ജോതം ധാരേയ്യ, ചക്ഖുമന്തോ രൂപാനി ദക്ഖന്തീതി; ഏവമേവം ഭോതാ ഭാരദ്വാജേന അനേകപരിയായേന ധമ്മോ പകാസിതോ. ഏസാഹം, ഭോ ഭാരദ്വാജ, തം ഭഗവന്തം സരണം ഗച്ഛാമി, ധമ്മഞ്ച, ഭിക്ഖുസങ്ഘഞ്ച. ഉപാസകം മം ഭവം ഭാരദ്വാജോ ധാരേതു അജ്ജതഗ്ഗേ പാണുപേതം സരണം ഗത”ന്തി. ചതുത്ഥം.

൫. സോണസുത്തം

൧൨൮. ഏകം സമയം ഭഗവാ രാജഗഹേ വിഹരതി വേളുവനേ കലന്ദകനിവാപേ. അഥ ഖോ സോണോ ഗഹപതിപുത്തോ യേന ഭഗവാ തേനുപസങ്കമി; ഉപസങ്കമിത്വാ ഭഗവന്തം അഭിവാദേത്വാ ഏകമന്തം നിസീദി. ഏകമന്തം നിസിന്നോ ഖോ സോണോ ഗഹപതിപുത്തോ ഭഗവന്തം ഏതദവോച - “കോ നു ഖോ, ഭന്തേ, ഹേതു, കോ പച്ചയോ യേന മിധേകച്ചേ സത്താ ദിട്ഠേവ ധമ്മേ നോ പരിനിബ്ബായന്തി? കോ പന, ഭന്തേ, ഹേതു, കോ പച്ചയോ യേന മിധേകച്ചേ സത്താ ദിട്ഠേവ ധമ്മേ പരിനിബ്ബായന്തീ”തി? (യഥാ പുരിമസുത്തന്തം, ഏവം വിത്ഥാരേതബ്ബം). അയം ഖോ, സോണ, ഹേതു, അയം പച്ചയോ യേന മിധേകച്ചേ സത്താ ദിട്ഠേവ ധമ്മേ പരിനിബ്ബായന്തീതി. പഞ്ചമം.

൬. ഘോസിതസുത്തം

൧൨൯. ഏകം സമയം ആയസ്മാ ആനന്ദോ കോസമ്ബിയം വിഹരതി ഘോസിതാരാമേ. അഥ ഖോ ഘോസിതോ ഗഹപതി യേനായസ്മാ ആനന്ദോ തേനുപസങ്കമി...പേ॰... ഏകമന്തം നിസിന്നോ ഖോ ഘോസിതോ ഗഹപതി ആയസ്മന്തം ആനന്ദം ഏതദവോച - “‘ധാതുനാനത്തം, ധാതുനാനത്ത’ന്തി , ഭന്തേ ആനന്ദ, വുച്ചതി. കിത്താവതാ നു ഖോ, ഭന്തേ, ധാതുനാനത്തം വുത്തം ഭഗവതാ”തി? “സംവിജ്ജതി ഖോ, ഗഹപതി, ചക്ഖുധാതു, രൂപാ ച മനാപാ, ചക്ഖുവിഞ്ഞാണഞ്ച സുഖവേദനിയം. ഫസ്സം പടിച്ച ഉപ്പജ്ജതി സുഖാ വേദനാ. സംവിജ്ജതി ഖോ, ഗഹപതി, ചക്ഖുധാതു, രൂപാ ച അമനാപാ, ചക്ഖുവിഞ്ഞാണഞ്ച ദുക്ഖവേദനിയം. ഫസ്സം പടിച്ച ഉപ്പജ്ജതി ദുക്ഖാ വേദനാ. സംവിജ്ജതി ഖോ, ഗഹപതി, ചക്ഖുധാതു, രൂപാ ച മനാപാ

ഉപേക്ഖാവേദനിയാ, ചക്ഖുവിഞ്ഞാണഞ്ച അദുക്ഖമസുഖവേദനിയം. ഫസ്സം പടിച്ച ഉപ്പജ്ജതി അദുക്ഖമസുഖാ വേദനാ…പേ॰… സംവിജ്ജതി ഖോ, ഗഹപതി, ജിവ്ഹാധാതു, രസാ ച മനാപാ, ജിവ്ഹാവിഞ്ഞാണഞ്ച സുഖവേദനിയം. ഫസ്സം പടിച്ച ഉപ്പജ്ജതി സുഖാ വേദനാ. സംവിജ്ജതി ഖോ, ഗഹപതി, ജിവ്ഹാധാതു, രസാ ച അമനാപാ, ജിവ്ഹാവിഞ്ഞാണഞ്ച ദുക്ഖവേദനിയം. ഫസ്സം പടിച്ച ഉപ്പജ്ജതി ദുക്ഖാ വേദനാ. സംവിജ്ജതി ഖോ, ഗഹപതി, ജിവ്ഹാധാതു, രസാ ച ഉപേക്ഖാവേദനിയാ, ജിവ്ഹാവിഞ്ഞാണഞ്ച അദുക്ഖമസുഖവേദനിയം. ഫസ്സം പടിച്ച ഉപ്പജ്ജതി അദുക്ഖമസുഖാ വേദനാ…പേ॰… സംവിജ്ജതി ഖോ, ഗഹപതി, മനോധാതു, ധമ്മാ ച മനാപാ, മനോവിഞ്ഞാണഞ്ച സുഖവേദനിയം. ഫസ്സം പടിച്ച ഉപ്പജ്ജതി സുഖാ വേദനാ. സംവിജ്ജതി ഖോ, ഗഹപതി, മനോധാതു, ധമ്മാ ച അമനാപാ, മനോവിഞ്ഞാണഞ്ച ദുക്ഖവേദനിയം. ഫസ്സം പടിച്ച ഉപ്പജ്ജതി ദുക്ഖാ വേദനാ. സംവിജ്ജതി ഖോ, ഗഹപതി, മനോധാതു, ധമ്മാ ച ഉപേക്ഖാവേദനിയാ, മനോവിഞ്ഞാണഞ്ച അദുക്ഖമസുഖവേദനിയം. ഫസ്സം പടിച്ച ഉപ്പജ്ജതി അദുക്ഖമസുഖാ വേദനാ. ഏത്താവതാ ഖോ, ഗഹപതി, ധാതുനാനത്തം വുത്തം ഭഗവതാ''തി. ൧൨൮൦.

൭. ഹാലിദ്ദികാനിസുത്തം

൧൩൦. ഏകം സമയം ആയസ്മാ മഹാകച്ചാനോ അവന്തിസു വിഹരതി കുരരഘരേ [കുലഘരേ (സ്യാ॰ കം॰)] പപാതേ [പവത്തേ (സീ॰ പീ॰), സമ്പവത്തേ (സ്യാ॰ കം॰ ക॰) ഏത്ഥേവ അട്ഠമപിട്ഠേപി] പബ്ബതേ. അഥ ഖോ ഹാലിദ്ദികാനി [ഹാലിദ്ദകാനി (സീ॰ സ്യാ॰ കം॰)] ഗഹപതി യേനായസ്മാ മഹാകച്ചാനോ തേനുപസങ്കമി…പേ॰… ഏകമന്തം നിസിന്നോ ഖോ ഹാലിദ്ദികാനി ഗഹപതി ആയസ്മന്തം മഹാകച്ചാനം ഏതദവോച - ''വുത്തമിദം, ഭന്തേ, ഭഗവതാ - 'ധാതുനാനത്തം പടിച്ച ഉപ്പജ്ജതി ഫസ്സനാനത്തം; ഫസ്സനാനത്തം പടിച്ച ഉപ്പജ്ജതി വേദനാനാനത്ത'ന്തി. കഥം നു ഖോ, ഭന്തേ, ധാതുനാനത്തം പടിച്ച ഉപ്പജ്ജതി ഫസ്സനാനത്തം; ഫസ്സനാനത്തം പടിച്ച ഉപ്പജ്ജതി വേദനാനാനത്ത''ന്തി? ''ഇധ, ഗഹപതി, ഭിക്ഖു ചക്ഖുനാ രൂപം ദിസ്വാ 'മനാപം ഇത്ഥേത'ന്തി പജാനാതി ചക്ഖുവിഞ്ഞാണം സുഖവേദനിയഞ്ച [സുഖവേദനിയം, സുഖവേദനിയം (സീ॰ പീ॰), സുഖവേദനിയഞ്ച, സുഖവേദനിയം (സ്യാ॰ കം॰ ക॰) ഏവം ''ദുക്ഖവേദനിയഞ്ച അദുക്ഖമസുഖവേദനിയഞ്ചാ''തി പദേസുപി. അട്ഠകഥാടീകാ ഓലോകേതബ്ബാ]. ഫസ്സം പടിച്ച ഉപ്പജ്ജതി സുഖാ വേദനാ. ചക്ഖുനാ ഖോ പനേവ [പനേവം (സ്യാ॰ കം॰ ക॰)] രൂപം ദിസ്വാ 'അമനാപം ഇത്ഥേത'ന്തി പജാനാതി ചക്ഖുവിഞ്ഞാണം ദുക്ഖവേദനിയഞ്ച. ഫസ്സം പടിച്ച ഉപ്പജ്ജതി ദുക്ഖാ വേദനാ. ചക്ഖുനാ ഖോ പനേവ രൂപം ദിസ്വാ 'ഉപേക്ഖാട്ഠാനിയം [ഉപേക്ഖാവേദനിയം (ക॰)] ഇത്ഥേത'ന്തി പജാനാതി ചക്ഖുവിഞ്ഞാണം അദുക്ഖമസുഖവേദനിയഞ്ച. ഫസ്സം പടിച്ച ഉപ്പജ്ജതി അദുക്ഖമസുഖാ വേദനാ.

''പുന ചപരം, ഗഹപതി, ഭിക്ഖു സോതേന സദ്ദം സുത്വാ…പേ॰… ഘാനേന ഗന്ധം ഘായിത്വാ…പേ॰… ജിവ്ഹായ രസം സായിത്വാ…പേ॰… കായേന ഫോട്ഠബ്ബം ഫുസിത്വാ…പേ॰… മനസാ ധമ്മം വിഞ്ഞായ 'മനാപം ഇത്ഥേത'ന്തി പജാനാതി മനോവിഞ്ഞാണം സുഖവേദനിയഞ്ച . ഫസ്സം പടിച്ച ഉപ്പജ്ജതി സുഖാ വേദനാ. മനസാ ഖോ പനേവ ധമ്മം വിഞ്ഞായ 'അമനാപം ഇത്ഥേത'ന്തി പജാനാതി

മനോവിഞ്ഞാണം ദുക്ഖവേദനിയഞ്ച. ഫസ്സം പടിച്ച ഉപ്പജ്ജതി ദുക്ഖാ വേദനാ. മനസാ ഖോ പനേവ ധമ്മം വിഞ്ഞായ 'ഉപേക്ഖാട്ഠാനിയം ഇത്ഥേത'ന്തി പജാനാതി മനോവിഞ്ഞാണം അദുക്ഖമസുഖവേദനിയഞ്ച. ഫസ്സം പടിച്ച ഉപ്പജ്ജതി അദുക്ഖമസുഖാ വേദനാ. ഏവം ഖോ, ഗഹപതി, ധാതുനാനത്തം പടിച്ച ഉപ്പജ്ജതി ഫസ്സനാനത്തം; ഫസ്സനാനത്തം പടിച്ച ഉപ്പജ്ജതി വേദനാനാനത്ത''ന്തി. സത്തമം.

൮. നകുലപിതുസുത്തം

൧൩൧. ഏകം സമയം ഭഗവാ ഭഗ്ഗേസു വിഹരതി സുസുമാരഗിരേ ഭേസകളാവനേ മിഗദായേ. അഥ ഖോ നകുലപിതാ ഗഹപതി യേന ഭഗവാ തേനുപസങ്കമി...പേ॰... ഏകമന്തം നിസിന്നോ ഖോ നകുലപിതാ ഗഹപതി ഭഗവന്തം ഏതദവോച - ''കോ നു ഖോ, ഭന്തേ, ഹേതു, കോ പച്ചയോ യേന മിധേകച്ചേ സത്താ ദിട്ഠേവ ധമ്മേ നോ പരിനിബ്ബായന്തി? കോ പന, ഭന്തേ, ഹേതു, കോ പച്ചയോ യേന മിധേകച്ചേ സത്താ ദിട്ഠേവ ധമ്മേ പരിനിബ്ബായന്തീ''തി? ''സന്തി ഖോ, ഗഹപതി, ചക്ഖുവിഞ്ഞേയ്യാ രൂപാ ഇട്ഠാ കന്താ മനാപാ പിയരൂപാ കാമൂപസംഹിതാ രജനീയാ. തഞ്ചേ ഭിക്ഖു അഭിനന്ദതി അഭിവദതി അജ്ഝോസായ തിട്ഠതി. തസ്സ തം അഭിനന്ദതോ അഭിവദതോ അജ്ഝോസായ തിട്ഠതോ തന്നിസ്സിതം വിഞ്ഞാണം ഹോതി തദുപാദാനം. സഉപാദാനോ, ഗഹപതി, ഭിക്ഖു നോ പരിനിബ്ബായതി...പേ॰... സന്തി ഖോ, ഗഹപതി, ജിവ്ഹാവിഞ്ഞേയ്യാ രസാ...പേ॰... സന്തി ഖോ, ഗഹപതി, മനോവിഞ്ഞേയ്യാ ധമ്മാ ഇട്ഠാ കന്താ മനാപാ പിയരൂപാ കാമൂപസംഹിതാ രജനീയാ . തഞ്ചേ ഭിക്ഖു അഭിനന്ദതി അഭിവദതി അജ്ഝോസായ തിട്ഠതി. തസ്സ തം അഭിനന്ദതോ അഭിവദതോ അജ്ഝോസായ തിട്ഠതോ തന്നിസ്സിതം വിഞ്ഞാണം ഹോതി തദുപാദാനം. സഉപാദാനോ, ഗഹപതി, ഭിക്ഖു നോ പരിനിബ്ബായതി . അയം ഖോ, ഗഹപതി, ഹേതു അയം പച്ചയോ യേന മിധേകച്ചേ സത്താ ദിട്ഠേവ ധമ്മേ നോ പരിനിബ്ബായന്തി''.

''സന്തി ച ഖോ, ഗഹപതി, ചക്ഖുവിഞ്ഞേയ്യാ രൂപാ ഇട്ഠാ കന്താ മനാപാ പിയരൂപാ കാമൂപസംഹിതാ രജനീയാ. തഞ്ചേ ഭിക്ഖുനാഭിനന്ദതി നാഭിവദതി നാജ്ഝോസായ തിട്ഠതി. തസ്സ തം അനഭിനന്ദതോ അനഭിവദതോ അനജ്ഝോസായ തിട്ഠതോ ന തന്നിസ്സിതം വിഞ്ഞാണം ഹോതി, ന തദുപാദാനം. അനുപാദാനോ, ഗഹപതി, ഭിക്ഖു പരിനിബ്ബായതി...പേ॰... സന്തി ഖോ, ഗഹപതി, ജിവ്ഹാവിഞ്ഞേയ്യാ രസാ...പേ॰... സന്തി ഖോ, ഗഹപതി, മനോവിഞ്ഞേയ്യാ ധമ്മാ ഇട്ഠാ കന്താ മനാപാ പിയരൂപാ കാമൂപസംഹിതാ രജനീയാ. തഞ്ചേ ഭിക്ഖു നാഭിനന്ദതി നാഭിവദതി നാജ്ഝോസായ തിട്ഠതി. തസ്സ തം നാഭിനന്ദതോ നാഭിവദതോ അനജ്ഝോസായ തിട്ഠതോ ന തന്നിസ്സിതം വിഞ്ഞാണം ഹോതി ന തദുപാദാനം. അനുപാദാനോ, ഗഹപതി, ഭിക്ഖു പരിനിബ്ബായതി. അയം ഖോ, ഗഹപതി, ഹേതു, അയം പച്ചയോ യേന മിധേകച്ചേ സത്താ ദിട്ഠേവ ധമ്മേ പരിനിബ്ബായന്തീ''തി. അട്ഠമം.

൯. ലോഹിച്ചസുത്തം

൧൩൨. ഏകം സമയം ആയസ്മാ മഹാകച്ചാനോ അവന്തീസു വിഹരതി മക്കരകതേ [മക്കരകടേ (സീ॰ സ്യാ॰ കം॰ പീ॰)] അരഞ്ഞകുടികായം. അഥ ഖോ ലോഹിച്ചസ്സ ബ്രാഹ്മണസ്സ സമ്ബഹുലാ അന്തേവാസികാ കട്ഠഹാരകാ

മാണവകാ യേനായസ്മതോ മഹാകച്ചാനസ്സ അരഞ്ഞകുടികാ തേനുപസങ്കമിംസു; ഉപസങ്കമിത്വാ പരിതോ പരിതോ കുടികായ അനുചങ്കമന്തി അനുവിചരന്തി ഉച്ചാസദ്ദാ മഹാസദ്ദാ കാനിചി കാനിചി സേലേയ്യകാനി കരോന്തി [സേലിസ്സകാനി കരോന്താ (സീ॰)] - “ഇമേ പന മുണ്ഡകാ സമണകാ ഇബ്ഭാ കണ്ഹാ [കിണ്ഹാ (സീ॰ പീ॰)] ബന്ധുപാദാപച്ചാ, ഇമേസം ഭരതകാനം സക്കതാ ഗരുകതാ മാനിതാ പൂജിതാ അപചിതാ”തി. അഥ ഖോ ആയസ്മാ മഹാകച്ചാനോ വിഹാരാ നിക്ഖമിത്വാ തേ മാണവകേ ഏതദവോച - “മാ മാണവകാ സദ്ദമകത്ഥ; ധമ്മം വോ ഭാസിസ്സാമീ”തി. ഏവം വുത്തേ, തേ മാണവകാ തുണ്ഹീ അഹേസും. അഥ ഖോ ആയസ്മാ മഹാകച്ചാനോ തേ മാണവകേ ഗാഥാഹി അജ്ഝഭാസി -

“സീലുത്തമാ പുബ്ബതരാ അഹേസും,
തേ ബ്രാഹ്മണാ യേ പുരാണം സരന്തി;
ഗുത്താനി ദ്വാരാനി സുരക്ഖിതാനി,
അഹേസും തേസം അഭിഭുയ്യ കോധം.

“ധമ്മേ ച ഝാനേ ച രതാ അഹേസും,
തേ ബ്രാഹ്മണാ യേ പുരാണം സരന്തി;
ഇമേ ച വോക്കമ്മ ജപാമസേതി,
ഗോത്തേന മത്താ വിസമം ചരന്തി.

“കോധാഭിഭൂതാ പുഥുഅത്തദണ്ഡാ [കോധാഭിഭൂതാസുപുഥുത്തദണ്ഡാ (സ്യാ॰ കം॰ ക॰)],
വിരജ്ജമാനാ സതണ്ഹാതണ്ഹേസു;
അഗുത്തദ്വാരസ്സ ഭവന്തി മോഘാ,
സുപിനേവ ലദ്ധം പുരിസസ്സ വിത്തം.

“അനാസകാ ഥണ്ഡിലസായികാ ച;
പാതോ സിനാനഞ്ച തയോ ച വേദാ.

“ഖരാജിനം ജടാപങ്കോ, മന്താ സീലബ്ബതം തപോ;
കുഹനാ വങ്കദണ്ഡാ ച, ഉദകാചമനാനി ച.

“വണ്ണാ ഏതേ ബ്രാഹ്മണാനം, കതാ കിഞ്ചിക്ഖഭാവനാ;
ചിത്തഞ്ച സുസമാഹിതം, വിപ്പസന്നമനാവിലം;
അഖിലം സബ്ബഭൂതേസു, സോ മഗ്ഗോ ബ്രഹ്മപത്തിയാ”തി.

അഥ ഖോ തേ മാണവകാ കുപിതാ അനത്തമനാ യേന ലോഹിച്ചോ ബ്രാഹ്മണോ തേനുപസങ്കമിംസു; ഉപസങ്കമിത്വാ ലോഹിച്ചം ബ്രാഹ്മണം ഏതദവോചും - “യഗ്ഘേ! ഭവം ജാനേയ്യ, സമണോ മഹാകച്ചാനോ ബ്രാഹ്മണാനം മന്തേ [മന്തം (ക॰)] ഏകംസേന അപവദതി, പടിക്കോസതീ”തി? ഏവം വുത്തേ, ലോഹിച്ചോ ബ്രാഹ്മണോ കുപിതോ അഹോസി അനത്തമനോ. അഥ ഖോ ലോഹിച്ചസ്സ ബ്രാഹ്മണസ്സ ഏതദഹോസി - “ന ഖോ പന മേതം പതിരൂപം യോഹം അഞ്ഞദത്ഥു മാണവകാനംയേവ സുത്വാ സമണം മഹാകച്ചാനം അക്കോസേയ്യം [അക്കോസേയ്യം വിരുജ്ഝേയ്യം (സ്യാ॰ കം॰ ക॰)] പരിഭാസേയ്യം. യംനൂനാഹം ഉപസങ്കമിത്വാ പുച്ഛേയ്യ”ന്തി.

അഥ ഖോ ലോഹിച്ചോ ബ്രാഹ്മണോ തേഹി മാണവകേഹി സദ്ധിം യേനായസ്മാ മഹാകച്ചാനോ തേനുപസങ്കമി; ഉപസങ്കമിത്വാ ആയസ്മതാ മഹാകച്ചാനേന സദ്ധിം സമ്മോദി. സമ്മോദനീയം കഥം സാരണീയം വീതിസാരേത്വാ ഏകമന്തം നിസീദി. ഏകമന്തം നിസിന്നോ ഖോ ലോഹിച്ചോ ബ്രാഹ്മണോ ആയസ്മന്തം മഹാകച്ചാനം ഏതദവോച - "ആഗമംസു നു ഖ്വിധ, ഭോ കച്ചാന, അമ്ഹാകം സമ്ബഹുലാ അന്തേവാസികാ കട്ഠഹാരകാ മാണവകാ"തി? "ആഗമംസു ഖ്വിധ തേ, ബ്രാഹ്മണ, സമ്ബഹുലാ അന്തേവാസികാ കട്ഠഹാരകാ മാണവകാ"തി. "അഹു പന ഭോതോ കച്ചാനസ്സ തേഹി മാണവകേഹി സദ്ധിം കോചിദേവ കഥാസല്ലാപോ"തി? "അഹു ഖോ മേ, ബ്രാഹ്മണ, തേഹി മാണവകേഹി സദ്ധിം കോചിദേവ കഥാസല്ലാപോ"തി . "യഥാ കഥം പന ഭോതോ കച്ചാനസ്സ തേഹി മാണവകേഹി സദ്ധിം അഹോസി കഥാസല്ലാപോ"തി? "ഏവം ഖോ മേ, ബ്രാഹ്മണ, തേഹി മാണവകേഹി സദ്ധിം അഹോസി കഥാസല്ലാപോ -

"സീലുത്തമാ പുബ്ബതരാ അഹേസും,
തേ ബ്രാഹ്മണാ യേ പുരാണം സരന്തി;...പേ...;
അഖിലം സബ്ബഭൂതേസു,
സോ മഗ്ഗോ ബ്രഹ്മപത്തിയാ"തി.

"ഏവം ഖോ മേ, ബ്രാഹ്മണ, തേഹി മാണവകേഹി സദ്ധിം അഹോസി കഥാസല്ലാപോ"തി.

"'അഗുത്തദ്വാരോ'തി [അഗുത്തദ്വാരോ അഗുത്തദ്വാരോതി (ക॰)] ഭവം കച്ചാനോ ആഹ. കിത്താവതാ നു ഖോ, ഭോ കച്ചാന, അഗുത്തദ്വാരോ ഹോതീ"തി? "ഇധ, ബ്രാഹ്മണ, ഏകച്ചോ ചക്ഖുനാ രൂപം ദിസ്വാ പിയരൂപേ രൂപേ അധിമുച്ചതി, അപ്പിയരൂപേ രൂപേ ബ്യാപജ്ജതി, അനുപട്ഠിതകായസ്സതി [അനുപട്ഠിതായ സതിയാ (സ്യാ॰ കം॰ പീ॰ ക॰) ഉപരി ആസീവിസവഗ്ഗേ അവസ്സുതസുത്തേ പന "അനുപട്ഠിതകായസ്സതീ"ത്വേവ സബ്ബത്ഥ ദിസ്സതി] ച വിഹരതി, പരിത്തചേതസോ തഞ്ച ചേതോവിമുത്തിം പഞ്ഞാവിമുത്തിം യഥാഭൂതം നപ്പജാനാതി യത്ഥസ്സ തേ ഉപ്പന്നാ പാപകാ അകുസലാ ധമ്മാ അപരിസേസാ നിരുജ്ഝന്തി. സോതേന സദ്ദം സുത്വാ... ഘാനേന ഗന്ധം ഘായിത്വാ... ജിവ്ഹായ രസം സായിത്വാ... കായേന ഫോട്ഠബ്ബം ഫുസിത്വാ... മനസാ ധമ്മം വിഞ്ഞായ പിയരൂപേ ധമ്മേ അധിമുച്ചതി, അപ്പിയരൂപേ ച ധമ്മേ ബ്യാപജ്ജതി, അനുപട്ഠിതകായസ്സതി ച വിഹരതി, പരിത്തചേതസോ തഞ്ച ചേതോവിമുത്തിം പഞ്ഞാവിമുത്തിം യഥാഭൂതം നപ്പജാനാതി യത്ഥസ്സ തേ ഉപ്പന്നാ പാപകാ അകുസലാ ധമ്മാ അപരിസേസാ നിരുജ്ഝന്തി. ഏവം ഖോ, ബ്രാഹ്മണ, അഗുത്തദ്വാരോ ഹോതീ"തി. "അച്ഛരിയം, ഭോ കച്ചാന; അബ്ഭുതം, ഭോ കച്ചാന! യാവഞ്ചിദം ഭോതാ കച്ചാനേന അഗുത്തദ്വാരോവ സമാനോ അഗുത്തദ്വാരോതി അക്ഖാതോ.

"'ഗുത്തദ്വാരോ'തി ഭവം കച്ചാനോ ആഹ. കിത്താവതാ നു ഖോ, ഭോ കച്ചാന, ഗുത്തദ്വാരോ ഹോതീ"തി? "ഇധ, ബ്രാഹ്മണ, ഭിക്ഖു ചക്ഖുനാ രൂപം ദിസ്വാ പിയരൂപേ രൂപേ നാധിമുച്ചതി, അപ്പിയരൂപേ രൂപേ ന ബ്യാപജ്ജതി, ഉപട്ഠിതകായസ്സതി ച വിഹരതി, അപ്പമാണചേതസോ തഞ്ച ചേതോവിമുത്തിം പഞ്ഞാവിമുത്തിം യഥാഭൂതം പജാനാതി യത്ഥസ്സ തേ ഉപ്പന്നാ പാപകാ അകുസലാ ധമ്മാ അപരിസേസാ നിരുജ്ഝന്തി. സോതേന സദ്ദം സുത്വാ...

ഘാനേന ഗന്ധം ഘായിത്വാ... ജിവ്ഹായ രസം സായിത്വാ... കായേന ഫോട്ഠബ്ബം ഫുസിത്വാ... മനസാ ധമ്മം വിഞ്ഞായ പിയരൂപേ ധമ്മേ നാധിമുച്ചതി, അപ്പിയരൂപേ ധമ്മേ ന ബ്യാപജ്ജതി, ഉപട്ഠിതകായസ്സതി ച വിഹരതി, അപ്പമാണചേതസോ തഞ്ച ചേതോവിമുത്തിം പഞ്ഞാവിമുത്തിം യഥാഭൂതം പജാനാതി, യത്ഥസ്സ തേ ഉപ്പന്നാ പാപകാ അകുസലാ ധമ്മാ അപരിസേസാ നിരുജ്ഝന്തി. ഏവം ഖോ, ബ്രാഹ്മണ, ഗുത്തദ്വാരോ ഹോതീ''തി.

''അച്ഛരിയം, ഭോ കച്ചാന; അബ്ഭുതം, ഭോ കച്ചാന! യാവഞ്ചിദം ഭോതാ കച്ചാനേന ഗുത്തദ്വാരോവ സമാനോ ഗുത്തദ്വാരോതി അക്ഖാതോ. അഭിക്കന്തം, ഭോ കച്ചാന; അഭിക്കന്തം, ഭോ കച്ചാന! സേയ്യഥാപി, ഭോ കച്ചാന, നിക്കുജ്ജിതം വാ ഉക്കുജ്ജേയ്യ, പടിച്ഛന്നം വാ വിവരേയ്യ, മൂള്ഹസ്സ വാ മഗ്ഗം ആചിക്ഖേയ്യ, അന്ധകാരേ വാ തേലപജ്ജോതം ധാരേയ്യ, ചക്ഖുമന്തോ രൂപാനി ദക്ഖന്തീതി; ഏവമേവം ഭോതാ കച്ചാനേന അനേകപരിയായേന ധമ്മോ പകാസിതോ. ഏസാഹം, ഭോ കച്ചാന, തം ഭഗവന്തം സരണം ഗച്ഛാമി, ധമ്മഞ്ച, ഭിക്ഖുസങ്ഘഞ്ച. ഉപാസകം മം ഭവം കച്ചാനോ ധാരേതു അജ്ജതഗ്ഗേ പാണുപേതം സരണം ഗതം. യഥാ ച ഭവം കച്ചാനോ മക്കരകതേ ഉപാസകകുലാനി ഉപസങ്കമതി; ഏവമേവ ലോഹിച്ചകുലം ഉപസങ്കമതു. തത്ഥ യേ മാണവകാ വാ മാണവികാ വാ ഭവന്തം കച്ചാനം അഭിവാദേസ്സന്തി പച്ചുട്ഠിസ്സന്തി ആസനം വാ ഉദകം വാ ദസ്സന്തി, തേസം തം ഭവിസ്സതി ദീഘരത്തം ഹിതായ സുഖായാ''തി. നവമം.

൧൦. വേരഹച്ചാനിസുത്തം

൧൩൩. ഏകം സമയം ആയസ്മാ ഉദായീ കാമണ്ഡായം വിഹരതി തോദേയ്യസ്സ ബ്രാഹ്മണസ്സ അമ്ബവനേ. അഥ ഖോ വേരഹച്ചാനിഗോത്തായ ബ്രാഹ്മണിയാ അന്തേവാസീ മാണവകോ യേനായസ്മാ ഉദായീ തേനുപസങ്കമി; ഉപസങ്കമിത്വാ ആയസ്മതാ ഉദായിനാ സദ്ധിം സമ്മോദി. സമ്മോദനീയം കഥം സാരണീയം വീതിസാരേത്വാ ഏകമന്തം നിസീദി. ഏകമന്തം നിസിന്നം ഖോ തം മാണവകം ആയസ്മാ ഉദായീ ധമ്മിയാ കഥായ സന്ദസ്സേസി സമാദപേസി സമുത്തേജേസി സമ്പഹംസേസി. അഥ ഖോ സോ മാണവകോ ആയസ്മതാ ഉദായിനാ ധമ്മിയാ കഥായ സന്ദസ്സിതോ സമാദപിതോ സമുത്തേജിതോ സമ്പഹംസിതോ ഉട്ഠായാസനാ യേന വേരഹച്ചാനിഗോത്താ ബ്രാഹ്മണീ തേനുപസങ്കമി; ഉപസങ്കമിത്വാ വേരഹച്ചാനിഗോത്തം ബ്രാഹ്മണിം ഏതദവോച - ''യഗ്ഘേ, ഭോതി, ജാനേയ്യാസി [ഭോതി ജാനേയ്യ (സീ॰ പീ॰ ക॰), ഭോതീ ജാനേയ്യ (സ്യാ॰ കം॰)]! സമണോ ഉദായീ ധമ്മം ദേസേതി ആദികല്യാണം മജ്ഝേകല്യാണം പരിയോസാനകല്യാണം , സാത്ഥം സബ്യഞ്ജനം കേവലപരിപുണ്ണം പരിസുദ്ധം ബ്രഹ്മചരിയം പകാസേതീ''തി.

''തേന ഹി ത്വം, മാണവക, മമ വചനേന സമണം ഉദായിം നിമന്തേഹി സ്വാതനായ ഭത്തേനാ''തി . ''ഏവം ഭോതീ''തി ഖോ സോ മാണവകോ വേരഹച്ചാനിഗോത്തായ ബ്രാഹ്മണിയാ പടിസ്സുത്വാ യേനായസ്മാ ഉദായീ തേനുപസങ്കമി; ഉപസങ്കമിത്വാ ആയസ്മന്തം ഉദായിം ഏതദവോച - ''അധിവാസേതു കിര, ഭവം, ഉദായി, അമ്ഹാകം ആചരിയഭരിയായ വേരഹച്ചാനിഗോത്തായ ബ്രാഹ്മണിയാ സ്വാതനായ ഭത്ത''ന്തി. അധിവാസേസി ഖോ ആയസ്മാ ഉദായീ തുണ്ഹീഭാവേന. അഥ ഖോ ആയസ്മാ ഉദായീ തസ്സാ രത്തിയാ അച്ചയേന പുബ്ബണ്ഹസമയം നിവാസേത്വാ പത്തചീവരമാദായ യേന

വേരഹച്ചാനിഗോത്തായ ബ്രാഹ്മണിയാ നിവേസനം തേനുപസങ്കമി; ഉപസങ്കമിത്വാ പഞ്ഞത്തേ ആസനേ നിസീദി. അഥ ഖോ വേരഹച്ചാനിഗോത്താ ബ്രാഹ്മണീ ആയസ്മന്തം ഉദായിം പണീതേന ഖാദനീയേന ഭോജനീയേന സഹത്ഥാ സന്തപ്പേസി സമ്പവാരേസി. അഥ ഖോ വേരഹച്ചാനിഗോത്താ ബ്രാഹ്മണീ ആയസ്മന്തം ഉദായിം ഭുത്താവിം ഓനീതപത്തപാണിം പാദുകാ ആരോഹിത്വാ ഉച്ചേ ആസനേ നിസീദിത്വാ സീസം ഓഗുണ്ഠിത്വാ ആയസ്മന്തം ഉദായിം ഏതദവോച - ''ഭണ, സമണ, ധമ്മ''ന്തി. ''ഭവിസ്സതി, ഭഗിനി, സമയോ''തി വത്വാ ഉട്ഠായാസനാ പക്കമി [പക്കാമി (സ്യാ॰ കം॰ പീ॰)].

ദുതിയമ്പി ഖോ സോ മാണവകോ യേനായസ്മാ ഉദായീ തേനുപസങ്കമി; ഉപസങ്കമിത്വാ ആയസ്മതാ ഉദായിനാ സദ്ധിം സമ്മോദി. സമ്മോദനീയം കഥം സാരണീയം വീതിസാരേത്വാ ഏകമന്തം നിസീദി. ഏകമന്തം നിസിന്നം ഖോ തം മാണവകം ആയസ്മാ ഉദായീ ധമ്മിയാ കഥായ സന്ദസ്സേസി സമാദപേസി സമുത്തേജേസി സമ്പഹംസേസി. ദുതിയമ്പി ഖോ സോ മാണവകോ ആയസ്മതാ ഉദായിനാ ധമ്മിയാ കഥായ സന്ദസ്സിതോ സമാദപിതോ സമുത്തേജിതോ സമ്പഹംസിതോ ഉട്ഠായാസനാ യേന വേരഹച്ചാനിഗോത്താ ബ്രാഹ്മണീ തേനുപസങ്കമി; ഉപസങ്കമിത്വാ വേരഹച്ചാനിഗോത്തം ബ്രാഹ്മണിം ഏതദവോച - ''യഗ്ഘേ, ഭോതി, ജാനേയ്യാസി! സമണോ ഉദായീ ധമ്മം ദേസേതി ആദികല്യാണം മജ്ഝേകല്യാണം പരിയോസാനകല്യാണം , സാത്ഥം സബ്യഞ്ജനം കേവലപരിപുണ്ണം പരിസുദ്ധം ബ്രഹ്മചരിയം പകാസേതീ''തി.

''ഏവമേവം പന ത്വം, മാണവക, സമണസ്സ ഉദായിസ്സ വണ്ണം ഭാസസി. സമണോ പനുദായീ 'ഭണ, സമണ, ധമ്മ'ന്തി വുത്തോ സമാനോ 'ഭവിസ്സതി, ഭഗിനി, സമയോ'തി വത്വാ ഉട്ഠായാസനാ പക്കന്തോ''തി. ''തഥാ ഹി പന ത്വം, ഭോതി, പാദുകാ ആരോഹിത്വാ ഉച്ചേ ആസനേ നിസീദിത്വാ സീസം ഓഗുണ്ഠിത്വാ ഏതദവോച - 'ഭണ, സമണ, ധമ്മ'ന്തി. ധമ്മഗരുനോ ഹി തേ ഭവന്തോ ധമ്മഗാരവാ''തി. ''തേന ഹി ത്വം, മാണവക, മമ വചനേന സമണം ഉദായിം നിമന്തേഹി സ്വാതനായ ഭത്തേനാ''തി. ''ഏവം, ഭോതീ''തി ഖോ സോ മാണവകോ വേരഹച്ചാനിഗോത്തായ ബ്രാഹ്മണിയാ പടിസ്സുത്വാ യേനായസ്മാ ഉദായീ തേനുപസങ്കമി; ഉപസങ്കമിത്വാ ആയസ്മന്തം ഉദായിം ഏതദവോച - ''അധിവാസേതു കിര ഭവം ഉദായീ അമ്ഹാകം ആചരിയഭരിയായ വേരഹച്ചാനിഗോത്തായ ബ്രാഹ്മണിയാ സ്വാതനായ ഭത്ത''ന്തി. അധിവാസേസി ഖോ ആയസ്മാ ഉദായീ തുണ്ഹീഭാവേന.

അഥ ഖോ ആയസ്മാ ഉദായീ തസ്സാ രത്തിയാ അച്ചയേന പുബ്ബണ്ഹസമയം നിവാസേത്വാ പത്തചീവരമാദായ യേന വേരഹച്ചാനിഗോത്തായ ബ്രാഹ്മണിയാ നിവേസനം തേനുപസങ്കമി; ഉപസങ്കമിത്വാ പഞ്ഞത്തേ ആസനേ നിസീദി. അഥ ഖോ വേരഹച്ചാനിഗോത്താ ബ്രാഹ്മണീ ആയസ്മന്തം ഉദായിം പണീതേന ഖാദനീയേന ഭോജനീയേന സഹത്ഥാ സന്തപ്പേസി സമ്പവാരേസി. അഥ ഖോ വേരഹച്ചാനിഗോത്താ ബ്രാഹ്മണീ ആയസ്മന്തം ഉദായിം ഭുത്താവിം ഓനീതപത്തപാണിം പാദുകാ ഓരോഹിത്വാ നീചേ ആസനേ നിസീദിത്വാ സീസം വിവരിത്വാ ആയസ്മന്തം ഉദായിം ഏതദവോച - ''കിസ്മിം നു ഖോ, ഭന്തേ, സതി അരഹന്തോ സുഖദുക്ഖം പഞ്ഞപേന്തി, കിസ്മിം അസതി അരഹന്തോ സുഖദുക്ഖം ന പഞ്ഞപേന്തീ''തി?

“ചക്ഖുസ്മിം ഖോ, ഭഗിനി, സതി അരഹന്തോ സുഖദുക്ഖം പഞ്ഞപേന്തി, ചക്ഖുസ്മിം അസതി അരഹന്തോ സുഖദുക്ഖം ന പഞ്ഞപേന്തി…പേ॰… ജിവ്ഹായ സതി അരഹന്തോ സുഖദുക്ഖം പഞ്ഞപേന്തി, ജിവ്ഹായ അസതി അരഹന്തോ സുഖദുക്ഖം ന പഞ്ഞപേന്തി…പേ॰…. മനസ്മിം സതി അരഹന്തോ സുഖദുക്ഖം പഞ്ഞപേന്തി, മനസ്മിം അസതി അരഹന്തോ സുഖദുക്ഖം ന പഞ്ഞപേന്തീ”തി.

ഏവം വുത്തേ, വേരഹച്ചാനിഗോത്താ ബ്രാഹ്മണീ ആയസ്മന്തം ഉദായിം ഏതദവോച - “അഭിക്കന്തം, ഭന്തേ; അഭിക്കന്തം, ഭന്തേ! സേയ്യഥാപി, ഭന്തേ, നിക്കുജ്ജിതം വാ ഉക്കുജ്ജേയ്യ , പടിച്ഛന്നം വാ വിവരേയ്യ, മൂള്ഹസ്സ വാ മഗ്ഗം ആചിക്ഖേയ്യ, അന്ധകാരേ വാ തേലപജ്ജോതം ധാരേയ്യ, ചക്ഖുമന്തോ രൂപാനി ദക്ഖന്തീതി; ഏവമേവം അയ്യേന ഉദായിനാ അനേകപരിയായേന ധമ്മോ പകാസിതോ. ഏസാഹം, അയ്യ ഉദായി, തം ഭഗവന്തം സരണം ഗച്ഛാമി, ധമ്മഞ്ച, ഭിക്ഖുസങ്ഘഞ്ച. ഉപാസികം മം അയ്യോ ഉദായീ ധാരേതു അജ്ജതഗ്ഗേ പാണുപേതം സരണം ഗത”ന്തി. ദസമം.

ഗഹപതിവഗ്ഗോ തേരസമോ.

തസ്സുദ്ദാനം -

വേസാലീ വജ്ജീ നാളന്ദാ, ഭാരദ്വാജ സോണോ ച ഘോസിതോ;
ഹാലിദ്ദികോ നകുലപിതാ, ലോഹിച്ചോ വേരഹച്ചാനീതി.

൧൪. ദേവദഹവഗ്ഗോ

൧. ദേവദഹസുത്തം

൧൩൪. ഏകം സമയം ഭഗവാ സക്കേസു വിഹരതി ദേവദഹം നാമ സക്യാനം നിഗമോ. തത്ര ഖോ ഭഗവാ ഭിക്ഖൂ ആമന്തേസി - “നാഹം, ഭിക്ഖവേ, സബ്ബേസംയേവ ഭിക്ഖൂനം ഛസു ഫസ്സായതനേസു അപ്പമാദേന കരണീയന്തി വദാമി, ന ച പനാഹം, ഭിക്ഖവേ, സബ്ബേസംയേവ ഭിക്ഖൂനം ഛസു ഫസ്സായതനേസു നാപ്പമാദേന കരണീയന്തി വദാമി. യേ തേ, ഭിക്ഖവേ, ഭിക്ഖൂ അരഹന്തോ ഖീണാസവാ വുസിതവന്തോ കതകരണീയാ ഓഹിതഭാരാ അനുപ്പത്തസദത്ഥാ പരിക്ഖീണഭവസംയോജനാ സമ്മദഞ്ഞാ വിമുത്താ, തേസാഹം, ഭിക്ഖവേ, ഭിക്ഖൂനം ഛസു ഫസ്സായതനേസു നാപ്പമാദേന കരണീയന്തി വദാമി. തം കിസ്സ ഹേതു? കതം തേസം അപ്പമാദേന, അഭബ്ബാ തേ പമജ്ജിതും. യേ ച ഖോ തേ, ഭിക്ഖവേ, ഭിക്ഖൂ സേക്ഖാ [സേഖാ (സീ॰ സ്യാ॰ കം॰ പീ॰ ക॰)] അപ്പത്തമാനസാ അനുത്തരം യോഗക്ഖേമം പത്ഥയമാനാ വിഹരന്തി, തേസാഹം, ഭിക്ഖവേ, ഭിക്ഖൂനം ഛസു ഫസ്സായതനേസു അപ്പമാദേന കരണീയന്തി വദാമി. തം കിസ്സ ഹേതു? സന്തി, ഭിക്ഖവേ, ചക്ഖുവിഞ്ഞേയ്യാ രൂപാ മനോരമാപി, അമനോരമാപി. ത്യാസ്സ ഫുസ്സ ഫുസ്സ ചിത്തം ന പരിയാദായ തിട്ഠന്തി. ചേതസോ അപരിയാദാനാ ആരദ്ധം ഹോതി വീരിയം അസല്ലീനം, ഉപട്ഠിതാ സതി അസമ്മുട്ഠാ [അപമ്മുട്ഠാ (സീ॰), അപ്പമുട്ഠാ (സ്യാ॰ കം॰)], പസ്സദ്ധോ കായോ അസാരദ്ധോ, സമാഹിതം ചിത്തം ഏകഗ്ഗം. ഇമം ഖ്വാഹം, ഭിക്ഖവേ, അപ്പമാദഫലം സമ്പസ്സമാനോ തേസം ഭിക്ഖൂനം ഛസു ഫസ്സായതനേസു അപ്പമാദേന കരണീയന്തി വദാമി…പേ॰…

സന്തി, ഭിക്ഖവേ, മനോവിഞ്ഞേയ്യാ ധമ്മാ മനോരമാപി അമനോരമാപി. ത്യാസ്സ ഫുസ്സ ഫുസ്സ ചിത്തം ന പരിയാദായ തിട്ഠന്തി. ചേതസോ അപരിയാദാനാ ആരദ്ധം ഹോതി വീരിയം അസല്ലീനം, ഉപട്ഠിതാ സതി അസമ്മുട്ഠാ, പസ്സദ്ധോ കായോ അസാരദ്ധോ, സമാഹിതം ചിത്തം ഏകഗ്ഗം. ഇമം ഖ്വാഹം, ഭിക്ഖവേ, അപ്പമാദഫലം സമ്പസ്സമാനോ തേസം ഭിക്ഖൂനം ഛസു [ഛസ്സു (സീ॰)] ഫസ്സായതനേസു അപ്പമാദേന കരണീയന്തി വദാമീ''തി. പഠമം.

൨. ഖണസുത്തം

൧൩൫. ''ലാഭാ വോ, ഭിക്ഖവേ, സുലദ്ധം വോ, ഭിക്ഖവേ, ഖണോ വോ പടിലദ്ധോ ബ്രഹ്മചരിയവാസായ. ദിട്ഠാ മയാ, ഭിക്ഖവേ, ഛഫസ്സായതനികാ നാമ നിരയാ. തത്ഥ യം കിഞ്ചി ചക്ഖുനാ രൂപം പസ്സതി അനിട്ഠരൂപംയേവ പസ്സതി, നോ ഇട്ഠരൂപം; അകന്തരൂപംയേവ പസ്സതി, നോ കന്തരൂപം; അമനാപരൂപംയേവ പസ്സതി, നോ മനാപരൂപം. യം കിഞ്ചി സോതേന സദ്ദം സുണാതി…പേ॰… യം കിഞ്ചി ഘാനേന ഗന്ധം ഘായതി…പേ॰… യം കിഞ്ചി ജിവ്ഹായ രസം സായതി…പേ॰… യം കിഞ്ചി കായേന ഫോട്ഠബ്ബം ഫുസതി…പേ॰… യം കിഞ്ചി മനസാ ധമ്മം വിജാനാതി അനിട്ഠരൂപംയേവ വിജാനാതി, നോ ഇട്ഠരൂപം; അകന്തരൂപംയേവ വിജാനാതി, നോ കന്തരൂപം; അമനാപരൂപംയേവ വിജാനാതി, നോ മനാപരൂപം. ലാഭാ വോ, ഭിക്ഖവേ, സുലദ്ധം വോ, ഭിക്ഖവേ, ഖണോ വോ പടിലദ്ധോ ബ്രഹ്മചരിയവാസായ. ദിട്ഠാ മയാ, ഭിക്ഖവേ, ഛഫസ്സായതനികാ നാമ സഗ്ഗാ. തത്ഥ യം കിഞ്ചി ചക്ഖുനാ രൂപം പസ്സതി ഇട്ഠരൂപംയേവ പസ്സതി, നോ അനിട്ഠരൂപം; കന്തരൂപംയേവ പസ്സതി, നോ അകന്തരൂപം; മനാപരൂപംയേവ പസ്സതി, നോ അമനാപരൂപം…പേ॰… യം കിഞ്ചി ജിവ്ഹായ രസം സായതി…പേ॰… യം കിഞ്ചി മനസാ ധമ്മം വിജാനാതി ഇട്ഠരൂപംയേവ വിജാനാതി, നോ അനിട്ഠരൂപം; കന്തരൂപംയേവ വിജാനാതി, നോ അകന്തരൂപം; മനാപരൂപംയേവ വിജാനാതി, നോ അമനാപരൂപം. ലാഭാ വോ, ഭിക്ഖവേ, സുലദ്ധം വോ, ഭിക്ഖവേ, ഖണോ വോ പടിലദ്ധോ ബ്രഹ്മചരിയവാസായാ''തി. ദുതിയം.

൩. പഠമരൂപാരാമസുത്തം

൧൩൬. ''രൂപാരാമാ, ഭിക്ഖവേ, ദേവമനുസ്സാ രൂപരതാ രൂപസമ്മുദിതാ. രൂപവിപരിണാമവിരാഗനിരോധാ ദുക്ഖാ, ഭിക്ഖവേ, ദേവമനുസ്സാ വിഹരന്തി. സദ്ദാരാമാ, ഭിക്ഖവേ , ദേവമനുസ്സാ സദ്ദരതാ സദ്ദസമ്മുദിതാ. സദ്ദവിപരിണാമവിരാഗനിരോധാ ദുക്ഖാ, ഭിക്ഖവേ, ദേവമനുസ്സാ വിഹരന്തി. ഗന്ധാരാമാ… രസാരാമാ… ഫോട്ഠബ്ബാരാമാ… ധമ്മാരാമാ, ഭിക്ഖവേ, ദേവമനുസ്സാ ധമ്മരതാ ധമ്മസമ്മുദിതാ. ധമ്മവിപരിണാമവിരാഗനിരോധാ ദുക്ഖാ, ഭിക്ഖവേ, ദേവമനുസ്സാ വിഹരന്തി. തഥാഗതോ ച ഖോ, ഭിക്ഖവേ, അരഹം സമ്മാസമ്ബുദ്ധോ രൂപാനം സമുദയഞ്ച അത്ഥങ്ഗമഞ്ച അസ്സാദഞ്ച ആദീനവം ച നിസ്സരണഞ്ച യഥാഭൂതം വിദിത്വാ ന രൂപാരാമോ ന രൂപരതോ ന രൂപസമ്മുദിതോ. രൂപവിപരിണാമവിരാഗനിരോധാ സുഖോ, ഭിക്ഖവേ, തഥാഗതോ വിഹരതി. സദ്ദാനം… ഗന്ധാനം… രസാനം… ഫോട്ഠബ്ബാനം… ധമ്മാനം സമുദയഞ്ച അത്ഥങ്ഗമഞ്ച അസ്സാദഞ്ച ആദീനവഞ്ച നിസ്സരണഞ്ച യഥാഭൂതം വിദിത്വാ ന ധമ്മാരാമോ, ന ധമ്മരതോ, ന ധമ്മസമ്മുദിതോ.

ധമ്മവിപരിണാമവിരാഗനിരോധാ സുഖോ, ഭിക്ഖവേ, തഥാഗതോ വിഹരതി”. ഇദമവോച ഭഗവാ. ഇദം വത്വാന സുഗതോ അഥാപരം ഏതദവോച സത്ഥാ -

“രൂപാ സദ്ദാ രസാ ഗന്ധാ, ഫസ്സാ ധമ്മാ ച കേവലാ;
ഇട്ഠാ കന്താ മനാപാ ച, യാവതത്ഥീതി വുച്ചതി.

“സദേവകസ്സ ലോകസ്സ, ഏതേ വോ സുഖസമ്മതാ;
യത്ഥ ചേതേ നിരുജ്ഝന്തി, തം തേസം ദുക്ഖസമ്മതം.

“സുഖം [സുഖന്തി (സീ॰)] ദിട്ഠമരിയേഭി, സക്കായസ്സ നിരോധനം;
പച്ചനീകമിദം ഹോതി, സബ്ബലോകേന പസ്സതം.

“യം പരേ സുഖതോ ആഹു, തദരിയാ ആഹു ദുക്ഖതോ;
യം പരേ ദുക്ഖതോ ആഹു, തദരിയാ സുഖതോ വിദൂ.

“പസ്സ ധമ്മം ദുരാജാനം, സമ്മൂള്ഹേത്ഥ അവിദ്ദസു;
നിവുതാനം തമോ ഹോതി, അന്ധകാരോ അപസ്സതം.

“സതഞ്ച വിവടം ഹോതി, ആലോകോ പസ്സതാമി;
സന്തികേ ന വിജാനന്തി, മഗ്ഗാ [മഗാ (സീ॰)] ധമ്മസ്സ അകോവിദാ.

“ഭവരാഗപരേതേഭി , ഭവരാഗാനുസാരീഭി [ഭവസോതാനുസാരിഭി (സ്യാ॰ കം॰ പീ॰), ഭവസോതാനുസാരിഹി (സീ॰)];
മാരധേയ്യാനുപന്നേഹി, നായം ധമ്മോ സുസമ്ബുധോ.

“കോ നു അഞ്ഞത്ര മരിയേഭി, പദം സമ്ബുദ്ധുമരഹതി;
യം പദം സമ്മദഞ്ഞായ, പരിനിബ്ബന്തി അനാസവാ”തി. തതിയം;

൪. ദുതിയരൂപാരാമസുത്തം

൧൩൭. “രൂപാരാമാ, ഭിക്ഖവേ, ദേവമനുസ്സാ രൂപരതാ രൂപസമ്മുദിതാ. രൂപവിപരിണാമവിരാഗനിരോധാ ദുക്ഖാ, ഭിക്ഖവേ, ദേവമനുസ്സാ വിഹരന്തി. സദ്ദാരാമാ… ഗന്ധാരാമാ… രസാരാമാ … ഫോട്ഠബ്ബാരാമാ… ധമ്മാരാമാ, ഭിക്ഖവേ, ദേവമനുസ്സാ ധമ്മരതാ ധമ്മസമ്മുദിതാ. ധമ്മവിപരിണാമവിരാഗനിരോധാ ദുക്ഖാ, ഭിക്ഖവേ, ദേവമനുസ്സാ വിഹരന്തി. തഥാഗതോ ച, ഭിക്ഖവേ, അരഹം സമ്മാസമ്ബുദ്ധോ രൂപാനം സമുദയഞ്ച അത്ഥങ്ഗമഞ്ച അസ്സാദഞ്ച ആദീനവഞ്ച നിസ്സരണഞ്ച യഥാഭൂതം വിദിത്വാ ന രൂപാരാമോ ന രൂപരതോ ന രൂപസമ്മുദിതോ. രൂപവിപരിണാമവിരാഗനിരോധാ സുഖോ, ഭിക്ഖവേ, തഥാഗതോ വിഹരതി. സദ്ദാനം… ഗന്ധാനം… രസാനം… ഫോട്ഠബ്ബാനം… ധമ്മാനം സമുദയഞ്ച അത്ഥങ്ഗമഞ്ച അസ്സാദഞ്ച ആദീനവഞ്ച നിസ്സരണഞ്ച യഥാഭൂതം വിദിത്വാ ന ധമ്മാരാമോ ന ധമ്മരതോ ന ധമ്മസമ്മുദിതോ. ധമ്മവിപരിണാമവിരാഗനിരോധാ സുഖോ, ഭിക്ഖവേ, തഥാഗതോ വിഹരതീ”തി. ചതുത്ഥം.

൫. പഠമനതുമ്ഹാകംസുത്തം

൧൩൮. "യം, ഭിക്ഖവേ, ന തുമ്ഹാകം തം പജഹഥ. തം വോ പഹീനം ഹിതായ സുഖായ ഭവിസ്സതി. കിഞ്ച, ഭിക്ഖവേ, ന തുമ്ഹാകം? ചക്ഖു, ഭിക്ഖവേ, ന തുമ്ഹാകം; തം പജഹഥ. തം വോ പഹീനം ഹിതായ സുഖായ ഭവിസ്സതി...പേ॰... ജിവ്ഹാ ന തുമ്ഹാകം ; തം പജഹഥ. സാ വോ പഹീനാ ഹിതായ സുഖായ ഭവിസ്സതി...പേ॰... മനോ ന തുമ്ഹാകം; തം പജഹഥ. സോ വോ പഹീനോ ഹിതായ സുഖായ ഭവിസ്സതി. സേയ്യഥാപി, ഭിക്ഖവേ, യം ഇമസ്മിം ജേതവനേ തിണകട്ഠസാഖാപലാസം തം ജനോ ഹരേയ്യ വാ ഡഹേയ്യ വാ യഥാപച്ചയം വാ കരേയ്യ, അപി നു തുമ്ഹാകം ഏവമസ്സ - 'അമ്ഹേ ജനോ ഹരതി വാ ഡഹതി വാ യഥാപച്ചയം വാ കരോതീ'"തി? "നോ ഹേതം, ഭന്തേ". "തം കിസ്സ ഹേതു"? "ന ഹി നോ ഏതം, ഭന്തേ, അത്താ വാ അത്തനിയം വാ"തി. "ഏവമേവ ഖോ, ഭിക്ഖവേ, ചക്ഖു ന തുമ്ഹാകം; തം പജഹഥ. തം വോ പഹീനം ഹിതായ സുഖായ ഭവിസ്സതി...പേ॰... ജിവ്ഹാ ന തുമ്ഹാകം; തം പജഹഥ. സാ വോ പഹീനാ ഹിതായ സുഖായ ഭവിസ്സതി... പേ॰... മനോ ന തുമ്ഹാകം ; തം പജഹഥ. സോ വോ പഹീനോ ഹിതായ സുഖായ ഭവിസ്സതീ"തി. പഞ്ചമം.

൬. ദുതിയനതുമ്ഹാകംസുത്തം

൧൩൯. "യം, ഭിക്ഖവേ, ന തുമ്ഹാകം, തം പജഹഥ. തം വോ പഹീനം ഹിതായ സുഖായ ഭവിസ്സതി . കിഞ്ച, ഭിക്ഖവേ, ന തുമ്ഹാകം? രൂപാ, ഭിക്ഖവേ, ന തുമ്ഹാകം; തേ പജഹഥ. തേ വോ പഹീനാ ഹിതായ സുഖായ ഭവിസ്സന്തി. സദ്ദാ... ഗന്ധാ... രസാ... ഫോട്ഠബ്ബാ... ധമ്മാ ന തുമ്ഹാകം; തേ പജഹഥ. തേ വോ പഹീനാ ഹിതായ സുഖായ ഭവിസ്സന്തി. സേയ്യഥാപി, ഭിക്ഖവേ, യം ഇമസ്മിം ജേതവനേ...പേ॰... ഏവമേവ ഖോ, ഭിക്ഖവേ, രൂപാ ന തുമ്ഹാകം; തേ പജഹഥ. തേ വോ പഹീനാ ഹിതായ സുഖായ ഭവിസ്സന്തീ"തി. ഛട്ഠം.

൭. അജ്ഝത്താനിച്ചഹേതുസുത്തം

൧൪൦. "ചക്ഖും, ഭിക്ഖവേ, അനിച്ചം. യോപി ഹേതു, യോപി പച്ചയോ ചക്ഖുസ്സ ഉപ്പാദായ, സോപി അനിച്ചോ. അനിച്ചസമ്ഭൂതം, ഭിക്ഖവേ, ചക്ഖു കുതോ നിച്ചം ഭവിസ്സതി...പേ॰... ജിവ്ഹാ അനിച്ചാ. യോപി ഹേതു, യോപി പച്ചയോ ജിവ്ഹായ ഉപ്പാദായ സോപി അനിച്ചോ. അനിച്ചസമ്ഭൂതാ, ഭിക്ഖവേ, ജിവ്ഹാ കുതോ നിച്ചാ ഭവിസ്സതി...പേ॰... മനോ അനിച്ചോ. യോപി, ഭിക്ഖവേ, ഹേതു യോപി പച്ചയോ മനസ്സ ഉപ്പാദായ, സോപി അനിച്ചോ. അനിച്ചസമ്ഭൂതോ, ഭിക്ഖവേ, മനോ കുതോ നിച്ചോ ഭവിസ്സതി! ഏവം പസ്സം, ഭിക്ഖവേ, സുതവാ അരിയസാവകോ ചക്ഖുസ്മിമ്പി നിബ്ബിന്ദതി...പേ॰... ജിവ്ഹായപി നിബ്ബിന്ദതി...പേ॰... നിബ്ബിന്ദം വിരജ്ജതി; വിരാഗാ വിമുച്ചതി; വിമുത്തസ്മിം വിമുത്തമിതി ഞാണം ഹോതി. 'ഖീണാ ജാതി, വുസിതം ബ്രഹ്മചരിയം, കതം കരണീയം, നാപരം ഇത്ഥത്തായാ'തി പജാനാതീ"തി. സത്തമം.

൮. അജ്ഝത്തദുക്ഖഹേതുസുത്തം

൧൪൧. "ചക്ഖും, ഭിക്ഖവേ, ദുക്ഖം. യോപി ഹേതു യോപി പച്ചയോ ചക്ഖുസ്സ ഉപ്പാദായ, സോപി ദുക്ഖോ. ദുക്ഖസമ്ഭൂതം, ഭിക്ഖവേ, ചക്ഖു

കുതോ സുഖം ഭവിസ്സതി...പേ॰... ജിവ്ഹാ ദുക്ഖാ. യോപി ഹേതു, യോപി പച്ചയോ ജിവ്ഹായ ഉപ്പാദായ, സോപി ദുക്ഖോ. ദുക്ഖസമ്ഭൂതാ, ഭിക്ഖവേ, ജിവ്ഹാ കുതോ സുഖാ ഭവിസ്സതി...പേ॰... മനോ ദുക്ഖോ. യോപി ഹേതു യോപി പച്ചയോ മനസ്സ ഉപ്പാദായ, സോപി ദുക്ഖോ. ദുക്ഖസമ്ഭൂതോ, ഭിക്ഖവേ, മനോ കുതോ സുഖോ ഭവിസ്സതി! ഏവം പസ്സം...പേ॰... 'ഖീണാ ജാതി, വുസിതം ബ്രഹ്മചരിയം, കതം കരണീയം, നാപരം ഇത്ഥത്തായാ'തി പജാനാതീ''തി. അട്ഠമം.

൯. അജ്ഝത്താനത്തഹേതുസുത്തം

൧൯൨. ''ചക്ഖും , ഭിക്ഖവേ, അനത്താ. യോപി ഹേതു, യോപി പച്ചയോ ചക്ഖുസ്സ ഉപ്പാദായ, സോപി അനത്താ. അനത്തസമ്ഭൂതം, ഭിക്ഖവേ, ചക്ഖു കുതോ അത്താ ഭവിസ്സതി...പേ॰... ജിവ്ഹാ അനത്താ. യോപി ഹേതു യോപി പച്ചയോ ജിവ്ഹായ ഉപ്പാദായ, സോപി അനത്താ. അനത്തസമ്ഭൂതാ, ഭിക്ഖവേ, ജിവ്ഹാ കുതോ അത്താ ഭവിസ്സതി...പേ॰... മനോ അനത്താ. യോപി ഹേതു യോപി പച്ചയോ മനസ്സ ഉപ്പാദായ , സോപി അനത്താ. അനത്തസമ്ഭൂതോ, ഭിക്ഖവേ, മനോ കുതോ അത്താ ഭവിസ്സതി! ഏവം പസ്സം...പേ॰... 'ഖീണാ ജാതി, വുസിതം ബ്രഹ്മചരിയം, കതം കരണീയം, നാപരം ഇത്ഥത്തായാ'തി പജാനാതീ''തി. നവമം.

൧൦. ബാഹിരാനിച്ചഹേതുസുത്തം

൧൯൩. ''രൂപാ, ഭിക്ഖവേ, അനിച്ചാ. യോപി ഹേതു, യോപി പച്ചയോ രൂപാനം ഉപ്പാദായ, സോപി അനിച്ചോ. അനിച്ചസമ്ഭൂതാ, ഭിക്ഖവേ, രൂപാ കുതോ നിച്ചാ ഭവിസ്സന്തി! സദ്ദാ... ഗന്ധാ... രസാ... ഫോട്ഠബ്ബാ... ധമ്മാ അനിച്ചാ. യോപി ഹേതു, യോപി പച്ചയോ ധമ്മാനം ഉപ്പാദായ, സോപി അനിച്ചോ. അനിച്ചസമ്ഭൂതാ, ഭിക്ഖവേ, ധമ്മാ കുതോ നിച്ചാ ഭവിസ്സന്തി! ഏവം പസ്സം...പേ॰... 'ഖീണാ ജാതി, വുസിതം ബ്രഹ്മചരിയം, കതം കരണീയം, നാപരം ഇത്ഥത്തായാ'തി പജാനാതീ''തി. ദസമം.

൧൧. ബാഹിരദുക്ഖഹേതുസുത്തം

൧൯൪. ''രൂപാ, ഭിക്ഖവേ, ദുക്ഖാ. യോപി ഹേതു, യോപി പച്ചയോ രൂപാനം ഉപ്പാദായ, സോപി ദുക്ഖോ. ദുക്ഖസമ്ഭൂതാ, ഭിക്ഖവേ, രൂപാ കുതോ സുഖാ ഭവിസ്സന്തി! സദ്ദാ... ഗന്ധാ... രസാ... ഫോട്ഠബ്ബാ... ധമ്മാ ദുക്ഖാ. യോപി ഹേതു, യോപി പച്ചയോ ധമ്മാനം ഉപ്പാദായ, സോപി ദുക്ഖോ. ദുക്ഖസമ്ഭൂതാ, ഭിക്ഖവേ, ധമ്മാ കുതോ സുഖാ ഭവിസ്സന്തി! ഏവം പസ്സം...പേ॰... 'ഖീണാ ജാതി, വുസിതം ബ്രഹ്മചരിയം, കതം കരണീയം, നാപരം ഇത്ഥത്തായാ'തി പജാനാതീ''തി. ഏകാദസമം.

൧൨. ബാഹിരാനത്തഹേതുസുത്തം

൧൯൫. ''രൂപാ , ഭിക്ഖവേ, അനത്താ. യോപി ഹേതു, യോപി പച്ചയോ രൂപാനം ഉപ്പാദായ, സോപി അനത്താ. അനത്തസമ്ഭൂതാ, ഭിക്ഖവേ, രൂപാ കുതോ അത്താ ഭവിസ്സന്തി! സദ്ദാ... ഗന്ധാ... രസാ... ഫോട്ഠബ്ബാ... ധമ്മാ അനത്താ. യോപി ഹേതു, യോപി പച്ചയോ ധമ്മാനം ഉപ്പാദായ, സോപി അനത്താ.

അനത്തസമ്ഭൂതാ, ഭിക്ഖവേ, ധമ്മാ കുതോ അത്താ ഭവിസ്സന്തി! ഏവം പസ്സം , ഭിക്ഖവേ, സുതവാ അരിയസാവകോ രൂപേസുപി നിബ്ബിന്ദതി, സദ്ദേസുപി... ഗന്ധേസുപി... രസേസുപി... ഫോട്ഠബ്ബേസുപി... ധമ്മേസുപി നിബ്ബിന്ദതി. നിബ്ബിന്ദം വിരജ്ജതി; വിരാഗാ വിമുച്ചതി; വിമുത്തസ്മിം വിമുത്തമിതി ഞാണം ഹോതി. 'ഖീണാ ജാതി, വുസിതം ബ്രഹ്മചരിയം, കതം കരണീയം, നാപരം ഇത്ഥത്തായാ'തി പജാനാതീ''തി. ദ്വാദസമം.

ദേവദഹവഗ്ഗോ ചുദ്ദസമോ.

തസ്സുദ്ദാനം -

ദേവദഹോ ഖണോ രൂപാ, ദ്വേ നതുമ്ഹാകമേവ ച;
ഹേതുനാപി തയോ വുത്താ, ദുവേ അജ്ഝത്തബാഹിരാതി.

൧൫. നവപുരാണവഗ്ഗോ

൧. കമ്മനിരോധസുത്തം

൧൪൬. ''നവപുരാണാനി , ഭിക്ഖവേ, കമ്മാനി ദേസേസ്സാമി കമ്മനിരോധം കമ്മനിരോധഗാമിനിഞ്ച പടിപദം. തം സുണാഥ, സാധുകം മനസി കരോഥ; ഭാസിസ്സാമീതി. കതമഞ്ച, ഭിക്ഖവേ, പുരാണകമ്മം? ചക്ഖു, ഭിക്ഖവേ, പുരാണകമ്മം അഭിസങ്ഖതം അഭിസഞ്ചേതയിതം വേദനിയം ദട്ഠബ്ബം...പേ०... ജിവ്ഹാ പുരാണകമ്മാ അഭിസങ്ഖതാ അഭിസഞ്ചേതയിതാ വേദനിയാ ദട്ഠബ്ബാ...പേ०... മനോ പുരാണകമ്മോ അഭിസങ്ഖതോ അഭിസഞ്ചേതയിതോ വേദനിയോ ദട്ഠബ്ബോ. ഇദം വുച്ചതി, ഭിക്ഖവേ, പുരാണകമ്മം. കതമഞ്ച, ഭിക്ഖവേ, നവകമ്മം? യം ഖോ, ഭിക്ഖവേ, ഏതരഹി കമ്മം കരോതി കായേന വാചായ മനസാ, ഇദം വുച്ചതി, ഭിക്ഖവേ, നവകമ്മം. കതമോ ച, ഭിക്ഖവേ, കമ്മനിരോധോ? യോ ഖോ, ഭിക്ഖവേ, കായകമ്മവചീകമ്മമനോകമ്മസ്സ നിരോധാ വിമുത്തിം ഫുസതി, അയം വുച്ചതി, ഭിക്ഖവേ, കമ്മനിരോധോ. കതമാ ച, ഭിക്ഖവേ, കമ്മനിരോധഗാമിനീ പടിപദാ? അയമേവ അരിയോ അട്ഠങ്ഗികോ മഗ്ഗോ, സേയ്യഥിദം - സമ്മാദിട്ഠി, സമ്മാസങ്കപ്പോ, സമ്മാവാചാ, സമ്മാകമ്മന്തോ, സമ്മാആജീവോ, സമ്മാവായാമോ, സമ്മാസതി, സമ്മാസമാധി - അയം വുച്ചതി, ഭിക്ഖവേ, കമ്മനിരോധഗാമിനീ പടിപദാ. ഇതി ഖോ, ഭിക്ഖവേ, ദേസിതം മയാ പുരാണകമ്മം, ദേസിതം നവകമ്മം, ദേസിതോ കമ്മനിരോധോ, ദേസിതാ കമ്മനിരോധഗാമിനീ പടിപദാ. യം ഖോ, ഭിക്ഖവേ, സത്ഥാരാ കരണീയം സാവകാനം ഹിതേസിനാ അനുകമ്പകേന അനുകമ്പം ഉപാദായ, കതം വോ തം മയാ. ഏതാനി, ഭിക്ഖവേ, രുക്ഖമൂലാനി, ഏതാനി സുഞ്ഞാഗാരാനി. ഝായഥ, ഭിക്ഖവേ, മാ പമാദത്ഥ; മാ പച്ഛാവിപ്പടിസാരിനോ അഹുവത്ഥ. അയം വോ അമ്ഹാകം അനുസാസനീ''തി. പഠമം.

൨. അനിച്ചനിബ്ബാനസപ്പായസുത്തം

൧൪൭. ''നിബ്ബാനസപ്പായം വോ, ഭിക്ഖവേ, പടിപദം ദേസേസ്സാമി. തം സുണാഥ...പേ०... കതമാ ച സാ, ഭിക്ഖവേ, നിബ്ബാനസപ്പായാ പടിപദാ? ഇധ, ഭിക്ഖവേ, ഭിക്ഖു ചക്ഖും അനിച്ചന്തി പസ്സതി, രൂപാ അനിച്ചാതി പസ്സതി,

ചക്ഖുവിഞ്ഞാണം അനിച്ചന്തി പസ്സതി, ചക്ഖുസമ്ഫസ്സോ അനിച്ചോതി പസ്സതി. യമ്പിദം ചക്ഖുസമ്ഫസ്സപച്ചയാ ഉപ്പജ്ജതി വേദയിതം സുഖം വാ ദുക്ഖം വാ അദുക്ഖമസുഖം വാ തമ്പി അനിച്ചന്തി പസ്സതി...പേ॰... ജിവ്ഹാ അനിച്ചാതി പസ്സതി, രസാ അനിച്ചാതി പസ്സതി, ജിവ്ഹാവിഞ്ഞാണം അനിച്ചന്തി പസ്സതി, ജിവ്ഹാസമ്ഫസ്സോ അനിച്ചോതി പസ്സതി , യമ്പിദം ജിവ്ഹാസമ്ഫസ്സപച്ചയാ ഉപ്പജ്ജതി വേദയിതം സുഖം വാ ദുക്ഖം വാ അദുക്ഖമസുഖം വാ തമ്പി അനിച്ചന്തി പസ്സതി...പേ॰... മനോ അനിച്ചോതി പസ്സതി, ധമ്മാ അനിച്ചാതി പസ്സതി, മനോവിഞ്ഞാണം അനിച്ചന്തി പസ്സതി, മനോസമ്ഫസ്സോ അനിച്ചോതി പസ്സതി, യമ്പിദം മനോസമ്ഫസ്സപച്ചയാ ഉപ്പജ്ജതി വേദയിതം സുഖം വാ ദുക്ഖം വാ അദുക്ഖമസുഖം വാ തമ്പി അനിച്ചന്തി പസ്സതി. അയം ഖോ സാ, ഭിക്ഖവേ, നിബ്ബാനസപ്പായാ പടിപദാ''തി. ദുതിയം.

൩. ദുക്ഖനിബ്ബാനസപ്പായസുത്തം

൧൪൮. ''നിബ്ബാനസപ്പായം വോ, ഭിക്ഖവേ, പടിപദം ദേസേസ്സാമി. തം സുണാഥ...പേ॰... കതമാ ച സാ, ഭിക്ഖവേ, നിബ്ബാനസപ്പായാ പടിപദാ? ഇധ, ഭിക്ഖവേ, ചക്ഖും ദുക്ഖന്തി പസ്സതി, രൂപാ ദുക്ഖാതി പസ്സതി, ചക്ഖുവിഞ്ഞാണം ദുക്ഖന്തി പസ്സതി, ചക്ഖുസമ്ഫസ്സോ ദുക്ഖോതി പസ്സതി, യമ്പിദം ചക്ഖുസമ്ഫസ്സപച്ചയാ ഉപ്പജ്ജതി വേദയിതം സുഖം വാ ദുക്ഖം വാ അദുക്ഖമസുഖം വാ തമ്പി ദുക്ഖന്തി പസ്സതി...പേ॰... ജിവ്ഹാ ദുക്ഖാതി പസ്സതി...പേ॰... മനോ ദുക്ഖോതി പസ്സതി, ധമ്മാ ദുക്ഖാതി പസ്സതി, മനോവിഞ്ഞാണം ദുക്ഖന്തി പസ്സതി, മനോസമ്ഫസ്സോ ദുക്ഖോതി പസ്സതി, യമ്പിദം മനോസമ്ഫസ്സപച്ചയാ ഉപ്പജ്ജതി വേദയിതം സുഖം വാ ദുക്ഖം വാ അദുക്ഖമസുഖം വാ തമ്പി ദുക്ഖന്തി പസ്സതി. അയം ഖോ സാ, ഭിക്ഖവേ, നിബ്ബാനസപ്പായാ പടിപദാ''തി. തതിയം.

൪. അനത്തനിബ്ബാനസപ്പായസുത്തം

൧൪൯. ''നിബ്ബാനസപ്പായം വോ, ഭിക്ഖവേ, പടിപദം ദേസേസ്സാമി. തം സുണാഥ...പേ॰... കതമാ ച സാ, ഭിക്ഖവേ, നിബ്ബാനസപ്പായാ പടിപദാ? ഇധ, ഭിക്ഖവേ, ഭിക്ഖു ചക്ഖും അനത്താതി പസ്സതി, രൂപാ അനത്താതി പസ്സതി, ചക്ഖുവിഞ്ഞാണം അനത്താതി പസ്സതി, ചക്ഖുസമ്ഫസ്സോ അനത്താതി പസ്സതി, യമ്പിദം ചക്ഖുസമ്ഫസ്സപച്ചയാ ഉപ്പജ്ജതി വേദയിതം സുഖം വാ ദുക്ഖം വാ അദുക്ഖമസുഖം വാ തമ്പി അനത്താതി പസ്സതി...പേ॰... മനോ അനത്താതി പസ്സതി, ധമ്മാ അനത്താതി പസ്സതി, മനോവിഞ്ഞാണം അനത്താതി പസ്സതി, മനോസമ്ഫസ്സോ അനത്താതി പസ്സതി, യമ്പിദം മനോസമ്ഫസ്സപച്ചയാ ഉപ്പജ്ജതി വേദയിതം സുഖം വാ ദുക്ഖം വാ അദുക്ഖമസുഖം വാ തമ്പി അനത്താതി പസ്സതി. അയം ഖോ സാ, ഭിക്ഖവേ, നിബ്ബാനസപ്പായാ പടിപദാ''തി. ചതുത്ഥം.

൫. നിബ്ബാനസപ്പായപടിപദാസുത്തം

൧൫൦. ''നിബ്ബാനസപ്പായം വോ, ഭിക്ഖവേ, പടിപദം ദേസേസ്സാമി. തം സുണാഥ...പേ॰... കതമാ ച സാ, ഭിക്ഖവേ, നിബ്ബാനസപ്പായാ പടിപദാ? തം കിം മഞ്ഞഥ, ഭിക്ഖവേ, ചക്ഖു നിച്ചം വാ അനിച്ചം വാ''തി?

''അനിച്ചം , ഭന്തേ''.

“യം പനാനിച്ചം ദുക്ഖം വാ തം സുഖം വാ”തി?

“ദുക്ഖം, ഭന്തേ”.

“യം പനാനിച്ചം ദുക്ഖം വിപരിണാമധമ്മം, കല്ലം നു തം സമനുപസ്സിതും - ‘ഏതം മമ, ഏസോഹമസ്മി, ഏസോ മേ അത്താ’”തി?

“നോ ഹേതം, ഭന്തേ”.

“രൂപാ നിച്ചാ വാ അനിച്ചാ വാ”തി?

“അനിച്ചാ, ഭന്തേ”...പേ॰....

“ചക്ഖുവിഞ്ഞാണം... ചക്ഖുസമ്ഫസ്സോ...പേ॰... യമ്പിദം മനോസമ്ഫസ്സപച്ചയാ ഉപ്പജ്ജതി വേദയിതം സുഖം വാ ദുക്ഖം വാ അദുക്ഖമസുഖം വാ തമ്പി നിച്ചം വാ അനിച്ചം വാ”തി?

“അനിച്ചം, ഭന്തേ”.

“യം പനാനിച്ചം ദുക്ഖം വാ തം സുഖം വാ”തി?

“ദുക്ഖം, ഭന്തേ”.

“യം പനാനിച്ചം ദുക്ഖം വിപരിണാമധമ്മം, കല്ലം നു തം സമനുപസ്സിതും - ‘ഏതം മമ, ഏസോഹമസ്മി, ഏസോ മേ അത്താ’”തി?

“നോ ഹേതം, ഭന്തേ”.

“ഏവം പസ്സം, ഭിക്ഖവേ, സുതവാ അരിയസാവകോ ചക്ഖുസ്മിമ്പി നിബ്ബിന്ദതി, രൂപേസുപി നിബ്ബിന്ദതി, ചക്ഖുവിഞ്ഞാണേപി നിബ്ബിന്ദതി, ചക്ഖുസമ്ഫസ്സേപി നിബ്ബിന്ദതി...പേ॰... യമ്പിദം മനോസമ്ഫസ്സപച്ചയാ ഉപ്പജ്ജതി വേദയിതം സുഖം വാ ദുക്ഖം വാ അദുക്ഖമസുഖം വാ തസ്മിമ്പി നിബ്ബിന്ദതി . നിബ്ബിന്ദം വിരജ്ജതി; വിരാഗാ വിമുച്ചതി ...പേ॰... നാപരം ഇത്ഥത്തായാതി പജാനാതി. അയം ഖോ സാ, ഭിക്ഖവേ, നിബ്ബാനസപ്പായാ പടിപദാ”തി . പഞ്ചമം.

൬. അന്തേവാസികസുത്തം

൱൫൧. “അനന്തേവാസികമിദം , ഭിക്ഖവേ, ബ്രഹ്മചരിയം വുസ്സതി അനാചരിയകം. സന്തേവാസികോ, ഭിക്ഖവേ, ഭിക്ഖു സാചരിയകോ ദുക്ഖം ന ഫാസു [ഫാസും (സീ॰ പീ॰)] വിഹരതി. അനന്തേവാസികോ, ഭിക്ഖവേ, ഭിക്ഖു അനാചരിയകോ സുഖം ഫാസു വിഹരതി. കഥഞ്ച, ഭിക്ഖു, സന്തേവാസികോ സാചരിയകോ ദുക്ഖം ന ഫാസു വിഹരതി? ഇധ, ഭിക്ഖവേ, ഭിക്ഖുനോ ചക്ഖുനാ രൂപം ദിസ്വാ ഉപ്പജ്ജന്തി പാപകാ അകുസലാ ധമ്മാ സരസങ്കപ്പാ സംയോജനിയാ. ത്യാസ്സ അന്തോ വസന്തി, അന്തസ്സ വസന്തി പാപകാ അകുസലാ ധമ്മാതി. തസ്മാ സന്തേവാസികോതി

വുച്ചതി. തേ നം സമുദാചരന്തി, സമുദാചരന്തി നം പാപകാ അകുസലാ ധമ്മാതി. തസ്മാ സാചരിയകോതി വുച്ചതി...പേ॰....

“പുന ചപരം, ഭിക്ഖവേ, ഭിക്ഖുനോ ജിവ്ഹായ രസം സായിത്വാ ഉപ്പജ്ജന്തി പാപകാ അകുസലാ ധമ്മാ സരസങ്കപ്പാ സംയോജനിയാ. ത്യാസ്സ അന്തോ വസന്തി, അന്തസ്സ വസന്തി പാപകാ അകുസലാ ധമ്മാതി. തസ്മാ സന്തേവാസികോതി വുച്ചതി. തേ നം സമുദാചരന്തി, സമുദാചരന്തി നം പാപകാ അകുസലാ ധമ്മാതി. തസ്മാ സാചരിയകോതി വുച്ചതി...പേ॰....

“പുന ചപരം, ഭിക്ഖവേ, ഭിക്ഖുനോ മനസാ ധമ്മം വിഞ്ഞായ ഉപ്പജ്ജന്തി പാപകാ അകുസലാ ധമ്മാ സരസങ്കപ്പാ സംയോജനിയാ. ത്യാസ്സ അന്തോ വസന്തി, അന്തസ്സ വസന്തി പാപകാ അകുസലാ ധമ്മാതി. തസ്മാ സന്തേവാസികോതി വുച്ചതി. തേ നം സമുദാചരന്തി, സമുദാചരന്തി നം പാപകാ അകുസലാ ധമ്മാതി. തസ്മാ സാചരിയകോതി വുച്ചതി. ഏവം ഖോ , ഭിക്ഖവേ, ഭിക്ഖു സന്തേവാസികോ സാചരിയകോ ദുക്ഖം, ന ഫാസു വിഹരതി.

“കഥഞ്ച, ഭിക്ഖവേ, ഭിക്ഖു അനന്തേവാസികോ അനാചരിയകോ സുഖം ഫാസു വിഹരതി? ഇധ, ഭിക്ഖവേ, ഭിക്ഖുനോ ചക്ഖുനാ രൂപം ദിസ്വാ ന ഉപ്പജ്ജന്തി പാപകാ അകുസലാ ധമ്മാ സരസങ്കപ്പാ സംയോജനിയാ. ത്യാസ്സ ന അന്തോ വസന്തി, നാസ്സ അന്തോ വസന്തി പാപകാ അകുസലാ ധമ്മാതി . തസ്മാ അനന്തേവാസികോതി വുച്ചതി. തേ നം ന സമുദാചരന്തി, ന സമുദാചരന്തി നം പാപകാ അകുസലാ ധമ്മാതി. തസ്മാ അനാചരിയകോതി വുച്ചതി...പേ॰....

“പുന ചപരം, ഭിക്ഖവേ, ഭിക്ഖുനോ ജിവ്ഹായ രസം സായിത്വാ ന ഉപ്പജ്ജന്തി പാപകാ അകുസലാ ധമ്മാ സരസങ്കപ്പാ സംയോജനിയാ. ത്യാസ്സ ന അന്തോ വസന്തി, നാസ്സ അന്തോ വസന്തി പാപകാ അകുസലാ ധമ്മാതി. തസ്മാ അനന്തേവാസികോതി വുച്ചതി. തേ നം ന സമുദാചരന്തി, ന സമുദാചരന്തി നം പാപകാ അകുസലാ ധമ്മാതി. തസ്മാ അനാചരിയകോതി വുച്ചതി...പേ॰....

“പുന ചപരം, ഭിക്ഖവേ, ഭിക്ഖുനോ മനസാ ധമ്മം വിഞ്ഞായ ന ഉപ്പജ്ജന്തി പാപകാ അകുസലാ ധമ്മാ സരസങ്കപ്പാ സംയോജനിയാ. ത്യാസ്സ ന അന്തോ വസന്തി, നാസ്സ അന്തോ വസന്തി പാപകാ അകുസലാ ധമ്മാതി. തസ്മാ അനന്തേവാസികോതി വുച്ചതി. തേ നം ന സമുദാചരന്തി, ന സമുദാചരന്തി നം പാപകാ അകുസലാ ധമ്മാതി. തസ്മാ അനാചരിയകോതി വുച്ചതി. ഏവം ഖോ, ഭിക്ഖവേ, ഭിക്ഖു അനന്തേവാസികോ അനാചരിയകോ സുഖം ഫാസു വിഹരതി. അനന്തേവാസികമിദം, ഭിക്ഖവേ, ബ്രഹ്മചരിയം വുസ്സതി . അനാചരിയകം സന്തേവാസികോ , ഭിക്ഖവേ, ഭിക്ഖു സാചരിയകോ ദുക്ഖം, ന ഫാസു വിഹരതി. അനന്തേവാസികോ, ഭിക്ഖവേ, ഭിക്ഖു അനാചരിയകോ സുഖം ഫാസു വിഹരതീ”തി. ഛട്ഠം.

൭. കിമത്ഥിയബ്രഹ്മചരിയസുത്തം

൧൩൭. ''സചേ വോ, ഭിക്ഖവേ, അഞ്ഞതിത്ഥിയാ പരിബ്ബാജകാ ഏവം പുച്ഛേയ്യും - 'കിമത്ഥിയം, ആവുസോ, സമണേ ഗോതമേ ബ്രഹ്മചരിയം വുസ്സതീ'തി? ഏവം പുട്ഠാ തുമ്ഹേ, ഭിക്ഖവേ, തേസം അഞ്ഞതിത്ഥിയാനം പരിബ്ബാജകാനം ഏവം ബ്യാകരേയ്യാഥ - 'ദുക്ഖസ്സ ഖോ, ആവുസോ, പരിഞ്ഞായ ഭഗവതി ബ്രഹ്മചരിയം വുസ്സതീ'തി. സചേ പന വോ, ഭിക്ഖവേ, അഞ്ഞതിത്ഥിയാ പരിബ്ബാജകാ ഏവം പുച്ഛേയ്യും - 'കതമം പനാവുസോ, ദുക്ഖം, യസ്സ പരിഞ്ഞായ സമണേ ഗോതമേ ബ്രഹ്മചരിയം വുസ്സതീ'തി? ഏവം പുട്ഠാ തുമ്ഹേ, ഭിക്ഖവേ, തേസം അഞ്ഞതിത്ഥിയാനം പരിബ്ബാജകാനം ഏവം ബ്യാകരേയ്യാഥ -

''ചക്ഖു ഖോ, ആവുസോ, ദുക്ഖം; തസ്സ പരിഞ്ഞായ ഭഗവതി ബ്രഹ്മചരിയം വുസ്സതി. രൂപാ ദുക്ഖാ ; തേസം പരിഞ്ഞായ ഭഗവതി ബ്രഹ്മചരിയം വുസ്സതി. ചക്ഖുവിഞ്ഞാണം ദുക്ഖം; തസ്സ പരിഞ്ഞായ ഭഗവതി ബ്രഹ്മചരിയം വുസ്സതി. ചക്ഖുസമ്ഫസ്സോ ദുക്ഖോ; തസ്സ പരിഞ്ഞായ ഭഗവതി ബ്രഹ്മചരിയം വുസ്സതി. യമ്പിദം ചക്ഖുസമ്ഫസ്സപച്ചയാ ഉപ്പജ്ജതി വേദയിതം സുഖം വാ ദുക്ഖം വാ അദുക്ഖമസുഖം വാ തമ്പി ദുക്ഖം; തസ്സ പരിഞ്ഞായ ഭഗവതി ബ്രഹ്മചരിയം വുസ്സതി...പേ॰... ജിവ്ഹാ ദുക്ഖാ... മനോ ദുക്ഖോ; തസ്സ പരിഞ്ഞായ ഭഗവതി ബ്രഹ്മചരിയം വുസ്സതി...പേ॰... യമ്പിദം മനോസമ്ഫസ്സപച്ചയാ ഉപ്പജ്ജതി വേദയിതം സുഖം വാ ദുക്ഖം വാ അദുക്ഖമസുഖം വാ തമ്പി ദുക്ഖം; തസ്സ പരിഞ്ഞായ ഭഗവതി ബ്രഹ്മചരിയം വുസ്സതി. ഇദം ഖോ, ആവുസോ , ദുക്ഖം; യസ്സ പരിഞ്ഞായ ഭഗവതി ബ്രഹ്മചരിയം വുസ്സതീ'തി. ഏവം പുട്ഠാ തുമ്ഹേ, ഭിക്ഖവേ, തേസം അഞ്ഞതിത്ഥിയാനം പരിബ്ബാജകാനം ഏവം ബ്യാകരേയ്യാഥാ''തി. സത്തമം.

൮. അത്ഥിനുഖോപരിയായസുത്തം

൧൩൮. ''അത്ഥി നു ഖോ, ഭിക്ഖവേ, പരിയായോ യം പരിയായം ആഗമ്മ ഭിക്ഖു അഞ്ഞത്രേവ സദ്ധായ, അഞ്ഞത്ര രുചിയാ, അഞ്ഞത്ര അനുസ്സവാ, അഞ്ഞത്ര ആകാരപരിവിതക്കാ, അഞ്ഞത്ര ദിട്ഠിനിജ്ഝാനക്ഖന്തിയാ അഞ്ഞം ബ്യാകരേയ്യ - 'ഖീണാ ജാതി, വുസിതം ബ്രഹ്മചരിയം, കതം കരണീയം, നാപരം ഇത്ഥത്തായാ'തി പജാനാമീ''തി [പജാനാതീതി (സ്യാ॰ കം॰ പീ॰ ക॰)]? ''ഭഗവംമൂലകാ നോ, ഭന്തേ, ധമ്മാ, ഭഗവംനേത്തികാ ഭഗവംപടിസരണാ. സാധു വത, ഭന്തേ, ഭഗവന്തംയേവ പടിഭാതു ഏതസ്സ ഭാസിതസ്സ അത്ഥോ. ഭഗവതോ സുത്വാ ഭിക്ഖൂ ധാരേസ്സന്തീ''തി. ''തേന ഹി, ഭിക്ഖവേ, സുണാഥ, സാധുകം മനസി കരോഥ; ഭാസിസ്സാമീ''തി. ''ഏവം, ഭന്തേ''തി ഖോ തേ ഭിക്ഖൂ ഭഗവതോ പച്ചസ്സോസും. ഭഗവാ ഏതദവോച - ''അത്ഥി, ഭിക്ഖവേ, പരിയായോ യം പരിയായം ആഗമ്മ ഭിക്ഖു അഞ്ഞത്രേവ സദ്ധായ, അഞ്ഞത്ര രുചിയാ, അഞ്ഞത്ര അനുസ്സവാ, അഞ്ഞത്ര ആകാരപരിവിതക്കാ, അഞ്ഞത്ര ദിട്ഠിനിജ്ഝാനക്ഖന്തിയാ അഞ്ഞം ബ്യാകരേയ്യ - 'ഖീണാ ജാതി, വുസിതം ബ്രഹ്മചരിയം, കതം കരണീയം, നാപരം ഇത്ഥത്തായാ'തി പജാനാമീ''തി.

''കതമോ ച, ഭിക്ഖവേ, പരിയായോ, യം പരിയായം ആഗമ്മ ഭിക്ഖു അഞ്ഞത്രേവ സദ്ധായ...പേ॰... അഞ്ഞത്ര ദിട്ഠിനിജ്ഝാനക്ഖന്തിയാ അഞ്ഞം ബ്യാകരോതി - 'ഖീണാ ജാതി, വുസിതം ബ്രഹ്മചരിയം, കതം കരണീയം, നാപരം ഇത്ഥത്തായാതി പജാനാമീ'തി? ഇധ, ഭിക്ഖവേ, ഭിക്ഖു ചക്ഖുനാ രൂപം ദിസ്വാ സന്തം വാ അജ്ഝത്തം രാഗദോസമോഹം, അത്ഥി മേ

അജ്ഝത്തം രാഗദോസമോഹോതി പജാനാതി ; അസന്തം വാ അജ്ഝത്തം രാഗദോസമോഹം, നത്ഥി മേ അജ്ഝത്തം രാഗദോസമോഹോതി പജാനാതി. യം തം, ഭിക്ഖവേ, ഭിക്ഖു ചക്ഖുനാ രൂപം ദിസ്വാ സന്തം വാ അജ്ഝത്തം രാഗദോസമോഹം, അത്ഥി മേ അജ്ഝത്തം രാഗദോസമോഹോതി പജാനാതി; അസന്തം വാ അജ്ഝത്തം രാഗദോസമോഹം, നത്ഥി മേ അജ്ഝത്തം രാഗദോസമോഹോതി പജാനാതി. അപി നുമേ, ഭിക്ഖവേ, ധമ്മാ സദ്ധായ വാ വേദിതബ്ബാ, രുചിയാ വാ വേദിതബ്ബാ, അനുസ്സവേന വാ വേദിതബ്ബാ, ആകാരപരിവിതക്കേന വാ വേദിതബ്ബാ, ദിട്ഠിനിജ്ഝാനക്ഖന്തിയാ വാ വേദിതബ്ബാ''തി? ''നോ ഹേതം , ഭന്തേ''. ''നനുമേ, ഭിക്ഖവേ, ധമ്മാ പഞ്ഞായ ദിസ്വാ വേദിതബ്ബാ''തി? ''ഏവം, ഭന്തേ''. ''അയം ഖോ, ഭിക്ഖവേ, പരിയായോ യം പരിയായം ആഗമ്മ ഭിക്ഖു അഞ്ഞത്രേവ സദ്ധായ, അഞ്ഞത്ര രുചിയാ, അഞ്ഞത്ര അനുസ്സവാ, അഞ്ഞത്ര ആകാരപരിവിതക്കാ, അഞ്ഞത്ര ദിട്ഠിനിജ്ഝാനക്ഖന്തിയാ അഞ്ഞം ബ്യാകരോതി - 'ഖീണാ ജാതി, വുസിതം ബ്രഹ്മചരിയം, കതം കരണീയം, നാപരം ഇത്ഥത്തായാ'തി പജാനാമീ''തി...പേ॰....

''പുന ചപരം, ഭിക്ഖവേ, ഭിക്ഖു ജിവ്ഹായ രസം സായിത്വാ സന്തം വാ അജ്ഝത്തം...പേ॰... രാഗദോസമോഹോതി പജാനാതി; അസന്തം വാ അജ്ഝത്തം രാഗദോസമോഹം, നത്ഥി മേ അജ്ഝത്തം രാഗദോസമോഹോതി പജാനാതി . യം തം, ഭിക്ഖവേ, ജിവ്ഹായ രസം സായിത്വാ സന്തം വാ അജ്ഝത്തം രാഗദോസമോഹം, അത്ഥി മേ അജ്ഝത്തം രാഗദോസമോഹോതി പജാനാതി; അസന്തം വാ അജ്ഝത്തം രാഗദോസമോഹം, നത്ഥി മേ അജ്ഝത്തം രാഗദോസമോഹോതി പജാനാതി; അപി നുമേ, ഭിക്ഖവേ, ധമ്മാ സദ്ധായ വാ വേദിതബ്ബാ, രുചിയാ വാ വേദിതബ്ബാ, അനുസ്സവേന വാ വേദിതബ്ബാ, ആകാരപരിവിതക്കേന വാ വേദിതബ്ബാ, ദിട്ഠിനിജ്ഝാനക്ഖന്തിയാ വാ വേദിതബ്ബാ''തി? ''നോ ഹേതം, ഭന്തേ''. ''നനുമേ, ഭിക്ഖവേ, ധമ്മാ പഞ്ഞായ ദിസ്വാ വേദിതബ്ബാ''തി? ''ഏവം, ഭന്തേ''. ''അയമ്പി ഖോ, ഭിക്ഖവേ, പരിയായോ യം പരിയായം ആഗമ്മ ഭിക്ഖു അഞ്ഞത്രേവ സദ്ധായ, അഞ്ഞത്ര രുചിയാ, അഞ്ഞത്ര അനുസ്സവാ, അഞ്ഞത്ര ആകാരപരിവിതക്കാ, അഞ്ഞത്ര ദിട്ഠിനിജ്ഝാനക്ഖന്തിയാ അഞ്ഞം ബ്യാകരോതി - 'ഖീണാ ജാതി, വുസിതം ബ്രഹ്മചരിയം, കതം കരണീയം, നാപരം ഇത്ഥത്തായാ'തി പജാനാമീ''തി [പജാനാതീതി (സ്യാ॰ കം॰ പീ॰ ക॰)] ...പേ॰....

''പുന ചപരം, ഭിക്ഖവേ, ഭിക്ഖു മനസാ ധമ്മം വിഞ്ഞായ സന്തം വാ അജ്ഝത്തം രാഗദോസമോഹം, അത്ഥി മേ അജ്ഝത്തം രാഗദോസമോഹോതി പജാനാതി; അസന്തം വാ അജ്ഝത്തം രാഗദോസമോഹം, നത്ഥി മേ അജ്ഝത്തം രാഗദോസമോഹോതി പജാനാതി. യം തം, ഭിക്ഖവേ, ഭിക്ഖു മനസാ ധമ്മം വിഞ്ഞായ സന്തം വാ അജ്ഝത്തം രാഗദോസമോഹം, അത്ഥി മേ അജ്ഝത്തം രാഗദോസമോഹോതി പജാനാതി; അസന്തം വാ അജ്ഝത്തം രാഗദോസമോഹം, നത്ഥി മേ അജ്ഝത്തം രാഗദോസമോഹോതി പജാനാതി; അപി നുമേ, ഭിക്ഖവേ, ധമ്മാ സദ്ധായ വാ വേദിതബ്ബാ, രുചിയാ വാ വേദിതബ്ബാ, അനുസ്സവേന വാ വേദിതബ്ബാ, ആകാരപരിവിതക്കേന വാ വേദിതബ്ബാ, ദിട്ഠിനിജ്ഝാനക്ഖന്തിയാ വാ വേദിതബ്ബാ''തി? ''നോ ഹേതം, ഭന്തേ''. ''നനുമേ, ഭിക്ഖവേ, ധമ്മാ പഞ്ഞായ ദിസ്വാ വേദിതബ്ബാ''തി? ''ഏവം, ഭന്തേ''. ''അയമ്പി ഖോ, ഭിക്ഖവേ, പരിയായോ യം പരിയായം ആഗമ്മ ഭിക്ഖു അഞ്ഞത്രേവ സദ്ധായ, അഞ്ഞത്ര രുചിയാ, അഞ്ഞത്ര അനുസ്സവാ,

അഞ്ഞത്ര ആകാരപരിവിതക്കാ, അഞ്ഞത്ര ദിട്ഠിനിജ്ഝാനക്ഖന്തിയാ അഞ്ഞം ബ്യാകരോതി - ‘ഖീണാ ജാതി, വുസിതം ബ്രഹ്മചരിയം, കതം കരണീയം, നാപരം ഇത്ഥത്തായാ’തി പജാനാമീ”തി. അട്ഠമം.

൯. ഇന്ദ്രിയസമ്പന്നസുത്തം

൧൪൯. അഥ ഖോ അഞ്ഞതരോ ഭിക്ഖു യേന ഭഗവാ തേനുപസങ്കമി...പേ॰... ഏകമന്തം നിസിന്നോ ഖോ സോ ഭിക്ഖു ഭഗവന്തം ഏതദവോച - “‘ഇന്ദ്രിയസമ്പന്നോ, ഇന്ദ്രിയസമ്പന്നോ’തി, ഭന്തേ, വുച്ചതി. കിത്താവതാ നു ഖോ, ഭന്തേ, ഇന്ദ്രിയസമ്പന്നോ ഹോതീ”തി?

“ചക്ഖുന്ദ്രിയേ ചേ, ഭിക്ഖു, ഉദയബ്ബയാനുപസ്സീ വിഹരന്തോ ചക്ഖുന്ദ്രിയേ നിബ്ബിന്ദതി...പേ॰... ജിവ്ഹിന്ദ്രിയേ ചേ, ഭിക്ഖു, ഉദയബ്ബയാനുപസ്സീ വിഹരന്തോ ജിവ്ഹിന്ദ്രിയേ നിബ്ബിന്ദതി...പേ॰... മനിന്ദ്രിയേ ചേ, ഭിക്ഖു, ഉദയബ്ബയാനുപസ്സീ വിഹരന്തോ മനിന്ദ്രിയേ നിബ്ബിന്ദതി. നിബ്ബിന്ദം വിരജ്ജതി...പേ॰... വിമുത്തസ്മിം വിമുത്തമിതി ഞാണം ഹോതി. ‘ഖീണാ ജാതി, വുസിതം ബ്രഹ്മചരിയം, കതം കരണീയം, നാപരം ഇത്ഥത്തായാ’തി പജാനാതി. ഏത്താവതാ ഖോ, ഭിക്ഖു, ഇന്ദ്രിയസമ്പന്നോ ഹോതീ”തി. നവമം.

൧൦. ധമ്മകഥികപുച്ഛാസുത്തം

൧൫൦. അഥ ഖോ അഞ്ഞതരോ ഭിക്ഖു യേന ഭഗവാ തേനുപസങ്കമി...പേ॰... ഏകമന്തം നിസിന്നോ ഖോ സോ ഭിക്ഖു ഭഗവന്തം ഏതദവോച - “‘ധമ്മകഥികോ , ധമ്മകഥികോ’തി, ഭന്തേ, വുച്ചതി. കിത്താവതാ നു ഖോ, ഭന്തേ, ധമ്മകഥികോ ഹോതീ”തി?

“ചക്ഖുസ്സ ചേ, ഭിക്ഖു നിബ്ബിദായ വിരാഗായ നിരോധായ ധമ്മം ദേസേതി, ‘ധമ്മകഥികോ ഭിക്ഖൂ’തി അലംവചനായ. ചക്ഖുസ്സ ചേ, ഭിക്ഖു, നിബ്ബിദായ വിരാഗായ നിരോധായ പടിപന്നോ ഹോതി, ‘ധമ്മാനുധമ്മപ്പടിപന്നോ ഭിക്ഖൂ’തി അലംവചനായ. ചക്ഖുസ്സ ചേ, ഭിക്ഖു, നിബ്ബിദാ വിരാഗാ നിരോധാ അനുപാദാവിമുത്തോ ഹോതി, ‘ദിട്ഠധമ്മനിബ്ബാനപ്പത്തോ ഭിക്ഖൂ’തി അലംവചനായ...പേ॰... ജിവ്ഹായ ചേ, ഭിക്ഖു, നിബ്ബിദായ വിരാഗായ നിരോധായ ധമ്മം ദേസേതി, ‘ധമ്മകഥികോ ഭിക്ഖൂ’തി അലംവചനായ...പേ॰... മനസ്സ ചേ, ഭിക്ഖു, നിബ്ബിദായ വിരാഗായ നിരോധായ ധമ്മം ദേസേതി, ‘ധമ്മകഥികോ ഭിക്ഖൂ’തി അലംവചനായ. മനസ്സ ചേ, ഭിക്ഖു, നിബ്ബിദായ വിരാഗായ നിരോധായ പടിപന്നോ ഹോതി, ‘ധമ്മാനുധമ്മപ്പടിപന്നോ ഭിക്ഖൂ’തി അലംവചനായ. മനസ്സ ചേ, ഭിക്ഖു, നിബ്ബിദാ വിരാഗാ നിരോധാ അനുപാദാവിമുത്തോ ഹോതി, ‘ദിട്ഠധമ്മനിബ്ബാനപ്പത്തോ ഭിക്ഖൂ’തി അലംവചനായാ”തി. ദസമം.

നവപുരാണവഗ്ഗോ പഞ്ചദസമോ.

തസ്സുദ്ദാനം -

കമ്മം ചത്താരി സപ്പായാ, അനന്തേവാസി കിമത്ഥിയാ;
അത്ഥി നു ഖോ പരിയായോ, ഇന്ദ്രിയകഥികേന ചാതി.

സളായതനവഗ്ഗേ തതിയപണ്ണാസകോ സമത്തോ.

തസ്സ വഗ്ഗുദ്ദാനം -

യോഗക്ഖേമി ച ലോകോ ച, ഗഹപതി ദേവദഹേന ച;
നവപുരാണേന പണ്ണാസോ, തതിയോ തേന വുച്ചതീതി.

൧൬. നന്ദിക്ഖയവഗ്ഗോ

൧. അജ്ഝത്തനന്ദിക്ഖയസുത്തം

൧൫൫. ''അനിച്ചംയേവ , ഭിക്ഖവേ, ഭിക്ഖു ചക്ഖും അനിച്ചന്തി പസ്സതി, സാസ്സ [സായം (പീ॰ ക॰)] ഹോതി സമ്മാദിട്ഠി . സമ്മാ പസ്സം നിബ്ബിന്ദതി. നന്ദിക്ഖയാ രാഗക്ഖയോ; രാഗക്ഖയാ നന്ദിക്ഖയോ. നന്ദിരാഗക്ഖയാ ചിത്തം സുവിമുത്തന്തി വുച്ചതി...പേ॰... അനിച്ചംയേവ, ഭിക്ഖവേ, ഭിക്ഖു ജിവ്ഹം അനിച്ചന്തി പസ്സതി, സാസ്സ ഹോതി സമ്മാദിട്ഠി. സമ്മാ പസ്സം നിബ്ബിന്ദതി. നന്ദിക്ഖയാ രാഗക്ഖയോ; രാഗക്ഖയാ...പേ॰... ചിത്തം സുവിമുത്തന്തി വുച്ചതി... പേ॰... അനിച്ചംയേവ, ഭിക്ഖവേ, ഭിക്ഖു മനം അനിച്ചന്തി പസ്സതി, സാസ്സ ഹോതി സമ്മാദിട്ഠി. സമ്മാ പസ്സം നിബ്ബിന്ദതി. നന്ദിക്ഖയാ രാഗക്ഖയോ; രാഗക്ഖയാ നന്ദിക്ഖയോ. നന്ദിരാഗക്ഖയാ ചിത്തം സുവിമുത്തന്തി വുച്ചതീ''തി. പഠമം.

൨. ബാഹിരനന്ദിക്ഖയസുത്തം

൧൫൬. ''അനിച്ചേയേവ, ഭിക്ഖവേ, ഭിക്ഖു രൂപേ അനിച്ചാതി പസ്സതി, സാസ്സ ഹോതി സമ്മാദിട്ഠി. സമ്മാ പസ്സം നിബ്ബിന്ദതി. നന്ദിക്ഖയാ രാഗക്ഖയോ; രാഗക്ഖയാ നന്ദിക്ഖയോ . നന്ദിരാഗക്ഖയാ ചിത്തം സുവിമുത്തന്തി വുച്ചതി. അനിച്ചേയേവ, ഭിക്ഖവേ, ഭിക്ഖു സദ്ദേ... ഗന്ധേ... രസേ... ഫോട്ഠബ്ബേ... ധമ്മേ അനിച്ചാതി പസ്സതി, സാസ്സ ഹോതി സമ്മാദിട്ഠി. സമ്മാ പസ്സം നിബ്ബിന്ദതി. നന്ദിക്ഖയാ രാഗക്ഖയോ; രാഗക്ഖയാ നന്ദിക്ഖയോ. നന്ദിരാഗക്ഖയാ ചിത്തം സുവിമുത്തന്തി വുച്ചതീ''തി. ദുതിയം.

൩. അജ്ഝത്തഅനിച്ചനന്ദിക്ഖയസുത്തം

൧൫൭. ''ചക്ഖും, ഭിക്ഖവേ, യോനിസോ മനസി കരോഥ; ചക്ഖാനിച്ചതഞ്ച യഥാഭൂതം സമനുപസ്സഥ. ചക്ഖും, ഭിക്ഖവേ, ഭിക്ഖു യോനിസോ മനസികരോന്തോ, ചക്ഖാനിച്ചതഞ്ച യഥാഭൂതം സമനുപസ്സന്തോ ചക്ഖുസ്മിമ്പി നിബ്ബിന്ദതി. നന്ദിക്ഖയാ രാഗക്ഖയോ; രാഗക്ഖയാ നന്ദിക്ഖയോ. നന്ദിരാഗക്ഖയാ ചിത്തം സുവിമുത്തന്തി വുച്ചതി. സോതം , ഭിക്ഖവേ, യോനിസോ മനസി കരോഥ... ഘാനം... ജിവ്ഹം, ഭിക്ഖവേ, യോനിസോ മനസി കരോഥ; ജിവ്ഹാനിച്ചതഞ്ച യഥാഭൂതം സമനുപസ്സഥ. ജിവ്ഹം, ഭിക്ഖവേ, ഭിക്ഖു യോനിസോ മനസികരോന്തോ, ജിവ്ഹാനിച്ചതഞ്ച യഥാഭൂതം സമനുപസ്സന്തോ ജിവ്ഹായപി നിബ്ബിന്ദതി. നന്ദിക്ഖയാ രാഗക്ഖയോ; രാഗക്ഖയാ നന്ദിക്ഖയോ. നന്ദിരാഗക്ഖയാ ചിത്തം സുവിമുത്തന്തി വുച്ചതി. കായം... മനം, ഭിക്ഖവേ, യോനിസോ മനസി കരോഥ; മനാനിച്ചതഞ്ച യഥാഭൂതം സമനുപസ്സഥ. മനം, ഭിക്ഖവേ, ഭിക്ഖു യോനിസോ

മനസികരോന്തോ , മനാനിച്ചതഞ്ച യഥാഭൂതം സമനുപസ്സന്തോ മനസ്മിമ്പി നിബ്ബിന്ദതി. നന്ദിക്ഖയാ രാഗക്ഖയോ; രാഗക്ഖയാ നന്ദിക്ഖയോ. നന്ദിരാഗക്ഖയാ ചിത്തം സുവിമുത്തന്തി വുച്ചതീ''തി. തതിയം.

൪. ബാഹിരഅനിച്ചനന്ദിക്ഖയസുത്തം

൧൫൯. ''രൂപേ, ഭിക്ഖവേ, യോനിസോ മനസി കരോഥ; രൂപാനിച്ചതഞ്ച യഥാഭൂതം സമനുപസ്സഥ. രൂപേ, ഭിക്ഖവേ, ഭിക്ഖു യോനിസോ മനസികരോന്തോ, രൂപാനിച്ചതഞ്ച യഥാഭൂതം സമനുപസ്സന്തോ രൂപേസുപി നിബ്ബിന്ദതി. നന്ദിക്ഖയാ രാഗക്ഖയോ; രാഗക്ഖയാ നന്ദിക്ഖയോ. നന്ദിരാഗക്ഖയാ ചിത്തം സുവിമുത്തന്തി വുച്ചതി. സദ്ദേ... ഗന്ധേ... രസേ... ഫോട്ഠബ്ബേ... ധമ്മേ, ഭിക്ഖവേ, യോനിസോ മനസി കരോഥ; ധമ്മാനിച്ചതഞ്ച യഥാഭൂതം സമനുപസ്സഥ. ധമ്മേ, ഭിക്ഖവേ, ഭിക്ഖു യോനിസോ മനസികരോന്തോ, ധമ്മാനിച്ചതഞ്ച യഥാഭൂതം സമനുപസ്സന്തോ ധമ്മേസുപി നിബ്ബിന്ദതി. നന്ദിക്ഖയാ രാഗക്ഖയോ; രാഗക്ഖയാ നന്ദിക്ഖയോ . നന്ദിരാഗക്ഖയാ ചിത്തം സുവിമുത്തന്തി വുച്ചതീ''തി. ചതുത്ഥം.

൫. ജീവകമ്ബവനസമാധിസുത്തം

൧൬൦. ഏകം സമയം ഭഗവാ രാജഗഹേ വിഹരതി ജീവകമ്ബവനേ. തത്ര ഖോ ഭഗവാ ഭിക്ഖൂ ആമന്തേസി - ''ഭിക്ഖവോ''തി...പേ॰... ''സമാധിം, ഭിക്ഖവേ, ഭാവേഥ. സമാഹിതസ്സ, ഭിക്ഖവേ , ഭിക്ഖുനോ യഥാഭൂതം ഓക്ഖായതി. കിഞ്ച യഥാഭൂതം ഓക്ഖായതി? ചക്ഖും അനിച്ചന്തി യഥാഭൂതം ഓക്ഖായതി, രൂപാ അനിച്ചാതി യഥാഭൂതം ഓക്ഖായതി, ചക്ഖുവിഞ്ഞാണം അനിച്ചന്തി യഥാഭൂതം ഓക്ഖായതി, ചക്ഖുസമ്ഫസ്സോ അനിച്ചോതി യഥാഭൂതം ഓക്ഖായതി, യമ്പിദം ചക്ഖുസമ്ഫസ്സപച്ചയാ ഉപ്പജ്ജതി വേദയിതം സുഖം വാ ദുക്ഖം വാ അദുക്ഖമസുഖം വാ തമ്പി അനിച്ചന്തി യഥാഭൂതം ഓക്ഖായതി...പേ॰... ജിവ്ഹാ അനിച്ചാതി യഥാഭൂതം ഓക്ഖായതി...പേ॰... മനോ അനിച്ചോതി യഥാഭൂതം ഓക്ഖായതി, ധമ്മാ അനിച്ചാതി യഥാഭൂതം ഓക്ഖായതി...പേ॰... യമ്പിദം മനോസമ്ഫസ്സപച്ചയാ ഉപ്പജ്ജതി വേദയിതം സുഖം വാ ദുക്ഖം വാ അദുക്ഖമസുഖം വാ തമ്പി അനിച്ചന്തി യഥാഭൂതം ഓക്ഖായതി. സമാധിം, ഭിക്ഖവേ, ഭാവേഥ. സമാഹിതസ്സ, ഭിക്ഖവേ, ഭിക്ഖുനോ യഥാഭൂതം ഓക്ഖായതീ''തി. പഞ്ചമം.

൬. ജീവകമ്ബവനപടിസല്ലാനസുത്തം

൧൬൧. ഏകം സമയം ഭഗവാ രാജഗഹേ വിഹരതി ജീവകമ്ബവനേ. തത്ര ഖോ ഭഗവാ ഭിക്ഖൂ ആമന്തേസി...പേ॰... ''പടിസല്ലാനേ, ഭിക്ഖവേ, യോഗമാപജ്ജഥ. പടിസല്ലീനസ്സ, ഭിക്ഖവേ, ഭിക്ഖുനോ യഥാഭൂതം ഓക്ഖായതി. കിഞ്ച യഥാഭൂതം ഓക്ഖായതി? ചക്ഖും അനിച്ചന്തി യഥാഭൂതം ഓക്ഖായതി, രൂപാ അനിച്ചാതി യഥാഭൂതം ഓക്ഖായതി, ചക്ഖുവിഞ്ഞാണം അനിച്ചന്തി യഥാഭൂതം ഓക്ഖായതി, ചക്ഖുസമ്ഫസ്സോ അനിച്ചോതി യഥാഭൂതം ഓക്ഖായതി, യമ്പിദം ചക്ഖുസമ്ഫസ്സപച്ചയാ ഉപ്പജ്ജതി വേദയിതം സുഖം വാ ദുക്ഖം വാ അദുക്ഖമസുഖം വാ തമ്പി അനിച്ചന്തി യഥാഭൂതം ഓക്ഖായതി...പേ॰... മനോ അനിച്ചോതി യഥാഭൂതം ഓക്ഖായതി, ധമ്മാ... മനോവിഞ്ഞാണം... മനോസമ്ഫസ്സോ... യമ്പിദം മനോസമ്ഫസ്സപച്ചയാ ഉപ്പജ്ജതി

വേദയിതം സുഖം വാ ദുക്ഖം വാ അദുക്ഖമസുഖം വാ തമ്പി അനിച്ചന്തി യഥാഭൂതം ഓക്ഖായതി. പടിസല്ലാനേ ഭിക്ഖവേ, യോഗമാപജ്ജഥ. പടിസല്ലീനസ്സ, ഭിക്ഖവേ, ഭിക്ഖുനോ യഥാഭൂതം ഓക്ഖായതീ''തി. ഛട്ഠം.

൭. കോട്ഠികഅനിച്ചസുത്തം

൧൬൨. അഥ ഖോ ആയസ്മാ മഹാകോട്ഠികോ യേന ഭഗവാ തേനുപസങ്കമി...പേ॰... ഏകമന്തം നിസിന്നോ ഖോ ആയസ്മാ കോട്ഠികോ ഭഗവന്തം ഏതദവോച - ''സാധു മേ, ഭന്തേ, ഭഗവാ സംഖിത്തേന ധമ്മം ദേസേതു, യമഹം ഭഗവതോ ധമ്മം സുത്വാ ഏകോ വൂപകട്ഠോ അപ്പമത്തോ ആതാപീ പഹിതത്തോ വിഹരേയ്യ''ന്തി.

''യം ഖോ, കോട്ഠിക, അനിച്ചം തത്ര തേ ഛന്ദോ പഹാതബ്ബോ. കിഞ്ച, കോട്ഠിക, അനിച്ചം? ചക്ഖു ഖോ, കോട്ഠിക, അനിച്ചം; തത്ര തേ ഛന്ദോ പഹാതബ്ബോ. രൂപാ അനിച്ചാ; തത്ര തേ ഛന്ദോ പഹാതബ്ബോ. ചക്ഖുവിഞ്ഞാണം അനിച്ചം; തത്ര തേ ഛന്ദോ പഹാതബ്ബോ. ചക്ഖുസമ്ഫസ്സോ അനിച്ചോ; തത്ര തേ ഛന്ദോ പഹാതബ്ബോ. യമ്പിദം ചക്ഖുസമ്ഫസ്സപച്ചയാ ഉപ്പജ്ജതി വേദയിതം സുഖം വാ ദുക്ഖം വാ അദുക്ഖമസുഖം വാ തമ്പി അനിച്ചം; തത്ര തേ ഛന്ദോ പഹാതബ്ബോ...പേ॰... ജിവ്ഹാ അനിച്ചാ; തത്ര തേ ഛന്ദോ പഹാതബ്ബോ. രസാ അനിച്ചാ; തത്ര തേ ഛന്ദോ പഹാതബ്ബോ. ജിവ്ഹാവിഞ്ഞാണം അനിച്ചം; തത്ര തേ ഛന്ദോ പഹാതബ്ബോ. ജിവ്ഹാസമ്ഫസ്സോ അനിച്ചോ; തത്ര തേ ഛന്ദോ പഹാതബ്ബോ. യമ്പിദം ജിവ്ഹാസമ്ഫസ്സപച്ചയാ ഉപ്പജ്ജതി വേദയിതം സുഖം വാ ദുക്ഖം വാ അദുക്ഖമസുഖം വാ തമ്പി അനിച്ചം; തത്ര തേ ഛന്ദോ പഹാതബ്ബോ...പേ॰... മനോ അനിച്ചോ; തത്ര തേ ഛന്ദോ പഹാതബ്ബോ. ധമ്മാ അനിച്ചാ; തത്ര തേ ഛന്ദോ പഹാതബ്ബോ. മനോവിഞ്ഞാണം അനിച്ചം; തത്ര തേ ഛന്ദോ പഹാതബ്ബോ. മനോസമ്ഫസ്സോ അനിച്ചോ; തത്ര തേ ഛന്ദോ പഹാതബ്ബോ. യമ്പിദം മനോസമ്ഫസ്സപച്ചയാ ഉപ്പജ്ജതി വേദയിതം സുഖം വാ ദുക്ഖം വാ അദുക്ഖമസുഖം വാ തമ്പി അനിച്ചം; തത്ര തേ ഛന്ദോ പഹാതബ്ബോ. യം ഖോ, കോട്ഠിക, അനിച്ചം തത്ര തേ ഛന്ദോ പഹാതബ്ബോ''തി. സത്തമം.

൮. കോട്ഠികദുക്ഖസുത്തം

൧൬൩. അഥ ഖോ ആയസ്മാ മഹാകോട്ഠികോ...പേ॰... ഭഗവന്തം ഏതദവോച - ''സാധു മേ, ഭന്തേ...പേ॰... വിഹരേയ്യ''ന്തി. ''യം ഖോ, കോട്ഠിക, ദുക്ഖം തത്ര തേ ഛന്ദോ പഹാതബ്ബോ. കിഞ്ച, കോട്ഠിക, ദുക്ഖം? ചക്ഖു ഖോ, കോട്ഠിക, ദുക്ഖം; തത്ര തേ ഛന്ദോ പഹാതബ്ബോ. രൂപാ ദുക്ഖാ; തത്ര തേ ഛന്ദോ പഹാതബ്ബോ. ചക്ഖുവിഞ്ഞാണം ദുക്ഖം; തത്ര തേ ഛന്ദോ പഹാതബ്ബോ. ചക്ഖുസമ്ഫസ്സോ ദുക്ഖോ; തത്ര തേ ഛന്ദോ പഹാതബ്ബോ. യമ്പിദം ചക്ഖുസമ്ഫസ്സപച്ചയാ ഉപ്പജ്ജതി വേദയിതം സുഖം വാ ദുക്ഖം വാ അദുക്ഖമസുഖം വാ തമ്പി ദുക്ഖം; തത്ര തേ ഛന്ദോ പഹാതബ്ബോ...പേ॰... ജിവ്ഹാ ദുക്ഖാ; തത്ര തേ ഛന്ദോ പഹാതബ്ബോ...പേ॰... മനോ ദുക്ഖോ; തത്ര തേ ഛന്ദോ പഹാതബ്ബോ. ധമ്മാ ദുക്ഖാ; തത്ര തേ ഛന്ദോ പഹാതബ്ബോ . മനോവിഞ്ഞാണം ദുക്ഖം ; തത്ര തേ ഛന്ദോ പഹാതബ്ബോ. മനോസമ്ഫസ്സോ ദുക്ഖോ; തത്ര തേ ഛന്ദോ പഹാതബ്ബോ. യമ്പിദം മനോസമ്ഫസ്സപച്ചയാ ഉപ്പജ്ജതി വേദയിതം സുഖം വാ ദുക്ഖം വാ അദുക്ഖമസുഖം വാ തമ്പി

ദുക്ഖം; തത്ര തേ ഛന്ദോ പഹാതബ്ബോ. യം ഖോ, കോട്ഠിക, ദുക്ഖം തത്ര തേ ഛന്ദോ പഹാതബ്ബോ''തി. അട്ഠമം.

൯. കോട്ഠികഅനത്തസുത്തം

൬൩൪. ഏകമന്തം...പേ॰... വിഹരേയ്യന്തി. ''യോ ഖോ, കോട്ഠിക, അനത്താ തത്ര തേ ഛന്ദോ പഹാതബ്ബോ. കോ ച, കോട്ഠിക, അനത്താ? ചക്ഖു ഖോ, കോട്ഠിക, അനത്താ; തത്ര തേ ഛന്ദോ പഹാതബ്ബോ. രൂപാ അനത്താ; തത്ര തേ ഛന്ദോ പഹാതബ്ബോ. ചക്ഖുവിഞ്ഞാണം അനത്താ; തത്ര തേ ഛന്ദോ പഹാതബ്ബോ. ചക്ഖുസമ്ഫസ്സോ അനത്താ; തത്ര തേ ഛന്ദോ പഹാതബ്ബോ. യമ്പിദം ചക്ഖുസമ്ഫസ്സപച്ചയാ ഉപ്പജ്ജതി വേദയിതം സുഖം വാ ദുക്ഖം വാ അദുക്ഖമസുഖം വാ തമ്പി അനത്താ; തത്ര തേ ഛന്ദോ പഹാതബ്ബോ ...പേ॰... ജിവ്ഹാ അനത്താ; തത്ര തേ ഛന്ദോ പഹാതബ്ബോ...പേ॰... മനോ അനത്താ; തത്ര തേ ഛന്ദോ പഹാതബ്ബോ. ധമ്മാ അനത്താ; തത്ര തേ ഛന്ദോ പഹാതബ്ബോ. മനോവിഞ്ഞാണം... മനോസമ്ഫസ്സോ... യമ്പിദം മനോസമ്ഫസ്സപച്ചയാ ഉപ്പജ്ജതി വേദയിതം സുഖം വാ ദുക്ഖം വാ അദുക്ഖമസുഖം വാ തമ്പി അനത്താ; തത്ര തേ ഛന്ദോ പഹാതബ്ബോ. യോ ഖോ, കോട്ഠിക, അനത്താ, തത്ര തേ ഛന്ദോ പഹാതബ്ബോ''തി. നവമം.

൧൦. മിച്ഛാദിട്ഠിപഹാനസുത്തം

൧൩൫. അഥ ഖോ അഞ്ഞതരോ ഭിക്ഖു യേന ഭഗവാ തേനുപസങ്കമി...പേ॰... ഏകമന്തം നിസിന്നോ സോ ഭിക്ഖു ഭഗവന്തം ഏതദവോച - ''കഥം നു ഖോ, ഭന്തേ, ജാനതോ കഥം പസ്സതോ മിച്ഛാദിട്ഠി പഹീയതീ''തി?

''ചക്ഖും ഖോ, ഭിക്ഖു, അനിച്ചതോ ജാനതോ പസ്സതോ മിച്ഛാദിട്ഠി പഹീയതി. രൂപേ അനിച്ചതോ ജാനതോ പസ്സതോ മിച്ഛാദിട്ഠി പഹീയതി. ചക്ഖുവിഞ്ഞാണം അനിച്ചതോ ജാനതോ പസ്സതോ മിച്ഛാദിട്ഠി പഹീയതി. ചക്ഖുസമ്ഫസ്സം അനിച്ചതോ ജാനതോ പസ്സതോ മിച്ഛാദിട്ഠി പഹീയതി...പേ॰... യമ്പിദം മനോസമ്ഫസ്സപച്ചയാ ഉപ്പജ്ജതി വേദയിതം സുഖം വാ ദുക്ഖം വാ അദുക്ഖമസുഖം വാ തമ്പി അനിച്ചതോ ജാനതോ പസ്സതോ മിച്ഛാദിട്ഠി പഹീയതി. ഏവം ഖോ, ഭിക്ഖു, ജാനതോ ഏവം പസ്സതോ മിച്ഛാദിട്ഠി പഹീയതീ''തി. ദസമം.

൧൧. സക്കായദിട്ഠിപഹാനസുത്തം

൧൩൬. അഥ ഖോ അഞ്ഞതരോ ഭിക്ഖു...പേ॰... ഏതദവോച - ''കഥം നു ഖോ, ഭന്തേ, ജാനതോ കഥം പസ്സതോ സക്കായദിട്ഠി പഹീയതീ''തി? ''ചക്ഖും ഖോ, ഭിക്ഖു, ദുക്ഖതോ ജാനതോ പസ്സതോ സക്കായദിട്ഠി പഹീയതി. രൂപേ ദുക്ഖതോ ജാനതോ പസ്സതോ സക്കായദിട്ഠി പഹീയതി. ചക്ഖുവിഞ്ഞാണം ദുക്ഖതോ ജാനതോ പസ്സതോ സക്കായദിട്ഠി പഹീയതി. ചക്ഖുസമ്ഫസ്സം ദുക്ഖതോ ജാനതോ പസ്സതോ സക്കായദിട്ഠി പഹീയതി...പേ॰... യമ്പിദം മനോസമ്ഫസ്സപച്ചയാ ഉപ്പജ്ജതി വേദയിതം സുഖം വാ ദുക്ഖം വാ അദുക്ഖമസുഖം വാ തമ്പി ദുക്ഖതോ ജാനതോ പസ്സതോ സക്കായദിട്ഠി പഹീയതി. ഏവം ഖോ, ഭിക്ഖു, ജാനതോ ഏവം പസ്സതോ സക്കായദിട്ഠി പഹീയതീ''തി. ഏകാദസമം.

൧൨. അത്താനുദിട്ഠിപഹാനസുത്തം

൧൬൭. അഥ ഖോ അഞ്ഞതരോ ഭിക്ഖു…പേ॰… ഏതദവോച - ‘‘കഥം നു ഖോ , ഭന്തേ, ജാനതോ കഥം പസ്സതോ അത്താനുദിട്ഠി പഹീയതീ’’തി? ‘‘ചക്ഖും ഖോ, ഭിക്ഖു, അനത്തതോ ജാനതോ പസ്സതോ അത്താനുദിട്ഠി പഹീയതി. രൂപേ അനത്തതോ ജാനതോ പസ്സതോ അത്താനുദിട്ഠി പഹീയതി. ചക്ഖുവിഞ്ഞാണം അനത്തതോ ജാനതോ പസ്സതോ അത്താനുദിട്ഠി പഹീയതി. ചക്ഖുസമ്ഫസ്സം അനത്തതോ ജാനതോ പസ്സതോ അത്താനുദിട്ഠി പഹീയതി. യമ്പിദം ചക്ഖുസമ്ഫസ്സപച്ചയാ ഉപ്പജ്ജതി വേദയിതം സുഖം വാ ദുക്ഖം വാ അദുക്ഖമസുഖം വാ തമ്പി അനത്തതോ ജാനതോ പസ്സതോ അത്താനുദിട്ഠി പഹീയതി…പേ॰… ജിവ്ഹം അനത്തതോ ജാനതോ പസ്സതോ അത്താനുദിട്ഠി പഹീയതി…പേ॰… മനം അനത്തതോ ജാനതോ പസ്സതോ അത്താനുദിട്ഠി പഹീയതി. ധമ്മേ… മനോവിഞ്ഞാണം… മനോസമ്ഫസ്സം… യമ്പിദം മനോസമ്ഫസ്സപച്ചയാ ഉപ്പജ്ജതി വേദയിതം സുഖം വാ ദുക്ഖം വാ അദുക്ഖമസുഖം വാ തമ്പി അനത്തതോ ജാനതോ പസ്സതോ അത്താനുദിട്ഠി പഹീയതീ’’തി. ദ്വാദസമം.

നന്ദിക്ഖയവഗ്ഗോ സോളസമോ.

തസ്സുദ്ദാനം -

നന്ദിക്ഖയേന ചത്താരോ, ജീവകമ്ബവനേ ദുവേ;
കോട്ഠികേന തയോ വുത്താ, മിച്ഛാ സക്കായ അത്തനോതി.

൧൭. സട്ഠിപേയ്യാലവഗ്ഗോ

൧. അജ്ഝത്തഅനിച്ചഛന്ദസുത്തം

൧൬൮. ‘‘യം , ഭിക്ഖവേ, അനിച്ചം, തത്ര വോ ഛന്ദോ പഹാതബ്ബോ. കിഞ്ച, ഭിക്ഖവേ, അനിച്ചം? ചക്ഖു , ഭിക്ഖവേ, അനിച്ചം; തത്ര വോ ഛന്ദോ പഹാതബ്ബോ…പേ॰… ജിവ്ഹാ അനിച്ചാ; തത്ര വോ ഛന്ദോ പഹാതബ്ബോ…പേ॰… മനോ അനിച്ചോ; തത്ര വോ ഛന്ദോ പഹാതബ്ബോ. യം, ഭിക്ഖവേ, അനിച്ചം, തത്ര വോ ഛന്ദോ പഹാതബ്ബോ’’തി.

൨. അജ്ഝത്തഅനിച്ചരാഗസുത്തം

൧൬൯. ‘‘യം , ഭിക്ഖവേ, അനിച്ചം, തത്ര വോ രാഗോ പഹാതബ്ബോ. കിഞ്ച, ഭിക്ഖവേ, അനിച്ചം? ചക്ഖു, ഭിക്ഖവേ, അനിച്ചം; തത്ര വോ രാഗോ പഹാതബ്ബോ…പേ॰… ജിവ്ഹാ അനിച്ചാ; തത്ര വോ രാഗോ പഹാതബ്ബോ…പേ॰… മനോ അനിച്ചോ; തത്ര വോ രാഗോ പഹാതബ്ബോ. യം, ഭിക്ഖവേ, അനിച്ചം, തത്ര വോ രാഗോ പഹാതബ്ബോ’’തി.

൩. അജ്ഝത്തഅനിച്ചഛന്ദരാഗസുത്തം

൧൭൦. ‘‘യം, ഭിക്ഖവേ, അനിച്ചം, തത്ര വോ ഛന്ദരാഗോ പഹാതബ്ബോ. കിഞ്ച, ഭിക്ഖവേ, അനിച്ചം? ചക്ഖു, ഭിക്ഖവേ, അനിച്ചം; തത്ര വോ ഛന്ദരാഗോ പഹാതബ്ബോ…പേ॰… ജിവ്ഹാ അനിച്ചാ; തത്ര വോ ഛന്ദരാഗോ

പഹാതബ്ബോ…പേ॰… മനോ അനിച്ചോ; തത്ര വോ ഛന്ദരാഗോ പഹാതബ്ബോ. യം, ഭിക്ഖവേ, അനിച്ചം, തത്ര വോ ഛന്ദരാഗോ പഹാതബ്ബോ’’തി.

൪-൬. ദുക്ഖഛന്ദാദിസുത്തം

൧൭൧-൧൭൩. ‘‘യം, ഭിക്ഖവേ, ദുക്ഖം, തത്ര വോ ഛന്ദോ പഹാതബ്ബോ, രാഗോ പഹാതബ്ബോ, ഛന്ദരാഗോ പഹാതബ്ബോ. കിഞ്ച, ഭിക്ഖവേ, ദുക്ഖം? ചക്ഖു, ഭിക്ഖവേ, ദുക്ഖം; തത്ര വോ ഛന്ദോ പഹാതബ്ബോ, രാഗോ പഹാതബ്ബോ, ഛന്ദരാഗോ പഹാതബ്ബോ…പേ॰… ജിവ്ഹാ ദുക്ഖാ…പേ॰… മനോ ദുക്ഖോ; തത്ര വോ ഛന്ദോ പഹാതബ്ബോ, രാഗോ പഹാതബ്ബോ, ഛന്ദരാഗോ പഹാതബ്ബോ. യം , ഭിക്ഖവേ, ദുക്ഖം തത്ര വോ ഛന്ദോ പഹാതബ്ബോ, രാഗോ പഹാതബ്ബോ, ഛന്ദരാഗോ പഹാതബ്ബോ’’തി.

൭-൯. അനത്തഛന്ദാദിസുത്തം

൧൭൪-൧൭൬. ‘‘യോ , ഭിക്ഖവേ, അനത്താ, തത്ര വോ ഛന്ദോ പഹാതബ്ബോ, രാഗോ പഹാതബ്ബോ, ഛന്ദരാഗോ പഹാതബ്ബോ. കോ ച, ഭിക്ഖവേ, അനത്താ? ചക്ഖു, ഭിക്ഖവേ, അനത്താ; തത്ര വോ ഛന്ദോ പഹാതബ്ബോ, രാഗോ പഹാതബ്ബോ, ഛന്ദരാഗോ പഹാതബ്ബോ…പേ॰… ജിവ്ഹാ അനത്താ; തത്ര വോ ഛന്ദോ പഹാതബ്ബോ, രാഗോ പഹാതബ്ബോ, ഛന്ദരാഗോ പഹാതബ്ബോ…പേ॰… മനോ അനത്താ; തത്ര വോ ഛന്ദോ പഹാതബ്ബോ, രാഗോ പഹാതബ്ബോ, ഛന്ദരാഗോ പഹാതബ്ബോ. യോ, ഭിക്ഖവേ, അനത്താ തത്ര വോ ഛന്ദോ പഹാതബ്ബോ, രാഗോ പഹാതബ്ബോ, ഛന്ദരാഗോ പഹാതബ്ബോ’’തി.

൧൦-൧൨. ബാഹിരാനിച്ചഛന്ദാദിസുത്തം

൧൭൭-൧൭൯. ‘‘യം, ഭിക്ഖവേ, അനിച്ചം, തത്ര വോ ഛന്ദോ പഹാതബ്ബോ, രാഗോ പഹാതബ്ബോ, ഛന്ദരാഗോ പഹാതബ്ബോ. കിഞ്ച, ഭിക്ഖവേ, അനിച്ചം? രൂപാ, ഭിക്ഖവേ, അനിച്ചാ; തത്ര വോ ഛന്ദോ പഹാതബ്ബോ, രാഗോ പഹാതബ്ബോ, ഛന്ദരാഗോ പഹാതബ്ബോ. സദ്ദാ അനിച്ചാ; തത്ര വോ ഛന്ദോ പഹാതബ്ബോ, രാഗോ പഹാതബ്ബോ, ഛന്ദരാഗോ പഹാതബ്ബോ. ഗന്ധാ അനിച്ചാ; തത്ര വോ ഛന്ദോ പഹാതബ്ബോ, രാഗോ പഹാതബ്ബോ, ഛന്ദരാഗോ പഹാതബ്ബോ. രസാ അനിച്ചാ; തത്ര വോ ഛന്ദോ പഹാതബ്ബോ, രാഗോ പഹാതബ്ബോ, ഛന്ദരാഗോ പഹാതബ്ബോ. ഫോട്ഠബ്ബാ അനിച്ചാ; തത്ര വോ ഛന്ദോ പഹാതബ്ബോ, രാഗോ പഹാതബ്ബോ, ഛന്ദരാഗോ പഹാതബ്ബോ. ധമ്മാ അനിച്ചാ; തത്ര വോ ഛന്ദോ പഹാതബ്ബോ, രാഗോ പഹാതബ്ബോ, ഛന്ദരാഗോ പഹാതബ്ബോ. യം, ഭിക്ഖവേ, അനിച്ചം തത്ര വോ ഛന്ദോ പഹാതബ്ബോ, രാഗോ പഹാതബ്ബോ, ഛന്ദരാഗോ പഹാതബ്ബോ’’തി.

൧൩-൧൫. ബാഹിരദുക്ഖഛന്ദാദിസുത്തം

൧൮൦-൧൮൨. ‘‘യം, ഭിക്ഖവേ, ദുക്ഖം, തത്ര വോ ഛന്ദോ പഹാതബ്ബോ, രാഗോ പഹാതബ്ബോ, ഛന്ദരാഗോ പഹാതബ്ബോ. കിഞ്ച, ഭിക്ഖവേ, ദുക്ഖം? രൂപാ, ഭിക്ഖവേ, ദുക്ഖാ; തത്ര വോ ഛന്ദോ പഹാതബ്ബോ, രാഗോ പഹാതബ്ബോ, ഛന്ദരാഗോ പഹാതബ്ബോ. സദ്ദാ… ഗന്ധാ… രസാ… ഫോട്ഠബ്ബാ… ധമ്മാ ദുക്ഖാ; തത്ര വോ ഛന്ദോ പഹാതബ്ബോ, രാഗോ പഹാതബ്ബോ,

ഛന്ദരാഗോ പഹാതബ്ബോ. യം, ഭിക്ഖവേ, ദുക്ഖം, തത്ര വോ ഛന്ദോ പഹാതബ്ബോ, രാഗോ പഹാതബ്ബോ, ഛന്ദരാഗോ പഹാതബ്ബോ''തി.

൧൬-൧൮. ബാഹിരാനത്തഛന്ദാദിസുത്തം

൧൮൩-൧൮൫. ''യോ , ഭിക്ഖവേ, അനത്താ, തത്ര വോ ഛന്ദോ പഹാതബ്ബോ, രാഗോ പഹാതബ്ബോ, ഛന്ദരാഗോ പഹാതബ്ബോ. കോ ച, ഭിക്ഖവേ, അനത്താ? രൂപാ, ഭിക്ഖവേ, അനത്താ; തത്ര വോ ഛന്ദോ പഹാതബ്ബോ, രാഗോ പഹാതബ്ബോ, ഛന്ദരാഗോ പഹാതബ്ബോ. സദ്ദാ... ഗന്ധാ... രസാ... ഫോട്ഠബ്ബാ... ധമ്മാ അനത്താ; തത്ര വോ ഛന്ദോ പഹാതബ്ബോ, രാഗോ പഹാതബ്ബോ, ഛന്ദരാഗോ പഹാതബ്ബോ. യോ, ഭിക്ഖവേ, അനത്താ തത്ര വോ ഛന്ദോ പഹാതബ്ബോ, രാഗോ പഹാതബ്ബോ, ഛന്ദരാഗോ പഹാതബ്ബോ''തി.

൧൯. അജ്ഝത്താതീതാനിച്ചസുത്തം

൧൮൬. ''ചക്ഖു , ഭിക്ഖവേ, അനിച്ചം അതീതം...പേ॰... ജിവ്ഹാ അനിച്ചാ അതീതാ...പേ॰... മനോ അനിച്ചോ അതീതോ. ഏവം പസ്സം, ഭിക്ഖവേ, സുതവാ അരിയസാവകോ ചക്ഖുസ്മിമ്പി നിബ്ബിന്ദതി...പേ॰... ജിവ്ഹായപി നിബ്ബിന്ദതി...പേ॰... മനസ്മിമ്പി നിബ്ബിന്ദതി. നിബ്ബിന്ദം വിരജ്ജതി; വിരാഗാ വിമുച്ചതി; വിമുത്തസ്മിം വിമുത്തമിതി ഞാണം ഹോതി. 'ഖീണാ ജാതി, വുസിതം ബ്രഹ്മചരിയം, കതം കരണീയം, നാപരം ഇത്ഥത്തായാ'തി പജാനാതീ''തി.

൨൦. അജ്ഝത്താനാഗതാനിച്ചസുത്തം

൧൮൭. ''ചക്ഖു, ഭിക്ഖവേ, അനിച്ചം അനാഗതം...പേ॰... ജിവ്ഹാ അനിച്ചാ അനാഗതാ...പേ॰... മനോ അനിച്ചോ അനാഗതോ. ഏവം പസ്സം...പേ॰... നാപരം ഇത്ഥത്തായാതി പജാനാതീ''തി.

൨൧. അജ്ഝത്തപച്ചുപ്പന്നാനിച്ചസുത്തം

൧൮൮. ''ചക്ഖു, ഭിക്ഖവേ, അനിച്ചം പച്ചുപ്പന്നം...പേ॰... ജിവ്ഹാ അനിച്ചാ പച്ചുപ്പന്നാ...പേ॰... മനോ അനിച്ചോ പച്ചുപ്പന്നോ. ഏവം പസ്സം...പേ॰... നാപരം ഇത്ഥത്തായാതി പജാനാതീ''തി.

൨൨-൨൪. അജ്ഝത്താതീതാദിദുക്ഖസുത്തം

൧൮൯-൧൯൧. ''ചക്ഖു , ഭിക്ഖവേ, ദുക്ഖം അതീതം അനാഗതം പച്ചുപ്പന്നം...പേ॰... ജിവ്ഹാ ദുക്ഖാ അതീതാ അനാഗതാ പച്ചുപ്പന്നാ...പേ॰... മനോ ദുക്ഖോ അതീതോ അനാഗതോ പച്ചുപ്പന്നോ. ഏവം പസ്സം , ഭിക്ഖവേ...പേ॰... നാപരം ഇത്ഥത്തായാതി പജാനാതീ''തി.

൨൫-൨൭. അജ്ഝത്താതീതാദിഅനത്തസുത്തം

൧൯൨-൧൯൪. ''ചക്ഖു , ഭിക്ഖവേ, അനത്താ അതീതം അനാഗതം പച്ചുപ്പന്നം...പേ॰... ജിവ്ഹാ അനത്താ...പേ॰... മനോ അനത്താ അതീതോ അനാഗതോ പച്ചുപ്പന്നോ . ഏവം പസ്സം...പേ॰... നാപരം ഇത്ഥത്തായാതി പജാനാതീ''തി.

൨൮-൩൦. ബാഹിരാതീതാദിഅനിച്ചസുത്തം

൧൯൭-൧൯൯. ''രൂപാ, ഭിക്ഖവേ, അനിച്ചാ അതീതാ അനാഗതാ പച്ചുപ്പന്നാ. സദ്ദാ... ഗന്ധാ... രസാ... ഫോട്ഠബ്ബാ... ധമ്മാ അനിച്ചാ അതീതാ അനാഗതാ പച്ചുപ്പന്നാ. ഏവം പസ്സം...പേ... നാപരം ഇത്ഥത്തായാതി പജാനാതീ''തി.

൩൧-൩൩. ബാഹിരാതീതാദിദുക്ഖസുത്തം

൧൯൮-൨൦൦. ''രൂപാ, ഭിക്ഖവേ, ദുക്ഖാ അതീതാ അനാഗതാ പച്ചുപ്പന്നാ. സദ്ദാ... ഗന്ധാ... രസാ... ഫോട്ഠബ്ബാ... ധമ്മാ ദുക്ഖാ അതീതാ അനാഗതാ പച്ചുപ്പന്നാ. ഏവം പസ്സം...പേ... നാപരം ഇത്ഥത്തായാതി പജാനാതീ''തി.

൩൪-൩൬. ബാഹിരാതീതാദിഅനത്തസുത്തം

൨൦൧-൨൦൩. ''രൂപാ , ഭിക്ഖവേ, അനത്താ അതീതാ അനാഗതാ പച്ചുപ്പന്നാ. സദ്ദാ... ഗന്ധാ... രസാ... ഫോട്ഠബ്ബാ... ധമ്മാ അനത്താ അതീതാ അനാഗതാ പച്ചുപ്പന്നാ. ഏവം പസ്സം...പേ... നാപരം ഇത്ഥത്തായാതി പജാനാതീ''തി.

൩൭. അജ്ഝത്താതീതയദനിച്ചസുത്തം

൨൦൪. ''ചക്ഖു, ഭിക്ഖവേ, അനിച്ചം അതീതം. യദനിച്ചം, തം ദുക്ഖം. യം ദുക്ഖം, തദനത്താ. യദനത്താ, തം 'നേതം മമ, നേസോഹമസ്മി, ന മേസോ അത്താ'തി ഏവമേതം യഥാഭൂതം സമ്മപ്പഞ്ഞായ ദട്ഠബ്ബം...പേ... ജിവ്ഹാ അനിച്ചാ അതീതാ. യദനിച്ചം, തം ദുക്ഖം. യം ദുക്ഖം, തദനത്താ. യദനത്താ, തം 'നേതം മമ, നേസോഹമസ്മി, ന മേസോ അത്താ'തി ഏവമേതം യഥാഭൂതം സമ്മപ്പഞ്ഞായ ദട്ഠബ്ബം...പേ... മനോ അനിച്ചോ അതീതോ. യദനിച്ചം, തം ദുക്ഖം. യം ദുക്ഖം, തദനത്താ. യദനത്താ, തം 'നേതം മമ, നേസോഹമസ്മി , ന മേസോ അത്താ'തി ഏവമേതം യഥാഭൂതം സമ്മപ്പഞ്ഞായ ദട്ഠബ്ബം. ഏവം പസ്സം...പേ... നാപരം ഇത്ഥത്തായാതി പജാനാതീ''തി.

൩൮. അജ്ഝത്താനാഗതയദനിച്ചസുത്തം

൨൦൫. ''ചക്ഖു , ഭിക്ഖവേ, അനിച്ചം അനാഗതം. യദനിച്ചം, തം ദുക്ഖം. യം ദുക്ഖം, തദനത്താ. യദനത്താ തം 'നേതം മമ, നേസോഹമസ്മി, ന മേസോ അത്താ'തി ഏവമേതം യഥാഭൂതം സമ്മപ്പഞ്ഞായ ദട്ഠബ്ബം...പേ... ജിവ്ഹാ അനിച്ചാ അനാഗതാ. യദനിച്ചം, തം ദുക്ഖം. യം ദുക്ഖം, തദനത്താ. യദനത്താ, തം 'നേതം മമ, നേസോഹമസ്മി, ന മേസോ അത്താ'തി ഏവമേതം യഥാഭൂതം സമ്മപ്പഞ്ഞായ ദട്ഠബ്ബം...പേ... മനോ അനിച്ചോ അനാഗതോ. യദനിച്ചം, തം ദുക്ഖം. യം ദുക്ഖം, തദനത്താ . യദനത്താ, തം 'നേതം മമ, നേസോഹമസ്മി, ന മേസോ അത്താ'തി ഏവമേതം യഥാഭൂതം സമ്മപ്പഞ്ഞായ ദട്ഠബ്ബം. ഏവം പസ്സം, ഭിക്ഖവേ...പേ... നാപരം ഇത്ഥത്തായാതി പജാനാതീ''തി.

൩൯. അജ്ഝത്തപച്ചുപ്പന്നയദനിച്ചസുത്തം

൨൦൬. ''ചക്ഖു, ഭിക്ഖവേ, അനിച്ചം പച്ചുപ്പന്നം. യദനിച്ചം, തം ദുക്ഖം. യം ദുക്ഖം, തദനത്താ. യദനത്താ തം 'നേതം മമ, നേസോഹമസ്മി, ന മേസോ

അത്താ’തി ഏവമേതം യഥാഭൂതം സമ്മപ്പഞ്ഞായ ദട്ഠബ്ബം…പേ॰… ജിവ്ഹാ അനിച്ചാ പച്ചുപ്പന്നാ. യദനിച്ചം, തം ദുക്ഖം. യം ദുക്ഖം, തദനത്താ. യദനത്താ, തം ‘നേതം മമ, നേസോഹമസ്മി, ന മേസോ അത്താ’തി ഏവമേതം യഥാഭൂതം സമ്മപ്പഞ്ഞായ ദട്ഠബ്ബം…പേ॰… മനോ അനിച്ചോ പച്ചുപ്പന്നോ. യദനിച്ചം തം ദുക്ഖം. യം ദുക്ഖം തദനത്താ. യദനത്താ, തം ‘നേതം മമ, നേസോഹമസ്മി, ന മേസോ അത്താ’തി ഏവമേതം യഥാഭൂതം സമ്മപ്പഞ്ഞായ ദട്ഠബ്ബം. ഏവം പസ്സം…പേ॰… നാപരം ഇത്ഥത്തായാതി പജാനാതീ”തി.

൪൦-൪൨. അജ്ഝത്താതീതാദിയംദുക്ഖസുത്തം

൨൦൭-൨൦൯. “ചക്ഖു , ഭിക്ഖവേ, ദുക്ഖം അതീതം അനാഗതം പച്ചുപ്പന്നം. യം ദുക്ഖം, തദനത്താ. യദനത്താ, തം ‘നേതം മമ, നേസോഹമസ്മി, ന മേസോ അത്താ’തി ഏവമേതം യഥാഭൂതം സമ്മപ്പഞ്ഞായ ദട്ഠബ്ബം…പേ॰… ജിവ്ഹാ ദുക്ഖാ…പേ॰… മനോ ദുക്ഖോ അതീതോ അനാഗതോ പച്ചുപ്പന്നോ. യം ദുക്ഖം, തദനത്താ. യദനത്താ, തം ‘നേതം മമ, നേസോഹമസ്മി, ന മേസോ അത്താ’തി ഏവമേതം യഥാഭൂതം സമ്മപ്പഞ്ഞായ ദട്ഠബ്ബം. ഏവം പസ്സം…പേ॰… നാപരം ഇത്ഥത്തായാതി പജാനാതീ”തി.

൪൩-൪൫. അജ്ഝത്താതീതാദിയദനത്തസുത്തം

൨൧൦-൨൧൨. “ചക്ഖു, ഭിക്ഖവേ, അനത്താ അതീതം അനാഗതം പച്ചുപ്പന്നം. യദനത്താ, തം ‘നേതം മമ, നേസോഹമസ്മി, ന മേസോ അത്താ’തി ഏവമേതം യഥാഭൂതം സമ്മപ്പഞ്ഞായ ദട്ഠബ്ബം…പേ॰… ജിവ്ഹാ അനത്താ…പേ॰… മനോ അനത്താ അതീതോ അനാഗതോ പച്ചുപ്പന്നോ. യദനത്താ തം ‘നേതം മമ, നേസോഹമസ്മി, ന മേസോ അത്താ’തി ഏവമേതം യഥാഭൂതം സമ്മപ്പഞ്ഞായ ദട്ഠബ്ബം. ഏവം പസ്സം…പേ॰… നാപരം ഇത്ഥത്തായാതി പജാനാതീ”തി.

൪൬-൪൮. ബാഹിരാതീതാദിയദനിച്ചസുത്തം

൨൧൩-൨൧൫. “രൂപാ, ഭിക്ഖവേ, അനിച്ചാ അതീതാ അനാഗതാ പച്ചുപ്പന്നാ. യദനിച്ചം, തം ദുക്ഖം. യം ദുക്ഖം, തദനത്താ. യദനത്താ, തം ‘നേതം മമ, നേസോഹമസ്മി, ന മേസോ അത്താ’തി ഏവമേതം യഥാഭൂതം സമ്മപ്പഞ്ഞായ ദട്ഠബ്ബം. സദ്ദാ… ഗന്ധാ… രസാ… ഫോട്ഠബ്ബാ… ധമ്മാ അനിച്ചാ അതീതാ അനാഗതാ പച്ചുപ്പന്നാ. യദനിച്ചം തം ദുക്ഖം. യം ദുക്ഖം തദനത്താ. യദനത്താ തം ‘നേതം മമ, നേസോഹമസ്മി, ന മേസോ അത്താ’തി ഏവമേതം യഥാഭൂതം സമ്മപ്പഞ്ഞായ ദട്ഠബ്ബം. ഏവം പസ്സം…പേ॰… നാപരം ഇത്ഥത്തായാതി പജാനാതീ”തി.

൪൯-൫൧. ബാഹിരാതീതാദിയംദുക്ഖസുത്തം

൨൧൬-൨൧൮. “രൂപാ , ഭിക്ഖവേ, ദുക്ഖാ അതീതാ അനാഗതാ പച്ചുപ്പന്നാ. യം ദുക്ഖം, തദനത്താ . യദനത്താ, തം ‘നേതം മമ, നേസോഹമസ്മി, ന മേസോ അത്താ’തി ഏവമേതം യഥാഭൂതം സമ്മപ്പഞ്ഞായ ദട്ഠബ്ബം. സദ്ദാ… ഗന്ധാ… രസാ… ഫോട്ഠബ്ബാ… ധമ്മാ ദുക്ഖാ അതീതാ അനാഗതാ പച്ചുപ്പന്നാ. യം ദുക്ഖം, തദനത്താ. യദനത്താ, തം ‘നേതം മമ,

നേസോഹമസ്മി, ന മേസോ അത്താ'തി ഏവമേതം യഥാഭൂതം സമ്മപ്പഞ്ഞായ ദട്ഠബ്ബം. ഏവം പസ്സം...പേ॰... നാപരം ഇത്ഥത്തായാതി പജാനാതീ''തി.

൧൨-൧൪. ബാഹിരാതീതാദിയദനത്തസുത്തം

൨൧൭-൨൨൫. ''രൂപാ, ഭിക്ഖവേ, അനത്താ അതീതാ അനാഗതാ പച്ചുപ്പന്നാ. യദനത്താ, തം 'നേതം മമ, നേസോഹമസ്മി, ന മേസോ അത്താ'തി ഏവമേതം യഥാഭൂതം സമ്മപ്പഞ്ഞായ ദട്ഠബ്ബം. സദ്ദാ... ഗന്ധാ... രസാ... ഫോട്ഠബ്ബാ... ധമ്മാ അനത്താ അതീതാ അനാഗതാ പച്ചുപ്പന്നാ. യദനത്താ, തം 'നേതം മമ, നേസോഹമസ്മി, ന മേസോ അത്താ'തി ഏവമേതം യഥാഭൂതം സമ്മപ്പഞ്ഞായ ദട്ഠബ്ബം. ഏവം പസ്സം...പേ॰... നാപരം ഇത്ഥത്തായാതി പജാനാതീ''തി.

൧൫. അജ്ഝത്തായതനഅനിച്ചസുത്തം

൨൨൨. ''ചക്ഖു , ഭിക്ഖവേ, അനിച്ചം...പേ॰... ജിവ്ഹാ അനിച്ചാ...പേ॰... മനോ അനിച്ചോ. ഏവം പസ്സം...പേ॰... നാപരം ഇത്ഥത്തായാതി പജാനാതീ''തി.

൧൬. അജ്ഝത്തായതനദുക്ഖസുത്തം

൨൨൩. ''ചക്ഖു, ഭിക്ഖവേ, ദുക്ഖം...പേ॰... ജിവ്ഹാ ദുക്ഖാ...പേ॰... മനോ ദുക്ഖോ. ഏവം പസ്സം...പേ॰... നാപരം ഇത്ഥത്തായാതി പജാനാതീ''തി.

൧൭. അജ്ഝത്തായതനഅനത്തസുത്തം

൨൨൪. ''ചക്ഖു , ഭിക്ഖവേ, അനത്താ...പേ॰... ജിവ്ഹാ അനത്താ...പേ॰... മനോ അനത്താ. ഏവം പസ്സം...പേ॰... നാപരം ഇത്ഥത്തായാതി പജാനാതീ''തി.

൧൮. ബാഹിരായതനഅനിച്ചസുത്തം

൨൨൫. ''രൂപാ, ഭിക്ഖവേ, അനിച്ചാ. സദ്ദാ... ഗന്ധാ... രസാ... ഫോട്ഠബ്ബാ... ധമ്മാ അനിച്ചാ. ഏവം പസ്സം...പേ॰... നാപരം ഇത്ഥത്തായാതി പജാനാതീ''തി.

൧൯. ബാഹിരായതനദുക്ഖസുത്തം

൨൨൬. ''രൂപാ, ഭിക്ഖവേ, ദുക്ഖാ. സദ്ദാ... ഗന്ധാ... രസാ... ഫോട്ഠബ്ബാ... ധമ്മാ ദുക്ഖാ. ഏവം പസ്സം...പേ॰... നാപരം ഇത്ഥത്തായാതി പജാനാതീ''തി.

൨൦. ബാഹിരായതനഅനത്തസുത്തം

൨൨൭. ''രൂപാ , ഭിക്ഖവേ, അനത്താ. സദ്ദാ... ഗന്ധാ... രസാ... ഫോട്ഠബ്ബാ... ധമ്മാ അനത്താ. ഏവം പസ്സം...പേ॰... നാപരം ഇത്ഥത്തായാതി പജാനാതീ''തി.

സട്ഠിപേയ്യാലവഗ്ഗോ സത്തരസമോ.

തസ്സുദ്ദാനം -

ഛന്ദേനട്ഠാരസ ഹോന്തി, അതീതേന ച ദ്വേ നവ;

യദനിച്ചാട്ഠാരസ വുത്താ, തയോ അജ്ഝത്തബാഹിരാ;
പേയ്യാലോ സട്ഠികോ വുത്തോ, ബുദ്ധേനാദിച്ചബന്ധുനാതി.
സുത്തന്താനി സട്ഠി.

൨൪. സമുദ്ദവഗ്ഗോ

൧. പഠമസമുദ്ദസുത്തം

൨൨൮. '''സമുദ്ദോ , സമുദ്ദോ'തി, ഭിക്ഖവേ, അസ്സുതവാ പുഥുജ്ജനോ ഭാസതി. നേസോ, ഭിക്ഖവേ, അരിയസ്സ വിനയേ സമുദ്ദോ. മഹാ ഏസോ, ഭിക്ഖവേ, ഉദകരാസി മഹാഉദകണ്ണവോ. ചക്ഖു, ഭിക്ഖവേ, പുരിസസ്സ സമുദ്ദോ; തസ്സ രൂപമയോ വേഗോ. യോ തം രൂപമയം വേഗം സഹതി, അയം വുച്ചതി, ഭിക്ഖവേ, അതരി ചക്ഖുസമുദ്ദം സഊമിം സാവട്ടം സഗാഹം സരക്ഖസം; തിണ്ണോ പാരങ്ഗതോ ഥലേ തിട്ഠതി ബ്രാഹ്മണോ...പേ॰... ജിവ്ഹാ, ഭിക്ഖവേ, പുരിസസ്സ സമുദ്ദോ; തസ്സ രസമയോ വേഗോ. യോ തം രസമയം വേഗം സഹതി, അയം വുച്ചതി, ഭിക്ഖവേ, അതരി ജിവ്ഹാസമുദ്ദം സഊമിം സാവട്ടം സഗാഹം സരക്ഖസം; തിണ്ണോ പാരങ്ഗതോ ഥലേ തിട്ഠതി ബ്രാഹ്മണോ...പേ॰... മനോ, ഭിക്ഖവേ, പുരിസസ്സ സമുദ്ദോ; തസ്സ ധമ്മമയോ വേഗോ. യോ തം ധമ്മമയം വേഗം സഹതി, അയം വുച്ചതി, ഭിക്ഖവേ, അതരി മനോസമുദ്ദം സഊമിം സാവട്ടം സഗാഹം സരക്ഖസം; തിണ്ണോ പാരങ്ഗതോ ഥലേ തിട്ഠതി ബ്രാഹ്മണോ''തി. ഇദമവോച...പേ॰... സത്ഥാ -

''യോ ഇമം സമുദ്ദം സഗാഹം സരക്ഖസം,
സഊമിം സാവട്ടം സഭയം ദുത്തരം അച്ചതരി;
സ വേദഗൂ വുസിതബ്രഹ്മചരിയോ,
ലോകന്തഗൂ പാരഗതോതി വുച്ചതീ''തി. പഠമം;

൨. ദുതിയസമുദ്ദസുത്തം

൨൨൯. ''സമുദ്ദോ, സമുദ്ദോ'തി, ഭിക്ഖവേ, അസ്സുതവാ പുഥുജ്ജനോ ഭാസതി . നേസോ, ഭിക്ഖവേ, അരിയസ്സ വിനയേ സമുദ്ദോ. മഹാ ഏസോ, ഭിക്ഖവേ, ഉദകരാസി മഹാഉദകണ്ണവോ. സന്തി, ഭിക്ഖവേ, ചക്ഖുവിഞ്ഞേയ്യാ രൂപാ ഇട്ഠാ കന്താ മനാപാ പിയരൂപാ കാമൂപസംഹിതാ രജനീയാ. അയം വുച്ചതി, ഭിക്ഖവേ, അരിയസ്സ വിനയേ സമുദ്ദോ. ഏത്ഥായം സദേവകോ ലോകോ സമാരകോ സബ്രഹ്മകോ സസ്സമണബ്രാഹ്മണീ പജാ സദേവമനുസ്സാ യേഭുയ്യേന സമുന്നാ തന്താകുലകജാതാ കുലഗണ്ഠികജാതാ [ഗുളാഗുണ്ഠികജാതാ (സീ॰), കുലഗുണ്ഡികജാതാ (സ്യാ॰ കം॰), ഗുണഗുണികജാതാ (പീ॰), കുലാഗുണ്ഡികജാതാ (ക॰)] മുഞ്ജപബ്ബജഭൂതാ, അപായം ദുഗ്ഗതിം വിനിപാതം സംസാരം നാതിവത്തതി...പേ॰....

''സന്തി , ഭിക്ഖവേ, ജിവ്ഹാവിഞ്ഞേയ്യാ രസാ...പേ॰... സന്തി, ഭിക്ഖവേ, മനോവിഞ്ഞേയ്യാ ധമ്മാ ഇട്ഠാ കന്താ മനാപാ പിയരൂപാ കാമൂപസംഹിതാ രജനീയാ. അയം വുച്ചതി, ഭിക്ഖവേ, അരിയസ്സ വിനയേ സമുദ്ദോ. ഏത്ഥായം സദേവകോ ലോകോ സമാരകോ സബ്രഹ്മകോ സസ്സമണബ്രാഹ്മണീ പജാ സദേവമനുസ്സാ യേഭുയ്യേന സമുന്നാ തന്താകുലകജാതാ കുലഗണ്ഠികജാതാ മുഞ്ജപബ്ബജഭൂതാ അപായം ദുഗ്ഗതിം വിനിപാതം സംസാരം നാതിവത്തതീ''തി.

‘‘യസ്സ രാഗോ ച ദോസോ ച, അവിജ്ജാ ച വിരാജിതാ;
സോ ഇമം സമുദ്ദം സഗാഹം സരക്ഖസം, സഊമിഭയം ദുത്തരം അച്ചതരി.

‘‘സങ്ഗാതിഗോ മച്ചുജഹോ നിരുപധി, പഹാസി ദുക്ഖം അപുനബ്ഭവായ;
അത്ഥങ്ഗതോ സോ ന പുനേതി [ന പമാണമേതി (സീ॰ സ്യാ॰ കം॰ പീ॰)], അമോഹയീ, മച്ചുരാജന്തി ബ്രൂമീ’’തി. ദുതിയം;

൩. ബാളിസികോപമസുത്തം

൨൩൦. ‘‘സേയ്യഥാപി, ഭിക്ഖവേ, ബാളിസികോ ആമിസഗതബളിസം ഗമ്ഭീരേ ഉദകരഹദേ പക്ഖിപേയ്യ. തമേനം അഞ്ഞതരോ ആമിസചക്ഖു മച്ഛോ ഗിലേയ്യ. ഏവഞ്ഹി സോ, ഭിക്ഖവേ, മച്ഛോ ഗിലിതബളിസോ ബാളിസികസ്സ അനയം ആപന്നോ ബ്യസനം ആപന്നോ യഥാകാമകരണീയോ ബാളിസികസ്സ.

ഏവമേവ ഖോ, ഭിക്ഖവേ, ഛയിമേ ബളിസാ ലോകസ്മിം അനയായ സത്താനം വധായ [ബ്യാബാധായ (സീ॰ പീ॰)] പാണിനം. കതമേ ഛ? സന്തി, ഭിക്ഖവേ, ചക്ഖുവിഞ്ഞേയ്യാ രൂപാ ഇട്ഠാ കന്താ മനാപാ പിയരൂപാ കാമൂപസംഹിതാ രജനീയാ. തഞ്ചേ, ഭിക്ഖു, അഭിനന്ദതി അഭിവദതി അജ്ഝോസായ തിട്ഠതി. അയം വുച്ചതി, ഭിക്ഖവേ, ഭിക്ഖു ഗിലിതബളിസോ, മാരസ്സ അനയം ആപന്നോ ബ്യസനം ആപന്നോ യഥാകാമകരണീയോ പാപിമതോ…പേ॰… സന്തി, ഭിക്ഖവേ, ജിവ്ഹാവിഞ്ഞേയ്യാ രസാ…പേ॰….

സന്തി, ഭിക്ഖവേ, മനോവിഞ്ഞേയ്യാ ധമ്മാ ഇട്ഠാ കന്താ മനാപാ പിയരൂപാ കാമൂപസംഹിതാ രജനീയാ. തഞ്ചേ, ഭിക്ഖു, അഭിനന്ദതി അഭിവദതി അജ്ഝോസായ തിട്ഠതി. അയം വുച്ചതി, ഭിക്ഖവേ, ഭിക്ഖു ഗിലിതബളിസോ മാരസ്സ അനയം ആപന്നോ ബ്യസനം ആപന്നോ യഥാകാമകരണീയോ പാപിമതോ.

‘‘സന്തി ച, ഭിക്ഖവേ, ചക്ഖുവിഞ്ഞേയ്യാ രൂപാ ഇട്ഠാ കന്താ മനാപാ പിയരൂപാ കാമൂപസംഹിതാ രജനീയാ. തഞ്ചേ ഭിക്ഖു നാഭിനന്ദതി നാഭിവദതി നാജ്ഝോസായ തിട്ഠതി. അയം വുച്ചതി, ഭിക്ഖവേ, ഭിക്ഖു ന ഗിലിതബളിസോ മാരസ്സ അഭേദി ബളിസം പരിഭേദി ബളിസം ന അനയം ആപന്നോ ന ബ്യസനം ആപന്നോ ന യഥാകാമകരണീയോ പാപിമതോ…പേ॰….

‘‘സന്തി , ഭിക്ഖവേ, ജിവ്ഹാവിഞ്ഞേയ്യാ രസാ…പേ॰…. സന്തി, ഭിക്ഖവേ, മനോവിഞ്ഞേയ്യാ ധമ്മാ ഇട്ഠാ കന്താ മനാപാ പിയരൂപാ കാമൂപസംഹിതാ രജനീയാ. തഞ്ചേ ഭിക്ഖു നാഭിനന്ദതി നാഭിവദതി നാജ്ഝോസായ തിട്ഠതി, അയം വുച്ചതി, ഭിക്ഖവേ, ഭിക്ഖു ന ഗിലിതബളിസോ മാരസ്സ അഭേദി ബളിസം പരിഭേദി ബളിസം ന അനയം ആപന്നോ ന ബ്യസനം ആപന്നോ ന യഥാകാമകരണീയോ പാപിമതോ’’തി. തതിയം.

൪. ഖീരരുക്ഖോപമസുത്തം

൨൩൧. "യസ്സ കസ്സചി, ഭിക്ഖവേ, ഭിക്ഖുസ്സ വാ ഭിക്ഖുനിയാ വാ ചക്ഖുവിഞ്ഞേയ്യേസു രൂപേസു യോ രാഗോ സോ അത്ഥി, യോ ദോസോ സോ അത്ഥി, യോ മോഹോ സോ അത്ഥി, യോ രാഗോ സോ അപ്പഹീനോ, യോ ദോസോ സോ അപ്പഹീനോ, യോ മോഹോ സോ അപ്പഹീനോ തസ്സ പരിത്താ ചേപി ചക്ഖുവിഞ്ഞേയ്യാ രൂപാ ചക്ഖുസ്സ ആപാഥം ആഗച്ഛന്തി പരിയാദിയന്തേവസ്സ ചിത്തം; കോ പന വാദോ അധിമത്താനം! തം കിസ്സ ഹേതു? യോ, ഭിക്ഖവേ, രാഗോ, സോ അത്ഥി, യോ ദോസോ സോ അത്ഥി, യോ മോഹോ സോ അത്ഥി, യോ രാഗോ സോ അപ്പഹീനോ, യോ ദോസോ സോ അപ്പഹീനോ, യോ മോഹോ സോ അപ്പഹീനോ...പേ॰....

"യസ്സ കസ്സചി, ഭിക്ഖവേ, ഭിക്ഖുസ്സ വാ ഭിക്ഖുനിയാ വാ ജിവ്ഹാവിഞ്ഞേയ്യേസു രസേസു യോ രാഗോ സോ അത്ഥി...പേ॰....

"യസ്സ കസ്സചി, ഭിക്ഖവേ, ഭിക്ഖുസ്സ വാ ഭിക്ഖുനിയാ വാ മനോവിഞ്ഞേയ്യേസു ധമ്മേസു യോ രാഗോ സോ അത്ഥി, യോ ദോസോ സോ അത്ഥി, യോ മോഹോ സോ അത്ഥി, യോ രാഗോ സോ അപ്പഹീനോ, യോ ദോസോ സോ അപ്പഹീനോ, യോ മോഹോ സോ അപ്പഹീനോ, തസ്സ പരിത്താ ചേപി മനോവിഞ്ഞേയ്യാ ധമ്മാ മനസ്സ ആപാഥം ആഗച്ഛന്തി പരിയാദിയന്തേവസ്സ ചിത്തം; കോ പന വാദോ അധിമത്താനം! തം കിസ്സ ഹേതു? യോ, ഭിക്ഖവേ, രാഗോ, സോ അത്ഥി, യോ ദോസോ സോ അത്ഥി, യോ മോഹോ സോ അത്ഥി, യോ രാഗോ സോ അപ്പഹീനോ, യോ ദോസോ സോ അപ്പഹീനോ, യോ മോഹോ സോ അപ്പഹീനോ.

"സേയ്യഥാപി , ഭിക്ഖവേ, ഖീരരുക്ഖോ അസ്സത്ഥോ വാ നിഗ്രോധോ വാ പിലക്ഖോ വാ ഉദുമ്ബരോ വാ ദഹരോ തരുണോ കോമാരകോ. തമേനം പുരിസോ തിണ്ഹായ കുഠാരിയാ യതോ യതോ ആഭിന്ദേയ്യ [ഭിന്ദേയ്യ (സ്യാ॰ കം॰ സീ॰ അട്ഠ॰), അഭിന്ദേയ്യ (കത്ഥചി)] ആഗച്ഛേയ്യ ഖീര"ന്തി? "ഏവം, ഭന്തേ". "തം കിസ്സ ഹേതു"? "യഞ്ഹി, ഭന്തേ, ഖീരം തം അത്ഥീ"തി.

"ഏവമേവ ഖോ, ഭിക്ഖവേ, യസ്സ കസ്സചി ഭിക്ഖുസ്സ വാ ഭിക്ഖുനിയാ വാ ചക്ഖുവിഞ്ഞേയ്യേസു രൂപേസു യോ രാഗോ സോ അത്ഥി, യോ ദോസോ സോ അത്ഥി, യോ മോഹോ സോ അത്ഥി, യോ രാഗോ സോ അപ്പഹീനോ, യോ ദോസോ സോ അപ്പഹീനോ, യോ മോഹോ സോ അപ്പഹീനോ, തസ്സ പരിത്താ ചേപി ചക്ഖുവിഞ്ഞേയ്യാ രൂപാ ചക്ഖുസ്സ ആപാഥം ആഗച്ഛന്തി പരിയാദിയന്തേവസ്സ ചിത്തം; കോ പന വാദോ അധിമത്താനം! തം കിസ്സ ഹേതു? യോ, ഭിക്ഖവേ, രാഗോ സോ അത്ഥി, യോ ദോസോ സോ അത്ഥി , യോ മോഹോ സോ അത്ഥി, യോ രാഗോ സോ അപ്പഹീനോ, യോ ദോസോ സോ അപ്പഹീനോ, യോ മോഹോ സോ അപ്പഹീനോ...പേ॰....

"യസ്സ കസ്സചി, ഭിക്ഖവേ, ഭിക്ഖുസ്സ വാ ഭിക്ഖുനിയാ വാ ജിവ്ഹാവിഞ്ഞേയ്യേസു രസേസു യോ രാഗോ സോ അത്ഥി...പേ॰....

"യസ്സ കസ്സചി, ഭിക്ഖവേ, ഭിക്ഖുസ്സ വാ ഭിക്ഖുനിയാ വാ മനോവിഞ്ഞേയ്യേസു ധമ്മേസു യോ രാഗോ സോ അത്ഥി, യോ ദോസോ സോ അത്ഥി, യോ മോഹോ സോ അത്ഥി, യോ രാഗോ സോ അപ്പഹീനോ, യോ ദോസോ സോ അപ്പഹീനോ, യോ മോഹോ സോ അപ്പഹീനോ, തസ്സ പരിത്താ

ചേപി മനോവിഞ്ഞേയ്യാ ധമ്മാ മനസ്സ ആപാഥം ആഗച്ഛന്തി പരിയാദിയന്തേവസ്സ ചിത്തം; കോ പന വാദോ അധിമത്താനം! തം കിസ്സ ഹേതു? യോ, ഭിക്ഖവേ, രാഗോ സോ അത്ഥി, യോ ദോസോ സോ അത്ഥി, യോ മോഹോ സോ അത്ഥി, യോ രാഗോ സോ അപ്പഹീനോ, യോ ദോസോ സോ അപ്പഹീനോ, യോ മോഹോ സോ അപ്പഹീനോ.

"യസ്സ കസ്സചി, ഭിക്ഖവേ, ഭിക്ഖുസ്സ വാ ഭിക്ഖുനിയാ വാ ചക്ഖുവിഞ്ഞേയ്യേസു രൂപേസു യോ രാഗോ സോ നത്ഥി, യോ ദോസോ സോ നത്ഥി, യോ മോഹോ സോ നത്ഥി, യോ രാഗോ സോ പഹീനോ, യോ ദോസോ സോ പഹീനോ, യോ മോഹോ സോ പഹീനോ, തസ്സ അധിമത്താ ചേപി ചക്ഖുവിഞ്ഞേയ്യാ രൂപാ ചക്ഖുസ്സ ആപാഥം ആഗച്ഛന്തി നേവസ്സ ചിത്തം പരിയാദിയന്തി; കോ പന വാദോ പരിത്താനം! തം കിസ്സ ഹേതു? യോ, ഭിക്ഖവേ, രാഗോ സോ നത്ഥി, യോ ദോസോ സോ നത്ഥി, യോ മോഹോ സോ നത്ഥി, യോ രാഗോ സോ പഹീനോ, യോ ദോസോ സോ പഹീനോ, യോ മോഹോ സോ പഹീനോ...പേ....

"യസ്സ കസ്സചി, ഭിക്ഖവേ, ഭിക്ഖുസ്സ വാ ഭിക്ഖുനിയാ വാ ജിവ്ഹാവിഞ്ഞേയ്യേസു രസേസു...പേ... മനോവിഞ്ഞേയ്യേസു ധമ്മേസു യോ രാഗോ സോ നത്ഥി, യോ ദോസോ സോ നത്ഥി, യോ മോഹോ സോ നത്ഥി, യോ രാഗോ സോ പഹീനോ, യോ ദോസോ സോ പഹീനോ, യോ മോഹോ സോ പഹീനോ, തസ്സ അധിമത്താ ചേപി മനോവിഞ്ഞേയ്യാ ധമ്മാ മനസ്സ ആപാഥം ആഗച്ഛന്തി നേവസ്സ ചിത്തം പരിയാദിയന്തി; കോ പന വാദോ പരിത്താനം! തം കിസ്സ ഹേതു? യോ, ഭിക്ഖവേ, രാഗോ സോ നത്ഥി, യോ ദോസോ സോ നത്ഥി, യോ മോഹോ സോ നത്ഥി, യോ രാഗോ സോ പഹീനോ, യോ ദോസോ സോ പഹീനോ, യോ മോഹോ സോ പഹീനോ. സേയ്യഥാപി , ഭിക്ഖവേ, ഖീരരുക്ഖോ അസ്സത്ഥോ വാ നിഗ്രോധോ വാ പിലക്ഖോ വാ ഉദുമ്ബരോ വാ സുക്ഖോ കോലാപോ തേരോവസ്സികോ. തമേനം പുരിസോ തിണ്ഹായ കുഠാരിയാ യതോ യതോ ആഭിന്ദേയ്യ ആഗച്ഛേയ്യ ഖീര"ന്തി? "നോ ഹേതം, ഭന്തേ". "തം കിസ്സ ഹേതു"? "യഞ്ഹി, ഭന്തേ, ഖീരം തം നത്ഥീ"തി.

"ഏവമേവ ഖോ, ഭിക്ഖവേ, യസ്സ കസ്സചി ഭിക്ഖുസ്സ വാ ഭിക്ഖുനിയാ വാ ചക്ഖുവിഞ്ഞേയ്യേസു രൂപേസു യോ രാഗോ സോ നത്ഥി, യോ ദോസോ സോ നത്ഥി, യോ മോഹോ സോ നത്ഥി, യോ രാഗോ സോ പഹീനോ, യോ ദോസോ സോ പഹീനോ, യോ മോഹോ സോ പഹീനോ, തസ്സ അധിമത്താ ചേപി ചക്ഖുവിഞ്ഞേയ്യാ രൂപാ ചക്ഖുസ്സ ആപാഥം ആഗച്ഛന്തി നേവസ്സ ചിത്തം പരിയാദിയന്തി; കോ പന വാദോ പരിത്താനം! തം കിസ്സ ഹേതു? യോ, ഭിക്ഖവേ, രാഗോ സോ നത്ഥി, യോ ദോസോ സോ നത്ഥി, യോ മോഹോ സോ നത്ഥി, യോ രാഗോ സോ പഹീനോ, യോ ദോസോ സോ പഹീനോ, യോ മോഹോ സോ പഹീനോ...പേ....

"യസ്സ കസ്സചി, ഭിക്ഖവേ, ഭിക്ഖുസ്സ വാ ഭിക്ഖുനിയാ വാ ജിവ്ഹാവിഞ്ഞേയ്യേസു രസേസു...പേ....

"യസ്സ കസ്സചി, ഭിക്ഖവേ, ഭിക്ഖുസ്സ വാ ഭിക്ഖുനിയാ വാ മനോവിഞ്ഞേയ്യേസു ധമ്മേസു യോ രാഗോ സോ നത്ഥി, യോ ദോസോ സോ

നത്ഥി, യോ മോഹോ സോ നത്ഥി, യോ രാഗോ സോ പഹീനോ, യോ ദോസോ സോ പഹീനോ, യോ മോഹോ സോ പഹീനോ, തസ്സ അധിമത്താ ചേപി മനോവിഞ്ഞേയ്യാ ധമ്മാ മനസ്സ ആപാഥം ആഗച്ഛന്തി, നേവസ്സ ചിത്തം പരിയാദിയന്തി; കോ പന വാദോ പരിത്താനം! തം കിസ്സ ഹേതു? യോ, ഭിക്ഖവേ, രാഗോ സോ നത്ഥി , യോ ദോസോ സോ നത്ഥി, യോ മോഹോ സോ നത്ഥി, യോ രാഗോ സോ പഹീനോ, യോ ദോസോ സോ പഹീനോ, യോ മോഹോ സോ പഹീനോ''തി. ചതുത്ഥം.

൫. കോട്ഠികസുത്തം

൨൩൨. ഏകം സമയം ആയസ്മാ ച സാരിപുത്തോ ആയസ്മാ ച മഹാകോട്ഠികോ ബാരാണസിയം വിഹരന്തി ഇസിപതനേ മിഗദായേ. അഥ ഖോ ആയസ്മാ മഹാകോട്ഠികോ സായന്ഹസമയം പടിസല്ലാനാ വുട്ഠിതോ യേനായസ്മാ സാരിപുത്തോ തേനുപസങ്കമി; ഉപസങ്കമിത്വാ ആയസ്മതാ സാരിപുത്തേന സദ്ധിം സമ്മോദി. സമ്മോദനീയം കഥം സാരണീയം വീതിസാരേത്വാ ഏകമന്തം നിസീദി. ഏകമന്തം നിസിന്നോ ഖോ ആയസ്മാ മഹാകോട്ഠികോ ആയസ്മന്തം സാരിപുത്തം ഏതദവോച -

''കിം നു ഖോ, ആവുസോ സാരിപുത്ത, ചക്ഖു രൂപാനം സംയോജനം, രൂപാ ചക്ഖുസ്സ സംയോജനം...പേ॰... ജിവ്ഹാ രസാനം സംയോജനം, രസാ ജിവ്ഹായ സംയോജനം ...പേ॰... മനോ ധമ്മാനം സംയോജനം, ധമ്മാ മനസ്സ സംയോജന''ന്തി?

''ന ഖോ, ആവുസോ കോട്ഠിക, ചക്ഖു രൂപാനം സംയോജനം, ന രൂപാ ചക്ഖുസ്സ സംയോജനം. യഞ്ച തത്ഥ തദുഭയം പടിച്ച ഉപ്പജ്ജതി ഛന്ദരാഗോ തം തത്ഥ സംയോജനം...പേ॰... ന ജിവ്ഹാ രസാനം സംയോജനം, ന രസാ ജിവ്ഹായ സംയോജനം. യഞ്ച തത്ഥ തദുഭയം പടിച്ച ഉപ്പജ്ജതി ഛന്ദരാഗോ തം തത്ഥ സംയോജനം...പേ॰... ന മനോ ധമ്മാനം സംയോജനം, ന ധമ്മാ മനസ്സ സംയോജനം. യഞ്ച തത്ഥ തദുഭയം പടിച്ച ഉപ്പജ്ജതി ഛന്ദരാഗോ തം തത്ഥ സംയോജനം.

''സേയ്യഥാപി , ആവുസോ, കാളോ ച ബലീബദ്ദോ [ബലിവദ്ദോ (സീ॰ പീ॰), ബലിബദ്ദോ (സ്യാ॰ കം॰ ക॰)] ഓദാതോ ച ബലീബദ്ദോ ഏകേന ദാമേന വാ യോത്തേന വാ സംയുത്താ അസ്സു. യോ നു ഖോ ഏവം വദേയ്യ - 'കാളോ ബലീബദ്ദോ ഓദാതസ്സ ബലീബദ്ദസ്സ സംയോജനം, ഓദാതോ ബലീബദ്ദോ കാളസ്സ ബലീബദ്ദസ്സ സംയോജന'ന്തി, സമ്മാ നു ഖോ സോ വദമാനോ വദേയ്യാ''തി? ''നോ ഹേതം, ആവുസോ''. ''ന ഖോ, ആവുസോ, കാളോ ബലീബദ്ദോ ഓദാതസ്സ ബലീബദ്ദസ്സ സംയോജനം, ന ഓദാതോ ബലീബദ്ദോ കാളസ്സ ബലീബദ്ദസ്സ സംയോജനം. യേന ച ഖോ തേ ഏകേന ദാമേന വാ യോത്തേന വാ സംയുത്താ തം തത്ഥ സംയോജനം.

''ഏവമേവ ഖോ, ആവുസോ, ന ചക്ഖു രൂപാനം സംയോജനം, ന രൂപാ ചക്ഖുസ്സ സംയോജനം. യഞ്ച തത്ഥ തദുഭയം പടിച്ച ഉപ്പജ്ജതി ഛന്ദരാഗോ തം തത്ഥ സംയോജനം...പേ॰... ന ജിവ്ഹാ രസാനം സംയോജനം...പേ॰... ന മനോ ധമ്മാനം സംയോജനം, ന ധമ്മാ മനസ്സ സംയോജനം. യഞ്ച തത്ഥ തദുഭയം പടിച്ച ഉപ്പജ്ജതി ഛന്ദരാഗോ, തം തത്ഥ സംയോജനം.

“ചക്ഖു വാ, ആവുസോ, രൂപാനം സംയോജനം അഭവിസ്സ, രൂപാ വാ ചക്ഖുസ്സ സംയോജനം, നയിദം ബ്രഹ്മചരിയവാസോ പഞ്ഞായേഥ [പഞ്ഞായതി (ക॰)] സമ്മാ ദുക്ഖക്ഖയായ. യസ്മാ ച ഖോ, ആവുസോ, ന ചക്ഖു രൂപാനം സംയോജനം, ന രൂപാ ചക്ഖുസ്സ സംയോജനം ; യഞ്ച തത്ഥ തദുഭയം പടിച്ച ഉപ്പജ്ജതി ഛന്ദരാഗോ, തം തത്ഥ സംയോജനം, തസ്മാ ബ്രഹ്മചരിയവാസോ പഞ്ഞായതി സമ്മാ ദുക്ഖക്ഖയായ…പേ॰….

“ജിവ്ഹാ, ആവുസോ, രസാനം സംയോജനം അഭവിസ്സ, രസാ വാ ജിവ്ഹായ സംയോജനം, നയിദം ബ്രഹ്മചരിയവാസോ പഞ്ഞായേഥ സമ്മാ ദുക്ഖക്ഖയായ. യസ്മാ ച ഖോ, ആവുസോ, ന ജിവ്ഹാ രസാനം സംയോജനം, ന രസാ ജിവ്ഹായ സംയോജനം; യഞ്ച തത്ഥ തദുഭയം പടിച്ച ഉപ്പജ്ജതി ഛന്ദരാഗോ, തം തത്ഥ സംയോജനം, തസ്മാ ബ്രഹ്മചരിയവാസോ പഞ്ഞായതി സമ്മാ ദുക്ഖക്ഖയായ…പേ॰….

“മനോ വാ, ആവുസോ, ധമ്മാനം സംയോജനം അഭവിസ്സ, ധമ്മാ വാ മനസ്സ സംയോജനം, നയിദം ബ്രഹ്മചരിയവാസോ പഞ്ഞായേഥ സമ്മാ ദുക്ഖക്ഖയായ. യസ്മാ ച ഖോ, ആവുസോ, ന മനോ ധമ്മാനം സംയോജനം, ന ധമ്മാ മനസ്സ സംയോജനം; യഞ്ച തത്ഥ തദുഭയം പടിച്ച ഉപ്പജ്ജതി ഛന്ദരാഗോ, തം തത്ഥ സംയോജനം, തസ്മാ ബ്രഹ്മചരിയവാസോ പഞ്ഞായതി സമ്മാ ദുക്ഖക്ഖയായ.

“ഇമിനാപേതം , ആവുസോ, പരിയായേന വേദിതബ്ബം യഥാ ന ചക്ഖു രൂപാനം സംയോജനം, ന രൂപാ ചക്ഖുസ്സ സംയോജനം. യഞ്ച തത്ഥ തദുഭയം പടിച്ച ഉപ്പജ്ജതി ഛന്ദരാഗോ, തം തത്ഥ സംയോജനം…പേ॰… ന ജിവ്ഹാ രസാനം സംയോജനം…പേ॰… ന മനോ ധമ്മാനം സംയോജനം, ന ധമ്മാ മനസ്സ സംയോജനം. യഞ്ച തത്ഥ തദുഭയം പടിച്ച ഉപ്പജ്ജതി ഛന്ദരാഗോ, തം തത്ഥ സംയോജനം.

“സംവിജ്ജതി ഖോ, ആവുസോ, ഭഗവതോ ചക്ഖു. പസ്സതി ഭഗവാ ചക്ഖുനാ രൂപം. ഛന്ദരാഗോ ഭഗവതോ നത്ഥി. സുവിമുത്തചിത്തോ ഭഗവാ. സംവിജ്ജതി ഖോ, ആവുസോ, ഭഗവതോ സോതം. സുണാതി ഭഗവാ സോതേന സദ്ദം. ഛന്ദരാഗോ ഭഗവതോ നത്ഥി. സുവിമുത്തചിത്തോ ഭഗവാ. സംവിജ്ജതി ഖോ, ആവുസോ, ഭഗവതോ ഘാനം. ഘായതി ഭഗവാ ഘാനേന ഗന്ധം. ഛന്ദരാഗോ ഭഗവതോ നത്ഥി. സുവിമുത്തചിത്തോ ഭഗവാ. സംവിജ്ജതി ഖോ, ആവുസോ, ഭഗവതോ ജിവ്ഹാ. സായതി ഭഗവാ ജിവ്ഹായ രസം. ഛന്ദരാഗോ ഭഗവതോ നത്ഥി. സുവിമുത്തചിത്തോ ഭഗവാ. സംവിജ്ജതി ഖോ, ആവുസോ, ഭഗവതോ കായോ. ഫുസതി ഭഗവാ കായേന ഫോട്ഠബ്ബം. ഛന്ദരാഗോ ഭഗവതോ നത്ഥി. സുവിമുത്തചിത്തോ ഭഗവാ. സംവിജ്ജതി ഖോ, ആവുസോ, ഭഗവതോ മനോ. വിജാനാതി ഭഗവാ മനസാ ധമ്മം. ഛന്ദരാഗോ ഭഗവതോ നത്ഥി. സുവിമുത്തചിത്തോ ഭഗവാ.

“ഇമിനാ ഖോ ഏതം, ആവുസോ, പരിയായേന വേദിതബ്ബം യഥാ ന ചക്ഖു രൂപാനം സംയോജനം, ന രൂപാ ചക്ഖുസ്സ സംയോജനം; യഞ്ച തത്ഥ തദുഭയം പടിച്ച ഉപ്പജ്ജതി ഛന്ദരാഗോ, തം തത്ഥ സംയോജനം. ന സോതം… ന ഘാനം… ന ജിവ്ഹാ രസാനം സംയോജനം, ന രസാ ജിവ്ഹായ സംയോജനം; യഞ്ച തത്ഥ തദുഭയം പടിച്ച ഉപ്പജ്ജതി ഛന്ദരാഗോ തം തത്ഥ സംയോജനം. ന കായോ… ന മനോ ധമ്മാനം സംയോജനം, ന ധമ്മാ മനസ്സ സംയോജനം; യഞ്ച

തഥ തദുഭയം പടിച്ച ഉപ്പജ്ജതി ഛന്ദരാഗോ, തം തഥ സംയോജന''ന്തി. പഞ്ചമം.

൬. കാമഭൂസുത്തം

൨൩൩. ഏകം സമയം ആയസ്മാ ച ആനന്ദോ ആയസ്മാ ച കാമഭൂ കോസമ്ബിയം വിഹരന്തി ഘോസിതാരാമേ. അഥ ഖോ ആയസ്മാ കാമഭൂ സായന്ഹസമയം പടിസല്ലാനാ വുട്ഠിതോ യേനായസ്മാ ആനന്ദോ തേനുപസങ്കമി; ഉപസങ്കമിത്വാ ആയസ്മതാ ആനന്ദേന സദ്ധിം സമ്മോദി. സമ്മോദനീയം കഥം സാരണീയം വീതിസാരേത്വാ ഏകമന്തം നിസീദി. ഏകമന്തം നിസിന്നോ ഖോ ആയസ്മാ കാമഭൂ ആയസ്മന്തം ആനന്ദം ഏതദവോച -

''കിം നു ഖോ, ആവുസോ ആനന്ദ, ചക്ഖു രൂപാനം സംയോജനം, രൂപാ ചക്ഖുസ്സ സംയോജനം...പേ॰... ജിവ്ഹാ രസാനം സംയോജനം, രസാ ജിവ്ഹായ സംയോജനം...പേ॰... മനോ ധമ്മാനം സംയോജനം, ധമ്മാ മനസ്സ സംയോജന''ന്തി?

''ന ഖോ, ആവുസോ കാമഭൂ [കാമഭു (സീ॰) മോഗ്ഗല്ലാനേ ൱൬-ഗേ വാതി സുത്തം പസ്സിതബ്ബം], ചക്ഖു രൂപാനം സംയോജനം, ന രൂപാ ചക്ഖുസ്സ സംയോജനം. യഞ്ച തത്ഥ തദുഭയം പടിച്ച ഉപ്പജ്ജതി ഛന്ദരാഗോ, തം തത്ഥ സംയോജനം...പേ॰... ന ജിവ്ഹാ രസാനം സംയോജനം, ന രസാ ജിവ്ഹായ സംയോജനം...പേ॰... ന മനോ ധമ്മാനം സംയോജനം, ന ധമ്മാ മനസ്സ സംയോജനം. യഞ്ച തത്ഥ തദുഭയം പടിച്ച ഉപ്പജ്ജതി ഛന്ദരാഗോ തം തത്ഥ സംയോജനം.

''സേയ്യഥാപി , ആവുസോ, കാളോ ച ബലീബദ്ദോ ഓദാതോ ച ബലീബദ്ദോ ഏകേന ദാമേന വാ യോത്തേന വാ സംയുത്താ അസ്സു. യോ നു ഖോ ഏവം വദേയ്യ - 'കാളോ ബലീബദ്ദോ ഓദാതസ്സ ബലീബദ്ദസ്സ സംയോജനം, ഓദാതോ ബലീബദ്ദോ കാളസ്സ ബലീബദ്ദസ്സ സംയോജന'ന്തി, സമ്മാ നു ഖോ സോ വദമാനോ വദേയ്യാ''തി? ''നോ ഹേതം, ആവുസോ''. ''ന ഖോ, ആവുസോ, കാളോ ബലീബദ്ദോ ഓദാതസ്സ ബലീബദ്ദസ്സ സംയോജനം, നപി ഓദാതോ ബലീബദ്ദോ കാളസ്സ ബലീബദ്ദസ്സ സംയോജനം. യേന ച ഖോ തേ ഏകേന ദാമേന വാ യോത്തേന വാ സംയുത്താ, തം തത്ഥ സംയോജനം. ഏവമേവ ഖോ , ആവുസോ, ന ചക്ഖു രൂപാനം സംയോജനം, ന രൂപാ ചക്ഖുസ്സ സംയോജനം...പേ॰... ന ജിവ്ഹാ...പേ॰... ന മനോ...പേ॰... യഞ്ച തത്ഥ തദുഭയം പടിച്ച ഉപ്പജ്ജതി ഛന്ദരാഗോ, തം തത്ഥ സംയോജന''ന്തി. ഛട്ഠം.

൭. ഉദായീസുത്തം

൨൩൪. ഏകം സമയം ആയസ്മാ ച ആനന്ദോ ആയസ്മാ ച ഉദായീ കോസമ്ബിയം വിഹരന്തി ഘോസിതാരാമേ. അഥ ഖോ ആയസ്മാ ഉദായീ സായന്ഹസമയം പടിസല്ലാനാ വുട്ഠിതോ യേനായസ്മാ ആനന്ദോ തേനുപസങ്കമി; ഉപസങ്കമിത്വാ ആയസ്മതാ ആനന്ദേന സദ്ധിം സമ്മോദി. സമ്മോദനീയം കഥം സാരണീയം വീതിസാരേത്വാ ഏകമന്തം നിസീദി. ഏകമന്തം നിസിന്നോ ഖോ ആയസ്മാ ഉദായീ ആയസ്മന്തം ആനന്ദം ഏതദവോച -

"യഥേവ നു ഖോ, ആവുസോ ആനന്ദ, അയം കായോ ഭഗവതാ അനേകപരിയായേന അക്ഖാതോ വിവടോ പകാസിതോ - 'ഇതിപായം കായോ അനത്താ'തി, സക്കാ ഏവമേവ വിഞ്ഞാണം പിദം ആചിക്ഖിതും ദേസേതും പഞ്ഞപേതും പട്ഠപേതും വിവരിതും വിഭജിതും ഉത്താനീകാതും - 'ഇതിപിദം വിഞ്ഞാണം അനത്താ'"തി?

"യഥേവ ഖോ, ആവുസോ ഉദായീ, അയം കായോ ഭഗവതാ അനേകപരിയായേന അക്ഖാതോ വിവടോ പകാസിതോ - 'ഇതിപായം കായോ അനത്താ'തി, സക്കാ ഏവമേവ വിഞ്ഞാണം പിദം ആചിക്ഖിതും ദേസേതും പഞ്ഞപേതും പട്ഠപേതും വിവരിതും വിഭജിതും ഉത്താനീകാതും - 'ഇതിപിദം വിഞ്ഞാണം അനത്താ'"തി.

"ചക്ഖുഞ്ച, ആവുസോ, പടിച്ച രൂപേ ച ഉപ്പജ്ജതി ചക്ഖുവിഞ്ഞാണ"ന്തി? "ഏവമാവുസോ"തി . "യോ ചാവുസോ, ഹേതു, യോ ച പച്ചയോ ചക്ഖുവിഞ്ഞാണസ്സ ഉപ്പാദായ, സോ ച ഹേതു, സോ ച പച്ചയോ സബ്ബേന സബ്ബം സബ്ബഥാ സബ്ബം അപരിസേസം നിരുജ്ഝേയ്യ. അപി നു ഖോ ചക്ഖുവിഞ്ഞാണം പഞ്ഞായേഥാ"തി? "നോ ഹേതം, ആവുസോ". "ഇമിനാപി ഖോ ഏതം, ആവുസോ, പരിയായേന ഭഗവതാ അക്ഖാതം വിവടം പകാസിതം - 'ഇതിപിദം വിഞ്ഞാണം അനത്താ'"തി...പേ°....

"ജിവ്ഹഞ്ചാവുസോ, പടിച്ച രസേ ച ഉപ്പജ്ജതി ജിവ്ഹാവിഞ്ഞാണ"ന്തി? "ഏവമാവുസോ"തി. "യോ ചാവുസോ, ഹേതു യോ ച പച്ചയോ ജിവ്ഹാവിഞ്ഞാണസ്സ ഉപ്പാദായ, സോ ച ഹേതു, സോ ച പച്ചയോ സബ്ബേന സബ്ബം സബ്ബഥാ സബ്ബം അപരിസേസം നിരുജ്ഝേയ്യ, അപി നു ഖോ ജിവ്ഹാവിഞ്ഞാണം പഞ്ഞായേഥാ"തി? "നോ ഹേതം, ആവുസോ". "ഇമിനാപി ഖോ ഏതം, ആവുസോ, പരിയായേന ഭഗവതാ അക്ഖാതം വിവടം പകാസിതം - 'ഇതിപിദം വിഞ്ഞാണം അനത്താ'"തി...പേ°....

"മനഞ്ചാവുസോ, പടിച്ച ധമ്മേ ച ഉപ്പജ്ജതി മനോവിഞ്ഞാണ"ന്തി? "ഏവമാവുസോ"തി. "യോ ചാവുസോ, ഹേതു, യോ ച പച്ചയോ മനോവിഞ്ഞാണസ്സ ഉപ്പാദായ, സോ ച ഹേതു, സോ ച പച്ചയോ സബ്ബേന സബ്ബം സബ്ബഥാ സബ്ബം അപരിസേസം നിരുജ്ഝേയ്യ, അപി നു ഖോ മനോവിഞ്ഞാണം പഞ്ഞായേഥാ"തി? "നോ ഹേതം, ആവുസോ". "ഇമിനാപി ഖോ ഏതം, ആവുസോ, പരിയായേന ഭഗവതാ അക്ഖാതം വിവടം പകാസിതം - 'ഇതിപിദം വിഞ്ഞാണം അനത്താ'"തി.

"സേയ്യഥാപി, ആവുസോ, പുരിസോ സാരത്ഥികോ സാരഗവേസീ സാരപരിയേസനം ചരമാനോ തിണ്ഹം കുഠാരിം ആദായ വനം പവിസേയ്യ. സോ തത്ഥ പസ്സേയ്യ മഹന്തം കദലിക്ഖന്ധം ഉജും നവം അകുക്കുകജാതം [അകുക്കുടകജാതം (സ്യാ° കം°), അകുക്കജടജാതം (ക°)]. തമേനം മൂലേ ഛിന്ദേയ്യ ; മൂലേ ഛേത്വാ അഗ്ഗേ ഛിന്ദേയ്യ; അഗ്ഗേ ഛേത്വാ പത്തവട്ടിം വിനിബ്ഭുജേയ്യ [വിനിബ്ഭുജ്ജേയ്യ (പീ°), വിനിബ്ഭജ്ജേയ്യ (സ്യാ° കം°)]. സോ തത്ഥ ഫേഗ്ഗുമ്പി നാധിഗച്ഛേയ്യ, കുതോ സാരം! ഏവമേവ ഖോ, ആവുസോ, ഭിക്ഖു ഛസു ഫസ്സായതനേസു നേവത്താനം ന അത്തനിയം സമനുപസ്സതി. സോ ഏവം അസമനുപസ്സന്തോ [ഏവം സമനുപസ്സന്തോ (സ്യാ° കം° ക°)] ന കിഞ്ചി ലോകേ ഉപാദിയതി. അനുപാദിയം ന പരിതസ്സതി. അപരിതസ്സം പച്ചത്തഞ്ഞേവ

പരിനിബ്ബായതി. 'ഖീണാ ജാതി, വുസിതം ബ്രഹ്മചരിയം, കതം കരണീയം, നാപരം ഇത്ഥത്തായാ'തി പജാനാതീ''തി. സത്തമം.

൮. ആദിത്തപരിയായസുത്തം

൨൩൫. ''ആദിത്തപരിയായം വോ, ഭിക്ഖവേ, ധമ്മപരിയായം ദേസേസ്സാമി. തം സുണാഥ. കതമോ ച, ഭിക്ഖവേ, ആദിത്തപരിയായോ, ധമ്മപരിയായോ? വരം, ഭിക്ഖവേ, തത്തായ അയോസലാകായ ആദിത്തായ സമ്പജ്ജലിതായ സജോതിഭൂതായ [സഞ്ജോതിഭൂതായ (സ്യാ॰ കം॰)] ചക്ഖുന്ദ്രിയം സമ്പലിമട്ഠം, ന ത്വേവ ചക്ഖുവിഞ്ഞേയ്യേസു രൂപേസു അനുബ്യഞ്ജനസോ നിമിത്തഗ്ഗാഹോ. നിമിത്തസ്സാദഗഥിതം [നിമിത്തസ്സാദഗധിതം (സ്യാ॰ കം॰ ക॰) മ॰ നി॰ ൩.൩൯൪-൩൯൭] വാ, ഭിക്ഖവേ, വിഞ്ഞാണം തിട്ഠമാനം തിട്ഠേയ്യ, അനുബ്യഞ്ജനസ്സാദഗഥിതം വാ തസ്മിഞ്ചേ സമയേ കാലം കരേയ്യ, ഠാനമേതം വിജ്ജതി, യം ദ്വിന്നം ഗതീനം അഞ്ഞതരം ഗതിം ഗച്ഛേയ്യ - നിരയം വാ, തിരച്ഛാനയോനിം വാ. ഇമം ഖ്വാഹം, ഭിക്ഖവേ, ആദീനവം ദിസ്വാ ഏവം വദാമി.

''വരം, ഭിക്ഖവേ, തിണ്ഹേന അയോസങ്കുനാ ആദിത്തേന സമ്പജ്ജലിതേന സജോതിഭൂതേന സോതിന്ദ്രിയം സമ്പലിമട്ഠം, ന ത്വേവ സോതവിഞ്ഞേയ്യേസു സദ്ദേസു അനുബ്യഞ്ജനസോ നിമിത്തഗ്ഗാഹോ. നിമിത്തസ്സാദഗഥിതം വാ, ഭിക്ഖവേ, വിഞ്ഞാണം തിട്ഠമാനം തിട്ഠേയ്യ , അനുബ്യഞ്ജനസ്സാദഗഥിതം വാ തസ്മിഞ്ചേ സമയേ കാലങ്കരേയ്യ, ഠാനമേതം വിജ്ജതി, യം ദ്വിന്നം ഗതീനം അഞ്ഞതരം ഗതിം ഗച്ഛേയ്യ - നിരയം വാ തിരച്ഛാനയോനിം വാ. ഇമം ഖ്വാഹം, ഭിക്ഖവേ, ആദീനവം ദിസ്വാ ഏവം വദാമി .

''വരം , ഭിക്ഖവേ, തിണ്ഹേന നഖച്ഛേദനേന ആദിത്തേന സമ്പജ്ജലിതേന സജോതിഭൂതേന ഘാനിന്ദ്രിയം സമ്പലിമട്ഠം, ന ത്വേവ ഘാനവിഞ്ഞേയ്യേസു ഗന്ധേസു അനുബ്യഞ്ജനസോ നിമിത്തഗ്ഗാഹോ. നിമിത്തസ്സാദഗഥിതം വാ, ഭിക്ഖവേ, വിഞ്ഞാണം തിട്ഠമാനം തിട്ഠേയ്യ, അനുബ്യഞ്ജനസ്സാദഗഥിതം വാ തസ്മിഞ്ചേ സമയേ കാലം കരേയ്യ. ഠാനമേതം വിജ്ജതി, യം ദ്വിന്നം ഗതീനം അഞ്ഞതരം ഗതിം ഗച്ഛേയ്യ - നിരയം വാ തിരച്ഛാനയോനിം വാ. ഇമം ഖ്വാഹം, ഭിക്ഖവേ, ആദീനവം ദിസ്വാ ഏവം വദാമി.

''വരം, ഭിക്ഖവേ, തിണ്ഹേന ഖുരേന ആദിത്തേന സമ്പജ്ജലിതേന സജോതിഭൂതേന ജിവ്ഹിന്ദ്രിയം സമ്പലിമട്ഠം, ന ത്വേവ ജിവ്ഹാവിഞ്ഞേയ്യേസു രസേസു അനുബ്യഞ്ജനസോ നിമിത്തഗ്ഗാഹോ. നിമിത്തസ്സാദഗഥിതം വാ, ഭിക്ഖവേ, വിഞ്ഞാണം തിട്ഠമാനം തിട്ഠേയ്യ, അനുബ്യഞ്ജനസ്സാദഗഥിതം വാ തസ്മിഞ്ചേ സമയേ കാലം കരേയ്യ. ഠാനമേതം വിജ്ജതി, യം ദ്വിന്നം ഗതീനം അഞ്ഞതരം ഗതിം ഗച്ഛേയ്യ - നിരയം വാ തിരച്ഛാനയോനിം വാ. ഇമം ഖ്വാഹം, ഭിക്ഖവേ, ആദീനവം ദിസ്വാ ഏവം വദാമി.

''വരം, ഭിക്ഖവേ, തിണ്ഹായ സത്തിയാ ആദിത്തായ സമ്പജ്ജലിതായ സജോതിഭൂതായ കായിന്ദ്രിയം സമ്പലിമട്ഠം, ന ത്വേവ കായവിഞ്ഞേയ്യേസു ഫോട്ഠബ്ബേസു അനുബ്യഞ്ജനസോ നിമിത്തഗ്ഗാഹോ. നിമിത്തസ്സാദഗഥിതം വാ, ഭിക്ഖവേ, വിഞ്ഞാണം തിട്ഠമാനം തിട്ഠേയ്യ, അനുബ്യഞ്ജനസ്സാദഗഥിതം വാ തസ്മിഞ്ചേ സമയേ കാലം കരേയ്യ. ഠാനമേതം വിജ്ജതി, യം ദ്വിന്നം ഗതീനം

അഞ്ഞതരം ഗതിം ഗച്ഛേയ്യ - നിരയം വാ തിരച്ഛാനയോനിം വാ. ഇമം ഖ്വാഹം, ഭിക്ഖവേ, ആദീനവം ദിസ്വാ ഏവം വദാമി.

“വരം, ഭിക്ഖവേ, സോത്തം. സോത്തം ഖോ പനാഹം, ഭിക്ഖവേ, വഞ്ഝം ജീവിതാനം വദാമി, അഫലം ജീവിതാനം വദാമി, മോമൂഹം ജീവിതാനം വദാമി, ന ത്വേവ തഥാരൂപേ വിതക്കേ വിതക്കേയ്യ യഥാരൂപാനം വിതക്കാനം വസം ഗതോ സങ്ഘം ഭിന്ദേയ്യ. ഇമം ഖ്വാഹം, ഭിക്ഖവേ , വഞ്ഝം ജീവിതാനം ആദീനവം ദിസ്വാ ഏവം വദാമി.

“തത്ഥ, ഭിക്ഖവേ, സുതവാ അരിയസാവകോ ഇതി പടിസഞ്ചിക്ഖതി - ‘തിട്ഠതു താവ തത്തായ അയോസലാകായ ആദിത്തായ സമ്പജ്ജലിതായ സജോതിഭൂതായ ചക്ഖുന്ദ്രിയം സമ്പലിമട്ഠം. ഹന്ദാഹം ഇദമേവ മനസി കരോമി - ഇതി ചക്ഖു അനിച്ചം, രൂപാ അനിച്ചാ, ചക്ഖുവിഞ്ഞാണം അനിച്ചം, ചക്ഖുസമ്ഫസ്സോ അനിച്ചോ, യമ്പിദം ചക്ഖുസമ്ഫസ്സപച്ചയാ ഉപ്പജ്ജതി വേദയിതം സുഖം വാ ദുക്ഖം വാ അദുക്ഖമസുഖം വാ തമ്പി അനിച്ചം’” [അനിച്ച”ന്തി (?)].

“തിട്ഠതു താവ തിണ്ഹേന അയോസങ്കുനാ ആദിത്തേന സമ്പജ്ജലിതേന സജോതിഭൂതേന സോതിന്ദ്രിയം സമ്പലിമട്ഠം. ഹന്ദാഹം ഇദമേവ മനസി കരോമി - ഇതി സോതം അനിച്ചം, സദ്ദാ അനിച്ചാ, സോതവിഞ്ഞാണം അനിച്ചം, സോതസമ്ഫസ്സോ അനിച്ചോ, യമ്പിദം സോതസമ്ഫസ്സപച്ചയാ ഉപ്പജ്ജതി വേദയിതം സുഖം വാ ദുക്ഖം വാ അദുക്ഖമസുഖം വാ തമ്പി അനിച്ചം.

“തിട്ഠതു താവ തിണ്ഹേന നഖച്ഛേദനേന ആദിത്തേന സമ്പജ്ജലിതേന സജോതിഭൂതേന ഘാനിന്ദ്രിയം സമ്പലിമട്ഠം. ഹന്ദാഹം ഇദമേവ മനസി കരോമി - ഇതി ഘാനം അനിച്ചം, ഗന്ധാ അനിച്ചാ, ഘാനവിഞ്ഞാണം അനിച്ചം, ഘാനസമ്ഫസ്സോ അനിച്ചോ, യമ്പിദം ഘാനസമ്ഫസ്സപച്ചയാ ഉപ്പജ്ജതി വേദയിതം...പേ॰... തമ്പി അനിച്ചം.

“തിട്ഠതു താവ തിണ്ഹേന ഖുരേന ആദിത്തേന സമ്പജ്ജലിതേന സജോതിഭൂതേന ജിവ്ഹിന്ദ്രിയം സമ്പലിമട്ഠം. ഹന്ദാഹം ഇദമേവ മനസി കരോമി - ഇതി ജിവ്ഹാ അനിച്ചാ, രസാ അനിച്ചാ, ജിവ്ഹാവിഞ്ഞാണം അനിച്ചം, ജിവ്ഹാസമ്ഫസ്സോ അനിച്ചോ, യമ്പിദം ജിവ്ഹാസമ്ഫസ്സപച്ചയാ ഉപ്പജ്ജതി...പേ॰... തമ്പി അനിച്ചം.

“തിട്ഠതു താവ തിണ്ഹായ സത്തിയാ ആദിത്തായ സമ്പജ്ജലിതായ സജോതിഭൂതായ കായിന്ദ്രിയം സമ്പലിമട്ഠം. ഹന്ദാഹം ഇദമേവ മനസി കരോമി - ഇതി കായോ അനിച്ചോ, ഫോട്ഠബ്ബാ അനിച്ചാ , കായവിഞ്ഞാണം അനിച്ചം, കായസമ്ഫസ്സോ അനിച്ചോ, യമ്പിദം കായസമ്ഫസ്സപച്ചയാ ഉപ്പജ്ജതി വേദയിതം...പേ॰... തമ്പി അനിച്ചം.

“തിട്ഠതു താവ സോത്തം. ഹന്ദാഹം ഇദമേവ മനസി കരോമി - ഇതി മനോ അനിച്ചോ, ധമ്മാ അനിച്ചാ, മനോവിഞ്ഞാണം അനിച്ചം, മനോസമ്ഫസ്സോ അനിച്ചോ, യമ്പിദം മനോസമ്ഫസ്സപച്ചയാ ഉപ്പജ്ജതി വേദയിതം സുഖം വാ ദുക്ഖം വാ അദുക്ഖമസുഖം വാ തമ്പി അനിച്ചം”.

‘‘ഏവം പസ്സം, ഭിക്ഖവേ, സുതവാ അരിയസാവകോ ചക്ഖുസ്മിമ്പി നിബ്ബിന്ദതി, രൂപേസുപി നിബ്ബിന്ദതി, ചക്ഖുവിഞ്ഞാണേപി നിബ്ബിന്ദതി, ചക്ഖുസമ്ഫസ്സേപി നിബ്ബിന്ദതി...പേ॰... യമ്പിദം മനോസമ്ഫസ്സപച്ചയാ ഉപ്പജ്ജതി വേദയിതം സുഖം വാ ദുക്ഖം വാ അദുക്ഖമസുഖം വാ തസ്മിമ്പി നിബ്ബിന്ദതി. നിബ്ബിന്ദം വിരജ്ജതി; വിരാഗാ വിമുച്ചതി; വിമുത്തസ്മിം വിമുത്തമിതി ഞാണം ഹോതി. ‘ഖീണാ ജാതി, വുസിതം ബ്രഹ്മചരിയം, കതം കരണീയം, നാപരം ഇത്ഥത്തായാ’തി പജാനാതി. അയം ഖോ, ഭിക്ഖവേ, ആദിത്തപരിയായോ, ധമ്മപരിയായോ’’തി. അട്ഠമം.

൯. പഠമഹത്ഥപാദോപമസുത്തം

൨൩൫. ‘‘ഹത്ഥേസു , ഭിക്ഖവേ, സതി ആദാനനിക്ഖേപനം പഞ്ഞായതി; പാദേസു സതി അഭിക്കമപടിക്കമോ പഞ്ഞായതി; പബ്ബേസു സതി സമിഞ്ജനപസാരണം പഞ്ഞായതി; കുച്ഛിസ്മിം സതി ജിഘച്ഛാ പിപാസാ പഞ്ഞായതി. ഏവമേവ ഖോ, ഭിക്ഖവേ, ചക്ഖുസ്മിം സതി ചക്ഖുസമ്ഫസ്സപച്ചയാ ഉപ്പജ്ജതി അജ്ഝത്തം സുഖം ദുക്ഖം...പേ॰... ജിവ്ഹായ സതി ജിവ്ഹാസമ്ഫസ്സപച്ചയാ ഉപ്പജ്ജതി അജ്ഝത്തം സുഖം ദുക്ഖം...പേ॰... മനസ്മിം സതി മനോസമ്ഫസ്സപച്ചയാ ഉപ്പജ്ജതി അജ്ഝത്തം സുഖം ദുക്ഖം...പേ॰....

‘‘ഹത്ഥേസു, ഭിക്ഖവേ, അസതി ആദാനനിക്ഖേപനം ന പഞ്ഞായതി; പാദേസു അസതി അഭിക്കമപടിക്കമോ ന പഞ്ഞായതി; പബ്ബേസു അസതി സമിഞ്ജനപസാരണം ന പഞ്ഞായതി; കുച്ഛിസ്മിം അസതി ജിഘച്ഛാ പിപാസാ ന പഞ്ഞായതി. ഏവമേവ ഖോ, ഭിക്ഖവേ, ചക്ഖുസ്മിം അസതി ചക്ഖുസമ്ഫസ്സപച്ചയാ നുപ്പജ്ജതി അജ്ഝത്തം സുഖം ദുക്ഖം...പേ॰... ജിവ്ഹായ അസതി ജിവ്ഹാസമ്ഫസ്സപച്ചയാ നുപ്പജ്ജതി...പേ॰... മനസ്മിം അസതി മനോസമ്ഫസ്സപച്ചയാ നുപ്പജ്ജതി അജ്ഝത്തം സുഖം ദുക്ഖ’’ന്തി. നവമം.

൧൦. ദുതിയഹത്ഥപാദോപമസുത്തം

൨൩൬. ‘‘ഹത്ഥേസു, ഭിക്ഖവേ, സതി ആദാനനിക്ഖേപനം ഹോതി; പാദേസു സതി അഭിക്കമപടിക്കമോ ഹോതി; പബ്ബേസു സതി സമിഞ്ജനപസാരണം ഹോതി; കുച്ഛിസ്മിം സതി ജിഘച്ഛാ പിപാസാ ഹോതി. ഏവമേവ ഖോ, ഭിക്ഖവേ, ചക്ഖുസ്മിം സതി ചക്ഖുസമ്ഫസ്സപച്ചയാ ഉപ്പജ്ജതി അജ്ഝത്തം സുഖം ദുക്ഖം...പേ॰... ജിവ്ഹായ സതി...പേ॰... മനസ്മിം സതി മനോസമ്ഫസ്സപച്ചയാ ഉപ്പജ്ജതി അജ്ഝത്തം സുഖം ദുക്ഖം...പേ॰....

‘‘ഹത്ഥേസു, ഭിക്ഖവേ, അസതി ആദാനനിക്ഖേപനം ന ഹോതി; പാദേസു അസതി അഭിക്കമപടിക്കമോ ന ഹോതി; പബ്ബേസു അസതി സമിഞ്ജനപസാരണം ന ഹോതി; കുച്ഛിസ്മിം അസതി ജിഘച്ഛാ പിപാസാ ന ഹോതി. ഏവമേവ ഖോ, ഭിക്ഖവേ, ചക്ഖുസ്മിം അസതി ചക്ഖുസമ്ഫസ്സപച്ചയാ നുപ്പജ്ജതി അജ്ഝത്തം സുഖം ദുക്ഖം...പേ॰... ജിവ്ഹായ അസതി ജിവ്ഹാസമ്ഫസ്സപച്ചയാ നുപ്പജ്ജതി...പേ॰... മനസ്മിം അസതി മനോസമ്ഫസ്സപച്ചയാ നുപ്പജ്ജതി അജ്ഝത്തം സുഖം ദുക്ഖ’’ന്തി. ദസമം.

തസ്സുദ്ദാനം -

ദ്വേ സമുദ്ദാ ബാളിസികോ, ഖീരരുക്ഖേന കോട്ഠികോ;
കാമഭൂ ഉദായീ ചേവ, ആദിത്തേന ച അട്ഠമം;
ഹത്ഥപാദൂപമാ ദ്വേതി, വഗ്ഗോ തേന പവുച്ചതീതി.

൧൯. ആസീവിസവഗ്ഗോ

൧. ആസീവിസോപമസുത്തം

൨൩൮. "സേയ്യഥാപി , ഭിക്ഖവേ, ചത്താരോ ആസീവിസാ ഉഗ്ഗതേജാ ഘോരവിസാ. അഥ പുരിസോ ആഗച്ഛേയ്യ ജീവിതുകാമോ അമരിതുകാമോ സുഖകാമോ ദുക്ഖപ്പടികൂലോ. തമേനം ഏവം വദേയ്യും - 'ഇമേ തേ, അമ്ഭോ പുരിസ, ചത്താരോ ആസീവിസാ ഉഗ്ഗതേജാ ഘോരവിസാ കാലേന കാലം വുട്ഠാപേതബ്ബാ, കാലേന കാലം ന്ഹാപേതബ്ബാ, കാലേന കാലം ഭോജേതബ്ബാ, കാലേന കാലം സംവേസേതബ്ബാ [പവേസേതബ്ബാ (സ്യാ॰ കം॰ പീ॰ ക॰)]. യദാ ച ഖോ തേ, അമ്ഭോ പുരിസ, ഇമേസം ചതുന്നം ആസീവിസാനം ഉഗ്ഗതേജാനം ഘോരവിസാനം അഞ്ഞതരോ വാ അഞ്ഞതരോ വാ കുപ്പിസ്സതി, തതോ ത്വം, അമ്ഭോ പുരിസ, മരണം വാ നിഗച്ഛസി, മരണമത്തം വാ ദുക്ഖം. യം തേ, അമ്ഭോ പുരിസ, കരണീയം തം കരോഹീ'"തി.

"അഥ ഖോ സോ, ഭിക്ഖവേ, പുരിസോ ഭീതോ ചതുന്നം ആസീവിസാനം ഉഗ്ഗതേജാനം ഘോരവിസാനം യേന വാ തേന വാ പലായേഥ. തമേനം ഏവം വദേയ്യും - 'ഇമേ ഖോ, അമ്ഭോ പുരിസ, പഞ്ച വധകാ പച്ചത്ഥികാ പിട്ഠിതോ പിട്ഠിതോ അനുബന്ധാ, യത്ഥേവ നം പസ്സിസ്സാമ തത്ഥേവ ജീവിതാ വോരോപേസ്സാമാതി. യം തേ, അമ്ഭോ പുരിസ, കരണീയം തം കരോഹീ'"തി.

"അഥ ഖോ സോ, ഭിക്ഖവേ, പുരിസോ ഭീതോ ചതുന്നം ആസീവിസാനം ഉഗ്ഗതേജാനം ഘോരവിസാനം, ഭീതോ പഞ്ചന്നം വധകാനം പച്ചത്ഥികാനം യേന വാ തേന വാ പലായേഥ. തമേനം ഏവം വദേയ്യും - 'അയം തേ, അമ്ഭോ പുരിസ, ഛട്ഠോ അന്തരചരോ വധകോ ഉക്ഖിത്താസികോ പിട്ഠിതോ പിട്ഠിതോ അനുബന്ധോ യത്ഥേവ നം പസ്സിസ്സാമി തത്ഥേവ സിരോ പാതേസ്സാമീതി. യം തേ, അമ്ഭോ പുരിസ, കരണീയം തം കരോഹീ'"തി.

"അഥ ഖോ സോ, ഭിക്ഖവേ, പുരിസോ ഭീതോ ചതുന്നം ആസീവിസാനം ഉഗ്ഗതേജാനം ഘോരവിസാനം, ഭീതോ പഞ്ചന്നം വധകാനം പച്ചത്ഥികാനം, ഭീതോ ഛട്ഠസ്സ അന്തരചരസ്സ വധകസ്സ ഉക്ഖിത്താസികസ്സ യേന വാ തേന വാ പലായേഥ. സോ പസ്സേയ്യ സുഞ്ഞം ഗാമം. യഞ്ഞദേവ ഘരം പവിസേയ്യ രിത്തകഞ്ഞേവ പവിസേയ്യ തുച്ഛകഞ്ഞേവ പവിസേയ്യ സുഞ്ഞകഞ്ഞേവ പവിസേയ്യ. യഞ്ഞദേവ ഭാജനം പരിമസേയ്യ രിത്തകഞ്ഞേവ പരിമസേയ്യ തുച്ഛകഞ്ഞേവ പരിമസേയ്യ സുഞ്ഞകഞ്ഞേവ പരിമസേയ്യ. തമേനം ഏവം വദേയ്യും - 'ഇദാനി, അമ്ഭോ പുരിസ, ഇമം സുഞ്ഞം ഗാമം ചോരാ ഗാമഘാതകാ പവിസന്തി [വധിസ്സന്തി (സീ॰ പീ॰)]. യം തേ, അമ്ഭോ പുരിസ, കരണീയം തം കരോഹീ'"തി.

“അഥ ഖോ സോ, ഭിക്ഖവേ, പുരിസോ ഭീതോ ചതുന്നം ആസീവിസാനം ഉഗ്ഗതേജാനം ഘോരവിസാനം, ഭീതോ പഞ്ചന്നം വധകാനം പച്ചത്ഥികാനം, ഭീതോ ഛട്ഠസ്സ അന്തരചരസ്സ വധകസ്സ ഉക്ഖിത്താസികസ്സ, ഭീതോ ചോരാനം ഗാമഘാതകാനം യേന വാ തേന വാ പലായേഥ. സോ പസ്സേയ്യ മഹന്തം ഉദകണ്ണവം ഓരിമം തീരം സാസങ്കം സപ്പടിഭയം, പാരിമം തീരം ഖേമം അപ്പടിഭയം. ന ചസ്സ നാവാ സന്താരണീ ഉത്തരസേതു വാ അപാരാ പാരം ഗമനായ. അഥ ഖോ, ഭിക്ഖവേ, തസ്സ പുരിസസ്സ ഏവമസ്സ - ‘അയം ഖോ മഹാഉദകണ്ണവോ ഓരിമം തീരം സാസങ്കം സപ്പടിഭയം, പാരിമം തീരം ഖേമം അപ്പടിഭയം, നത്ഥി ച [ന ചസ്സ (സീ॰ ക॰), നത്ഥസ്സ (സ്യാ॰ കം॰)] നാവാ സന്താരണീ ഉത്തരസേതു വാ അപാരാ പാരം ഗമനായ. യംനൂനാഹം തിണകട്ഠസാഖാപലാസം സംകഡ്ഢിത്വാ കുല്ലം ബന്ധിത്വാ തം കുല്ലം നിസ്സായ ഹത്ഥേഹി ച പാദേഹി ച വായമമാനോ സോത്ഥിനാ പാരം ഗച്ഛേയ്യ’”ന്തി.

“അഥ ഖോ സോ, ഭിക്ഖവേ, പുരിസോ തിണകട്ഠസാഖാപലാസം സംകഡ്ഢിത്വാ കുല്ലം ബന്ധിത്വാ തം കുല്ലം നിസ്സായ ഹത്ഥേഹി ച പാദേഹി ച വായമമാനോ സോത്ഥിനാ പാരം ഗച്ഛേയ്യ, തിണ്ണോ പാരങ്ഗതോ [പാരഗതോ (സീ॰ സ്യാ॰ കം॰)] ഥലേ തിട്ഠതി ബ്രാഹ്മണോ.

“ഉപമാ ഖോ മ്യായം, ഭിക്ഖവേ, കതാ അത്ഥസ്സ വിഞ്ഞാപനായ. അയഞ്ചേത്ഥ [അയം ചേവേത്ഥ (സീ॰)] അത്ഥോ - ചത്താരോ ആസീവിസാ ഉഗ്ഗതേജാ ഘോരവിസാതി ഖോ, ഭിക്ഖവേ, ചതുന്നേതം മഹാഭൂതാനം അധിവചനം - പഥവീധാതുയാ, ആപോധാതുയാ, തേജോധാതുയാ, വായോധാതുയാ.

“പഞ്ച വധകാ പച്ചത്ഥികാതി ഖോ, ഭിക്ഖവേ, പഞ്ചന്നേതം ഉപാദാനക്ഖന്ധാനം അധിവചനം, സേയ്യഥിദം - രൂപുപാദാനക്ഖന്ധസ്സ, വേദനുപാദാനക്ഖന്ധസ്സ, സഞ്ഞുപാദാനക്ഖന്ധസ്സ, സങ്ഖാരുപാദാനക്ഖന്ധസ്സ, വിഞ്ഞാണുപാദാനക്ഖന്ധസ്സ.

“ഛട്ഠോ അന്തരചരോ വധകോ ഉക്ഖിത്താസികോതി ഖോ, ഭിക്ഖവേ, നന്ദീരാഗസ്സേതം അധിവചനം.

“സുഞ്ഞോ ഗാമോതി ഖോ, ഭിക്ഖവേ, ഛന്നേതം അജ്ഝത്തികാനം ആയതനാനം അധിവചനം. ചക്ഖുതോ ചേപി നം, ഭിക്ഖവേ, പണ്ഡിതോ ബ്യത്തോ മേധാവീ ഉപപരിക്ഖതി രിത്തകഞ്ഞേവ ഖായതി, തുച്ഛകഞ്ഞേവ ഖായതി, സുഞ്ഞകഞ്ഞേവ ഖായതി…പേ॰… ജിവ്ഹാതോ ചേപി നം, ഭിക്ഖവേ… പേ॰… മനതോ ചേപി നം, ഭിക്ഖവേ, പണ്ഡിതോ ബ്യത്തോ മേധാവീ ഉപപരിക്ഖതി രിത്തകഞ്ഞേവ ഖായതി, തുച്ഛകഞ്ഞേവ ഖായതി, സുഞ്ഞകഞ്ഞേവ ഖായതി.

“ചോരാ ഗാമഘാതകാതി ഖോ, ഭിക്ഖവേ, ഛന്നേതം ബാഹിരാനം ആയതനാനം അധിവചനം. ചക്ഖു, ഭിക്ഖവേ, ഹഞ്ഞതി മനാപാമനാപേസു രൂപേസു; സോതം, ഭിക്ഖവേ…പേ॰… ഘാനം, ഭിക്ഖവേ…പേ॰… ജിവ്ഹാ, ഭിക്ഖവേ, ഹഞ്ഞതി മനാപാമനാപേസു രസേസു; കായോ, ഭിക്ഖവേ…പേ॰… മനോ, ഭിക്ഖവേ, ഹഞ്ഞതി മനാപാമനാപേസു ധമ്മേസു.

“മഹാ ഉദകണ്ണവോതി ഖോ, ഭിക്ഖവേ, ചതുന്നേതം ഓഘാനം അധിവചനം - കാമോഘസ്സ, ഭവോഘസ്സ, ദിട്ഠോഘസ്സ, അവിജ്ജോഘസ്സ.

“ഓരിമം തീരം സാസങ്കം സപ്പടിഭയന്തി ഖോ, ഭിക്ഖവേ, സക്കായസ്സേതം അധിവചനം.

“പാരിമം തീരം ഖേമം അപ്പടിഭയന്തി ഖോ, ഭിക്ഖവേ, നിബ്ബാനസ്സേതം അധിവചനം.

“കുല്ലന്തി ഖോ, ഭിക്ഖവേ, അരിയസ്സേതം അട്ഠങ്ഗികസ്സ മഗ്ഗസ്സ അധിവചനം, സേയ്യഥിദം - സമ്മാദിട്ഠി...പേ॰... സമ്മാസമാധി.

“തസ്സ ഹത്ഥേഹി ച പാദേഹി ച വായാമോതി ഖോ, ഭിക്ഖവേ, വീരിയാരമ്ഭസ്സേതം അധിവചനം.

“തിണ്ണോ പാരങ്ഗതോ ഥലേ തിട്ഠതി ബ്രാഹ്മണോതി ഖോ, ഭിക്ഖവേ, അരഹതോ ഏതം അധിവചന”ന്തി. പഠമം.

൨. രഥോപമസുത്തം

൨൩൯. “തീഹി , ഭിക്ഖവേ, ധമ്മേഹി സമന്നാഗതോ ഭിക്ഖു ദിട്ഠേവ ധമ്മേ സുഖസോമനസ്സബഹുലോ വിഹരതി, യോനി ചസ്സ ആരദ്ധാ ഹോതി ആസവാനം ഖയായ. കതമേഹി തീഹി? ഇന്ദ്രിയേസു ഗുത്തദ്വാരോ ഹോതി, ഭോജനേ മത്തഞ്ഞൂ, ജാഗരിയം അനുയുത്തോ.

“കഥഞ്ച , ഭിക്ഖവേ, ഭിക്ഖു ഇന്ദ്രിയേസു ഗുത്തദ്വാരോ ഹോതി? ഇധ, ഭിക്ഖവേ, ഭിക്ഖു ചക്ഖുനാ രൂപം ദിസ്വാ ന നിമിത്തഗ്ഗാഹീ ഹോതി, നാനുബ്യഞ്ജനഗ്ഗാഹീ; യത്വാധികരണമേനം ചക്ഖുന്ദ്രിയം അസംവുതം വിഹരന്തം അഭിജ്ഝാദോമനസ്സാ പാപകാ അകുസലാ ധമ്മാ അന്വാസ്സവേയ്യും. തസ്സ സംവരായ പടിപജ്ജതി; രക്ഖതി ചക്ഖുന്ദ്രിയം; ചക്ഖുന്ദ്രിയേ സംവരം ആപജ്ജതി. സോതേന സദ്ദം സുത്വാ... ഘാനേന ഗന്ധം ഘായിത്വാ... ജിവ്ഹായ രസം സായിത്വാ... കായേന ഫോട്ഠബ്ബം ഫുസിത്വാ... മനസാ ധമ്മം വിഞ്ഞായ ന നിമിത്തഗ്ഗാഹീ ഹോതി നാനുബ്യഞ്ജനഗ്ഗാഹീ; യത്വാധികരണമേനം മനിന്ദ്രിയം അസംവുതം വിഹരന്തം അഭിജ്ഝാദോമനസ്സാ പാപകാ അകുസലാ ധമ്മാ അന്വാസ്സവേയ്യും, തസ്സ സംവരായ പടിപജ്ജതി; രക്ഖതി മനിന്ദ്രിയം; മനിന്ദ്രിയേ സംവരം ആപജ്ജതി. സേയ്യഥാപി, ഭിക്ഖവേ, സുഭൂമിയം ചാതുമഹാപഥേ ആജഞ്ഞരഥോ യുത്തോ അസ്സ ഠിതോ ഓധസ്തപതോദോ [ഓധതപതോദോ (സ്യാ॰ കം॰), ഓധസതപതോദോ (പീ॰)]. തമേനം ദക്ഖോ യോഗ്ഗാചരിയോ അസ്സദമ്മസാരഥി അഭിരുഹിത്വാ വാമേന ഹത്ഥേന രസ്മിയോ ഗഹേത്വാ, ദക്ഖിണേന ഹത്ഥേന പതോദം ഗഹേത്വാ, യേനിച്ഛകം യദിച്ഛകം സാരേയ്യപി പച്ചാസാരേയ്യപി. ഏവമേവ ഖോ, ഭിക്ഖവേ, ഭിക്ഖു ഇമേസം ഛന്നം ഇന്ദ്രിയാനം ആരക്ഖായ സിക്ഖതി , സംയമായ സിക്ഖതി, ദമായ സിക്ഖതി, ഉപസമായ സിക്ഖതി. ഏവം ഖോ, ഭിക്ഖവേ, ഭിക്ഖു ഇന്ദ്രിയേസു ഗുത്തദ്വാരോ ഹോതി.

“കഥഞ്ച, ഭിക്ഖവേ, ഭിക്ഖു ഭോജനേ മത്തഞ്ഞൂ ഹോതി? ഇധ, ഭിക്ഖവേ, ഭിക്ഖു പടിസങ്ഖാ യോനിസോ ആഹാരം ആഹാരേതി - ‘നേവ ദവായ, ന മദായ, ന മണ്ഡനായ, ന വിഭൂസനായ, യാവദേവ ഇമസ്സ കായസ്സ ഠിതിയാ, യാപനായ, വിഹിംസൂപരതിയാ, ബ്രഹ്മചരിയാനുഗ്ഗഹായ, ഇതി പുരാണഞ്ച വേദനം പടിഹങ്ഖാമി, നവഞ്ച വേദനം ന ഉപ്പാദേസ്സാമി, യാത്രാ ച മേ ഭവിസ്സതി, അനവജ്ജതാ ച ഫാസുവിഹാരോ ചാ’തി. സേയ്യഥാപി , ഭിക്ഖവേ, പുരിസോ വണം ആലിമ്പേയ്യ യാവദേവ രോഹനത്ഥായ [രോപനത്ഥായ (സീ॰ പീ॰), സേവനത്ഥായ (സ്യാ॰ കം॰), ഗോപനത്ഥായ (ക॰)], സേയ്യഥാ വാ പന അക്ഖം അബ്ഭഞ്ജേയ്യ യാവദേവ ഭാരസ്സ നിത്ഥരണത്ഥായ; ഏവം ഖോ, ഭിക്ഖവേ, ഭിക്ഖു പടിസങ്ഖാ യോനിസോ ആഹാരം ആഹാരേതി - ‘നേവ ദവായ, ന മദായ, ന മണ്ഡനായ, ന വിഭൂസനായ, യാവദേവ ഇമസ്സ കായസ്സ ഠിതിയാ, യാപനായ, വിഹിംസൂപരതിയാ, ബ്രഹ്മചരിയാനുഗ്ഗഹായ, ഇതി പുരാണഞ്ച വേദനം പടിഹങ്ഖാമി, നവഞ്ച വേദനം ന ഉപ്പാദേസ്സാമി, യാത്രാ ച മേ ഭവിസ്സതി, അനവജ്ജതാ ച ഫാസുവിഹാരോ ചാ’തി. ഏവം ഖോ, ഭിക്ഖവേ, ഭിക്ഖു ഭോജനേ മത്തഞ്ഞൂ ഹോതി.

“കഥഞ്ച, ഭിക്ഖവേ, ഭിക്ഖു ജാഗരിയം അനുയുത്തോ ഹോതി? ഇധ, ഭിക്ഖവേ, ഭിക്ഖു ദിവസം ചങ്കമേന നിസജ്ജായ ആവരണീയേഹി ധമ്മേഹി ചിത്തം പരിസോധേതി. രത്തിയാ പഠമം യാമം ചങ്കമേന നിസജ്ജായ ആവരണീയേഹി ധമ്മേഹി ചിത്തം പരിസോധേതി. രത്തിയാ മജ്ഝിമം യാമം ദക്ഖിണേന പസ്സേന സീഹസേയ്യം കപ്പേതി പാദേ പാദം അച്ചാധായ സതോ സമ്പജാനോ ഉട്ഠാനസഞ്ഞം മനസി കരിത്വാ. രത്തിയാ പച്ഛിമം യാമം പച്ചുട്ഠായ ചങ്കമേന നിസജ്ജായ ആവരണീയേഹി ധമ്മേഹി ചിത്തം പരിസോധേതി. ഏവം ഖോ, ഭിക്ഖവേ, ഭിക്ഖു ജാഗരിയം അനുയുത്തോ ഹോതി. ഇമേഹി ഖോ, ഭിക്ഖവേ, തീഹി ധമ്മേഹി സമന്നാഗതോ ഭിക്ഖു ദിട്ഠേവ ധമ്മേ സുഖസോമനസ്സബഹുലോ വിഹരതി, യോനി ചസ്സ ആരദ്ധാ ഹോതി ആസവാനം ഖയായാ”തി. ദുതിയം.

൩. കുമ്മോപമസുത്തം

൨൪൦. “ഭൂതപുബ്ബം, ഭിക്ഖവേ, കുമ്മോ കച്ഛപോ സായന്ഹസമയം അനുനദീതീരേ ഗോചരപസുതോ അഹോസി. സിങ്ഗാലോപി [സിഗാലോപി (സീ॰ സ്യാ॰ കം॰ പീ॰)] ഖോ, ഭിക്ഖവേ, സായന്ഹസമയം അനുനദീതീരേ ഗോചരപസുതോ അഹോസി. അദ്ദസാ ഖോ, ഭിക്ഖവേ, കുമ്മോ കച്ഛപോ സിങ്ഗാലം ദൂരതോവ ഗോചരപസുതം. ദിസ്വാന സോണ്ഡിപഞ്ചമാനി അങ്ഗാനി സകേ കപാലേ സമോദഹിത്വാ അപ്പോസ്സുക്കോ തുണ്ഹീഭൂതോ സങ്കസായതി. സിങ്ഗാലോപി ഖോ, ഭിക്ഖവേ, അദ്ദസ കുമ്മം കച്ഛപം ദൂരതോവ ഗോചരപസുതം. ദിസ്വാന യേന കുമ്മോ കച്ഛപോ തേനുപസങ്കമി; ഉപസങ്കമിത്വാ കുമ്മം കച്ഛപം പച്ചുപട്ഠിതോ അഹോസി - ‘യദായം കുമ്മോ കച്ഛപോ സോണ്ഡിപഞ്ചമാനം അങ്ഗാനം അഞ്ഞതരം വാ അഞ്ഞതരം വാ അങ്ഗം അഭിനിന്നാമേസ്സതി, തത്ഥേവ നം ഗഹേത്വാ ഉദ്ദാലിത്വാ ഖാദിസ്സാമീ’തി. യദാ ഖോ, ഭിക്ഖവേ, കുമ്മോ കച്ഛപോ സോണ്ഡിപഞ്ചമാനം അങ്ഗാനം അഞ്ഞതരം വാ അഞ്ഞതരം വാ അങ്ഗം ന അഭിനിന്നാമി, അഥ സിങ്ഗാലോ കുമ്മമ്ഹാ നിബ്ബിജ്ജ പക്കാമി, ഓതാരം അലഭമാനോ.

“ഏവമേവ ഖോ, ഭിക്ഖവേ, തുമ്ഹേപി മാരോ പാപിമാ സതതം സമിതം പച്ചുപട്ഠിതോ - ‘അപ്പേവ നാമാഹം ഇമേസം ചക്ഖുതോ വാ ഓതാരം ലഭേയ്യം...പേ॰... ജിവ്ഹാതോ വാ ഓതാരം ലഭേയ്യം...പേ॰... മനതോ വാ ഓതാരം ലഭേയ്യ’ന്തി. തസ്മാതിഹ, ഭിക്ഖവേ, ഇന്ദ്രിയേസു ഗുത്തദ്വാരാ വിഹരഥ. ചക്ഖുനാ രൂപം ദിസ്വാ മാ നിമിത്തഗ്ഗാഹിനോ അഹുവത്ഥ, മാ അനുബ്യഞ്ജനഗ്ഗാഹിനോ. യത്വാധികരണമേനം ചക്ഖുന്ദ്രിയം അസംവുതം വിഹരന്തം അഭിജ്ഝാദോമനസ്സാ പാപകാ അകുസലാ ധമ്മാ അന്വാസ്സവേയ്യും, തസ്സ സംവരായ പടിപജ്ജഥ, രക്ഖഥ ചക്ഖുന്ദ്രിയം, ചക്ഖുന്ദ്രിയേ സംവരം ആപജ്ജഥ. സോതേന സദ്ദം സുത്വാ... ഘാനേന ഗന്ധം ഘായിത്വാ... ജിവ്ഹായ രസം സായിത്വാ... കായേന ഫോട്ഠബ്ബം ഫുസിത്വാ... മനസാ ധമ്മം വിഞ്ഞായ മാ നിമിത്തഗ്ഗാഹിനോ അഹുവത്ഥ, മാ അനുബ്യഞ്ജനഗ്ഗാഹിനോ. യത്വാധികരണമേനം മനിന്ദ്രിയം അസംവുതം വിഹരന്തം അഭിജ്ഝാദോമനസ്സാ പാപകാ അകുസലാ ധമ്മാ അന്വാസ്സവേയ്യും, തസ്സ സംവരായ പടിപജ്ജഥ, രക്ഖഥ മനിന്ദ്രിയം, മനിന്ദ്രിയേ സംവരം ആപജ്ജഥ. യതോ തുമ്ഹേ, ഭിക്ഖവേ, ഇന്ദ്രിയേസു ഗുത്തദ്വാരാ വിഹരിസ്സഥ, അഥ തുമ്ഹേഹിപി മാരോ പാപിമാ നിബ്ബിജ്ജ പക്കമിസ്സതി, ഓതാരം അലഭമാനോ - കുമ്മമ്ഹാവ സിങ്ഗാലോ”തി.

“കുമ്മോ അങ്ഗാനി സകേ കപാലേ,
സമോദഹം ഭിക്ഖു മനോവിതക്കേ;
അനിസ്സിതോ അഞ്ഞമഹേഠയാനോ,
പരിനിബ്ബുതോ നൂപവദേയ്യ കഞ്ചീ”തി. തതിയം;

൪. പഠമദാരുക്ഖന്ധോപമസുത്തം

൨൦൦. ഏകം സമയം ഭഗവാ കോസമ്ബിയം വിഹരതി ഗങ്ഗായ നദിയാ തീരേ. അദ്ദസാ ഖോ ഭഗവാ മഹന്തം ദാരുക്ഖന്ധം ഗങ്ഗായ നദിയാ സോതേന വുയ്ഹമാനം. ദിസ്വാന ഭിക്ഖൂ ആമന്തേസി - “പസ്സഥ നോ തുമ്ഹേ, ഭിക്ഖവേ, അമും മഹന്തം ദാരുക്ഖന്ധം ഗങ്ഗായ നദിയാ സോതേന വുയ്ഹമാന”ന്തി? “ഏവം, ഭന്തേ”. “സചേ സോ, ഭിക്ഖവേ, ദാരുക്ഖന്ധോ ന ഓരിമം തീരം ഉപഗച്ഛതി, ന പാരിമം തീരം ഉപഗച്ഛതി, ന മജ്ഝേ സംസീദിസ്സതി, ന ഥലേ ഉസ്സീദിസ്സതി, ന മനുസ്സഗ്ഗാഹോ ഗഹേസ്സതി, ന അമനുസ്സഗ്ഗാഹോ ഗഹേസ്സതി, ന ആവട്ടഗ്ഗാഹോ ഗഹേസ്സതി, ന അന്തോപൂതി ഭവിസ്സതി; ഏവഞ്ഹി സോ, ഭിക്ഖവേ, ദാരുക്ഖന്ധോ സമുദ്ദനിന്നോ ഭവിസ്സതി സമുദ്ദപോണോ സമുദ്ദപബ്ഭാരോ. തം കിസ്സ ഹേതു? സമുദ്ദനിന്നോ, ഭിക്ഖവേ, ഗങ്ഗായ നദിയാ സോതോ സമുദ്ദപോണോ സമുദ്ദപബ്ഭാരോ.

“ഏവമേവ ഖോ, ഭിക്ഖവേ, സചേ തുമ്ഹേപി ന ഓരിമം തീരം ഉപഗച്ഛഥ, ന പാരിമം തീരം ഉപഗച്ഛഥ; ന മജ്ഝേ സംസീദിസ്സഥ, ന ഥലേ ഉസ്സീദിസ്സഥ, ന മനുസ്സഗ്ഗാഹോ ഗഹേസ്സതി, ന അമനുസ്സഗ്ഗാഹോ ഗഹേസ്സതി, ന ആവട്ടഗ്ഗാഹോ ഗഹേസ്സതി, ന അന്തോപൂതീ ഭവിസ്സഥ; ഏവം തുമ്ഹേ , ഭിക്ഖവേ, നിബ്ബാനനിന്നാ ഭവിസ്സഥ നിബ്ബാനപോണാ നിബ്ബാനപബ്ഭാരാ. തം കിസ്സ ഹേതു? നിബ്ബാനനിന്നാ, ഭിക്ഖവേ, സമ്മാദിട്ഠി നിബ്ബാനപോണാ നിബ്ബാനപബ്ഭാരാ”തി. ഏവം വുത്തേ, അഞ്ഞതരോ ഭിക്ഖു ഭഗവന്തം ഏതദവോച - “കിം നു ഖോ, ഭന്തേ, ഓരിമം തീരം, കിം പാരിമം തീരം, കോ മജ്ഝേ സംസാദോ [സംസീദോ (ക॰), സംസീദിതോ (സ്യാ॰ കം॰)], കോ ഥലേ

ഉസ്സാദോ, കോ മനുസ്സഗ്ഗാഹോ, കോ അമനുസ്സഗ്ഗാഹോ, കോ ആവട്ടഗ്ഗാഹോ, കോ അന്തോപൂതിഭാവോ"തി?

"'ഓരിമം തീര'ന്തി ഖോ, ഭിക്ഖു, ഛന്നേതം അജ്ഝത്തികാനം ആയതനാനം അധിവചനം. 'പാരിമം തീര'ന്തി ഖോ , ഭിക്ഖു, ഛന്നേതം ബാഹിരാനം ആയതനാനം അധിവചനം. 'മജ്ഝേ സംസാദോ'തി ഖോ, ഭിക്ഖു, നന്ദീരാഗസ്സേതം അധിവചനം. 'ഥലേ ഉസ്സാദോ'തി ഖോ, ഭിക്ഖു, അസ്മിമാനസ്സേതം അധിവചനം.

"കതമോ ച, ഭിക്ഖു, മനുസ്സഗ്ഗാഹോ? ഇധ, ഭിക്ഖു, ഗിഹീഹി സംസട്ഠോ [ഗിഹിസംസട്ഠോ (കം॰)] വിഹരതി, സഹനന്ദീ സഹസോകീ, സുഖിതേസു സുഖിതോ, ദുക്ഖിതേസു ദുക്ഖിതോ, ഉപ്പന്നേസു കിച്ചകരണീയേസു അത്തനാ തേസു യോഗം ആപജ്ജതി. അയം വുച്ചതി, ഭിക്ഖു, മനുസ്സഗ്ഗാഹോ.

"കതമോ ച, ഭിക്ഖു, അമനുസ്സഗ്ഗാഹോ? ഇധ, ഭിക്ഖു, ഏകച്ചോ അഞ്ഞതരം ദേവനികായം പണിധായ ബ്രഹ്മചരിയം ചരതി - 'ഇമിനാഹം സീലേന വാ വതേന വാ തപേന വാ ബ്രഹ്മചരിയേന വാ ദേവോ വാ ഭവിസ്സാമി ദേവഞ്ഞതരോ വാ'തി. അയം വുച്ചതി, ഭിക്ഖു, അമനുസ്സഗ്ഗാഹോ. 'ആവട്ടഗ്ഗാഹോ'തി ഖോ, ഭിക്ഖു, പഞ്ചന്നേതം കാമഗുണാനം അധിവചനം.

"കതമോ ച, ഭിക്ഖു, അന്തോപൂതിഭാവോ? ഇധ, ഭിക്ഖു, ഏകച്ചോ ദുസ്സീലോ ഹോതി പാപധമ്മോ അസുചിസങ്കസ്സരസമാചാരോ പടിച്ഛന്നകമ്മന്തോ അസ്സമണോ സമണപടിഞ്ഞോ അബ്രഹ്മചാരീ ബ്രഹ്മചാരിപടിഞ്ഞോ അന്തോപൂതി അവസ്സുതോ കസമ്ബുജാതോ. അയം വുച്ചതി, ഭിക്ഖു, 'അന്തോപൂതിഭാവോ'"തി.

തേന ഖോ പന സമയേന നന്ദോ ഗോപാലകോ ഭഗവതോ അവിദൂരേ ഠിതോ ഹോതി. അഥ ഖോ നന്ദോ ഗോപാലകോ ഭഗവന്തം ഏതദവോച - "അഹം ഖോ, ഭന്തേ, ന ഓരിമം തീരം ഉപഗച്ഛാമി, ന പാരിമം തീരം ഉപഗച്ഛാമി, ന മജ്ഝേ സംസീദിസ്സാമി, ന ഥലേ ഉസ്സീദിസ്സാമി, ന മം മനുസ്സഗ്ഗാഹോ ഗഹേസ്സതി, ന അമനുസ്സഗ്ഗാഹോ ഗഹേസ്സതി, ന ആവട്ടഗ്ഗാഹോ ഗഹേസ്സതി, ന അന്തോപൂതി ഭവിസ്സാമി. ലഭേയ്യാഹം, ഭന്തേ, ഭഗവതോ സന്തികേ പബ്ബജ്ജം, ലഭേയ്യം ഉപസമ്പദ"ന്തി. "തേന ഹി ത്വം, നന്ദ, സാമികാനം ഗാവോ നിയ്യാതേഹീ"തി [നീയ്യാദേഹീതി (സീ॰), നിയ്യാദേഹീതി (സ്യാ॰ കം॰ പീ॰)]. "ഗമിസ്സന്തി, ഭന്തേ, ഗാവോ വച്ഛഗിദ്ധിനിയോ"തി. "നിയ്യാതേഹേവ ത്വം, നന്ദ, സാമികാനം ഗാവോ"തി. അഥ ഖോ നന്ദോ ഗോപാലകോ സാമികാനം ഗാവോ നിയ്യാതേത്വാ യേന ഭഗവാ തേനുപസങ്കമി; ഉപസങ്കമിത്വാ ഭഗവന്തം ഏതദവോച - "നിയ്യാതിതാ [നിയ്യാതാ (സ്യാ॰ കം॰ ക॰ സീ॰ അട്ഠ॰)], ഭന്തേ, സാമികാനം ഗാവോ. ലഭേയ്യാഹം, ഭന്തേ, ഭഗവതോ സന്തികേ പബ്ബജ്ജം, ലഭേയ്യം ഉപസമ്പദ"ന്തി. അലത്ഥ ഖോ നന്ദോ ഗോപാലകോ ഭഗവതോ സന്തികേ പബ്ബജ്ജം, അലത്ഥ ഉപസമ്പദം. അചിരൂപസമ്പന്നോ ച പനായസ്മാ നന്ദോ ഏകോ വൂപകട്ഠോ...പേ॰... അഞ്ഞതരോ ച പനായസ്മാ നന്ദോ അരഹതം അഹോസീതി. ചതുത്ഥം.

൫. ദുതിയദാരുക്ഖന്ധോപമസുത്തം

൨൪൨. ഏകം സമയം ഭഗവാ കിമിലായം [കിമ്ബിലായം (സീ॰ പീ॰), കിമ്മിലായം (സ്യാ॰ കം॰)] വിഹരതി ഗങ്ഗായ നദിയാ തീരേ. അദ്ദസാ ഖോ ഭഗവാ മഹന്തം ദാരുക്ഖന്ധം ഗങ്ഗായ നദിയാ സോതേന വുയ്ഹമാനം. ദിസ്വാന ഭിക്ഖൂ ആമന്തേസി - ''പസ്സഥ നോ തുമ്ഹേ, ഭിക്ഖവേ, അമും മഹന്തം ദാരുക്ഖന്ധം ഗങ്ഗായ നദിയാ സോതേന വുയ്ഹമാന''ന്തി? ''ഏവം ഭന്തേ''...പേ॰... ഏവം വുത്തേ, ആയസ്മാ കിമിലോ ഭഗവന്തം ഏതദവോച - കിം നു ഖോ, ഭന്തേ, ഓരിമം തീരം...പേ॰... കതമോ ച, കിമില, അന്തോപൂതിഭാവോ. ഇധ, കിമില, ഭിക്ഖു അഞ്ഞതരം സംകിലിട്ഠം ആപത്തിം ആപന്നോ ഹോതി യഥാരൂപായ ആപത്തിയാ ന വുട്ഠാനം പഞ്ഞായതി. അയം വുച്ചതി, കിമില, അന്തോപൂതിഭാവോതി. പഞ്ചമം.

൬. അവസ്സുതപരിയായസുത്തം

൨൪൩. ഏകം സമയം ഭഗവാ സക്കേസു വിഹരതി കപിലവത്ഥുസ്മിം നിഗ്രോധാരാമേ. തേന ഖോ പന സമയേന കാപിലവത്ഥവാനം സക്യാനം നവം സന്ഥാഗാരം [സന്ധാഗാരം (ക॰)] അചിരകാരിതം ഹോതി അനജ്ഝാവുട്ഠം [അനജ്ഝാവുത്ഥം (സീ॰ സ്യാ॰ കം॰ പീ॰)] സമണേന വാ ബ്രാഹ്മണേന വാ കേനചി വാ മനുസ്സഭൂതേന. അഥ ഖോ കാപിലവത്ഥവാ സക്യാ യേന ഭഗവാ തേനുപസങ്കമിംസു; ഉപസങ്കമിത്വാ ഭഗവന്തം അഭിവാദേത്വാ ഏകമന്തം നിസീദിംസു. ഏകമന്തം നിസിന്നാ ഖോ കാപിലവത്ഥവാ സക്യാ ഭഗവന്തം ഏതദവോചും - ''ഇധ, ഭന്തേ, കാപിലവത്ഥവാനം സക്യാനം നവം സന്ഥാഗാരം അചിരകാരിതം [അചിരകാരിതം ഹോതി (ക॰)] അനജ്ഝാവുട്ഠം സമണേന വാ ബ്രാഹ്മണേന വാ കേനചി വാ മനുസ്സഭൂതേന . തം, ഭന്തേ, ഭഗവാ പഠമം പരിഭുഞ്ജതു. ഭഗവതാ പഠമം പരിഭുത്തം പച്ഛാ കാപിലവത്ഥവാ സക്യാ പരിഭുഞ്ജിസ്സന്തി. തദസ്സ കാപിലവത്ഥവാനം സക്യാനം ദീഘരത്തം ഹിതായ സുഖായാ''തി. അധിവാസേസി ഭഗവാ തുണ്ഹീഭാവേന.

അഥ ഖോ കാപിലവത്ഥവാ സക്യാ ഭഗവതോ അധിവാസനം വിദിത്വാ ഉട്ഠായാസനാ ഭഗവന്തം അഭിവാദേത്വാ പദക്ഖിണം കത്വാ യേന നവം സന്ഥാഗാരം തേനുപസങ്കമിംസു; ഉപസങ്കമിത്വാ സബ്ബസന്ഥരിം [സബ്ബസന്ഥരിം സന്ഥതം (ക॰)] സന്ഥാഗാരം സന്ഥരിത്വാ ആസനാനി പഞ്ഞാപേത്വാ ഉദകമണികം പതിട്ഠാപേത്വാ തേലപ്പദീപം ആരോപേത്വാ യേന ഭഗവാ തേനുപസങ്കമിംസു; ഉപസങ്കമിത്വാ ഭഗവന്തം ഏതദവോചും - ''സബ്ബസന്ഥരിസന്ഥതം [സബ്ബസന്ഥരിം സന്ഥതം (സീ॰ പീ॰ ക॰)], ഭന്തേ, സന്ഥാഗാരം, ആസനാനി പഞ്ഞത്താനി, ഉദകമണികോ പതിട്ഠാപിതോ, തേലപ്പദീപോ ആരോപിതോ. യസ്സ ദാനി , ഭന്തേ, ഭഗവാ കാലം മഞ്ഞതീ''തി. അഥ ഖോ ഭഗവാ നിവാസേത്വാ പത്തചീവരമാദായ സദ്ധിം ഭിക്ഖുസങ്ഘേന യേന നവം സന്ഥാഗാരം തേനുപസങ്കമി; ഉപസങ്കമിത്വാ പാദേ പക്ഖാലേത്വാ സന്ഥാഗാരം പവിസിത്വാ മജ്ഝിമം ഥമ്ഭം നിസ്സായ പുരത്ഥാഭിമുഖോ നിസീദി. ഭിക്ഖുസങ്ഘോപി ഖോ പാദേ പക്ഖാലേത്വാ സന്ഥാഗാരം പവിസിത്വാ പച്ഛിമം ഭിത്തിം നിസ്സായ പുരത്ഥാഭിമുഖോ നിസീദി ഭഗവന്തംയേവ പുരക്ഖത്വാ. കാപിലവത്ഥവാ സക്യാ പാദേ പക്ഖാലേത്വാ സന്ഥാഗാരം പവിസിത്വാ പുരത്ഥിമം ഭിത്തിം നിസ്സായ പച്ഛിമാഭിമുഖാ നിസീദിംസു ഭഗവന്തംയേവ പുരക്ഖത്വാ. അഥ ഖോ ഭഗവാ കാപിലവത്ഥവേ സക്യേ ബഹുദേവ രത്തിം ധമ്മിയാ കഥായ സന്ദസ്സേത്വാ സമാദപേത്വാ സമുത്തേജേത്വാ സമ്പഹംസേത്വാ ഉയ്യോജേസി -

“അഭിക്കന്താ ഖോ, ഗോതമാ, രത്തി. യസ്സ ദാനി കാലം മഞ്ഞഥാ”തി . “ഏവം , ഭന്തേ”തി ഖോ കാപിലവത്ഥവാ സക്യാ ഭഗവതോ പടിസ്സുത്വാ ഉട്ഠായാസനാ ഭഗവന്തം അഭിവാദേത്വാ പദക്ഖിണം കത്വാ പക്കമിംസു.

അഥ ഖോ ഭഗവാ അചിരപക്കന്തേസു കാപിലവത്ഥവേസു സക്യേസു ആയസ്മന്തം മഹാമോഗ്ഗല്ലാനം ആമന്തേസി - “വിഗതഥിനമിദ്ധോ ഖോ, മോഗ്ഗല്ലാന, ഭിക്ഖുസങ്ഘോ. പടിഭാതു തം, മോഗ്ഗല്ലാന, ഭിക്ഖൂനം ധമ്മീ കഥാ. പിട്ഠി മേ ആഗിലായതി; തമഹം ആയമിസ്സാമീ”തി. “ഏവം, ഭന്തേ”തി ഖോ ആയസ്മാ മഹാമോഗ്ഗല്ലാനോ ഭഗവതോ പച്ചസ്സോസി. അഥ ഖോ ഭഗവാ ചതുഗ്ഗുണം സങ്ഘാടിം പഞ്ഞപേത്വാ ദക്ഖിണേന പസ്സേന സീഹസേയ്യം കപ്പേസി , പാദേ പാദം അച്ചാധായ, സതോ സമ്പജാനോ ഉട്ഠാനസഞ്ഞം മനസി കരിത്വാ. തത്ര ഖോ ആയസ്മാ മഹാമോഗ്ഗല്ലാനോ ഭിക്ഖൂ ആമന്തേസി - “ആവുസോ ഭിക്ഖവേ”തി. “ആവുസോ”തി ഖോ തേ ഭിക്ഖൂ ആയസ്മതോ മഹാമോഗ്ഗല്ലാനസ്സ പച്ചസ്സോസും. ആയസ്മാ മഹാമോഗ്ഗല്ലാനോ ഏതദവോച - “അവസ്സുതപരിയായഞ്ച വോ, ആവുസോ, ദേസേസ്സാമി, അനവസ്സുതപരിയായഞ്ച. തം സുണാഥ, സാധുകം മനസി കരോഥ; ഭാസിസ്സാമീ”തി. “ഏവമാവുസോ”തി ഖോ തേ ഭിക്ഖൂ ആയസ്മതോ മഹാമോഗ്ഗല്ലാനസ്സ പച്ചസ്സോസും. ആയസ്മാ മഹാമോഗ്ഗല്ലാനോ ഏതദവോച -

“കഥം, ആവുസോ, അവസ്സുതോ ഹോതി? ഇധാവുസോ, ഭിക്ഖു ചക്ഖുനാ രൂപം ദിസ്വാ പിയരൂപേ രൂപേ അധിമുച്ചതി, അപ്പിയരൂപേ രൂപേ ബ്യാപജ്ജതി, അനുപട്ഠിതകായസ്സതി വിഹരതി പരിത്തചേതസോ, തഞ്ച ചേതോവിമുത്തിം പഞ്ഞാവിമുത്തിം യഥാഭൂതം നപ്പജാനാതി യത്ഥസ്സ തേ ഉപ്പന്നാ പാപകാ അകുസലാ ധമ്മാ അപരിസേസാ നിരുജ്ഝന്തി ...പേ॰... ജിവ്ഹായ രസം സായിത്വാ...പേ॰... മനസാ ധമ്മം വിഞ്ഞായ പിയരൂപേ ധമ്മേ അധിമുച്ചതി, അപ്പിയരൂപേ ധമ്മേ ബ്യാപജ്ജതി, അനുപട്ഠിതകായസ്സതി ച വിഹരതി പരിത്തചേതസോ, തഞ്ച ചേതോവിമുത്തിം പഞ്ഞാവിമുത്തിം യഥാഭൂതം നപ്പജാനാതി യത്ഥസ്സ തേ ഉപ്പന്നാ പാപകാ അകുസലാ ധമ്മാ അപരിസേസാ നിരുജ്ഝന്തി. അയം വുച്ചതി, ആവുസോ, ഭിക്ഖു അവസ്സുതോ ചക്ഖുവിഞ്ഞേയ്യേസു രൂപേസു...പേ॰... അവസ്സുതോ ജിവ്ഹാവിഞ്ഞേയ്യേസു രസേസു...പേ॰... അവസ്സുതോ മനോവിഞ്ഞേയ്യേസു ധമ്മേസു. ഏവംവിഹാരിഞ്ചാവുസോ, ഭിക്ഖും ചക്ഖുതോ ചേപി നം മാരോ ഉപസങ്കമതി ലഭതേവ മാരോ ഓതാരം, ലഭതി മാരോ ആരമ്മണം...പേ॰... ജിവ്ഹാതോ ചേപി നം മാരോ ഉപസങ്കമതി, ലഭതേവ [ലഭേഥ (ക॰)] മാരോ ഓതാരം , ലഭതി [ലഭേഥ (ക॰)] മാരോ ആരമ്മണം...പേ॰... മനതോ ചേപി നം മാരോ ഉപസങ്കമതി, ലഭതേവ മാരോ ഓതാരം, ലഭതി മാരോ ആരമ്മണം.

“സേയ്യഥാപി, ആവുസോ, നളാഗാരം വാ തിണാഗാരം വാ സുക്ഖം കോലാപം തേരോവസ്സികം. പുരത്ഥിമായ ചേപി നം ദിസായ പുരിസോ ആദിത്തായ തിണുക്കായ ഉപസങ്കമേയ്യ, ലഭേഥേവ [ലഭേഥ (ക॰)] അഗ്ഗി ഓതാരം, ലഭേഥ അഗ്ഗി ആരമ്മണം; പച്ഛിമായ ചേപി നം ദിസായ പുരിസോ ആദിത്തായ തിണുക്കായ ഉപസങ്കമേയ്യ...പേ॰... ഉത്തരായ ചേപി നം ദിസായ...പേ॰... ദക്ഖിണായ ചേപി നം ദിസായ...പേ॰... ഹേട്ഠിമതോ ചേപി നം...പേ॰... ഉപരിമതോ ചേപി നം... യതോ കുതോചി ചേപി നം പുരിസോ ആദിത്തായ തിണുക്കായ ഉപസങ്കമേയ്യ, ലഭേഥേവ അഗ്ഗി ഓതാരം ലഭേഥ അഗ്ഗി ആരമ്മണം.

ഏവമേവ ഖോ, ആവുസോ, ഏവംവിഹാരിം ഭിക്ഖും ചക്ഖുതോ ചേപി നം മാരോ ഉപസങ്കമതി, ലഭതേവ മാരോ ഓതാരം, ലഭതി മാരോ ആരമ്മണം... പേ॰... ജിവ്ഹാതോ ചേപി നം മാരോ ഉപസങ്കമതി...പേ॰... മനതോ ചേപി നം മാരോ ഉപസങ്കമതി, ലഭതേവ മാരോ ഓതാരം, ലഭതി മാരോ ആരമ്മണം. ഏവംവിഹാരിഞ്ചാവുസോ, ഭിക്ഖും രൂപാ അധിഭംസു, ന ഭിക്ഖു രൂപേ അധിഭോസി; സദ്ദാ ഭിക്ഖും അധിഭംസു, ന ഭിക്ഖു സദ്ദേ അധിഭോസി; ഗന്ധാ ഭിക്ഖും അധിഭംസു, ന ഭിക്ഖു ഗന്ധേ അധിഭോസി; രസാ ഭിക്ഖും അധിഭംസു, ന ഭിക്ഖു രസേ അധിഭോസി; ഫോട്ഠബ്ബാ ഭിക്ഖും അധിഭംസു, ന ഭിക്ഖു ഫോട്ഠബ്ബേ അധിഭോസി ; ധമ്മാ ഭിക്ഖും അധിഭംസു, ന ഭിക്ഖു ധമ്മേ അധിഭോസി. അയം വുച്ചതാവുസോ, ഭിക്ഖു രൂപാധിഭൂതോ, സദ്ദാധിഭൂതോ, ഗന്ധാധിഭൂതോ, രസാധിഭൂതോ, ഫോട്ഠബ്ബാധിഭൂതോ, ധമ്മാധിഭൂതോ, അധിഭൂതോ, അനധിഭൂ, [അനധിഭൂതോ (സീ॰ സ്യാ॰ കം॰ ക॰)] അധിഭംസു നം പാപകാ അകുസലാ ധമ്മാ സംകിലേസികാ പോനോബ്ഭവികാ സദരാ ദുക്ഖവിപാകാ ആയതിം ജാതിജരാമരണിയാ. ഏവം ഖോ, ആവുസോ, അവസ്സുതോ ഹോതി.

“കഥഞ്ചാവുസോ, അനവസ്സുതോ ഹോതി? ഇധാവുസോ, ഭിക്ഖു ചക്ഖുനാ രൂപം ദിസ്വാ പിയരൂപേ രൂപേ നാധിമുച്ചതി, അപ്പിയരൂപേ രൂപേ ന ബ്യാപജ്ജതി, ഉപട്ഠിതകായസ്സതി ച വിഹരതി അപ്പമാണചേതസോ , തഞ്ച ചേതോവിമുത്തിം പഞ്ഞാവിമുത്തിം യഥാഭൂതം പജാനാതി യത്ഥസ്സ തേ ഉപ്പന്നാ പാപകാ അകുസലാ ധമ്മാ അപരിസേസാ നിരുജ്ഝന്തി...പേ॰... ജിവ്ഹായ രസം സായിത്വാ...പേ॰... മനസാ ധമ്മം വിഞ്ഞായ പിയരൂപേ ധമ്മേ നാധിമുച്ചതി, അപ്പിയരൂപേ ധമ്മേ ന ബ്യാപജ്ജതി, ഉപട്ഠിതകായസ്സതി ച വിഹരതി അപ്പമാണചേതസോ, തഞ്ച ചേതോവിമുത്തിം പഞ്ഞാവിമുത്തിം യഥാഭൂതം പജാനാതി യത്ഥസ്സ തേ ഉപ്പന്നാ പാപകാ അകുസലാ ധമ്മാ അപരിസേസാ നിരുജ്ഝന്തി. അയം വുച്ചതാവുസോ, ഭിക്ഖു അനവസ്സുതോ ചക്ഖുവിഞ്ഞേയ്യേസു രൂപേസു...പേ॰... അനവസ്സുതോ മനോവിഞ്ഞേയ്യേസു ധമ്മേസു. ഏവംവിഹാരിഞ്ചാവുസോ, ഭിക്ഖും ചക്ഖുതോ ചേപി നം മാരോ ഉപസങ്കമതി, നേവ ലഭതി മാരോ ഓതാരം, ന ലഭതി മാരോ ആരമ്മണം...പേ॰... ജിവ്ഹാതോ ചേപി നം മാരോ ഉപസങ്കമതി...പേ॰... മനതോ ചേപി നം മാരോ ഉപസങ്കമതി, നേവ ലഭതി മാരോ ഓതാരം, ന ലഭതി മാരോ ആരമ്മണം.

“സേയ്യഥാപി, ആവുസോ, കൂടാഗാരം വാ സാലാ വാ ബഹലമത്തികാ അദ്ദാവലേപനാ. പുരത്ഥിമായ ചേപി നം ദിസായ പുരിസോ ആദിത്തായ തിണുക്കായ ഉപസങ്കമേയ്യ, നേവ ലഭേഥ അഗ്ഗി ഓതാരം, ന ലഭേഥ അഗ്ഗി ആരമ്മണം...പേ॰... പച്ഛിമായ ചേപി നം... ഉത്തരായ ചേപി നം... ദക്ഖിണായ ചേപി നം... ഹേട്ഠിമതോ ചേപി നം... ഉപരിമതോ ചേപി നം... യതോ കുതോചി ചേപി നം പുരിസോ ആദിത്തായ തിണുക്കായ ഉപസങ്കമേയ്യ, നേവ ലഭേഥ അഗ്ഗി ഓതാരം, ന ലഭേഥ അഗ്ഗി ആരമ്മണം. ഏവമേവ ഖോ, ആവുസോ, ഏവംവിഹാരിം ഭിക്ഖും ചക്ഖുതോ ചേപി നം മാരോ ഉപസങ്കമതി, നേവ ലഭതി മാരോ ഓതാരം, ന ലഭതി മാരോ ആരമ്മണം...പേ॰... മനതോ ചേപി നം മാരോ ഉപസങ്കമതി, നേവ ലഭതി മാരോ ഓതാരം, ന ലഭതി മാരോ ആരമ്മണം. ഏവംവിഹാരീ ചാവുസോ, ഭിക്ഖു രൂപേ അധിഭോസി, ന രൂപാ ഭിക്ഖും അധിഭംസു; സദ്ദേ ഭിക്ഖു അധിഭോസി, ന സദ്ദാ ഭിക്ഖും അധിഭംസു; ഗന്ധേ ഭിക്ഖു അധിഭോസി, ന ഗന്ധാ ഭിക്ഖും

അധിഭംസു; രസേ ഭിക്ഖു അധിഭോസി, ന രസാ ഭിക്ഖും അധിഭംസു; ഫോട്ഠബ്ബേ ഭിക്ഖു അധിഭോസി, ന ഫോട്ഠബ്ബാ ഭിക്ഖും അധിഭംസു; ധമ്മേ ഭിക്ഖു അധിഭോസി, ന ധമ്മാ ഭിക്ഖും അധിഭംസു. അയം വുച്ചതാവുസോ, ഭിക്ഖു രൂപാധിഭൂ, സദ്ദാധിഭൂ, ഗന്ധാധിഭൂ, രസാധിഭൂ, ഫോട്ഠബ്ബാധിഭൂ, ധമ്മാധിഭൂ, അധിഭൂ, അനധിഭൂതോ [അനധിഭൂതോ കേഹിചി കിലേസേഹി (ക॰)], അധിഭോസി തേ പാപകേ അകുസലേ ധമ്മേ സംകിലേസികേ പോനോബ്ഭവികേ സദരേ ദുക്ഖവിപാകേ ആയതിം ജാതിജരാമരണിയേ. ഏവം ഖോ, ആവുസോ, അനവസ്സുതോ ഹോതീ''തി.

അഥ ഖോ ഭഗവാ വുട്ഠഹിത്വാ ആയസ്മന്തം മഹാമോഗ്ഗല്ലാനം ആമന്തേസി - ''സാധു സാധു, മോഗ്ഗല്ലാന! സാധു ഖോ ത്വം, മോഗ്ഗല്ലാന, ഭിക്ഖൂനം അവസ്സുതപരിയായഞ്ച അനവസ്സുതപരിയായഞ്ച അഭാസീ''തി.

ഇദമവോച ആയസ്മാ മഹാമോഗ്ഗല്ലാനോ. സമനുഞ്ഞോ സത്ഥാ അഹോസി. അത്തമനാ തേ ഭിക്ഖൂ ആയസ്മതോ മഹാമോഗ്ഗല്ലാനസ്സ ഭാസിതം അഭിനന്ദുന്തി. ഛട്ഠം.

൭. ദുക്ഖധമ്മസുത്തം

൨൪൪. യതോ ഖോ, ഭിക്ഖവേ, ഭിക്ഖു സബ്ബേസംയേവ ദുക്ഖധമ്മാനം സമുദയഞ്ച അത്ഥങ്ഗമഞ്ച യഥാഭൂതം പജാനാതി. തഥാ ഖോ പനസ്സ കാമാ ദിട്ഠാ ഹോന്തി, യഥാസ്സ കാമേ പസ്സതോ, യോ കാമേസു കാമച്ഛന്ദോ കാമസ്നേഹോ കാമമുച്ഛാ കാമപരിളാഹോ, സോ നാനുസേതി. തഥാ ഖോ പനസ്സ ചാരോ ച വിഹാരോ ച അനുബുദ്ധോ ഹോതി, യഥാ ചരന്തം വിഹരന്തം അഭിജ്ഝാദോമനസ്സാ പാപകാ അകുസലാ ധമ്മാ നാനുസേന്തി.

''കഥഞ്ച, ഭിക്ഖവേ, ഭിക്ഖു സബ്ബേസംയേവ ദുക്ഖധമ്മാനം സമുദയഞ്ച അത്ഥങ്ഗമഞ്ച യഥാഭൂതം പജാനാതി? 'ഇതി രൂപം, ഇതി രൂപസ്സ സമുദയോ, ഇതി രൂപസ്സ അത്ഥങ്ഗമോ; ഇതി വേദനാ... ഇതി സഞ്ഞാ... ഇതി സങ്ഖാരാ... ഇതി വിഞ്ഞാണം, ഇതി വിഞ്ഞാണസ്സ സമുദയോ, ഇതി വിഞ്ഞാണസ്സ അത്ഥങ്ഗമോ'തി - ഏവം ഖോ, ഭിക്ഖവേ, ഭിക്ഖു സബ്ബേസംയേവ ദുക്ഖധമ്മാനം സമുദയഞ്ച അത്ഥങ്ഗമഞ്ച യഥാഭൂതം പജാനാതി.

''കഥഞ്ച, ഭിക്ഖവേ, ഭിക്ഖുനോ കാമാ ദിട്ഠാ ഹോന്തി? യഥാസ്സ കാമേ പസ്സതോ, യോ കാമേസു കാമച്ഛന്ദോ കാമസ്നേഹോ കാമമുച്ഛാ കാമപരിളാഹോ, സോ നാനുസേതി. സേയ്യഥാപി, ഭിക്ഖവേ, അങ്ഗാരകാസു സാധികപോരിസാ പുണ്ണാ അങ്ഗാരാനം വീതച്ചികാനം വീതധൂമാനം. അഥ പുരിസോ ആഗച്ഛേയ്യ ജീവിതുകാമോ അമരിതുകാമോ സുഖകാമോ ദുക്ഖപടികൂലോ. തമേനം ദ്വേ ബലവന്തോ പുരിസാ നാനാബാഹാസു ഗഹേത്വാ, തം അങ്ഗാരകാസും ഉപകഡ്ഢേയ്യും. സോ ഇതിചീതിചേവ കായം സന്നാമേയ്യ. തം കിസ്സ ഹേതു? ഞാത [ഞാണം (ക॰)] ഞ്ഹി, ഭിക്ഖവേ, തസ്സ പുരിസസ്സ [പുരിസസ്സ ഹോതി (സീ॰ സ്യാ॰ കം॰ പീ॰), പുരിസസ്സ ഹേതു ഹോതി (ക॰) മ॰ നി॰ ൨.൪൫] ഇമം ചാഹം അങ്ഗാരകാസും പപതിസ്സാമി, തതോനിദാനം മരണം വാ നിഗച്ഛിസ്സാമി മരണമത്തം വാ ദുക്ഖന്തി. ഏവമേവ ഖോ , ഭിക്ഖവേ , ഭിക്ഖുനോ അങ്ഗാരകാസൂപമാ കാമാ ദിട്ഠാ ഹോന്തി,

യഥാസ്സ കാമേ പസ്സതോ, യോ കാമേസു കാമച്ഛന്ദോ കാമസ്നേഹോ കാമമുച്ഛാ കാമപരിളാഹോ, സോ നാനുസേതി.

“കഥഞ്ച, ഭിക്ഖവേ, ഭിക്ഖുനോ ചാരോ ച വിഹാരോ ച അനുബുദ്ധോ ഹോതി, യഥാ ചരന്തം വിഹരന്തം അഭിജ്ഝാദോമനസ്സാ പാപകാ അകുസലാ ധമ്മാ നാനുസ്സവന്തി [നാനുസേന്തി (ക॰)]? സേയ്യഥാപി, ഭിക്ഖവേ, പുരിസോ ബഹുകണ്ടകം ദായം പവിസേയ്യ. തസ്സ പുരതോപി കണ്ടകോ, പച്ഛതോപി കണ്ടകോ, ഉത്തരതോപി കണ്ടകോ, ദക്ഖിണതോപി കണ്ടകോ, ഹേട്ഠതോപി കണ്ടകോ, ഉപരിതോപി കണ്ടകോ. സോ സതോവ അഭിക്കമേയ്യ, സതോവ പടിക്കമേയ്യ - ‘മാ മം കണ്ടകോ’തി. ഏവമേവ ഖോ, ഭിക്ഖവേ, യം ലോകേ പിയരൂപം സാതരൂപം, അയം വുച്ചതി അരിയസ്സ വിനയേ കണ്ടകോ”തി. ഇതി വിദിത്വാ [കണ്ഡകോ. തം കണ്ഡകോതി ഇതി വിദിത്വാ (സീ॰)] സംവരോ ച അസംവരോ ച വേദിതബ്ബോ.

“കഥഞ്ച, ഭിക്ഖവേ, അസംവരോ ഹോതി? ഇധ, ഭിക്ഖവേ, ഭിക്ഖു ചക്ഖുനാ രൂപം ദിസ്വാ പിയരൂപേ രൂപേ അധിമുച്ചതി, അപ്പിയരൂപേ രൂപേ ബ്യാപജ്ജതി, അനുപട്ഠിതകായസ്സതി ച വിഹരതി പരിത്തചേതസോ, തഞ്ച ചേതോവിമുത്തിം പഞ്ഞാവിമുത്തിം യഥാഭൂതം നപ്പജാനാതി, യത്ഥസ്സ തേ ഉപ്പന്നാ പാപകാ അകുസലാ ധമ്മാ അപരിസേസാ നിരുജ്ഝന്തി...പേ॰... ജിവ്ഹായ രസം സായിത്വാ...പേ॰... മനസാ ധമ്മം വിഞ്ഞായ പിയരൂപേ ധമ്മേ അധിമുച്ചതി, അപ്പിയരൂപേ ധമ്മേ ബ്യാപജ്ജതി, അനുപട്ഠിതകായസ്സതി ച വിഹരതി പരിത്തചേതസോ, തഞ്ച ചേതോവിമുത്തിം പഞ്ഞാവിമുത്തിം യഥാഭൂതം നപ്പജാനാതി യത്ഥസ്സ തേ ഉപ്പന്നാ പാപകാ അകുസലാ ധമ്മാ അപരിസേസാ നിരുജ്ഝന്തി. ഏവം ഖോ, ഭിക്ഖവേ, അസംവരോ ഹോതി.

“കഥഞ്ച, ഭിക്ഖവേ, സംവരോ ഹോതി? ഇധ, ഭിക്ഖവേ, ഭിക്ഖു ചക്ഖുനാ രൂപം ദിസ്വാ പിയരൂപേ രൂപേ നാധിമുച്ചതി, അപ്പിയരൂപേ രൂപേ ന ബ്യാപജ്ജതി, ഉപട്ഠിതകായസ്സതി ച വിഹരതി അപ്പമാണചേതസോ, തഞ്ച ചേതോവിമുത്തിം പഞ്ഞാവിമുത്തിം യഥാഭൂതം പജാനാതി, യത്ഥസ്സ തേ ഉപ്പന്നാ പാപകാ അകുസലാ ധമ്മാ അപരിസേസാ നിരുജ്ഝന്തി...പേ॰... ജിവ്ഹാ രസം സായിത്വാ...പേ॰... മനസാ ധമ്മം വിഞ്ഞായ പിയരൂപേ ധമ്മേ നാധിമുച്ചതി, അപ്പിയരൂപേ ധമ്മേ ന ബ്യാപജ്ജതി, ഉപട്ഠിതകായസ്സതി ച വിഹരതി അപ്പമാണചേതസോ, തഞ്ച ചേതോവിമുത്തിം പഞ്ഞാവിമുത്തിം യഥാഭൂതം പജാനാതി, യത്ഥസ്സ തേ ഉപ്പന്നാ പാപകാ അകുസലാ ധമ്മാ അപരിസേസാ നിരുജ്ഝന്തി. ഏവം ഖോ, ഭിക്ഖവേ, സംവരോ ഹോതി.

“തസ്സ ചേ, ഭിക്ഖവേ, ഭിക്ഖുനോ ഏവം ചരതോ ഏവം വിഹരതോ കദാചി കരഹചി സതിസമ്മോസാ ഉപ്പജ്ജന്തി, പാപകാ അകുസലാ സരസങ്കപ്പാ സംയോജനിയാ, ദന്ധോ, ഭിക്ഖവേ, സതുപ്പാദോ. അഥ ഖോ നം ഖിപ്പമേവ പജഹതി വിനോദേതി ബ്യന്തീകരോതി അനഭാവം ഗമേതി.

“സേയ്യഥാപി, ഭിക്ഖവേ, പുരിസോ ദിവസംസന്തത്തേ [ദിവസസന്തത്തേ (സീ॰)] അയോകടാഹേ ദ്വേ വാ തീണി വാ ഉദകഫുസിതാനി നിപാതേയ്യ. ദന്ധോ, ഭിക്ഖവേ, ഉദകഫുസിതാനം നിപാതോ, അഥ ഖോ നം ഖിപ്പമേവ പരിക്ഖയം പരിയാദാനം ഗച്ഛേയ്യ. ഏവമേവ ഖോ, ഭിക്ഖവേ, തസ്സ ചേ ഭിക്ഖുനോ ഏവം ചരതോ, ഏവം വിഹരതോ കദാചി കരഹചി

സതിസമ്മോസാ ഉപ്പജ്ജന്തി പാപകാ അകുസലാ സരസങ്കപ്പാ സംയോജനിയാ, ദന്ധോ, ഭിക്ഖവേ, സതുപ്പാദോ. അഥ ഖോ നം ഖിപ്പമേവ പജഹതി വിനോദേതി ബ്യന്തീകരോതി അനഭാവം ഗമേതി. ഏവം ഖോ, ഭിക്ഖവേ, ഭിക്ഖുനോ ചാരോ ച വിഹാരോ ച അനുബുദ്ധോ ഹോതി; യഥാ ചരന്തം വിഹരന്തം അഭിജ്ഝാദോമനസ്സാ പാപകാ അകുസലാ ധമ്മാ നാനുസ്സവന്തി. തഞ്ചേ, ഭിക്ഖവേ, ഭിക്ഖും ഏവം ചരന്തം ഏവം വിഹരന്തം രാജാനോ വാ രാജമഹാമത്താ വാ മിത്താ വാ അമച്ചാ വാ ഞാതീ വാ സാലോഹിതാ വാ, ഭോഗേഹി അഭിഹട്ഠും പവാരേയ്യും - 'ഏഹി [ഏവം (സീ॰)], ഭോ പുരിസ, കിം തേ ഇമേ കാസാവാ അനുദഹന്തി, കിം മുണ്ഡോ കപാലമനുചരസി, ഏഹി ഹീനായാവത്തിത്വാ ഭോഗേ ച ഭുഞ്ജസ്സു, പുഞ്ഞാനി ച കരോഹീ'തി. സോ വത, ഭിക്ഖവേ, ഭിക്ഖു ഏവം ചരന്തോ ഏവം വിഹരന്തോ സിക്ഖം പച്ചക്ഖായ ഹീനായാവത്തിസ്സതീതി നേതം ഠാനം വിജ്ജതി.

"സേയ്യഥാപി , ഭിക്ഖവേ, ഗങ്ഗാ നദീ പാചീനനിന്നാ പാചീനപോണാ പാചീനപബ്ഭാരാ. അഥ മഹാജനകായോ ആഗച്ഛേയ്യ കുദ്ദാല-പിടകം ആദായ - 'മയം ഇമം ഗങ്ഗം നദിം പച്ഛാനിന്നം കരിസ്സാമ പച്ഛാപോണം പച്ഛാപബ്ഭാര'ന്തി. തം കിം മഞ്ഞഥ, ഭിക്ഖവേ, അപി നു ഖോ സോ മഹാജനകായോ ഗങ്ഗം നദിം പച്ഛാനിന്നം കരേയ്യ പച്ഛാപോണം പച്ഛാപബ്ഭാര"ന്തി? "നോ ഹേതം, ഭന്തേ". "തം കിസ്സ ഹേതു"? "ഗങ്ഗാ, ഭന്തേ, നദീ പാചീനനിന്നാ പാചീനപോണാ പാചീനപബ്ഭാരാ; സാ ന സുകരാ പച്ഛാനിന്നാ കാതും പച്ഛാപോണാ പച്ഛാപബ്ഭാരാ. യാവദേവ ച പന സോ മഹാജനകായോ കിലമഥസ്സ വിഘാതസ്സ ഭാഗീ അസ്സാ"തി. "ഏവമേവ ഖോ, ഭിക്ഖവേ, തഞ്ചേ ഭിക്ഖും ഏവം ചരന്തം ഏവം വിഹരന്തം രാജാനോ വാ രാജമഹാമത്താ വാ മിത്താ വാ അമച്ചാ വാ ഞാതീ വാ സാലോഹിതാ വാ ഭോഗേഹി അഭിഹട്ഠും പവാരേയ്യും - 'ഏഹി, ഭോ പുരിസ, കിം തേ ഇമേ കാസാവാ അനുദഹന്തി, കിം മുണ്ഡോ കപാലമനുചരസി, ഏഹി ഹീനായാവത്തിത്വാ ഭോഗേ ച ഭുഞ്ജസ്സു, പുഞ്ഞാനി ച കരോഹീ'തി. സോ വത, ഭിക്ഖവേ, ഭിക്ഖു ഏവം ചരന്തോ ഏവം വിഹരന്തോ സിക്ഖം പച്ചക്ഖായ ഹീനായാവത്തിസ്സതീതി നേതം ഠാനം വിജ്ജതി. തം കിസ്സ ഹേതു? യഞ്ഹി തം, ഭിക്ഖവേ, ചിത്തം ദീഘരത്തം വിവേകനിന്നം വിവേകപോണം വിവേകപബ്ഭാരം, തഥാ [കഞ്ച (സ്യാ॰ കം॰ ക॰)] ഹീനായാവത്തിസ്സതീതി നേതം ഠാനം വിജ്ജതീ"തി. സത്തമം.

൮. കിംസുകോപമസുത്തം

൨൪൫. അഥ ഖോ അഞ്ഞതരോ ഭിക്ഖു യേനഞ്ഞതരോ ഭിക്ഖു തേനുപസങ്കമി; ഉപസങ്കമിത്വാ തം ഭിക്ഖും ഏതദവോച - "കിത്താവതാ നു ഖോ, ആവുസോ, ഭിക്ഖുനോ ദസ്സനം സുവിസുദ്ധം ഹോതീ"തി? "യതോ ഖോ, ആവുസോ, ഭിക്ഖു ഛന്നം ഫസ്സായതനാനം സമുദയഞ്ച അത്ഥങ്ഗമഞ്ച യഥാഭൂതം പജാനാതി, ഏത്താവതാ ഖോ, ആവുസോ, ഭിക്ഖുനോ ദസ്സനം സുവിസുദ്ധം ഹോതീ"തി.

അഥ ഖോ സോ ഭിക്ഖു അസന്തുട്ഠോ തസ്സ ഭിക്ഖുസ്സ പഞ്ഹവേയ്യാകരണേന [പഞ്ഹാവേയ്യാകരണേന (സ്യാ॰ കം॰ ക॰)], യേനഞ്ഞതരോ ഭിക്ഖു തേനുപസങ്കമി; ഉപസങ്കമിത്വാ തം ഭിക്ഖും ഏതദവോച - "കിത്താവതാ നു ഖോ, ആവുസോ, ഭിക്ഖുനോ ദസ്സനം

സുവിസുദ്ധം ഹോതീ’’തി? ‘‘യതോ ഖോ, ആവുസോ, ഭിക്ഖു പഞ്ചന്നം ഉപാദാനക്ഖന്ധാനം സമുദയഞ്ച അത്ഥങ്ഗമഞ്ച യഥാഭൂതം പജാനാതി, എത്താവതാ ഖോ, ആവുസോ, ഭിക്ഖുനോ ദസ്സനം സുവിസുദ്ധം ഹോതീ’’തി.

അഥ ഖോ സോ ഭിക്ഖു അസന്തുട്ഠോ തസ്സ ഭിക്ഖുസ്സ പഞ്ഹവേയ്യാകരണേന, യേനഞ്ഞതരോ ഭിക്ഖു തേനുപസങ്കമി; ഉപസങ്കമിത്വാ തം ഭിക്ഖും എതദവോച - ‘‘കിത്താവതാ നു ഖോ, ആവുസോ, ഭിക്ഖുനോ ദസ്സനം സുവിസുദ്ധം ഹോതീ’’തി? ‘‘യതോ ഖോ, ആവുസോ, ഭിക്ഖു ചതുന്നം മഹാഭൂതാനം സമുദയഞ്ച അത്ഥങ്ഗമഞ്ച യഥാഭൂതം പജാനാതി, എത്താവതാ ഖോ, ആവുസോ, ഭിക്ഖുനോ ദസ്സനം സുവിസുദ്ധം ഹോതീ’’തി.

അഥ ഖോ സോ ഭിക്ഖു അസന്തുട്ഠോ തസ്സ ഭിക്ഖുസ്സ പഞ്ഹവേയ്യാകരണേന, യേനഞ്ഞതരോ ഭിക്ഖു തേനുപസങ്കമി; ഉപസങ്കമിത്വാ തം ഭിക്ഖും എതദവോച - ‘‘കിത്താവതാ നു ഖോ, ആവുസോ, ഭിക്ഖുനോ ദസ്സനം സുവിസുദ്ധം ഹോതീ’’തി? ‘‘യതോ ഖോ, ആവുസോ, ഭിക്ഖു യം കിഞ്ചി സമുദയധമ്മം , സബ്ബം തം നിരോധധമ്മന്തി യഥാഭൂതം പജാനാതി, എത്താവതാ, ഖോ, ആവുസോ, ഭിക്ഖുനോ ദസ്സനം സുവിസുദ്ധം ഹോതീ’’തി.

അഥ ഖോ സോ ഭിക്ഖു അസന്തുട്ഠോ തസ്സ ഭിക്ഖുസ്സ പഞ്ഹവേയ്യാകരണേന, യേന ഭഗവാ തേനുപസങ്കമി; ഉപസങ്കമിത്വാ ഭഗവന്തം എതദവോച - ‘‘ഇധാഹം, ഭന്തേ, യേനഞ്ഞതരോ ഭിക്ഖു തേനുപസങ്കമിം; ഉപസങ്കമിത്വാ തം ഭിക്ഖും എതദവോചം - കിത്താവതാ നു ഖോ, ആവുസോ, ഭിക്ഖുനോ ദസ്സനം സുവിസുദ്ധം ഹോതീ’തി? ഏവം വുത്തേ, ഭന്തേ, സോ ഭിക്ഖു മം എതദവോച - ‘യതോ ഖോ, ആവുസോ, ഭിക്ഖു ഛന്നം ഫസ്സായതനാനം സമുദയഞ്ച അത്ഥങ്ഗമഞ്ച യഥാഭൂതം പജാനാതി, എത്താവതാ ഖോ, ആവുസോ, ഭിക്ഖുനോ ദസ്സനം സുവിസുദ്ധം ഹോതീ’തി. അഥ ഖ്വാഹം, ഭന്തേ, അസന്തുട്ഠോ തസ്സ ഭിക്ഖുസ്സ പഞ്ഹവേയ്യാകരണേന , യേനഞ്ഞതരോ ഭിക്ഖു തേനുപസങ്കമിം; ഉപസങ്കമിത്വാ തം ഭിക്ഖും എതദവോചം - ‘കിത്താവതാ നു ഖോ, ആവുസോ, ഭിക്ഖുനോ ദസ്സനം സുവിസുദ്ധം ഹോതീ’തി? ഏവം വുത്തേ, ഭന്തേ, സോ ഭിക്ഖു മം എതദവോച - ‘യതോ ഖോ, ആവുസോ, ഭിക്ഖു പഞ്ചന്നം ഉപാദാനക്ഖന്ധാനം...പേ॰... ചതുന്നം മഹാഭൂതാനം സമുദയഞ്ച അത്ഥങ്ഗമഞ്ച യഥാഭൂതം പജാനാതി...പേ॰... യം കിഞ്ചി സമുദയധമ്മം, സബ്ബം തം നിരോധധമ്മന്തി യഥാഭൂതം പജാനാതി, എത്താവതാ ഖോ, ആവുസോ, ഭിക്ഖുനോ ദസ്സനം സുവിസുദ്ധം ഹോതീ’തി. അഥ ഖ്വാഹം, ഭന്തേ, അസന്തുട്ഠോ തസ്സ ഭിക്ഖുസ്സ പഞ്ഹവേയ്യാകരണേന യേന ഭഗവാ തേനുപസങ്കമിം ( ) [(ഉപസങ്കമിത്വാ ഭഗവന്തം എതദവോചം) (ക॰)]. കിത്താവതാ നു ഖോ, ഭന്തേ, ഭിക്ഖുനോ ദസ്സനം സുവിസുദ്ധം ഹോതീ’’തി?

‘‘സേയ്യഥാപി, ഭിക്ഖു, പുരിസസ്സ കിംസുകോ അദിട്ഠപുബ്ബോ അസ്സ. സോ യേനഞ്ഞതരോ പുരിസോ കിംസുകസ്സ ദസ്സാവീ തേനുപസങ്കമേയ്യ. ഉപസങ്കമിത്വാ തം പുരിസം ഏവം വദേയ്യ - ‘കീദിസോ, ഭോ പുരിസ, കിംസുകോ’തി? സോ ഏവം വദേയ്യ - ‘കാളകോ ഖോ, അമ്ഭോ പുരിസ, കിംസുകോ - സേയ്യഥാപി ഝാമഖാണൂ’തി. തേന ഖോ പന, ഭിക്ഖു, സമയേന താദിസോവസ്സ കിംസുകോ യഥാപി [യഥാ (സീ॰ സ്യാ॰ കം॰) ദുതിയവാരാദീസു പന ‘‘യഥാപി’’ത്വേവ ദിസ്സതി] തസ്സ പുരിസസ്സ ദസ്സനം. അഥ ഖോ, സോ ഭിക്ഖു, പുരിസോ

അസന്തുട്ഠോ തസ്സ പുരിസസ്സ പഞ്ഹവേയ്യാകരണേന, യേനഞ്ഞതരോ പുരിസോ കിംസുകസ്സ ദസ്സാവീ തേനുപസങ്കമേയ്യ; ഉപസങ്കമിത്വാ തം പുരിസം ഏവം വദേയ്യ - 'കീദിസോ , ഭോ പുരിസ, കിംസുകോ'തി? സോ ഏവം വദേയ്യ - 'ലോഹിതകോ ഖോ, അമ്ഭോ പുരിസ, കിംസുകോ - സേയ്യഥാപി മംസപേസീ'തി. തേന ഖോ പന, ഭിക്ഖു, സമയേന താദിസോവസ്സ കിംസുകോ യഥാപി തസ്സ പുരിസസ്സ ദസ്സനം. അഥ ഖോ സോ ഭിക്ഖു പുരിസോ അസന്തുട്ഠോ തസ്സ പുരിസസ്സ പഞ്ഹവേയ്യാകരണേന, യേനഞ്ഞതരോ പുരിസോ കിംസുകസ്സ ദസ്സാവീ തേനുപസങ്കമേയ്യ ; ഉപസങ്കമിത്വാ തം പുരിസം ഏവം വദേയ്യ - 'കീദിസോ, ഭോ പുരിസ, കിംസുകോ'തി? സോ ഏവം വദേയ്യ - 'ഓചീരകജാതോ [ഓജീരകജാതോ (സീ॰), ഓദീരകജാതോ (പീ॰)] ഖോ, അമ്ഭോ പുരിസ, കിംസുകോ ആദിന്നസിപാടികോ - സേയ്യഥാപി സിരീസോ'തി. തേന ഖോ പന, ഭിക്ഖു, സമയേന താദിസോവസ്സ കിംസുകോ, യഥാപി തസ്സ പുരിസസ്സ ദസ്സനം. അഥ ഖോ സോ ഭിക്ഖു പുരിസോ അസന്തുട്ഠോ തസ്സ പുരിസസ്സ പഞ്ഹവേയ്യാകരണേന , യേനഞ്ഞതരോ പുരിസോ കിംസുകസ്സ ദസ്സാവീ തേനുപസങ്കമേയ്യ; ഉപസങ്കമിത്വാ തം പുരിസം ഏവം വദേയ്യ - 'കീദിസോ, ഭോ പുരിസ, കിംസുകോ'തി? സോ ഏവം വദേയ്യ - 'ബഹലപത്തപലാസോ സന്ദച്ഛായോ [സണ്ഡച്ഛായോ (സ്യാ॰ കം॰)] ഖോ, അമ്ഭോ പുരിസ, കിംസുകോ - സേയ്യഥാപി നിഗ്രോധോ'തി. തേന ഖോ പന, ഭിക്ഖു, സമയേന താദിസോവസ്സ കിംസുകോ, യഥാപി തസ്സ പുരിസസ്സ ദസ്സനം. ഏവമേവ ഖോ, ഭിക്ഖു, യഥാ യഥാ അധിമുത്താനം തേസം സപ്പുരിസാനം ദസ്സനം സുവിസുദ്ധം ഹോതി, തഥാ തഥാ ഖോ തേഹി സപ്പുരിസേഹി ബ്യാകതം.

"സേയ്യഥാപി, ഭിക്ഖു, രഞ്ഞോ പച്ചന്തിമം നഗരം ദള്ഹുദ്ധാപം [ദള്ഹുദ്ദാപം (സീ॰ പീ॰)] ദള്ഹപാകാരതോരണം ഛദ്വാരം. തത്രസ്സ ദോവാരികോ പണ്ഡിതോ ബ്യത്തോ മേധാവീ, അഞ്ഞാതാനം നിവാരേതാ, ഞാതാനം പവേസേതാ. പുരത്ഥിമായ ദിസായ ആഗന്ത്വാ സീഘം ദൂതയുഗം തം ദോവാരികം ഏവം വദേയ്യ - 'കഹം, ഭോ പുരിസ, ഇമസ്സ നഗരസ്സ നഗരസ്സാമീ'തി? സോ ഏവം വദേയ്യ - 'ഏസോ, ഭന്തേ, മജ്ഝേ സിങ്ഘാടകേ നിസിന്നോ'തി. അഥ ഖോ തം സീഘം ദൂതയുഗം നഗരസ്സാമികസ്സ യഥാഭൂതം വചനം നിയ്യാതേത്വാ യഥാഗതമഗ്ഗം പടിപജ്ജേയ്യ. പച്ഛിമായ ദിസായ ആഗന്ത്വാ സീഘം ദൂതയുഗം...പേ॰... ഉത്തരായ ദിസായ... ദക്ഖിണായ ദിസായ ആഗന്ത്വാ സീഘം ദൂതയുഗം തം ദോവാരികം ഏവം വദേയ്യ - 'കഹം, ഭോ പുരിസ, ഇമസ്സ നഗരസ്സാമീ'തി? സോ ഏവം വദേയ്യ - 'ഏസോ, ഭന്തേ, മജ്ഝേ സിങ്ഘാടകേ നിസിന്നോ'തി. അഥ ഖോ തം സീഘം ദൂതയുഗം നഗരസ്സാമികസ്സ യഥാഭൂതം വചനം നിയ്യാതേത്വാ യഥാഗതമഗ്ഗം പടിപജ്ജേയ്യ.

"ഉപമാ ഖോ മ്യായം, ഭിക്ഖു, കതാ അത്ഥസ്സ വിഞ്ഞാപനായ. അയഞ്ചേത്ഥ അത്ഥോ - 'നഗര'ന്തി ഖോ, ഭിക്ഖു, ഇമസ്സേതം ചാതുമഹാഭൂതികസ്സ കായസ്സ അധിവചനം മാതാപേത്തികസമ്ഭവസ്സ ഓദനകുമ്മാസൂപചയസ്സ അനിച്ചുച്ഛാദനപരിമദ്ദനഭേദനവിദ്ധംസനധമ്മസ്സ. 'ഛ ദ്വാരാ'തി ഖോ, ഭിക്ഖു, ഛന്നേതം അജ്ഝത്തികാനം ആയതനാനം അധിവചനം. 'ദോവാരികോ'തി ഖോ, ഭിക്ഖു, സതിയാ ഏതം അധിവചനം. 'സീഘം ദൂതയുഗ'ന്തി ഖോ, ഭിക്ഖു, സമഥവിപസ്സനാനേതം അധിവചനം. 'നഗരസ്സാമീ'തി ഖോ, ഭിക്ഖു, വിഞ്ഞാണസ്സേതം അധിവചനം. 'മജ്ഝേ സിങ്ഘാടകോ'തി ഖോ , ഭിക്ഖു,

ചതുന്നേതം മഹാഭൂതാനം അധിവചനം - പഥവീധാതുയാ, ആപോധാതുയാ, തേജോധാതുയാ, വായോധാതുയാ. ‘യഥാഭൂതം വചന’ന്തി ഖോ, ഭിക്ഖു, നിബ്ബാനസ്സേതം അധിവചനം. ‘യഥാഗതമഗ്ഗോ’തി ഖോ, ഭിക്ഖു, അരിയസ്സേതം അട്ഠങ്ഗികസ്സ മഗ്ഗസ്സ അധിവചനം, സേയ്യഥിദം - സമ്മാദിട്ഠിയാ…പേ॰… സമ്മാസമാധിസ്സാ’’തി. അട്ഠമം.

൯. വീണോപമസുത്തം

൨൪൬. ‘‘യസ്സ കസ്സചി, ഭിക്ഖവേ, ഭിക്ഖുസ്സ വാ ഭിക്ഖുനിയാ വാ ചക്ഖുവിഞ്ഞേയ്യേസു രൂപേസു ഉപ്പജ്ജേയ്യ ഛന്ദോ വാ രാഗോ വാ ദോസോ വാ മോഹോ വാ പടിഘം വാപി [പടിഘം വാ (സീ॰)] ചേതസോ, തതോ ചിത്തം നിവാരേയ്യ. സഭയോ ചേസോ മഗ്ഗോ സപ്പടിഭയോ ച സകണ്ടകോ ച സഗഹനോ ച ഉമ്മഗ്ഗോ ച കുമ്മഗ്ഗോ ച ദുഹിതികോ ച. അസപ്പുരിസസേവിതോ ചേസോ മഗ്ഗോ, ന ചേസോ മഗ്ഗോ സപ്പുരിസേഹി സേവിതോ. ന ത്വം ഏതം അരഹസീതി. തതോ ചിത്തം നിവാരയേ ചക്ഖുവിഞ്ഞേയ്യേഹി രൂപേഹി…പേ॰… യസ്സ കസ്സചി, ഭിക്ഖവേ, ഭിക്ഖുസ്സ വാ ഭിക്ഖുനിയാ വാ ജിവ്ഹാവിഞ്ഞേയ്യേസു രസേസു…പേ॰… മനോവിഞ്ഞേയ്യേസു ധമ്മേസു ഉപ്പജ്ജേയ്യ ഛന്ദോ വാ രാഗോ വാ ദോസോ വാ മോഹോ വാ പടിഘം വാപി ചേതസോ തതോ ചിത്തം നിവാരേയ്യ. സഭയോ ചേസോ മഗ്ഗോ സപ്പടിഭയോ ച സകണ്ടകോ ച സഗഹനോ ച ഉമ്മഗ്ഗോ ച കുമ്മഗ്ഗോ ച ദുഹിതികോ ച. അസപ്പുരിസസേവിതോ ചേസോ മഗ്ഗോ, ന ചേസോ മഗ്ഗോ സപ്പുരിസേഹി സേവിതോ. ന ത്വം ഏതം അരഹസീതി. തതോ ചിത്തം നിവാരയേ മനോവിഞ്ഞേയ്യേഹി ധമ്മേഹി.

‘‘സേയ്യഥാപി, ഭിക്ഖവേ, കിട്ഠം സമ്പന്നം. കിട്ഠാരക്ഖോ [കിട്ഠാരക്ഖകോ (സീ॰)] ച പമത്തോ, ഗോണോ ച കിട്ഠാദോ അദും കിട്ഠം ഓതരിത്വാ യാവദത്ഥം മദം ആപജ്ജേയ്യ പമാദം ആപജ്ജേയ്യ ; ഏവമേവ ഖോ, ഭിക്ഖവേ, അസ്സുതവാ പുഥുജ്ജനോ ഛസു ഫസ്സായതനേസു അസംവുതകാരീ പഞ്ചസു കാമഗുണേസു യാവദത്ഥം മദം ആപജ്ജതി പമാദം ആപജ്ജതി.

‘‘സേയ്യഥാപി, ഭിക്ഖവേ, കിട്ഠം സമ്പന്നം കിട്ഠാരക്ഖോ ച അപ്പമത്തോ ഗോണോ ച കിട്ഠാദോ അദും കിട്ഠം ഓതരേയ്യ. തമേനം കിട്ഠാരക്ഖോ നാസായം സുഗ്ഗഹിതം ഗണ്ഹേയ്യ. നാസായം സുഗ്ഗഹിതം ഗഹേത്വാ ഉപരിഘടായം സുനിഗ്ഗഹിതം നിഗ്ഗണ്ഹേയ്യ. ഉപരിഘടായം സുനിഗ്ഗഹിതം നിഗ്ഗഹേത്വാ ദണ്ഡേന സുതാളിതം താളേയ്യ. ദണ്ഡേന സുതാളിതം താളേത്വാ ഓസജ്ജേയ്യ. ദുതിയമ്പി ഖോ, ഭിക്ഖവേ …പേ॰… തതിയമ്പി ഖോ, ഭിക്ഖവേ, ഗോണോ കിട്ഠാദോ അദും കിട്ഠം ഓതരേയ്യ. തമേനം കിട്ഠാരക്ഖോ നാസായം സുഗ്ഗഹിതം ഗണ്ഹേയ്യ. നാസായം സുഗ്ഗഹിതം ഗഹേത്വാ ഉപരിഘടായം സുനിഗ്ഗഹിതം നിഗ്ഗണ്ഹേയ്യ. ഉപരിഘടായം സുനിഗ്ഗഹിതം നിഗ്ഗഹേത്വാ ദണ്ഡേന സുതാളിതം താളേയ്യ. ദണ്ഡേന സുതാളിതം താളേത്വാ ഓസജ്ജേയ്യ. ഏവഞ്ഹി സോ, ഭിക്ഖവേ, ഗോണോ കിട്ഠാദോ ഗാമഗതോ വാ അരഞ്ഞഗതോ വാ, ഠാനബഹുലോ വാ അസ്സ നിസജ്ജബഹുലോ വാ ന തം കിട്ഠം പുന ഓതരേയ്യ - തമേവ പുരിമം ദണ്ഡസമ്ഫസ്സം സമനുസ്സരന്തോ. ഏവമേവ ഖോ, ഭിക്ഖവേ, യതോ ഖോ ഭിക്ഖുനോ ഛസു ഫസ്സായതനേസു

ചിത്തം ഉദുജിതം ഹോതി സുദുജിതം, അജ്ഝത്തമേവ സന്തിട്ഠതി, സന്നിസീദതി, ഏകോദി ഹോതി, സമാധിയതി.

“സേയ്യഥാപി, ഭിക്ഖവേ, രഞ്ഞോ വാ രാജമഹാമത്തസ്സ വാ വീണായ സദ്ദോ അസ്സുതപുബ്ബോ അസ്സ. സോ വീണാസദ്ദം സുണേയ്യ. സോ ഏവം വദേയ്യ - ‘അമ്ഭോ, കസ്സ [കിസ്സ (സീ॰ പീ॰)] നു ഖോ ഏസോ സദ്ദോ ഏവംരജനീയോ ഏവംകമനീയോ ഏവംമദനീയോ ഏവംമുച്ഛനീയോ ഏവംബന്ധനീയോ’തി? തമേനം ഏവം വദേയ്യും - ‘ഏസാ, ഖോ, ഭന്തേ, വീണാ നാമ, യസ്സാ ഏസോ സദ്ദോ ഏവംരജനീയോ ഏവംകമനീയോ ഏവംമദനീയോ ഏവംമുച്ഛനീയോ ഏവംബന്ധനീയോ’തി. സോ ഏവം വദേയ്യ - ‘ഗച്ഛഥ മേ, ഭോ, തം വീണം ആഹരഥാ’തി. തസ്സ തം വീണം ആഹരേയ്യും. തമേനം ഏവം വദേയ്യും - ‘അയം ഖോ സാ, ഭന്തേ, വീണാ യസ്സാ ഏസോ സദ്ദോ ഏവംരജനീയോ ഏവംകമനീയോ ഏവംമദനീയോ ഏവംമുച്ഛനീയോ ഏവംബന്ധനീയോ’തി. സോ ഏവം വദേയ്യ - ‘അലം മേ, ഭോ, തായ വീണായ, തമേവ മേ സദ്ദം ആഹരഥാ’തി. തമേനം ഏവം വദേയ്യും - ‘അയം ഖോ, ഭന്തേ, വീണാ നാമ അനേകസമ്ഭാരാ മഹാസമ്ഭാരാ. അനേകേഹി സമ്ഭാരേഹി സമാരദ്ധാ വദതി , സേയ്യഥിദം - ദോണിഞ്ച പടിച്ച ചമ്മഞ്ച പടിച്ച ദണ്ഡഞ്ച പടിച്ച ഉപധാരണേ ച പടിച്ച തന്തിയോ ച പടിച്ച കോണഞ്ച പടിച്ച പുരിസസ്സ ച തജ്ജം വായാമം പടിച്ച ഏവായം, ഭന്തേ, വീണാ നാമ അനേകസമ്ഭാരാ മഹാസമ്ഭാരാ. അനേകേഹി സമ്ഭാരേഹി സമാരദ്ധാ വദതീ’തി. സോ തം വീണം ദസധാ വാ സതധാ വാ ഫാലേയ്യ, ദസധാ വാ സതധാ വാ തം ഫാലേത്വാ സകലികം സകലികം കരേയ്യ. സകലികം സകലികം കരിത്വാ അഗ്ഗിനാ ഡഹേയ്യ, അഗ്ഗിനാ ഡഹിത്വാ മസിം കരേയ്യ. മസിം കരിത്വാ മഹാവാതേ വാ ഓഫുനേയ്യ [ഓപുനേയ്യ (സീ॰ പീ॰), ഓഫുണേയ്യ (?)], നദിയാ വാ സീഘസോതായ പവാഹേയ്യ. സോ ഏവം വദേയ്യ - ‘അസതീ കിരായം, ഭോ, വീണാ നാമ, യഥേവം യം [യഥേവായം (സീ॰), യഥേവയം (പീ॰)] കിഞ്ചി വീണാ നാമ ഏത്ഥ ച പനായം ജനോ [ഏത്ഥ പനായം ജനോ (സ്യാ॰ കം॰), ഏത്ഥ ച മഹാജനോ (പീ॰ ക॰)] അതിവേലം പമത്തോ പലളിതോ’തി. ഏവമേവ ഖോ, ഭിക്ഖവേ, ഭിക്ഖു രൂപം സമന്വേസതി [സമന്നേസതി (സീ॰ സ്യാ॰ കം॰), സമനേസതി (പീ॰)] യാവതാ രൂപസ്സ ഗതി, വേദനം സമന്വേസതി യാവതാ വേദനായ ഗതി, സഞ്ഞം സമന്വേസതി യാവതാ സഞ്ഞായ ഗതി, സങ്ഖാരേ സമന്വേസതി യാവതാ സങ്ഖാരാനം ഗതി, വിഞ്ഞാണം സമന്വേസതി യാവതാ വിഞ്ഞാണസ്സ ഗതി. തസ്സ രൂപം സമന്വേസതോ യാവതാ രൂപസ്സ ഗതി, വേദനം സമന്വേസതോ...പേ॰... സഞ്ഞം... സങ്ഖാരേ... വിഞ്ഞാണം സമന്വേസതോ യാവതാ വിഞ്ഞാണസ്സ ഗതി. യമ്പിസ്സ തം ഹോതി അഹന്തി വാ മമന്തി വാ അസ്മീതി വാ തമ്പി തസ്സ ന ഹോതീ”തി. നവമം.

൧൦. ഛപ്പാണകോപമസുത്തം

൨൪൭. “സേയ്യഥാപി, ഭിക്ഖവേ, പുരിസോ അരുഗത്തോ പക്കഗത്തോ സരവനം പവിസേയ്യ. തസ്സ കുസകണ്ടകാ ചേവ പാദേ വിജ്ഝേയ്യും, സരപത്താനി ച ഗത്താനി [സരപത്താനി പക്കഗത്താനി (സ്യാ॰ കം॰), അരുപക്കാനി ഗത്താനി (പീ॰ ക॰)] വിലേഖേയ്യും. ഏവഞ്ഹി സോ, ഭിക്ഖവേ, പുരിസോ ഭിയ്യോസോമത്തായ തതോനിദാനം ദുക്ഖം ദോമനസ്സം പടിസംവേദിയേഥ. ഏവമേവ ഖോ, ഭിക്ഖവേ, ഇധേകച്ചോ ഭിക്ഖു ഗാമഗതോ

വാ അരഞ്ഞഗതോ വാ ലഭതി വത്താരം - ‘അയഞ്ച സോ [അയഞ്ച ഖോ (പീ॰ ക॰), അയം സോ (?)] ആയസ്മാ ഏവംകാരീ ഏവംസമാചാരോ അസുചിഗാമകണ്ടകോ’തി. തം കണ്ടകോതി [തം ‘‘അസുചിഗാമകണ്ഡതോ’’തി (ക॰)] ഇതി വിദിത്വാ സംവരോ ച അസംവരോ ച വേദിതബ്ബോ.

‘‘കഥഞ്ച , ഭിക്ഖവേ, അസംവരോ ഹോതി? ഇധ, ഭിക്ഖവേ, ഭിക്ഖു ചക്ഖുനാ രൂപം ദിസ്വാ പിയരൂപേ രൂപേ അധിമുച്ചതി, അപ്പിയരൂപേ രൂപേ ബ്യാപജ്ജതി, അനുപട്ഠിതകായസ്സതി ച വിഹരതി പരിത്തചേതസോ. തഞ്ച ചേതോവിമുത്തിം പഞ്ഞാവിമുത്തിം യഥാഭൂതം നപ്പജാനാതി, യത്ഥസ്സ തേ ഉപ്പന്നാ പാപകാ അകുസലാ ധമ്മാ അപരിസേസാ നിരുജ്ഝന്തി. സോതേന സദ്ദം സുത്വാ... ഘാനേന ഗന്ധം ഘായിത്വാ... ജിവ്ഹായ രസം സായിത്വാ... കായേന ഫോട്ഠബ്ബം ഫുസിത്വാ... മനസാ ധമ്മം വിഞ്ഞായ പിയരൂപേ ധമ്മേ അധിമുച്ചതി, അപ്പിയരൂപേ ധമ്മേ ബ്യാപജ്ജതി, അനുപട്ഠിതകായസ്സതി ച വിഹരതി പരിത്തചേതസോ, തഞ്ച ചേതോവിമുത്തിം പഞ്ഞാവിമുത്തിം യഥാഭൂതം നപ്പജാനാതി, യത്ഥസ്സ തേ ഉപ്പന്നാ പാപകാ അകുസലാ ധമ്മാ അപരിസേസാ നിരുജ്ഝന്തി.

‘‘സേയ്യഥാപി, ഭിക്ഖവേ, പുരിസോ ഛപ്പാണകേ ഗഹേത്വാ നാനാവിസയേ നാനാഗോചരേ ദള്ഹായ രജ്ജുയാ ബന്ധേയ്യ. അഹിം ഗഹേത്വാ ദള്ഹായ രജ്ജുയാ ബന്ധേയ്യ. സുസുമാരം [സുംസുമാരം (സീ॰ സ്യാ॰ കം॰ പീ॰)] ഗഹേത്വാ ദള്ഹായ രജ്ജുയാ ബന്ധേയ്യ. പക്ഖിം ഗഹേത്വാ ദള്ഹായ രജ്ജുയാ ബന്ധേയ്യ. കുക്കുരം ഗഹേത്വാ ദള്ഹായ രജ്ജുയാ ബന്ധേയ്യ . സിങ്ഗാലം ഗഹേത്വാ ദള്ഹായ രജ്ജുയാ ബന്ധേയ്യ. മക്കടം ഗഹേത്വാ ദള്ഹായ രജ്ജുയാ ബന്ധേയ്യ. ദള്ഹായ രജ്ജുയാ ബന്ധിത്വാ മജ്ഝേ ഗണ്ഠിം കരിത്വാ ഓസ്സജ്ജേയ്യ. അഥ ഖോ, തേ, ഭിക്ഖവേ , ഛപ്പാണകാ നാനാവിസയാ നാനാഗോചരാ സകം സകം ഗോചരവിസയം ആവിഞ്ഛേയ്യും [ആവിഞ്ജേയ്യും (സീ॰)] - അഹി ആവിഞ്ഛേയ്യ ‘വമ്മികം പവേക്ഖാമീ’തി, സുസുമാരോ ആവിഞ്ഛേയ്യ ‘ഉദകം പവേക്ഖാമീ’തി, പക്ഖീ ആവിഞ്ഛേയ്യ ‘ആകാസം ഡേസ്സാമീ’തി, കുക്കുരോ ആവിഞ്ഛേയ്യ ‘ഗാമം പവേക്ഖാമീ’തി, സിങ്ഗാലോ ആവിഞ്ഛേയ്യ ‘സീവഥികം [സിവഥികം (ക॰)] പവേക്ഖാമീ’തി, മക്കടോ ആവിഞ്ഛേയ്യ ‘വനം പവേക്ഖാമീ’തി. യദാ ഖോ തേ, ഭിക്ഖവേ, ഛപ്പാണകാ ഝത്താ അസ്സു കിലന്താ, അഥ ഖോ യോ നേസം പാണകാനം ബലവതരോ അസ്സ തസ്സ തേ അനുവത്തേയ്യും, അനുവിധായേയ്യും വസം ഗച്ഛേയ്യും. ഏവമേവ ഖോ, ഭിക്ഖവേ, യസ്സ കസ്സചി ഭിക്ഖുനോ കായഗതാസതി അഭാവിതാ അബഹുലീകതാ, തം ചക്ഖു ആവിഞ്ഛതി മനാപിയേസു രൂപേസു, അമനാപിയാ രൂപാ പടികൂലാ ഹോന്തി...പേ॰... മനോ ആവിഞ്ഛതി മനാപിയേസു ധമ്മേസു, അമനാപിയാ ധമ്മാ പടികൂലാ ഹോന്തി. ഏവം ഖോ, ഭിക്ഖവേ, അസംവരോ ഹോതി.

‘‘കഥഞ്ച, ഭിക്ഖവേ, സംവരോ ഹോതി? ഇധ, ഭിക്ഖവേ, ഭിക്ഖു ചക്ഖുനാ രൂപം ദിസ്വാ പിയരൂപേ രൂപേ നാധിമുച്ചതി, അപ്പിയരൂപേ രൂപേ ന ബ്യാപജ്ജതി, ഉപട്ഠിതകായസ്സതി ച വിഹരതി അപ്പമാണചേതസോ, തഞ്ച ചേതോവിമുത്തിം പഞ്ഞാവിമുത്തിം യഥാഭൂതം പജാനാതി, യത്ഥസ്സ തേ ഉപ്പന്നാ പാപകാ അകുസലാ ധമ്മാ അപരിസേസാ നിരുജ്ഝന്തി...പേ॰... ജിവ്ഹാ രസം സായിത്വാ...പേ॰... മനസാ ധമ്മം വിഞ്ഞായ പിയരൂപേ ധമ്മേ

നാധിമുച്ചതി, അപ്പിയരൂപേ ധമ്മേ ന ബ്യാപജ്ജതി, ഉപട്ഠിതകായസ്സതി ച വിഹരതി അപ്പമാണചേതസോ, തഞ്ച ചേതോവിമുത്തിം പഞ്ഞാവിമുത്തിം യഥാഭൂതം പജാനാതി യത്ഥസ്സ തേ ഉപ്പന്നാ പാപകാ അകുസലാ ധമ്മാ അപരിസേസാ നിരുജ്ഝന്തി.

‘‘സേയ്യഥാപി, ഭിക്ഖവേ, പുരിസോ ഛപ്പാണകേ ഗഹേത്വാ നാനാവിസയേ നാനാഗോചരേ ദള്ഹായ രജ്ജുയാ ബന്ധേയ്യ. അഹിം ഗഹേത്വാ ദള്ഹായ രജ്ജുയാ ബന്ധേയ്യ. സുസുമാരം ഗഹേത്വാ ദള്ഹായ രജ്ജുയാ ബന്ധേയ്യ. പക്ഖിം ഗഹേത്വാ...പേ॰... കുക്കുരം ഗഹേത്വാ... സിങ്ഗാലം ഗഹേത്വാ... മക്കടം ഗഹേത്വാ ദള്ഹായ രജ്ജുയാ ബന്ധേയ്യ. ദള്ഹായ രജ്ജുയാ ബന്ധിത്വാ ദള്ഹേ ഖീലേ വാ ഥമ്ഭേ വാ ഉപനിബന്ധേയ്യ. അഥ ഖോ തേ, ഭിക്ഖവേ, ഛപ്പാണകാ നാനാവിസയാ നാനാഗോചരാ സകം സകം ഗോചരവിസയം ആവിഞ്ഛേയ്യും - അഹി ആവിഞ്ഛേയ്യ ‘വമ്മികം പവേക്ഖാമീ’തി, സുസുമാരോ ആവിഞ്ഛേയ്യ ‘ഉദകം പവേക്ഖാമീ’തി, പക്ഖീ ആവിഞ്ഛേയ്യ ‘ആകാസം ഡേസ്സാമീ’തി, കുക്കുരോ ആവിഞ്ഛേയ്യ ‘ഗാമം പവേക്ഖാമീ’തി, സിങ്ഗാലോ ആവിഞ്ഛേയ്യ ‘സീവഥികം പവേക്ഖാമീ’തി, മക്കടോ ആവിഞ്ഛേയ്യ ‘വനം പവേക്ഖാമീ’തി . യദാ ഖോ തേ, ഭിക്ഖവേ, ഛപ്പാണകാ ഝത്താ അസ്സു കിലന്താ , അഥ തമേവ ഖീലം വാ ഥമ്ഭം വാ ഉപതിട്ഠേയ്യും, ഉപനിസീദേയ്യും, ഉപനിപജ്ജേയ്യും. ഏവമേവ ഖോ, ഭിക്ഖവേ, യസ്സ കസ്സചി ഭിക്ഖുനോ കായഗതാസതി ഭാവിതാ ബഹുലീകതാ, തം ചക്ഖു നാവിഞ്ഛതി മനാപിയേസു രൂപേസു, അമനാപിയാ രൂപാ നപ്പടികൂലാ ഹോന്തി...പേ॰... ജിവ്ഹാ നാവിഞ്ഛതി മനാപിയേസു രസേസു...പേ॰... മനോ നാവിഞ്ഛതി മനാപിയേസു ധമ്മേസു, അമനാപിയാ ധമ്മാ നപ്പടികൂലാ ഹോന്തി. ഏവം ഖോ, ഭിക്ഖവേ, സംവരോ ഹോതി.

‘‘‘ദള്ഹേ ഖീലേ വാ ഥമ്ഭേ വാ’തി ഖോ, ഭിക്ഖവേ, കായഗതായ സതിയാ ഏതം അധിവചനം. തസ്മാതിഹ വോ, ഭിക്ഖവേ, ഏവം സിക്ഖിതബ്ബം - ‘കായഗതാ നോ സതി ഭാവിതാ ഭവിസ്സതി ബഹുലീകതാ യാനീകതാ വത്ഥുകതാ അനുട്ഠിതാ പരിചിതാ സുസമാരദ്ധാ’തി. ഏവഞ്ഹി ഖോ, ഭിക്ഖവേ, സിക്ഖിതബ്ബ’’ന്തി. ദസമം.

൧൧. യവകലാപിസുത്തം

൨൪൮. ‘‘സേയ്യഥാപി , ഭിക്ഖവേ, യവകലാപീ ചാതുമഹാപഥേ നിക്ഖിത്താ അസ്സ. അഥ ഛ പുരിസാ ആഗച്ഛേയ്യും ബ്യാഭങ്ഗിഹത്ഥാ. തേ യവകലാപിം ഛഹി ബ്യാഭങ്ഗീഹി ഹനേയ്യും. ഏവഞ്ഹി സാ, ഭിക്ഖവേ, യവകലാപീ സുഹതാ അസ്സ ഛഹി ബ്യാഭങ്ഗീഹി ഹഞ്ഞമാനാ. അഥ സത്തമോ പുരിസോ ആഗച്ഛേയ്യ ബ്യാഭങ്ഗിഹത്ഥോ. സോ തം യവകലാപിം സത്തമായ ബ്യാഭങ്ഗിയാ ഹനേയ്യ. ഏവഞ്ഹി സാ ഭിക്ഖവേ, യവകലാപീ സുഹതതരാ അസ്സ, സത്തമായ ബ്യാഭങ്ഗിയാ ഹഞ്ഞമാനാ. ഏവമേവ ഖോ, ഭിക്ഖവേ, അസ്സുതവാ പുഥുജ്ജനോ ചക്ഖുസ്മിം ഹഞ്ഞതി മനാപാമനാപേഹി രൂപേഹി...പേ॰... ജിവ്ഹായ ഹഞ്ഞതി മനാപാമനാപേഹി രസേഹി...പേ॰... മനസ്മിം ഹഞ്ഞതി മനാപാമനാപേഹി ധമ്മേഹി. സചേ സോ, ഭിക്ഖവേ, അസ്സുതവാ പുഥുജ്ജനോ ആയതിം പുനബ്ഭവായ ചേതേതി,

ഏവഞ്ഹി സോ, ഭിക്ഖവേ, മോഘപുരിസോ സുഹതതരോ ഹോതി, സേയ്യഥാപി സാ യവകലാപീ സത്തമായ ബ്യാഭങ്ഗിയാ ഹഞ്ഞമാനാ.

“ഭൂതപുബ്ബം, ഭിക്ഖവേ, ദേവാസുരസങ്ഗാമോ സമുപബ്യൂള്ഹോ [സമുപബ്ബൂള്ഹോ (സീ॰ പീ॰)] അഹോസി. അഥ ഖോ, ഭിക്ഖവേ, വേപചിത്തി അസുരിന്ദോ അസുരേ ആമന്തേസി - ‘സചേ, മാരിസാ, ദേവാസുരസങ്ഗാമേ സമുപബ്യൂള്ഹേ അസുരാ ജിനേയ്യും ദേവാ പരാജിനേയ്യും, യേന നം സക്കം ദേവാനമിന്ദം കണ്ഠപഞ്ചമേഹി ബന്ധനേഹി ബന്ധിത്വാ മമ സന്തികേ ആനേയ്യാഥ അസുരപുര’ന്തി. സക്കോപി ഖോ, ഭിക്ഖവേ, ദേവാനമിന്ദോ ദേവേ താവതിംസേ ആമന്തേസി - ‘സചേ, മാരിസാ, ദേവാസുരസങ്ഗാമേ സമുപബ്യൂള്ഹേ ദേവാ ജിനേയ്യും അസുരാ പരാജിനേയ്യും, യേന നം വേപചിത്തിം അസുരിന്ദം കണ്ഠപഞ്ചമേഹി ബന്ധനേഹി ബന്ധിത്വാ മമ സന്തികേ ആനേയ്യാഥ സുധമ്മം ദേവസഭ’ന്തി. തസ്മിം ഖോ പന, ഭിക്ഖവേ, സങ്ഗാമേ ദേവാ ജിനിംസു, അസുരാ പരാജിനിംസു . അഥ ഖോ, ഭിക്ഖവേ, ദേവാ താവതിംസാ വേപചിത്തിം അസുരിന്ദം കണ്ഠപഞ്ചമേഹി ബന്ധനേഹി ബന്ധിത്വാ സക്കസ്സ ദേവാനമിന്ദസ്സ സന്തികേ ആനേസും സുധമ്മം ദേവസഭം. തത്ര സുദം, ഭിക്ഖവേ, വേപചിത്തി അസുരിന്ദോ കണ്ഠപഞ്ചമേഹി ബന്ധനേഹി ബദ്ധോ [ബന്ധോ (സീ॰ സ്യാ॰ കം॰ ക॰)] ഹോതി. യദാ ഖോ, ഭിക്ഖവേ, വേപചിത്തിസ്സ അസുരിന്ദസ്സ ഏവം ഹോതി - ‘ധമ്മികാ ഖോ ദേവാ, അധമ്മികാ അസുരാ , ഇധേവ ദാനാഹം ദേവപുരം ഗച്ഛാമീ’തി. അഥ കണ്ഠപഞ്ചമേഹി ബന്ധനേഹി മുത്തം അത്താനം സമനുപസ്സതി, ദിബ്ബേഹി ച പഞ്ചഹി കാമഗുണേഹി സമപ്പിതോ സമങ്ഗീഭൂതോ പരിചാരേതി. യദാ ച ഖോ, ഭിക്ഖവേ, വേപചിത്തിസ്സ അസുരിന്ദസ്സ ഏവം ഹോതി - ‘ധമ്മികാ ഖോ അസുരാ, അധമ്മികാ ദേവാ, തത്ഥേവ ദാനാഹം അസുരപുരം ഗമിസ്സാമീ’തി, അഥ കണ്ഠപഞ്ചമേഹി ബന്ധനേഹി ബദ്ധം അത്താനം സമനുപസ്സതി. ദിബ്ബേഹി ച പഞ്ചഹി കാമഗുണേഹി പരിഹായതി. ഏവം സുഖുമം ഖോ, ഭിക്ഖവേ, വേപചിത്തിബന്ധനം. തതോ സുഖുമതരം മാരബന്ധനം. മഞ്ഞമാനോ ഖോ, ഭിക്ഖവേ, ബദ്ധോ മാരസ്സ, അമഞ്ഞമാനോ മുത്തോ പാപിമതോ.

“‘അസ്മീ’തി, ഭിക്ഖവേ, മഞ്ഞിതമേതം, ‘അയമഹമസ്മീ’തി മഞ്ഞിതമേതം, ‘ഭവിസ്സ’ന്തി മഞ്ഞിതമേതം, ‘ന ഭവിസ്സ’ന്തി മഞ്ഞിതമേതം, ‘രൂപീ ഭവിസ്സ’ന്തി മഞ്ഞിതമേതം, ‘അരൂപീ ഭവിസ്സ’ന്തി മഞ്ഞിതമേതം, ‘സഞ്ഞീ ഭവിസ്സ’ന്തി മഞ്ഞിതമേതം, ‘അസഞ്ഞീ ഭവിസ്സ’ന്തി മഞ്ഞിതമേതം, ‘നേവസഞ്ഞീനാസഞ്ഞീ ഭവിസ്സ’ന്തി മഞ്ഞിതമേതം. മഞ്ഞിതം, ഭിക്ഖവേ, രോഗോ, മഞ്ഞിതം ഗണ്ഡോ, മഞ്ഞിതം സല്ലം. തസ്മാതിഹ, ഭിക്ഖവേ, ‘അമഞ്ഞമാനേന [അമഞ്ഞിതമാനേന (പീ॰ ക॰)] ചേതസാ വിഹരിസ്സാമാ’തി - ഏവഞ്ഹി വോ, ഭിക്ഖവേ, സിക്ഖിതബ്ബം.

“‘അസ്മീ’തി, ഭിക്ഖവേ, ഇഞ്ജിതമേതം, ‘അയമഹമസ്മീ’തി ഇഞ്ജിതമേതം, ‘ഭവിസ്സ’ന്തി ഇഞ്ജിതമേതം, ‘ന ഭവിസ്സ’ന്തി ഇഞ്ജിതമേതം, ‘രൂപീ ഭവിസ്സ’ന്തി ഇഞ്ജിതമേതം, ‘അരൂപീ ഭവിസ്സ’ന്തി ഇഞ്ജിതമേതം, ‘സഞ്ഞീ ഭവിസ്സ’ന്തി ഇഞ്ജിതമേതം, ‘അസഞ്ഞീ ഭവിസ്സ’ന്തി ഇഞ്ജിതമേതം, ‘നേവസഞ്ഞീനാസഞ്ഞീ ഭവിസ്സ’ന്തി ഇഞ്ജിതമേതം. ഇഞ്ജിതം, ഭിക്ഖവേ , രോഗോ, ഇഞ്ജിതം ഗണ്ഡോ, ഇഞ്ജിതം സല്ലം. തസ്മാതിഹ, ഭിക്ഖവേ, ‘അനിഞ്ജമാനേന

[അനിഞ്ജിയമാനേന (സ്യാ॰ കം॰ ക॰)] ചേതസാ വിഹരിസ്സാമാ'തി - ഏവഞ്ഹി വോ, ഭിക്ഖവേ, സിക്ഖിതബ്ബം.

"'അസ്മീ'തി , ഭിക്ഖവേ, ഫന്ദിതമേതം, 'അയമഹമസ്മീ'തി ഫന്ദിതമേതം, 'ഭവിസ്സ'ന്തി...പേ॰... 'ന ഭവിസ്സ'ന്തി... 'രൂപീ ഭവിസ്സ'ന്തി... 'അരൂപീ ഭവിസ്സ'ന്തി... 'സഞ്ഞീ ഭവിസ്സ'ന്തി... 'അസഞ്ഞീ ഭവിസ്സ'ന്തി... 'നേവസഞ്ഞീനാസഞ്ഞീ ഭവിസ്സ'ന്തി ഫന്ദിതമേതം. ഫന്ദിതം, ഭിക്ഖവേ, രോഗോ, ഫന്ദിതം ഗണ്ഡോ, ഫന്ദിതം സല്ലം. തസ്മാതിഹ, ഭിക്ഖവേ, 'അഫന്ദമാനേന [അഫന്ദിയമാനേന (സ്യാ॰ കം॰ ക॰)] ചേതസാ വിഹരിസ്സാമാ'തി - ഏവഞ്ഹി വോ, ഭിക്ഖവേ, സിക്ഖിതബ്ബം.

"'അസ്മീ'തി, ഭിക്ഖവേ, പപഞ്ചിതമേതം, 'അയമഹമസ്മീ'തി പപഞ്ചിതമേതം, 'ഭവിസ്സ'ന്തി...പേ॰... 'ന ഭവിസ്സ'ന്തി... 'രൂപീ ഭവിസ്സ'ന്തി... 'അരൂപീ ഭവിസ്സ'ന്തി... 'സഞ്ഞീ ഭവിസ്സ'ന്തി... 'അസഞ്ഞീ ഭവിസ്സ'ന്തി... 'നേവസഞ്ഞീനാസഞ്ഞീ ഭവിസ്സ'ന്തി പപഞ്ചിതമേതം . പപഞ്ചിതം, ഭിക്ഖവേ, രോഗോ, പപഞ്ചിതം ഗണ്ഡോ, പപഞ്ചിതം സല്ലം. തസ്മാതിഹ, ഭിക്ഖവേ, 'നിപ്പപഞ്ചേന ചേതസാ വിഹരിസ്സാമാ'തി - ഏവഞ്ഹി വോ, ഭിക്ഖവേ, സിക്ഖിതബ്ബം.

"'അസ്മീ'തി, ഭിക്ഖവേ, മാനഗതമേതം, 'അയമഹമസ്മീ'തി മാനഗതമേതം, 'ഭവിസ്സ'ന്തി മാനഗതമേതം, 'ന ഭവിസ്സ'ന്തി മാനഗതമേതം, 'രൂപീ ഭവിസ്സ'ന്തി മാനഗതമേതം, 'അരൂപീ ഭവിസ്സ'ന്തി മാനഗതമേതം, 'സഞ്ഞീ ഭവിസ്സ'ന്തി മാനഗതമേതം, 'അസഞ്ഞീ ഭവിസ്സ'ന്തി മാനഗതമേതം, 'നേവസഞ്ഞീനാസഞ്ഞീ ഭവിസ്സ'ന്തി മാനഗതമേതം. മാനഗതം, ഭിക്ഖവേ, രോഗോ, മാനഗതം ഗണ്ഡോ, മാനഗതം സല്ലം. തസ്മാതിഹ, ഭിക്ഖവേ, 'നിഹതമാനേന ചേതസാ വിഹരിസ്സാമാ'തി - ഏവഞ്ഹി വോ, ഭിക്ഖവേ, സിക്ഖിതബ്ബ''ന്തി. ഏകാദസമം.

ആസീവിസവഗ്ഗോ ഏകൂനവീസതിമോ.

തസ്സുദ്ദാനം -

ആസീവിസോ രഥോ കുമ്മോ, ദ്വേ ദാരുക്ഖന്ധാ അവസ്സുതോ;
ദുക്ഖധമ്മാ കിംസുകാ വീണാ, ഛപ്പാണാ യവകലാപീതി.

സളായതനവഗ്ഗേ ചതുത്ഥപണ്ണാസകോ സമത്തോ.

തസ്സ വഗ്ഗുദ്ദാനം -

നന്ദിക്ഖയോ സട്ഠിനയോ, സമുദ്ദോ ഉരഗേന ച;
ചതുപണ്ണാസകാ ഏതേ, നിപാതേസു പകാസിതാതി.

സളായതനസംയുത്തം സമത്തം.

౨. വേദനാസംയുത്തം

൧. സഗാഥാവഗ്ഗോ

൧. സമാധിസുത്തം

൨൪൯. ''തിസ്സോ ഇമാ, ഭിക്ഖവേ, വേദനാ. കതമാ തിസ്സോ? സുഖാ വേദനാ, ദുക്ഖാ വേദനാ, അദുക്ഖമസുഖാ വേദനാ - ഇമാ ഖോ, ഭിക്ഖവേ, തിസ്സോ വേദനാതി.

''സമാഹിതോ സമ്പജാനോ, സതോ ബുദ്ധസ്സ സാവകോ;
വേദനാ ച പജാനാതി, വേദനാനഞ്ച സമ്ഭവം.

''യത്ഥ ചേതാ നിരുജ്ഝന്തി, മഗ്ഗഞ്ച ഖയഗാമിനം;
വേദനാനം ഖയാ ഭിക്ഖു, നിച്ഛാതോ പരിനിബ്ബുതോ''തി. പഠമം;

൨. സുഖസുത്തം

൨൫൦. ''തിസ്സോ ഇമാ, ഭിക്ഖവേ, വേദനാ. കതമാ തിസ്സോ? സുഖാ വേദനാ, ദുക്ഖാ വേദനാ, അദുക്ഖമസുഖാ വേദനാ - ഇമാ ഖോ, ഭിക്ഖവേ, തിസ്സോ വേദനാതി.

''സുഖം വാ യദി വാ ദുക്ഖം, അദുക്ഖമസുഖം സഹ;
അജ്ഝത്തഞ്ച ബഹിദ്ധാ ച, യം കിഞ്ചി അത്ഥി വേദിതം.

''ഏതം ദുക്ഖന്തി ഞത്വാന, മോസധമ്മം പലോകിനം;
ഫുസ്സ ഫുസ്സ വയം പസ്സം, ഏവം തത്ഥ വിരജ്ജതീ''തി. ദുതിയം;

൩. പഹാനസുത്തം

൨൫൧. ''തിസ്സോ ഇമാ, ഭിക്ഖവേ, വേദനാ. കതമാ തിസ്സോ? സുഖാ വേദനാ, ദുക്ഖാ വേദനാ, അദുക്ഖമസുഖാ വേദനാ. സുഖായ, ഭിക്ഖവേ, വേദനായ രാഗാനുസയോ പഹാതബ്ബോ, ദുക്ഖായ വേദനായ പടിഘാനുസയോ പഹാതബ്ബോ, അദുക്ഖമസുഖായ വേദനായ അവിജ്ജാനുസയോ പഹാതബ്ബോ. യതോ ഖോ, ഭിക്ഖവേ, ഭിക്ഖുനോ സുഖായ വേദനായ രാഗാനുസയോ പഹീനോ ഹോതി, ദുക്ഖായ വേദനായ പടിഘാനുസയോ പഹീനോ ഹോതി, അദുക്ഖമസുഖായ വേദനായ അവിജ്ജാനുസയോ പഹീനോ ഹോതി, അയം വുച്ചതി, ഭിക്ഖവേ, 'ഭിക്ഖു നിരനുസയോ സമ്മദ്ദസോ അച്ഛേച്ഛി [അച്ഛേജ്ജി (ബഹൂസു)] തണ്ഹം, വിവത്തയി [വാവത്തയി (സീ॰)] സംയോജനം, സമ്മാ മാനാഭിസമയാ അന്തമകാസി ദുക്ഖസ്സാ'''തി.

''സുഖം വേദയമാനസ്സ [വേദിയമാനസ്സ (സീ॰ പീ॰)], വേദനം അപ്പജാനതോ;
സോ രാഗാനുസയോ ഹോതി, അനിസ്സരണദസ്സിനോ.

''ദുക്ഖം വേദയമാനസ്സ, വേദനം അപ്പജാനതോ;

പടിഘാനുസയോ ഹോതി, അനിസ്സരണദസ്സിനോ.

‘‘അദുക്ഖമസുഖം സന്തം, ഭൂരിപഞ്ഞേന ദേസിതം;
തഞ്ചാപി അഭിനന്ദതി, നേവ ദുക്ഖാ പമുച്ചതി.

‘‘യതോ ച ഭിക്ഖു ആതാപീ, സമ്പജഞ്ഞം ന രിഞ്ചതി;
തതോ സോ വേദനാ സബ്ബാ, പരിജാനാതി പണ്ഡിതോ.

‘‘സോ വേദനാ പരിഞ്ഞായ, ദിട്ഠേ ധമ്മേ അനാസവോ;
കായസ്സ ഭേദാ ധമ്മട്ഠോ, സങ്ഖ്യം നോപേതി വേദഗൂ’’തി. തതിയം;

൪. പാതാലസുത്തം

൨൫൨. ‘‘അസ്സുതവാ , ഭിക്ഖവേ, പുഥുജ്ജനോ യം വാചം ഭാസതി - ‘അത്ഥി മഹാസമുദ്ദേ പാതാലോ’തി. തം ഖോ പനേതം, ഭിക്ഖവേ, അസ്സുതവാ പുഥുജ്ജനോ അസന്തം അവിജ്ജമാനം ഏവം വാചം ഭാസതി - ‘അത്ഥി മഹാസമുദ്ദേ പാതാലോ’തി. സാരീരികാനം ഖോ ഏതം, ഭിക്ഖവേ, ദുക്ഖാനം വേദനാനം അധിവചനം യദിദം ‘പാതാലോ’തി. അസ്സുതവാ, ഭിക്ഖവേ, പുഥുജ്ജനോ സാരീരികായ ദുക്ഖായ വേദനായ ഫുട്ഠോ സമാനോ സോചതി കിലമതി പരിദേവതി ഉരത്താളിം കന്ദതി സമ്മോഹം ആപജ്ജതി. അയം വുച്ചതി, ഭിക്ഖവേ, ‘അസ്സുതവാ പുഥുജ്ജനോ പാതാലേ ന പച്ചുട്ഠാസി, ഗാധഞ്ച നാജ്ഝഗാ’. സുതവാ ച ഖോ, ഭിക്ഖവേ, അരിയസാവകോ സാരീരികായ ദുക്ഖായ വേദനായ ഫുട്ഠോ സമാനോ നേവ സോചതി, ന കിലമതി, ന പരിദേവതി, ന ഉരത്താളിം കന്ദതി, ന സമ്മോഹം ആപജ്ജതി. അയം വുച്ചതി, ഭിക്ഖവേ, ‘സുതവാ അരിയസാവകോ പാതാലേ പച്ചുട്ഠാസി, ഗാധഞ്ച അജ്ഝഗാ’’’തി.

‘‘യോ ഏതാ നാധിവാസേതി, ഉപ്പന്നാ വേദനാ ദുഖാ;
സാരീരികാ പാണഹരാ, യാഹി ഫുട്ഠോ പവേധതി.

‘‘അക്കന്ദതി പരോദതി, ദുബ്ബലോ അപ്പഥാമകോ;
ന സോ പാതാലേ പച്ചുട്ഠാസി, അഥോ ഗാധമ്പി നാജ്ഝഗാ.

‘‘യോ ചേതാ അധിവാസേതി, ഉപ്പന്നാ വേദനാ ദുഖാ;
സാരീരികാ പാണഹരാ, യാഹി ഫുട്ഠോ ന വേധതി;
സ വേ പാതാലേ പച്ചുട്ഠാസി, അഥോ ഗാധമ്പി അജ്ഝഗാ’’തി.
ചതുത്ഥം;

൫. ദട്ഠബ്ബസുത്തം

൨൫൩. ‘‘തിസ്സോ ഇമാ, ഭിക്ഖവേ, വേദനാ. കതമാ തിസ്സോ? സുഖാ വേദനാ, ദുക്ഖാ വേദനാ, അദുക്ഖമസുഖാ വേദനാ. സുഖാ, ഭിക്ഖവേ, വേദനാ ദുക്ഖതോ ദട്ഠബ്ബാ, ദുക്ഖാ വേദനാ സല്ലതോ ദട്ഠബ്ബാ, അദുക്ഖമസുഖാ വേദനാ അനിച്ചതോ ദട്ഠബ്ബാ. യതോ ഖോ, ഭിക്ഖവേ, ഭിക്ഖുനോ സുഖാ വേദനാ ദുക്ഖതോ ദിട്ഠാ ഹോതി, ദുക്ഖാ വേദനാ സല്ലതോ ദിട്ഠാ ഹോതി, അദുക്ഖമസുഖാ വേദനാ അനിച്ചതോ ദിട്ഠാ ഹോതി

- അയം വുച്ചതി, ഭിക്ഖവേ, ‘ഭിക്ഖു സമ്മദ്ദസോ അച്ഛേച്ഛി തണ്ഹം, വിവത്തയി സംയോജനം, സമ്മാ മാനാഭിസമയാ അന്തമകാസി ദുക്ഖസ്സാ’”തി.

“യോ സുഖം ദുക്ഖതോ അദ്ദ, ദുക്ഖമദ്ദക്ഖി സല്ലതോ;
അദുക്ഖമസുഖം സന്തം, അദ്ദക്ഖി നം അനിച്ചതോ.

“സ വേ സമ്മദ്ദസോ ഭിക്ഖു, പരിജാനാതി വേദനാ;
സോ വേദനാ പരിഞ്ഞായ, ദിട്ഠേ ധമ്മേ അനാസവോ;
കായസ്സ ഭേദാ ധമ്മട്ഠോ, സങ്ഖ്യം നോപേതി വേദഗൂ”തി. പഞ്ചമം;

൬. സല്ലസുത്തം

൨൫൪. “അസ്സുതവാ, ഭിക്ഖവേ, പുഥുജ്ജനോ സുഖമ്പി വേദനം വേദയതി [വേദിയതി (സീ॰ പീ॰)], ദുക്ഖമ്പി വേദനം വേദയതി, അദുക്ഖമസുഖമ്പി വേദനം വേദയതി. സുതവാ, ഭിക്ഖവേ, അരിയസാവകോ സുഖമ്പി വേദനം വേദയതി , ദുക്ഖമ്പി വേദനം വേദയതി, അദുക്ഖമസുഖമ്പി വേദനം വേദയതി. തത്ര, ഭിക്ഖവേ, കോ വിസേസോ കോ അധിപ്പയാസോ [അധിപ്പായോ (സീ॰ ക॰), അധിപ്പായസോ (സ്യാ॰ കം॰), അധിപ്പായോസോ (പീ॰)] കിം നാനാകരണം സുതവതോ അരിയസാവകസ്സ അസ്സുതവതാ പുഥുജ്ജനേനാ”തി? ഭഗവംമൂലകാ നോ, ഭന്തേ, ധമ്മാ…പേ॰… അസ്സുതവാ. ഭിക്ഖവേ, പുഥുജ്ജനോ ദുക്ഖായ വേദനായ ഫുട്ഠോ സമാനോ സോചതി കിലമതി പരിദേവതി ഉരത്താളിം കന്ദതി സമ്മോഹം ആപജ്ജതി. സോ ദ്വേ വേദനാ വേദയതി - കായികഞ്ച, ചേതസികഞ്ച. സേയ്യഥാപി, ഭിക്ഖവേ, പുരിസം സല്ലേന വിജ്ഝേയ്യ [സല്ലേന അനുവിജ്ഝേയ്യും (സീ॰ സ്യാ॰ കം॰ പീ॰)]. തമേനം ദുതിയേന സല്ലേന അനുവേധം വിജ്ഝേയ്യ [സല്ലേന അനുവിജ്ഝേയ്യും (സീ॰), സല്ലേന അനുവേധം വിജ്ഝേയ്യും (സ്യാ॰ കം॰), സല്ലേന വിജ്ഝേയ്യും (പീ॰)]. ഏവഞ്ഹി സോ, ഭിക്ഖവേ, പുരിസോ ദ്വിസല്ലേന വേദനം വേദയതി. ഏവമേവ ഖോ, ഭിക്ഖവേ, അസ്സുതവാ പുഥുജ്ജനോ ദുക്ഖായ വേദനായ ഫുട്ഠോ സമാനോ സോചതി കിലമതി പരിദേവതി ഉരത്താളിം കന്ദതി സമ്മോഹം ആപജ്ജതി. സോ ദ്വേ വേദനാ വേദയതി - കായികഞ്ച, ചേതസികഞ്ച. തസ്സായേവ ഖോ പന ദുക്ഖായ വേദനായ ഫുട്ഠോ സമാനോ പടിഘവാ ഹോതി. തമേനം ദുക്ഖായ വേദനായ പടിഘവന്തം, യോ ദുക്ഖായ വേദനായ പടിഘാനുസയോ, സോ അനുസേതി. സോ ദുക്ഖായ വേദനായ ഫുട്ഠോ സമാനോ കാമസുഖം അഭിനന്ദതി. തം കിസ്സ ഹേതു? ന ഹി സോ, ഭിക്ഖവേ, പജാനാതി അസ്സുതവാ പുഥുജ്ജനോ അഞ്ഞത്ര കാമസുഖാ ദുക്ഖായ വേദനായ നിസ്സരണം, തസ്സ കാമസുഖഞ്ച അഭിനന്ദതോ, യോ സുഖായ വേദനായ രാഗാനുസയോ, സോ അനുസേതി. സോ താസം വേദനാനം സമുദയഞ്ച അത്ഥങ്ഗമഞ്ച അസ്സാദഞ്ച ആദീനവഞ്ച നിസ്സരണഞ്ച യഥാഭൂതം നപ്പജാനാതി. തസ്സ താസം വേദനാനം സമുദയഞ്ച അത്ഥങ്ഗമഞ്ച അസ്സാദഞ്ച ആദീനവഞ്ച നിസ്സരണഞ്ച യഥാഭൂതം അപ്പജാനതോ, യോ അദുക്ഖമസുഖായ വേദനായ അവിജ്ജാനുസയോ, സോ അനുസേതി. സോ സുഖഞ്ചേ വേദനം വേദയതി, സഞ്ഞുത്തോ നം വേദയതി. ദുക്ഖഞ്ചേ വേദനം വേദയതി, സഞ്ഞുത്തോ നം വേദയതി. അദുക്ഖമസുഖഞ്ചേ വേദനം വേദയതി, സഞ്ഞുത്തോ നം വേദയതി. അയം വുച്ചതി, ഭിക്ഖവേ, ‘അസ്സുതവാ പുഥുജ്ജനോ സഞ്ഞുത്തോ ജാതിയാ ജരായ മരണേന സോകേഹി പരിദേവേഹി

ദുക്ഖേഹി ദോമനസ്സേഹി ഉപായാസേഹി, സഞ്ഞുത്തോ ദുക്ഖസ്മാ’തി വദാമി.

“സുതവാ ച ഖോ, ഭിക്ഖവേ, അരിയസാവകോ ദുക്ഖായ വേദനായ ഫുട്ഠോ സമാനോ ന സോചതി, ന കിലമതി, ന പരിദേവതി, ന ഉരത്താളിം കന്ദതി, ന സമ്മോഹം ആപജ്ജതി. സോ ഏകം വേദനം വേദയതി - കായികം, ന ചേതസികം.

“സേയ്യഥാപി , ഭിക്ഖവേ, പുരിസം സല്ലേന വിജ്ഝേയ്യ. തമേനം ദുതിയേന സല്ലേന അനുവേധം ന വിജ്ഝേയ്യ. ഏവഞ്ഹി സോ, ഭിക്ഖവേ, പുരിസോ ഏകസല്ലേന വേദനം വേദയതി. ഏവമേവ ഖോ, ഭിക്ഖവേ, സുതവാ അരിയസാവകോ ദുക്ഖായ വേദനായ ഫുട്ഠോ സമാനോ ന സോചതി, ന കിലമതി, ന പരിദേവതി, ന ഉരത്താളിം കന്ദതി, ന സമ്മോഹം ആപജ്ജതി. സോ ഏകം വേദനം വേദയതി - കായികം, ന ചേതസികം. തസ്സായേവ ഖോ പന ദുക്ഖായ വേദനായ ഫുട്ഠോ സമാനോ പടിഘവാ ന ഹോതി. തമേനം ദുക്ഖായ വേദനായ അപ്പടിഘവന്തം, യോ ദുക്ഖായ വേദനായ പടിഘാനുസയോ, സോ നാനുസേതി. സോ ദുക്ഖായ വേദനായ ഫുട്ഠോ സമാനോ കാമസുഖം നാഭിനന്ദതി. തം കിസ്സ ഹേതു? പജാനാതി ഹി സോ, ഭിക്ഖവേ, സുതവാ അരിയസാവകോ അഞ്ഞത്ര കാമസുഖാ ദുക്ഖായ വേദനായ നിസ്സരണം. തസ്സ കാമസുഖം നാഭിനന്ദതോ യോ സുഖായ വേദനായ രാഗാനുസയോ, സോ നാനുസേതി. സോ താസം വേദനാനം സമുദയഞ്ച അത്ഥങ്ഗമഞ്ച അസ്സാദഞ്ച ആദീനവം ച നിസ്സരണഞ്ച യഥാഭൂതം പജാനാതി. തസ്സ താസം വേദനാനം സമുദയഞ്ച അത്ഥങ്ഗമഞ്ച അസ്സാദഞ്ച ആദീനവഞ്ച നിസ്സരണഞ്ച യഥാഭൂതം പജാനതോ, യോ അദുക്ഖമസുഖായ വേദനായ അവിജ്ജാനുസയോ, സോ നാനുസേതി. സോ സുഖഞ്ചേ വേദനം വേദയതി, വിസഞ്ഞുത്തോ നം വേദയതി. ദുക്ഖഞ്ചേ വേദനം വേദയതി , വിസഞ്ഞുത്തോ നം വേദയതി. അദുക്ഖമസുഖഞ്ചേ വേദനം വേദയതി, വിസഞ്ഞുത്തോ നം വേദയതി. അയം വുച്ചതി, ഭിക്ഖവേ, ‘സുതവാ അരിയസാവകോ വിസഞ്ഞുത്തോ ജാതിയാ ജരായ മരണേന സോകേഹി പരിദേവേഹി ദുക്ഖേഹി ദോമനസ്സേഹി ഉപായാസേഹി , വിസഞ്ഞുത്തോ ദുക്ഖസ്മാ’തി വദാമി. അയം ഖോ, ഭിക്ഖവേ, വിസേസോ, അയം അധിപ്പയാസോ, ഇദം നാനാകരണം സുതവതോ അരിയസാവകസ്സ അസ്സുതവതാ പുഥുജ്ജനേനാ”തി.

“ന വേദനം വേദയതി സപഞ്ഞോ,
സുഖമ്പി ദുക്ഖമ്പി ബഹുസ്സുതോപി;
അയഞ്ച ധീരസ്സ പുഥുജ്ജനേന,
മഹാ [അയം (സ്യാ॰ കം॰ ക॰)] വിസേസോ കുസലസ്സ ഹോതി.

“സങ്ഖാതധമ്മസ്സ ബഹുസ്സുതസ്സ,
വിപസ്സതോ [സമ്പസ്സതോ (സീ॰ പീ॰)] ലോകമിമം പരഞ്ച;
ഇട്ഠസ്സ ധമ്മാ ന മഥേന്തി ചിത്തം,
അനിട്ഠതോ നോ പടിഘാതമേതി.

“തസ്സാനുരോധാ അഥവാ വിരോധാ,
വിധൂപിതാ അത്ഥഗതാ ന സന്തി;
പദഞ്ച ഞത്വാ വിരജം അസോകം,

സമ്മാ പജാനാതി ഭവസ്സ പാരഗൂ''തി. ഛട്ഠം;

൭. പഠമഗേലഞ്ഞസുത്തം

൨൧൯. ഏകം സമയം ഭഗവാ വേസാലിയം വിഹരതി മഹാവനേ കൂടാഗാരസാലായം. അഥ ഖോ ഭഗവാ സായന്ഹസമയം പടിസല്ലാനാ വുട്ഠിതോ യേന ഗിലാനസാലാ തേനുപസങ്കമി; ഉപസങ്കമിത്വാ പഞ്ഞത്തേ ആസനേ നിസീദി. നിസജ്ജ ഖോ ഭഗവാ ഭിക്ഖൂ ആമന്തേസി -

''സതോ, ഭിക്ഖവേ, ഭിക്ഖു സമ്പജാനോ കാലം ആഗമേയ്യ. അയം വോ അമ്ഹാകം അനുസാസനീ.

''കഥഞ്ച, ഭിക്ഖവേ, ഭിക്ഖു സതോ ഹോതി? ഇധ, ഭിക്ഖവേ, ഭിക്ഖു കായേ കായാനുപസ്സീ വിഹരതി ആതാപീ സമ്പജാനോ സതിമാ, വിനേയ്യ ലോകേ അഭിജ്ഝാദോമനസ്സം; വേദനാസു വേദനാനുപസ്സീ വിഹരതി...പേ.... ചിത്തേ ചിത്താനുപസ്സീ വിഹരതി...പേ.... ധമ്മേസു ധമ്മാനുപസ്സീ വിഹരതി ആതാപീ സമ്പജാനോ സതിമാ, വിനേയ്യ ലോകേ അഭിജ്ഝാദോമനസ്സം . ഏവം ഖോ, ഭിക്ഖവേ, ഭിക്ഖു സതോ ഹോതി.

''കഥഞ്ച, ഭിക്ഖവേ, ഭിക്ഖു സമ്പജാനോ ഹോതി? ഇധ, ഭിക്ഖവേ, ഭിക്ഖു അഭിക്കന്തേ പടിക്കന്തേ സമ്പജാനകാരീ ഹോതി, ആലോകിതേ വിലോകിതേ സമ്പജാനകാരീ ഹോതി, സമിഞ്ജിതേ പസാരിതേ സമ്പജാനകാരീ ഹോതി, സങ്ഘാടിപത്തചീവരധാരണേ സമ്പജാനകാരീ ഹോതി, അസിതേ പീതേ ഖായിതേ സായിതേ സമ്പജാനകാരീ ഹോതി, ഉച്ചാരപസ്സാവകമ്മേ സമ്പജാനകാരീ ഹോതി, ഗതേ ഠിതേ നിസിന്നേ സുത്തേ ജാഗരിതേ ഭാസിതേ തുണ്ഹീഭാവേ സമ്പജാനകാരീ ഹോതി. ഏവം ഖോ, ഭിക്ഖവേ, ഭിക്ഖു സമ്പജാനകാരീ ഹോതി. സതോ, ഭിക്ഖവേ, ഭിക്ഖു സമ്പജാനോ കാലം ആഗമേയ്യ. അയം വോ അമ്ഹാകം അനുസാസനീ.

''തസ്സ ചേ, ഭിക്ഖവേ, ഭിക്ഖുനോ ഏവം സതസ്സ സമ്പജാനസ്സ അപ്പമത്തസ്സ ആതാപിനോ പഹിതത്തസ്സ വിഹരതോ ഉപ്പജ്ജതി സുഖാ വേദനാ, സോ ഏവം പജാനാതി - 'ഉപ്പന്നാ ഖോ മ്യായം സുഖാ വേദനാ. സാ ച ഖോ പടിച്ച, നോ അപ്പടിച്ച. കിം പടിച്ച? ഇമമേവ കായം പടിച്ച. അയം ഖോ പന കായോ അനിച്ചോ സങ്ഖതോ പടിച്ചസമുപ്പന്നോ. അനിച്ചം ഖോ പന സങ്ഖതം പടിച്ചസമുപ്പന്നം കായം പടിച്ച ഉപ്പന്നാ സുഖാ വേദനാ കുതോ നിച്ചാ ഭവിസ്സതീ'തി! സോ കായേ ച സുഖായ ച വേദനായ അനിച്ചാനുപസ്സീ വിഹരതി, വയാനുപസ്സീ വിഹരതി, വിരാഗാനുപസ്സീ വിഹരതി, നിരോധാനുപസ്സീ വിഹരതി, പടിനിസ്സഗ്ഗാനുപസ്സീ വിഹരതി. തസ്സ കായേ ച സുഖായ ച വേദനായ അനിച്ചാനുപസ്സിനോ വിഹരതോ, വയാനുപസ്സിനോ വിഹരതോ, വിരാഗാനുപസ്സിനോ വിഹരതോ, നിരോധാനുപസ്സിനോ വിഹരതോ, പടിനിസ്സഗ്ഗാനുപസ്സിനോ വിഹരതോ, യോ കായേ ച സുഖായ ച വേദനായ രാഗാനുസയോ, സോ പഹീയതി.

''തസ്സ ചേ, ഭിക്ഖവേ, ഭിക്ഖുനോ ഏവം സതസ്സ സമ്പജാനസ്സ അപ്പമത്തസ്സ ആതാപിനോ പഹിതത്തസ്സ വിഹരതോ ഉപ്പജ്ജതി ദുക്ഖാ വേദനാ. സോ ഏവം പജാനാതി - 'ഉപ്പന്നാ ഖോ മ്യായം ദുക്ഖാ വേദനാ. സാ ച ഖോ

പടിച്ച, നോ അപ്പടിച്ച. കിം പടിച്ച? ഇമമേവ കായം പടിച്ച. അയം ഖോ പന കായോ അനിച്ചോ സങ്ഖതോ പടിച്ചസമുപ്പന്നോ. അനിച്ചം ഖോ പന സങ്ഖതം പടിച്ചസമുപ്പന്നം കായം പടിച്ച ഉപ്പന്നാ ദുക്ഖാ വേദനാ കുതോ നിച്ചാ ഭവിസ്സതീ'തി! സോ കായേ ച ദുക്ഖായ വേദനായ അനിച്ചാനുപസ്സീ വിഹരതി, വയാനുപസ്സീ വിഹരതി, വിരാഗാനുപസ്സീ വിഹരതി, നിരോധാനുപസ്സീ വിഹരതി, പടിനിസ്സഗ്ഗാനുപസ്സീ വിഹരതി. തസ്സ കായേ ച ദുക്ഖായ ച വേദനായ അനിച്ചാനുപസ്സിനോ വിഹരതോ...പേ॰... പടിനിസ്സഗ്ഗാനുപസ്സിനോ വിഹരതോ, യോ കായേ ച ദുക്ഖായ ച വേദനായ പടിഘാനുസയോ, സോ പഹീയതി.

''തസ്സ ചേ, ഭിക്ഖവേ, ഭിക്ഖുനോ ഏവം സതസ്സ സമ്പജാനസ്സ അപ്പമത്തസ്സ ആതാപിനോ പഹിതത്തസ്സ വിഹരതോ ഉപ്പജ്ജതി അദുക്ഖമസുഖാ വേദനാ, സോ ഏവം പജാനാതി - 'ഉപ്പന്നാ ഖോ മ്യായം അദുക്ഖമസുഖാ വേദനാ. സാ ച ഖോ പടിച്ച, നോ അപ്പടിച്ച. കിം പടിച്ച? ഇമമേവ കായം പടിച്ച. അയം ഖോ പന കായോ അനിച്ചോ സങ്ഖതോ പടിച്ചസമുപ്പന്നോ. അനിച്ചം ഖോ പന സങ്ഖതം പടിച്ചസമുപ്പന്നം കായം പടിച്ച ഉപ്പന്നാ അദുക്ഖമസുഖാ വേദനാ കുതോ നിച്ചാ ഭവിസ്സതീ'തി! സോ കായേ ച അദുക്ഖമസുഖായ ച വേദനായ അനിച്ചാനുപസ്സീ വിഹരതി, വയാനുപസ്സീ വിഹരതി, വിരാഗാനുപസ്സീ വിഹരതി, നിരോധാനുപസ്സീ വിഹരതി, പടിനിസ്സഗ്ഗാനുപസ്സീ വിഹരതി. തസ്സ കായേ ച അദുക്ഖമസുഖായ ച വേദനായ അനിച്ചാനുപസ്സിനോ വിഹരതോ...പേ॰... പടിനിസ്സഗ്ഗാനുപസ്സിനോ വിഹരതോ, യോ കായേ ച അദുക്ഖമസുഖായ ച വേദനായ അവിജ്ജാനുസയോ, സോ പഹീയതി.

''സോ സുഖഞ്ചേ വേദനം വേദയതി, സാ അനിച്ചാതി പജാനാതി, അനജ്ഝോസിതാതി പജാനാതി, അനഭിനന്ദിതാതി പജാനാതി; ദുക്ഖഞ്ചേ വേദനം വേദയതി, സാ അനിച്ചാതി പജാനാതി, അനജ്ഝോസിതാതി പജാനാതി, അനഭിനന്ദിതാതി പജാനാതി; അദുക്ഖമസുഖഞ്ചേ വേദനം വേദയതി, സാ അനിച്ചാതി പജാനാതി, അനജ്ഝോസിതാതി പജാനാതി, അനഭിനന്ദിതാതി പജാനാതി. സോ സുഖഞ്ചേ വേദനം വേദയതി, വിസഞ്ഞുത്തോ നം വേദയതി; ദുക്ഖഞ്ചേ വേദനം വേദയതി, വിസഞ്ഞുത്തോ നം വേദയതി; അദുക്ഖമസുഖഞ്ചേ വേദനം വേദയതി, വിസഞ്ഞുത്തോ നം വേദയതി. സോ കായപരിയന്തികം വേദനം വേദയമാനോ 'കായപരിയന്തികം വേദനം വേദയാമീ'തി പജാനാതി, ജീവിതപരിയന്തികം വേദനം വേദയമാനോ 'ജീവിതപരിയന്തികം വേദനം വേദയാമീ'തി പജാനാതി. 'കായസ്സ ഭേദാ ഉദ്ധം ജീവിതപരിയാദാനാ ഇധേവ സബ്ബവേദയിതാനി അനഭിനന്ദിതാനി സീതീഭവിസ്സന്തീ'തി [സീതിഭവിസ്സന്തീതി (സീ॰ പീ॰ ക॰)] പജാനാതി.

''സേയ്യഥാപി, ഭിക്ഖവേ, തേലഞ്ച പടിച്ച വട്ടിഞ്ച പടിച്ച തേലപ്പദീപോ ഝായേയ്യ, തസ്സേവ തേലസ്സ ച വട്ടിയാ ച പരിയാദാനാ അനാഹാരോ നിബ്ബായേയ്യ; ഏവമേവ ഖോ, ഭിക്ഖവേ, ഭിക്ഖു കായപരിയന്തികം വേദനം വേദയമാനോ 'കായപരിയന്തികം വേദനം വേദയാമീ'തി പജാനാതി. ജീവിതപരിയന്തികം വേദനം വേദയമാനോ 'ജീവിതപരിയന്തികം വേദനം വേദയാമീ'തി പജാനാതി. 'കായസ്സ ഭേദാ ഉദ്ധം ജീവിതപരിയാദാനാ ഇധേവ സബ്ബവേദയിതാനി അനഭിനന്ദിതാനി സീതീഭവിസ്സന്തീ'തി പജാനാതീ''തി. സത്തമം.

ൗ. ദുതിയഗേലഞ്ഞസുത്തം

ൗ൭൰. ഏകം സമയം ഭഗവാ വേസാലിയം വിഹരതി മഹാവനേ കൂടാഗാരസാലായം. അഥ ഖോ ഭഗവാ സായന്ഹസമയം പടിസല്ലാനാ വുട്ഠിതോ യേന ഗിലാനസാലാ തേനുപസങ്കമി; ഉപസങ്കമിത്വാ പഞ്ഞത്തേ ആസനേ നിസീദി. നിസജ്ജ ഖോ ഭഗവാ ഭിക്ഖൂ ആമന്തേസി -

''സതോ , ഭിക്ഖവേ, ഭിക്ഖു സമ്പജാനോ കാലം ആഗമേയ്യ. അയം വോ അമ്ഹാകം അനുസാസനീ.

''കഥഞ്ച, ഭിക്ഖവേ, ഭിക്ഖു സതോ ഹോതി? ഇധ, ഭിക്ഖവേ, ഭിക്ഖു കായേ കായാനുപസ്സീ വിഹരതി ആതാപീ സമ്പജാനോ സതിമാ, വിനേയ്യ ലോകേ അഭിജ്ഝാദോമനസ്സം; വേദനാസു വേദനാനുപസ്സീ വിഹരതി... ചിത്തേ ചിത്താനുപസ്സീ വിഹരതി... ധമ്മേസു ധമ്മാനുപസ്സീ വിഹരതി ആതാപീ സമ്പജാനോ സതിമാ, വിനേയ്യ ലോകേ അഭിജ്ഝാദോമനസ്സം. ഏവം ഖോ, ഭിക്ഖവേ, ഭിക്ഖു സതോ ഹോതി.

''കഥഞ്ച , ഭിക്ഖവേ, ഭിക്ഖു സമ്പജാനോ ഹോതി? ഇധ, ഭിക്ഖവേ, ഭിക്ഖു അഭിക്കന്തേ പടിക്കന്തേ സമ്പജാനകാരീ ഹോതി...പേ॰... ഭാസിതേ തുണ്ഹീഭാവേ സമ്പജാനകാരീ ഹോതി. ഏവം ഖോ, ഭിക്ഖവേ, ഭിക്ഖു സമ്പജാനോ ഹോതി. സതോ, ഭിക്ഖവേ, ഭിക്ഖു സമ്പജാനോ കാലം ആഗമേയ്യ. അയം വോ അമ്ഹാകം അനുസാസനീ.

''തസ്സ ചേ, ഭിക്ഖവേ, ഭിക്ഖുനോ ഏവം സതസ്സ സമ്പജാനസ്സ അപ്പമത്തസ്സ ആതാപിനോ പഹിതത്തസ്സ വിഹരതോ ഉപ്പജ്ജതി സുഖാ വേദനാ. സോ ഏവം പജാനാതി - 'ഉപ്പന്നാ ഖോ മ്യായം സുഖാ വേദനാ; സാ ച ഖോ പടിച്ച, നോ അപ്പടിച്ച. കിം പടിച്ച? ഇമമേവ ഫസ്സം പടിച്ച. അയം ഖോ പന ഫസ്സോ അനിച്ചോ സങ്ഖതോ പടിച്ചസമുപ്പന്നോ. അനിച്ചം ഖോ പന സങ്ഖതം പടിച്ചസമുപ്പന്നം ഫസ്സം പടിച്ച ഉപ്പന്നാ സുഖാ വേദനാ കുതോ നിച്ചാ ഭവിസ്സതീ'തി! സോ ഫസ്സേ ച സുഖായ ച വേദനായ അനിച്ചാനുപസ്സീ വിഹരതി, വയാനുപസ്സീ വിഹരതി, വിരാഗാനുപസ്സീ വിഹരതി, നിരോധാനുപസ്സീ വിഹരതി, പടിനിസ്സഗ്ഗാനുപസ്സീ വിഹരതി. തസ്സ ഫസ്സേ ച സുഖായ ച വേദനായ അനിച്ചാനുപസ്സിനോ വിഹരതോ, വയാനുപസ്സിനോ വിഹരതോ, വിരാഗാനുപസ്സിനോ വിഹരതോ, നിരോധാനുപസ്സിനോ വിഹരതോ, പടിനിസ്സഗ്ഗാനുപസ്സിനോ വിഹരതോ യോ ഫസ്സേ ച സുഖായ ച വേദനായ രാഗാനുസയോ, സോ പഹീയതി.

''തസ്സ ചേ, ഭിക്ഖവേ, ഭിക്ഖുനോ ഏവം സതസ്സ...പേ॰... വിഹരതോ ഉപ്പജ്ജതി ദുക്ഖാ വേദനാ...പേ॰... ഉപ്പജ്ജതി അദുക്ഖമസുഖാ വേദനാ. സോ ഏവം പജാനാതി - 'ഉപ്പന്നാ ഖോ മ്യായം അദുക്ഖമസുഖാ വേദനാ; സാ ച ഖോ പടിച്ച, നോ അപ്പടിച്ച. കിം പടിച്ച? ഇമമേവ ഫസ്സം പടിച്ച...പേ॰... കായസ്സ ഭേദാ ഉദ്ധം ജീവിതപരിയാദാനാ ഇധേവ സബ്ബവേദയിതാനി അനഭിനന്ദിതാനി സീതീഭവിസ്സന്തീ'തി പജാനാതി''.

''സേയ്യഥാപി, ഭിക്ഖവേ, തേലഞ്ച പടിച്ച വട്ടിഞ്ച പടിച്ച തേലപ്പദീപോ ഝായേയ്യ , തസ്സേവ തേലസ്സ ച വട്ടിയാ ച പരിയാദാനാ അനാഹാരോ

നിബ്ബായേയ്യ; ഏവമേവ ഖോ, ഭിക്ഖവേ, ഭിക്ഖു കായപരിയന്തികം വേദനം വേദയമാനോ 'കായപരിയന്തികം വേദനം വേദയാമീ'തി പജാനാതി. ജീവിതപരിയന്തികം വേദനം വേദയമാനോ 'ജീവിതപരിയന്തികം വേദനം വേദയാമീ'തി പജാനാതി. 'കായസ്സ ഭേദാ ഉദ്ധം ജീവിതപരിയാദാനാ ഇധേവ സബ്ബവേദയിതാനി അനഭിനന്ദിതാനി സീതീഭവിസ്സന്തീ'തി പജാനാതീ''തി. അട്ഠമം.

൯. അനിച്ചസുത്തം

൨൧൭. ''തിസ്സോ ഇമാ, ഭിക്ഖവേ, വേദനാ അനിച്ചാ സങ്ഖതാ പടിച്ചസമുപ്പന്നാ ഖയധമ്മാ വയധമ്മാ വിരാഗധമ്മാ നിരോധധമ്മാ. കതമാ തിസ്സോ? സുഖാ വേദനാ, ദുക്ഖാ വേദനാ, അദുക്ഖമസുഖാ വേദനാ - ഇമാ ഖോ, ഭിക്ഖവേ, തിസ്സോ വേദനാ അനിച്ചാ സങ്ഖതാ പടിച്ചസമുപ്പന്നാ ഖയധമ്മാ വയധമ്മാ വിരാഗധമ്മാ നിരോധധമ്മാ''തി. നവമം.

൧൦. ഫസ്സമൂലകസുത്തം

൨൧൮. ''തിസ്സോ ഇമാ, ഭിക്ഖവേ, വേദനാ ഫസ്സജാ ഫസ്സമൂലകാ ഫസ്സനിദാനാ ഫസ്സപച്ചയാ. കതമാ തിസ്സോ? സുഖാ വേദനാ, ദുക്ഖാ വേദനാ, അദുക്ഖമസുഖാ വേദനാ. സുഖവേദനിയം, ഭിക്ഖവേ, ഫസ്സം പടിച്ച ഉപ്പജ്ജതി സുഖാ വേദനാ. തസ്സേവ സുഖവേദനിയസ്സ ഫസ്സസ്സ നിരോധാ, യം തജ്ജം വേദയിതം സുഖവേദനിയം ഫസ്സം പടിച്ച ഉപ്പന്നാ സുഖാ വേദനാ, സാ നിരുജ്ഝതി, സാ വൂപസമ്മതി. ദുക്ഖവേദനിയം, ഭിക്ഖവേ, ഫസ്സം പടിച്ച ഉപ്പജ്ജതി ദുക്ഖാ വേദനാ. തസ്സേവ ദുക്ഖവേദനിയസ്സ ഫസ്സസ്സ നിരോധാ, യം തജ്ജം വേദയിതം ദുക്ഖവേദനിയം ഫസ്സം പടിച്ച ഉപ്പന്നാ ദുക്ഖാ വേദനാ, സാ നിരുജ്ഝതി, സാ വൂപസമ്മതി. അദുക്ഖമസുഖവേദനിയം, ഭിക്ഖവേ, ഫസ്സം പടിച്ച ഉപ്പജ്ജതി അദുക്ഖമസുഖാ വേദനാ. തസ്സേവ അദുക്ഖമസുഖവേദനിയസ്സ ഫസ്സസ്സ നിരോധാ, യം തജ്ജം വേദയിതം അദുക്ഖമസുഖവേദനിയം ഫസ്സം പടിച്ച ഉപ്പന്നാ അദുക്ഖമസുഖാ വേദനാ, സാ നിരുജ്ഝതി, സാ വൂപസമ്മതി. സേയ്യഥാപി , ഭിക്ഖവേ, ദ്വിന്നം കട്ഠാനം സങ്ഘട്ടനസമോധാനാ [സങ്ഖത്താ തസ്സ സമോധാനാ (സ്യാ॰ കം॰) സങ്ഘത്താ തസ്സ സമോധാനാ (ക॰) സം॰ നി॰ ൨.൬൨ പസ്സിതബ്ബം] ഉസ്മാ ജായതി, തേജോ അഭിനിബ്ബത്തതി. തേസംയേവ കട്ഠാനം നാനാഭാവാ വിനിക്ഖേപാ, യാ തജ്ജാ ഉസ്മാ, സാ നിരുജ്ഝതി, സാ വൂപസമ്മതി. ഏവമേവ ഖോ, ഭിക്ഖവേ, ഇമാ തിസ്സോ വേദനാ ഫസ്സജാ ഫസ്സമൂലകാ ഫസ്സനിദാനാ ഫസ്സപച്ചയാ. തജ്ജം ഫസ്സം പടിച്ച തജ്ജാ വേദനാ ഉപ്പജ്ജന്തി. തജ്ജസ്സ ഫസ്സസ്സ നിരോധാ തജ്ജാ വേദനാ നിരുജ്ഝന്തീ''തി. ദസമം.

സഗാഥാവഗ്ഗോ പഠമോ .

തസ്സുദ്ദാനം -

സമാധി സുഖം പഹാനേന, പാതാലം ദട്ഠബ്ബേന ച;
സല്ലേന ചേവ ഗേലഞ്ഞാ, അനിച്ച ഫസ്സമൂലകാതി.

൨. രഹോഗതവഗ്ഗോ

൧. രഹോഗതസുത്തം

൨൫൯. അഥ ഖോ അഞ്ഞതരോ ഭിക്ഖു യേന ഭഗവാ തേനുപസങ്കമി; ഉപസങ്കമിത്വാ ഭഗവന്തം അഭിവാദേത്വാ ഏകമന്തം നിസീദി. ഏകമന്തം നിസിന്നോ ഖോ സോ ഭിക്ഖു ഭഗവന്തം ഏതദവോച - "ഇധ മയ്ഹം, ഭന്തേ, രഹോഗതസ്സ പടിസല്ലീനസ്സ ഏവം ചേതസോ പരിവിതക്കോ ഉദപാദി - 'തിസ്സോ വേദനാ വുത്താ ഭഗവതാ. സുഖാ വേദനാ, ദുക്ഖാ വേദനാ, അദുക്ഖമസുഖാ വേദനാ - ഇമാ തിസ്സോ വേദനാ വുത്താ ഭഗവതാ. വുത്തം ഖോ പനേതം ഭഗവതാ - 'യം കിഞ്ചി വേദയിതം തം ദുക്ഖസ്മി'ന്തി. കിം നു ഖോ ഏതം ഭഗവതാ സന്ധായ ഭാസിതം - 'യം കിഞ്ചി വേദയിതം തം ദുക്ഖസ്മി'"ന്തി?

"സാധു സാധു, ഭിക്ഖു! തിസ്സോ ഇമാ, ഭിക്ഖു, വേദനാ വുത്താ മയാ. സുഖാ വേദനാ, ദുക്ഖാ വേദനാ, അദുക്ഖമസുഖാ വേദനാ - ഇമാ തിസ്സോ വേദനാ വുത്താ മയാ. വുത്തം ഖോ പനേതം, ഭിക്ഖു, മയാ - 'യം കിഞ്ചി വേദയിതം, തം ദുക്ഖസ്മി'ന്തി. തം ഖോ പനേതം, ഭിക്ഖു, മയാ സങ്ഖാരാനംയേവ അനിച്ചതം സന്ധായ ഭാസിതം - 'യം കിഞ്ചി വേദയിതം തം ദുക്ഖസ്മി'ന്തി . തം ഖോ പനേതം, ഭിക്ഖു, മയാ സങ്ഖാരാനംയേവ ഖയധമ്മതം...പേ०... വയധമ്മതം...പേ०... വിരാഗധമ്മതം ...പേ०... നിരോധധമ്മതം... പേ०... വിപരിണാമധമ്മതം സന്ധായ ഭാസിതം - 'യം കിഞ്ചി വേദയിതം തം ദുക്ഖസ്മി'ന്തി. അഥ ഖോ പന, ഭിക്ഖു, മയാ അനുപുബ്ബസങ്ഖാരാനം നിരോധോ അക്ഖാതോ. പഠമം ഝാനം സമാപന്നസ്സ വാചാ നിരുദ്ധാ ഹോതി. ദുതിയം ഝാനം സമാപന്നസ്സ വിതക്കവിചാരാ നിരുദ്ധാ ഹോന്തി. തതിയം ഝാനം സമാപന്നസ്സ പീതി നിരുദ്ധാ ഹോതി. ചതുത്ഥം ഝാനം സമാപന്നസ്സ അസ്സാസപസ്സാസാ നിരുദ്ധാ ഹോന്തി. ആകാസാനഞ്ചായതനം സമാപന്നസ്സ രൂപസഞ്ഞാ നിരുദ്ധാ ഹോതി. വിഞ്ഞാണഞ്ചായതനം സമാപന്നസ്സ ആകാസാനഞ്ചായതനസഞ്ഞാ നിരുദ്ധാ ഹോതി. ആകിഞ്ചഞ്ഞായതനം സമാപന്നസ്സ വിഞ്ഞാണഞ്ചായതനസഞ്ഞാ നിരുദ്ധാ ഹോതി. നേവസഞ്ഞാനാസഞ്ഞായതനം സമാപന്നസ്സ ആകിഞ്ചഞ്ഞായതനസഞ്ഞാ നിരുദ്ധാ ഹോതി. സഞ്ഞാവേദയിതനിരോധം സമാപന്നസ്സ സഞ്ഞാ ച വേദനാ ച നിരുദ്ധാ ഹോന്തി. ഖീണാസവസ്സ ഭിക്ഖുനോ രാഗോ നിരുദ്ധോ ഹോതി, ദോസോ നിരുദ്ധോ ഹോതി, മോഹോ നിരുദ്ധോ ഹോതി. അഥ ഖോ, ഭിക്ഖു, മയാ അനുപുബ്ബസങ്ഖാരാനം വൂപസമോ അക്ഖാതോ. പഠമം ഝാനം സമാപന്നസ്സ വാചാ വൂപസന്താ ഹോതി. ദുതിയം ഝാനം സമാപന്നസ്സ വിതക്കവിചാരാ വൂപസന്താ ഹോന്തി...പേ०... സഞ്ഞാവേദയിതനിരോധം സമാപന്നസ്സ സഞ്ഞാ ച വേദനാ ച വൂപസന്താ ഹോന്തി. ഖീണാസവസ്സ ഭിക്ഖുനോ രാഗോ വൂപസന്തോ ഹോതി, ദോസോ വൂപസന്തോ ഹോതി, മോഹോ വൂപസന്തോ ഹോതി. ഛയിമാ, ഭിക്ഖു, പസ്സദ്ധിയോ. പഠമം ഝാനം സമാപന്നസ്സ വാചാ പടിപ്പസ്സദ്ധാ ഹോതി. ദുതിയം ഝാനം സമാപന്നസ്സ വിതക്കവിചാരാ പടിപ്പസ്സദ്ധാ ഹോന്തി. തതിയം ഝാനം സമാപന്നസ്സ പീതി പടിപ്പസ്സദ്ധാ ഹോതി. ചതുത്ഥം ഝാനം സമാപന്നസ്സ അസ്സാസപസ്സാസാ പടിപ്പസ്സദ്ധാ ഹോന്തി . സഞ്ഞാവേദയിതനിരോധം സമാപന്നസ്സ സഞ്ഞാ ച വേദനാ ച പടിപ്പസ്സദ്ധാ ഹോന്തി. ഖീണാസവസ്സ ഭിക്ഖുനോ രാഗോ പടിപ്പസ്സദ്ധോ ഹോതി, ദോസോ പടിപ്പസ്സദ്ധോ ഹോതി, മോഹോ പടിപ്പസ്സദ്ധോ ഹോതീ"തി. പഠമം.

൨. പഠമആകാസസുത്തം

൨൬൫. ''സേയ്യഥാപി, ഭിക്ഖവേ, ആകാസേ വിവിധാ വാതാ വായന്തി. പുരത്ഥിമാപി വാതാ വായന്തി, പച്ഛിമാപി വാതാ വായന്തി, ഉത്തരാപി വാതാ വായന്തി, ദക്ഖിണാപി വാതാ വായന്തി, സരജാപി വാതാ വായന്തി, അരജാപി വാതാ വായന്തി, സീതാപി വാതാ വായന്തി, ഉണ്ഹാപി വാതാ വായന്തി, പരിത്താപി വാതാ വായന്തി, അധിമത്താപി വാതാ വായന്തി. ഏവമേവ ഖോ, ഭിക്ഖവേ, ഇമസ്മിം കായസ്മിം വിവിധാ വേദനാ ഉപ്പജ്ജന്തി, സുഖാപി വേദനാ ഉപ്പജ്ജതി, ദുക്ഖാപി വേദനാ ഉപ്പജ്ജതി, അദുക്ഖമസുഖാപി വേദനാ ഉപ്പജ്ജതീ''തി.

''യഥാപി വാതാ ആകാസേ, വായന്തി വിവിധാ പുഥൂ;
പുരത്ഥിമാ പച്ഛിമാ ചാപി, ഉത്തരാ അഥ ദക്ഖിണാ.

''സരജാ അരജാ ചപി, സീതാ ഉണ്ഹാ ച ഏകദാ;
അധിമത്താ പരിത്താ ച, പുഥൂ വായന്തി മാലുതാ.

''തഥേവിമസ്മിം കായസ്മിം, സമുപ്പജ്ജന്തി വേദനാ;
സുഖദുക്ഖസമുപ്പത്തി, അദുക്ഖമസുഖാ ച യാ.

''യതോ ച ഭിക്ഖു ആതാപീ, സമ്പജഞ്ഞം ന രിഞ്ചതി [സമ്പജാനോ നിരൂപധി (ക॰)];
തതോ സോ വേദനാ സബ്ബാ, പരിജാനാതി പണ്ഡിതോ.

''സോ വേദനാ പരിഞ്ഞായ, ദിട്ഠേ ധമ്മേ അനാസവോ;
കായസ്സ ഭേദാ ധമ്മട്ഠോ, സങ്ഖ്യം നോപേതി വേദഗൂ''തി. ദുതിയം;

൩. ദുതിയആകാസസുത്തം

൨൬൬. ''സേയ്യഥാപി , ഭിക്ഖവേ, ആകാസേ വിവിധാ വാതാ വായന്തി. പുരത്ഥിമാപി വാതാ വായന്തി...പേ॰... അധിമത്താപി വാതാ വായന്തി. ഏവമേവ ഖോ, ഭിക്ഖവേ, ഇമസ്മിം കായസ്മിം വിവിധാ വേദനാ ഉപ്പജ്ജന്തി, സുഖാപി വേദനാ ഉപ്പജ്ജതി, ദുക്ഖാപി വേദനാ ഉപ്പജ്ജതി, അദുക്ഖമസുഖാപി വേദനാ ഉപ്പജ്ജതീ''തി. തതിയം.

൪. അഗാരസുത്തം

൨൬൭. ''സേയ്യഥാപി, ഭിക്ഖവേ, ആഗന്തുകാഗാരം. തത്ഥ പുരത്ഥിമായപി ദിസായ ആഗന്ത്വാ വാസം കപ്പേന്തി, പച്ഛിമായപി ദിസായ ആഗന്ത്വാ വാസം കപ്പേന്തി, ഉത്തരായപി ദിസായ ആഗന്ത്വാ വാസം കപ്പേന്തി, ദക്ഖിണായപി ദിസായ ആഗന്ത്വാ വാസം കപ്പേന്തി. ഖത്തിയാപി ആഗന്ത്വാ വാസം കപ്പേന്തി, ബ്രാഹ്മണാപി ആഗന്ത്വാ വാസം കപ്പേന്തി, വേസ്സാപി ആഗന്ത്വാ വാസം കപ്പേന്തി, സുദ്ദാപി ആഗന്ത്വാ വാസം കപ്പേന്തി. ഏവമേവ ഖോ, ഭിക്ഖവേ, ഇമസ്മിം കായസ്മിം വിവിധാ വേദനാ ഉപ്പജ്ജന്തി. സുഖാപി വേദനാ ഉപ്പജ്ജതി, ദുക്ഖാപി വേദനാ ഉപ്പജ്ജതി, അദുക്ഖമസുഖാപി വേദനാ ഉപ്പജ്ജതി. സാമിസാപി സുഖാ വേദനാ ഉപ്പജ്ജതി, സാമിസാപി ദുക്ഖാ വേദനാ ഉപ്പജ്ജതി, സാമിസാപി അദുക്ഖമസുഖാ വേദനാ ഉപ്പജ്ജതി.

നിരാമിസാപി സുഖാ വേദനാ ഉപ്പജ്ജതി, നിരാമിസാപി ദുക്ഖാ വേദനാ ഉപ്പജ്ജതി, നിരാമിസാപി അദുക്ഖമസുഖാ വേദനാ ഉപ്പജ്ജതീ''തി. ചതുത്ഥം.

൫. പഠമആനന്ദസുത്തം

൨൬൩. അഥ ഖോ ആയസ്മാ ആനന്ദോ യേന ഭഗവാ തേനുപസങ്കമി; ഉപസങ്കമിത്വാ ഏകമന്തം നിസീദി , ഏകമന്തം നിസിന്നോ ഖോ ആയസ്മാ ആനന്ദോ ഭഗവന്തം ഏതദവോച - ''കതമാ നു ഖോ, ഭന്തേ, വേദനാ, കതമോ വേദനാസമുദയോ, കതമോ വേദനാനിരോധോ, കതമാ വേദനാനിരോധഗാമിനീ പടിപദാ? കോ വേദനായ അസ്സാദോ, കോ ആദീനവോ, കിം നിസ്സരണന്തി? തിസ്സോ ഇമാ, ആനന്ദ, വേദനാ - സുഖാ വേദനാ, ദുക്ഖാ വേദനാ, അദുക്ഖമസുഖാ വേദനാ - ഇമാ വുച്ചന്തി, ആനന്ദ, വേദനാ. ഫസ്സസമുദയാ വേദനാസമുദയോ; ഫസ്സനിരോധാ വേദനാനിരോധോ. അയമേവ അരിയോ അട്ഠങ്ഗികോ മഗ്ഗോ വേദനാനിരോധഗാമിനീ പടിപദാ, സേയ്യഥിദം - സമ്മാദിട്ഠി...പേ... സമ്മാസമാധി. യം വേദനം പടിച്ച ഉപ്പജ്ജതി സുഖം സോമനസ്സം, അയം വേദനായ അസ്സാദോ. യാ വേദനാ അനിച്ചാ ദുക്ഖാ വിപരിണാമധമ്മാ, അയം വേദനായ ആദീനവോ. യോ വേദനായ ഛന്ദരാഗവിനയോ ഛന്ദരാഗപ്പഹാനം, ഇദം വേദനായ നിസ്സരണം. അഥ ഖോ പനാനന്ദ, മയാ അനുപുബ്ബസങ്ഖാരാനം നിരോധോ അക്ഖാതോ. പഠമം ഝാനം സമാപന്നസ്സ വാചാ നിരുദ്ധാ ഹോതി...പേ... സഞ്ഞാവേദയിതനിരോധം സമാപന്നസ്സ സഞ്ഞാ ച വേദനാ ച നിരുദ്ധാ ഹോന്തി. ഖീണാസവസ്സ ഭിക്ഖുനോ രാഗോ നിരുദ്ധോ ഹോതി, ദോസോ നിരുദ്ധോ ഹോതി, മോഹോ നിരുദ്ധോ ഹോതി. അഥ ഖോ പനാനന്ദ, മയാ അനുപുബ്ബസങ്ഖാരാനം വൂപസമോ അക്ഖാതോ. പഠമം ഝാനം സമാപന്നസ്സ വാചാ വൂപസന്താ ഹോതി...പേ... സഞ്ഞാവേദയിതനിരോധം സമാപന്നസ്സ സഞ്ഞാ ച വേദനാ ച വൂപസന്താ ഹോന്തി. ഖീണാസവസ്സ ഭിക്ഖുനോ രാഗോ വൂപസന്തോ ഹോതി, ദോസോ വൂപസന്തോ ഹോതി, മോഹോ വൂപസന്തോ ഹോതി. അഥ ഖോ പനാനന്ദ, മയാ അനുപുബ്ബസങ്ഖാരാനം പടിപ്പസ്സദ്ധി അക്ഖാതാ. പഠമം ഝാനം സമാപന്നസ്സ വാചാ പടിപ്പസ്സദ്ധാ ഹോതി...പേ... ആകാസാനഞ്ചായതനം സമാപന്നസ്സ രൂപസഞ്ഞാ പടിപ്പസ്സദ്ധാ ഹോതി. വിഞ്ഞാണഞ്ചായതനം സമാപന്നസ്സ ആകാസാനഞ്ചായതനസഞ്ഞാ പടിപ്പസ്സദ്ധാ ഹോതി. ആകിഞ്ചഞ്ഞായതനം സമാപന്നസ്സ വിഞ്ഞാണഞ്ചായതനസഞ്ഞാ പടിപ്പസ്സദ്ധാ ഹോതി. നേവസഞ്ഞാനാസഞ്ഞായതനം സമാപന്നസ്സ ആകിഞ്ചഞ്ഞായതനസഞ്ഞാ പടിപ്പസ്സദ്ധാ ഹോതി. സഞ്ഞാവേദയിതനിരോധം സമാപന്നസ്സ സഞ്ഞാ ച വേദനാ ച പടിപ്പസ്സദ്ധാ ഹോന്തി. ഖീണാസവസ്സ ഭിക്ഖുനോ രാഗോ പടിപ്പസ്സദ്ധോ ഹോതി, ദോസോ പടിപ്പസ്സദ്ധോ ഹോതി, മോഹോ പടിപ്പസ്സദ്ധോ ഹോതീ''തി. പഞ്ചമം.

൬. ദുതിയആനന്ദസുത്തം

൨൬൪. അഥ ഖോ ആയസ്മാ ആനന്ദോ യേന ഭഗവാ തേനുപസങ്കമി; ഉപസങ്കമിത്വാ ഭഗവന്തം അഭിവാദേത്വാ ഏകമന്തം നിസീദി. ഏകമന്തം നിസിന്നം ഖോ ആയസ്മന്തം ആനന്ദം ഭഗവാ ഏതദവോച - ''കതമാ നു ഖോ, ആനന്ദ, വേദനാ, കതമോ വേദനാസമുദയോ, കതമോ വേദനാനിരോധോ , കതമാ വേദനാനിരോധഗാമിനീ പടിപദാ? കോ വേദനായ അസ്സാദോ, കോ ആദീനവോ, കിം നിസ്സരണ''ന്തി? ''ഭഗവംമൂലകാ നോ, ഭന്തേ, ധമ്മാ

ഭഗവന്നേത്തികാ ഭഗവമ്പടിസരണാ. സാധു, ഭന്തേ, ഭഗവന്തഞ്ഞേവ പടിഭാതു ഏതസ്സ ഭാസിതസ്സ അത്ഥോ. ഭഗവതോ സുത്വാ ഭിക്ഖൂ ധാരേസ്സന്തീ''തി. ''തേന ഹി, ആനന്ദ, സുണോഹി, സാധുകം മനസി കരോഹി; ഭാസിസ്സാമീ''തി. ''ഏവം, ഭന്തേ''തി ഖോ ആയസ്മാ ആനന്ദോ ഭഗവതോ പച്ചസ്സോസി. ഭഗവാ ഏതദവോച - ''തിസ്സോ ഇമാ, ആനന്ദ, വേദനാ - സുഖാ വേദനാ, ദുക്ഖാ വേദനാ, അദുക്ഖമസുഖാ വേദനാ - ഇമാ വുച്ചന്തി, ആനന്ദ, വേദനാ...പേ॰... ഫസ്സസമുദയാ...പേ॰... ഖീണാസവസ്സ ഭിക്ഖുനോ രാഗോ പടിപ്പസ്സദ്ധോ ഹോതി, ദോസോ പടിപ്പസ്സദ്ധോ ഹോതി, മോഹോ പടിപ്പസ്സദ്ധോ ഹോതീ''തി. ഛട്ഠം.

൭. പഠമസമ്ബഹുലസുത്തം

൨൬൫. അഥ ഖോ സമ്ബഹുലാ ഭിക്ഖൂ യേന ഭഗവാ തേനുപസങ്കമിംസു; ഉപസങ്കമിത്വാ ഭഗവന്തം അഭിവാദേത്വാ ഏകമന്തം നിസീദിംസു. ഏകമന്തം നിസിന്നാ ഖോ തേ ഭിക്ഖൂ ഭഗവന്തം ഏതദവോചും - ''കതമാ നു ഖോ, ഭന്തേ, വേദനാ, കതമോ വേദനാസമുദയോ, കതമോ വേദനാനിരോധോ, കതമാ വേദനാനിരോധഗാമിനീ പടിപദാ? കോ വേദനായ അസ്സാദോ, കോ ആദീനവോ, കിം നിസ്സരണ''ന്തി? ''തിസ്സോ ഇമാ, ഭിക്ഖവേ, വേദനാ - സുഖാ വേദനാ, ദുക്ഖാ വേദനാ, അദുക്ഖമസുഖാ വേദനാ - ഇമാ വുച്ചന്തി, ഭിക്ഖവേ, വേദനാ. ഫസ്സസമുദയാ വേദനാസമുദയോ; ഫസ്സനിരോധാ വേദനാനിരോധോ. അയമേവ അരിയോ അട്ഠങ്ഗികോ മഗ്ഗോ വേദനാനിരോധഗാമിനീ പടിപദാ, സേയ്യഥിദം - സമ്മാദിട്ഠി...പേ॰... സമ്മാസമാധി. യം വേദനം പടിച്ച ഉപ്പജ്ജതി സുഖം സോമനസ്സം, അയം വേദനായ അസ്സാദോ. യാ വേദനാ അനിച്ചാ ദുക്ഖാ വിപരിണാമധമ്മാ, അയം വേദനായ ആദീനവോ. യോ വേദനായ ഛന്ദരാഗവിനയോ ഛന്ദരാഗപ്പഹാനം, ഇദം വേദനായ നിസ്സരണം.

''അഥ ഖോ പന, ഭിക്ഖവേ, മയാ അനുപുബ്ബസങ്ഖാരാനം നിരോധോ അക്ഖാതോ. പഠമം ഝാനം സമാപന്നസ്സ വാചാ നിരുദ്ധാ ഹോതി...പേ॰... ഖീണാസവസ്സ ഭിക്ഖുനോ രാഗോ നിരുദ്ധോ ഹോതി, ദോസോ നിരുദ്ധോ ഹോതി, മോഹോ നിരുദ്ധോ ഹോതി. അഥ ഖോ പന, ഭിക്ഖവേ, മയാ അനുപുബ്ബസങ്ഖാരാനം വൂപസമോ അക്ഖാതോ. പഠമം ഝാനം സമാപന്നസ്സ വാചാ വൂപസന്താ ഹോതി...പേ॰... ഖീണാസവസ്സ ഭിക്ഖുനോ രാഗോ വൂപസന്തോ ഹോതി, ദോസോ വൂപസന്തോ ഹോതി, മോഹോ വൂപസന്തോ ഹോതി. ഛയിമാ, ഭിക്ഖവേ, പസ്സദ്ധിയോ. പഠമം ഝാനം സമാപന്നസ്സ വാചാ പടിപ്പസ്സദ്ധാ ഹോതി. ദുതിയം ഝാനം സമാപന്നസ്സ വിതക്കവിചാരാ പടിപ്പസ്സദ്ധാ ഹോന്തി. തതിയം ഝാനം സമാപന്നസ്സ പീതി പടിപ്പസ്സദ്ധാ ഹോതി. ചതുത്ഥം ഝാനം സമാപന്നസ്സ അസ്സാസപസ്സാസാ പടിപ്പസ്സദ്ധാ ഹോന്തി. സഞ്ഞാവേദയിതനിരോധം സമാപന്നസ്സ സഞ്ഞാ ച വേദനാ ച പടിപ്പസ്സദ്ധാ ഹോന്തി. ഖീണാസവസ്സ ഭിക്ഖുനോ രാഗോ പടിപ്പസ്സദ്ധോ ഹോതി, ദോസോ പടിപ്പസ്സദ്ധോ ഹോതി, മോഹോ പടിപ്പസ്സദ്ധോ ഹോതീ''തി. സത്തമം.

൮. ദുതിയസമ്ബഹുലസുത്തം

൨൬൬. അഥ ഖോ സമ്ബഹുലാ ഭിക്ഖൂ യേന ഭഗവാ തേനുപസങ്കമിംസു...പേ॰... ഏകമന്തം നിസിന്നാ ഖോ തേ ഭിക്ഖൂ ഭഗവാ ഏതദവോച - ''കതമാ നു ഖോ, ഭിക്ഖവേ, വേദനാ, കതമോ വേദനാസമുദയോ, കതമോ വേദനാനിരോധോ, കതമാ വേദനാനിരോധഗാമിനീ പടിപദാ? കോ വേദനായ

അസ്സാദോ, കോ ആദീനവോ, കിം നിസ്സരണ''ന്തി? ''ഭഗവംമൂലകാ നോ, ഭന്തേ, ധമ്മാ…പേ॰…'' ''തിസ്സോ ഇമാ, ഭിക്ഖവേ, വേദനാ - സുഖാ വേദനാ, ദുക്ഖാ വേദനാ, അദുക്ഖമസുഖാ വേദനാ - ഇമാ വുച്ചന്തി, ഭിക്ഖവേ, വേദനാ…പേ॰… ഫസ്സസമുദയാ…പേ॰…. (യഥാ പുരിമസുത്തന്തേ, തഥാ വിത്ഥാരേതബ്ബോ.) അട്ഠമം.

൯. പഞ്ചകങ്ഗസുത്തം

൨൬൭. അഥ ഖോ പഞ്ചകങ്ഗോ ഥപതി യേനായസ്മാ ഉദായീ തേനുപസങ്കമി; ഉപസങ്കമിത്വാ ആയസ്മന്തം ഉദായിം അഭിവാദേത്വാ ഏകമന്തം നിസീദി. ഏകമന്തം നിസിന്നോ ഖോ പഞ്ചകങ്ഗോ ഥപതി ആയസ്മന്തം ഉദായിം ഏതദവോച - ''കതി നു ഖോ, ഭന്തേ ഉദായി, വേദനാ വുത്താ ഭഗവതാ''തി? ''തിസ്സോ ഖോ, ഥപതി, വേദനാ വുത്താ ഭഗവതാ. സുഖാ വേദനാ, ദുക്ഖാ വേദനാ, അദുക്ഖമസുഖാ വേദനാ - ഇമാ ഖോ, ഥപതി, തിസ്സോ വേദനാ വുത്താ ഭഗവതാ''തി. ഏവം വുത്തേ, പഞ്ചകങ്ഗോ ഥപതി ആയസ്മന്തം ഉദായിം ഏതദവോച - ''ന ഖോ, ഭന്തേ ഉദായി, തിസ്സോ വേദനാ വുത്താ ഭഗവതാ. ദ്വേ വേദനാ വുത്താ ഭഗവതാ - സുഖാ വേദനാ, ദുക്ഖാ വേദനാ. യായം, ഭന്തേ, അദുക്ഖമസുഖാ വേദനാ, സന്തസ്മിം ഏസാ പണീതേ സുഖേ വുത്താ ഭഗവതാ''തി. ദുതിയമ്പി ഖോ ആയസ്മാ ഉദായീ പഞ്ചകങ്ഗം ഥപതിം ഏതദവോച - ''ന ഖോ, ഥപതി, ദ്വേ വേദനാ വുത്താ ഭഗവതാ. തിസ്സോ വേദനാ വുത്താ ഭഗവതാ. സുഖാ വേദനാ, ദുക്ഖാ വേദനാ, അദുക്ഖമസുഖാ വേദനാ - ഇമാ തിസ്സോ വേദനാ വുത്താ ഭഗവതാ''തി. ദുതിയമ്പി ഖോ പഞ്ചകങ്ഗോ ഥപതി ആയസ്മന്തം ഉദായിം ഏതദവോച - ''ന ഖോ, ഭന്തേ ഉദായി, തിസ്സോ വേദനാ വുത്താ ഭഗവതാ. ദ്വേ വേദനാ വുത്താ ഭഗവതാ - സുഖാ വേദനാ, ദുക്ഖാ വേദനാ. യായം, ഭന്തേ, അദുക്ഖമസുഖാ വേദനാ, സന്തസ്മിം ഏസാ പണീതേ സുഖേ വുത്താ ഭഗവതാ''തി. തതിയമ്പി ഖോ ആയസ്മാ ഉദായീ പഞ്ചകങ്ഗം ഥപതിം ഏതദവോച - ''ന ഖോ, ഥപതി, ദ്വേ വേദനാ വുത്താ ഭഗവതാ. തിസ്സോ വേദനാ വുത്താ ഭഗവതാ. സുഖാ വേദനാ, ദുക്ഖാ വേദനാ, അദുക്ഖമസുഖാ വേദനാ - ഇമാ തിസ്സോ വേദനാ വുത്താ ഭഗവതാ''തി. തതിയമ്പി ഖോ പഞ്ചകങ്ഗോ ഥപതി ആയസ്മന്തം ഉദായിം ഏതദവോച - ''ന ഖോ, ഭന്തേ ഉദായി, തിസ്സോ വേദനാ വുത്താ ഭഗവതാ. ദ്വേ വേദനാ വുത്താ ഭഗവതാ - സുഖാ വേദനാ, ദുക്ഖാ വേദനാ. യായം, ഭന്തേ, അദുക്ഖമസുഖാ വേദനാ, സന്തസ്മിം ഏസാ പണീതേ സുഖേ വുത്താ ഭഗവതാ''തി. നേവ സക്ഖി ആയസ്മാ ഉദായീ പഞ്ചകങ്ഗം ഥപതിം സഞ്ഞാപേതും, ന പനാസക്ഖി പഞ്ചകങ്ഗോ ഥപതി ആയസ്മന്തം ഉദായിം സഞ്ഞാപേതും. അസ്സോസി ഖോ ആയസ്മാ ആനന്ദോ ആയസ്മതോ ഉദായിസ്സ പഞ്ചകങ്ഗേന ഥപതിനാ സദ്ധിം ഇമം കഥാസല്ലാപം.

അഥ ഖോ ആയസ്മാ ആനന്ദോ യേന ഭഗവാ തേനുപസങ്കമി; ഉപസങ്കമിത്വാ ഏകമന്തം നിസീദി. ഏകമന്തം നിസിന്നോ ഖോ ആയസ്മാ ആനന്ദോ യാവതകോ ആയസ്മതോ ഉദായിസ്സ പഞ്ചകങ്ഗേന ഥപതിനാ സദ്ധിം അഹോസി കഥാസല്ലാപോ തം സബ്ബം ഭഗവതോ ആരോചേസി.

''സന്തമേവ, ആനന്ദ, പരിയായം പഞ്ചകങ്ഗോ ഥപതി ഉദായിസ്സ ഭിക്ഖുനോ നാബ്ഭനുമോദി; സന്തഞ്ച പനാനന്ദ, പരിയായം ഉദായീ ഭിക്ഖു പഞ്ചകങ്ഗസ്സ ഥപതിനോ നാബ്ഭനുമോദി. ദ്വേപി മയാ, ആനന്ദ, വേദനാ വുത്താ പരിയായേന. തിസ്സോപി മയാ വേദനാ വുത്താ പരിയായേന. പഞ്ചപി മയാ

വേദനാ വുത്താ പരിയായേന. ഛപി മയാ വേദനാ വുത്താ പരിയായേന. അട്ഠാരസാപി മയാ വേദനാ വുത്താ പരിയായേന. ഛത്തിംസാപി മയാ വേദനാ വുത്താ പരിയായേന. അട്ഠസതമ്പ്പി മയാ വേദനാ വുത്താ പരിയായേന. ഏവം പരിയായദേസിതോ ഖോ, ആനന്ദ, മയാ ധമ്മോ. ഏവം പരിയായദേസിതേ ഖോ, ആനന്ദ, മയാ ധമ്മേ യേ അഞ്ഞമഞ്ഞസ്സ സുഭാസിതം സുലപിതം, ന സമനുമഞ്ഞിസ്സന്തി, ന സമനുജാനിസ്സന്തി, ന സമനുമോദിസ്സന്തി, തേസം ഏതം പാടികങ്ഖം - ഭണ്ഡനജാതാ കലഹജാതാ വിവാദാപന്നാ അഞ്ഞമഞ്ഞം മുഖസത്തീഹി വിതുദന്താ വിഹരിസ്സന്തീതി [വിഹരിസ്സന്തി (സീ॰ പീ॰ ക॰)]. ഏവം പരിയായദേസിതോ ഖോ, ആനന്ദ, മയാ ധമ്മോ. ഏവം പരിയായദേസിതേ ഖോ, ആനന്ദ, മയാ ധമ്മേ യേ അഞ്ഞമഞ്ഞസ്സ സുഭാസിതം സുലപിതം സമനുമഞ്ഞിസ്സന്തി സമനുജാനിസ്സന്തി സമനുമോദിസ്സന്തി, തേസം ഏതം പാടികങ്ഖം - സമഗ്ഗാ സമ്മോദമാനാ അവിവദമാനാ ഖീരോദകീഭൂതാ അഞ്ഞമഞ്ഞം പിയചക്ഖൂഹി സമ്പസ്സന്താ വിഹരിസ്സന്തീ''തി.

''പഞ്ചിമേ, ആനന്ദ, കാമഗുണാ. കതമേ പഞ്ച? ചക്ഖുവിഞ്ഞേയ്യാ രൂപാ ഇട്ഠാ കന്താ മനാപാ പിയരൂപാ കാമൂപസംഹിതാ രജനീയാ...പേ॰... കായവിഞ്ഞേയ്യാ ഫോട്ഠബ്ബാ ഇട്ഠാ കന്താ മനാപാ പിയരൂപാ കാമൂപസംഹിതാ രജനീയാ. ഇമേ ഖോ, ആനന്ദ, പഞ്ച കാമഗുണാ . യം ഖോ, ആനന്ദ , ഇമേ പഞ്ച കാമഗുണേ പടിച്ച ഉപ്പജ്ജതി സുഖം സോമനസ്സം - ഇദം വുച്ചതി കാമസുഖം. യേ ഖോ, ആനന്ദ, ഏവം വദേയ്യും - 'ഏതംപരമം സന്തം സുഖം സോമനസ്സം പടിസംവേദേന്തീ'തി - ഇദം നേസാഹം നാനുജാനാമി. തം കിസ്സ ഹേതു? അത്ഥാനന്ദ, ഏതമ്ഹാ സുഖാ അഞ്ഞം സുഖം അഭിക്കന്തതരഞ്ച പണീതതരഞ്ച.

''കതമഞ്ചാനന്ദ, ഏതമ്ഹാ സുഖാ അഞ്ഞം സുഖം അഭിക്കന്തതരഞ്ച പണീതതരഞ്ച? ഇധാനന്ദ, ഭിക്ഖു വിവിച്ചേവ കാമേഹി വിവിച്ച അകുസലേഹി ധമ്മേഹി സവിതക്കം സവിചാരം വിവേകജം പീതിസുഖം പഠമം ഝാനം ഉപസമ്പജ്ജ വിഹരതി. ഇദം ഖോ, ആനന്ദ, ഏതമ്ഹാ സുഖാ അഞ്ഞം സുഖം അഭിക്കന്തതരഞ്ച പണീതതരഞ്ച. യേ ഖോ, ആനന്ദ, ഏവം വദേയ്യും - 'ഏതംപരമം സന്തം സുഖം സോമനസ്സം പടിസംവേദേന്തീ'തി - ഇദം നേസാഹം നാനുജാനാമി. തം കിസ്സ ഹേതു? അത്ഥാനന്ദ, ഏതമ്ഹാ സുഖാ അഞ്ഞം സുഖം അഭിക്കന്തതരഞ്ച പണീതതരഞ്ച.

''കതമഞ്ചാനന്ദ, ഏതമ്ഹാ സുഖാ അഞ്ഞം സുഖം അഭിക്കന്തതരഞ്ച പണീതതരഞ്ച? ഇധാനന്ദ, ഭിക്ഖു, വിതക്കവിചാരാനം വൂപസമാ അജ്ഝത്തം സമ്പസാദനം ചേതസോ ഏകോദിഭാവം അവിതക്കം അവിചാരം സമാധിജം പീതിസുഖം ദുതിയം ഝാനം ഉപസമ്പജ്ജ വിഹരതി. ഇദം ഖോ, ആനന്ദ, ഏതമ്ഹാ സുഖാ അഞ്ഞം സുഖം അഭിക്കന്തതരഞ്ച പണീതതരഞ്ച. യേ ഖോ, ആനന്ദ, ഏവം വദേയ്യും - 'ഏതംപരമം സന്തം സുഖം സോമനസ്സം പടിസംവേദേന്തീ'തി - ഇദം നേസാഹം നാനുജാനാമി. തം കിസ്സ ഹേതു? അത്ഥാനന്ദ, ഏതമ്ഹാ സുഖാ അഞ്ഞം സുഖം അഭിക്കന്തതരഞ്ച പണീതതരഞ്ച.

''കതമഞ്ചാനന്ദ, ഏതമ്ഹാ സുഖാ അഞ്ഞം സുഖം അഭിക്കന്തതരഞ്ച പണീതതരഞ്ച? ഇധാനന്ദ, ഭിക്ഖു പീതിയാ ച വിരാഗാ ഉപേക്ഖകോ ച വിഹരതി സതോ ച സമ്പജാനോ, സുഖഞ്ച കായേന പടിസംവേദേതി, യം തം അരിയാ ആചിക്ഖന്തി - 'ഉപേക്ഖകോ സതിമാ സുഖവിഹാരീ'തി തതിയം

ഝാനം ഉപസമ്പജ്ജ വിഹരതി. ഇദം ഖോ, ആനന്ദ, ഏതമ്ഹാ സുഖാ അഞ്ഞം സുഖം അഭിക്കന്തതരഞ്ച പണീതതരഞ്ച. യേ ഖോ, ആനന്ദ, ഏവം വദേയ്യും - 'ഏതംപരമം സന്തം സുഖം സോമനസ്സം പടിസംവേദേന്തീ'തി - ഇദം നേസാഹം നാനുജാനാമി. തം കിസ്സ ഹേതു? അത്ഥാനന്ദ, ഏതമ്ഹാ സുഖാ അഞ്ഞം സുഖം അഭിക്കന്തതരഞ്ച പണീതതരഞ്ച.

"കതമഞ്ചാനന്ദ, ഏതമ്ഹാ സുഖാ അഞ്ഞം സുഖം അഭിക്കന്തതരഞ്ച പണീതതരഞ്ച? ഇധാനന്ദ , ഭിക്ഖു സുഖസ്സ ച പഹാനാ ദുക്ഖസ്സ ച പഹാനാ പുബ്ബേവ സോമനസ്സദോമനസ്സാനം അത്ഥങ്ഗമാ അദുക്ഖമസുഖം ഉപേക്ഖാസതിപാരിസുദ്ധിം ചതുത്ഥം ഝാനം ഉപസമ്പജ്ജ വിഹരതി. ഇദം ഖോ, ആനന്ദ, ഏതമ്ഹാ സുഖാ അഞ്ഞം സുഖം അഭിക്കന്തതരഞ്ച പണീതതരഞ്ച. യേ ഖോ, ആനന്ദ, ഏവം വദേയ്യും - 'ഏതംപരമം സന്തം സുഖം സോമനസ്സം പടിസംവേദേന്തീ'തി - ഇദം നേസാഹം നാനുജാനാമി . തം കിസ്സ ഹേതു? അത്ഥാനന്ദ, ഏതമ്ഹാ സുഖാ അഞ്ഞം സുഖം അഭിക്കന്തതരഞ്ച പണീതതരഞ്ച.

"കതമഞ്ചാനന്ദ , ഏതമ്ഹാ സുഖാ അഞ്ഞം സുഖം അഭിക്കന്തതരഞ്ച പണീതതരഞ്ച? ഇധാനന്ദ, ഭിക്ഖു സബ്ബസോ രൂപസഞ്ഞാനം സമതിക്കമാ, പടിഘസഞ്ഞാനം അത്ഥങ്ഗമാ, നാനത്തസഞ്ഞാനം അമനസികാരാ, 'അനന്തോ ആകാസോ'തി ആകാസാനഞ്ചായതനം ഉപസമ്പജ്ജ വിഹരതി. ഇദം ഖോ, ആനന്ദ, ഏതമ്ഹാ സുഖാ അഞ്ഞം സുഖം അഭിക്കന്തതരഞ്ച പണീതതരഞ്ച. യേ ഖോ, ആനന്ദ, ഏവം വദേയ്യും - 'ഏതംപരമം സന്തം സുഖം സോമനസ്സം പടിസംവേദേന്തീ'തി - ഇദം നേസാഹം നാനുജാനാമി. തം കിസ്സ ഹേതു? അത്ഥാനന്ദ, ഏതമ്ഹാ സുഖാ അഞ്ഞം സുഖം അഭിക്കന്തതരഞ്ച പണീതതരഞ്ച.

"കതമഞ്ചാനന്ദ, ഏതമ്ഹാ സുഖാ അഞ്ഞം സുഖം അഭിക്കന്തതരഞ്ച പണീതതരഞ്ച? ഇധാനന്ദ, ഭിക്ഖു സബ്ബസോ ആകാസാനഞ്ചായതനം സമതിക്കമ്മ, 'അനന്തം വിഞ്ഞാണ'ന്തി വിഞ്ഞാണഞ്ചായതനം ഉപസമ്പജ്ജ വിഹരതി. ഇദം ഖോ, ആനന്ദ, ഏതമ്ഹാ സുഖാ അഞ്ഞം സുഖം അഭിക്കന്തതരഞ്ച പണീതതരഞ്ച. യേ ഖോ, ആനന്ദ, ഏവം വദേയ്യും - 'ഏതംപരമം സന്തം സുഖം സോമനസ്സം പടിസംവേദേന്തീ'തി - ഇദം നേസാഹം നാനുജാനാമി. തം കിസ്സ ഹേതു? അത്ഥാനന്ദ, ഏതമ്ഹാ സുഖാ അഞ്ഞം സുഖം അഭിക്കന്തതരഞ്ച പണീതതരഞ്ച.

"കതമഞ്ചാനന്ദ, ഏതമ്ഹാ സുഖാ അഞ്ഞം സുഖം അഭിക്കന്തതരഞ്ച പണീതതരഞ്ച? ഇധാനന്ദ, ഭിക്ഖു സബ്ബസോ വിഞ്ഞാണഞ്ചായതനം സമതിക്കമ്മ, 'നത്ഥി കിഞ്ചീ'തി ആകിഞ്ചഞ്ഞായതനം ഉപസമ്പജ്ജ വിഹരതി. ഇദം ഖോ, ആനന്ദ, ഏതമ്ഹാ സുഖാ അഞ്ഞം സുഖം അഭിക്കന്തതരഞ്ച പണീതതരഞ്ച . യേ ഖോ, ആനന്ദ, ഏവം വദേയ്യും - 'ഏതംപരമം സന്തം സുഖം സോമനസ്സം പടിസംവേദേന്തീ'തി - ഇദം നേസാഹം നാനുജാനാമി. തം കിസ്സ ഹേതു? അത്ഥാനന്ദ, ഏതമ്ഹാ സുഖാ അഞ്ഞം സുഖം അഭിക്കന്തതരഞ്ച പണീതതരഞ്ച.

"കതമഞ്ചാനന്ദ , ഏതമ്ഹാ സുഖാ അഞ്ഞം സുഖം അഭിക്കന്തതരഞ്ച പണീതതരഞ്ച? ഇധാനന്ദ, ഭിക്ഖു സബ്ബസോ ആകിഞ്ചഞ്ഞായതനം സമതിക്കമ്മ നേവസഞ്ഞാനാസഞ്ഞായതനം ഉപസമ്പജ്ജ വിഹരതി. ഇദം ഖോ, ആനന്ദ , ഏതമ്ഹാ സുഖാ അഞ്ഞം സുഖം അഭിക്കന്തതരഞ്ച പണീതതരഞ്ച. യേ ഖോ,

ആനന്ദ, ഏവം വദേയ്യും - ‘ഏതംപരമം സന്തം സുഖം സോമനസ്സം പടിസംവേദേന്തീ’തി - ഇദം നേസാഹം നാനുജാനാമി. തം കിസ്സ ഹേതു? അത്ഥാനന്ദ, ഏതമ്ഹാ സുഖാ അഞ്ഞം സുഖം അഭിക്കന്തതരഞ്ച പണീതതരഞ്ച.

“കതമഞ്ചാനന്ദ, ഏതമ്ഹാ സുഖാ അഞ്ഞം സുഖം അഭിക്കന്തതരഞ്ച പണീതതരഞ്ച? ഇധാനന്ദ, ഭിക്ഖു സബ്ബസോ നേവസഞ്ഞാനാസഞ്ഞായതനം സമതിക്കമ്മ സഞ്ഞാവേദയിതനിരോധം ഉപസമ്പജ്ജ വിഹരതി. ഇദം ഖോ, ആനന്ദ, ഏതമ്ഹാ സുഖാ അഞ്ഞം സുഖം അഭിക്കന്തതരഞ്ച പണീതതരഞ്ച.

“ഠാനം ഖോ പനേതം, ആനന്ദ, വിജ്ജതി യം അഞ്ഞതിത്ഥിയാ പരിബ്ബാജകാ ഏവം വദേയ്യും - ‘സഞ്ഞാവേദയിതനിരോധം സമണോ ഗോതമോ ആഹ, തഞ്ച സുഖസ്മിം പഞ്ഞപേതി. തയിദം കിംസു, തയിദം കഥംസൂ’തി? ഏവംവാദിനോ, ആനന്ദ, അഞ്ഞതിത്ഥിയാ പരിബ്ബാജകാ ഏവമസ്സു വചനീയാ - ‘ന ഖോ, ആവുസോ , ഭഗവാ സുഖഞ്ഞേവ വേദനം സന്ധായ സുഖസ്മിം പഞ്ഞപേതി. യത്ഥ യത്ഥ, ആവുസോ, സുഖം ഉപലബ്ഭതി, യഹിം യഹിം [യം ഹിയം ഹി സുഖം (സീ॰ പീ॰), യഹിം യഹിം സുഖം (സ്യാ॰ കം॰ ക॰) മ॰ നി॰ ൨.൯൦], തം തം തഥാഗതോ സുഖസ്മിം പഞ്ഞപേതീ’”തി. നവമം.

൧൦. ഭിക്ഖുസുത്തം

൨൬൮. “ദ്വേപി മയാ, ഭിക്ഖവേ, വേദനാ വുത്താ പരിയായേന, തിസ്സോപി മയാ വേദനാ വുത്താ പരിയായേന, പഞ്ചപി മയാ വേദനാ വുത്താ പരിയായേന, ഛപി മയാ വേദനാ വുത്താ പരിയായേന, അട്ഠാരസാപി മയാ വേദനാ വുത്താ പരിയായേന, ഛത്തിംസാപി മയാ വേദനാ വുത്താ പരിയായേന, അട്ഠസതമ്പി മയാ വേദനാ വുത്താ പരിയായേന. ഏവം പരിയായദേസിതോ, ഭിക്ഖവേ, മയാ ധമ്മോ. ഏവം പരിയായദേസിതേ ഖോ, ഭിക്ഖവേ, മയാ ധമ്മേ യേ അഞ്ഞമഞ്ഞസ്സ സുഭാസിതം സുലപിതം ന സമനുമഞ്ഞിസ്സന്തി, ന സമനുജാനിസ്സന്തി, ന സമനുമോദിസ്സന്തി, തേസം ഏതം പാടികങ്ഖം - ഭണ്ഡനജാതാ കലഹജാതാ വിവാദാപന്നാ അഞ്ഞമഞ്ഞം മുഖസത്തീഹി വിതുദന്താ വിഹരിസ്സന്തീതി. ഏവം പരിയായദേസിതോ, ഭിക്ഖവേ, മയാ ധമ്മോ. ഏവം പരിയായദേസിതേ ഖോ, ഭിക്ഖവേ, മയാ ധമ്മേ യേ അഞ്ഞമഞ്ഞസ്സ സുഭാസിതം സുലപിതം സമനുമഞ്ഞിസ്സന്തി സമനുജാനിസ്സന്തി സമനുമോദിസ്സന്തി, തേസം ഏതം പാടികങ്ഖം - സമഗ്ഗാ സമ്മോദമാനാ അവിവദമാനാ ഖീരോദകീഭൂതാ അഞ്ഞമഞ്ഞം പിയചക്ഖൂഹി സമ്പസ്സന്താ വിഹരിസ്സന്തീതി.

“പഞ്ചിമേ, ഭിക്ഖവേ, കാമഗുണാ…പേ॰… ഠാനം ഖോ പനേതം, ഭിക്ഖവേ, വിജ്ജതി യം അഞ്ഞതിത്ഥിയാ പരിബ്ബാജകാ ഏവം വദേയ്യും - ‘സഞ്ഞാവേദയിതനിരോധം സമണോ ഗോതമോ ആഹ, തഞ്ച സുഖസ്മിം പഞ്ഞപേതി. തയിദം കിംസു, തയിദം കഥംസൂ’തി? ഏവംവാദിനോ, ഭിക്ഖവേ, അഞ്ഞതിത്ഥിയാ പരിബ്ബാജകാ ഏവമസ്സു വചനീയാ - ‘ന ഖോ, ആവുസോ, ഭഗവാ സുഖഞ്ഞേവ വേദനം സന്ധായ സുഖസ്മിം പഞ്ഞപേതി. യത്ഥ യത്ഥ, ആവുസോ, സുഖം ഉപലബ്ഭതി യഹിം യഹിം [യം ഹി യം ഹി (സീ॰ പീ॰)], തം തം തഥാഗതോ സുഖസ്മിം പഞ്ഞപേതീ’”തി. ദസമം.

രഹോഗതവഗ്ഗോ ദുതിയോ.

തസ്സുദ്ദാനം -

> രഹോഗതം ദ്വേ ആകാസം, അഗാരം ദ്വേ ച ആനന്ദാ;
> സമ്ബഹുലാ ദുവേ വുത്താ, പഞ്ചകങ്ഗോ ച ഭിക്ഖുനാതി.

൩. അട്ഠസതപരിയായവഗ്ഗോ

൧. സീവകസുത്തം

൨൬൯. ഏകം സമയം ഭഗവാ രാജഗഹേ വിഹരതി വേളുവനേ കലന്ദകനിവാപേ. അഥ ഖോ മോളിയസീവകോ പരിബ്ബാജകോ യേന ഭഗവാ തേനുപസങ്കമി; ഉപസങ്കമിത്വാ ഭഗവതാ സദ്ധിം സമ്മോദി. സമ്മോദനീയം കഥം സാരണീയം വീതിസാരേത്വാ ഏകമന്തം നിസീദി. ഏകമന്തം നിസിന്നോ ഖോ മോളിയസീവകോ പരിബ്ബാജകോ ഭഗവന്തം ഏതദവോച - ''സന്തി, ഭോ ഗോതമ, ഏകേ സമണബ്രാഹ്മണാ ഏവംവാദിനോ ഏവംദിട്ഠിനോ - 'യം കിഞ്ചായം പുരിസപുഗ്ഗലോ പടിസംവേദേതി സുഖം വാ ദുക്ഖം വാ അദുക്ഖമസുഖം വാ സബ്ബം തം പുബ്ബേകതഹേതൂ'തി. ഇധ [ഇധ പന (സ്യാ॰ കം॰ പീ॰ ക॰)] ഭവം ഗോതമോ കിമാഹാ''തി?

''പിത്തസമുട്ഠാനാനിപി ഖോ, സീവക, ഇധേകച്ചാനി വേദയിതാനി ഉപ്പജ്ജന്തി. സാമമ്പി ഖോ ഏതം, സീവക, വേദിതബ്ബം [ഏവം വേദിതബ്ബം (സ്യാ॰ കം॰ ക॰)] യഥാ പിത്തസമുട്ഠാനാനിപി ഇധേകച്ചാനി വേദയിതാനി ഉപ്പജ്ജന്തി; ലോകസ്സപി ഖോ ഏതം, സീവക, സച്ചസമ്മതം യഥാ പിത്തസമുട്ഠാനാനിപി ഇധേകച്ചാനി വേദയിതാനി ഉപ്പജ്ജന്തി. തത്ര, സീവക, യേ തേ സമണബ്രാഹ്മണാ ഏവംവാദിനോ ഏവംദിട്ഠിനോ - 'യം കിഞ്ചായം പുരിസപുഗ്ഗലോ പടിസംവേദേതി സുഖം വാ ദുക്ഖം വാ അദുക്ഖമസുഖം വാ സബ്ബം തം പുബ്ബേകതഹേതൂ'തി. യഞ്ച സാമം ഞാതം തഞ്ച അതിധാവന്തി, യഞ്ച ലോകേ സച്ചസമ്മതം തഞ്ച അതിധാവന്തി. തസ്മാ തേസം സമണബ്രാഹ്മണാനം മിച്ഛാതി വദാമി.

''സേമ്ഹസമുട്ഠാനാനിപി ഖോ, സീവക...പേ॰... വാതസമുട്ഠാനാനിപി ഖോ, സീവക...പേ॰... സന്നിപാതികാനിപി ഖോ, സീവക...പേ॰... ഉതുപരിണാമജാനിപി ഖോ, സീവക...പേ॰... വിസമപരിഹാരജാനിപി ഖോ, സീവക...പേ॰... ഓപക്കമികാനിപി ഖോ, സീവക...പേ॰... കമ്മവിപാകജാനിപി ഖോ, സീവക, ഇധേകച്ചാനി വേദയിതാനി ഉപ്പജ്ജന്തി. സാമമ്പി ഖോ ഏതം, സീവക, വേദിതബ്ബം. യഥാ കമ്മവിപാകജാനിപി ഇധേകച്ചാനി വേദയിതാനി ഉപ്പജ്ജന്തി; ലോകസ്സപി ഖോ ഏതം, സീവക, സച്ചസമ്മതം. യഥാ കമ്മവിപാകജാനിപി ഇധേകച്ചാനി വേദയിതാനി ഉപ്പജ്ജന്തി; തത്ര, സീവക, യേ തേ സമണബ്രാഹ്മണാ ഏവംവാദിനോ ഏവംദിട്ഠിനോ - 'യം കിഞ്ചായം പുരിസപുഗ്ഗലോ പടിസംവേദേതി സുഖം വാ ദുക്ഖം വാ അദുക്ഖമസുഖം വാ സബ്ബം തം പുബ്ബേകതഹേതൂ'തി. യഞ്ച സാമം ഞാതം തഞ്ച അതിധാവന്തി യഞ്ച ലോകേ സച്ചസമ്മതം തഞ്ച അതിധാവന്തി. തസ്മാ തേസം സമണബ്രാഹ്മണാനം മിച്ഛാതി വദാമീതി. ഏവം വുത്തേ, മോളിയസീവകോ പരിബ്ബാജകോ ഭഗവന്തം ഏതദവോച - 'അഭിക്കന്തം, ഭോ ഗോതമ, അഭിക്കന്തം, ഭോ ഗോതമ ...പേ॰... ഉപാസകം മം ഭവം ഗോതമോ ധാരേതു അജ്ജതഗ്ഗേ പാണുപേതം സരണം ഗത'''ന്തി.

“പിത്തം സേമ്ഹഞ്ച വാതോ ച, സന്നിപാതാ ഉതൂനി ച;
വിസമം ഓപക്കമികം, കമ്മവിപാകേന അട്ഠമീ”തി. പഠമം;

൨. അട്ഠസതസുത്തം

൨൭൦. “അട്ഠസതപരിയായം വോ, ഭിക്ഖവേ, ധമ്മപരിയായം ദേസേസ്സാമി. തം സുണാഥ. കതമോ ച, ഭിക്ഖവേ, അട്ഠസതപരിയായോ, ധമ്മപരിയായോ? ദ്വേപി മയാ, ഭിക്ഖവേ, വേദനാ വുത്താ പരിയായേന; തിസ്സോപി മയാ വേദനാ വുത്താ പരിയായേന; പഞ്ചപി മയാ വേദനാ വുത്താ പരിയായേന; ഛപി മയാ വേദനാ വുത്താ പരിയായേന; അട്ഠാരസാപി മയാ വേദനാ വുത്താ പരിയായേന; ഛത്തിംസാപി മയാ വേദനാ വുത്താ പരിയായേന; അട്ഠസതമ്പി മയാ വേദനാ വുത്താ പരിയായേന. “കതമാ ച, ഭിക്ഖവേ, ദ്വേ വേദനാ? കായികാ ച ചേതസികാ ച - ഇമാ വുച്ചന്തി, ഭിക്ഖവേ, ദ്വേ വേദനാ. കതമാ ച, ഭിക്ഖവേ, തിസ്സോ വേദനാ? സുഖാ വേദനാ, ദുക്ഖാ വേദനാ, അദുക്ഖമസുഖാ വേദനാ - ഇമാ വുച്ചന്തി, ഭിക്ഖവേ, തിസ്സോ വേദനാ. കതമാ ച, ഭിക്ഖവേ, പഞ്ച വേദനാ? സുഖിന്ദ്രിയം, ദുക്ഖിന്ദ്രിയം, സോമനസ്സിന്ദ്രിയം, ദോമനസ്സിന്ദ്രിയം, ഉപേക്ഖിന്ദ്രിയം - ഇമാ വുച്ചന്തി, ഭിക്ഖവേ, പഞ്ച വേദനാ. കതമാ ച, ഭിക്ഖവേ, ഛ വേദനാ? ചക്ഖുസമ്ഫസ്സജാ വേദനാ…പേ॰… മനോസമ്ഫസ്സജാ വേദനാ - ഇമാ വുച്ചന്തി, ഭിക്ഖവേ, ഛ വേദനാ. കതമാ ച, ഭിക്ഖവേ, അട്ഠാരസ വേദനാ? ഛ സോമനസ്സൂപവിചാരാ, ഛ ദോമനസ്സൂപവിചാരാ, ഛ ഉപേക്ഖൂപവിചാരാ - ഇമാ വുച്ചന്തി, ഭിക്ഖവേ, അട്ഠാരസ വേദനാ. കതമാ ച, ഭിക്ഖവേ, ഛത്തിംസ വേദനാ? ഛ ഗേഹസിതാനി [ഗേഹസ്സിതാനി (അട്ഠ॰)] സോമനസ്സാനി, ഛ നേക്ഖമ്മസിതാനി [നേക്ഖമ്മസ്സിതാനി (അട്ഠ॰)] സോമനസ്സാനി, ഛ ഗേഹസിതാനി ദോമനസ്സാനി, ഛ നേക്ഖമ്മസിതാനി ദോമനസ്സാനി, ഛ ഗേഹസിതാ ഉപേക്ഖാ , ഛ നേക്ഖമ്മസിതാ ഉപേക്ഖാ - ഇമാ വുച്ചന്തി, ഭിക്ഖവേ, ഛത്തിംസ വേദനാ. കതമഞ്ച, ഭിക്ഖവേ, അട്ഠസതം വേദനാ? അതീതാ ഛത്തിംസ വേദനാ, അനാഗതാ ഛത്തിംസ വേദനാ, പച്ചുപ്പന്നാ ഛത്തിംസ വേദനാ - ഇമാ വുച്ചന്തി, ഭിക്ഖവേ, അട്ഠസതം വേദനാ. അയം, ഭിക്ഖവേ, അട്ഠസതപരിയായോ ധമ്മപരിയായോ”തി. ദുതിയം.

൩. അഞ്ഞതരഭിക്ഖുസുത്തം

൨൭൧. അഥ ഖോ അഞ്ഞതരോ ഭിക്ഖു യേന ഭഗവാ തേനുപസങ്കമി; ഉപസങ്കമിത്വാ ഭഗവന്തം അഭിവാദേത്വാ ഏകമന്തം നിസീദി. ഏകമന്തം നിസിന്നോ ഖോ സോ ഭിക്ഖു ഭഗവന്തം ഏതദവോച - “കതമാ നു ഖോ, ഭന്തേ, വേദനാ, കതമോ വേദനാസമുദയോ, കതമാ വേദനാസമുദയഗാമിനീ പടിപദാ? കതമോ വേദനാനിരോധോ, കതമാ വേദനാനിരോധഗാമിനീ പടിപദാ? കോ വേദനായ അസ്സാദോ, കോ ആദീനവോ, കിം നിസ്സരണ”ന്തി?

“തിസ്സോ ഇമാ, ഭിക്ഖു, വേദനാ - സുഖാ വേദനാ, ദുക്ഖാ വേദനാ, അദുക്ഖമസുഖാ വേദനാ. ഇമാ വുച്ചന്തി, ഭിക്ഖു, വേദനാ. ഫസ്സസമുദയാ വേദനാസമുദയോ. തണ്ഹാ വേദനാസമുദയഗാമിനീ പടിപദാ. ഫസ്സനിരോധാ വേദനാനിരോധോ. അയമേവ അരിയോ അട്ഠങ്ഗികോ മഗ്ഗോ വേദനാനിരോധഗാമിനീ പടിപദാ, സേയ്യഥിദം - സമ്മാദിട്ഠി…പേ॰… സമ്മാസമാധി. യം വേദനം പടിച്ച ഉപ്പജ്ജതി സുഖം സോമനസ്സം, അയം വേദനായ അസ്സാദോ;

യാ വേദനാ അനിച്ചാ ദുക്ഖാ വിപരിണാമധമ്മാ, അയം വേദനായ ആദീനവോ; യോ വേദനായ ഛന്ദരാഗവിനയോ ഛന്ദരാഗപ്പഹാനം, ഇദം വേദനായ നിസ്സരണ''ന്തി. തതിയം.

൪. പുബ്ബസുത്തം

൨൩൨. ''പുബ്ബേവ മേ, ഭിക്ഖവേ, സമ്ബോധാ അനഭിസമ്ബുദ്ധസ്സ ബോധിസത്തസ്സേവ സതോ ഏതദഹോസി - 'കതമാ നു ഖോ വേദനാ, കതമോ വേദനാസമുദയോ, കതമാ വേദനാസമുദയഗാമിനീ പടിപദാ, കതമോ വേദനാനിരോധോ, കതമാ വേദനാനിരോധഗാമിനീ പടിപദാ? കോ വേദനായ അസ്സാദോ, കോ ആദീനവോ, കിം നിസ്സരണ'ന്തി? തസ്സ മയ്ഹം, ഭിക്ഖവേ, ഏതദഹോസി - 'തിസ്സോ ഇമാ വേദനാ - സുഖാ വേദനാ, ദുക്ഖാ വേദനാ, അദുക്ഖമസുഖാ വേദനാ. ഇമാ വുച്ചന്തി വേദനാ. ഫസ്സസമുദയാ വേദനാസമുദയോ. തണ്ഹാ വേദനാസമുദയഗാമിനീ പടിപദാ...പേ... യോ വേദനായ ഛന്ദരാഗവിനയോ ഛന്ദരാഗപ്പഹാനം. ഇദം വേദനായ നിസ്സരണ'''ന്തി. ചതുത്ഥം.

൫. ഞാണസുത്തം

൨൩൩. '''ഇമാ വേദനാ'തി മേ, ഭിക്ഖവേ, പുബ്ബേ അനനുസ്സുതേസു ധമ്മേസു ചക്ഖും ഉദപാദി, ഞാണം ഉദപാദി, പഞ്ഞാ ഉദപാദി, വിജ്ജാ ഉദപാദി, ആലോകോ ഉദപാദി. 'അയം വേദനാസമുദയോ'തി മേ, ഭിക്ഖവേ, പുബ്ബേ അനനുസ്സുതേസു ധമ്മേസു ചക്ഖും ഉദപാദി...പേ... ആലോകോ ഉദപാദി. 'അയം വേദനാസമുദയഗാമിനീ പടിപദാ'തി മേ, ഭിക്ഖവേ, പുബ്ബേ അനനുസ്സുതേസു ധമ്മേസു ചക്ഖും ഉദപാദി...പേ... 'അയം വേദനാനിരോധോ'തി മേ, ഭിക്ഖവേ, പുബ്ബേ അനനുസ്സുതേസു ധമ്മേസു ചക്ഖും ഉദപാദി ...പേ... 'അയം വേദനാനിരോധഗാമിനീ പടിപദാ'തി മേ, ഭിക്ഖവേ, പുബ്ബേ അനനുസ്സുതേസു ധമ്മേസു ചക്ഖും ഉദപാദി...പേ... 'അയം വേദനായ അസ്സാദോ'തി മേ, ഭിക്ഖവേ, പുബ്ബേ അനനുസ്സുതേസു ധമ്മേസു...പേ... 'അയം വേദനായ ആദീനവോ'തി മേ, ഭിക്ഖവേ, പുബ്ബേ അനനുസ്സുതേസു ധമ്മേസു... പേ... 'ഇദം ഖോ നിസ്സരണ'ന്തി മേ, ഭിക്ഖവേ, പുബ്ബേ അനനുസ്സുതേസു ധമ്മേസു ചക്ഖും ഉദപാദി, ഞാണം ഉദപാദി, പഞ്ഞാ ഉദപാദി, വിജ്ജാ ഉദപാദി, ആലോകോ ഉദപാദീ''തി. പഞ്ചമം.

൬. സമ്ബഹുലഭിക്ഖുസുത്തം

൨൩൪. അഥ ഖോ സമ്ബഹുലാ ഭിക്ഖൂ യേന ഭഗവാ തേനുപസങ്കമിംസു; ഉപസങ്കമിത്വാ...പേ... ഏകമന്തം നിസിന്നാ ഖോ തേ ഭിക്ഖൂ ഭഗവന്തം ഏതദവോചും - ''കതമാ നു ഖോ, ഭന്തേ, വേദനാ, കതമോ വേദനാസമുദയോ, കതമാ വേദനാസമുദയഗാമിനീ പടിപദാ? കതമോ വേദനാനിരോധോ, കതമാ വേദനാനിരോധഗാമിനീ പടിപദാ? കോ വേദനായ അസ്സാദോ, കോ ആദീനവോ, കിം നിസ്സരണ''ന്തി? ''തിസ്സോ ഇമാ, ഭിക്ഖവേ, വേദനാ - സുഖാ വേദനാ, ദുക്ഖാ വേദനാ, അദുക്ഖമസുഖാ വേദനാ. ഇമാ വുച്ചന്തി, ഭിക്ഖവേ, വേദനാ. ഫസ്സസമുദയാ വേദനാസമുദയോ. തണ്ഹാ വേദനാസമുദയഗാമിനീ പടിപദാ. ഫസ്സനിരോധാ...പേ... യോ വേദനായ ഛന്ദരാഗവിനയോ ഛന്ദരാഗപ്പഹാനം. ഇദം വേദനായ നിസ്സരണ''ന്തി. ഛട്ഠം.

൭. പഠമസമണബ്രാഹ്മണസുത്തം

൨൩൭. ‘‘തിസ്സോ ഇമാ, ഭിക്ഖവേ, വേദനാ. കതമാ തിസ്സോ? സുഖാ വേദനാ, ദുക്ഖാ വേദനാ, അദുക്ഖമസുഖാ വേദനാ. യേ ഹി കേചി, ഭിക്ഖവേ, സമണാ വാ ബ്രാഹ്മണാ വാ ഇമാസം തിസ്സന്നം വേദനാനം സമുദയഞ്ച അത്ഥങ്ഗമഞ്ച അസ്സാദഞ്ച ആദീനവഞ്ച നിസ്സരണഞ്ച യഥാഭൂതം നപ്പജാനന്തി. ന മേ തേ, ഭിക്ഖവേ, സമണാ വാ ബ്രാഹ്മണാ വാ സമണേസു വാ സമണസമ്മതാ ബ്രാഹ്മണേസു വാ ബ്രാഹ്മണസമ്മതാ, ന ച പന തേ ആയസ്മന്തോ സാമഞ്ഞത്ഥം വാ ബ്രഹ്മഞ്ഞത്ഥം വാ ദിട്ഠേവ ധമ്മേ സയം അഭിഞ്ഞാ സച്ഛികത്വാ ഉപസമ്പജ്ജ വിഹരന്തി. യേ ച ഖോ കേചി, ഭിക്ഖവേ, സമണാ വാ ബ്രാഹ്മണാ വാ ഇമാസം തിസ്സന്നം വേദനാനം സമുദയഞ്ച അത്ഥങ്ഗമഞ്ച അസ്സാദഞ്ച ആദീനവം ച നിസ്സരണഞ്ച യഥാഭൂതം പജാനന്തി. തേ ഖോ മേ, ഭിക്ഖവേ, സമണാ വാ ബ്രാഹ്മണാ വാ സമണേസു ചേവ സമണസമ്മതാ ബ്രാഹ്മണേസു ച ബ്രാഹ്മണസമ്മതാ. തേ ച പനായസ്മന്തോ സാമഞ്ഞത്ഥഞ്ച ബ്രഹ്മഞ്ഞത്ഥഞ്ച, ദിട്ഠേവ ധമ്മേ സയം അഭിഞ്ഞാ സച്ഛികത്വാ ഉപസമ്പജ്ജ വിഹരന്തീ’’തി. സത്തമം.

൮. ദുതിയസമണബ്രാഹ്മണസുത്തം

൨൩൮. ‘‘തിസ്സോ ഇമാ, ഭിക്ഖവേ, വേദനാ. കതമാ തിസ്സോ? സുഖാ വേദനാ, ദുക്ഖാ വേദനാ, അദുക്ഖമസുഖാ വേദനാ. യേ ഹി കേചി, ഭിക്ഖവേ, സമണാ വാ ബ്രാഹ്മണാ വാ ഇമാസം തിസ്സന്നം വേദനാനം സമുദയഞ്ച അത്ഥങ്ഗമഞ്ച അസ്സാദഞ്ച ആദീനവഞ്ച നിസ്സരണഞ്ച യഥാഭൂതം നപ്പജാനന്തി...പേ॰... പജാനന്തി...പേ॰... സയം അഭിഞ്ഞാ സച്ഛികത്വാ ഉപസമ്പജ്ജ വിഹരന്തീ’’തി. അട്ഠമം.

൯. തതിയസമണബ്രാഹ്മണസുത്തം

൨൩൯. ‘‘യേ ഹി കേചി, ഭിക്ഖവേ, സമണാ വാ ബ്രാഹ്മണാ വാ വേദനം നപ്പജാനന്തി, വേദനാസമുദയം നപ്പജാനന്തി, വേദനാനിരോധം നപ്പജാനന്തി, വേദനാനിരോധഗാമിനിം പടിപദം നപ്പജാനന്തി...പേ॰... പജാനന്തി...പേ॰... സയം അഭിഞ്ഞാ സച്ഛികത്വാ ഉപസമ്പജ്ജ വിഹരന്തീ’’തി. നവമം.

൧൦. സുദ്ധികസുത്തം

൨൪൦. ‘‘തിസ്സോ ഇമാ, ഭിക്ഖവേ, വേദനാ. കതമാ തിസ്സോ? സുഖാ വേദനാ, ദുക്ഖാ വേദനാ, അദുക്ഖമസുഖാ വേദനാ - ഇമാ ഖോ, ഭിക്ഖവേ, തിസ്സോ വേദനാ’’തി. ദസമം.

൧൧. നിരാമിസസുത്തം

൨൪൧. ‘‘അത്ഥി , ഭിക്ഖവേ, സാമിസാ പീതി, അത്ഥി നിരാമിസാ പീതി, അത്ഥി നിരാമിസാ നിരാമിസതരാ പീതി; അത്ഥി സാമിസം സുഖം, അത്ഥി നിരാമിസം സുഖം, അത്ഥി നിരാമിസാ നിരാമിസതരം സുഖം; അത്ഥി സാമിസാ ഉപേക്ഖാ, അത്ഥി നിരാമിസാ ഉപേക്ഖാ, അത്ഥി നിരാമിസാ നിരാമിസതരാ ഉപേക്ഖാ; അത്ഥി സാമിസോ വിമോക്ഖോ, അത്ഥി നിരാമിസോ

വിമോക്ഖോ, അത്ഥി നിരാമിസാ നിരാമിസതരോ വിമോക്ഖോ. കതമാ ച, ഭിക്ഖവേ, സാമിസാ പീതി? പഞ്ചിമേ, ഭിക്ഖവേ, കാമഗുണാ. കതമേ പഞ്ച? ചക്ഖുവിഞ്ഞേയ്യാ രൂപാ ഇട്ഠാ കന്താ മനാപാ പിയരൂപാ കാമൂപസംഹിതാ രജനീയാ...പേ॰... കായവിഞ്ഞേയ്യാ ഫോട്ഠബ്ബാ ഇട്ഠാ കന്താ മനാപാ പിയരൂപാ കാമൂപസംഹിതാ രജനീയാ. ഇമേ ഖോ, ഭിക്ഖവേ, പഞ്ച കാമഗുണാ. യാ ഖോ, ഭിക്ഖവേ, ഇമേ പഞ്ച കാമഗുണേ പടിച്ച ഉപ്പജ്ജതി പീതി, അയം വുച്ചതി, ഭിക്ഖവേ, സാമിസാ പീതി.

“കതമാ ച, ഭിക്ഖവേ, നിരാമിസാ പീതി? ഇധ, ഭിക്ഖവേ, ഭിക്ഖു വിവിച്ചേവ കാമേഹി വിവിച്ച അകുസലേഹി ധമ്മേഹി സവിതക്കം സവിചാരം വിവേകജം പീതിസുഖം പഠമം ഝാനം ഉപസമ്പജ്ജ വിഹരതി. വിതക്കവിചാരാനം വൂപസമാ അജ്ഝത്തം സമ്പസാദനം ചേതസോ ഏകോദിഭാവം അവിതക്കം അവിചാരം സമാധിജം പീതിസുഖം ദുതിയം ഝാനം ഉപസമ്പജ്ജ വിഹരതി. അയം വുച്ചതി, ഭിക്ഖവേ, നിരാമിസാ പീതി.

“കതമാ ച, ഭിക്ഖവേ, നിരാമിസാ നിരാമിസതരാ പീതി? യാ ഖോ, ഭിക്ഖവേ, ഖീണാസവസ്സ ഭിക്ഖുനോ രാഗാ ചിത്തം വിമുത്തം പച്ചവേക്ഖതോ, ദോസാ ചിത്തം വിമുത്തം പച്ചവേക്ഖതോ, മോഹാ ചിത്തം വിമുത്തം പച്ചവേക്ഖതോ ഉപ്പജ്ജതി പീതി, അയം വുച്ചതി, ഭിക്ഖവേ, നിരാമിസാ നിരാമിസതരാ പീതി.

“കതമഞ്ച , ഭിക്ഖവേ, സാമിസം സുഖം? പഞ്ചിമേ, ഭിക്ഖവേ, കാമഗുണാ. കതമേ പഞ്ച? ചക്ഖുവിഞ്ഞേയ്യാ രൂപാ ഇട്ഠാ കന്താ മനാപാ പിയരൂപാ കാമൂപസംഹിതാ രജനീയാ...പേ॰... കായവിഞ്ഞേയ്യാ ഫോട്ഠബ്ബാ ഇട്ഠാ കന്താ മനാപാ പിയരൂപാ കാമൂപസംഹിതാ രജനീയാ. ഇമേ ഖോ, ഭിക്ഖവേ, പഞ്ച കാമഗുണാ. യം ഖോ, ഭിക്ഖവേ, ഇമേ പഞ്ച കാമഗുണേ പടിച്ച ഉപ്പജ്ജതി സുഖം സോമനസ്സം, ഇദം വുച്ചതി, ഭിക്ഖവേ, സാമിസം സുഖം.

“കതമഞ്ച , ഭിക്ഖവേ, നിരാമിസം സുഖം? ഇധ, ഭിക്ഖവേ, ഭിക്ഖു വിവിച്ചേവ കാമേഹി വിവിച്ച അകുസലേഹി ധമ്മേഹി സവിതക്കം സവിചാരം വിവേകജം പീതിസുഖം പഠമം ഝാനം ഉപസമ്പജ്ജ വിഹരതി. വിതക്കവിചാരാനം വൂപസമാ അജ്ഝത്തം സമ്പസാദനം ചേതസോ ഏകോദിഭാവം അവിതക്കം അവിചാരം സമാധിജം പീതിസുഖം ദുതിയം ഝാനം ഉപസമ്പജ്ജ വിഹരതി. പീതിയാ ച വിരാഗാ ഉപേക്ഖകോ ച വിഹരതി സതോ ച സമ്പജാനോ സുഖഞ്ച കായേന പടിസംവേദേതി, യം തം അരിയാ ആചിക്ഖന്തി - ‘ഉപേക്ഖകോ സതിമാ സുഖവിഹാരീ’തി തതിയം ഝാനം ഉപസമ്പജ്ജ വിഹരതി. ഇദം വുച്ചതി, ഭിക്ഖവേ, നിരാമിസം സുഖം.

“കതമഞ്ച, ഭിക്ഖവേ, നിരാമിസാ നിരാമിസതരം സുഖം? യം ഖോ, ഭിക്ഖവേ, ഖീണാസവസ്സ ഭിക്ഖുനോ രാഗാ ചിത്തം വിമുത്തം പച്ചവേക്ഖതോ, ദോസാ ചിത്തം വിമുത്തം പച്ചവേക്ഖതോ , മോഹാ ചിത്തം വിമുത്തം പച്ചവേക്ഖതോ ഉപ്പജ്ജതി സുഖം സോമനസ്സം, ഇദം വുച്ചതി, ഭിക്ഖവേ, നിരാമിസാ നിരാമിസതരം സുഖം.

“കതമാ ച, ഭിക്ഖവേ, സാമിസാ ഉപേക്ഖാ? പഞ്ചിമേ, ഭിക്ഖവേ, കാമഗുണാ. കതമേ പഞ്ച? ചക്ഖുവിഞ്ഞേയ്യാ രൂപാ ഇട്ഠാ കന്താ മനാപാ

പിയരൂപാ കാമൂപസംഹിതാ രജനീയാ…പേ॰… കായവിഞ്ഞേയ്യാ ഫോട്ഠബ്ബാ ഇട്ഠാ കന്താ മനാപാ പിയരൂപാ കാമൂപസംഹിതാ രജനീയാ. ഇമേ ഖോ, ഭിക്ഖവേ, പഞ്ച കാമഗുണാ. യാ ഖോ, ഭിക്ഖവേ, ഇമേ പഞ്ച കാമഗുണേ പടിച്ച ഉപ്പജ്ജതി ഉപേക്ഖാ, അയം വുച്ചതി, ഭിക്ഖവേ, സാമിസാ ഉപേക്ഖാ.

‘‘കതമാ ച, ഭിക്ഖവേ, നിരാമിസാ ഉപേക്ഖാ? ഇധ, ഭിക്ഖവേ, ഭിക്ഖു സുഖസ്സ ച പഹാനാ, ദുക്ഖസ്സ ച പഹാനാ, പുബ്ബേവ സോമനസ്സദോമനസ്സാനം അത്ഥങ്ഗമാ, അദുക്ഖമസുഖം ഉപേക്ഖാസതിപാരിസുദ്ധിം ചതുത്ഥം ഝാനം ഉപസമ്പജ്ജ വിഹരതി. അയം വുച്ചതി, ഭിക്ഖവേ, നിരാമിസാ ഉപേക്ഖാ.

‘‘കതമാ ച, ഭിക്ഖവേ, നിരാമിസാ നിരാമിസതരാ ഉപേക്ഖാ? യാ ഖോ, ഭിക്ഖവേ, ഖീണാസവസ്സ ഭിക്ഖുനോ രാഗാ ചിത്തം വിമുത്തം പച്ചവേക്ഖതോ, ദോസാ ചിത്തം വിമുത്തം പച്ചവേക്ഖതോ, മോഹാ ചിത്തം വിമുത്തം പച്ചവേക്ഖതോ ഉപ്പജ്ജതി ഉപേക്ഖാ, അയം വുച്ചതി, ഭിക്ഖവേ, നിരാമിസാ നിരാമിസതരാ ഉപേക്ഖാ.

‘‘കതമോ ച, ഭിക്ഖവേ, സാമിസോ വിമോക്ഖോ? രൂപപ്പടിസംയുത്തോ വിമോക്ഖോ സാമിസോ വിമോക്ഖോ.

‘‘കതമോ ച, ഭിക്ഖവേ, നിരാമിസോ വിമോക്ഖോ? അരൂപപ്പടിസംയുത്തോ വിമോക്ഖോ നിരാമിസോ വിമോക്ഖോ.

‘‘കതമോ ച, ഭിക്ഖവേ, നിരാമിസാ നിരാമിസതരോ വിമോക്ഖോ? യോ ഖോ, ഭിക്ഖവേ, ഖീണാസവസ്സ ഭിക്ഖുനോ രാഗാ ചിത്തം വിമുത്തം പച്ചവേക്ഖതോ, ദോസാ ചിത്തം വിമുത്തം പച്ചവേക്ഖതോ, മോഹാ ചിത്തം വിമുത്തം പച്ചവേക്ഖതോ ഉപ്പജ്ജതി വിമോക്ഖോ, അയം വുച്ചതി, ഭിക്ഖവേ, നിരാമിസാ നിരാമിസതരോ വിമോക്ഖോ’’തി. ഏകാദസമം.

അട്ഠസതപരിയായവഗ്ഗോ തതിയോ.

തസ്സുദ്ദാനം -

സീവകഅട്ഠസതം ഭിക്ഖു, പുബ്ബേ ഞാണഞ്ച ഭിക്ഖുനാ;
സമണബ്രാഹ്മണാ തീണി, സുദ്ധികഞ്ച നിരാമിസന്തി.

വേദനാസംയുത്തം സമത്തം.

൩. മാതുഗാമസംയുത്തം

൧. പഠമപേയ്യാലവഗ്ഗോ

൧. മാതുഗാമസുത്തം

൨൮൦. "പഞ്ചഹി , ഭിക്ഖവേ, അങ്ഗേഹി സമന്നാഗതോ മാതുഗാമോ ഏകന്തഅമനാപോ ഹോതി പുരിസസ്സ. കതമേഹി പഞ്ചഹി? ന ച രൂപവാ ഹോതി, ന ച ഭോഗവാ ഹോതി, ന ച സീലവാ ഹോതി, അലസോ ച ഹോതി, പജഞ്ചസ്സ ന ലഭതി - ഇമേഹി ഖോ, ഭിക്ഖവേ, പഞ്ചഹി അങ്ഗേഹി സമന്നാഗതോ മാതുഗാമോ ഏകന്തഅമനാപോ ഹോതി പുരിസസ്സ. പഞ്ചഹി, ഭിക്ഖവേ, അങ്ഗേഹി സമന്നാഗതോ മാതുഗാമോ ഏകന്തമനാപോ ഹോതി പുരിസസ്സ. കതമേഹി പഞ്ചഹി? രൂപവാ ച ഹോതി, ഭോഗവാ ച ഹോതി, സീലവാ ച ഹോതി, ദക്ഖോ ച ഹോതി അനലസോ, പജഞ്ചസ്സ ലഭതി - ഇമേഹി ഖോ, ഭിക്ഖവേ, പഞ്ചഹി അങ്ഗേഹി സമന്നാഗതോ മാതുഗാമോ ഏകന്തമനാപോ ഹോതി പുരിസസ്സാ"തി. പഠമം.

൨. പുരിസസുത്തം

൨൮൧. "പഞ്ചഹി, ഭിക്ഖവേ, അങ്ഗേഹി സമന്നാഗതോ പുരിസോ ഏകന്തഅമനാപോ ഹോതി മാതുഗാമസ്സ. കതമേഹി പഞ്ചഹി? ന ച രൂപവാ ഹോതി, ന ച ഭോഗവാ ഹോതി, ന ച സീലവാ ഹോതി, അലസോ ച ഹോതി, പജഞ്ചസ്സ ന ലഭതി - ഇമേഹി ഖോ, ഭിക്ഖവേ, പഞ്ചഹി അങ്ഗേഹി സമന്നാഗതോ പുരിസോ ഏകന്തഅമനാപോ ഹോതി മാതുഗാമസ്സ. പഞ്ചഹി, ഭിക്ഖവേ, അങ്ഗേഹി സമന്നാഗതോ പുരിസോ ഏകന്തമനാപോ ഹോതി മാതുഗാമസ്സ. കതമേഹി പഞ്ചഹി? രൂപവാ ച ഹോതി, ഭോഗവാ ച ഹോതി, സീലവാ ച ഹോതി, ദക്ഖോ ച ഹോതി അനലസോ, പജഞ്ചസ്സ ലഭതി - ഇമേഹി ഖോ, ഭിക്ഖവേ, പഞ്ചഹി അങ്ഗേഹി സമന്നാഗതോ പുരിസോ ഏകന്തമനാപോ ഹോതി മാതുഗാമസ്സാ"തി. ദുതിയം.

൩. ആവേണികദുക്ഖസുത്തം

൨൮൨. "പഞ്ചിമാനി, ഭിക്ഖവേ, മാതുഗാമസ്സ ആവേണികാനി ദുക്ഖാനി, യാനി മാതുഗാമോ പച്ചനുഭോതി, അഞ്ഞത്രേവ പുരിസേഹി. കതമാനി പഞ്ച? ഇധ, ഭിക്ഖവേ , മാതുഗാമോ ദഹരോവ സമാനോ പതികുലം ഗച്ഛതി, ഞാതകേഹി വിനാ ഹോതി. ഇദം, ഭിക്ഖവേ, മാതുഗാമസ്സ പഠമം ആവേണികം ദുക്ഖം, യം മാതുഗാമോ പച്ചനുഭോതി, അഞ്ഞത്രേവ പുരിസേഹി. പുന ചപരം, ഭിക്ഖവേ, മാതുഗാമോ ഉതുനീ ഹോതി. ഇദം, ഭിക്ഖവേ, മാതുഗാമസ്സ ദുതിയം ആവേണികം ദുക്ഖം, യം മാതുഗാമോ പച്ചനുഭോതി, അഞ്ഞത്രേവ പുരിസേഹി. പുന ചപരം, ഭിക്ഖവേ, മാതുഗാമോ ഗബ്ഭിനീ ഹോതി. ഇദം, ഭിക്ഖവേ, മാതുഗാമസ്സ തതിയം ആവേണികം ദുക്ഖം, യം മാതുഗാമോ പച്ചനുഭോതി, അഞ്ഞത്രേവ പുരിസേഹി. പുന ചപരം, ഭിക്ഖവേ, മാതുഗാമോ വിജായതി. ഇദം, ഭിക്ഖവേ, മാതുഗാമസ്സ ചതുത്ഥം ആവേണികം ദുക്ഖം, യം മാതുഗാമോ പച്ചനുഭോതി, അഞ്ഞത്രേവ പുരിസേഹി. പുന ചപരം, ഭിക്ഖവേ, മാതുഗാമോ പുരിസസ്സ പാരിചരിയം

ഉപേതി. ഇദം ഖോ, ഭിക്ഖവേ, മാതുഗാമസ്സ പഞ്ചമം ആവേണികം ദുക്ഖം, യം മാതുഗാമോ പച്ചനുഭോതി, അഞ്ഞത്രേവ പുരിസേഹി. ഇമാനി ഖോ, ഭിക്ഖവേ, പഞ്ച മാതുഗാമസ്സ ആവേണികാനി ദുക്ഖാനി, യാനി മാതുഗാമോ പച്ചനുഭോതി, അഞ്ഞത്രേവ പുരിസേഹീ''തി. തതിയം.

൪. തീഹിധമ്മേഹിസുത്തം

൨൮൫. ''തീഹി , ഭിക്ഖവേ, ധമ്മേഹി സമന്നാഗതോ മാതുഗാമോ യേഭുയ്യേന കായസ്സ ഭേദാ പരം മരണാ അപായം ദുഗ്ഗതിം വിനിപാതം നിരയം ഉപപജ്ജതി. കതമേഹി തീഹി? ഇധ, ഭിക്ഖവേ, മാതുഗാമോ പുബ്ബണ്ഹസമയം മച്ഛേരമലപരിയുട്ഠിതേന ചേതസാ അഗാരം അജ്ഝാവസതി. മജ്ഝന്ഹികസമയം ഇസ്സാപരിയുട്ഠിതേന ചേതസാ അഗാരം അജ്ഝാവസതി. സായന്ഹസമയം കാമരാഗപരിയുട്ഠിതേന ചേതസാ അഗാരം അജ്ഝാവസതി. ഇമേഹി ഖോ, ഭിക്ഖവേ, തീഹി ധമ്മേഹി സമന്നാഗതോ മാതുഗാമോ യേഭുയ്യേന കായസ്സ ഭേദാ പരം മരണാ അപായം ദുഗ്ഗതിം വിനിപാതം നിരയം ഉപപജ്ജതീ''തി. ചതുത്ഥം.

൫. കോധനസുത്തം

൨൮൬. അഥ ഖോ ആയസ്മാ അനുരുദ്ധോ യേന ഭഗവാ തേനുപസങ്കമി; ഉപസങ്കമിത്വാ ഏകമന്തം നിസീദി. ഏകമന്തം നിസിന്നോ ഖോ ആയസ്മാ അനുരുദ്ധോ ഭഗവന്തം ഏതദവോച - ''ഇധാഹം, ഭന്തേ, മാതുഗാമം പസ്സാമി ദിബ്ബേന ചക്ഖുനാ വിസുദ്ധേന അതിക്കന്തമാനുസകേന കായസ്സ ഭേദാ പരം മരണാ അപായം ദുഗ്ഗതിം വിനിപാതം നിരയം ഉപപജ്ജന്തം. കതീഹി നു ഖോ, ഭന്തേ, ധമ്മേഹി സമന്നാഗതോ മാതുഗാമോ കായസ്സ ഭേദാ പരം മരണാ അപായം ദുഗ്ഗതിം വിനിപാതം നിരയം ഉപപജ്ജതീ''തി?

''പഞ്ചഹി ഖോ, അനുരുദ്ധ, ധമ്മേഹി സമന്നാഗതോ മാതുഗാമോ കായസ്സ ഭേദാ പരം മരണാ അപായം ദുഗ്ഗതിം വിനിപാതം നിരയം ഉപപജ്ജതി. കതമേഹി പഞ്ചഹി? അസ്സദ്ധോ ച ഹോതി, അഹിരികോ ച ഹോതി, അനോത്തപ്പീ ച ഹോതി, കോധനോ ച ഹോതി, ദുപ്പഞ്ഞോ ച ഹോതി - ഇമേഹി ഖോ, അനുരുദ്ധ, പഞ്ചഹി ധമ്മേഹി സമന്നാഗതോ മാതുഗാമോ കായസ്സ ഭേദാ പരം മരണാ അപായം ദുഗ്ഗതിം വിനിപാതം നിരയം ഉപപജ്ജതീ''തി. പഞ്ചമം.

൬. ഉപനാഹീസുത്തം

൨൮൭. ''പഞ്ചഹി , അനുരുദ്ധ, ധമ്മേഹി സമന്നാഗതോ മാതുഗാമോ കായസ്സ ഭേദാ പരം മരണാ അപായം ദുഗ്ഗതിം വിനിപാതം നിരയം ഉപപജ്ജതി. കതമേഹി പഞ്ചഹി? അസ്സദ്ധോ ച ഹോതി, അഹിരികോ ച ഹോതി, അനോത്തപ്പീ ച ഹോതി, ഉപനാഹീ ച ഹോതി, ദുപ്പഞ്ഞോ ച ഹോതി - ഇമേഹി ഖോ, അനുരുദ്ധ, പഞ്ചഹി ധമ്മേഹി സമന്നാഗതോ മാതുഗാമോ കായസ്സ ഭേദാ പരം മരണാ അപായം ദുഗ്ഗതിം വിനിപാതം നിരയം ഉപപജ്ജതീ''തി. ഛട്ഠം.

൭. ഇസ്സുകീസുത്തം

൨൬൩. “പഞ്ചഹി, അനുരുദ്ധ, ധമ്മേഹി സമന്നാഗതോ മാതുഗാമോ കായസ്സ ഭേദാ പരം മരണാ അപായം ദുഗ്ഗതിം വിനിപാതം നിരയം ഉപപജ്ജതി. കതമേഹി പഞ്ചഹി? അസ്സദ്ധോ ച ഹോതി, അഹിരികോ ച ഹോതി, അനോത്തപ്പീ ച ഹോതി, ഇസ്സുകീ ച ഹോതി, ദുപ്പഞ്ഞോ ച ഹോതി - ഇമേഹി ഖോ , അനുരുദ്ധ, പഞ്ചഹി ധമ്മേഹി സമന്നാഗതോ മാതുഗാമോ കായസ്സ ഭേദാ പരം മരണാ അപായം ദുഗ്ഗതിം വിനിപാതം നിരയം ഉപപജ്ജതീ”തി. സത്തമം.

൮. മച്ഛരീസുത്തം

൨൬൪. “പഞ്ചഹി, അനുരുദ്ധ, ധമ്മേഹി സമന്നാഗതോ മാതുഗാമോ കായസ്സ ഭേദാ പരം മരണാ അപായം ദുഗ്ഗതിം വിനിപാതം നിരയം ഉപപജ്ജതി. കതമേഹി പഞ്ചഹി? അസ്സദ്ധോ ച ഹോതി, അഹിരികോ ച ഹോതി, അനോത്തപ്പീ ച ഹോതി, മച്ഛരീ ച ഹോതി, ദുപ്പഞ്ഞോ ച ഹോതി - ഇമേഹി ഖോ, അനുരുദ്ധ, പഞ്ചഹി ധമ്മേഹി സമന്നാഗതോ മാതുഗാമോ…പേ॰… അപായം ദുഗ്ഗതിം വിനിപാതം നിരയം ഉപപജ്ജതീ”തി. അട്ഠമം.

൯. അതിചാരീസുത്തം

൨൬൫. “പഞ്ചഹി , അനുരുദ്ധ, ധമ്മേഹി സമന്നാഗതോ മാതുഗാമോ…പേ॰… അപായം ദുഗ്ഗതിം വിനിപാതം നിരയം ഉപപജ്ജതി. കതമേഹി പഞ്ചഹി? അസ്സദ്ധോ ച ഹോതി, അഹിരികോ ച ഹോതി, അനോത്തപ്പീ ച ഹോതി, അതിചാരീ ച ഹോതി, ദുപ്പഞ്ഞോ ച ഹോതി - ഇമേഹി ഖോ, അനുരുദ്ധ, പഞ്ചഹി ധമ്മേഹി സമന്നാഗതോ മാതുഗാമോ…പേ॰… ഉപപജ്ജതീ”തി. നവമം.

൧൦. ദുസ്സീലസുത്തം

൨൬൬. “പഞ്ചഹി, അനുരുദ്ധ, ധമ്മേഹി സമന്നാഗതോ മാതുഗാമോ…പേ॰… നിരയം ഉപപജ്ജതി. കതമേഹി പഞ്ചഹി? അസ്സദ്ധോ ച ഹോതി, അഹിരികോ ച ഹോതി, അനോത്തപ്പീ ച ഹോതി, ദുസ്സീലോ ച ഹോതി, ദുപ്പഞ്ഞോ ച ഹോതി - ഇമേഹി ഖോ, അനുരുദ്ധ, പഞ്ചഹി ധമ്മേഹി സമന്നാഗതോ മാതുഗാമോ…പേ॰… നിരയം ഉപപജ്ജതീ”തി. ദസമം.

൧൧. അപ്പസ്സുതസുത്തം

൨൬൭. “പഞ്ചഹി, അനുരുദ്ധ, ധമ്മേഹി സമന്നാഗതോ മാതുഗാമോ…പേ॰… നിരയം ഉപപജ്ജതി . കതമേഹി പഞ്ചഹി? അസ്സദ്ധോ ച ഹോതി, അഹിരികോ ച ഹോതി, അനോത്തപ്പീ ച ഹോതി, അപ്പസ്സുതോ ച ഹോതി, ദുപ്പഞ്ഞോ ച ഹോതി - ഇമേഹി ഖോ, അനുരുദ്ധ, പഞ്ചഹി ധമ്മേഹി സമന്നാഗതോ മാതുഗാമോ…പേ॰… നിരയം ഉപപജ്ജതീ”തി. ഏകാദസമം.

൧൨. കുസീതസുത്തം

൨൬൮. “പഞ്ചഹി, അനുരുദ്ധ, ധമ്മേഹി സമന്നാഗതോ മാതുഗാമോ…പേ॰… നിരയം ഉപപജ്ജതി. കതമേഹി പഞ്ചഹി? അസ്സദ്ധോ ച ഹോതി, അഹിരികോ ച ഹോതി, അനോത്തപ്പീ ച ഹോതി, കുസീതോ ച ഹോതി, ദുപ്പഞ്ഞോ ച

ഹോതി - ഇമേഹി ഖോ, അനുരുദ്ധ, പഞ്ചഹി ധമ്മേഹി സമന്നാഗതോ മാതുഗാമോ...പേ॰... അപായം ദുഗ്ഗതിം വിനിപാതം നിരയം ഉപപജ്ജതീ''തി. ദ്വാദസമം.

൧൩. മുട്ഠസ്സതിസുത്തം

൨൯൨. ''പഞ്ചഹി , അനുരുദ്ധ, ധമ്മേഹി സമന്നാഗതോ മാതുഗാമോ...പേ॰... നിരയം ഉപപജ്ജതി. കതമേഹി പഞ്ചഹി? അസ്സദ്ധോ ച ഹോതി, അഹിരികോ ച ഹോതി, അനോത്തപ്പീ ച ഹോതി, മുട്ഠസ്സതി ച ഹോതി, ദുപ്പഞ്ഞോ ച ഹോതി - ഇമേഹി ഖോ, അനുരുദ്ധ, പഞ്ചഹി ധമ്മേഹി സമന്നാഗതോ മാതുഗാമോ...പേ॰... നിരയം ഉപപജ്ജതീ''തി. തേരസമം.

൧൪. പഞ്ചവേരസുത്തം

൨൯൩. ''പഞ്ചഹി, അനുരുദ്ധ, ധമ്മേഹി സമന്നാഗതോ മാതുഗാമോ...പേ॰... നിരയം ഉപപജ്ജതി. കതമേഹി പഞ്ചഹി? പാണാതിപാതീ ച ഹോതി, അദിന്നാദായീ ച ഹോതി, കാമേസുമിച്ഛാചാരീ ച ഹോതി, മുസാവാദീ ച ഹോതി, സുരാമേരയമജ്ജപ്പമാദട്ഠായീ ച ഹോതി - ഇമേഹി ഖോ, അനുരുദ്ധ, പഞ്ചഹി ധമ്മേഹി സമന്നാഗതോ മാതുഗാമോ കായസ്സ ഭേദാ പരം മരണാ അപായം ദുഗ്ഗതിം വിനിപാതം നിരയം ഉപപജ്ജതീ''തി. ചുദ്ദസമം.

പഠമപേയ്യാലവഗ്ഗോ.

തസ്സുദ്ദാനം -

മാതുഗാമോ പുരിസോ ച, ആവേണികാ തിധമ്മോ ച [ദ്വേ
മനാപാമനാപാച, ആവേണികാ തീഹി അനുരുദ്ധോ (സബ്ബത്ഥ)];
കോധനോ ഉപനാഹീ ച, ഇസ്സുകീ മച്ഛരേന ച;
അതിചാരീ ച ദുസ്സീലോ, അപ്പസ്സുതോ ച കുസീതോ;
മുട്ഠസ്സതി പഞ്ചവേരം, കണ്ഹപക്ഖേ പകാസിതോ.

൨. ദുതിയപേയ്യാലവഗ്ഗോ

൧. അക്കോധനസുത്തം

൨൯൪. അഥ ഖോ ആയസ്മാ അനുരുദ്ധോ യേന ഭഗവാ തേനുപസങ്കമി; ഉപസങ്കമിത്വാ...പേ॰... ഏകമന്തം നിസിന്നോ ഖോ ആയസ്മാ അനുരുദ്ധോ ഭഗവന്തം ഏതദവോച - ''ഇധാഹം, ഭന്തേ, മാതുഗാമം പസ്സാമി ദിബ്ബേന ചക്ഖുനാ വിസുദ്ധേന അതിക്കന്തമാനുസകേന കായസ്സ ഭേദാ പരം മരണാ സുഗതിം സഗ്ഗം ലോകം ഉപപജ്ജന്തം. കതീഹി നു ഖോ, ഭന്തേ, ധമ്മേഹി സമന്നാഗതോ മാതുഗാമോ കായസ്സ ഭേദാ പരം മരണാ സുഗതിം സഗ്ഗം ലോകം ഉപപജ്ജതീ''തി?

''പഞ്ചഹി ഖോ, അനുരുദ്ധ, ധമ്മേഹി സമന്നാഗതോ മാതുഗാമോ കായസ്സ ഭേദാ പരം മരണാ സുഗതിം സഗ്ഗം ലോകം ഉപപജ്ജതി. കതമേഹി പഞ്ചഹി? സദ്ധോ ച ഹോതി, ഹിരിമാ ച ഹോതി, ഓത്തപ്പീ ച ഹോതി, അക്കോധനോ ച ഹോതി, പഞ്ഞവാ ച ഹോതി - ഇമേഹി ഖോ, അനുരുദ്ധ, പഞ്ചഹി

ധമ്മേഹി സമന്നാഗതോ മാതുഗാമോ കായസ്സ ഭേദാ പരം മരണാ സുഗതിം സഗ്ഗം ലോകം ഉപപജ്ജതീ"തി. പഠമം.

൨. അനുപനാഹീസുത്തം

൨൯൭. "പഞ്ചഹി, അനുരുദ്ധ, ധമ്മേഹി സമന്നാഗതോ മാതുഗാമോ കായസ്സ ഭേദാ പരം മരണാ സുഗതിം സഗ്ഗം ലോകം ഉപപജ്ജതി. കതമേഹി പഞ്ചഹി? സദ്ധോ ച ഹോതി, ഹിരിമാ ച ഹോതി, ഓത്തപ്പീ ച ഹോതി, അനുപനാഹീ ച ഹോതി, പഞ്ഞവാ ച ഹോതി - ഇമേഹി ഖോ, അനുരുദ്ധ, പഞ്ചഹി ധമ്മേഹി സമന്നാഗതോ മാതുഗാമോ കായസ്സ ഭേദാ പരം മരണാ സുഗതിം സഗ്ഗം ലോകം ഉപപജ്ജതീ"തി. ദുതിയം.

൩. അനിസ്സുകീസുത്തം

൨൯൮. "പഞ്ചഹി, അനുരുദ്ധ, ധമ്മേഹി സമന്നാഗതോ മാതുഗാമോ കായസ്സ ഭേദാ പരം മരണാ സുഗതിം സഗ്ഗം ലോകം ഉപപജ്ജതി. കതമേഹി പഞ്ചഹി? സദ്ധോ ച ഹോതി, ഹിരിമാ ച ഹോതി, ഓത്തപ്പീ ച ഹോതി, അനിസ്സുകീ ച ഹോതി, പഞ്ഞവാ ച ഹോതി - ഇമേഹി ഖോ, അനുരുദ്ധ, പഞ്ചഹി ധമ്മേഹി സമന്നാഗതോ മാതുഗാമോ കായസ്സ ഭേദാ പരം മരണാ സുഗതിം സഗ്ഗം ലോകം ഉപപജ്ജതീ"തി. തതിയം.

൪. അമച്ഛരീസുത്തം

൨൯൯. അമച്ഛരീ ച ഹോതി, പഞ്ഞവാ ച ഹോതി...പേ॰.... ചതുത്ഥം.

൫. അനതിചാരീസുത്തം

൩൦൦. അനതിചാരീ ച ഹോതി, പഞ്ഞവാ ച ഹോതി...പേ॰.... പഞ്ചമം.

൬. സുസീലസുത്തം

൩൦൧. സീലവാ ച ഹോതി, പഞ്ഞവാ ച ഹോതി...പേ॰.... ഛട്ഠം.

൭. ബഹുസ്സുതസുത്തം

൩൦൨. ബഹുസ്സുതോ ച ഹോതി, പഞ്ഞവാ ച ഹോതി...പേ॰.... സത്തമം.

൮. ആരദ്ധവീരിയസുത്തം

൩൦൩. ആരദ്ധവീരിയോ ച ഹോതി, പഞ്ഞവാ ച ഹോതി...പേ॰.... അട്ഠമം.

൯. ഉപട്ഠിതസ്സതിസുത്തം

൩൦൪. "ഉപട്ഠിതസ്സതി ച ഹോതി, പഞ്ഞവാ ച ഹോതി - ഇമേഹി ഖോ, അനുരുദ്ധ, പഞ്ചഹി ധമ്മേഹി സമന്നാഗതോ മാതുഗാമോ കായസ്സ ഭേദാ പരം മരണാ സുഗതിം സഗ്ഗം ലോകം ഉപപജ്ജതീ"തി. നവമം.

ഇമേ അട്ഠ സുത്തന്തസങ്ഖേപാ.

൧൦. പഞ്ചസീലസുത്തം

൩൦൩. ''പഞ്ചഹി, അനുരുദ്ധ, ധമ്മേഹി സമന്നാഗതോ മാതുഗാമോ കായസ്സ ഭേദാ പരം മരണാ സുഗതിം സഗ്ഗം ലോകം ഉപപജ്ജതി. കതമേഹി പഞ്ചഹി? പാണാതിപാതാ പടിവിരതോ ച ഹോതി, അദിന്നാദാനാ പടിവിരതോ ച ഹോതി, കാമേസുമിച്ഛാചാരാ പടിവിരതോ ച ഹോതി, മുസാവാദാ പടിവിരതോ ച ഹോതി, സുരാമേരയമജ്ജപ്പമാദട്ഠാനാ പടിവിരതോ ച ഹോതി - ഇമേഹി ഖോ, അനുരുദ്ധ, പഞ്ചഹി ധമ്മേഹി സമന്നാഗതോ മാതുഗാമോ കായസ്സ ഭേദാ പരം മരണാ സുഗതിം സഗ്ഗം ലോകം ഉപപജ്ജതീ''തി. ദസമം.

ദുതിയപേയ്യാലവഗ്ഗോ.

തസ്സുദ്ദാനം -

ദുതിയേ ച [അനുരുദ്ധോ (സബ്ബത്ഥ)] അക്കോധനോ, അനുപനാഹീ അനിസ്സുകീ;
അമച്ഛരീ അനതിചാരീ, സീലവാ ച ബഹുസ്സുതോ;
വീരിയം സതി സീലഞ്ച, സുക്കപക്ഖേ പകാസിതോ.

൩. ബലവഗ്ഗോ

൧. വിസാരദസുത്തം

൩൦൪. ''പഞ്ചിമാനി , ഭിക്ഖവേ, മാതുഗാമസ്സ ബലാനി. കതമാനി പഞ്ച? രൂപബലം, ഭോഗബലം, ഞാതിബലം, പുത്തബലം, സീലബലം - ഇമാനി ഖോ, ഭിക്ഖവേ, പഞ്ച മാതുഗാമസ്സ ബലാനി. ഇമേഹി ഖോ, ഭിക്ഖവേ, പഞ്ചഹി ബലേഹി സമന്നാഗതോ മാതുഗാമോ വിസാരദോ അഗാരം അജ്ഝാവസതീ''തി. പഠമം.

൨. പസയ്ഹസുത്തം

൩൦൫. ''പഞ്ചിമാനി, ഭിക്ഖവേ, മാതുഗാമസ്സ ബലാനി. കതമാനി പഞ്ച? രൂപബലം, ഭോഗബലം, ഞാതിബലം, പുത്തബലം, സീലബലം - ഇമാനി ഖോ, ഭിക്ഖവേ, പഞ്ച മാതുഗാമസ്സ ബലാനി. ഇമേഹി ഖോ, ഭിക്ഖവേ, പഞ്ചഹി ബലേഹി സമന്നാഗതോ മാതുഗാമോ സാമികം പസയ്ഹ അഗാരം അജ്ഝാവസതീ''തി. ദുതിയം.

൩. അഭിഭുയ്യസുത്തം

൩൦൬. ''പഞ്ചിമാനി, ഭിക്ഖവേ, മാതുഗാമസ്സ ബലാനി. കതമാനി പഞ്ച? രൂപബലം, ഭോഗബലം, ഞാതിബലം, പുത്തബലം, സീലബലം - ഇമാനി ഖോ, ഭിക്ഖവേ, പഞ്ച മാതുഗാമസ്സ ബലാനി. ഇമേഹി ഖോ, ഭിക്ഖവേ, പഞ്ചഹി ബലേഹി സമന്നാഗതോ മാതുഗാമോ സാമികം അഭിഭുയ്യ വത്തതീ''തി. തതിയം.

൪. ഏകസുത്തം

൩൦൭. ''ഏകേന ച ഖോ, ഭിക്ഖവേ, ബലേന സമന്നാഗതോ പുരിസോ മാതുഗാമം അഭിഭുയ്യ വത്തതി. കതമേന ഏകേന ബലേന? ഇസ്സരിയബലേന അഭിഭൂതം മാതുഗാമം നേവ രൂപബലം തായതി, ന ഭോഗബലം തായതി, ന ഞാതിബലം തായതി, ന പുത്തബലം തായതി, ന സീലബലം തായതീ''തി. ചതുത്ഥം.

൫. അങ്ഗസുത്തം

൩൦൮. ''പഞ്ചിമാനി , ഭിക്ഖവേ, മാതുഗാമസ്സ ബലാനി. കതമാനി പഞ്ച? രൂപബലം, ഭോഗബലം, ഞാതിബലം, പുത്തബലം, സീലബലം. രൂപബലേന ച, ഭിക്ഖവേ, മാതുഗാമോ സമന്നാഗതോ ഹോതി, ന ച ഭോഗബലേന - ഏവം സോ തേനങ്ഗേന അപരിപൂരോ ഹോതി. യതോ ച ഖോ, ഭിക്ഖവേ, മാതുഗാമോ രൂപബലേന ച സമന്നാഗതോ ഹോതി, ഭോഗബലേന ച - ഏവം സോ തേനങ്ഗേന പരിപൂരോ ഹോതി. രൂപബലേന ച, ഭിക്ഖവേ, മാതുഗാമോ സമന്നാഗതോ ഹോതി, ഭോഗബലേന ച, ന ച ഞാതിബലേന - ഏവം സോ തേനങ്ഗേന അപരിപൂരോ ഹോതി. യതോ ച ഖോ, ഭിക്ഖവേ, മാതുഗാമോ രൂപബലേന ച സമന്നാഗതോ ഹോതി, ഭോഗബലേന ച, ഞാതിബലേന ച - ഏവം സോ തേനങ്ഗേന പരിപൂരോ ഹോതി. രൂപബലേന ച, ഭിക്ഖവേ, മാതുഗാമോ സമന്നാഗതോ ഹോതി, ഭോഗബലേന ച, ഞാതിബലേന ച, ന ച പുത്തബലേന - ഏവം സോ തേനങ്ഗേന അപരിപൂരോ ഹോതി. യതോ ച ഖോ, ഭിക്ഖവേ, മാതുഗാമോ രൂപബലേന ച സമന്നാഗതോ ഹോതി, ഭോഗബലേന ച, ഞാതിബലേന ച, പുത്തബലേന ച - ഏവം സോ തേനങ്ഗേന പരിപൂരോ ഹോതി. രൂപബലേന ച, ഭിക്ഖവേ, മാതുഗാമോ സമന്നാഗതോ ഹോതി, ഭോഗബലേന ച, ഞാതിബലേന ച, പുത്തബലേന ച, ന ച സീലബലേന - ഏവം സോ തേനങ്ഗേന അപരിപൂരോ ഹോതി. യതോ ച ഖോ, ഭിക്ഖവേ, മാതുഗാമോ രൂപബലേന ച സമന്നാഗതോ ഹോതി, ഭോഗബലേന ച, ഞാതിബലേന ച, പുത്തബലേന ച, സീലബലേന ച - ഏവം സോ തേനങ്ഗേന പരിപൂരോ ഹോതി. ഇമാനി ഖോ , ഭിക്ഖവേ, പഞ്ച മാതുഗാമസ്സ ബലാനീ''തി. പഞ്ചമം.

൬. നാസേന്തിസുത്തം

൩൦൯. ''പഞ്ചിമാനി, ഭിക്ഖവേ, മാതുഗാമസ്സ ബലാനി. കതമാനി പഞ്ച? രൂപബലം, ഭോഗബലം, ഞാതിബലം, പുത്തബലം, സീലബലം. രൂപബലേന ച, ഭിക്ഖവേ, മാതുഗാമോ സമന്നാഗതോ ഹോതി, ന ച സീലബലേന, നാസേന്തേവ നം, കുലേ ന വാസേന്തി. രൂപബലേന ച, ഭിക്ഖവേ, മാതുഗാമോ സമന്നാഗതോ ഹോതി, ഭോഗബലേന ച, ന ച സീലബലേന, നാസേന്തേവ നം, കുലേ ന വാസേന്തി. രൂപബലേന ച, ഭിക്ഖവേ, മാതുഗാമോ സമന്നാഗതോ ഹോതി, ഭോഗബലേന ച, ഞാതിബലേന ച, ന ച സീലബലേന, നാസേന്തേവ നം, കുലേ ന വാസേന്തി. രൂപബലേന ച, ഭിക്ഖവേ, മാതുഗാമോ സമന്നാഗതോ ഹോതി, ഭോഗബലേന ച, ഞാതിബലേന ച , പുത്തബലേന ച, ന ച സീലബലേന, നാസേന്തേവ നം, കുലേ ന വാസേന്തി. സീലബലേന ച, ഭിക്ഖവേ, മാതുഗാമോ സമന്നാഗതോ ഹോതി, ന ച രൂപബലേന, വാസേന്തേവ നം, കുലേ ന നാസേന്തി. സീലബലേന ച, ഭിക്ഖവേ, മാതുഗാമോ സമന്നാഗതോ ഹോതി, ന ച ഭോഗബലേന, വാസേന്തേവ നം, കുലേ ന നാസേന്തി. സീലബലേന ച, ഭിക്ഖവേ, മാതുഗാമോ സമന്നാഗതോ ഹോതി, ന

ച ഞാതിബലേന, വാസേന്തേവ നം, കുലേ ന നാസേന്തി. സീലബലേന ച, ഭിക്ഖവേ, മാതുഗാമോ സമന്നാഗതോ ഹോതി, ന ച പുത്തബലേന, വാസേന്തേവ നം, കുലേ ന നാസേന്തി. ഇമാനി ഖോ, ഭിക്ഖവേ, പഞ്ച മാതുഗാമസ്സ ബലാനീ''തി. ഛട്ഠം.

൭. ഹേതുസുത്തം

൩൭൭. ''പഞ്ചിമാനി , ഭിക്ഖവേ, മാതുഗാമസ്സ ബലാനി. കതമാനി പഞ്ച? രൂപബലം, ഭോഗബലം, ഞാതിബലം, പുത്തബലം, സീലബലം. ന, ഭിക്ഖവേ, മാതുഗാമോ രൂപബലഹേതു വാ ഭോഗബലഹേതു വാ ഞാതിബലഹേതു വാ പുത്തബലഹേതു വാ കായസ്സ ഭേദാ പരം മരണാ സുഗതിം സഗ്ഗം ലോകം ഉപപജ്ജതി. സീലബലഹേതു ഖോ, ഭിക്ഖവേ, മാതുഗാമോ കായസ്സ ഭേദാ പരം മരണാ സുഗതിം സഗ്ഗം ലോകം ഉപപജ്ജതി. ഇമാനി ഖോ, ഭിക്ഖവേ, പഞ്ച മാതുഗാമസ്സ ബലാനീ''തി. സത്തമം.

൮. ഠാനസുത്തം

൩൭൮. ''പഞ്ചിമാനി , ഭിക്ഖവേ, ഠാനാനി ദുല്ലഭാനി അകതപുഞ്ഞേന മാതുഗാമേന. കതമാനി പഞ്ച? പതിരൂപേ കുലേ ജായേയ്യന്തി - ഇദം, ഭിക്ഖവേ, പഠമം ഠാനം ദുല്ലഭം അകതപുഞ്ഞേന മാതുഗാമേന. പതിരൂപേ കുലേ ജായിത്വാ പതിരൂപം കുലം ഗച്ഛേയ്യന്തി - ഇദം, ഭിക്ഖവേ, ദുതിയം ഠാനം ദുല്ലഭം അകതപുഞ്ഞേന മാതുഗാമേന. പതിരൂപേ കുലേ ജായിത്വാ, പതിരൂപം കുലം ഗന്ത്വാ, അസപത്തി അഗാരം അജ്ഝാവസേയ്യന്തി - ഇദം, ഭിക്ഖവേ, തതിയം ഠാനം ദുല്ലഭം അകതപുഞ്ഞേന മാതുഗാമേന. പതിരൂപേ കുലേ ജായിത്വാ, പതിരൂപം കുലം ഗന്ത്വാ, അസപത്തി അഗാരം അജ്ഝാവസന്തീ പുത്തവതീ അസ്സന്തി - ഇദം, ഭിക്ഖവേ, ചതുത്ഥം ഠാനം ദുല്ലഭം അകതപുഞ്ഞേന മാതുഗാമേന. പതിരൂപേ കുലേ ജായിത്വാ, പതിരൂപം കുലം ഗന്ത്വാ, അസപത്തി അഗാരം അജ്ഝാവസന്തീ പുത്തവതീ സമാനാ സാമികം അഭിഭുയ്യ വത്തേയ്യന്തി - ഇദം, ഭിക്ഖവേ, പഞ്ചമം ഠാനം ദുല്ലഭം അകതപുഞ്ഞേന മാതുഗാമേന . ഇമാനി ഖോ, ഭിക്ഖവേ, പഞ്ച ഠാനാനി ദുല്ലഭാനി അകതപുഞ്ഞേന മാതുഗാമേനാതി.

''പഞ്ചിമാനി, ഭിക്ഖവേ, ഠാനാനി സുലഭാനി കതപുഞ്ഞേന മാതുഗാമേന. കതമാനി പഞ്ച? പതിരൂപേ കുലേ ജായേയ്യന്തി - ഇദം, ഭിക്ഖവേ, പഠമം ഠാനം സുലഭം കതപുഞ്ഞേന മാതുഗാമേന. പതിരൂപേ കുലേ ജായിത്വാ പതിരൂപം കുലം ഗച്ഛേയ്യന്തി - ഇദം, ഭിക്ഖവേ, ദുതിയം ഠാനം സുലഭം കതപുഞ്ഞേന മാതുഗാമേന. പതിരൂപേ കുലേ ജായിത്വാ പതിരൂപം കുലം ഗന്ത്വാ അസപത്തി അഗാരം അജ്ഝാവസേയ്യന്തി - ഇദം, ഭിക്ഖവേ, തതിയം ഠാനം സുലഭം കതപുഞ്ഞേന മാതുഗാമേന. പതിരൂപേ കുലേ ജായിത്വാ പതിരൂപം കുലം ഗന്ത്വാ അസപത്തി അഗാരം അജ്ഝാവസന്തീ പുത്തവതീ അസ്സന്തി - ഇദം, ഭിക്ഖവേ, ചതുത്ഥം ഠാനം സുലഭം കതപുഞ്ഞേന മാതുഗാമേന. പതിരൂപേ കുലേ ജായിത്വാ പതിരൂപം കുലം ഗന്ത്വാ അസപത്തി അഗാരം അജ്ഝാവസന്തീ പുത്തവതീ സമാനാ സാമികം അഭിഭുയ്യ വത്തേയ്യന്തി - ഇദം, ഭിക്ഖവേ, പഞ്ചമം ഠാനം സുലഭം കതപുഞ്ഞേന മാതുഗാമേന. ഇമാനി ഖോ, ഭിക്ഖവേ, പഞ്ച ഠാനാനി സുലഭാനി കതപുഞ്ഞേന മാതുഗാമേനാ''തി. അട്ഠമം.

൯. പഞ്ചസീലവിസാരദസുത്തം

൩൭൨. ‘‘പഞ്ചഹി, ഭിക്ഖവേ, ധമ്മേഹി സമന്നാഗതോ മാതുഗാമോ വിസാരദോ അഗാരം അജ്ഝാവസതി. കതമേഹി പഞ്ചഹി? പാണാതിപാതാ പടിവിരതോ ച ഹോതി, അദിന്നാദാനാ പടിവിരതോ ച ഹോതി, കാമേസുമിച്ഛാചാരാ പടിവിരതോ ച ഹോതി, മുസാവാദാ പടിവിരതോ ച ഹോതി , സുരാമേരയമജ്ജപ്പമാദട്ഠാനാ പടിവിരതോ ച ഹോതി - ഇമേഹി ഖോ, ഭിക്ഖവേ, പഞ്ചഹി ധമ്മേഹി സമന്നാഗതോ മാതുഗാമോ വിസാരദോ അഗാരം അജ്ഝാവസതീ’’തി. നവമം.

൧൦. വഡ്ഢീസുത്തം

൩൭൩. ‘‘പഞ്ചഹി, ഭിക്ഖവേ, വഡ്ഢീഹി വഡ്ഢമാനാ അരിയസാവികാ അരിയായ വഡ്ഢിയാ വഡ്ഢതി സാരാദായിനീ ച ഹോതി വരാദായിനീ ച കായസ്സ. കതമേഹി പഞ്ചഹി? സദ്ധായ വഡ്ഢതി, സീലേന വഡ്ഢതി, സുതേന വഡ്ഢതി, ചാഗേന വഡ്ഢതി, പഞ്ഞായ വഡ്ഢതി - ഇമേഹി ഖോ, ഭിക്ഖവേ, പഞ്ചഹി വഡ്ഢീഹി വഡ്ഢമാനാ അരിയസാവികാ അരിയായ വഡ്ഢിയാ വഡ്ഢതി, സാരാദായിനീ ച ഹോതി, വരാദായിനീ ച കായസ്സാ’’തി.

‘‘സദ്ധായ സീലേന ച യാധ വഡ്ഢതി,
പഞ്ഞായ ചാഗേന സുതേന ചൂഭയം;
സാ താദിസീ സീലവതീ ഉപാസികാ,
ആദീയതി സാരമിധേവ അത്തനോ’’തി. ദസമം;

ബലവഗ്ഗോ തതിയോ.

തസ്സുദ്ദാനം -

വിസാരദാ പസയ്ഹ അഭിഭുയ്യ, ഏകം അങ്ഗേന പഞ്ചമം;
നാസേന്തി ഹേതു ഠാനഞ്ച, വിസാരദോ വഡ്ഢിനാ ദസാതി.

മാതുഗാമസംയുത്തം സമത്തം.

൪. ജമ്ബുഖാദകസംയുത്തം

൧. നിബ്ബാനപഞ്ഹാസുത്തം

൩൧൪. ഏകം സമയം ആയസ്മാ സാരിപുത്തോ മഗധേസു വിഹരതി നാലകഗാമകേ. അഥ ഖോ ജമ്ബുഖാദകോ പരിബ്ബാജകോ യേനായസ്മാ സാരിപുത്തോ തേനുപസങ്കമി; ഉപസങ്കമിത്വാ ആയസ്മതാ സാരിപുത്തേന സദ്ധിം സമ്മോദി. സമ്മോദനീയം കഥം സാരണീയം വീതിസാരേത്വാ ഏകമന്തം നിസീദി. ഏകമന്തം നിസിന്നോ ഖോ ജമ്ബുഖാദകോ പരിബ്ബാജകോ ആയസ്മന്തം സാരിപുത്തം ഏതദവോച -

'''നിബ്ബാനം, നിബ്ബാന'ന്തി, ആവുസോ സാരിപുത്ത, വുച്ചതി. കതമം നു ഖോ, ആവുസോ, നിബ്ബാന''ന്തി? ''യോ ഖോ, ആവുസോ, രാഗക്ഖയോ ദോസക്ഖയോ മോഹക്ഖയോ - ഇദം വുച്ചതി നിബ്ബാന''ന്തി. ''അത്ഥി പനാവുസോ, മഗ്ഗോ അത്ഥി പടിപദാ ഏതസ്സ നിബ്ബാനസ്സ സച്ഛികിരിയായാ''തി? ''അത്ഥി ഖോ, ആവുസോ, മഗ്ഗോ അത്ഥി പടിപദാ ഏതസ്സ നിബ്ബാനസ്സ സച്ഛികിരിയായാ''തി. ''കതമോ പനാവുസോ, മഗ്ഗോ കതമാ പടിപദാ ഏതസ്സ നിബ്ബാനസ്സ സച്ഛികിരിയായാ''തി? ''അയമേവ ഖോ, ആവുസോ, അരിയോ അട്ഠങ്ഗികോ മഗ്ഗോ ഏതസ്സ നിബ്ബാനസ്സ സച്ഛികിരിയായ, സേയ്യഥിദം - സമ്മാദിട്ഠി സമ്മാസങ്കപ്പോ സമ്മാവാചാ സമ്മാകമ്മന്തോ സമ്മാആജീവോ സമ്മാവായാമോ സമ്മാസതി സമ്മാസമാധി. അയം ഖോ, ആവുസോ, മഗ്ഗോ അയം പടിപദാ ഏതസ്സ നിബ്ബാനസ്സ സച്ഛികിരിയായാ''തി. ''ഭദ്ദകോ, ആവുസോ, മഗ്ഗോ ഭദ്ദികാ പടിപദാ ഏതസ്സ നിബ്ബാനസ്സ സച്ഛികിരിയായ. അലഞ്ച പനാവുസോ സാരിപുത്ത, അപ്പമാദായാ''തി. പഠമം.

൨. അരഹത്തപഞ്ഹാസുത്തം

൩൧൫. '''അരഹത്തം, അരഹത്ത'ന്തി, ആവുസോ സാരിപുത്ത, വുച്ചതി. കതമം നു ഖോ, ആവുസോ , അരഹത്ത''ന്തി? ''യോ ഖോ, ആവുസോ, രാഗക്ഖയോ ദോസക്ഖയോ മോഹക്ഖയോ - ഇദം വുച്ചതി അരഹത്ത''ന്തി. ''അത്ഥി പനാവുസോ, മഗ്ഗോ അത്ഥി പടിപദാ ഏതസ്സ അരഹത്തസ്സ സച്ഛികിരിയായാ''തി? ''അത്ഥി ഖോ, ആവുസോ, മഗ്ഗോ അത്ഥി പടിപദാ ഏതസ്സ അരഹത്തസ്സ സച്ഛികിരിയായാ''തി. ''കതമോ പനാവുസോ, മഗ്ഗോ കതമാ പടിപദാ ഏതസ്സ അരഹത്തസ്സ സച്ഛികിരിയായാ''തി? ''അയമേവ ഖോ, ആവുസോ, അരിയോ അട്ഠങ്ഗികോ മഗ്ഗോ ഏതസ്സ അരഹത്തസ്സ സച്ഛികിരിയായ, സേയ്യഥിദം - സമ്മാദിട്ഠി സമ്മാസങ്കപ്പോ സമ്മാവാചാ സമ്മാകമ്മന്തോ സമ്മാആജീവോ സമ്മാവായാമോ സമ്മാസതി സമ്മാസമാധി. അയം ഖോ ആവുസോ, മഗ്ഗോ, അയം പടിപദാ ഏതസ്സ അരഹത്തസ്സ സച്ഛികിരിയായാ''തി. ''ഭദ്ദകോ, ആവുസോ, മഗ്ഗോ ഭദ്ദികാ പടിപദാ ഏതസ്സ അരഹത്തസ്സ സച്ഛികിരിയായ. അലഞ്ച പനാവുസോ സാരിപുത്ത, അപ്പമാദായാ''തി. ദുതിയം.

൩. ധമ്മവാദീപഞ്ഹാസുത്തം

൩൬൩. ''കേ നു ഖോ, ആവുസോ സാരിപുത്ത, ലോകേ ധമ്മവാദിനോ, കേ ലോകേ സുപ്പടിപന്നാ, കേ ലോകേ സുഗതാ''തി? ''യേ ഖോ, ആവുസോ, രാഗപ്പഹാനായ ധമ്മം ദേസേന്തി, ദോസപ്പഹാനായ ധമ്മം ദേസേന്തി, മോഹപ്പഹാനായ ധമ്മം ദേസേന്തി, തേ ലോകേ ധമ്മവാദിനോ. യേ ഖോ, ആവുസോ, രാഗസ്സ പഹാനായ പടിപന്നാ, ദോസസ്സ പഹാനായ പടിപന്നാ, മോഹസ്സ പഹാനായ പടിപന്നാ, തേ ലോകേ സുപ്പടിപന്നാ. യേസം ഖോ, ആവുസോ, രാഗോ പഹീനോ ഉച്ഛിന്നമൂലോ താലാവത്ഥുകതോ അനഭാവങ്കതോ ആയതിം അനുപ്പാദധമ്മോ, ദോസോ പഹീനോ ഉച്ഛിന്നമൂലോ താലാവത്ഥുകതോ അനഭാവങ്കതോ ആയതിം അനുപ്പാദധമ്മോ, മോഹോ പഹീനോ ഉച്ഛിന്നമൂലോ താലാവത്ഥുകതോ അനഭാവങ്കതോ ആയതിം അനുപ്പാദധമ്മോ, തേ ലോകേ സുഗതാ''തി.

''അത്ഥി പനാവുസോ, മഗ്ഗോ അത്ഥി പടിപദാ ഏതസ്സ രാഗസ്സ ദോസസ്സ മോഹസ്സ പഹാനായാ''തി? ''അത്ഥി ഖോ, ആവുസോ, മഗ്ഗോ അത്ഥി പടിപദാ ഏതസ്സ രാഗസ്സ ദോസസ്സ മോഹസ്സ പഹാനായാ''തി. ''കതമോ, പനാവുസോ, മഗ്ഗോ കതമാ പടിപദാ ഏതസ്സ രാഗസ്സ ദോസസ്സ മോഹസ്സ പഹാനായാ''തി? ''അയമേവ ഖോ, ആവുസോ, അരിയോ അട്ഠങ്ഗികോ മഗ്ഗോ ഏതസ്സ രാഗസ്സ ദോസസ്സ മോഹസ്സ പഹാനായ, സേയ്യഥിദം - സമ്മാദിട്ഠി സമ്മാസങ്കപ്പോ സമ്മാവാചാ സമ്മാകമ്മന്തോ സമ്മാആജീവോ സമ്മാവായാമോ സമ്മാസതി സമ്മാസമാധി. അയം ഖോ, ആവുസോ, മഗ്ഗോ അയം പടിപദാ ഏതസ്സ രാഗസ്സ ദോസസ്സ മോഹസ്സ പഹാനായാ''തി. ''ഭദ്ദകോ, ആവുസോ, മഗ്ഗോ ഭദ്ദികാ പടിപദാ, ഏതസ്സ രാഗസ്സ ദോസസ്സ മോഹസ്സ പഹാനായ. അലഞ്ച പനാവുസോ സാരിപുത്ത, അപ്പമാദായാ''തി. തതിയം.

൪. കിമത്ഥിയസുത്തം

൩൬൪. ''കിമത്ഥിയം , ആവുസോ സാരിപുത്ത, സമണേ ഗോതമേ ബ്രഹ്മചരിയം വുസ്സതീ''തി? ''ദുക്ഖസ്സ ഖോ, ആവുസോ, പരിഞ്ഞത്ഥം ഭഗവതി ബ്രഹ്മചരിയം വുസ്സതീ''തി. ''അത്ഥി പനാവുസോ, മഗ്ഗോ അത്ഥി പടിപദാ ഏതസ്സ ദുക്ഖസ്സ പരിഞ്ഞായാ''തി? ''അത്ഥി ഖോ, ആവുസോ, മഗ്ഗോ അത്ഥി പടിപദാ, ഏതസ്സ ദുക്ഖസ്സ പരിഞ്ഞായാ''തി? ''കതമോ പനാവുസോ, മഗ്ഗോ കതമാ പടിപദാ, ഏതസ്സ ദുക്ഖസ്സ പരിഞ്ഞായാ''തി?

''അയമേവ ഖോ, ആവുസോ, അരിയോ അട്ഠങ്ഗികോ മഗ്ഗോ, ഏതസ്സ ദുക്ഖസ്സ പരിഞ്ഞായ, സേയ്യഥിദം - സമ്മാദിട്ഠി സമ്മാസങ്കപ്പോ സമ്മാവാചാ സമ്മാകമ്മന്തോ സമ്മാആജീവോ സമ്മാവായാമോ സമ്മാസതി സമ്മാസമാധി. അയം ഖോ, ആവുസോ, മഗ്ഗോ അയം പടിപദാ ഏതസ്സ ദുക്ഖസ്സ പരിഞ്ഞായാ''തി. ''ഭദ്ദകോ, ആവുസോ, മഗ്ഗോ ഭദ്ദികാ പടിപദാ, ഏതസ്സ ദുക്ഖസ്സ പരിഞ്ഞായ. അലഞ്ച പനാവുസോ സാരിപുത്ത, അപ്പമാദായാ''തി. ചതുത്ഥം.

൫. അസ്സാസപ്പത്തസുത്തം

൩൬൫. '''അസ്സാസപ്പത്തോ, അസ്സാസപ്പത്തോ'തി, ആവുസോ സാരിപുത്ത, വുച്ചതി. കിത്താവതാ നു ഖോ, ആവുസോ, അസ്സാസപ്പത്തോ ഹോതീ''തി? ''യതോ ഖോ, ആവുസോ, ഭിക്ഖു ഛന്നം ഫസ്സായതനാനം സമുദയഞ്ച

അത്ഥങ്ഗമഞ്ച അസ്സാദഞ്ച ആദീനവഞ്ച നിസ്സരണഞ്ച യഥാഭൂതം പജാനാതി, എത്താവതാ ഖോ, ആവുസോ, അസ്സാസപ്പത്തോ ഹോതീ''തി. ''അത്ഥി പനാവുസോ, മഗ്ഗോ അത്ഥി പടിപദാ, എതസ്സ അസ്സാസസ്സ സച്ഛികിരിയായാ''തി? ''അത്ഥി ഖോ, ആവുസോ, മഗ്ഗോ അത്ഥി പടിപദാ, എതസ്സ അസ്സാസസ്സ സച്ഛികിരിയായാ''തി. ''കതമോ പനാവുസോ, മഗ്ഗോ കതമാ പടിപദാ, എതസ്സ അസ്സാസസ്സ സച്ഛികിരിയായാ''തി? ''അയമേവ ഖോ, ആവുസോ, അരിയോ അട്ഠങ്ഗികോ മഗ്ഗോ എതസ്സ അസ്സാസസ്സ സച്ഛികിരിയായ, സേയ്യഥിദം - സമ്മാദിട്ഠി സമ്മാസങ്കപ്പോ സമ്മാവാചാ സമ്മാകമ്മന്തോ സമ്മാആജീവോ സമ്മാവായാമോ സമ്മാസതി സമ്മാസമാധി. അയം ഖോ, ആവുസോ , മഗ്ഗോ അയം പടിപദാ, എതസ്സ അസ്സാസസ്സ സച്ഛികിരിയായാ''തി. ''ഭദ്ദകോ, ആവുസോ, മഗ്ഗോ ഭദ്ദികാ പടിപദാ, എതസ്സ അസ്സാസസ്സ സച്ഛികിരിയായ. അലഞ്ച പനാവുസോ സാരിപുത്ത, അപ്പമാദായാ''തി. പഞ്ചമം.

൬. പരമസ്സാസപ്പത്തസുത്തം

൩൧൯. '''പരമസ്സാസപ്പത്തോ, പരമസ്സാസപ്പത്തോ'തി, ആവുസോ സാരിപുത്ത, വുച്ചതി. കിത്താവതാ നു ഖോ, ആവുസോ, പരമസ്സാസപ്പത്തോ ഹോതീ''തി? ''യതോ ഖോ, ആവുസോ, ഭിക്ഖു ഛന്നം ഫസ്സായതനാനം സമുദയഞ്ച അത്ഥങ്ഗമഞ്ച അസ്സാദഞ്ച ആദീനവഞ്ച നിസ്സരണഞ്ച യഥാഭൂതം വിദിത്വാ അനുപാദാവിമുത്തോ ഹോതി, എത്താവതാ ഖോ, ആവുസോ, പരമസ്സാസപ്പത്തോ ഹോതീ''തി. ''അത്ഥി പനാവുസോ, മഗ്ഗോ അത്ഥി പടിപദാ, എതസ്സ പരമസ്സാസസ്സ സച്ഛികിരിയായാ''തി? ''അത്ഥി ഖോ, ആവുസോ, മഗ്ഗോ അത്ഥി പടിപദാ, എതസ്സ പരമസ്സാസസ്സ സച്ഛികിരിയായാ''തി. ''കതമോ പന, ആവുസോ, മഗ്ഗോ കതമാ പടിപദാ, എതസ്സ പരമസ്സാസസ്സ സച്ഛികിരിയായാ''തി? ''അയമേവ ഖോ, ആവുസോ, അരിയോ അട്ഠങ്ഗികോ മഗ്ഗോ എതസ്സ പരമസ്സാസസ്സ സച്ഛികിരിയായ, സേയ്യഥിദം - സമ്മാദിട്ഠി സമ്മാസങ്കപ്പോ സമ്മാവാചാ സമ്മാകമ്മന്തോ സമ്മാആജീവോ സമ്മാവായാമോ സമ്മാസതി സമ്മാസമാധി. അയം ഖോ, ആവുസോ, മഗ്ഗോ അയം പടിപദാ, എതസ്സ പരമസ്സാസസ്സ സച്ഛികിരിയായാ''തി. ''ഭദ്ദകോ, ആവുസോ, മഗ്ഗോ ഭദ്ദികാ പടിപദാ, എതസ്സ പരമസ്സാസസ്സ സച്ഛികിരിയായ. അലഞ്ച പനാവുസോ സാരിപുത്ത, അപ്പമാദായാ''തി. ഛട്ഠം.

൭. വേദനാപഞ്ഹാസുത്തം

൩൨൦. '''വേദനാ, വേദനാ'തി, ആവുസോ സാരിപുത്ത, വുച്ചതി. കതമാ നു ഖോ, ആവുസോ, വേദനാ''തി? ''തിസ്സോ ഇമാവുസോ, വേദനാ. കതമാ തിസ്സോ? സുഖാ വേദനാ, ദുക്ഖാ വേദനാ, അദുക്ഖമസുഖാ വേദനാ - ഇമാ ഖോ, ആവുസോ, തിസ്സോ വേദനാ''തി. ''അത്ഥി പനാവുസോ, മഗ്ഗോ അത്ഥി പടിപദാ, എതാസം തിസ്സന്നം വേദനാനം പരിഞ്ഞായാ''തി? ''അത്ഥി ഖോ, ആവുസോ, മഗ്ഗോ അത്ഥി പടിപദാ, എതാസം തിസ്സന്നം വേദനാനം പരിഞ്ഞായാ''തി. ''കതമോ പനാവുസോ, മഗ്ഗോ കതമാ പടിപദാ, എതാസം തിസ്സന്നം വേദനാനം പരിഞ്ഞായാ''തി? ''അയമേവ ഖോ, ആവുസോ, അരിയോ അട്ഠങ്ഗികോ മഗ്ഗോ, എതാസം തിസ്സന്നം വേദനാനം പരിഞ്ഞായ, സേയ്യഥിദം - സമ്മാദിട്ഠി സമ്മാസങ്കപ്പോ സമ്മാവാചാ സമ്മാകമ്മന്തോ സമ്മാആജീവോ സമ്മാവായാമോ സമ്മാസതി സമ്മാസമാധി. അയം ഖോ, ആവുസോ, മഗ്ഗോ അയം പടിപദാ, എതാസം തിസ്സന്നം വേദനാനം പരിഞ്ഞായാ''തി. ''ഭദ്ദകോ, ആവുസോ, മഗ്ഗോ

ഭദ്ദികാ പടിപദാ, ഏതാസം തിസ്സന്നം വേദനാനം പരിഞ്ഞായ. അലഞ്ച പനാവുസോ സാരിപുത്ത, അപ്പമാദായാ''തി. സത്തമം.

൮. ആസവപഞ്ഹാസുത്തം

൩൨൭. '''ആസവോ , ആസവോ'തി, ആവുസോ സാരിപുത്ത, വുച്ചതി. കതമോ നു ഖോ, ആവുസോ, ആസവോ''തി? ''തയോ മേ, ആവുസോ, ആസവാ . കാമാസവോ, ഭവാസവോ, അവിജ്ജാസവോ - ഇമേ ഖോ, ആവുസോ, തയോ ആസവാ''തി. ''അത്ഥി പനാവുസോ, മഗ്ഗോ അത്ഥി പടിപദാ ഏതേസം ആസവാനം പഹാനായാ''തി? ''അത്ഥി ഖോ, ആവുസോ, മഗ്ഗോ അത്ഥി പടിപദാ ഏതേസം ആസവാനം പഹാനായാ''തി. ''കതമോ പനാവുസോ, മഗ്ഗോ കതമാ പടിപദാ ഏതേസം ആസവാനം പഹാനായാ''തി? ''അയമേവ ഖോ, ആവുസോ, അരിയോ അട്ഠങ്ഗികോ മഗ്ഗോ ഏതേസം ആസവാനം പഹാനായ, സേയ്യഥിദം - സമ്മാദിട്ഠി സമ്മാസങ്കപ്പോ സമ്മാവാചാ സമ്മാകമ്മന്തോ സമ്മാആജീവോ സമ്മാവായാമോ സമ്മാസതി സമ്മാസമാധി. അയം ഖോ, ആവുസോ, മഗ്ഗോ അയം പടിപദാ, ഏതേസം ആസവാനം പഹാനായാ''തി. ''ഭദ്ദകോ, ആവുസോ, മഗ്ഗോ ഭദ്ദികാ പടിപദാ, ഏതേസം ആസവാനം പഹാനായ. അലഞ്ച പനാവുസോ സാരിപുത്ത, അപ്പമാദായാ''തി. അട്ഠമം.

൯. അവിജ്ജാപഞ്ഹാസുത്തം

൩൨൮. '''അവിജ്ജാ, അവിജ്ജാ'തി, ആവുസോ സാരിപുത്ത, വുച്ചതി. കതമാ നു ഖോ, ആവുസോ, അവിജ്ജാ''തി? ''യം ഖോ, ആവുസോ, ദുക്ഖേ അഞ്ഞാണം, ദുക്ഖസമുദയേ അഞ്ഞാണം, ദുക്ഖനിരോധേ അഞ്ഞാണം, ദുക്ഖനിരോധഗാമിനിയാ പടിപദായ അഞ്ഞാണം - അയം വുച്ചതാവുസോ, അവിജ്ജാ''തി. ''അത്ഥി പനാവുസോ, മഗ്ഗോ അത്ഥി പടിപദാ, ഏതിസ്സാ അവിജ്ജായ പഹാനായാ''തി? ''അത്ഥി ഖോ, ആവുസോ, മഗ്ഗോ അത്ഥി പടിപദാ, ഏതിസ്സാ അവിജ്ജായ പഹാനായാ''തി. ''കതമോ പനാവുസോ, മഗ്ഗോ കതമാ പടിപദാ, ഏതിസ്സാ അവിജ്ജായ പഹാനായാ''തി? ''അയമേവ ഖോ, ആവുസോ, അരിയോ അട്ഠങ്ഗികോ മഗ്ഗോ, ഏതിസ്സാ അവിജ്ജായ പഹാനായ, സേയ്യഥിദം - സമ്മാദിട്ഠി സമ്മാസങ്കപ്പോ സമ്മാവാചാ സമ്മാകമ്മന്തോ സമ്മാആജീവോ സമ്മാവായാമോ സമ്മാസതി സമ്മാസമാധി. അയം ഖോ, ആവുസോ, മഗ്ഗോ അയം പടിപദാ, ഏതിസ്സാ അവിജ്ജായ പഹാനായാ''തി. ''ഭദ്ദകോ, ആവുസോ, മഗ്ഗോ ഭദ്ദികാ പടിപദാ, ഏതിസ്സാ അവിജ്ജായ പഹാനായ. അലഞ്ച പനാവുസോ സാരിപുത്ത, അപ്പമാദായാ''തി. നവമം.

൧൦. തണ്ഹാപഞ്ഹാസുത്തം

൩൨൯. '''തണ്ഹാ, തണ്ഹാ'തി, ആവുസോ സാരിപുത്ത, വുച്ചതി. കതമാ നു ഖോ, ആവുസോ, തണ്ഹാ''തി? ''തിസ്സോ ഇമാ, ആവുസോ, തണ്ഹാ. കാമതണ്ഹാ, ഭവതണ്ഹാ, വിഭവതണ്ഹാ - ഇമാ ഖോ, ആവുസോ, തിസ്സോ തണ്ഹാ''തി. ''അത്ഥി പനാവുസോ, മഗ്ഗോ അത്ഥി പടിപദാ, ഏതാസം തണ്ഹാനം പഹാനായാ''തി? ''അത്ഥി ഖോ, ആവുസോ, മഗ്ഗോ അത്ഥി പടിപദാ, ഏതാസം തണ്ഹാനം പഹാനായാ''തി. ''കതമോ പനാവുസോ, മഗ്ഗോ കതമാ പടിപദാ, ഏതാസം തണ്ഹാനം പഹാനായാ''തി? ''അയമേവ ഖോ, ആവുസോ, അരിയോ അട്ഠങ്ഗികോ മഗ്ഗോ, ഏതാസം തണ്ഹാനം പഹാനായ,

സേയ്യഥിദം - സമ്മാദിട്ഠി സമ്മാസങ്കപ്പോ സമ്മാവാചാ സമ്മാകമ്മന്തോ സമ്മാആജീവോ സമ്മാവായാമോ സമ്മാസതി സമ്മാസമാധി. അയം ഖോ, ആവുസോ, മഗ്ഗോ അയം പടിപദാ, ഏതാസം തണ്ഹാനം പഹാനായാ''തി. ''ഭദ്ദകോ, ആവുസോ, മഗ്ഗോ ഭദ്ദികാ പടിപദാ , ഏതാസം തണ്ഹാനം പഹാനായ. അലഞ്ച പനാവുസോ സാരിപുത്ത, അപ്പമാദായാ''തി. ദസമം.

൧൧. ഓഘപഞ്ഹാസുത്തം

൩൨൪. '''ഓഘോ, ഓഘോ'തി, ആവുസോ സാരിപുത്ത, വുച്ചതി. കതമോ നു ഖോ, ആവുസോ, ഓഘോ''തി? ''ചത്താരോമേ, ആവുസോ, ഓഘാ. കാമോഘോ, ഭവോഘോ, ദിട്ഠോഘോ, അവിജ്ജോഘോ - ഇമേ ഖോ, ആവുസോ, ചത്താരോ ഓഘാ''തി. ''അത്ഥി പനാവുസോ, മഗ്ഗോ അത്ഥി പടിപദാ, ഏതേസം ഓഘാനം പഹാനായാ''തി? ''അത്ഥി ഖോ, ആവുസോ, മഗ്ഗോ അത്ഥി പടിപദാ, ഏതേസം ഓഘാനം പഹാനായാ''തി. ''കതമോ പനാവുസോ, മഗ്ഗോ കതമാ പടിപദാ, ഏതേസം ഓഘാനം പഹാനായാ''തി? ''അയമേവ ഖോ, ആവുസോ, അരിയോ അട്ഠങ്ഗികോ മഗ്ഗോ, ഏതേസം ഓഘാനം പഹാനായ, സേയ്യഥിദം - സമ്മാദിട്ഠി സമ്മാസങ്കപ്പോ സമ്മാവാചാ സമ്മാകമ്മന്തോ സമ്മാആജീവോ സമ്മാവായാമോ സമ്മാസതി സമ്മാസമാധി . അയം ഖോ, ആവുസോ, മഗ്ഗോ അയം പടിപദാ, ഏതേസം ഓഘാനം പഹാനായാ''തി. ''ഭദ്ദകോ , ആവുസോ, മഗ്ഗോ ഭദ്ദികാ പടിപദാ, ഏതേസം ഓഘാനം പഹാനായ. അലഞ്ച പനാവുസോ സാരിപുത്ത, അപ്പമാദായാ''തി. ഏകാദസമം.

൧൨. ഉപാദാനപഞ്ഹാസുത്തം

൩൨൫. '''ഉപാദാനം, ഉപാദാന'ന്തി, ആവുസോ സാരിപുത്ത, വുച്ചതി. കതമം നു ഖോ, ആവുസോ, ഉപാദാന''ന്തി? ''ചത്താരിമാനി, ആവുസോ, ഉപാദാനാനി. കാമുപാദാനം, ദിട്ഠുപാദാനം സീലബ്ബതുപാദാനം, അത്തവാദുപാദാനം - ഇമാനി ഖോ, ആവുസോ, ചത്താരി ഉപാദാനാനീ''തി. ''അത്ഥി പനാവുസോ, മഗ്ഗോ അത്ഥി പടിപദാ, ഏതേസം ഉപാദാനാനം പഹാനായാ''തി? ''അത്ഥി ഖോ, ആവുസോ, മഗ്ഗോ അത്ഥി പടിപദാ, ഏതേസം ഉപാദാനാനം പഹാനായാ''തി . ''കതമോ പനാവുസോ, മഗ്ഗോ കതമാ പടിപദാ, ഏതേസം ഉപാദാനാനം പഹാനായാ''തി? ''അയമേവ ഖോ, ആവുസോ, അരിയോ അട്ഠങ്ഗികോ മഗ്ഗോ, ഏതേസം ഉപാദാനാനം പഹാനായ, സേയ്യഥിദം - സമ്മാദിട്ഠി സമ്മാസങ്കപ്പോ സമ്മാവാചാ സമ്മാകമ്മന്തോ സമ്മാആജീവോ സമ്മാവായാമോ സമ്മാസതി സമ്മാസമാധി. അയം ഖോ, ആവുസോ, മഗ്ഗോ അയം പടിപദാ, ഏതേസം ഉപാദാനാനം പഹാനായാ''തി. ''ഭദ്ദകോ, ആവുസോ, മഗ്ഗോ ഭദ്ദികാ പടിപദാ, ഏതേസം ഉപാദാനാനം പഹാനായ. അലഞ്ച പനാവുസോ സാരിപുത്ത, അപ്പമാദായാ''തി. ദ്വാദസമം.

൧൩. ഭവപഞ്ഹാസുത്തം

൩൨൬. '''ഭവോ, ഭവോ'തി, ആവുസോ സാരിപുത്ത, വുച്ചതി. കതമോ നു ഖോ, ആവുസോ, ഭവോ''തി? ''തയോ മേ, ആവുസോ, ഭവാ. കാമഭവോ, രൂപഭവോ, അരൂപഭവോ - ഇമേ ഖോ, ആവുസോ, തയോ ഭവാ''തി. ''അത്ഥി പനാവുസോ, മഗ്ഗോ അത്ഥി പടിപദാ, ഏതേസം ഭവാനം പരിഞ്ഞായാ''തി?

“അത്ഥി ഖോ, ആവുസോ, മഗ്ഗോ അത്ഥി പടിപദാ, ഏതേസം ഭവാനം പരിഞ്ഞായാ”തി. “കതമോ, പനാവുസോ, മഗ്ഗോ കതമാ പടിപദാ, ഏതേസം ഭവാനം പരിഞ്ഞായാ”തി? “അയമേവ ഖോ, ആവുസോ, അരിയോ അട്ഠങ്ഗികോ മഗ്ഗോ, ഏതേസം ഭവാനം പരിഞ്ഞായ, സേയ്യഥിദം - സമ്മാദിട്ഠി സമ്മാസങ്കപ്പോ സമ്മാവാചാ സമ്മാകമ്മന്തോ സമ്മാആജീവോ സമ്മാവായാമോ സമ്മാസതി സമ്മാസമാധി. അയം ഖോ, ആവുസോ, മഗ്ഗോ അയം പടിപദാ, ഏതേസം ഭവാനം പരിഞ്ഞായാ”തി. “ഭദ്ദകോ, ആവുസോ, മഗ്ഗോ ഭദ്ദികാ പടിപദാ, ഏതേസം ഭവാനം പരിഞ്ഞായ. അലഞ്ച പനാവുസോ സാരിപുത്ത, അപ്പമാദായാ”തി. തേരസമം.

൧൪. ദുക്ഖപഞ്ഹാസുത്തം

൩൨൭. “‘ദുക്ഖം , ദുക്ഖ’ന്തി, ആവുസോ സാരിപുത്ത, വുച്ചതി. കതമം നു ഖോ, ആവുസോ, ദുക്ഖ”ന്തി? “തിസ്സോ ഇമാ, ആവുസോ, ദുക്ഖതാ. ദുക്ഖദുക്ഖതാ, സങ്ഖാരദുക്ഖതാ , വിപരിണാമദുക്ഖതാ - ഇമാ ഖോ, ആവുസോ, തിസ്സോ ദുക്ഖതാ”തി. “അത്ഥി പനാവുസോ മഗ്ഗോ അത്ഥി പടിപദാ, ഏതാസം ദുക്ഖതാനം പരിഞ്ഞായാ”തി? “അത്ഥി ഖോ, ആവുസോ, മഗ്ഗോ അത്ഥി പടിപദാ, ഏതാസം ദുക്ഖതാനം പരിഞ്ഞായാ”തി. “കതമോ പനാവുസോ, മഗ്ഗോ കതമാ പടിപദാ, ഏതാസം ദുക്ഖതാനം പരിഞ്ഞായാ”തി? “അയമേവ ഖോ, ആവുസോ, അരിയോ അട്ഠങ്ഗികോ മഗ്ഗോ, ഏതാസം ദുക്ഖതാനം പരിഞ്ഞായ, സേയ്യഥിദം - സമ്മാദിട്ഠി സമ്മാസങ്കപ്പോ സമ്മാവാചാ സമ്മാകമ്മന്തോ സമ്മാആജീവോ സമ്മാവായാമോ സമ്മാസതി സമ്മാസമാധി. അയം ഖോ, ആവുസോ, മഗ്ഗോ അയം പടിപദാ, ഏതാസം ദുക്ഖതാനം പരിഞ്ഞായാ”തി. “ഭദ്ദകോ, ആവുസോ, മഗ്ഗോ ഭദ്ദികാ പടിപദാ, ഏതാസം ദുക്ഖതാനം പരിഞ്ഞായ. അലഞ്ച പനാവുസോ സാരിപുത്ത, അപ്പമാദായാ”തി. ചുദ്ദസമം.

൧൫. സക്കായപഞ്ഹാസുത്തം

൩൨൮. “‘സക്കായോ , സക്കായോ’തി, ആവുസോ സാരിപുത്ത, വുച്ചതി. കതമോ നു ഖോ, ആവുസോ, സക്കായോ”തി? “പഞ്ചിമേ, ആവുസോ, ഉപാദാനക്ഖന്ധാ സക്കായോ വുത്തോ ഭഗവതാ, സേയ്യഥിദം - രൂപുപാദാനക്ഖന്ധോ, വേദനുപാദാനക്ഖന്ധോ, സഞ്ഞുപാദാനക്ഖന്ധോ, സങ്ഖാരുപാദാനക്ഖന്ധോ, വിഞ്ഞാണുപാദാനക്ഖന്ധോ . ഇമേ ഖോ, ആവുസോ, പഞ്ചുപാദാനക്ഖന്ധാ സക്കായോ വുത്തോ ഭഗവതാ”തി. “അത്ഥി പനാവുസോ, മഗ്ഗോ അത്ഥി പടിപദാ, ഏതസ്സ സക്കായസ്സ പരിഞ്ഞായാ”തി? “അത്ഥി ഖോ, ആവുസോ, മഗ്ഗോ അത്ഥി പടിപദാ, ഏതസ്സ സക്കായസ്സ പരിഞ്ഞായാ”തി. “കതമോ പനാവുസോ, മഗ്ഗോ കതമാ പടിപദാ, ഏതസ്സ സക്കായസ്സ പരിഞ്ഞായാ”തി? “അയമേവ ഖോ, ആവുസോ, അരിയോ അട്ഠങ്ഗികോ മഗ്ഗോ, ഏതസ്സ സക്കായസ്സ പരിഞ്ഞായ , സേയ്യഥിദം - സമ്മാദിട്ഠി സമ്മാസങ്കപ്പോ സമ്മാവാചാ സമ്മാകമ്മന്തോ സമ്മാആജീവോ സമ്മാവായാമോ സമ്മാസതി സമ്മാസമാധി. അയം ഖോ, ആവുസോ, മഗ്ഗോ അയം പടിപദാ, ഏതസ്സ സക്കായസ്സ പരിഞ്ഞായാ”തി. “ഭദ്ദകോ, ആവുസോ, മഗ്ഗോ ഭദ്ദികാ പടിപദാ, ഏതസ്സ സക്കായസ്സ പരിഞ്ഞായ. അലഞ്ച പനാവുസോ സാരിപുത്ത, അപ്പമാദായാ”തി. പന്നരസമം.

൧൬. ദുക്കരപഞ്ഹാസുത്തം

൩൩൯. ''കിം നു ഖോ, ആവുസോ സാരിപുത്ത, ഇമസ്മിം ധമ്മവിനയേ ദുക്കര''ന്തി? ''പബ്ബജ്ജാ ഖോ, ആവുസോ, ഇമസ്മിം ധമ്മവിനയേ ദുക്കരാ''തി. ''പബ്ബജിതേന പനാവുസോ, കിം ദുക്കര''ന്തി? ''പബ്ബജിതേന ഖോ, ആവുസോ, അഭിരതി ദുക്കരാ''തി. ''അഭിരതേന പനാവുസോ, കിം ദുക്കര''ന്തി? ''അഭിരതേന ഖോ, ആവുസോ, ധമ്മാനുധമ്മപ്പടിപത്തി ദുക്കരാ''തി. ''കീവചിരം പനാവുസോ, ധമ്മാനുധമ്മപ്പടിപന്നോ ഭിക്ഖു അരഹം അസ്സാ''തി? ''നചിരം, ആവുസോ''തി. സോളസമം.

ജമ്ബുഖാദകസംയുത്തം സമത്തം.

തസ്സുദ്ദാനം -

നിബ്ബാനം അരഹത്തഞ്ച, ധമ്മവാദീ കിമത്ഥിയം;
അസ്സാസോ പരമസ്സാസോ, വേദനാ ആസവാവിജ്ജാ;
തണ്ഹാ ഓഘാ ഉപാദാനം, ഭവോ ദുക്ഖഞ്ച സക്കായോ.
ഇമസ്മിം ധമ്മവിനയേ ദുക്കരന്തി.

൭. സാമണ്ഡകസംയുത്തം

൧. സാമണ്ഡകസുത്തം

൩൩൦. ഏകം സമയം ആയസ്മാ സാരിപുത്തോ വജ്ജീസു വിഹരതി ഉക്കചേലായം ഗങ്ഗായ നദിയാ തീരേ. അഥ ഖോ സാമണ്ഡകോ [സാമണ്ഡകാനി (സീ॰)] പരിബ്ബാജകോ യേനായസ്മാ സാരിപുത്തോ തേനുപസങ്കമി; ഉപസങ്കമിത്വാ ആയസ്മതാ സാരിപുത്തേന സദ്ധിം സമ്മോദി. സമ്മോദനീയം കഥം സാരണീയം വീതിസാരേത്വാ ഏകമന്തം നിസീദി. ഏകമന്തം നിസിന്നോ ഖോ സാമണ്ഡകോ പരിബ്ബാജകോ ആയസ്മന്തം സാരിപുത്തം ഏതദവോച -

'''നിബ്ബാനം, നിബ്ബാന'ന്തി, ആവുസോ സാരിപുത്ത, വുച്ചതി. കതമം നു ഖോ, ആവുസോ, നിബ്ബാന''ന്തി? ''യോ ഖോ, ആവുസോ, രാഗക്ഖയോ ദോസക്ഖയോ മോഹക്ഖയോ - ഇദം വുച്ചതി നിബ്ബാന''ന്തി. ''അത്ഥി പനാവുസോ, മഗ്ഗോ അത്ഥി പടിപദാ, ഏതസ്സ നിബ്ബാനസ്സ സച്ഛികിരിയായാ''തി? ''അത്ഥി ഖോ, ആവുസോ, മഗ്ഗോ അത്ഥി പടിപദാ, ഏതസ്സ നിബ്ബാനസ്സ സച്ഛികിരിയായാ''തി.

''കതമോ പനാവുസോ, മഗ്ഗോ കതമാ പടിപദാ ഏതസ്സ നിബ്ബാനസ്സ സച്ഛികിരിയായാ''തി? ''അയമേവ ഖോ, ആവുസോ, അരിയോ അട്ഠങ്ഗികോ മഗ്ഗോ, ഏതസ്സ നിബ്ബാനസ്സ സച്ഛികിരിയായ, സേയ്യഥിദം - സമ്മാദിട്ഠി സമ്മാസങ്കപ്പോ സമ്മാവാചാ സമ്മാകമ്മന്തോ സമ്മാആജീവോ സമ്മാവായാമോ സമ്മാസതി സമ്മാസമാധി. അയം ഖോ, ആവുസോ, മഗ്ഗോ അയം പടിപദാ, ഏതസ്സ നിബ്ബാനസ്സ സച്ഛികിരിയായാ''തി. ''ഭദ്ദകോ, ആവുസോ, മഗ്ഗോ ഭദ്ദികാ പടിപദാ, ഏതസ്സ നിബ്ബാനസ്സ സച്ഛികിരിയായ. അലഞ്ച പനാവുസോ സാരിപുത്ത, അപ്പമാദായാ''തി. പഠമം.

(യഥാ ജമ്ബുഖാദകസംയുത്തം, തഥാ വിത്ഥാരേതബ്ബം).

൨. ദുക്കരസുത്തം

൩൩൧. ''കിം നു ഖോ, ആവുസോ സാരിപുത്ത, ഇമസ്മിം ധമ്മവിനയേ ദുക്കര''ന്തി ? ''പബ്ബജ്ജാ ഖോ, ആവുസോ, ഇമസ്മിം ധമ്മവിനയേ ദുക്കരാ''തി. ''പബ്ബജിതേന പനാവുസോ, കിം ദുക്കര''ന്തി? ''പബ്ബജിതേന ഖോ, ആവുസോ, അഭിരതി ദുക്കരാ''തി. ''അഭിരതേന പനാവുസോ, കിം ദുക്കര''ന്തി? ''അഭിരതേന ഖോ, ആവുസോ, ധമ്മാനുധമ്മപ്പടിപത്തി ദുക്കരാ''തി. ''കീവചിരം പനാവുസോ, ധമ്മാനുധമ്മപ്പടിപന്നോ ഭിക്ഖു അരഹം അസ്സാ''തി? ''നചിരം, ആവുസോ''തി. സോളസമം.

(പുരിമകസദിസം ഉദ്ദാനം.)

സാമണ്ഡകസംയുത്തം സമത്തം.

൯. മോഗ്ഗല്ലാനസംയുത്തം

൧. പഠമഝാനപഞ്ഹാസുത്തം

൩൩൨. ഏകം സമയം ആയസ്മാ മഹാമോഗ്ഗല്ലാനോ സാവത്ഥിയം വിഹരതി ജേതവനേ അനാഥപിണ്ഡികസ്സ ആരാമേ. തത്ര ഖോ ആയസ്മാ മഹാമോഗ്ഗല്ലാനോ ഭിക്ഖൂ ആമന്തേസി - ''ആവുസോ, ഭിക്ഖവേ''തി. ''ആവുസോ''തി ഖോ തേ ഭിക്ഖൂ ആയസ്മതോ മഹാമോഗ്ഗല്ലാനസ്സ പച്ചസ്സോസും. ആയസ്മാ മഹാമോഗ്ഗല്ലാനോ ഏതദവോച -

''ഇധ മയ്ഹം, ആവുസോ, രഹോഗതസ്സ പടിസല്ലീനസ്സ ഏവം ചേതസോ പരിവിതക്കോ ഉദപാദി - 'പഠമം ഝാനം, പഠമം ഝാന'ന്തി വുച്ചതി. കതമം നു ഖോ പഠമം ഝാനന്തി? തസ്സ മയ്ഹം, ആവുസോ, ഏതദഹോസി - 'ഇധ ഭിക്ഖു വിവിച്ചേവ കാമേഹി വിവിച്ച അകുസലേഹി ധമ്മേഹി സവിതക്കം സവിചാരം വിവേകജം പീതിസുഖം പഠമം ഝാനം ഉപസമ്പജ്ജ വിഹരതി. ഇദം വുച്ചതി പഠമം ഝാന'ന്തി. സോ ഖ്വാഹം, ആവുസോ, വിവിച്ചേവ കാമേഹി വിവിച്ച അകുസലേഹി ധമ്മേഹി സവിതക്കം സവിചാരം വിവേകജം പീതിസുഖം പഠമം ഝാനം ഉപസമ്പജ്ജ വിഹരാമി. തസ്സ മയ്ഹം, ആവുസോ, ഇമിനാ വിഹാരേന വിഹരതോ കാമസഹഗതാ സഞ്ഞാമനസികാരാ സമുദാചരന്തി.

''അഥ ഖോ മം, ആവുസോ, ഭഗവാ ഇദ്ധിയാ ഉപസങ്കമിത്വാ ഏതദവോച - 'മോഗ്ഗല്ലാന, മോഗ്ഗല്ലാന! മാ, ബ്രാഹ്മണ, പഠമം ഝാനം പമാദോ, പഠമേ ഝാനേ ചിത്തം സണ്ഠപേഹി, പഠമേ ഝാനേ ചിത്തം ഏകോദിം കരോഹി [ഏകോദികരോഹി (പീ॰)], പഠമേ ഝാനേ ചിത്തം സമാദഹാ'തി. സോ ഖ്വാഹം, ആവുസോ, അപരേന സമയേന വിവിച്ചേവ കാമേഹി വിവിച്ച അകുസലേഹി ധമ്മേഹി സവിതക്കം സവിചാരം വിവേകജം പീതിസുഖം പഠമം ഝാനം ഉപസമ്പജ്ജ വിഹാസിം. യഞ്ഹി തം, ആവുസോ, സമ്മാ വദമാനോ വദേയ്യ - 'സത്ഥാരാനുഗ്ഗഹിതോ സാവകോ മഹാഭിഞ്ഞതം പത്തോ'തി, മമം തം സമ്മാ വദമാനോ വദേയ്യ - 'സത്ഥാരാനുഗ്ഗഹിതോ സാവകോ മഹാഭിഞ്ഞതം പത്തോ'''തി. പഠമം.

൨. ദുതിയഝാനപഞ്ഹാസുത്തം

൩൩൩. '''ദുതിയം ഝാനം, ദുതിയം ഝാന'ന്തി വുച്ചതി. കതമം നു ഖോ ദുതിയം ഝാനന്തി? തസ്സ മയ്ഹം, ആവുസോ, ഏതദഹോസി - 'ഇധ ഭിക്ഖു വിതക്കവിചാരാനം വൂപസമാ അജ്ഝത്തം സമ്പസാദനം ചേതസോ ഏകോദിഭാവം അവിതക്കം അവിചാരം സമാധിജം പീതിസുഖം ദുതിയം ഝാനം ഉപസമ്പജ്ജ വിഹരതി. ഇദം വുച്ചതി ദുതിയം ഝാന'ന്തി. സോ ഖ്വാഹം, ആവുസോ, വിതക്കവിചാരാനം വൂപസമാ അജ്ഝത്തം സമ്പസാദനം ചേതസോ ഏകോദിഭാവം അവിതക്കം അവിചാരം സമാധിജം പീതിസുഖം ദുതിയം ഝാനം ഉപസമ്പജ്ജ വിഹരാമി. തസ്സ മയ്ഹം, ആവുസോ, ഇമിനാ വിഹാരേന വിഹരതോ വിതക്കസഹഗതാ സഞ്ഞാമനസികാരാ സമുദാചരന്തി.

“അഥ ഖോ മം, ആവുസോ, ഭഗവാ ഇദ്ധിയാ ഉപസങ്കമിത്വാ ഏതദവോച - ‘മോഗ്ഗല്ലാന, മോഗ്ഗല്ലാന! മാ, ബ്രാഹ്മണ, ദുതിയം ഝാനം പമാദോ, ദുതിയേ ഝാനേ ചിത്തം സണ്ഠപേഹി, ദുതിയേ ഝാനേ ചിത്തം ഏകോദിം കരോഹി, ദുതിയേ ഝാനേ ചിത്തം സമാദഹാ’തി. സോ ഖ്വാഹം, ആവുസോ, അപരേന സമയേന വിതക്കവിചാരാനം വൂപസമാ അജ്ഝത്തം സമ്പസാദനം ചേതസോ ഏകോദിഭാവം അവിതക്കം അവിചാരം സമാധിജം പീതിസുഖം ദുതിയം ഝാനം ഉപസമ്പജ്ജ വിഹാസിം. യഞ്ഹി തം, ആവുസോ, സമ്മാ വദമാനോ വദേയ്യ - ‘സത്ഥാരാനുഗ്ഗഹിതോ സാവകോ മഹാഭിഞ്ഞതം പത്തോ’തി, മമം തം സമ്മാ വദമാനോ വദേയ്യ - ‘സത്ഥാരാനുഗ്ഗഹിതോ സാവകോ മഹാഭിഞ്ഞതം പത്തോ’”തി. ദുതിയം.

൩. തതിയഝാനപഞ്ഹാസുത്തം

൩൩൪. “‘തതിയം ഝാനം, തതിയം ഝാന’ന്തി വുച്ചതി. കതമം നു ഖോ തതിയം ഝാനന്തി? തസ്സ മയ്ഹം, ആവുസോ, ഏതദഹോസി - ഇധ ഭിക്ഖു പീതിയാ ച വിരാഗാ ഉപേക്ഖകോ ച വിഹരതി സതോ ച സമ്പജാനോ സുഖഞ്ച കായേന പടിസംവേദേതി, യം തം അരിയാ ആചിക്ഖന്തി - ‘ഉപേക്ഖകോ സതിമാ സുഖവിഹാരീ’തി തതിയം ഝാനം ഉപസമ്പജ്ജ വിഹരതി. ഇദം വുച്ചതി തതിയം ഝാനന്തി. സോ ഖ്വാഹം, ആവുസോ, പീതിയാ ച വിരാഗാ ഉപേക്ഖകോ ച വിഹരാമി സതോ ച സമ്പജാനോ സുഖഞ്ച കായേന പടിസംവേദേമി. യം തം അരിയാ ആചിക്ഖന്തി - ‘ഉപേക്ഖകോ സതിമാ സുഖവിഹാരീ’തി തതിയം ഝാനം ഉപസമ്പജ്ജ വിഹരാമി. തസ്സ മയ്ഹം, ആവുസോ, ഇമിനാ വിഹാരേന വിഹരതോ പീതിസഹഗതാ സഞ്ഞാമനസികാരാ സമുദാചരന്തി.

“അഥ ഖോ മം, ആവുസോ, ഭഗവാ ഇദ്ധിയാ ഉപസങ്കമിത്വാ ഏതദവോച - ‘മോഗ്ഗല്ലാന, മോഗ്ഗല്ലാന! മാ, ബ്രാഹ്മണ, തതിയം ഝാനം പമാദോ, തതിയേ ഝാനേ ചിത്തം സണ്ഠപേഹി, തതിയേ ഝാനേ ചിത്തം ഏകോദിം കരോഹി, തതിയേ ഝാനേ ചിത്തം സമാദഹാ’തി. സോ ഖ്വാഹം, ആവുസോ, അപരേന സമയേന പീതിയാ ച വിരാഗാ ഉപേക്ഖകോ ച വിഹരാമി സതോ ച സമ്പജാനോ സുഖഞ്ച കായേന പടിസംവേദേമി, യം തം അരിയാ ആചിക്ഖന്തി - ‘ഉപേക്ഖകോ സതിമാ സുഖവിഹാരീ’തി തതിയം ഝാനം ഉപസമ്പജ്ജ വിഹാസിം. യഞ്ഹി തം ആവുസോ സമ്മാ വദമാനോ വദേയ്യ…പേ॰… മഹാഭിഞ്ഞതം പത്തോ”തി. തതിയം.

൪. ചതുത്ഥഝാനപഞ്ഹാസുത്തം

൩൩൫. “‘ചതുത്ഥം ഝാനം , ചതുത്ഥം ഝാന’ന്തി വുച്ചതി. കതമം നു ഖോ ചതുത്ഥം ഝാനന്തി? തസ്സ മയ്ഹം, ആവുസോ, ഏതദഹോസി - ‘ഇധ ഭിക്ഖു സുഖസ്സ ച പഹാനാ ദുക്ഖസ്സ ച പഹാനാ പുബ്ബേവ സോമനസ്സദോമനസ്സാനം അത്ഥങ്ഗമാ അദുക്ഖമസുഖം ഉപേക്ഖാസതിപാരിസുദ്ധിം ചതുത്ഥം ഝാനം ഉപസമ്പജ്ജ വിഹരതി. ഇദം വുച്ചതി ചതുത്ഥം ഝാന’ന്തി. സോ ഖ്വാഹം, ആവുസോ, സുഖസ്സ ച പഹാനാ ദുക്ഖസ്സ ച പഹാനാ പുബ്ബേവ സോമനസ്സദോമനസ്സാനം അത്ഥങ്ഗമാ അദുക്ഖമസുഖം ഉപേക്ഖാസതിപാരിസുദ്ധിം ചതുത്ഥം ഝാനം ഉപസമ്പജ്ജ വിഹരാമി. തസ്സ

മയ്ഹം, ആവുസോ, ഇമിനാ വിഹാരേന വിഹരതോ സുഖസഹഗതാ സഞ്ഞാമനസികാരാ സമുദാചരന്തി.

“അഥ ഖോ മം, ആവുസോ, ഭഗവാ ഇദ്ധിയാ ഉപസങ്കമിത്വാ ഏതദവോച - ‘മോഗ്ഗല്ലാന, മോഗ്ഗല്ലാന! മാ, ബ്രാഹ്മണ, ചതുത്ഥം ഝാനം പമാദോ, ചതുത്ഥേ ഝാനേ ചിത്തം സണ്ഠപേഹി, ചതുത്ഥേ ഝാനേ ചിത്തം ഏകോദിം കരോഹി, ചതുത്ഥേ ഝാനേ ചിത്തം സമാദഹാ’തി. സോ ഖ്വാഹം, ആവുസോ, അപരേന സമയേന സുഖസ്സ ച പഹാനാ ദുക്ഖസ്സ ച പഹാനാ പുബ്ബേവ സോമനസ്സദോമനസ്സാനം അത്ഥങ്ഗമാ അദുക്ഖമസുഖം ഉപേക്ഖാസതിപാരിസുദ്ധിം ചതുത്ഥം ഝാനം ഉപസമ്പജ്ജ വിഹാസിം. യഞ്ഹി തം, ആവുസോ, സമ്മാ വദമാനോ വദേയ്യ...പേ॰... മഹാഭിഞ്ഞതം പത്തോ”തി. ചതുത്ഥം.

൫. ആകാസാനഞ്ചായതനപഞ്ഹാസുത്തം

൩൩൬. “‘ആകാസാനഞ്ചായതനം, ആകാസാനഞ്ചായതന’ന്തി വുച്ചതി. കതമം നു ഖോ ആകാസാനഞ്ചായതനന്തി ? തസ്സ മയ്ഹം, ആവുസോ, ഏതദഹോസി - ‘ഇധ ഭിക്ഖു സബ്ബസോ രൂപസഞ്ഞാനം സമതിക്കമാ പടിഘസഞ്ഞാനം അത്ഥങ്ഗമാ നാനത്തസഞ്ഞാനം അമനസികാരാ അനന്തോ ആകാസോതി ആകാസാനഞ്ചായതനം ഉപസമ്പജ്ജ വിഹരതി. ഇദം വുച്ചതി ആകാസാനഞ്ചായതന’ന്തി. സോ ഖ്വാഹം, ആവുസോ, സബ്ബസോ രൂപസഞ്ഞാനം സമതിക്കമാ പടിഘസഞ്ഞാനം അത്ഥങ്ഗമാ നാനത്തസഞ്ഞാനം അമനസികാരാ അനന്തോ ആകാസോതി ആകാസാനഞ്ചായതനം ഉപസമ്പജ്ജ വിഹരാമി. തസ്സ മയ്ഹം, ആവുസോ, ഇമിനാ വിഹാരേന വിഹരതോ രൂപസഹഗതാ സഞ്ഞാമനസികാരാ സമുദാചരന്തി.

“അഥ ഖോ മം, ആവുസോ, ഭഗവാ ഇദ്ധിയാ ഉപസങ്കമിത്വാ ഏതദവോച - ‘മോഗ്ഗല്ലാന, മോഗ്ഗല്ലാന! മാ, ബ്രാഹ്മണ, ആകാസാനഞ്ചായതനം പമാദോ, ആകാസാനഞ്ചായതനേ ചിത്തം സണ്ഠപേഹി, ആകാസാനഞ്ചായതനേ ചിത്തം ഏകോദിം കരോഹി, ആകാസാനഞ്ചായതനേ ചിത്തം സമാദഹാ’തി. സോ ഖ്വാഹം, ആവുസോ, അപരേന സമയേന സബ്ബസോ രൂപസഞ്ഞാനം സമതിക്കമാ പടിഘസഞ്ഞാനം അത്ഥങ്ഗമാ നാനത്തസഞ്ഞാനം അമനസികാരാ അനന്തോ ആകാസോതി ആകാസാനഞ്ചായതനം ഉപസമ്പജ്ജ വിഹാസിം. യഞ്ഹി തം, ആവുസോ, സമ്മാ വദമാനോ വദേയ്യ...പേ॰... മഹാഭിഞ്ഞതം പത്തോ”തി. പഞ്ചമം.

൬. വിഞ്ഞാണഞ്ചായതനപഞ്ഹാസുത്തം

൩൩൭. “‘വിഞ്ഞാണഞ്ചായതനം, വിഞ്ഞാണഞ്ചായതന’ന്തി വുച്ചതി. കതമം നു ഖോ വിഞ്ഞാണഞ്ചായതനന്തി? തസ്സ മയ്ഹം, ആവുസോ, ഏതദഹോസി - ‘ഇധ ഭിക്ഖു സബ്ബസോ ആകാസാനഞ്ചായതനം സമതിക്കമ്മ അനന്തം വിഞ്ഞാണന്തി വിഞ്ഞാണഞ്ചായതനം ഉപസമ്പജ്ജ വിഹരതി. ഇദം വുച്ചതി വിഞ്ഞാണഞ്ചായതന’ന്തി. സോ ഖ്വാഹം, ആവുസോ, സബ്ബസോ ആകാസാനഞ്ചായതനം സമതിക്കമ്മ അനന്തം വിഞ്ഞാണന്തി വിഞ്ഞാണഞ്ചായതനം ഉപസമ്പജ്ജ വിഹരാമി . തസ്സ മയ്ഹം, ആവുസോ,

ഇമിനാ വിഹാരേന വിഹരതോ ആകാസാനഞ്ചായതനസഹഗതാ സഞ്ഞാമനസികാരാ സമുദാചരന്തി.

“അഥ ഖോ മം, ആവുസോ, ഭഗവാ ഇദ്ധിയാ ഉപസങ്കമിത്വാ ഏതദവോച - ‘മോഗ്ഗല്ലാന, മോഗ്ഗല്ലാന! മാ, ബ്രാഹ്മണ, വിഞ്ഞാണഞ്ചായതനം പമാദോ, വിഞ്ഞാണഞ്ചായതനേ ചിത്തം സണ്ഠപേഹി, വിഞ്ഞാണഞ്ചായതനേ ചിത്തം ഏകോദിം കരോഹി, വിഞ്ഞാണഞ്ചായതനേ ചിത്തം സമാദഹാ’തി. സോ ഖ്വാഹം, ആവുസോ, അപരേന സമയേന സബ്ബസോ ആകാസാനഞ്ചായതനം സമതിക്കമ്മ അനന്തം വിഞ്ഞാണന്തി വിഞ്ഞാണഞ്ചായതനം ഉപസമ്പജ്ജ വിഹാസിം. യഞ്ഹി തം, ആവുസോ, സമ്മാ വദമാനോ വദേയ്യ...പേ॰... മഹാഭിഞ്ഞതം പത്തോ”തി. ഛട്ഠം.

൭. ആകിഞ്ചഞ്ഞായതനപഞ്ഹാസുത്തം

൩൩൭. “‘ആകിഞ്ചഞ്ഞായതനം, ആകിഞ്ചഞ്ഞായതന’ന്തി വുച്ചതി. കതമം നു ഖോ ആകിഞ്ചഞ്ഞായതനന്തി? തസ്സ മയ്ഹം, ആവുസോ, ഏതദഹോസി - ‘ഇധ ഭിക്ഖു സബ്ബസോ വിഞ്ഞാണഞ്ചായതനം സമതിക്കമ്മ നത്ഥി കിഞ്ചീതി ആകിഞ്ചഞ്ഞായതനം ഉപസമ്പജ്ജ വിഹരതി. ഇദം വുച്ചതി ആകിഞ്ചഞ്ഞായതന’ന്തി. സോ ഖ്വാഹം, ആവുസോ, സബ്ബസോ വിഞ്ഞാണഞ്ചായതനം സമതിക്കമ്മ നത്ഥി കിഞ്ചീതി ആകിഞ്ചഞ്ഞായതനം ഉപസമ്പജ്ജ വിഹരാമി. തസ്സ മയ്ഹം, ആവുസോ, ഇമിനാ വിഹാരേന വിഹരതോ വിഞ്ഞാണഞ്ചായതനസഹഗതാ സഞ്ഞാമനസികാരാ സമുദാചരന്തി.

“അഥ ഖോ മം, ആവുസോ, ഭഗവാ ഇദ്ധിയാ ഉപസങ്കമിത്വാ ഏതദവോച - ‘മോഗ്ഗല്ലാന, മോഗ്ഗല്ലാന! മാ, ബ്രാഹ്മണ, ആകിഞ്ചഞ്ഞായതനം പമാദോ, ആകിഞ്ചഞ്ഞായതനേ ചിത്തം സണ്ഠപേഹി, ആകിഞ്ചഞ്ഞായതനേ ചിത്തം ഏകോദിം കരോഹി, ആകിഞ്ചഞ്ഞായതനേ ചിത്തം സമാദഹാ’തി. സോ ഖ്വാഹം, ആവുസോ, അപരേന സമയേന സബ്ബസോ വിഞ്ഞാണഞ്ചായതനം സമതിക്കമ്മ നത്ഥി കിഞ്ചീതി ആകിഞ്ചഞ്ഞായതനം ഉപസമ്പജ്ജ വിഹാസിം. യഞ്ഹി തം, ആവുസോ, സമ്മാ വദമാനോ വദേയ്യ...പേ॰... മഹാഭിഞ്ഞതം പത്തോ”തി. സത്തമം.

൮. നേവസഞ്ഞാനാസഞ്ഞായതനപഞ്ഹാസുത്തം

൩൩൮. “‘നേവസഞ്ഞാനാസഞ്ഞായതനം, നേവസഞ്ഞാനാസഞ്ഞായതന’ന്തി വുച്ചതി. കതമം നു ഖോ നേവസഞ്ഞാനാസഞ്ഞായതനന്തി? തസ്സ മയ്ഹം, ആവുസോ, ഏതദഹോസി - ‘ഇധ ഭിക്ഖു സബ്ബസോ ആകിഞ്ചഞ്ഞായതനം സമതിക്കമ്മ നേവസഞ്ഞാനാസഞ്ഞായതനം ഉപസമ്പജ്ജ വിഹരതി. ഇദം വുച്ചതി നേവസഞ്ഞാനാസഞ്ഞായതന’ന്തി. സോ ഖ്വാഹം, ആവുസോ, സബ്ബസോ ആകിഞ്ചഞ്ഞായതനം സമതിക്കമ്മ നേവസഞ്ഞാനാസഞ്ഞായതനം ഉപസമ്പജ്ജ വിഹരാമി. തസ്സ മയ്ഹം, ആവുസോ, ഇമിനാ വിഹാരേന വിഹരതോ ആകിഞ്ചഞ്ഞായതനസഹഗതാ സഞ്ഞാമനസികാരാ സമുദാചരന്തി.

“അഥ ഖോ മം, ആവുസോ, ഭഗവാ ഇദ്ധിയാ ഉപസങ്കമിത്വാ ഏതദവോച - ‘മോഗ്ഗല്ലാന, മോഗ്ഗല്ലാന! മാ, ബ്രാഹ്മണ, നേവസഞ്ഞാനാസഞ്ഞായതനം പമാദോ, നേവസഞ്ഞാനാസഞ്ഞായതനേ ചിത്തം സണ്ഠപേഹി,

നേവസഞ്ഞാനാസഞ്ഞായതനേ ചിത്തം ഏകോദിം കരോഹി, നേവസഞ്ഞാനാസഞ്ഞായതനേ ചിത്തം സമാദഹാ'തി. സോ ഖ്വാഹം, ആവുസോ, അപരേന സമയേന സബ്ബസോ ആകിഞ്ചഞ്ഞായതനം സമതിക്കമ്മ നേവസഞ്ഞാനാസഞ്ഞായതനം ഉപസമ്പജ്ജ വിഹാസിം. യഞ്ഹി തം, ആവുസോ, സമ്മാ വദമാനോ വദേയ്യ...പേ॰... മഹാഭിഞ്ഞതം പത്തോ''തി. അട്ഠമം.

൯. അനിമിത്തപഞ്ഹാസുത്തം

൩൪൯. '''അനിമിത്തോ ചേതോസമാധി, അനിമിത്തോ ചേതോസമാധീ'തി വുച്ചതി. കതമോ നു ഖോ അനിമിത്തോ ചേതോസമാധീതി? തസ്സ മയ്ഹം, ആവുസോ, ഏതദഹോസി - 'ഇധ ഭിക്ഖു സബ്ബനിമിത്താനം അമനസികാരാ അനിമിത്തം ചേതോസമാധിം ഉപസമ്പജ്ജ വിഹരതി. അയം വുച്ചതി അനിമിത്തോ ചേതോസമാധീ'തി. സോ ഖ്വാഹം, ആവുസോ, സബ്ബനിമിത്താനം അമനസികാരാ അനിമിത്തം ചേതോസമാധിം ഉപസമ്പജ്ജ വിഹരാമി. തസ്സ മയ്ഹം, ആവുസോ, ഇമിനാ വിഹാരേന വിഹരതോ നിമിത്താനുസാരി വിഞ്ഞാണം ഹോതി.

''അഥ ഖോ മം, ആവുസോ, ഭഗവാ ഇദ്ധിയാ ഉപസങ്കമിത്വാ ഏതദവോച - 'മോഗ്ഗല്ലാന, മോഗ്ഗല്ലാന! മാ, ബ്രാഹ്മണ, അനിമിത്തം ചേതോസമാധിം പമാദോ, അനിമിത്തേ ചേതോസമാധിസ്മിം ചിത്തം സണ്ഠപേഹി, അനിമിത്തേ ചേതോസമാധിസ്മിം ചിത്തം ഏകോദിം കരോഹി, അനിമിത്തേ ചേതോസമാധിസ്മിം ചിത്തം സമാദഹാ'തി. സോ ഖ്വാഹം, ആവുസോ, അപരേന സമയേന സബ്ബനിമിത്താനം അമനസികാരാ അനിമിത്തം ചേതോസമാധിം ഉപസമ്പജ്ജ വിഹാസിം. യഞ്ഹി തം, ആവുസോ, സമ്മാ വദമാനോ വദേയ്യ - 'സത്ഥാരാനുഗ്ഗഹിതോ സാവകോ മഹാഭിഞ്ഞതം പത്തോ'തി, മമം തം സമ്മാ വദമാനോ വദേയ്യ - 'സത്ഥാരാനുഗ്ഗഹിതോ സാവകോ മഹാഭിഞ്ഞതം പത്തോ'''തി. നവമം.

൧൦. സക്കസുത്തം

൩൫൦. അഥ ഖോ ആയസ്മാ മഹാമോഗ്ഗല്ലാനോ - സേയ്യഥാപി നാമ ബലവാ പുരിസോ സമിഞ്ജിതം വാ ബാഹം പസാരേയ്യ, പസാരിതം വാ ബാഹം സമിഞ്ജേയ്യ; ഏവമേവ - ജേതവനേ അന്തരഹിതോ ദേവേസു താവതിംസേസു പാതുരഹോസി . അഥ ഖോ സക്കോ ദേവാനമിന്ദോ പഞ്ചഹി ദേവതാസതേഹി സദ്ധിം യേനായസ്മാ മഹാമോഗ്ഗല്ലാനോ തേനുപസങ്കമി; ഉപസങ്കമിത്വാ ആയസ്മന്തം മഹാമോഗ്ഗല്ലാനം അഭിവാദേത്വാ ഏകമന്തം അട്ഠാസി. ഏകമന്തം ഠിതം ഖോ സക്കം ദേവാനമിന്ദം ആയസ്മാ മഹാമോഗ്ഗല്ലാനോ ഏതദവോച -

''സാധു ഖോ, ദേവാനമിന്ദ, ബുദ്ധസരണഗമനം [ബുദ്ധം സരണഗമനം (സീ॰)] ഹോതി. ബുദ്ധസരണഗമനഹേതു [ബുദ്ധം സരണഗമനഹേതു (സീ॰)] ഖോ, ദേവാനമിന്ദ, ഏവമിധേകച്ചേ സത്താ കായസ്സ ഭേദാ പരം മരണാ സുഗതിം സഗ്ഗം ലോകം ഉപപജ്ജന്തി. സാധു ഖോ, ദേവാനമിന്ദ, ധമ്മസരണഗമനം ഹോതി. ധമ്മസരണഗമനഹേതു ഖോ, ദേവാനമിന്ദ, ഏവമിധേകച്ചേ സത്താ കായസ്സ ഭേദാ പരം മരണാ സുഗതിം സഗ്ഗം ലോകം ഉപപജ്ജന്തി. സാധു ഖോ, ദേവാനമിന്ദ, സങ്ഘസരണഗമനം ഹോതി. സങ്ഘസരണഗമനഹേതു ഖോ,

ദേവാനമിന്ദ, ഏ്വമിധേകച്ചേ സത്താ കായസ്സ ഭേദാ പരം മരണാ സുഗതിം സഗ്ഗം ലോകം ഉപപജ്ജന്തീ''തി.

''സാധു ഖോ, മാരിസ മോഗ്ഗല്ലാന, ബുദ്ധസരണഗമനം ഹോതി. ബുദ്ധസരണഗമനഹേതു ഖോ, മാരിസ മോഗ്ഗല്ലാന, ഏ്വമിധേകച്ചേ സത്താ കായസ്സ ഭേദാ പരം മരണാ സുഗതിം സഗ്ഗം ലോകം ഉപപജ്ജന്തി. സാധു ഖോ, മാരിസ മോഗ്ഗല്ലാന, ധമ്മസരണഗമനം ഹോതി. ധമ്മസരണഗമനഹേതു ഖോ, മാരിസ മോഗ്ഗല്ലാന, ഏ്വമിധേകച്ചേ സത്താ കായസ്സ ഭേദാ പരം മരണാ സുഗതിം സഗ്ഗം ലോകം ഉപപജ്ജന്തി. സാധു ഖോ, മാരിസ മോഗ്ഗല്ലാന, സങ്ഘ... പേ॰... സുഗതിം സഗ്ഗം ലോകം ഉപപജ്ജന്തീ''തി.

അഥ ഖോ സക്കോ ദേവാനമിന്ദോ ഛഹി ദേവതാസതേഹി സദ്ധിം...പേ॰... അഥ ഖോ സക്കോ ദേവാനമിന്ദോ സത്തഹി ദേവതാസതേഹി സദ്ധിം...പേ॰... അഥ ഖോ സക്കോ ദേവാനമിന്ദോ അട്ഠഹി ദേവതാസതേഹി സദ്ധിം...പേ॰... അഥ ഖോ സക്കോ ദേവാനമിന്ദോ അസീതിയാ ദേവതാസഹസ്സേഹി സദ്ധിം യേനായസ്മാ മഹാമോഗ്ഗല്ലാനോ തേനുപസങ്കമി; ഉപസങ്കമിത്വാ ആയസ്മന്തം മഹാമോഗ്ഗല്ലാനം അഭിവാദേത്വാ ഏ്കമന്തം അട്ഠാസി. ഏ്കമന്തം ഠിതം ഖോ സക്കം ദേവാനമിന്ദം ആയസ്മാ മഹാമോഗ്ഗല്ലാനോ ഏ്തദവോച -

''സാധു ഖോ, ദേവാനമിന്ദ, ബുദ്ധസരണഗമനം ഹോതി. ബുദ്ധസരണഗമനഹേതു ഖോ, ദേവാനമിന്ദ, ഏ്വമിധേകച്ചേ സത്താ കായസ്സ ഭേദാ പരം മരണാ സുഗതിം സഗ്ഗം ലോകം ഉപപജ്ജന്തി. സാധു ഖോ, ദേവാനമിന്ദ, ധമ്മസരണഗമനം ഹോതി. ധമ്മസരണഗമനഹേതു ഖോ, ദേവാനമിന്ദ, ഏ്വമിധേകച്ചേ സത്താ കായസ്സ ഭേദാ പരം മരണാ സുഗതിം സഗ്ഗം ലോകം ഉപപജ്ജന്തി. സാധു ഖോ, ദേവാനമിന്ദ, സങ്ഘസരണഗമനം ഹോതി. സങ്ഘസരണഗമനഹേതു ഖോ, ദേവാനമിന്ദ, ഏ്വമിധേകച്ചേ സത്താ കായസ്സ ഭേദാ പരം മരണാ സുഗതിം സഗ്ഗം ലോകം ഉപപജ്ജന്തീ''തി.

''സാധു ഖോ, മാരിസ മോഗ്ഗല്ലാന, ബുദ്ധസരണഗമനം ഹോതി. ബുദ്ധസരണഗമനഹേതു ഖോ, മാരിസ മോഗ്ഗല്ലാന, ഏ്വമിധേകച്ചേ സത്താ കായസ്സ ഭേദാ പരം മരണാ സുഗതിം സഗ്ഗം ലോകം ഉപപജ്ജന്തി. സാധു ഖോ, മാരിസ മോഗ്ഗല്ലാന, ധമ്മസരണഗമനം ഹോതി...പേ॰... സാധു ഖോ, മാരിസ മോഗ്ഗല്ലാന, സങ്ഘസരണഗമനം ഹോതി. സങ്ഘസരണഗമനഹേതു ഖോ, മാരിസ മോഗ്ഗല്ലാന, ഏ്വമിധേകച്ചേ സത്താ കായസ്സ ഭേദാ പരം മരണാ സുഗതിം സഗ്ഗം ലോകം ഉപപജ്ജന്തീ''തി.

അഥ ഖോ സക്കോ ദേവാനമിന്ദോ പഞ്ചഹി ദേവതാസതേഹി സദ്ധിം യേനായസ്മാ മഹാമോഗ്ഗല്ലാനോ തേനുപസങ്കമി; ഉപസങ്കമിത്വാ ആയസ്മന്തം മഹാമോഗ്ഗല്ലാനം അഭിവാദേത്വാ ഏ്കമന്തം അട്ഠാസി. ഏ്കമന്തം ഠിതം ഖോ സക്കം ദേവാനമിന്ദം ആയസ്മാ മഹാമോഗ്ഗല്ലാനോ ഏ്തദവോച -

''സാധു ഖോ, ദേവാനമിന്ദ, ബുദ്ധേ അവേച്ചപ്പസാദേന സമന്നാഗമനം ഹോതി - 'ഇതിപി സോ ഭഗവാ അരഹം സമ്മാസമ്ബുദ്ധോ വിജ്ജാചരണസമ്പന്നോ സുഗതോ ലോകവിദൂ അനുത്തരോ പുരിസദമ്മസാരഥി സത്ഥാ ദേവമനുസ്സാനം ബുദ്ധോ ഭഗവാ'തി. ബുദ്ധേ അവേച്ചപ്പസാദേന സമന്നാഗമനഹേതു ഖോ,

ദേവാനമിന്ദ, ഏവമിധേകച്ചേ സത്താ കായസ്സ ഭേദാ പരം മരണാ സുഗതിം സഗ്ഗം ലോകം ഉപപജ്ജന്തി.

“സാധു ഖോ, ദേവാനമിന്ദ, ധമ്മേ അവേച്ചപ്പസാദേന സമന്നാഗമനം ഹോതി - ‘സ്വാക്ഖാതോ ഭഗവതാ ധമ്മോ സന്ദിട്ഠികോ അകാലികോ ഏഹിപസ്സികോ ഓപനേയ്യികോ പച്ചത്തം വേദിതബ്ബോ വിഞ്ഞൂഹീ’തി . ധമ്മേ അവേച്ചപ്പസാദേന സമന്നാഗമനഹേതു ഖോ, ദേവാനമിന്ദ, ഏവമിധേകച്ചേ സത്താ കായസ്സ ഭേദാ പരം മരണാ സുഗതിം സഗ്ഗം ലോകം ഉപപജ്ജന്തി.

“സാധു ഖോ, ദേവാനമിന്ദ, സങ്ഘേ അവേച്ചപ്പസാദേന സമന്നാഗമനം ഹോതി - ‘സുപ്പടിപന്നോ ഭഗവതോ സാവകസങ്ഘോ, ഉജുപ്പടിപന്നോ ഭഗവതോ സാവകസങ്ഘോ , ഞായപ്പടിപന്നോ ഭഗവതോ സാവകസങ്ഘോ, സാമീചിപ്പടിപന്നോ ഭഗവതോ സാവകസങ്ഘോ, യദിദം ചത്താരി പുരിസയുഗാനി അട്ഠ പുരിസപുഗ്ഗലാ ഏസ ഭഗവതോ സാവകസങ്ഘോ ആഹുനേയ്യോ പാഹുനേയ്യോ ദക്ഖിണേയ്യോ അഞ്ജലികരണീയോ അനുത്തരം പുഞ്ഞക്ഖേത്തം ലോകസ്സാ’തി. സങ്ഘേ അവേച്ചപ്പസാദേന സമന്നാഗമനഹേതു ഖോ, ദേവാനമിന്ദ, ഏവമിധേകച്ചേ സത്താ കായസ്സ ഭേദാ പരം മരണാ സുഗതിം സഗ്ഗം ലോകം ഉപപജ്ജന്തി.

“സാധു ഖോ, ദേവാനമിന്ദ, അരിയകന്തേഹി സീലേഹി സമന്നാഗമനം ഹോതി അഖണ്ഡേഹി അച്ഛിദ്ദേഹി അസബലേഹി അകമ്മാസേഹി ഭുജിസ്സേഹി വിഞ്ഞുപ്പസത്ഥേഹി അപരാമട്ഠേഹി സമാധിസംവത്തനികേഹി. അരിയകന്തേഹി സീലേഹി സമന്നാഗമനഹേതു ഖോ, ദേവാനമിന്ദ, ഏവമിധേകച്ചേ സത്താ കായസ്സ ഭേദാ പരം മരണാ സുഗതിം സഗ്ഗം ലോകം ഉപപജ്ജന്തീ”തി.

“സാധു ഖോ, മാരിസ മോഗ്ഗല്ലാന, ബുദ്ധേ അവേച്ചപ്പസാദേന സമന്നാഗമനം ഹോതി - ‘ഇതിപി സോ…പേ॰… സത്ഥാ ദേവമനുസ്സാനം ബുദ്ധോ ഭഗവാ’തി. ബുദ്ധേ അവേച്ചപ്പസാദേന സമന്നാഗമനഹേതു ഖോ, മാരിസ മോഗ്ഗല്ലാന, ഏവമിധേകച്ചേ സത്താ കായസ്സ ഭേദാ പരം മരണാ സുഗതിം സഗ്ഗം ലോകം ഉപപജ്ജന്തി.

“സാധു ഖോ, മാരിസ മോഗ്ഗല്ലാന, ധമ്മേ അവേച്ചപ്പസാദേന സമന്നാഗമനം ഹോതി - ‘സ്വാക്ഖാതോ ഭഗവതാ ധമ്മോ…പേ॰… പച്ചത്തം വേദിതബ്ബോ വിഞ്ഞൂഹീ’തി. ധമ്മേ അവേച്ചപ്പസാദേന സമന്നാഗമനഹേതു ഖോ, മാരിസ മോഗ്ഗല്ലാന, ഏവമിധേകച്ചേ സത്താ കായസ്സ ഭേദാ പരം മരണാ സുഗതിം സഗ്ഗം ലോകം ഉപപജ്ജന്തി.

“സാധു ഖോ, മാരിസ മോഗ്ഗല്ലാന, സങ്ഘേ അവേച്ചപ്പസാദേന സമന്നാഗമനം ഹോതി - ‘സുപ്പടിപന്നോ ഭഗവതോ സാവകസങ്ഘോ…പേ॰… അനുത്തരം പുഞ്ഞക്ഖേത്തം ലോകസ്സാ’തി. സങ്ഘേ അവേച്ചപ്പസാദേന സമന്നാഗമനഹേതു ഖോ, മാരിസ മോഗ്ഗല്ലാന, ഏവമിധേകച്ചേ സത്താ കായസ്സ ഭേദാ പരം മരണാ സുഗതിം സഗ്ഗം ലോകം ഉപപജ്ജന്തി.

“സാധു ഖോ, മാരിസ മോഗ്ഗല്ലാന, അരിയകന്തേഹി സീലേഹി സമന്നാഗമനം ഹോതി അഖണ്ഡേഹി…പേ॰… സമാധിസംവത്തനികേഹി. അരിയകന്തേഹി

സീലേഹി സമന്നാഗമനഹേതു ഖോ, മാരിസ മോഗ്ഗല്ലാന, ഏവമിധേകച്ചേ സത്താ കായസ്സ ഭേദാ പരം മരണാ സുഗതിം സഗ്ഗം ലോകം ഉപപജ്ജന്തീ''തി.

അഥ ഖോ സക്കോ ദേവാനമിന്ദോ ഛഹി ദേവതാസതേഹി സദ്ധിം...പേ॰.... അഥ ഖോ സക്കോ ദേവാനമിന്ദോ സത്തഹി ദേവതാസതേഹി സദ്ധിം...പേ॰.... അഥ ഖോ സക്കോ ദേവാനമിന്ദോ അട്ഠഹി ദേവതാസതേഹി സദ്ധിം...പേ॰.... അഥ ഖോ സക്കോ ദേവാനമിന്ദോ അസീതിയാ ദേവതാസഹസ്സേഹി സദ്ധിം യേനായസ്മാ മഹാമോഗ്ഗല്ലാനോ തേനുപസങ്കമി; ഉപസങ്കമിത്വാ ആയസ്മന്തം മഹാമോഗ്ഗല്ലാനം അഭിവാദേത്വാ ഏകമന്തം അട്ഠാസി. ഏകമന്തം ഠിതം ഖോ സക്കം ദേവാനമിന്ദം ആയസ്മാ മഹാമോഗ്ഗല്ലാനോ ഏതദവോച -

''സാധു ഖോ, ദേവാനമിന്ദ, ബുദ്ധേ അവേച്ചപ്പസാദേന സമന്നാഗമനം ഹോതി - 'ഇതിപി സോ ഭഗവാ...പേ॰... സത്ഥാ ദേവമനുസ്സാനം ബുദ്ധോ ഭഗവാ'തി. ബുദ്ധേ അവേച്ചപ്പസാദേന സമന്നാഗമനഹേതു ഖോ, ദേവാനമിന്ദ, ഏവമിധേകച്ചേ സത്താ കായസ്സ ഭേദാ പരം മരണാ സുഗതിം സഗ്ഗം ലോകം ഉപപജ്ജന്തി.

''സാധു ഖോ, ദേവാനമിന്ദ, ധമ്മേ അവേച്ചപ്പസാദേന സമന്നാഗമനം ഹോതി - 'സ്വാക്ഖാതോ ഭഗവതാ ധമ്മോ...പേ॰... പച്ചത്തം വേദിതബ്ബോ വിഞ്ഞൂഹീ'തി. ധമ്മേ അവേച്ചപ്പസാദേന സമന്നാഗമനഹേതു ഖോ, ദേവാനമിന്ദ, ഏവമിധേകച്ചേ സത്താ കായസ്സ ഭേദാ പരം മരണാ സുഗതിം സഗ്ഗം ലോകം ഉപപജ്ജന്തി.

''സാധു ഖോ, ദേവാനമിന്ദ, സങ്ഘേ അവേച്ചപ്പസാദേന സമന്നാഗമനം ഹോതി - 'സുപ്പടിപന്നോ ഭഗവതോ സാവകസങ്ഘോ...പേ॰... അനുത്തരം പുഞ്ഞക്ഖേത്തം ലോകസ്സാ'തി. സങ്ഘേ അവേച്ചപ്പസാദേന സമന്നാഗമനഹേതു ഖോ, ദേവാനമിന്ദ, ഏവമിധേകച്ചേ സത്താ കായസ്സ ഭേദാ പരം മരണാ സുഗതിം സഗ്ഗം ലോകം ഉപപജ്ജന്തി .

''സാധു ഖോ, ദേവാനമിന്ദ, അരിയകന്തേഹി സീലേഹി സമന്നാഗമനം ഹോതി അഖണ്ഡേഹി...പേ॰... സമാധിസംവത്തനികേഹി. അരിയകന്തേഹി സീലേഹി സമന്നാഗമനഹേതു ഖോ, ദേവാനമിന്ദ, ഏവമിധേകച്ചേ സത്താ കായസ്സ ഭേദാ പരം മരണാ സുഗതിം സഗ്ഗം ലോകം ഉപപജ്ജന്തീ''തി.

''സാധു ഖോ, മാരിസ മോഗ്ഗല്ലാന, ബുദ്ധേ അവേച്ചപ്പസാദേന സമന്നാഗമനം ഹോതി - 'ഇതിപി സോ ഭഗവാ...പേ॰... സത്ഥാ ദേവമനുസ്സാനം ബുദ്ധോ ഭഗവാ'തി. ബുദ്ധേ അവേച്ചപ്പസാദേന സമന്നാഗമനഹേതു ഖോ, മാരിസ മോഗ്ഗല്ലാന, ഏവമിധേകച്ചേ സത്താ കായസ്സ ഭേദാ പരം മരണാ സുഗതിം സഗ്ഗം ലോകം ഉപപജ്ജന്തി.

''സാധു ഖോ, മാരിസ മോഗ്ഗല്ലാന, ധമ്മേ അവേച്ചപ്പസാദേന സമന്നാഗമനം ഹോതി - 'സ്വാക്ഖാതോ ഭഗവതാ ധമ്മോ...പേ॰... പച്ചത്തം വേദിതബ്ബോ വിഞ്ഞൂഹീ'തി. ധമ്മേ അവേച്ചപ്പസാദേന സമന്നാഗമനഹേതു ഖോ, മാരിസ മോഗ്ഗല്ലാന, ഏവമിധേകച്ചേ സത്താ കായസ്സ ഭേദാ പരം മരണാ സുഗതിം സഗ്ഗം ലോകം ഉപപജ്ജന്തി.

“സാധു ഖോ, മാരിസ മോഗ്ഗല്ലാന, സങ്ഘേ അവേച്ചപ്പസാദേന സമന്നാഗമനം ഹോതി - ‘സുപ്പടിപന്നോ ഭഗവതോ സാവകസങ്ഘോ…പേ॰… അനുത്തരം പുഞ്ഞക്ഖേത്തം ലോകസ്സാ’തി. സങ്ഘേ അവേച്ചപ്പസാദേന സമന്നാഗമനഹേതു ഖോ, മാരിസ മോഗ്ഗല്ലാന, ഏവമിധേകച്ചേ സത്താ കായസ്സ ഭേദാ പരം മരണാ സുഗതിം സഗ്ഗം ലോകം ഉപപജ്ജന്തി.

“സാധു ഖോ, മാരിസ മോഗ്ഗല്ലാന, അരിയകന്തേഹി സീലേഹി സമന്നാഗമനം ഹോതി അഖണ്ഡേഹി…പേ॰… സമാധിസംവത്തനികേഹി. അരിയകന്തേഹി സീലേഹി സമന്നാഗമനഹേതു ഖോ, മാരിസ മോഗ്ഗല്ലാന, ഏവമിധേകച്ചേ സത്താ കായസ്സ ഭേദാ പരം മരണാ സുഗതിം സഗ്ഗം ലോകം ഉപപജ്ജന്തീ”തി.

അഥ ഖോ സക്കോ ദേവാനമിന്ദോ പഞ്ചഹി ദേവതാസതേഹി സദ്ധിം യേനായസ്മാ മഹാമോഗ്ഗല്ലാനോ തേനുപസങ്കമി …പേ॰… ഏകമന്തം ഠിതം ഖോ സക്കം ദേവാനമിന്ദം ആയസ്മാ മഹാമോഗ്ഗല്ലാനോ ഏതദവോച -

“സാധു ഖോ, ദേവാനമിന്ദ, ബുദ്ധസരണഗമനം ഹോതി. ബുദ്ധസരണഗമനഹേതു ഖോ, ദേവാനമിന്ദ, ഏവമിധേകച്ചേ സത്താ കായസ്സ ഭേദാ പരം മരണാ സുഗതിം സഗ്ഗം ലോകം ഉപപജ്ജന്തി. തേ അഞ്ഞേ ദേവേ ദസഹി ഠാനേഹി അധിഗണ്ഹന്തി - ദിബ്ബേന ആയുനാ, ദിബ്ബേന വണ്ണേന, ദിബ്ബേന സുഖേന, ദിബ്ബേന യസേന, ദിബ്ബേന ആധിപതേയ്യേന, ദിബ്ബേഹി രൂപേഹി, ദിബ്ബേഹി സദ്ദേഹി, ദിബ്ബേഹി ഗന്ധേഹി, ദിബ്ബേഹി രസേഹി, ദിബ്ബേഹി ഫോട്ഠബ്ബേഹി.

“സാധു ഖോ, ദേവാനമിന്ദ, ധമ്മസരണഗമനം ഹോതി. ധമ്മസരണഗമനഹേതു ഖോ, ദേവാനമിന്ദ, ഏവമിധേകച്ചേ സത്താ കായസ്സ ഭേദാ പരം മരണാ സുഗതിം സഗ്ഗം ലോകം ഉപപജ്ജന്തി. തേ അഞ്ഞേ ദേവേ ദസഹി ഠാനേഹി അധിഗണ്ഹന്തി - ദിബ്ബേന ആയുനാ, ദിബ്ബേന വണ്ണേന, ദിബ്ബേന സുഖേന, ദിബ്ബേന യസേന, ദിബ്ബേന ആധിപതേയ്യേന, ദിബ്ബേഹി രൂപേഹി, ദിബ്ബേഹി സദ്ദേഹി, ദിബ്ബേഹി ഗന്ധേഹി, ദിബ്ബേഹി രസേഹി, ദിബ്ബേഹി ഫോട്ഠബ്ബേഹി.

“സാധു ഖോ, ദേവാനമിന്ദ, സങ്ഘസരണഗമനം ഹോതി. സങ്ഘസരണഗമനഹേതു ഖോ, ദേവാനമിന്ദ, ഏവമിധേകച്ചേ സത്താ കായസ്സ ഭേദാ പരം മരണാ സുഗതിം സഗ്ഗം ലോകം ഉപപജ്ജന്തി. തേ അഞ്ഞേ ദേവേ ദസഹി ഠാനേഹി അധിഗണ്ഹന്തി - ദിബ്ബേന ആയുനാ, ദിബ്ബേന വണ്ണേന, ദിബ്ബേന സുഖേന, ദിബ്ബേന യസേന, ദിബ്ബേന ആധിപതേയ്യേന, ദിബ്ബേഹി രൂപേഹി, ദിബ്ബേഹി സദ്ദേഹി, ദിബ്ബേഹി ഗന്ധേഹി, ദിബ്ബേഹി രസേഹി, ദിബ്ബേഹി ഫോട്ഠബ്ബേഹീ”തി.

“സാധു ഖോ, മാരിസ മോഗ്ഗല്ലാന, ബുദ്ധസരണഗമനം ഹോതി. ബുദ്ധസരണഗമനഹേതു ഖോ, മാരിസ മോഗ്ഗല്ലാന, ഏവമിധേകച്ചേ സത്താ കായസ്സ ഭേദാ പരം മരണാ സുഗതിം സഗ്ഗം ലോകം ഉപപജ്ജന്തി. തേ അഞ്ഞേ ദേവേ ദസഹി ഠാനേഹി അധിഗണ്ഹന്തി - ദിബ്ബേന ആയുനാ…പേ॰… ദിബ്ബേഹി ഫോട്ഠബ്ബേഹി.

“സാധു ഖോ, മാരിസ മോഗ്ഗല്ലാന, ധമ്മസരണഗമനം ഹോതി…പേ॰….

“സാധു ഖോ, മാരിസ മോഗ്ഗല്ലാന, സങ്ഘസരണഗമനം ഹോതി. സങ്ഘസരണഗമനഹേതു ഖോ, മാരിസ മോഗ്ഗല്ലാന, ഏവമിധേകച്ചേ സത്താ കായസ്സ ഭേദാ പരം മരണാ സുഗതിം സഗ്ഗം ലോകം ഉപപജ്ജന്തി. തേ അഞ്ഞേ ദേവേ ദസഹി ഠാനേഹി അധിഗണ്ഹന്തി - ദിബ്ബേന ആയുനാ, ദിബ്ബേന വണ്ണേന, ദിബ്ബേന സുഖേന, ദിബ്ബേന യസേന, ദിബ്ബേന ആധിപതേയ്യേന, ദിബ്ബേഹി രൂപേഹി, ദിബ്ബേഹി സദ്ദേഹി, ദിബ്ബേഹി ഗന്ധേഹി, ദിബ്ബേഹി രസേഹി, ദിബ്ബേഹി ഫോട്ഠബ്ബേഹീ”തി.

അഥ ഖോ സക്കോ ദേവാനമിന്ദോ ഛഹി ദേവതാസതേഹി സദ്ധിം...പേ॰... അഥ ഖോ സക്കോ ദേവാനമിന്ദോ സത്തഹി ദേവതാസതേഹി സദ്ധിം...പേ॰... അഥ ഖോ സക്കോ ദേവാനമിന്ദോ അട്ഠഹി ദേവതാസതേഹി സദ്ധിം...പേ॰... അഥ ഖോ സക്കോ ദേവാനമിന്ദോ അസീതിയാ ദേവതാസഹസ്സേഹി സദ്ധിം യേനായസ്മാ മഹാമോഗ്ഗല്ലാനോ തേനുപസങ്കമി; ഉപസങ്കമിത്വാ ആയസ്മന്തം മഹാമോഗ്ഗല്ലാനം അഭിവാദേത്വാ ഏകമന്തം അട്ഠാസി. ഏകമന്തം ഠിതം ഖോ സക്കം ദേവാനമിന്ദം ആയസ്മാ മഹാമോഗ്ഗല്ലാനോ ഏതദവോച -

“സാധു ഖോ, ദേവാനമിന്ദ, ബുദ്ധസരണഗമനം ഹോതി. ബുദ്ധസരണഗമനഹേതു ഖോ, ദേവാനമിന്ദ, ഏവമിധേകച്ചേ സത്താ കായസ്സ ഭേദാ പരം മരണാ സുഗതിം സഗ്ഗം ലോകം ഉപപജ്ജന്തി. തേ അഞ്ഞേ ദേവേ ദസഹി ഠാനേഹി അധിഗണ്ഹന്തി - ദിബ്ബേന ആയുനാ...പേ॰... ദിബ്ബേഹി ഫോട്ഠബ്ബേഹി.

“സാധു ഖോ, ദേവാനമിന്ദ, ധമ്മസരണഗമനം ഹോതി...പേ॰....

“സാധു ഖോ, ദേവാനമിന്ദ, സങ്ഘസരണഗമനം ഹോതി. സങ്ഘസരണഗമനഹേതു ഖോ, ദേവാനമിന്ദ, ഏവമിധേകച്ചേ സത്താ കായസ്സ ഭേദാ പരം മരണാ സുഗതിം സഗ്ഗം ലോകം ഉപപജ്ജന്തി. തേ അഞ്ഞേ ദേവേ ദസഹി ഠാനേഹി അധിഗണ്ഹന്തി - ദിബ്ബേന ആയുനാ, ദിബ്ബേന വണ്ണേന, ദിബ്ബേന സുഖേന, ദിബ്ബേന യസേന, ദിബ്ബേന ആധിപതേയ്യേന, ദിബ്ബേഹി രൂപേഹി, ദിബ്ബേഹി സദ്ദേഹി , ദിബ്ബേഹി ഗന്ധേഹി, ദിബ്ബേഹി രസേഹി, ദിബ്ബേഹി ഫോട്ഠബ്ബേഹീ”തി.

“സാധു ഖോ, മാരിസ മോഗ്ഗല്ലാന, ബുദ്ധസരണഗമനം ഹോതി...പേ॰... സാധു ഖോ, മാരിസ മോഗ്ഗല്ലാന, ധമ്മസരണഗമനം ഹോതി...പേ॰... സാധു ഖോ മാരിസ മോഗ്ഗല്ലാന, സങ്ഘസരണഗമനം ഹോതി. സങ്ഘസരണഗമനഹേതു ഖോ, മാരിസ മോഗ്ഗല്ലാന, ഏവമിധേകച്ചേ സത്താ കായസ്സ ഭേദാ പരം മരണാ സുഗതിം സഗ്ഗം ലോകം ഉപപജ്ജന്തി. തേ അഞ്ഞേ ദേവേ ദസഹി ഠാനേഹി അധിഗണ്ഹന്തി - ദിബ്ബേന ആയുനാ, ദിബ്ബേന വണ്ണേന, ദിബ്ബേന സുഖേന, ദിബ്ബേന യസേന, ദിബ്ബേന ആധിപതേയ്യേന, ദിബ്ബേഹി രൂപേഹി, ദിബ്ബേഹി സദ്ദേഹി, ദിബ്ബേഹി ഗന്ധേഹി, ദിബ്ബേഹി രസേഹി, ദിബ്ബേഹി ഫോട്ഠബ്ബേഹീ”തി.

അഥ ഖോ സക്കോ ദേവാനമിന്ദോ പഞ്ചഹി ദേവതാസതേഹി സദ്ധിം യേനായസ്മാ മഹാമോഗ്ഗല്ലാനോ തേനുപസങ്കമി; ഉപസങ്കമിത്വാ ആയസ്മന്തം മഹാമോഗ്ഗല്ലാനം അഭിവാദേത്വാ ഏകമന്തം അട്ഠാസി. ഏകമന്തം ഠിതം ഖോ സക്കം ദേവാനമിന്ദം ആയസ്മാ മഹാമോഗ്ഗല്ലാനോ ഏതദവോച -

“സാധു ഖോ, ദേവാനമിന്ദ, ബുദ്ധേ അവേച്ചപ്പസാദേന സമന്നാഗമനം ഹോതി - ‘ഇതിപി സോ ഭഗവാ…പേ॰… സത്ഥാ ദേവമനുസ്സാനം ബുദ്ധോ ഭഗവാ’തി. ബുദ്ധേ അവേച്ചപ്പസാദേന സമന്നാഗമനഹേതു ഖോ, ദേവാനമിന്ദ, ഏവമിധേകച്ചേ സത്താ കായസ്സ ഭേദാ പരം മരണാ സുഗതിം സഗ്ഗം ലോകം ഉപപജ്ജന്തി. തേ അഞ്ഞേ ദേവേ ദസഹി ഠാനേഹി അധിഗണ്ഹന്തി - ദിബ്ബേന ആയുനാ…പേ॰… ദിബ്ബേഹി ഫോട്ഠബ്ബേഹി.

“സാധു ഖോ, ദേവാനമിന്ദ , ധമ്മേ അവേച്ചപ്പസാദേന സമന്നാഗമനം ഹോതി - ‘സ്വാക്ഖാതോ ഭഗവതാ ധമ്മോ…പേ॰… പച്ചത്തം വേദിതബ്ബോ വിഞ്ഞൂഹീ’തി. ധമ്മേ അവേച്ചപ്പസാദേന സമന്നാഗമനഹേതു ഖോ, ദേവാനമിന്ദ, ഏവമിധേകച്ചേ സത്താ കായസ്സ ഭേദാ പരം മരണാ സുഗതിം സഗ്ഗം ലോകം ഉപപജ്ജന്തി…പേ॰….

“സാധു ഖോ, ദേവാനമിന്ദ, സങ്ഘേ അവേച്ചപ്പസാദേന സമന്നാഗമനം ഹോതി - ‘സുപ്പടിപന്നോ ഭഗവതോ സാവകസങ്ഘോ…പേ॰… ലോകസ്സാ’തി. സങ്ഘേ അവേച്ചപ്പസാദേന സമന്നാഗമനഹേതു ഖോ, ദേവാനമിന്ദ, ഏവമിധേകച്ചേ സത്താ കായസ്സ ഭേദാ പരം മരണാ സുഗതിം സഗ്ഗം ലോകം ഉപപജ്ജന്തി…പേ॰….

“സാധു ഖോ, ദേവാനമിന്ദ, അരിയകന്തേഹി സീലേഹി സമന്നാഗമനം ഹോതി അഖണ്ഡേഹി…പേ॰… സമാധിസംവത്തനികേഹി. അരിയകന്തേഹി സീലേഹി സമന്നാഗമനഹേതു ഖോ, ദേവാനമിന്ദ, ഏവമിധേകച്ചേ സത്താ കായസ്സ ഭേദാ പരം മരണാ സുഗതിം സഗ്ഗം ലോകം ഉപപജ്ജന്തി. തേ അഞ്ഞേ ദേവേ ദസഹി ഠാനേഹി അധിഗണ്ഹന്തി - ദിബ്ബേന ആയുനാ…പേ॰… ദിബ്ബേഹി ഫോട്ഠബ്ബേഹീ”തി.

“സാധു ഖോ, മാരിസ മോഗ്ഗല്ലാന, ബുദ്ധേ അവേച്ചപ്പസാദേന സമന്നാഗമനം ഹോതി - ‘ഇതിപി സോ ഭഗവാ…പേ॰… സത്ഥാ ദേവമനുസ്സാനം ബുദ്ധോ ഭഗവാ’തി. ബുദ്ധേ അവേച്ചപ്പസാദേന സമന്നാഗമനഹേതു ഖോ, മാരിസ മോഗ്ഗല്ലാന, ഏവമിധേകച്ചേ സത്താ കായസ്സ ഭേദാ പരം മരണാ സുഗതിം സഗ്ഗം ലോകം ഉപപജ്ജന്തി. തേ അഞ്ഞേ ദേവേ ദസഹി ഠാനേഹി അധിഗണ്ഹന്തി - ദിബ്ബേന ആയുനാ…പേ॰… ദിബ്ബേഹി ഫോട്ഠബ്ബേഹി.

“സാധു ഖോ, മാരിസ മോഗ്ഗല്ലാന, ധമ്മേ അവേച്ചപ്പസാദേന സമന്നാഗമനം ഹോതി - ‘സ്വാക്ഖാതോ ഭഗവതാ ധമ്മോ…പേ॰… പച്ചത്തം വേദിതബ്ബോ വിഞ്ഞൂഹീ’തി. ധമ്മേ അവേച്ചപ്പസാദേന സമന്നാഗമനഹേതു ഖോ, മാരിസ മോഗ്ഗല്ലാന, ഏവമിധേകച്ചേ സത്താ കായസ്സ ഭേദാ പരം മരണാ സുഗതിം സഗ്ഗം ലോകം ഉപപജ്ജന്തി. തേ അഞ്ഞേ ദേവേ ദസഹി ഠാനേഹി അധിഗണ്ഹന്തി - ദിബ്ബേന ആയുനാ…പേ॰… ദിബ്ബേഹി ഫോട്ഠബ്ബേഹി.

“സാധു ഖോ, മാരിസ മോഗ്ഗല്ലാന, സങ്ഘേ അവേച്ചപ്പസാദേന സമന്നാഗമനം ഹോതി - ‘സുപ്പടിപന്നോ ഭഗവതോ സാവകസങ്ഘോ…പേ॰… ലോകസ്സാ’തി. സങ്ഘേ അവേച്ചപ്പസാദേന സമന്നാഗമനഹേതു ഖോ, മാരിസ മോഗ്ഗല്ലാന , ഏവമിധേകച്ചേ സത്താ കായസ്സ ഭേദാ പരം മരണാ സുഗതിം സഗ്ഗം ലോകം ഉപപജ്ജന്തി…പേ॰….

“സാധു ഖോ, മാരിസ മോഗ്ഗല്ലാന, അരിയകന്തേഹി സീലേഹി സമന്നാഗമനം ഹോതി അഖണ്ഡേഹി...പേ॰... സമാധിസംവത്തനികേഹി. അരിയകന്തേഹി സീലേഹി സമന്നാഗമനഹേതു ഖോ, മാരിസ മോഗ്ഗല്ലാന, ഏവമിധേകച്ചേ സത്താ കായസ്സ ഭേദാ പരം മരണാ സുഗതിം സഗ്ഗം ലോകം ഉപപജ്ജന്തി. തേ അഞ്ഞേ ദേവേ ദസഹി ഠാനേഹി അധിഗണ്ഹന്തി - ദിബ്ബേന ആയുനാ...പേ॰... ദിബ്ബേഹി ഫോട്ഠബ്ബേഹീ”തി.

അഥ ഖോ സക്കോ ദേവാനമിന്ദോ ഛഹി ദേവതാസതേഹി സദ്ധിം...പേ॰... അഥ ഖോ സക്കോ ദേവാനമിന്ദോ സത്തഹി ദേവതാസതേഹി സദ്ധിം...പേ॰... അഥ ഖോ സക്കോ ദേവാനമിന്ദോ അട്ഠഹി ദേവതാസതേഹി സദ്ധിം...പേ॰... അഥ ഖോ സക്കോ ദേവാനമിന്ദോ അസീതിയാ ദേവതാസഹസ്സേഹി സദ്ധിം യേനായസ്മാ മഹാമോഗ്ഗല്ലാനോ തേനുപസങ്കമി; ഉപസങ്കമിത്വാ ആയസ്മന്തം മഹാമോഗ്ഗല്ലാനം അഭിവാദേത്വാ ഏകമന്തം അട്ഠാസി. ഏകമന്തം ഠിതം ഖോ സക്കം ദേവാനമിന്ദം ആയസ്മാ മഹാമോഗ്ഗല്ലാനോ ഏതദവോച -

“സാധു ഖോ, ദേവാനമിന്ദ, ബുദ്ധേ അവേച്ചപ്പസാദേന സമന്നാഗമനം ഹോതി - ‘ഇതിപി സോ ഭഗവാ അരഹം സമ്മാസമ്ബുദ്ധോ വിജ്ജാചരണസമ്പന്നോ സുഗതോ ലോകവിദൂ അനുത്തരോ പുരിസദമ്മസാരഥി സത്ഥാ ദേവമനുസ്സാനം ബുദ്ധോ ഭഗവാ’തി. ബുദ്ധേ അവേച്ചപ്പസാദേന സമന്നാഗമനഹേതു ഖോ, ദേവാനമിന്ദ, ഏവമിധേകച്ചേ സത്താ കായസ്സ ഭേദാ പരം മരണാ സുഗതിം സഗ്ഗം ലോകം ഉപപജ്ജന്തി. തേ അഞ്ഞേ ദേവേ ദസഹി ഠാനേഹി അധിഗണ്ഹന്തി - ദിബ്ബേന ആയുനാ, ദിബ്ബേന വണ്ണേന, ദിബ്ബേന സുഖേന, ദിബ്ബേന യസേന, ദിബ്ബേന ആധിപതേയ്യേന, ദിബ്ബേഹി രൂപേഹി, ദിബ്ബേഹി സദ്ദേഹി, ദിബ്ബേഹി ഗന്ധേഹി, ദിബ്ബേഹി രസേഹി, ദിബ്ബേഹി ഫോട്ഠബ്ബേഹി.

“സാധു ഖോ, ദേവാനമിന്ദ, ധമ്മേ അവേച്ചപ്പസാദേന സമന്നാഗമനം ഹോതി - ‘സ്വാക്ഖാതോ ഭഗവതാ ധമ്മോ സന്ദിട്ഠികോ അകാലികോ ഏഹിപസ്സികോ ഓപനേയ്യികോ പച്ചത്തം വേദിതബ്ബോ വിഞ്ഞൂഹീ’തി. ധമ്മേ അവേച്ചപ്പസാദേന സമന്നാഗമനഹേതു ഖോ, ദേവാനമിന്ദ, ഏവമിധേകച്ചേ സത്താ കായസ്സ ഭേദാ പരം മരണാ സുഗതിം സഗ്ഗം ലോകം ഉപപജ്ജന്തി. തേ അഞ്ഞേ ദേവേ ദസഹി ഠാനേഹി അധിഗണ്ഹന്തി - ദിബ്ബേന ആയുനാ...പേ॰... ദിബ്ബേഹി ഫോട്ഠബ്ബേഹി.

“സാധു ഖോ, ദേവാനമിന്ദ, സങ്ഘേ അവേച്ചപ്പസാദേന സമന്നാഗമനം ഹോതി - ‘സുപ്പടിപന്നോ ഭഗവതോ സാവകസങ്ഘോ, ഉജുപ്പടിപന്നോ ഭഗവതോ സാവകസങ്ഘോ, ഞായപ്പടിപന്നോ ഭഗവതോ സാവകസങ്ഘോ, സാമീചിപ്പടിപന്നോ ഭഗവതോ സാവകസങ്ഘോ, യദിദം ചത്താരി പുരിസയുഗാനി അട്ഠ പുരിസപുഗ്ഗലാ ഏസ ഭഗവതോ സാവകസങ്ഘോ ആഹുനേയ്യോ പാഹുനേയ്യോ ദക്ഖിണേയ്യോ അഞ്ജലികരണീയോ അനുത്തരം പുഞ്ഞക്ഖേത്തം ലോകസ്സാ’തി. സങ്ഘേ അവേച്ചപ്പസാദേന സമന്നാഗമനഹേതു ഖോ, ദേവാനമിന്ദ, ഏവമിധേകച്ചേ സത്താ കായസ്സ ഭേദാ പരം മരണാ സുഗതിം സഗ്ഗം ലോകം ഉപപജ്ജന്തി. തേ അഞ്ഞേ ദേവേ ദസഹി ഠാനേഹി അധിഗണ്ഹന്തി - ദിബ്ബേന ആയുനാ...പേ॰... ദിബ്ബേഹി ഫോട്ഠബ്ബേഹി.

“സാധു ഖോ, ദേവാനമിന്ദ, അരിയകന്തേഹി സീലേഹി സമന്നാഗമനം ഹോതി അഖണ്ഡേഹി അച്ഛിദ്ദേഹി അസബലേഹി അകമ്മാസേഹി ഭുജിസ്സേഹി വിഞ്ഞുപ്പസത്ഥേഹി അപരാമട്ഠേഹി സമാധിസംവത്തനികേഹി.

അരിയകന്തേഹി സീലേഹി സമന്നാഗമനഹേതു ഖോ, ദേവാനമിന്ദ, ഏവമിധേകച്ചേ സത്താ കായസ്സ ഭേദാ പരം മരണാ സുഗതിം സഗ്ഗം ലോകം ഉപപജ്ജന്തി. തേ അഞ്ഞേ ദേവേ ദസഹി ഠാനേഹി അധിഗണ്ഹന്തി - ദിബ്ബേന ആയുനാ, ദിബ്ബേന വണ്ണേന, ദിബ്ബേന സുഖേന, ദിബ്ബേന യസേന, ദിബ്ബേന ആധിപതേയ്യേന, ദിബ്ബേഹി രൂപേഹി, ദിബ്ബേഹി സദ്ദേഹി, ദിബ്ബേഹി ഗന്ധേഹി, ദിബ്ബേഹി രസേഹി, ദിബ്ബേഹി ഫോട്ഠബ്ബേഹീ''തി.

''സാധു ഖോ, മാരിസ മോഗ്ഗല്ലാന, ബുദ്ധേ അവേച്ചപ്പസാദേന സമന്നാഗമനം ഹോതി - 'ഇതിപി സോ ഭഗവാ...പേ॰... സത്ഥാ ദേവമനുസ്സാനം ബുദ്ധോ ഭഗവാ'തി. ബുദ്ധേ അവേച്ചപ്പസാദേന സമന്നാഗമനഹേതു ഖോ, മാരിസ മോഗ്ഗല്ലാന, ഏവമിധേകച്ചേ സത്താ കായസ്സ ഭേദാ പരം മരണാ സുഗതിം സഗ്ഗം ലോകം ഉപപജ്ജന്തി. തേ അഞ്ഞേ ദേവേ ദസഹി ഠാനേഹി അധിഗണ്ഹന്തി - ദിബ്ബേന ആയുനാ...പേ॰... ദിബ്ബേഹി ഫോട്ഠബ്ബേഹി.

''സാധു ഖോ, മാരിസ മോഗ്ഗല്ലാന, ധമ്മേ അവേച്ചപ്പസാദേന സമന്നാഗമനം ഹോതി - 'സ്വാക്ഖാതോ ഭഗവതാ ധമ്മോ...പേ॰... പച്ചത്തം വേദിതബ്ബോ വിഞ്ഞൂഹീ'തി. ധമ്മേ അവേച്ചപ്പസാദേന സമന്നാഗമനഹേതു ഖോ, മാരിസ മോഗ്ഗല്ലാന, ഏവമിധേകച്ചേ സത്താ കായസ്സ ഭേദാ പരം മരണാ സുഗതിം സഗ്ഗം ലോകം ഉപപജ്ജന്തി. തേ അഞ്ഞേ ദേവേ ദസഹി ഠാനേഹി അധിഗണ്ഹന്തി - ദിബ്ബേന ആയുനാ...പേ॰... ദിബ്ബേഹി ഫോട്ഠബ്ബേഹി.

''സാധു ഖോ, മാരിസ മോഗ്ഗല്ലാന, സങ്ഘേ അവേച്ചപ്പസാദേന സമന്നാഗമനം ഹോതി - 'സുപ്പടിപന്നോ ഭഗവതോ സാവകസങ്ഘോ...പേ॰... അനുത്തരം പുഞ്ഞക്ഖേത്തം ലോകസ്സാ'തി. സങ്ഘേ അവേച്ചപ്പസാദേന സമന്നാഗമനഹേതു ഖോ, മാരിസ മോഗ്ഗല്ലാന, ഏവമിധേകച്ചേ സത്താ കായസ്സ ഭേദാ പരം മരണാ സുഗതിം സഗ്ഗം ലോകം ഉപപജ്ജന്തി. തേ അഞ്ഞേ ദേവേ ദസഹി ഠാനേഹി അധിഗണ്ഹന്തി - ദിബ്ബേന ആയുനാ...പേ॰... ദിബ്ബേഹി ഫോട്ഠബ്ബേഹി.

''സാധു ഖോ, മാരിസ മോഗ്ഗല്ലാന, അരിയകന്തേഹി സീലേഹി സമന്നാഗമനം ഹോതി അഖണ്ഡേഹി...പേ॰... സമാധിസംവത്തനികേഹി. അരിയകന്തേഹി സീലേഹി സമന്നാഗമനഹേതു ഖോ, മാരിസ മോഗ്ഗല്ലാന, ഏവമിധേകച്ചേ സത്താ കായസ്സ ഭേദാ പരം മരണാ സുഗതിം സഗ്ഗം ലോകം ഉപപജ്ജന്തി. തേ അഞ്ഞേ ദേവേ ദസഹി ഠാനേഹി അധിഗണ്ഹന്തി - ദിബ്ബേന ആയുനാ, ദിബ്ബേന വണ്ണേന, ദിബ്ബേന സുഖേന , ദിബ്ബേന യസേന, ദിബ്ബേന ആധിപതേയ്യേന, ദിബ്ബേഹി രൂപേഹി, ദിബ്ബേഹി സദ്ദേഹി, ദിബ്ബേഹി ഗന്ധേഹി, ദിബ്ബേഹി രസേഹി, ദിബ്ബേഹി ഫോട്ഠബ്ബേഹീ''തി. ദസമം.

൧൧. ചന്ദനസുത്തം

൩൪൨. അഥ ഖോ ചന്ദനോ [നന്ദനോ (സീ॰)] ദേവപുത്തോ...പേ॰....

അഥ ഖോ സുയാമോ ദേവപുത്തോ...പേ॰... .

അഥ ഖോ സന്തുസിതോ ദേവപുത്തോ...പേ॰....

അഥ ഖോ സുനിമ്മിതോ ദേവപുത്തോ...പേ॰....

അഥ ഖോ വസവത്തി ദേവപുത്തോ…പേ॰…

(യഥാ സക്കസുത്തം തഥാ ഇമേ പഞ്ച പേയ്യാലാ വിത്ഥാരേതബ്ബാ). ഏകാദസമം.

മോഗ്ഗല്ലാനസംയുത്തം സമത്തം.

തസ്സുദ്ദാനം -

സവിതക്കാവിതക്കഞ്ച, സുഖേന ച ഉപേക്ഖകോ;
ആകാസഞ്ചേവ വിഞ്ഞാണം, ആകിഞ്ചം നേവസഞ്ഞിനാ;
അനിമിത്തോ ച സക്കോ ച, ചന്ദനേകാദസേന ചാതി.

൭. ചിത്തസംയുത്തം

൧. സംയോജനസുത്തം

൩൪൩. ഏകം സമയം സമ്ബഹുലാ ഥേരാ ഭിക്ഖൂ മച്ഛികാസണ്ഡേ വിഹരന്തി അമ്ബാടകവനേ. തേന ഖോ പന സമയേന സമ്ബഹുലാനം ഥേരാനം ഭിക്ഖൂനം പച്ഛാഭത്തം പിണ്ഡപാതപടിക്കന്താനം മണ്ഡലമാളേ സന്നിസിന്നാനം സന്നിപതിതാനം അയമന്തരാകഥാ ഉദപാദി - '''സംയോജന'ന്തി വാ, ആവുസോ, 'സംയോജനിയാ ധമ്മാ'തി വാ ഇമേ ധമ്മാ നാനത്ഥാ നാനാബ്യഞ്ജനാ ഉദാഹു ഏകത്ഥാ ബ്യഞ്ജനമേവ നാന''ന്തി? തത്രേകച്ചേഹി ഥേരേഹി ഭിക്ഖൂഹി ഏവം ബ്യാകതം ഹോതി - '''സംയോജന'ന്തി വാ, ആവുസോ, 'സംയോജനിയാ ധമ്മാ'തി വാ ഇമേ ധമ്മാ നാനത്ഥാ ചേവ നാനാബ്യഞ്ജനാ ചാ''തി. ഏകച്ചേഹി ഥേരേഹി ഭിക്ഖൂഹി ഏവം ബ്യാകതം ഹോതി - '''സംയോജന'ന്തി വാ, ആവുസോ, 'സംയോജനിയാ ധമ്മാ'തി വാ ഇമേ ധമ്മാ ഏകത്ഥാ ബ്യഞ്ജനമേവ നാന''ന്തി.

തേന ഖോ പന സമയേന ചിത്തോ ഗഹപതി മിഗപഥകം അനുപ്പത്തോ ഹോതി കേനചിദേവ കരണീയേന. അസ്സോസി ഖോ ചിത്തോ ഗഹപതി സമ്ബഹുലാനം കിര ഥേരാനം ഭിക്ഖൂനം പച്ഛാഭത്തം പിണ്ഡപാതപടിക്കന്താനം മണ്ഡലമാളേ സന്നിസിന്നാനം സന്നിപതിതാനം അയമന്തരാകഥാ ഉദപാദി - '''സംയോജന'ന്തി വാ, ആവുസോ, 'സംയോജനിയാ ധമ്മാ'തി വാ ഇമേ ധമ്മാ നാനത്ഥാ നാനാബ്യഞ്ജനാ ഉദാഹു ഏകത്ഥാ ബ്യഞ്ജനമേവ നാന''ന്തി? തത്രേകച്ചേഹി ഥേരേഹി ഭിക്ഖൂഹി ഏവം ബ്യാകതം - '''സംയോജന'ന്തി വാ, ആവുസോ , 'സംയോജനിയാ ധമ്മാ'തി വാ ഇമേ ധമ്മാ നാനത്ഥാ ചേവ നാനാബ്യഞ്ജനാ ചാ''തി. ഏകച്ചേഹി ഥേരേഹി ഭിക്ഖൂഹി ഏവം ബ്യാകതം 'സംയോജന'ന്തി വാ, ആവുസോ 'സംയോജനിയാ ധമ്മാ'തി വാ ഇമേ ധമ്മാ ഏകത്ഥാ ബ്യഞ്ജനമേവ നാനന്തി. അഥ ഖോ ചിത്തോ ഗഹപതി യേന ഥേരാ ഭിക്ഖൂ തേനുപസങ്കമി; ഉപസങ്കമിത്വാ ഥേരേ ഭിക്ഖൂ അഭിവാദേത്വാ ഏകമന്തം നിസീദി. ഏകമന്തം നിസിന്നോ ഖോ ചിത്തോ ഗഹപതി ഥേരേ ഭിക്ഖൂ ഏതദവോച - ''സുതം മേതം, ഭന്തേ, സമ്ബഹുലാനം കിര ഥേരാനം ഭിക്ഖൂനം പച്ഛാഭത്തം പിണ്ഡപാതപടിക്കന്താനം മണ്ഡലമാളേ സന്നിസിന്നാനം സന്നിപതിതാനം അയമന്തരാകഥാ ഉദപാദി - 'സംയോജന'ന്തി വാ, ആവുസോ, 'സംയോജനിയാ ധമ്മാ'തി വാ ഇമേ ധമ്മാ നാനത്ഥാ നാനാബ്യഞ്ജനാ ഉദാഹു ഏകത്ഥാ ബ്യഞ്ജനമേവ നാന''ന്തി? ഏകച്ചേഹി ഥേരേഹി ഭിക്ഖൂഹി ഏവം ബ്യാകതം - '''സംയോജന'ന്തി വാ, ആവുസോ, 'സംയോജനിയാ ധമ്മാ'തി വാ ഇമേ ധമ്മാ നാനത്ഥാ ചേവ നാനാബ്യഞ്ജനാ ചാ''തി. ഏകച്ചേഹി ഥേരേഹി ഭിക്ഖൂഹി ഏവം ബ്യാകതം '''സംയോജന'ന്തി വാ, ആവുസോ, 'സംയോജനിയാ ധമ്മാ'തി വാ ഇമേ ധമ്മാ ഏകത്ഥാ ബ്യഞ്ജനമേവ നാന''ന്തി. ''ഏവം, ഗഹപതീ''തി.

'''സംയോജന'ന്തി വാ, ഭന്തേ, 'സംയോജനിയാ ധമ്മാ'തി വാ ഇമേ ധമ്മാ നാനത്ഥാ ചേവ നാനാബ്യഞ്ജനാ ച. തേന ഹി, ഭന്തേ, ഉപമം വോ കരിസ്സാമി. ഉപമായപിധേകച്ചേ വിഞ്ഞൂ പുരിസാ ഭാസിതസ്സ അത്ഥം ആജാനന്തി. സേയ്യഥാപി, ഭന്തേ, കാളോ ച ബലീബദ്ദോ ഓദാതോ ച ബലീബദ്ദോ ഏകേന ദാമേന വാ യോത്തേന വാ സംയുത്താ അസ്സു. യോ നു ഖോ ഏവം വദേയ്യ -

‘കാളോ ബലീബദ്ദോ ഓദാതസ്സ ബലീബദ്ദസ്സ സംയോജനം , ഓദാതോ ബലീബദ്ദോ കാളസ്സ ബലീബദ്ദസ്സ സംയോജന’ന്തി, സമ്മാ നു ഖോ സോ വദമാനോ വദേയ്യാ’’തി? ‘‘നോ ഹേതം, ഗഹപതി! ന ഖോ, ഗഹപതി, കാളോ ബലീബദ്ദോ ഓദാതസ്സ ബലീബദ്ദസ്സ സംയോജനം, നപി ഓദാതോ ബലീബദ്ദോ കാളസ്സ ബലീബദ്ദസ്സ സംയോജനം; യേന ഖോ തേ ഏകേന ദാമേന വാ യോത്തേന വാ സംയുത്താ തം തത്ഥ സംയോജന’’ന്തി. ‘‘ഏവമേവ ഖോ, ഭന്തേ, ന ചക്ഖു രൂപാനം സംയോജനം, ന രൂപാ ചക്ഖുസ്സ സംയോജനം; യഞ്ച തത്ഥ തദുഭയം പടിച്ച ഉപ്പജ്ജതി ഛന്ദരാഗോ തം തത്ഥ സംയോജനം. ന സോതം സദ്ദാനം... ന ഘാനം ഗന്ധാനം... ന ജിവ്ഹാ രസാനം... ന കായോ ഫോട്ഠബ്ബാനം സംയോജനം, ന ഫോട്ഠബ്ബാ കായസ്സ സംയോജനം; യഞ്ച തത്ഥ തദുഭയം പടിച്ച ഉപ്പജ്ജതി ഛന്ദരാഗോ തം തത്ഥ സംയോജനം. ന മനോ ധമ്മാനം സംയോജനം, ന ധമ്മാ മനസ്സ സംയോജനം; യഞ്ച തത്ഥ തദുഭയം പടിച്ച ഉപ്പജ്ജതി ഛന്ദരാഗോ തം തത്ഥ സംയോജന’’ന്തി. ‘‘ലാഭാ തേ, ഗഹപതി, സുലദ്ധം തേ, ഗഹപതി, യസ്സ തേ ഗമ്ഭീരേ ബുദ്ധവചനേ പഞ്ഞാചക്ഖു കമതീ’’തി. പഠമം.

൨. പഠമഇസിദത്തസുത്തം

൩൪൪. ഏകം സമയം സമ്ബഹുലാ ഥേരാ ഭിക്ഖൂ മച്ഛികാസണ്ഡേ വിഹരന്തി അമ്ബാടകവനേ. അഥ ഖോ ചിത്തോ ഗഹപതി യേന ഥേരാ ഭിക്ഖൂ തേനുപസങ്കമി; ഉപസങ്കമിത്വാ ഥേരേ ഭിക്ഖൂ അഭിവാദേത്വാ ഏകമന്തം നിസീദി. ഏകമന്തം നിസിന്നോ ഖോ ചിത്തോ ഗഹപതി ഥേരേ ഭിക്ഖൂ ഏതദവോച - ‘‘അധിവാസേന്തു മേ, ഭന്തേ, ഥേരാ സ്വാതനായ ഭത്ത’’ന്തി. അധിവാസേസും ഖോ ഥേരാ ഭിക്ഖൂ തുണ്ഹീഭാവേന . അഥ ഖോ ചിത്തോ ഗഹപതി ഥേരാനം ഭിക്ഖൂനം അധിവാസനം വിദിത്വാ ഉട്ഠായാസനാ ഥേരേ ഭിക്ഖൂ അഭിവാദേത്വാ പദക്ഖിണം കത്വാ പക്കാമി. അഥ ഖോ ഥേരാ ഭിക്ഖൂ തസ്സാ രത്തിയാ അച്ചയേന പുബ്ബണ്ഹസമയം നിവാസേത്വാ പത്തചീവരമാദായ യേന ചിത്തസ്സ ഗഹപതിസ്സ നിവേസനം തേനുപസങ്കമിംസു; ഉപസങ്കമിത്വാ പഞ്ഞത്തേ ആസനേ നിസീദിംസു.

അഥ ഖോ ചിത്തോ ഗഹപതി യേന ഥേരാ ഭിക്ഖൂ തേനുപസങ്കമി; ഉപസങ്കമിത്വാ ഥേരേ ഭിക്ഖൂ അഭിവാദേത്വാ ഏകമന്തം നിസീദി. ഏകമന്തം നിസിന്നോ ഖോ ചിത്തോ ഗഹപതി ആയസ്മന്തം ഥേരം ഏതദവോച - ‘‘‘ധാതുനാനത്തം, ധാതുനാനത്ത’ന്തി, ഭന്തേ ഥേര, വുച്ചതി. കിത്താവതാ നു ഖോ, ഭന്തേ, ധാതുനാനത്തം വുത്തം ഭഗവതാ’’തി? ഏവം വുത്തേ ആയസ്മാ ഥേരോ തുണ്ഹീ അഹോസി. ദുതിയമ്പി ഖോ ചിത്തോ ഗഹപതി ആയസ്മന്തം ഥേരം ഏതദവോച - ‘‘‘ധാതുനാനത്തം, ധാതുനാനത്ത’ന്തി, ഭന്തേ ഥേര, വുച്ചതി. കിത്താവതാ നു ഖോ, ഭന്തേ, ധാതുനാനത്തം വുത്തം ഭഗവതാ’’തി? ദുതിയമ്പി ഖോ ആയസ്മാ ഥേരോ തുണ്ഹീ അഹോസി. തതിയമ്പി ഖോ ചിത്തോ ഗഹപതി ആയസ്മന്തം ഥേരം ഏതദവോച - ‘‘‘ധാതുനാനത്തം, ധാതുനാനത്ത’ന്തി, ഭന്തേ ഥേര, വുച്ചതി. കിത്താവതാ നു ഖോ, ഭന്തേ, ധാതുനാനത്തം വുത്തം ഭഗവതാ’’തി? തതിയമ്പി ഖോ ആയസ്മാ ഥേരോ തുണ്ഹീ അഹോസി.

തേന ഖോ പന സമയേന ആയസ്മാ ഇസിദത്തോ തസ്മിം ഭിക്ഖുസങ്ഘേ സബ്ബനവകോ ഹോതി. അഥ ഖോ ആയസ്മാ ഇസിദത്തോ ആയസ്മന്തം ഥേരം ഏതദവോച - ‘‘ബ്യാകരോമഹം, ഭന്തേ ഥേര, ചിത്തസ്സ ഗഹപതിനോ ഏതം

പഞ്ഹ''ന്തി? ''ബ്യാകരോഹി ത്വം, ആവുസോ ഇസിദത്ത, ചിത്തസ്സ ഗഹപതിനോ ഏതം പഞ്ഹ''ന്തി. ''ഏവഞ്ഹി ത്വം, ഗഹപതി, പുച്ഛസി - 'ധാതുനാനത്തം, ധാതുനാനത്തന്തി, ഭന്തേ ഥേര, വുച്ചതി. കിത്താവതാ നു ഖോ, ഭന്തേ, ധാതുനാനത്തം, വുത്തം ഭഗവതാ'''തി? ''ഏവം , ഭന്തേ''. ''ഇദം ഖോ, ഗഹപതി, ധാതുനാനത്തം വുത്തം ഭഗവതാ - ചക്ഖുധാതു, രൂപധാതു, ചക്ഖുവിഞ്ഞാണധാതു...പേ॰... മനോധാതു, ധമ്മധാതു, മനോവിഞ്ഞാണധാതു. ഏത്താവതാ ഖോ, ഗഹപതി, ധാതുനാനത്തം വുത്തം ഭഗവതാ''തി.

അഥ ഖോ ചിത്തോ ഗഹപതി ആയസ്മതോ ഇസിദത്തസ്സ ഭാസിതം അഭിനന്ദിത്വാ അനുമോദിത്വാ ഥേരേ ഭിക്ഖൂ പണീതേന ഖാദനീയേന ഭോജനീയേന സഹത്ഥാ സന്തപ്പേസി സമ്പവാരേസി. അഥ ഖോ ഥേരാ ഭിക്ഖൂ ഭുത്താവിനോ ഓനീതപത്തപാണിനോ ഉട്ഠായാസനാ പക്കമിംസു. അഥ ഖോ ആയസ്മാ ഥേരോ ആയസ്മന്തം ഇസിദത്തം ഏതദവോച - ''സാധു ഖോ തം, ആവുസോ ഇസിദത്ത , ഏസോ പഞ്ഹോ പടിഭാസി, നേസോ പഞ്ഹോ മം പടിഭാസി. തേനഹാവുസോ ഇസിദത്ത, യദാ അഞ്ഞഥാപി [യദാ അഞ്ഞദാപി (സീ॰ പീ॰) അഞ്ഞദാപി (?)] ഏവരൂപോ പഞ്ഹോ ആഗച്ഛേയ്യ, തഞ്ഞേവേത്ഥ പടിഭാസേയ്യാ''തി. ദുതിയം.

൩. ദുതിയഇസിദത്തസുത്തം

൩൪൪. ഏകം സമയം സമ്ബഹുലാ ഥേരാ ഭിക്ഖൂ മച്ഛികാസണ്ഡേ വിഹരന്തി അമ്ബാടകവനേ. അഥ ഖോ ചിത്തോ ഗഹപതി യേന ഥേരാ ഭിക്ഖൂ തേനുപസങ്കമി; ഉപസങ്കമിത്വാ ഥേരേ ഭിക്ഖൂ അഭിവാദേത്വാ ഏകമന്തം നിസീദി. ഏകമന്തം നിസിന്നോ ഖോ ചിത്തോ ഗഹപതി ഥേരേ ഭിക്ഖൂ ഏതദവോച - ''അധിവാസേന്തു മേ, ഭന്തേ ഥേരാ, സ്വാതനായ ഭത്ത''ന്തി. അധിവാസേസും ഖോ ഥേരാ ഭിക്ഖൂ തുണ്ഹീഭാവേന. അഥ ഖോ ചിത്തോ ഗഹപതി ഥേരാനം ഭിക്ഖൂനം അധിവാസനം വിദിത്വാ ഉട്ഠായാസനാ ഥേരേ ഭിക്ഖൂ അഭിവാദേത്വാ പദക്ഖിണം കത്വാ പക്കാമി. അഥ ഖോ ഥേരാ ഭിക്ഖൂ തസ്സാ രത്തിയാ അച്ചയേന പുബ്ബണ്ഹസമയം നിവാസേത്വാ പത്തചീവരമാദായ യേന ചിത്തസ്സ ഗഹപതിസ്സ നിവേസനം തേനുപസങ്കമിംസു; ഉപസങ്കമിത്വാ പഞ്ഞത്തേ ആസനേ നിസീദിംസു.

അഥ ഖോ ചിത്തോ ഗഹപതി യേന ഥേരാ ഭിക്ഖൂ തേനുപസങ്കമി; ഉപസങ്കമിത്വാ ഥേരേ ഭിക്ഖൂ അഭിവാദേത്വാ ഏകമന്തം നിസീദി. ഏകമന്തം നിസിന്നോ ഖോ ചിത്തോ ഗഹപതി ആയസ്മന്തം ഥേരം ഏതദവോച - ''യാ ഇമാ, ഭന്തേ ഥേര, അനേകവിഹിതാ ദിട്ഠിയോ ലോകേ ഉപ്പജ്ജന്തി - 'സസ്സതോ ലോകോതി വാ, അസസ്സതോ ലോകോതി വാ, അന്തവാ ലോകോതി വാ, അനന്തവാ ലോകോതി വാ, തം ജീവം തം സരീരന്തി വാ, അഞ്ഞം ജീവം അഞ്ഞം സരീരന്തി വാ, ഹോതി തഥാഗതോ പരം മരണാതി വാ, ന ഹോതി തഥാഗതോ പരം മരണാതി വാ, ഹോതി ച ന ച ഹോതി തഥാഗതോ പരം മരണാതി വാ, നേവ ഹോതി ന ന ഹോതി തഥാഗതോ പരം മരണാ'തി വാ. യാനി ചിമാനി ദ്വാസട്ഠി ദിട്ഠിഗതാനി ബ്രഹ്മജാലേ ഭണിതാനി; ഇമാ നു ഖോ, ഭന്തേ, ദിട്ഠിയോ കിസ്മിം സതി ഹോന്തി, കിസ്മിം അസതി ന ഹോന്തീ''തി?

ഏവം വുത്തേ, ആയസ്മാ ഥേരോ തുണ്ഹീ അഹോസി. ദുതിയമ്പി ഖോ ചിത്തോ ഗഹപതി...പേ॰... തതിയമ്പി ഖോ ചിത്തോ ഗഹപതി ആയസ്മന്തം

ഥേരം ഏതദവോച - "യാ ഇമാ, ഭന്തേ ഥേര, അനേകവിഹിതാ ദിട്ഠിയോ ലോകേ ഉപ്പജ്ജന്തി - സസ്സതോ ലോകോതി വാ, അസസ്സതോ ലോകോതി വാ, അന്തവാ ലോകോതി വാ, അനന്തവാ ലോകോതി വാ, തം ജീവം തം സരീരന്തി വാ, അഞ്ഞം ജീവം അഞ്ഞം സരീരന്തി വാ, ഹോതി തഥാഗതോ പരം മരണാതി വാ, ന ഹോതി തഥാഗതോ പരം മരണാതി വാ, ഹോതി ച ന ച ഹോതി തഥാഗതോ പരം മരണാതി വാ, നേവ ഹോതി ന ന ഹോതി തഥാഗതോ പരം മരണാതി വാ. യാനി ചിമാനി ദ്വാസട്ഠി ദിട്ഠിഗതാനി ബ്രഹ്മജാലേ ഭണിതാനി; ഇമാ നു ഖോ, ഭന്തേ, ദിട്ഠിയോ കിസ്മിം സതി ഹോന്തി, കിസ്മിം അസതി ന ഹോന്തീ"തി? തതിയമ്പി ഖോ ആയസ്മാ ഥേരോ തുണ്ഹീ അഹോസി.

തേന ഖോ പന സമയേന ആയസ്മാ ഇസിദത്തോ തസ്മിം ഭിക്ഖുസങ്ഘേ സബ്ബനവകോ ഹോതി. അഥ ഖോ ആയസ്മാ ഇസിദത്തോ ആയസ്മന്തം ഥേരം ഏതദവോച - "ബ്യാകരോമഹം, ഭന്തേ ഥേര, ചിത്തസ്സ ഗഹപതിനോ ഏതം പഞ്ഹ"ന്തി? "ബ്യാകരോഹി ത്വം, ആവുസോ ഇസിദത്ത, ചിത്തസ്സ ഗഹപതിനോ ഏതം പഞ്ഹ"ന്തി. "ഏവഞ്ഹി ത്വം, ഗഹപതി, പുച്ഛസി - 'യാ ഇമാ, ഭന്തേ ഥേര, അനേകവിഹിതാ ദിട്ഠിയോ ലോകേ ഉപ്പജ്ജന്തി - സസ്സതോ ലോകോതി വാ...പേ॰...; ഇമാ നു ഖോ, ഭന്തേ, ദിട്ഠിയോ കിസ്മിം സതി ഹോന്തി, കിസ്മിം അസതി ന ഹോന്തീ'"തി? "ഏവം, ഭന്തേ". "യാ ഇമാ, ഗഹപതി, അനേകവിഹിതാ ദിട്ഠിയോ ലോകേ ഉപ്പജ്ജന്തി - 'സസ്സതോ ലോകോതി വാ, അസസ്സതോ ലോകോതി വാ, അന്തവാ ലോകോതി വാ അനന്തവാ ലോകോതി വാ, തം ജീവം തം സരീരന്തി വാ, അഞ്ഞം ജീവം അഞ്ഞം സരീരന്തി വാ, ഹോതി തഥാഗതോ പരം മരണാതി വാ, ന ഹോതി തഥാഗതോ പരം മരണാതി വാ, ഹോതി ച ന ച ഹോതി തഥാഗതോ പരം മരണാതി വാ, നേവ ഹോതി ന ന ഹോതി തഥാഗതോ പരം മരണാതി വാ. യാനി ചിമാനി ദ്വാസട്ഠി ദിട്ഠിഗതാനി ബ്രഹ്മജാലേ ഭണിതാനി; ഇമാ ഖോ, ഗഹപതി, ദിട്ഠിയോ സക്കായദിട്ഠിയാ സതി ഹോന്തി, സക്കായദിട്ഠിയാ അസതി ന ഹോന്തീ'"തി.

"കഥം പന, ഭന്തേ, സക്കായദിട്ഠി ഹോതീ"തി? "ഇധ, ഗഹപതി, അസ്സുതവാ പുഥുജ്ജനോ അരിയാനം അദസ്സാവീ അരിയധമ്മസ്സ അകോവിദോ അരിയധമ്മേ അവിനീതോ, സപ്പുരിസാനം അദസ്സാവീ സപ്പുരിസധമ്മസ്സ അകോവിദോ സപ്പുരിസധമ്മേ അവിനീതോ രൂപം അത്തതോ സമനുപസ്സതി, രൂപവന്തം വാ അത്താനം, അത്തനി വാ രൂപം, രൂപസ്മിം വാ അത്താനം; വേദനം അത്തതോ സമനുപസ്സതി...പേ॰... സഞ്ഞം... സങ്ഖാരേ... വിഞ്ഞാണം അത്തതോ സമനുപസ്സതി, വിഞ്ഞാണവന്തം വാ അത്താനം, അത്തനി വാ വിഞ്ഞാണം, വിഞ്ഞാണസ്മിം വാ അത്താനം. ഏവം ഖോ, ഗഹപതി, സക്കായദിട്ഠി ഹോതീ"തി.

"കഥം പന, ഭന്തേ, സക്കായദിട്ഠി ന ഹോതീ"തി? "ഇധ, ഗഹപതി, സുതവാ അരിയസാവകോ അരിയാനം ദസ്സാവീ അരിയധമ്മസ്സ കോവിദോ അരിയധമ്മേ സുവിനീതോ സപ്പുരിസാനം ദസ്സാവീ സപ്പുരിസധമ്മസ്സ കോവിദോ സപ്പുരിസധമ്മേ സുവിനീതോ ന രൂപം അത്തതോ സമനുപസ്സതി, ന രൂപവന്തം വാ അത്താനം, ന അത്തനി വാ രൂപം, ന രൂപസ്മിം വാ അത്താനം; ന വേദനം... ന സഞ്ഞം... ന സങ്ഖാരേ... ന വിഞ്ഞാണം അത്തതോ സമനുപസ്സതി,

ന വിഞ്ഞാണവന്തം വാ അത്താനം, ന അത്തനി വാ വിഞ്ഞാണം, ന വിഞ്ഞാണസ്മിം വാ അത്താനം. ഏവം ഖോ, ഗഹപതി, സക്കായദിട്ഠി ന ഹോതീ''തി.

''കുതോ , ഭന്തേ, അയ്യോ ഇസിദത്തോ ആഗച്ഛതീ''തി? ''അവന്തിയാ ഖോ, ഗഹപതി, ആഗച്ഛാമീ''തി. ''അത്ഥി, ഭന്തേ, അവന്തിയാ ഇസിദത്തോ നാമ കുലപുത്തോ അമ്ഹാകം അദിട്ഠസഹായോ പബ്ബജിതോ? ദിട്ഠോ സോ ആയസ്മതാ''തി? ''ഏവം, ഗഹപതീ''തി. ''കഹം നു ഖോ സോ, ഭന്തേ, ആയസ്മാ ഏതരഹി വിഹരതീ''തി? ഏവം വുത്തേ, ആയസ്മാ ഇസിദത്തോ തുണ്ഹീ അഹോസി. ''അയ്യോ നോ, ഭന്തേ, ഇസിദത്തോ''തി? ''ഏവം, ഗഹപതീ''തി. ''അഭിരമതു, ഭന്തേ, അയ്യോ ഇസിദത്തോ മച്ഛികാസണ്ഡേ. രമണീയം അമ്ബാടകവനം. അഹം അയ്യസ്സ ഇസിദത്തസ്സ ഉസ്സുക്കം കരിസ്സാമി ചീവരപിണ്ഡപാതസേനാസനഗിലാനപ്പച്ചയഭേസജ്ജപരിക്ഖാരാന''ന്തി. ''കല്യാണം വുച്ചതി, ഗഹപതീ''തി.

അഥ ഖോ ചിത്തോ ഗഹപതി ആയസ്മതോ ഇസിദത്തസ്സ ഭാസിതം അഭിനന്ദിത്വാ അനുമോദിത്വാ ഥേരേ ഭിക്ഖൂ പണീതേന ഖാദനീയേന ഭോജനീയേന സഹത്ഥാ സന്തപ്പേസി സമ്പവാരേസി. അഥ ഖോ ഥേരാ ഭിക്ഖൂ ഭുത്താവിനോ ഓനീതപത്തപാണിനോ ഉട്ഠായാസനാ പക്കമിംസു. അഥ ഖോ ആയസ്മാ ഥേരോ ആയസ്മന്തം ഇസിദത്തം ഏതദവോച - ''സാധു ഖോ തം, ആവുസോ ഇസിദത്ത, ഏസോ പഞ്ഹോ പടിഭാസി. നേസോ പഞ്ഹോ മം പടിഭാസി. തേനഹാവുസോ ഇസിദത്ത, യദാ അഞ്ഞഥാപി ഏവരൂപോ പഞ്ഹോ ആഗച്ഛേയ്യ, തഞ്ഞേവേത്ഥ പടിഭാസേയ്യാ''തി. അഥ ഖോ ആയസ്മാ ഇസിദത്തോ സേനാസനം സംസാമേത്വാ പത്തചീവരമാദായ മച്ഛികാസണ്ഡമ്ഹാ പക്കാമി. യം മച്ഛികാസണ്ഡമ്ഹാ പക്കാമി, തഥാ പക്കന്തോവ അഹോസി, ന പുന പച്ചാഗച്ഛീതി. തതിയം.

൪. മഹകപാടിഹാരിയസുത്തം

൩൪൬. ഏകം സമയം സമ്ബഹുലാ ഥേരാ ഭിക്ഖൂ മച്ഛികാസണ്ഡേ വിഹരന്തി അമ്ബാടകവനേ. അഥ ഖോ ചിത്തോ ഗഹപതി യേന ഥേരാ ഭിക്ഖൂ തേനുപസങ്കമി; ഉപസങ്കമിത്വാ ഥേരേ ഭിക്ഖൂ അഭിവാദേത്വാ ഏകമന്തം നിസീദി. ഏകമന്തം നിസിന്നോ ഖോ ചിത്തോ ഗഹപതി ഥേരേ ഭിക്ഖൂ ഏതദവോച - ''അധിവാസേന്തു മേ, ഭന്തേ ഥേരാ, സ്വാതനായ ഗോകുലേ ഭത്ത''ന്തി. അധിവാസേസും ഖോ ഥേരാ ഭിക്ഖൂ തുണ്ഹീഭാവേന. അഥ ഖോ ചിത്തോ ഗഹപതി ഥേരാനം ഭിക്ഖൂനം അധിവാസനം വിദിത്വാ ഉട്ഠായാസനാ ഥേരേ ഭിക്ഖൂ അഭിവാദേത്വാ പദക്ഖിണം കത്വാ പക്കാമി. അഥ ഖോ ഥേരാ ഭിക്ഖൂ തസ്സാ രത്തിയാ അച്ചയേന പുബ്ബണ്ഹസമയം നിവാസേത്വാ പത്തചീവരമാദായ യേന ചിത്തസ്സ ഗഹപതിനോ ഗോകുലം തേനുപസങ്കമിംസു; ഉപസങ്കമിത്വാ പഞ്ഞത്തേ ആസനേ നിസീദിംസു.

അഥ ഖോ ചിത്തോ ഗഹപതി ഥേരേ ഭിക്ഖൂ പണീതേന സപ്പിപായാസേന സഹത്ഥാ സന്തപ്പേസി സമ്പവാരേസി. അഥ ഖോ ഥേരാ ഭിക്ഖൂ ഭുത്താവിനോ ഓനീതപത്തപാണിനോ ഉട്ഠായാസനാ പക്കമിംസു. ചിത്തോപി ഖോ ഗഹപതി 'സേസകം വിസ്സജ്ജേഥാ'തി വത്വാ ഥേരേ ഭിക്ഖൂ പിട്ഠിതോ പിട്ഠിതോ അനുബന്ധി. തേന ഖോ പന സമയേന ഉണ്ഹം ഹോതി കുഥിതം [കുട്ഠിതം

(സീ॰ സ്യാ॰ കം॰ പീ॰)]; തേ ച ഥേരാ ഭിക്ഖൂ പവേലിയമാനേന മഞ്ഞേ കായേന ഗച്ഛന്തി, യഥാ തം ഭോജനം ഭുത്താവിനോ.

തേന ഖോ പന സമയേന ആയസ്മാ മഹകോ തസ്മിം ഭിക്ഖുസങ്ഘേ സബ്ബനവകോ ഹോതി. അഥ ഖോ ആയസ്മാ മഹകോ ആയസ്മന്തം ഥേരം ഏതദവോച - ''സാധു ഖ്വസ്സ, ഭന്തേ ഥേര, സീതകോ ച വാതോ വായേയ്യ, അബ്ഭസമ്പിലാപോ [അബ്ഭസംബിലാപോ (സീ॰), അബ്ഭസംവിലാപോ (പീ॰)] ച അസ്സ, ദേവോ ച ഏകമേകം ഫുസായേയ്യാ''തി.

''സാധു ഖ്വസ്സ, ആവുസോ മഹക, യം സീതകോ ച വാതോ വായേയ്യ, അബ്ഭസമ്പിലാപോ ച അസ്സ, ദേവോ ച ഏകമേകം ഫുസായേയ്യാ''തി. അഥ ഖോ ആയസ്മാ മഹകോ തഥാരൂപം ഇദ്ധാഭിസങ്ഖാരം അഭിസങ്ഖരി [അഭിസങ്ഖാസി (സീ॰)] യഥാ സീതകോ ച വാതോ വായി, അബ്ഭസമ്പിലാപോ ച അസ്സ [ആസി (?)], ദേവോ ച ഏകമേകം ഫുസി. അഥ ഖോ ചിത്തസ്സ ഗഹപതിനോ ഏതദഹോസി - ''യോ ഖോ ഇമസ്മിം ഭിക്ഖുസങ്ഘേ സബ്ബനവകോ ഭിക്ഖു തസ്സായം ഏവരൂപോ ഇദ്ധാനുഭാവോ''തി . അഥ ഖോ ആയസ്മാ മഹകോ ആരാമം സമ്പാപുണിത്വാ ആയസ്മന്തം ഥേരം ഏതദവോച - ''അലമേത്താവതാ, ഭന്തേ ഥേരാ''തി? ''അലമേത്താവതാ, ആവുസോ മഹക! കതമേത്താവതാ, ആവുസോ മഹക! പൂജിതമേത്താവതാ, ആവുസോ മഹകോ''തി . അഥ ഖോ ഥേരാ ഭിക്ഖൂ യഥാവിഹാരം അഗമംസു. ആയസ്മാപി മഹകോ സകം വിഹാരം അഗമാസി.

അഥ ഖോ ചിത്തോ ഗഹപതി യേനായസ്മാ മഹകോ തേനുപസങ്കമി; ഉപസങ്കമിത്വാ ആയസ്മന്തം മഹകം അഭിവാദേത്വാ ഏകമന്തം നിസീദി. ഏകമന്തം നിസിന്നോ ഖോ ചിത്തോ ഗഹപതി ആയസ്മന്തം മഹകം ഏതദവോച - ''സാധു മേ, ഭന്തേ, അയ്യോ മഹകോ ഉത്തരിമനുസ്സധമ്മം ഇദ്ധിപാടിഹാരിയം ദസ്സേതൂ''തി. ''തേന ഹി ത്വം, ഗഹപതി, ആലിന്ദേ ഉത്തരാസങ്ഗം പഞ്ഞപേത്വാ തിണകലാപം ഓകാസേഹീ''തി. ''ഏവം, ഭന്തേ''തി ഖോ ചിത്തോ ഗഹപതി ആയസ്മതോ മഹകസ്സ പടിസ്സുത്വാ ആലിന്ദേ ഉത്തരാസങ്ഗം പഞ്ഞപേത്വാ തിണകലാപം ഓകാസേസി. അഥ ഖോ ആയസ്മാ മഹകോ വിഹാരം പവിസിത്വാ സൂചിഘടികം ദത്വാ തഥാരൂപം ഇദ്ധാഭിസങ്ഖാരം അഭിസങ്ഖരി യഥാ താലച്ഛിഗ്ഗളേന ച അഗ്ഗളന്തരികായ ച അച്ചി നിക്ഖമിത്വാ തിണാനി ഝാപേസി, ഉത്തരാസങ്ഗം ന ഝാപേസി. അഥ ഖോ ചിത്തോ ഗഹപതി ഉത്തരാസങ്ഗം പപ്ഫോടേത്വാ സംവിഗ്ഗോ ലോമഹട്ഠജാതോ ഏകമന്തം അട്ഠാസി. അഥ ഖോ ആയസ്മാ മഹകോ വിഹാരാ നിക്ഖമിത്വാ ചിത്തം ഗഹപതിം ഏതദവോച - ''അലമേത്താവതാ, ഗഹപതീ''തി?

''അലമേത്താവതാ , ഭന്തേ മഹക! കതമേത്താവതാ, ഭന്തേ, മഹക! പൂജിതമേത്താവതാ, ഭന്തേ മഹക! അഭിരമതു, ഭന്തേ, അയ്യോ മഹകോ മച്ഛികാസണ്ഡേ. രമണീയം അമ്ബാടകവനം. അഹം അയ്യസ്സ മഹകസ്സ ഉസ്സുക്കം കരിസ്സാമി ചീവരപിണ്ഡപാതസേനാസനഗിലാനപ്പച്ചയഭേസജ്ജപരിക്ഖാരാന''ന്തി. ''കല്യാണം വുച്ചതി, ഗഹപതീ''തി. അഥ ഖോ ആയസ്മാ മഹകോ സേനാസനം സംസാമേത്വാ പത്തചീവരമാദായ മച്ഛികാസണ്ഡമ്ഹാ പക്കാമി. യം മച്ഛികാസണ്ഡമ്ഹാ പക്കാമി, തഥാ പക്കന്തോവ അഹോസി; ന പുന പച്ചാഗച്ഛീതി. ചതുത്ഥം.

൫. പഠമകാമഭൂസുത്തം

൩൪൭. ഏകം സമയം ആയസ്മാ കാമഭൂ മച്ഛികാസണ്ഡേ വിഹരതി അമ്ബാടകവനേ. അഥ ഖോ ചിത്തോ ഗഹപതി യേനായസ്മാ കാമഭൂ തേനുപസങ്കമി; ഉപസങ്കമിത്വാ ആയസ്മന്തം കാമഭും അഭിവാദേത്വാ ഏകമന്തം നിസീദി . ഏകമന്തം നിസിന്നം ഖോ ചിത്തം ഗഹപതിം ആയസ്മാ കാമഭൂ ഏതദവോച -

''വുത്തമിദം , ഗഹപതി -

''നേലങ്ഗോ സേതപച്ഛാദോ, ഏകാരോ വത്തതീ രഥോ;
അനീഘം പസ്സ ആയന്തം [അപ്പത്തം (സ്യാ॰ കം॰ക॰)], ഛിന്നസോതം അബന്ധന''ന്തി.

''ഇമസ്സ നു ഖോ, ഗഹപതി, സംഖിത്തേന ഭാസിതസ്സ കഥം വിത്ഥാരേന അത്ഥോ ദട്ഠബ്ബോ''തി? ''കിം നു ഖോ ഏതം, ഭന്തേ, ഭഗവതാ ഭാസിത''ന്തി? ''ഏവം, ഗഹപതീ''തി. ''തേന ഹി, ഭന്തേ, മുഹുത്തം ആഗമേഹി യാവസ്സ അത്ഥം പേക്ഖാമീ''തി. അഥ ഖോ ചിത്തോ ഗഹപതി മുഹുത്തം തുണ്ഹീ ഹുത്വാ ആയസ്മന്തം കാമഭും ഏതദവോച -

'''നേലങ്ഗ'ന്തി ഖോ, ഭന്തേ, സീലാനമേതം അധിവചനം. 'സേതപച്ഛാദോ'തി ഖോ, ഭന്തേ, വിമുത്തിയാ ഏതം അധിവചനം. 'ഏകാരോ'തി ഖോ, ഭന്തേ, സതിയാ ഏതം അധിവചനം. 'വത്തതീ'തി ഖോ, ഭന്തേ, അഭിക്കമപടിക്കമസ്സേതം അധിവചനം. 'രഥോ'തി ഖോ, ഭന്തേ, ഇമസ്സേതം ചാതുമഹാഭൂതികസ്സ കായസ്സ അധിവചനം മാതാപേത്തികസമ്ഭവസ്സ ഓദനകുമ്മാസൂപചയസ്സ അനിച്ചുച്ഛാദനപരിമദ്ദനഭേദനവിദ്ധംസനധമ്മസ്സ. രാഗോ ഖോ, ഭന്തേ, നീഘോ, ദോസോ നീഘോ, മോഹോ നീഘോ. തേ ഖീണാസവസ്സ ഭിക്ഖുനോ പഹീനാ ഉച്ഛിന്നമൂലാ താലാവത്ഥുകതാ അനഭാവങ്കതാ ആയതിം അനുപ്പാദധമ്മാ. തസ്മാ ഖീണാസവോ ഭിക്ഖു 'അനീഘോ'തി വുച്ചതി. 'ആയന്ത'ന്തി ഖോ, ഭന്തേ, അരഹതോ ഏതം അധിവചനം. 'സോതോ'തി ഖോ, ഭന്തേ, തണ്ഹായേതം അധിവചനം. സാ ഖീണാസവസ്സ ഭിക്ഖുനോ പഹീനാ ഉച്ഛിന്നമൂലാ താലാവത്ഥുകതാ അനഭാവങ്കതാ ആയതിം അനുപ്പാദധമ്മാ. തസ്മാ ഖീണാസവോ ഭിക്ഖു 'ഛിന്നസോതോ'തി വുച്ചതി. രാഗോ ഖോ, ഭന്തേ, ബന്ധനം, ദോസോ ബന്ധനം, മോഹോ ബന്ധനം. തേ ഖീണാസവസ്സ ഭിക്ഖുനോ പഹീനാ ഉച്ഛിന്നമൂലാ താലാവത്ഥുകതാ അനഭാവങ്കതാ ആയതിം അനുപ്പാദധമ്മാ. തസ്മാ ഖീണാസവോ ഭിക്ഖു 'അബന്ധനോ'തി വുച്ചതി. ഇതി ഖോ, ഭന്തേ, യം തം ഭഗവതാ വുത്തം -

''നേലങ്ഗോ സേതപച്ഛാദോ, ഏകാരോ വത്തതീ രഥോ;
അനീഘം പസ്സ ആയന്തം, ഛിന്നസോതം അബന്ധന''ന്തി.

''ഇമസ്സ ഖോ, ഭന്തേ, ഭഗവതാ സംഖിത്തേന ഭാസിതസ്സ ഏവം വിത്ഥാരേന അത്ഥം ആജാനാമീ''തി . ''ലാഭാ തേ, ഗഹപതി, സുലദ്ധം തേ, ഗഹപതി! യസ്സ തേ ഗമ്ഭീരേ ബുദ്ധവചനേ പഞ്ഞാചക്ഖു കമതീ''തി. പഞ്ചമം.

൬. ദുതിയകാമഭൂസുത്തം

൪൮൨. ഏകം സമയം ആയസ്മാ കാമഭൂ മച്ഛികാസണ്ഡേ വിഹരതി അമ്ബാടകവനേ. അഥ ഖോ ചിത്തോ ഗഹപതി യേനായസ്മാ കാമഭൂ തേനുപസങ്കമി; ഉപസങ്കമിത്വാ ഏകമന്തം നിസീദി. ഏകമന്തം നിസിന്നോ ഖോ ചിത്തോ ഗഹപതി ആയസ്മന്തം കാമഭും ഏതദവോച - "കതി നു ഖോ, ഭന്തേ, സങ്ഖാരാ"തി? "തയോ ഖോ, ഗഹപതി, സങ്ഖാരാ - കായസങ്ഖാരോ, വചീസങ്ഖാരോ, ചിത്തസങ്ഖാരോ"തി. "സാധു, ഭന്തേ"തി ഖോ ചിത്തോ ഗഹപതി ആയസ്മതോ കാമഭുസ്സ ഭാസിതം അഭിനന്ദിത്വാ അനുമോദിത്വാ ആയസ്മന്തം കാമഭും ഉത്തരിം പഞ്ഹം അപുച്ഛി - "കതമോ പന, ഭന്തേ, കായസങ്ഖാരോ, കതമോ വചീസങ്ഖാരോ, കതമോ ചിത്തസങ്ഖാരോ"തി? "അസ്സാസപസ്സാസാ ഖോ, ഗഹപതി, കായസങ്ഖാരോ, വിതക്കവിചാരാ വചീസങ്ഖാരോ, സഞ്ഞാ ച വേദനാ ച ചിത്തസങ്ഖാരോ"തി.

"സാധു, ഭന്തേ"തി ഖോ ചിത്തോ ഗഹപതി...പേ॰... ഉത്തരിം പഞ്ഹം അപുച്ഛി - "കസ്മാ പന, ഭന്തേ, അസ്സാസപസ്സാസാ കായസങ്ഖാരോ, കസ്മാ വിതക്കവിചാരാ വചീസങ്ഖാരോ, കസ്മാ സഞ്ഞാ ച വേദനാ ച ചിത്തസങ്ഖാരോ"തി? "അസ്സാസപസ്സാസാ ഖോ, ഗഹപതി, കായികാ. ഏതേ ധമ്മാ കായപ്പടിബദ്ധാ, തസ്മാ അസ്സാസപസ്സാസാ കായസങ്ഖാരോ. പുബ്ബേ ഖോ, ഗഹപതി, വിതക്കേത്വാ വിചാരേത്വാ പച്ഛാ വാചം ഭിന്ദതി, തസ്മാ വിതക്കവിചാരാ വചീസങ്ഖാരോ. സഞ്ഞാ ച വേദനാ ച ചേതസികാ. ഏതേ ധമ്മാ ചിത്തപ്പടിബദ്ധാ, തസ്മാ സഞ്ഞാ ച വേദനാ ച ചിത്തസങ്ഖാരോ"തി.

സാധു...പേ॰... ഉത്തരിം പഞ്ഹം അപുച്ഛി - "കഥം പന, ഭന്തേ, സഞ്ഞാവേദയിതനിരോധസമാപത്തി ഹോതീ"തി? "ന ഖോ, ഗഹപതി, സഞ്ഞാവേദയിതനിരോധം സമാപജ്ജന്തസ്സ ഭിക്ഖുനോ ഏവം ഹോതി - 'അഹം സഞ്ഞാവേദയിതനിരോധം സമാപജ്ജിസ്സ'ന്തി വാ 'അഹം സഞ്ഞാവേദയിതനിരോധം സമാപജ്ജാമീ'തി വാ 'അഹം സഞ്ഞാവേദയിതനിരോധം സമാപന്നോ'തി വാ . അഥ ഖ്വസ്സ പുബ്ബേവ തഥാ ചിത്തം ഭാവിതം ഹോതി യം തം തഥത്തായ ഉപനേതീ"തി.

സാധു ...പേ॰... ഉത്തരിം പഞ്ഹം അപുച്ഛി - "സഞ്ഞാവേദയിതനിരോധം സമാപജ്ജന്തസ്സ പന, ഭന്തേ , ഭിക്ഖുനോ കതമേ ധമ്മാ പഠമം നിരുജ്ഝന്തി, യദി വാ കായസങ്ഖാരോ, യദി വാ വചീസങ്ഖാരോ, യദി വാ ചിത്തസങ്ഖാരോ"തി? "സഞ്ഞാവേദയിതനിരോധം സമാപജ്ജന്തസ്സ ഖോ, ഗഹപതി, ഭിക്ഖുനോ വചീസങ്ഖാരോ പഠമം നിരുജ്ഝതി, തതോ കായസങ്ഖാരോ, തതോ ചിത്തസങ്ഖാരോ"തി.

സാധു...പേ॰... ഉത്തരിം പഞ്ഹം അപുച്ഛി - "യ്വായം, ഭന്തേ, മതോ കാലങ്കതോ, യോ ചായം ഭിക്ഖു സഞ്ഞാവേദയിതനിരോധം സമാപന്നോ, ഇമേസം കിം നാനാകരണ"ന്തി? "യ്വായം ഗഹപതി, മതോ കാലങ്കതോ തസ്സ കായസങ്ഖാരോ നിരുദ്ധോ പടിപ്പസ്സദ്ധോ, വചീസങ്ഖാരോ നിരുദ്ധോ പടിപ്പസ്സദ്ധോ, ചിത്തസങ്ഖാരോ നിരുദ്ധോ പടിപ്പസ്സദ്ധോ, ആയു പരിക്ഖീണോ, ഉസ്മാ വൂപസന്താ, ഇന്ദ്രിയാനി വിപരിഭിന്നാനി. യോ ച ഖ്വായം, ഗഹപതി, ഭിക്ഖു സഞ്ഞാവേദയിതനിരോധം സമാപന്നോ, തസ്സപി കായസങ്ഖാരോ നിരുദ്ധോ പടിപ്പസ്സദ്ധോ, വചീസങ്ഖാരോ നിരുദ്ധോ പടിപ്പസ്സദ്ധോ, ചിത്തസങ്ഖാരോ നിരുദ്ധോ പടിപ്പസ്സദ്ധോ, ആയു അപരിക്ഖീണോ, ഉസ്മാ അവൂപസന്താ, ഇന്ദ്രിയാനി വിപ്പസന്നാനി. യ്വായം, ഗഹപതി, മതോ

കാലങ്കതോ, യോ ചായം ഭിക്ഖു സഞ്ഞാവേദയിതനിരോധം സമാപന്നോ, ഇദം നേസം നാനാകരണ''ന്തി.

സാധു...പേ॰... ഉത്തരിം പഞ്ഹം അപുച്ഛി - ''കഥം പന, ഭന്തേ, സഞ്ഞാവേദയിതനിരോധസമാപത്തിയാ വുട്ഠാനം ഹോതീ''തി? ''ന ഖോ, ഗഹപതി, സഞ്ഞാവേദയിതനിരോധസമാപത്തിയാ വുട്ഠഹന്തസ്സ ഭിക്ഖുനോ ഏവം ഹോതി - 'അഹം സഞ്ഞാവേദയിതനിരോധസമാപത്തിയാ വുട്ഠഹിസ്സ'ന്തി വാ 'അഹം സഞ്ഞാവേദയിതനിരോധസമാപത്തിയാ വുട്ഠഹാമീ'തി വാ 'അഹം സഞ്ഞാവേദയിതനിരോധസമാപത്തിയാ വുട്ഠിതോ'തി വാ. അഥ ഖ്വസ്സ പുബ്ബേവ തഥാ ചിത്തം ഭാവിതം ഹോതി, യം തം തഥത്തായ ഉപനേതീ''തി.

സാധു , ഭന്തേ...പേ॰... ഉത്തരിം പഞ്ഹം അപുച്ഛി - ''സഞ്ഞാവേദയിതനിരോധസമാപത്തിയാ വുട്ഠഹന്തസ്സ പന, ഭന്തേ, ഭിക്ഖുനോ കതമേ ധമ്മാ പഠമം ഉപ്പജ്ജന്തി, യദി വാ കായസങ്ഖാരോ, യദി വാ വചീസങ്ഖാരോ, യദി വാ ചിത്തസങ്ഖാരോ''തി? ''സഞ്ഞാവേദയിതനിരോധസമാപത്തിയാ വുട്ഠഹന്തസ്സ, ഗഹപതി, ഭിക്ഖുനോ ചിത്തസങ്ഖാരോ പഠമം ഉപ്പജ്ജതി, തതോ കായസങ്ഖാരോ, തതോ വചീസങ്ഖാരോ''തി.

സാധു...പേ॰... ഉത്തരിം പഞ്ഹം അപുച്ഛി - ''സഞ്ഞാവേദയിതനിരോധസമാപത്തിയാ വുട്ഠിതം പന, ഭന്തേ , ഭിക്ഖും കതി ഫസ്സാ ഫുസന്തി''? ''സഞ്ഞാവേദയിതനിരോധസമാപത്തിയാ വുട്ഠിതം ഖോ, ഗഹപതി, ഭിക്ഖും തയോ ഫസ്സാ ഫുസന്തി - സുഞ്ഞതോ ഫസ്സോ, അനിമിത്തോ ഫസ്സോ, അപ്പണിഹിതോ ഫസ്സോ''തി.

സാധു...പേ॰... ഉത്തരിം പഞ്ഹം അപുച്ഛി - ''സഞ്ഞാവേദയിതനിരോധസമാപത്തിയാ വുട്ഠിതസ്സ പന, ഭന്തേ, ഭിക്ഖുനോ കിംനിന്നം ചിത്തം ഹോതി, കിംപോണം, കിംപബ്ഭാര''ന്തി? ''സഞ്ഞാവേദയിതനിരോധസമാപത്തിയാ വുട്ഠിതസ്സ ഖോ, ഗഹപതി, ഭിക്ഖുനോ വിവേകനിന്നം ചിത്തം ഹോതി വിവേകപോണം വിവേകപബ്ഭാര''ന്തി.

''സാധു, ഭന്തേ''തി ഖോ ചിത്തോ ഗഹപതി ആയസ്മതോ കാമഭുസ്സ ഭാസിതം അഭിനന്ദിത്വാ അനുമോദിത്വാ ആയസ്മന്തം കാമഭും ഉത്തരിം പഞ്ഹം അപുച്ഛി - ''സഞ്ഞാവേദയിതനിരോധസമാപത്തിയാ പന, ഭന്തേ, കതി ധമ്മാ ബഹൂപകാരാ''തി? ''അദ്ധാ ഖോ ത്വം, ഗഹപതി, യം പഠമം പുച്ഛിതബ്ബം തം പുച്ഛസി. അപി ച ത്യാഹം ബ്യാകരിസ്സാമി. സഞ്ഞാവേദയിതനിരോധസമാപത്തിയാ ഖോ, ഗഹപതി, ദ്വേ ധമ്മാ ബഹൂപകാരാ - സമഥോ ച വിപസ്സനാ ചാ''തി. ഛട്ഠം.

൭. ഗോദത്തസുത്തം

൩൪൯. ഏകം സമയം ആയസ്മാ ഗോദത്തോ മച്ഛികാസണ്ഡേ വിഹരതി അമ്ബാടകവനേ. അഥ ഖോ ചിത്തോ ഗഹപതി യേനായസ്മാ ഗോദത്തോ തേനുപസങ്കമി; ഉപസങ്കമിത്വാ ആയസ്മന്തം ഗോദത്തം അഭിവാദേത്വാ

ഏകമന്തം നിസീദി. ഏകമന്തം നിസിന്നം ഖോ ചിത്തം ഗഹപതിം ആയസ്മാ ഗോദത്തോ ഏതദവോച - “യാ ചായം, ഗഹപതി, അപ്പമാണാ ചേതോവിമുത്തി, യാ ച ആകിഞ്ചഞ്ഞാ ചേതോവിമുത്തി, യാ ച സുഞ്ഞതാ ചേതോവിമുത്തി, യാ ച അനിമിത്താ ചേതോവിമുത്തി, ഇമേ ധമ്മാ നാനത്ഥാ നാനാബ്യഞ്ജനാ ഉദാഹു ഏകത്ഥാ ബ്യഞ്ജനമേവ നാന”ന്തി? “അത്ഥി, ഭന്തേ, പരിയായോ യം പരിയായം ആഗമ്മ ഇമേ ധമ്മാ നാനത്ഥാ ചേവ നാനാബ്യഞ്ജനാ ച. അത്ഥി പന, ഭന്തേ, പരിയായോ യം പരിയായം ആഗമ്മ ഇമേ ധമ്മാ ഏകത്ഥാ ബ്യഞ്ജനമേവ നാന”ന്തി.

“കതമോ ച, ഭന്തേ, പരിയായോ യം പരിയായം ആഗമ്മ ഇമേ ധമ്മാ നാനത്ഥാ ചേവ നാനാബ്യഞ്ജനാ ച? ഇധ, ഭന്തേ, ഭിക്ഖു മേത്താസഹഗതേന ചേതസാ ഏകം ദിസം ഫരിത്വാ വിഹരതി, തഥാ ദുതിയം, തഥാ തതിയം, തഥാ ചതുത്ഥം [ചതുത്ഥിം (?)]. ഇതി ഉദ്ധമധോ തിരിയം സബ്ബധി സബ്ബത്തതായ സബ്ബാവന്തം ലോകം മേത്താസഹഗതേന ചേതസാ വിപുലേന മഹഗ്ഗതേന അപ്പമാണേന അവേരേന അബ്യാപജ്ജേന [അബ്യാപജ്ഝേന (സീ॰ സ്യാ॰ കം॰ പീ॰), അബ്യാബജ്ഝേന (?)] ഫരിത്വാ വിഹരതി. കരുണാസഹഗതേന ചേതസാ... പേ॰... മുദിതാസഹഗതേന ചേതസാ...പേ॰... ഉപേക്ഖാസഹഗതേന ചേതസാ ഏകം ദിസം ഫരിത്വാ വിഹരതി, തഥാ ദുതിയം, തഥാ തതിയം, തഥാ ചതുത്ഥം. ഇതി ഉദ്ധമധോ തിരിയം സബ്ബധി സബ്ബത്തതായ സബ്ബാവന്തം ലോകം ഉപേക്ഖാസഹഗതേന ചേതസാ വിപുലേന മഹഗ്ഗതേന അപ്പമാണേന അവേരേന അബ്യാപജ്ജേന ഫരിത്വാ വിഹരതി. അയം വുച്ചതി, ഭന്തേ, അപ്പമാണാ ചേതോവിമുത്തി.

“കതമാ ച, ഭന്തേ, ആകിഞ്ചഞ്ഞാ ചേതോവിമുത്തി? ഇധ, ഭന്തേ, ഭിക്ഖു സബ്ബസോ വിഞ്ഞാണഞ്ചായതനം സമതിക്കമ്മ, ‘നത്ഥി കിഞ്ചീ’തി ആകിഞ്ചഞ്ഞായതനം ഉപസമ്പജ്ജ വിഹരതി. അയം വുച്ചതി, ഭന്തേ, ആകിഞ്ചഞ്ഞാ ചേതോവിമുത്തി.

“കതമാ ച, ഭന്തേ, സുഞ്ഞതാ ചേതോവിമുത്തി? ഇധ, ഭന്തേ, ഭിക്ഖു അരഞ്ഞഗതോ വാ രുക്ഖമൂലഗതോ വാ സുഞ്ഞാഗാരഗതോ വാ ഇതി പടിസഞ്ചിക്ഖതി - ‘സുഞ്ഞമിദം അത്തേന വാ അത്തനിയേന വാ’തി. അയം വുച്ചതി, ഭന്തേ, സുഞ്ഞതാ ചേതോവിമുത്തി.

“കതമാ ച, ഭന്തേ, അനിമിത്താ ചേതോവിമുത്തി? ഇധ, ഭന്തേ, ഭിക്ഖു സബ്ബനിമിത്താനം അമനസികാരാ അനിമിത്തം ചേതോസമാധിം ഉപസമ്പജ്ജ വിഹരതി. അയം വുച്ചതി, ഭന്തേ, അനിമിത്താ ചേതോവിമുത്തി. അയം ഖോ, ഭന്തേ, പരിയായോ യം പരിയായം ആഗമ്മ ഇമേ ധമ്മാ നാനത്ഥാ ചേവ നാനാബ്യഞ്ജനാ ച.

“കതമോ ച, ഭന്തേ, പരിയായോ യം പരിയായം ആഗമ്മ ഇമേ ധമ്മാ ഏകത്ഥാ ബ്യഞ്ജനമേവ നാനം? രാഗോ, ഭന്തേ, പമാണകരണോ, ദോസോ പമാണകരണോ, മോഹോ പമാണകരണോ. തേ ഖീണാസവസ്സ ഭിക്ഖുനോ പഹീനാ ഉച്ഛിന്നമൂലാ താലാവത്ഥുകതാ അനഭാവങ്കതാ ആയതിം അനുപ്പാദധമ്മാ. യാവതാ ഖോ, ഭന്തേ, അപ്പമാണാ ചേതോവിമുത്തിയോ, അകുപ്പാ താസം ചേതോവിമുത്തി അഗ്ഗമക്ഖായതി. സാ ഖോ പന അകുപ്പാ ചേതോവിമുത്തി സുഞ്ഞാ രാഗേന, സുഞ്ഞാ ദോസേന, സുഞ്ഞാ മോഹേന.

രാഗോ ഖോ, ഭന്തേ, കിഞ്ചനം, ദോസോ കിഞ്ചനം, മോഹോ കിഞ്ചനം. തേ ഖീണാസവസ്സ ഭിക്ഖുനോ പഹീനാ ഉച്ഛിന്നമൂലാ താലാവത്ഥുകതാ അനഭാവങ്കതാ ആയതിം അനുപ്പാദധമ്മാ. യാവതാ ഖോ , ഭന്തേ, ആകിഞ്ചഞ്ഞാ ചേതോവിമുത്തിയോ, അകുപ്പാ താസം ചേതോവിമുത്തി അഗ്ഗമക്ഖായതി. സാ ഖോ പന അകുപ്പാ ചേതോവിമുത്തി സുഞ്ഞാ രാഗേന, സുഞ്ഞാ ദോസേന, സുഞ്ഞാ മോഹേന. രാഗോ ഖോ, ഭന്തേ, നിമിത്തകരണോ, ദോസോ നിമിത്തകരണോ, മോഹോ നിമിത്തകരണോ. തേ ഖീണാസവസ്സ ഭിക്ഖുനോ പഹീനാ ഉച്ഛിന്നമൂലാ താലാവത്ഥുകതാ അനഭാവങ്കതാ ആയതിം അനുപ്പാദധമ്മാ. യാവതാ ഖോ, ഭന്തേ, അനിമിത്താ ചേതോവിമുത്തിയോ, അകുപ്പാ താസം ചേതോവിമുത്തി അഗ്ഗമക്ഖായതി. സാ ഖോ പന അകുപ്പാ ചേതോവിമുത്തി സുഞ്ഞാ രാഗേന, സുഞ്ഞാ ദോസേന, സുഞ്ഞാ മോഹേന. അയം ഖോ, ഭന്തേ, പരിയായോ യം പരിയായം ആഗമ്മ ഇമേ ധമ്മാ ഏകത്ഥാ ബ്യഞ്ജനമേവ നാന''ന്തി. ''ലാഭാ തേ, ഗഹപതി, സുലദ്ധം തേ, ഗഹപതി! യസ്സ തേ ഗമ്ഭീരേ ബുദ്ധവചനേ പഞ്ഞാചക്ഖു കമതീ''തി. സത്തമം.

൮. നിഗണ്ഠനാടപുത്തസുത്തം

൩൪൫. തേന ഖോ പന സമയേന നിഗണ്ഠോ നാടപുത്തോ [നാതപുത്തോ (സീ॰)] മച്ഛികാസണ്ഡം അനുപ്പത്തോ ഹോതി മഹതിയാ നിഗണ്ഠപരിസായ സദ്ധിം. അസ്സോസി ഖോ ചിത്തോ ഗഹപതി - ''നിഗണ്ഠോ കിര നാടപുത്തോ മച്ഛികാസണ്ഡം അനുപ്പത്തോ മഹതിയാ നിഗണ്ഠപരിസായ സദ്ധി''ന്തി. അഥ ഖോ ചിത്തോ ഗഹപതി സമ്ബഹുലേഹി ഉപാസകേഹി സദ്ധിം യേന നിഗണ്ഠോ നാടപുത്തോ തേനുപസങ്കമി; ഉപസങ്കമിത്വാ നിഗണ്ഠേന നാടപുത്തേന സദ്ധിം സമ്മോദി. സമ്മോദനീയം കഥം സാരണീയം വീതിസാരേത്വാ ഏകമന്തം നിസീദി. ഏകമന്തം നിസിന്നം ഖോ ചിത്തം ഗഹപതിം നിഗണ്ഠോ നാടപുത്തോ ഏതദവോച - ''സദ്ദഹസി ത്വം, ഗഹപതി, സമണസ്സ ഗോതമസ്സ - അത്ഥി അവിതക്കോ അവിചാരോ സമാധി, അത്ഥി വിതക്കവിചാരാനം നിരോധോ''തി?

''ന ഖ്വാഹം ഏത്ഥ, ഭന്തേ, ഭഗവതോ സദ്ധായ ഗച്ഛാമി. അത്ഥി അവിതക്കോ അവിചാരോ സമാധി, അത്ഥി വിതക്കവിചാരാനം നിരോധോ''തി. ഏവം വുത്തേ, നിഗണ്ഠോ നാടപുത്തോ ഉല്ലോകേത്വാ [സകം പരിസം അപലോകേത്വാ (സീ॰ സ്യാ॰ കം॰), ഓലോകേത്വാ (സീ॰ അട്ഠ॰ സ്യാ॰ അട്ഠ॰)] ഏതദവോച - ''ഇദം ഭവന്തോ പസ്സന്തു, യാവ ഉജുകോ ചായം ചിത്തോ ഗഹപതി, യാവ അസഠോ ചായം ചിത്തോ ഗഹപതി, യാവ അമായാവീ ചായം ചിത്തോ ഗഹപതി, വാതം വാ സോ ജാലേന ബാധേതബ്ബം മഞ്ഞേയ്യ, യോ വിതക്കവിചാരേ നിരോധേതബ്ബം മഞ്ഞേയ്യ , സകമുട്ഠിനാ വാ സോ ഗങ്ഗായ സോതം ആവാരേതബ്ബം മഞ്ഞേയ്യ, യോ വിതക്കവിചാരേ നിരോധേതബ്ബം മഞ്ഞേയ്യാ''തി.

''തം കിം മഞ്ഞസി, ഭന്തേ, കതമം നു ഖോ പണീതതരം - ഞാണം വാ സദ്ധാ വാ''തി? ''സദ്ധായ ഖോ, ഗഹപതി, ഞാണംയേവ പണീതതര''ന്തി. ''അഹം ഖോ, ഭന്തേ, യാവദേവ ആകങ്ഖാമി, വിവിച്ചേവ കാമേഹി വിവിച്ച അകുസലേഹി ധമ്മേഹി സവിതക്കം സവിചാരം വിവേകജം പീതിസുഖം പഠമം ഝാനം ഉപസമ്പജ്ജ വിഹരാമി . അഹം ഖോ, ഭന്തേ, യാവദേവ ആകങ്ഖാമി, വിതക്കവിചാരാനം വൂപസമാ...പേ॰... ദുതിയം ഝാനം

ഉപസമ്പജ്ജ വിഹരാമി. അഹം ഖോ, ഭന്തേ, യാവദേവ ആകങ്ഖാമി, പീതിയാ ച വിരാഗാ...പേ॰... തതിയം ഝാനം ഉപസമ്പജ്ജ വിഹരാമി. അഹം ഖോ, ഭന്തേ, യാവദേവ ആകങ്ഖാമി, സുഖസ്സ ച പഹാനാ...പേ॰... ചതുത്ഥം ഝാനം ഉപസമ്പജ്ജ വിഹരാമി. ന സോ ഖ്വാഹം, ഭന്തേ, ഏവം ജാനന്തോ ഏവം പസ്സന്തോ കസ്സ അഞ്ഞസ്സ സമണസ്സ വാ ബ്രാഹ്മണസ്സ വാ സദ്ധായ ഗമിസ്സാമി? അത്ഥി അവിതക്കോ അവിചാരോ സമാധി, അത്ഥി വിതക്കവിചാരാനം നിരോധോ''തി.

ഏവം വുത്തേ, നിഗണ്ഠോ നാടപുത്തോ സകം പരിസം അപലോകേത്വാ ഏതദവോച - ''ഇദം ഭവന്തോ പസ്സന്തു, യാവ അനുജുകോ ചായം ചിത്തോ ഗഹപതി, യാവ സഠോ ചായം ചിത്തോ ഗഹപതി, യാവ മായാവീ ചായം ചിത്തോ ഗഹപതീ''തി.

''ഇദാനേവ ഖോ തേ [ഇദാനേവ ച പന (സ്യാ॰ കം॰ ക॰)] മയം, ഭന്തേ, ഭാസിതം - 'ഏവം ആജാനാമ ഇദം ഭവന്തോ പസ്സന്തു, യാവ ഉജുകോ ചായം ചിത്തോ ഗഹപതി, യാവ അസഠോ ചായം ചിത്തോ ഗഹപതി, യാവ അമായാവീ ചായം ചിത്തോ ഗഹപതീ'തി. ഇദാനേവ ച പന മയം, ഭന്തേ, ഭാസിതം - 'ഏവം ആജാനാമ ഇദം ഭവന്തോ പസ്സന്തു, യാവ അനുജുകോ ചായം ചിത്തോ ഗഹപതി, യാവ സഠോ ചായം ചിത്തോ ഗഹപതി, യാവ മായാവീ ചായം ചിത്തോ ഗഹപതീ'തി. സചേ തേ, ഭന്തേ, പുരിമം സച്ചം, പച്ഛിമം തേ മിച്ഛാ. സചേ പന തേ, ഭന്തേ, പുരിമം മിച്ഛാ, പച്ഛിമം തേ സച്ചം. ഇമേ ഖോ പന, ഭന്തേ, ദസ സഹധമ്മികാ പഞ്ഹാ ആഗച്ഛന്തി. യദാ നേസം അത്ഥം ആജാനേയ്യാസി, അഥ മം പടിഹരേയ്യാസി സദ്ധിം നിഗണ്ഠപരിസായ. ഏകോ പഞ്ഹോ, ഏകോ ഉദ്ദേസോ, ഏകം വേയ്യാകരണം. ദ്വേ പഞ്ഹാ, ദ്വേ ഉദ്ദേസാ, ദ്വേ വേയ്യാകരണാനി. തയോ പഞ്ഹാ, തയോ ഉദ്ദേസാ, തീണി വേയ്യാകരണാനി. ചത്താരോ പഞ്ഹാ, ചത്താരോ ഉദ്ദേസാ, ചത്താരി വേയ്യാകരണാനി. പഞ്ച പഞ്ഹാ, പഞ്ച ഉദ്ദേസാ, പഞ്ച വേയ്യാകരണാനി. ഛ പഞ്ഹാ, ഛ ഉദ്ദേസാ, ഛ വേയ്യാകരണാനി. സത്ത പഞ്ഹാ, സത്ത ഉദ്ദേസാ, സത്ത വേയ്യാകരണാനി . അട്ഠ പഞ്ഹാ, അട്ഠ ഉദ്ദേസാ, അട്ഠ വേയ്യാകരണാനി. നവ പഞ്ഹാ, നവ ഉദ്ദേസാ, നവ വേയ്യാകരണാനി. ദസ പഞ്ഹാ, ദസ ഉദ്ദേസാ, ദസ വേയ്യാകരണാനീ''തി. അഥ ഖോ ചിത്തോ ഗഹപതി നിഗണ്ഠം നാടപുത്തം ഇമേ ദസ സഹധമ്മികേ പഞ്ഹേ ആപുച്ഛിത്വാ ഉട്ഠായാസനാ പക്കാമീതി. അട്ഠമം.

൯. അചേലകസ്സപസുത്തം

൩൫൦. തേന ഖോ പന സമയേന അചേലോ കസ്സപോ മച്ഛികാസണ്ഡം അനുപ്പത്തോ ഹോതി ചിത്തസ്സ ഗഹപതിനോ പുരാണഗിഹിസഹായോ. അസ്സോസി ഖോ ചിത്തോ ഗഹപതി - ''അചേലോ കിര കസ്സപോ മച്ഛികാസണ്ഡം അനുപ്പത്തോ അമ്ഹാകം പുരാണഗിഹിസഹായോ''തി. അഥ ഖോ ചിത്തോ ഗഹപതി യേന അചേലോ കസ്സപോ തേനുപസങ്കമി; ഉപസങ്കമിത്വാ അചേലേന കസ്സപേന സദ്ധിം സമ്മോദി. സമ്മോദനീയം കഥം സാരണീയം വീതിസാരേത്വാ ഏകമന്തം നിസീദി. ഏകമന്തം നിസിന്നോ ഖോ ചിത്തോ ഗഹപതി അചേലം കസ്സപം ഏതദവോച - ''കീവചിരം പബ്ബജിതസ്സ, ഭന്തേ, കസ്സപാ''തി? ''തിംസമത്താനി ഖോ മേ, ഗഹപതി, വസ്സാനി പബ്ബജിതസ്സാ''തി. ''ഇമേഹി പന തേ, ഭന്തേ, തിംസമത്തേഹി വസ്സേഹി അത്ഥി

കോചി ഉത്തരിമനുസ്സധമ്മാ [ഉത്തരിമനുസ്സധമ്മോ (സ്യാ॰ കം॰)] അലമരിയഞാണദസ്സനവിസേസോ അധിഗതോ ഫാസുവിഹാരോ''തി? ''ഇമേഹി ഖോ മേ, ഗഹപതി, തിംസമത്തേഹി വസ്സേഹി പബ്ബജിതസ്സ നത്ഥി കോചി ഉത്തരിമനുസ്സധമ്മാ അലമരിയഞാണദസ്സനവിസേസോ അധിഗതോ ഫാസുവിഹാരോ, അഞ്ഞത്ര നഗ്ഗേയ്യാ ച മുണ്ഡേയ്യാ ച പാവളനിപ്ഫോടനായ ചാ''തി. ഏവം വുത്തേ, ചിത്തോ ഗഹപതി അചേലം കസ്സപം ഏതദവോച - ''അച്ഛരിയം വത, ഭോ, അബ്ഭുതം വത, ഭോ! ധമ്മസ്സ സ്വാക്ഖാതതാ [സബ്ബത്ഥപി ഏവമേവ ദിസ്സതി] യത്ര ഹി നാമ തിംസമത്തേഹി വസ്സേഹി ന കോചി ഉത്തരിമനുസ്സധമ്മാ അലമരിയഞാണദസ്സനവിസേസോ അധിഗതോ അഭവിസ്സ ഫാസുവിഹാരോ, അഞ്ഞത്ര നഗ്ഗേയ്യാ ച മുണ്ഡേയ്യാ ച പാവളനിപ്ഫോടനായ ചാ''തി!

''തുയ്ഹം പന, ഗഹപതി, കീവചിരം ഉപാസകത്തം ഉപഗതസ്സാ''തി? ''മയ്ഹമ്പി ഖോ പന, ഭന്തേ, തിംസമത്താനി വസ്സാനി ഉപാസകത്തം ഉപഗതസ്സാ''തി. ''ഇമേഹി പന തേ, ഗഹപതി, തിംസമത്തേഹി വസ്സേഹി അത്ഥി കോചി ഉത്തരിമനുസ്സധമ്മാ അലമരിയഞാണദസ്സനവിസേസോ അധിഗതോ ഫാസുവിഹാരോ''തി? ''ഗിഹിനോപി സിയാ, ഭന്തേ. അഹഞ്ഹി, ഭന്തേ, യാവദേവ ആകങ്ഖാമി, വിവിച്ചേവ കാമേഹി വിവിച്ച അകുസലേഹി ധമ്മേഹി സവിതക്കം സവിചാരം വിവേകജം പീതിസുഖം പഠമം ഝാനം ഉപസമ്പജ്ജ വിഹരാമി. അഹഞ്ഹി, ഭന്തേ, യാവദേവ ആകങ്ഖാമി, വിതക്കവിചാരാനം വൂപസമാ ...പേ॰... ദുതിയം ഝാനം ഉപസമ്പജ്ജ വിഹരാമി. അഹഞ്ഹി, ഭന്തേ, യാവദേവ ആകങ്ഖാമി, പീതിയാ ച വിരാഗാ...പേ॰... തതിയം ഝാനം ഉപസമ്പജ്ജ വിഹരാമി. അഹഞ്ഹി, ഭന്തേ, യാവദേവ ആകങ്ഖാമി, സുഖസ്സ ച പഹാനാ...പേ॰... ചതുത്ഥം ഝാനം ഉപസമ്പജ്ജ വിഹരാമി. സചേ ഖോ പനാഹം, ഭന്തേ, ഭഗവതോ [ഭഗവതാ (സ്യാ॰ കം॰)] പഠമതരം കാലം കരേയ്യം, അനച്ഛരിയം ഖോ പനേതം യം മം ഭഗവാ ഏവം ബ്യാകരേയ്യ - 'നത്ഥി തം സംയോജനം യേന സംയോജനേന സംയുത്തോ ചിത്തോ ഗഹപതി പുന ഇമം ലോകം ആഗച്ഛേയ്യാ'''തി. ഏവം വുത്തേ, അചേലോ കസ്സപോ ചിത്തം ഗഹപതിം ഏതദവോച - ''അച്ഛരിയം വത ഭോ, അബ്ഭുതം വത ഭോ! ധമ്മസ്സ സ്വാക്ഖാതതാ, യത്ര ഹി നാമ ഗിഹീ ഓദാതവസനോ [ഗിഹീ ഓദാതവസനാ (സീ॰ പീ॰)] ഏവരൂപം ഉത്തരിമനുസ്സധമ്മാ അലമരിയഞാണദസ്സനവിസേസം അധിഗമിസ്സതി [അധിഗമിസ്സന്തി (സീ॰ പീ॰)] ഫാസുവിഹാരം. ലഭേയ്യാഹം, ഗഹപതി , ഇമസ്മിം ധമ്മവിനയേ പബ്ബജ്ജം, ലഭേയ്യം ഉപസമ്പദ''ന്തി.

അഥ ഖോ ചിത്തോ ഗഹപതി അചേലം കസ്സപം ആദായ യേന ഥേരാ ഭിക്ഖൂ തേനുപസങ്കമി; ഉപസങ്കമിത്വാ ഥേരേ ഭിക്ഖൂ ഏതദവോച - ''അയം, ഭന്തേ, അചേലോ കസ്സപോ അമ്ഹാകം പുരാണഗിഹിസഹായോ. ഇമം ഥേരാ പബ്ബാജേന്തു ഉപസമ്പാദേന്തു. അഹമസ്സ ഉസ്സുക്കം കരിസ്സാമി ചീവരപിണ്ഡപാതസേനാസനഗിലാനപ്പച്ചയഭേസജ്ജപരിക്ഖാരാന''ന്തി. അലത്ഥ ഖോ അചേലോ കസ്സപോ ഇമസ്മിം ധമ്മവിനയേ പബ്ബജ്ജം, അലത്ഥ ഉപസമ്പദം. അചിരൂപസമ്പന്നോ ച പനായസ്മാ കസ്സപോ ഏകോ വൂപകട്ഠോ അപ്പമത്തോ ആതാപീ പഹിതത്തോ വിഹരന്തോ നചിരസ്സേവ - യസ്സത്ഥായ കുലപുത്താ സമ്മദേവ അഗാരസ്മാ അനഗാരിയം പബ്ബജന്തി, തദനുത്തരം ബ്രഹ്മചരിയപരിയോസാനം ദിട്ഠേവ ധമ്മേ സയം അഭിഞ്ഞാ സച്ഛികത്വാ

ഉപസമ്പജ്ജ വിഹാസി. ''ഖീണാ ജാതി, വുസിതം ബ്രഹ്മചരിയം, കതം കരണീയം, നാപരം ഇത്ഥത്തായാ''തി അബ്ഭഞ്ഞാസി. അഞ്ഞതരോ ച പനായസ്മാ കസ്സപോ അരഹതം അഹോസീതി. നവമം.

൧൦. ഗിലാനദസ്സനസുത്തം

൩൫൨. തേന ഖോ പന സമയേന ചിത്തോ ഗഹപതി ആബാധികോ ഹോതി ദുക്ഖിതോ ബാള്ഹഗിലാനോ. അഥ ഖോ സമ്ബഹുലാ ആരാമദേവതാ വനദേവതാ രുക്ഖദേവതാ ഓസധിതിണവനപ്പതീസു അധിവത്ഥാ ദേവതാ സങ്ഗമ്മ സമാഗമ്മ ചിത്തം ഗഹപതിം ഏതദവോചും - ''പണിധേഹി, ഗഹപതി, അനാഗതമദ്ധാനം രാജാ അസ്സം ചക്കവത്തീ''തി.

ഏവം വുത്തേ, ചിത്തോ ഗഹപതി താ ആരാമദേവതാ വനദേവതാ രുക്ഖദേവതാ ഓസധിതിണവനപ്പതീസു അധിവത്ഥാ ദേവതാ ഏതദവോച - ''തമ്പി അനിച്ചം, തമ്പി അദ്ധുവം, തമ്പി പഹായ ഗമനീയ''ന്തി. ഏവം വുത്തേ, ചിത്തസ്സ ഗഹപതിനോ മിത്താമച്ചാ ഞാതിസാലോഹിതാ ചിത്തം ഗഹപതിം ഏതദവോചും - ''സതിം, അയ്യപുത്ത, ഉപട്ഠപേഹി, മാ വിപ്പലപീ''തി. ''കിം താഹം വദാമി യം മം തുമ്ഹേ ഏവം വദേഥ - 'സതിം, അയ്യപുത്ത, ഉപട്ഠപേഹി, മാ വിപ്പലപീ'''തി? ''ഏവം ഖോ ത്വം, അയ്യപുത്ത, വദേസി - 'തമ്പി അനിച്ചം, തമ്പി അദ്ധുവം, തമ്പി പഹായ ഗമനീയ'''ന്തി. ''തഥാ ഹി പന മം ആരാമദേവതാ വനദേവതാ രുക്ഖദേവതാ ഓസധിതിണവനപ്പതീസു അധിവത്ഥാ ദേവതാ ഏവമാഹംസു - 'പണിധേഹി, ഗഹപതി, അനാഗതമദ്ധാനം രാജാ അസ്സം ചക്കവത്തീ'തി. താഹം ഏവം വദാമി - 'തമ്പി അനിച്ചം...പേ॰... തമ്പി പഹായ ഗമനീയ'''ന്തി. ''കിം പന താ, അയ്യപുത്ത, ആരാമദേവതാ വനദേവതാ രുക്ഖദേവതാ ഓസധിതിണവനപ്പതീസു അധിവത്ഥാ ദേവതാ അത്ഥവസം സമ്പസ്സമാനാ ഏവമാഹംസു - 'പണിധേഹി, ഗഹപതി, അനാഗതമദ്ധാനം രാജാ അസ്സം ചക്കവത്തീ'''തി? ''താസം ഖോ ആരാമദേവതാനം വനദേവതാനം രുക്ഖദേവതാനം ഓസധിതിണവനപ്പതീസു അധിവത്ഥാനം ദേവതാനം ഏവം ഹോതി - 'അയം ഖോ ചിത്തോ ഗഹപതി, സീലവാ [സീലവന്തോ (ക॰)] കല്യാണധമ്മോ. സചേ പണിദഹിസ്സതി - അനാഗതമദ്ധാനം രാജാ അസ്സം ചക്കവത്തീ'തി, 'തസ്സ ഖോ അയം ഇജ്ഝിസ്സതി, സീലവതോ ചേതോപണിധി വിസുദ്ധത്താ ധമ്മികോ ധമ്മികം ഫലം അനുപസ്സതീ'തി. ഇമം ഖോ താ ആരാമദേവതാ വനദേവതാ രുക്ഖദേവതാ ഓസധിതിണവനപ്പതീസു അധിവത്ഥാ ദേവതാ അത്ഥവസം സമ്പസ്സമാനാ ഏവമാഹംസു - 'പണിധേഹി, ഗഹപതി, അനാഗതമദ്ധാനം രാജാ അസ്സം ചക്കവത്തീ'തി. താഹം ഏവം വദാമി - 'തമ്പി അനിച്ചം, തമ്പി അദ്ധുവം, തമ്പി പഹായ ഗമനീയ'''ന്തി.

''തേന ഹി, അയ്യപുത്ത, അമ്ഹേപി ഓവദാഹീ''തി. ''തസ്മാ ഹി വോ ഏവം സിക്ഖിതബ്ബം - ബുദ്ധേ അവേച്ചപ്പസാദേന സമന്നാഗതാ ഭവിസ്സാമ - 'ഇതിപി സോ ഭഗവാ അരഹം സമ്മാസമ്ബുദ്ധോ വിജ്ജാചരണസമ്പന്നോ സുഗതോ ലോകവിദൂ അനുത്തരോ പുരിസദമ്മസാരഥി സത്ഥാ ദേവമനുസ്സാനം ബുദ്ധോ ഭഗവാ'തി. ധമ്മേ അവേച്ചപ്പസാദേന സമന്നാഗതാ ഭവിസ്സാമ - 'സ്വാക്ഖാതോ ഭഗവതാ ധമ്മോ സന്ദിട്ഠികോ അകാലികോ ഏഹിപസ്സികോ ഓപനേയ്യികോ പച്ചത്തം വേദിതബ്ബോ വിഞ്ഞൂഹീ'തി. സങ്ഘേ അവേച്ചപ്പസാദേന സമന്നാഗതാ ഭവിസ്സാമ - 'സുപ്പടിപന്നോ ഭഗവതോ

സാവകസങ്ഘോ, ഉജുപ്പടിപന്നോ ഭഗവതോ സാവകസങ്ഘോ, ഞായപ്പടിപന്നോ ഭഗവതോ സാവകസങ്ഘോ, സാമീചിപ്പടിപന്നോ ഭഗവതോ സാവകസങ്ഘോ, യദിദം ചത്താരി പുരിസയുഗാനി അട്ഠ പുരിസപുഗ്ഗലാ എസ ഭഗവതോ സാവകസങ്ഘോ ആഹുനേയ്യോ പാഹുനേയ്യോ ദക്ഖിണേയ്യോ അഞ്ജലികരണീയോ അനുത്തരം പുഞ്ഞക്ഖേത്തം ലോകസ്സാ'തി. യം ഖോ പന കിഞ്ചി കുലേ ദേയ്യധമ്മം സബ്ബം തം അപ്പടിവിഭത്തം ഭവിസ്സതി സീലവന്തേഹി കല്യാണധമ്മേഹീതി ഏവഞ്ഹി വോ സിക്ഖിതബ്ബ''ന്തി. അഥ ഖോ ചിത്തോ ഗഹപതി മിത്താമച്ചേ ഞാതിസാലോഹിതേ ബുദ്ധേ ച ധമ്മേ ച സങ്ഘേ ച ചാഗേ ച സമാദപേത്വാ കാലമകാസീതി. ദസമം.

ചിത്തസംയുത്തം സമത്തം.

തസ്സുദ്ദാനം -

സംയോജനം ദ്വേ ഇസിദത്താ, മഹകോ കാമഭൂപി ച;
ഗോദത്തോ ച നിഗണ്ഠോ ച, അചേലേന ഗിലാനദസ്സനന്തി.

൮. ഗാമണിസംയുത്തം

൧. ചണ്ഡസുത്തം

൩൫൩. സാവത്ഥിനിദാനം . അഥ ഖോ ചണ്ഡോ ഗാമണി യേന ഭഗവാ തേനുപസങ്കമി; ഉപസങ്കമിത്വാ ഭഗവന്തം അഭിവാദേത്വാ ഏകമന്തം നിസീദി. ഏകമന്തം നിസിന്നോ ഖോ ചണ്ഡോ ഗാമണി ഭഗവന്തം ഏതദവോച - ''കോ നു ഖോ, ഭന്തേ, ഹേതു, കോ പച്ചയോ യേന മിധേകച്ചോ ചണ്ഡോ ചണ്ഡോത്വേവ [യേന മിധേകച്ചോ ചണ്ഡോതേവ (സീ॰ പീ॰)] സങ്ഖം ഗച്ഛതി. കോ പന, ഭന്തേ, ഹേതു, കോ പച്ചയോ യേന മിധേകച്ചോ സോരതോ സോരതോത്വേവ [യേന മിധേകച്ചോ സുരതോതേവ (സീ॰ പീ॰)] സങ്ഖം ഗച്ഛതീ''തി? ''ഇധ, ഗാമണി, ഏകച്ചസ്സ രാഗോ അപ്പഹീനോ ഹോതി. രാഗസ്സ അപ്പഹീനത്താ പരേ കോപേന്തി, പരേഹി കോപിയമാനോ കോപം പാതുകരോതി. സോ ചണ്ഡോത്വേവ സങ്ഖം ഗച്ഛതി. ദോസോ അപ്പഹീനോ ഹോതി. ദോസസ്സ അപ്പഹീനത്താ പരേ കോപേന്തി, പരേഹി കോപിയമാനോ കോപം പാതുകരോതി. സോ ചണ്ഡോത്വേവ സങ്ഖം ഗച്ഛതി. മോഹോ അപ്പഹീനോ ഹോതി. മോഹസ്സ അപ്പഹീനത്താ പരേ കോപേന്തി, പരേഹി കോപിയമാനോ കോപം പാതുകരോതി. സോ ചണ്ഡോത്വേവ സങ്ഖം ഗച്ഛതി. അയം ഖോ, ഗാമണി, ഹേതു, അയം പച്ചയോ യേന മിധേകച്ചോ ചണ്ഡോ ചണ്ഡോത്വേവ സങ്ഖം ഗച്ഛതി''.

''ഇധ പന, ഗാമണി, ഏകച്ചസ്സ രാഗോ പഹീനോ ഹോതി. രാഗസ്സ പഹീനത്താ പരേ ന കോപേന്തി, പരേഹി കോപിയമാനോ കോപം ന പാതുകരോതി. സോ സോരതോത്വേവ സങ്ഖം ഗച്ഛതി. ദോസോ പഹീനോ ഹോതി. ദോസസ്സ പഹീനത്താ പരേ ന കോപേന്തി, പരേഹി കോപിയമാനോ കോപം ന പാതുകരോതി. സോ സോരതോത്വേവ സങ്ഖം ഗച്ഛതി. മോഹോ പഹീനോ ഹോതി. മോഹസ്സ പഹീനത്താ പരേ ന കോപേന്തി, പരേഹി കോപിയമാനോ കോപം ന പാതുകരോതി. സോ സോരതോത്വേവ സങ്ഖം ഗച്ഛതി. അയം ഖോ, ഗാമണി, ഹേതു അയം പച്ചയോ യേന മിധേകച്ചോ സോരതോ സോരതോത്വേവ സങ്ഖം ഗച്ഛതീ''തി.

ഏവം വുത്തേ, ചണ്ഡോ ഗാമണി ഭഗവന്തം ഏതദവോച - ''അഭിക്കന്തം, ഭന്തേ, അഭിക്കന്തം, ഭന്തേ! സേയ്യഥാപി, ഭന്തേ, നിക്കുജ്ജിതം വാ ഉക്കുജ്ജേയ്യ, പടിച്ഛന്നം വാ വിവരേയ്യ, മൂള്ഹസ്സ വാ മഗ്ഗം ആചിക്ഖേയ്യ, അന്ധകാരേ വാ തേലപജ്ജോതം ധാരേയ്യ - ചക്ഖുമന്തോ രൂപാനി ദക്ഖന്തീതി; ഏവമേവം ഭഗവതാ അനേകപരിയായേന ധമ്മോ പകാസിതോ. ഏസാഹം, ഭന്തേ, ഭഗവന്തം സരണം ഗച്ഛാമി ധമ്മഞ്ച ഭിക്ഖുസങ്ഘഞ്ച. ഉപാസകം മം ഭഗവാ ധാരേതു അജ്ജതഗ്ഗേ പാണുപേതം സരണം ഗത''ന്തി. പഠമം.

൨. താലപുടസുത്തം

൩൫൪. ഏകം സമയം ഭഗവാ രാജഗഹേ വിഹരതി വേളുവനേ കലന്ദകനിവാപേ. അഥ ഖോ താലപുടോ [താലപുത്തോ (സീ॰ സ്യാ॰ കം॰)] നടഗാമണി യേന ഭഗവാ തേനുപസങ്കമി; ഉപസങ്കമിത്വാ ഭഗവന്തം അഭിവാദേത്വാ ഏകമന്തം നിസീദി. ഏകമന്തം നിസിന്നോ ഖോ താലപുടോ

നടഗാമണി ഭഗവന്തം ഏതദവോച - ''സുതം മേതം, ഭന്തേ, പുബ്ബകാനം ആചരിയപാചരിയാനം നടാനം ഭാസമാനാനം - 'യോ സോ നടോ രങ്ഗമജ്ഝേ സമജ്ജമജ്ഝേ സച്ചാലികേന ജനം ഹാസേതി രമേതി, സോ കായസ്സ ഭേദാ പരം മരണാ പഹാസാനം ദേവാനം സഹബ്യതം ഉപപജ്ജതീ'തി. ഇധ ഭഗവാ കിമാഹാ''തി? ''അലം, ഗാമണി, തിട്ഠതേതം. മാ മം ഏതം പുച്ഛീ''തി. ദുതിയമ്പി ഖോ താലപുടോ നടഗാമണി ഭഗവന്തം ഏതദവോച - ''സുതം മേതം, ഭന്തേ, പുബ്ബകാനം ആചരിയപാചരിയാനം നടാനം ഭാസമാനാനം - 'യോ സോ നടോ രങ്ഗമജ്ഝേ സമജ്ജമജ്ഝേ സച്ചാലികേന ജനം ഹാസേതി രമേതി, സോ കായസ്സ ഭേദാ പരം മരണാ പഹാസാനം ദേവാനം സഹബ്യതം ഉപപജ്ജതീ'തി. ഇധ ഭഗവാ കിമാഹാ''തി? ''അലം, ഗാമണി, തിട്ഠതേതം. മാ മം ഏതം പുച്ഛീ''തി. തതിയമ്പി ഖോ താലപുടോ നടഗാമണി ഭഗവന്തം ഏതദവോച - ''സുതം മേതം, ഭന്തേ, പുബ്ബകാനം ആചരിയപാചരിയാനം നടാനം ഭാസമാനാനം - 'യോ സോ നടോ രങ്ഗമജ്ഝേ സമജ്ജമജ്ഝേ സച്ചാലികേന ജനം ഹാസേതി രമേതി, സോ കായസ്സ ഭേദാ പരം മരണാ പഹാസാനം ദേവാനം സഹബ്യതം ഉപപജ്ജതീ'തി. ഇധ ഭഗവാ കിമാഹാ''തി?

''അദ്ധാ ഖോ ത്യാഹം, ഗാമണി, ന ലഭാമി [നാലത്ഥം (സ്യാ॰ കം॰ പീ॰ ക॰)] - 'അലം, ഗാമണി, തിട്ഠതേതം, മാ മം ഏതം പുച്ഛീ'തി. അപി ച ത്യാഹം ബ്യാകരിസ്സാമി. പുബ്ബേ ഖോ, ഗാമണി, സത്താ അവീതരാഗാ രാഗബന്ധനബദ്ധാ. തേസം നടോ രങ്ഗമജ്ഝേ സമജ്ജമജ്ഝേ യേ ധമ്മാ രജനീയാ തേ ഉപസംഹരതി ഭിയ്യോസോമത്തായ. പുബ്ബേ ഖോ, ഗാമണി, സത്താ അവീതദോസാ ദോസബന്ധനബദ്ധാ. തേസം നടോ രങ്ഗമജ്ഝേ സമജ്ജമജ്ഝേ യേ ധമ്മാ ദോസനീയാ തേ ഉപസംഹരതി ഭിയ്യോസോമത്തായ. പുബ്ബേ ഖോ, ഗാമണി , സത്താ അവീതമോഹാ മോഹബന്ധനബദ്ധാ. തേസം നടോ രങ്ഗമജ്ഝേ സമജ്ജമജ്ഝേ യേ ധമ്മാ മോഹനീയാ തേ ഉപസംഹരതി ഭിയ്യോസോമത്തായ. സോ അത്തനാ മത്തോ പമത്തോ പരേ മദേത്വാ പമാദേത്വാ കായസ്സ ഭേദാ പരം മരണാ പഹാസോ നാമ നിരയോ തത്ഥ ഉപപജ്ജതി. സചേ ഖോ പനസ്സ ഏവംദിട്ഠി ഹോതി - 'യോ സോ നടോ രങ്ഗമജ്ഝേ സമജ്ജമജ്ഝേ സച്ചാലികേന ജനം ഹാസേതി രമേതി, സോ കായസ്സ ഭേദാ പരം മരണാ പഹാസാനം ദേവാനം സഹബ്യതം ഉപപജ്ജതീ'തി, സാസ്സ ഹോതി മിച്ഛാദിട്ഠി. മിച്ഛാദിട്ഠികസ്സ ഖോ പനാഹം, ഗാമണി, പുരിസപുഗ്ഗലസ്സ ദ്വിന്നം ഗതീനം അഞ്ഞതരം ഗതിം വദാമി - നിരയം വാ തിരച്ഛാനയോനിം വാ''തി.

ഏവം വുത്തേ, താലപുടോ നടഗാമണി, പരോദി, അസ്സൂനി പവത്തേസി. ''ഏതം ഖോ ത്യാഹം, ഗാമണി, നാലത്ഥം - 'അലം, ഗാമണി, തിട്ഠതേതം; മാ മം ഏതം പുച്ഛീ'''തി. ''നാഹം, ഭന്തേ, ഏതം രോദാമി യം മം ഭഗവാ ഏവമാഹ; അപി ചാഹം, ഭന്തേ, പുബ്ബകേഹി ആചരിയപാചരിയേഹി നടേഹി ദീഘരത്തം നികതോ വഞ്ചിതോ പലുദ്ധോ - 'യോ സോ നടോ രങ്ഗമജ്ഝേ സമജ്ജമജ്ഝേ സച്ചാലികേന ജനം ഹാസേതി രമേതി സോ കായസ്സ ഭേദാ പരം മരണാ പഹാസാനം ദേവാനം സഹബ്യതം ഉപപജ്ജതീ'''തി. ''അഭിക്കന്തം, ഭന്തേ, അഭിക്കന്തം, ഭന്തേ! സേയ്യഥാപി, ഭന്തേ, നിക്കുജ്ജിതം വാ ഉക്കുജ്ജേയ്യ, പടിച്ഛന്നം വാ വിവരേയ്യ, മൂള്ഹസ്സ വാ മഗ്ഗം ആചിക്ഖേയ്യ, അന്ധകാരേ വാ തേലപജ്ജോതം ധാരേയ്യ - ചക്ഖുമന്തോ രൂപാനി ദക്ഖന്തീതി; ഏവമേവം ഭഗവതാ അനേകപരിയായേന ധമ്മോ

പകാസിതോ. ഏസാഹം, ഭന്തേ, ഭഗവന്തം സരണം ഗച്ഛാമി ധമ്മഞ്ച ഭിക്ഖുസങ്ഘഞ്ച. ലഭേയ്യാഹം, ഭന്തേ, ഭഗവതോ സന്തികേ പബ്ബജ്ജം, ലഭേയ്യം ഉപസമ്പദ''ന്തി. അലത്ഥ ഖോ താലപുടോ നടഗാമണി ഭഗവതോ സന്തികേ പബ്ബജ്ജം, അലത്ഥ ഉപസമ്പദം. അചിരൂപസമ്പന്നോ ച പനായസ്മാ താലപുടോ...പേ॰... അരഹതം അഹോസീതി. ദുതിയം.

൩. യോധാജീവസുത്തം

൩൫൫. അഥ ഖോ യോധാജീവോ ഗാമണി യേന ഭഗവാ തേനുപസങ്കമി; ഉപസങ്കമിത്വാ...പേ॰... ഏകമന്തം നിസിന്നോ ഖോ യോധാജീവോ ഗാമണി ഭഗവന്തം ഏതദവോച - ''സുതം മേതം, ഭന്തേ, പുബ്ബകാനം ആചരിയപാചരിയാനം യോധാജീവാനം ഭാസമാനാനം - 'യോ സോ യോധാജീവോ സങ്ഗാമേ ഉസ്സഹതി വായമതി, തമേനം ഉസ്സഹന്തം വായമന്തം പരേ ഹനന്തി പരിയാപാദേന്തി, സോ കായസ്സ ഭേദാ പരം മരണാ പരജിതാനം ദേവാനം സഹബ്യതം ഉപപജ്ജതീ'തി. ഇധ ഭഗവാ കിമാഹാ''തി? ''അലം , ഗാമണി, തിട്ഠതേതം; മാ മം ഏതം പുച്ഛീ''തി. ദുതിയമ്പി ഖോ...പേ॰... തതിയമ്പി ഖോ യോധാജീവോ ഗാമണി ഭഗവന്തം ഏതദവോച - ''സുതം മേതം, ഭന്തേ, പുബ്ബകാനം ആചരിയപാചരിയാനം യോധാജീവാനം ഭാസമാനാനം - 'യോ സോ യോധാജീവോ സങ്ഗാമേ ഉസ്സഹതി വായമതി, തമേനം ഉസ്സഹന്തം വായമന്തം പരേ ഹനന്തി പരിയാപാദേന്തി, സോ കായസ്സ ഭേദാ പരം മരണാ പരജിതാനം ദേവാനം സഹബ്യതം ഉപപജ്ജതീ'തി. ഇധ ഭഗവാ കിമാഹാ''തി?

''അദ്ധാ ഖോ ത്യാഹം, ഗാമണി, ന ലഭാമി - 'അലം, ഗാമണി, തിട്ഠതേതം; മാ മം ഏതം പുച്ഛീ'തി. അപി ച ത്യാഹം ബ്യാകരിസ്സാമി. യോ സോ, ഗാമണി, യോധാജീവോ സങ്ഗാമേ ഉസ്സഹതി വായമതി, തസ്സ തം ചിത്തം പുബ്ബേ ഗഹിതം [ഹീനം (സീ॰ പീ॰)] ദുക്കടം ദുപ്പണിഹിതം - 'ഇമേ സത്താ ഹഞ്ഞന്തു വാ ബജ്ഝന്തു വാ ഉച്ഛിജ്ജന്തു വാ വിനസ്സന്തു വാ മാ വാ അഹേസും ഇതി വാ'തി. തമേനം ഉസ്സഹന്തം വായമന്തം പരേ ഹനന്തി പരിയാപാദേന്തി; സോ കായസ്സ ഭേദാ പരം മരണാ പരജിതോ നാമ നിരയോ തത്ഥ ഉപപജ്ജതീതി. സചേ ഖോ പനസ്സ ഏവം ദിട്ഠി ഹോതി - 'യോ സോ യോധാജീവോ സങ്ഗാമേ ഉസ്സഹതി വായമതി തമേനം ഉസ്സഹന്തം വായമന്തം പരേ ഹനന്തി പരിയാപാദേന്തി, സോ കായസ്സ ഭേദാ പരം മരണാ പരജിതാനം ദേവാനം സഹബ്യതം ഉപപജ്ജതീ'തി, സാസ്സ ഹോതി മിച്ഛാദിട്ഠി. മിച്ഛാദിട്ഠികസ്സ ഖോ പനാഹം, ഗാമണി, പുരിസപുഗ്ഗലസ്സ ദ്വിന്നം ഗതീനം അഞ്ഞതരം ഗതിം വദാമി - നിരയം വാ തിരച്ഛാനയോനിം വാ''തി.

ഏവം വുത്തേ, യോധാജീവോ ഗാമണി പരോദി, അസ്സൂനി പവത്തേസി. ''ഏതം ഖോ ത്യാഹം, ഗാമണി, നാലത്ഥം - 'അലം, ഗാമണി, തിട്ഠതേതം; മാ മം ഏതം പുച്ഛീ'''തി. ''നാഹം, ഭന്തേ, ഏതം രോദാമി യം മം ഭഗവാ ഏവമാഹ ; അപിചാഹം, ഭന്തേ, പുബ്ബകേഹി ആചരിയപാചരിയേഹി യോധാജീവേഹി ദീഘരത്തം നികതോ വഞ്ചിതോ പലുദ്ധോ - 'യോ സോ യോധാജീവോ സങ്ഗാമേ ഉസ്സഹതി വായമതി, തമേനം ഉസ്സഹന്തം വായമന്തം പരേ ഹനന്തി പരിയാപാദേന്തി, സോ കായസ്സ ഭേദാ പരം മരണാ പരജിതാനം ദേവാനം സഹബ്യതം ഉപപജ്ജതീ'''തി. ''അഭിക്കന്തം, ഭന്തേ...പേ॰... അജ്ജതഗ്ഗേ പാണുപേതം സരണം ഗത''ന്തി. തതിയം.

४. ഹത്ഥാരോഹസുത്തം

൩൬൬. അഥ ഖോ ഹത്ഥാരോഹോ ഗാമണി യേന ഭഗവാ തേനുപസങ്കമി; ഉപസങ്കമിത്വാ...പേ॰... അജ്ജതഗ്ഗേ പാണുപേതം സരണം ഗതന്തി. ചതുത്ഥം.

൫. അസ്സാരോഹസുത്തം

൩൬൭. അഥ ഖോ അസ്സാരോഹോ ഗാമണി യേന ഭഗവാ തേനുപസങ്കമി; ഉപസങ്കമിത്വാ ഏകമന്തം നിസീദി. ഏകമന്തം നിസിന്നോ ഖോ അസ്സാരോഹോ ഗാമണി ഭഗവന്തം ഏതദവോച - "സുതം മേതം, ഭന്തേ, പുബ്ബകാനം ആചരിയപാചരിയാനം അസ്സാരോഹാനം ഭാസമാനാനം - 'യോ സോ അസ്സാരോഹോ സങ്ഗാമേ ഉസ്സഹതി വായമതി, തമേനം ഉസ്സഹന്തം വായമന്തം പരേ ഹനന്തി പരിയാപാദേന്തി, സോ കായസ്സ ഭേദാ പരം മരണാ പരജിതാനം ദേവാനം സഹബ്യതം ഉപപജ്ജതീ'തി. ഇധ ഭഗവാ കിമാഹാ"തി? "അലം, ഗാമണി, തിട്ഠതേതം; മാ മം ഏതം പുച്ഛീ"തി. ദുതിയമ്പി ഖോ...പേ॰... തതിയമ്പി ഖോ അസ്സാരോഹോ ഗാമണി ഭഗവന്തം ഏതദവോച - "സുതം മേതം, ഭന്തേ, പുബ്ബകാനം ആചരിയപാചരിയാനം അസ്സാരോഹാനം ഭാസമാനാനം - 'യോ സോ അസ്സാരോഹോ സങ്ഗാമേ ഉസ്സഹതി വായമതി, തമേനം ഉസ്സഹന്തം വായമന്തം പരേ ഹനന്തി പരിയാപാദേന്തി, സോ കായസ്സ ഭേദാ പരം മരണാ പരജിതാനം ദേവാനം സഹബ്യതം ഉപപജ്ജതീ'തി. ഇധ ഭഗവാ കിമാഹാ"തി?

"അദ്ധാ ഖോ ത്യാഹം, ഗാമണി, ന ലഭാമി - 'അലം, ഗാമണി, തിട്ഠതേതം; മാ മം ഏതം പുച്ഛീ'തി. അപി ച ഖോ ത്യാഹം ബ്യാകരിസ്സാമി. യോ സോ, ഗാമണി, അസ്സാരോഹോ സങ്ഗാമേ ഉസ്സഹതി വായമതി തസ്സ തം ചിത്തം പുബ്ബേ ഗഹിതം ദുക്കടം ദുപ്പണിഹിതം - 'ഇമേ സത്താ ഹഞ്ഞന്തു വാ ബജ്ഝന്തു വാ ഉച്ഛിജ്ജന്തു വാ വിനസ്സന്തു വാ മാ അഹേസും ഇതി വാ'തി. തമേനം ഉസ്സഹന്തം വായമന്തം പരേ ഹനന്തി പരിയാപാദേന്തി, സോ കായസ്സ ഭേദാ പരം മരണാ പരജിതോ നാമ നിരയോ തത്ഥ ഉപപജ്ജതി. സചേ ഖോ പനസ്സ ഏവം ദിട്ഠി ഹോതി - 'യോ സോ അസ്സാരോഹോ സങ്ഗാമേ ഉസ്സഹതി വായമതി, തമേനം ഉസ്സഹന്തം വായമന്തം പരേ ഹനന്തി പരിയാപാദേന്തി, സോ കായസ്സ ഭേദാ പരം മരണാ പരജിതാനം ദേവാനം സഹബ്യതം ഉപപജ്ജതീ'തി, സാസ്സ ഹോതി മിച്ഛാദിട്ഠി. മിച്ഛാദിട്ഠികസ്സ ഖോ പനാഹം ഗാമണി, പുരിസപുഗ്ഗലസ്സ ദ്വിന്നം ഗതീനം അഞ്ഞതരം ഗതിം വദാമി - നിരയം വാ തിരച്ഛാനയോനിം വാ"തി.

ഏവം വുത്തേ, അസ്സാരോഹോ ഗാമണി പരോദി, അസ്സൂനി പവത്തേസി. "ഏതം ഖോ ത്യാഹം, ഗാമണി, നാലത്ഥം - 'അലം, ഗാമണി, തിട്ഠതേതം; മാ മം ഏതം പുച്ഛീ'"തി. "നാഹം, ഭന്തേ, ഏതം രോദാമി യം മം ഭഗവാ ഏവമാഹ. അപിചാഹം, ഭന്തേ, പുബ്ബകേഹി ആചരിയപാചരിയേഹി അസ്സാരോഹേഹി ദീഘരത്തം നികതോ വഞ്ചിതോ പലുദ്ധോ - 'യോ സോ അസ്സാരോഹോ സങ്ഗാമേ ഉസ്സഹതി വായമതി, തമേനം ഉസ്സഹന്തം വായമന്തം പരേ ഹനന്തി പരിയാപാദേന്തി, സോ കായസ്സ ഭേദാ പരം മരണാ പരജിതാനം ദേവാനം സഹബ്യതം ഉപപജ്ജതീ'"തി. "അഭിക്കന്തം, ഭന്തേ...പേ॰... അജ്ജതഗ്ഗേ പാണുപേതം സരണം ഗത"ന്തി. പഞ്ചമം.

൬. അസിബന്ധകപുത്തസുത്തം

൩. ഭദ്ര. ഏകം സമയം ഭഗവാ നാളന്ദായം വിഹരതി പാവാരികമ്ബവനേ. അഥ ഖോ അസിബന്ധകപുത്തോ ഗാമണി യേന ഭഗവാ തേനുപസങ്കമി; ഉപസങ്കമിത്വാ ഭഗവന്തം അഭിവാദേത്വാ ഏകമന്തം നിസീദി. ഏകമന്തം നിസിന്നോ ഖോ അസിബന്ധകപുത്തോ ഗാമണി ഭഗവന്തം ഏതദവോച - "ബ്രാഹ്മണാ, ഭന്തേ, പച്ഛാ ഭൂമകാ കാമണ്ഡലുകാ സേവാലമാലികാ ഉദകോരോഹകാ അഗ്ഗിപരിചാരകാ. തേ മതം കാലങ്കതം ഉയ്യാപേന്തി നാമ സഞ്ഞാപേന്തി നാമ സഗ്ഗം നാമ ഓക്കാമേന്തി. ഭഗവാ പന, ഭന്തേ, അരഹം സമ്മാസമ്ബുദ്ധോ പഹോതി തഥാ കാതും യഥാ സബ്ബോ ലോകോ കായസ്സ ഭേദാ പരം മരണാ സുഗതിം സഗ്ഗം ലോകം ഉപപജ്ജേയ്യാ"തി? "തേന ഹി, ഗാമണി, തഞ്ഞേവേത്ഥ പടിപുച്ഛിസ്സാമി. യഥാ തേ ഖമേയ്യ തഥാ നം ബ്യാകരേയ്യാസീ"തി.

"തം കിം മഞ്ഞസി, ഗാമണി, ഇധസ്സ പുരിസോ പാണാതിപാതീ അദിന്നാദായീ കാമേസുമിച്ഛാചാരീ മുസാവാദീ പിസുണവാചോ ഫരുസവാചോ സമ്ഫപ്പലാപീ അഭിജ്ഝാലു ബ്യാപന്നചിത്തോ മിച്ഛാദിട്ഠികോ. തമേനം മഹാ ജനകായോ സങ്ഗമ്മ സമാഗമ്മ ആയാചേയ്യ ഥോമേയ്യ പഞ്ജലികോ അനുപരിസക്കേയ്യ - 'അയം പുരിസോ കായസ്സ ഭേദാ പരം മരണാ സുഗതിം സഗ്ഗം ലോകം ഉപപജ്ജതൂ'തി. തം കിം മഞ്ഞസി, ഗാമണി , അപി നു സോ പുരിസോ മഹതോ ജനകായസ്സ ആയാചനഹേതു വാ ഥോമനഹേതു വാ പഞ്ജലികാ അനുപരിസക്കനഹേതു വാ കായസ്സ ഭേദാ പരം മരണാ സുഗതിം സഗ്ഗം ലോകം ഉപപജ്ജേയ്യാ"തി? "നോ ഹേതം, ഭന്തേ".

"സേയ്യഥാപി, ഗാമണി, പുരിസോ മഹതിം പുഥുസിലം ഗമ്ഭീരേ ഉദകരഹദേ പക്ഖിപേയ്യ. തമേനം മഹാ ജനകായോ സങ്ഗമ്മ സമാഗമ്മ ആയാചേയ്യ ഥോമേയ്യ പഞ്ജലികോ അനുപരിസക്കേയ്യ - 'ഉമ്മുജ്ജ, ഭോ പുഥുസിലേ, ഉപ്ലവ, ഭോ പുഥുസിലേ , ഥലമുപ്ലവ, ഭോ പുഥുസിലേ'തി. തം കിം മഞ്ഞസി, ഗാമണി, അപി നു സാ പുഥുസിലാ മഹതോ ജനകായസ്സ ആയാചനഹേതു വാ ഥോമനഹേതു വാ പഞ്ജലികാ അനുപരിസക്കനഹേതു വാ ഉമ്മുജ്ജേയ്യ വാ ഉപ്ലവേയ്യ വാ ഥലം വാ ഉപ്ലവേയ്യാ"തി? "നോ ഹേതം, ഭന്തേ". "ഏവമേവ ഖോ, ഗാമണി, യോ സോ പുരിസോ പാണാതിപാതീ അദിന്നാദായീ കാമേസുമിച്ഛാചാരീ മുസാവാദീ പിസുണവാചോ ഫരുസവാചോ സമ്ഫപ്പലാപീ അഭിജ്ഝാലു ബ്യാപന്നചിത്തോ മിച്ഛാദിട്ഠികോ. കിഞ്ചാപി തം മഹാ ജനകായോ സങ്ഗമ്മ സമാഗമ്മ ആയാചേയ്യ ഥോമേയ്യ പഞ്ജലികോ അനുപരിസക്കേയ്യ - 'അയം പുരിസോ കായസ്സ ഭേദാ പരം മരണാ സുഗതിം സഗ്ഗം ലോകം ഉപപജ്ജതൂ'"തി, അഥ ഖോ സോ പുരിസോ കായസ്സ ഭേദാ പരം മരണാ അപായം ദുഗ്ഗതിം വിനിപാതം നിരയം ഉപപജ്ജേയ്യ.

"തം കിം മഞ്ഞസി, ഗാമണി, ഇധസ്സ [ഇധ (ക॰), ഇധ ചസ്സ (?)] പുരിസോ പാണാതിപാതാ പടിവിരതോ അദിന്നാദാനാ പടിവിരതോ കാമേസുമിച്ഛാചാരാ പടിവിരതോ മുസാവാദാ പടിവിരതോ പിസുണായ വാചായ പടിവിരതോ ഫരുസായ വാചായ പടിവിരതോ സമ്ഫപ്പലാപാ പടിവിരതോ അനഭിജ്ഝാലു അബ്യാപന്നചിത്തോ സമ്മാദിട്ഠികോ. തമേനം മഹാ ജനകായോ സങ്ഗമ്മ സമാഗമ്മ ആയാചേയ്യ ഥോമേയ്യ പഞ്ജലികോ അനുപരിസക്കേയ്യ - 'അയം പുരിസോ കായസ്സ ഭേദാ പരം മരണാ അപായം ദുഗ്ഗതിം വിനിപാതം നിരയം ഉപപജ്ജതൂ'തി. തം കിം മഞ്ഞസി, ഗാമണി, അപി നു സോ പുരിസോ

മഹതോ ജനകായസ്സ ആയാചനഹേതു വാ ഥോമനഹേതു വാ പഞ്ജലികാ അനുപരിസക്കനഹേതു വാ കായസ്സ ഭേദാ പരം മരണാ അപായം ദുഗ്ഗതിം വിനിപാതം നിരയം ഉപപജ്ജേയ്യാ''തി? ''നോ ഹേതം, ഭന്തേ''.

''സേയ്യഥാപി, ഗാമണി, പുരിസോ സപ്പികുമ്ഭം വാ തേലകുമ്ഭം വാ ഗമ്ഭീരേ ഉദകരഹദേ ഓഗാഹേത്വാ ഭിന്ദേയ്യ. തത്ര യാസ്സ സക്ഖരാ വാ കഠലാ വാ സാ അധോഗാമീ [അധോഗാമിനീ (?)] അസ്സ; യഞ്ച ഖ്വസ്സ തത്ര സപ്പി വാ തേലം വാ തം ഉദ്ധം ഗാമി അസ്സ. തമേനം മഹാ ജനകായോ സങ്ഗമ്മ സമാഗമ്മ ആയാചേയ്യ ഥോമേയ്യ പഞ്ജലികോ അനുപരിസക്കേയ്യ - 'ഓസീദ, ഭോ സപ്പിതേല, സംസീദ , ഭോ സപ്പിതേല, അധോ ഗച്ഛ, ഭോ സപ്പിതേലാ'തി. തം കിം മഞ്ഞസി, ഗാമണി, അപി നു തം സപ്പിതേലം മഹതോ ജനകായസ്സ ആയാചനഹേതു വാ ഥോമനഹേതു വാ പഞ്ജലികാ അനുപരിസക്കനഹേതു വാ ഓസീദേയ്യ വാ സംസീദേയ്യ വാ അധോ വാ ഗച്ഛേയ്യാ''തി? ''നോ ഹേതം, ഭന്തേ''. ''ഏവമേവ ഖോ, ഗാമണി, യോ സോ പുരിസോ പാണാതിപാതാ പടിവിരതോ, അദിന്നാദാനാ പടിവിരതോ, കാമേസുമിച്ഛാചാരാ പടിവിരതോ, മുസാവാദാ പടിവിരതോ, പിസുണായ വാചായ പടിവിരതോ, ഫരുസായ വാചായ പടിവിരതോ , സമ്ഫപ്പലാപാ പടിവിരതോ, അനഭിജ്ഝാലു, അബ്യാപന്നചിത്തോ, സമ്മാദിട്ഠികോ, കിഞ്ചാപി തം മഹാ ജനകായോ സങ്ഗമ്മ സമാഗമ്മ ആയാചേയ്യ ഥോമേയ്യ പഞ്ജലികോ അനുപരിസക്കേയ്യ - 'അയം പുരിസോ കായസ്സ ഭേദാ പരം മരണാ അപായം ദുഗ്ഗതിം വിനിപാതം നിരയം ഉപപജ്ജതൂ'തി, അഥ ഖോ സോ പുരിസോ കായസ്സ ഭേദാ പരം മരണാ സുഗതിം സഗ്ഗം ലോകം ഉപപജ്ജേയ്യാ''തി. ഏവം വുത്തേ, അസിബന്ധകപുത്തോ ഗാമണി ഭഗവന്തം ഏതദവോച - ''അഭിക്കന്തം, ഭന്തേ... പേ॰... അജ്ജതഗ്ഗേ പാണുപേതം സരണം ഗത''ന്തി. ഛട്ഠം.

൭. ഖേത്തൂപമസുത്തം

൩൫൯. ഏകം സമയം ഭഗവാ നാളന്ദായം വിഹരതി പാവാരികമ്ബവനേ. അഥ ഖോ അസിബന്ധകപുത്തോ ഗാമണി യേന ഭഗവാ തേനുപസങ്കമി; ഉപസങ്കമിത്വാ ഭഗവന്തം അഭിവാദേത്വാ ഏകമന്തം നിസീദി. ഏകമന്തം നിസിന്നോ ഖോ അസിബന്ധകപുത്തോ ഗാമണി ഭഗവന്തം ഏതദവോച - ''നനു, ഭന്തേ, ഭഗവാ സബ്ബപാണഭൂതഹിതാനുകമ്പീ വിഹരതീ''തി? ''ഏവം, ഗാമണി, തഥാഗതോ സബ്ബപാണഭൂതഹിതാനുകമ്പീ വിഹരതീ''തി. ''അഥ കിഞ്ചരഹി, ഭന്തേ, ഭഗവാ ഏകച്ചാനം സക്കച്ചം ധമ്മം ദേസേതി, ഏകച്ചാനം നോ തഥാ സക്കച്ചം ധമ്മം ദേസേതീ''തി? ''തേന ഹി, ഗാമണി, തഞ്ഞേവേത്ഥ പടിപുച്ഛിസ്സാമി. യഥാ തേ ഖമേയ്യ തഥാ നം ബ്യാകരേയ്യാസി. തം കിം മഞ്ഞസി, ഗാമണി, ഇധസ്സു [ഇധ (സീ॰ സ്യാ॰ കം॰ പീ॰)] കസ്സകസ്സ ഗഹപതിനോ തീണി ഖേത്താനി - ഏകം ഖേത്തം അഗ്ഗം, ഏകം ഖേത്തം മജ്ഝിമം, ഏകം ഖേത്തം ഹീനം ജങ്ഗലം ഊസരം പാപഭൂമി. തം കിം മഞ്ഞസി, ഗാമണി, അസു കസ്സകോ ഗഹപതി ബീജാനി പതിട്ഠാപേതുകാമോ കത്ഥ പഠമം പതിട്ഠാപേയ്യ, യം വാ അദും ഖേത്തം അഗ്ഗം , യം വാ അദും ഖേത്തം മജ്ഝിമം, യം വാ അദും ഖേത്തം ഹീനം ജങ്ഗലം ഊസരം പാപഭൂമീ''തി? ''അസു, ഭന്തേ, കസ്സകോ ഗഹപതി ബീജാനി പതിട്ഠാപേതുകാമോ യം അദും ഖേത്തം അഗ്ഗം തത്ഥ പതിട്ഠാപേയ്യ . തത്ഥ പതിട്ഠാപേത്വാ യം അദും ഖേത്തം മജ്ഝിമം തത്ഥ പതിട്ഠാപേയ്യ. തത്ഥ പതിട്ഠാപേത്വാ യം അദും

ഖേത്തം ഹീനം ജങ്ഗലം ഊസരം പാപഭൂമി തത്ഥ പതിട്ഠാപേയ്യപി, നോപി പതിട്ഠാപേയ്യ. തം കിസ്സ ഹേതു? അന്തമസോ ഗോഭത്തമ്പി ഭവിസ്സതീ''തി.

''സേയ്യഥാപി, ഗാമണി, യം അദും ഖേത്തം അഗ്ഗം; ഏവമേവ മയ്ഹം ഭിക്ഖുഭിക്ഖുനിയോ. തേസാഹം ധമ്മം ദേസേമി - ആദികല്യാണം മജ്ഝേകല്യാണം പരിയോസാനകല്യാണം, സാത്ഥം സബ്യഞ്ജനം കേവലപരിപുണ്ണം പരിസുദ്ധം ബ്രഹ്മചരിയം പകാസേമി. തം കിസ്സ ഹേതു? ഏതേ ഹി, ഗാമണി, മംദീപാ മംലേണാ മംതാണാ മംസരണാ വിഹരന്തി. സേയ്യഥാപി, ഗാമണി, യം അദും ഖേത്തം മജ്ഝിമം; ഏവമേവ മയ്ഹം ഉപാസകഉപാസികായോ. തേസം പാഹം ധമ്മം ദേസേമി - ആദികല്യാണം മജ്ഝേകല്യാണം പരിയോസാനകല്യാണം, സാത്ഥം സബ്യഞ്ജനം കേവലപരിപുണ്ണം പരിസുദ്ധം ബ്രഹ്മചരിയം പകാസേമി. തം കിസ്സ ഹേതു? ഏതേ ഹി, ഗാമണി, മംദീപാ മംലേണാ മംതാണാ മംസരണാ വിഹരന്തി. സേയ്യഥാപി, ഗാമണി, യം അദും ഖേത്തം ഹീനം ജങ്ഗലം ഊസരം പാപഭൂമി; ഏവമേവ മയ്ഹം അഞ്ഞതിത്ഥിയാ സമണബ്രാഹ്മണപരിബ്ബാജകാ . തേസം പാഹം ധമ്മം ദേസേമി - ആദികല്യാണം മജ്ഝേകല്യാണം പരിയോസാനകല്യാണം സാത്ഥം സബ്യഞ്ജനം, കേവലപരിപുണ്ണം പരിസുദ്ധം ബ്രഹ്മചരിയം പകാസേമി. തം കിസ്സ ഹേതു? അപ്പേവ നാമ ഏകം പദമ്പി ആജാനേയ്യും തം നേസം അസ്സ ദീഘരത്തം ഹിതായ സുഖായാ''തി.

''സേയ്യഥാപി, ഗാമണി, പുരിസസ്സ തയോ ഉദകമണികാ - ഏകോ ഉദകമണികോ അച്ഛിദ്ദോ അഹാരീ അപരിഹാരീ, ഏകോ ഉദകമണികോ അച്ഛിദ്ദോ ഹാരീ പരിഹാരീ, ഏകോ ഉദകമണികോ ഛിദ്ദോ ഹാരീ പരിഹാരീ. തം കിം മഞ്ഞസി, ഗാമണി, അസു പുരിസോ ഉദകം നിക്ഖിപിതുകാമോ കത്ഥ പഠമം നിക്ഖിപേയ്യ, യോ വാ സോ ഉദകമണികോ അച്ഛിദ്ദോ അഹാരീ അപരിഹാരീ, യോ വാ സോ ഉദകമണികോ അച്ഛിദ്ദോ ഹാരീ പരിഹാരീ, യോ വാ സോ ഉദകമണികോ ഛിദ്ദോ ഹാരീ പരിഹാരീ''തി? ''അസു, ഭന്തേ, പുരിസോ ഉദകം നിക്ഖിപിതുകാമോ, യോ സോ ഉദകമണികോ അച്ഛിദ്ദോ അഹാരീ അപരിഹാരീ തത്ഥ നിക്ഖിപേയ്യ, തത്ഥ നിക്ഖിപിത്വാ, യോ സോ ഉദകമണികോ അച്ഛിദ്ദോ ഹാരീ പരിഹാരീ തത്ഥ നിക്ഖിപേയ്യ, തത്ഥ നിക്ഖിപിത്വാ, യോ സോ ഉദകമണികോ ഛിദ്ദോ ഹാരീ പരിഹാരീ തത്ഥ നിക്ഖിപേയ്യപി, നോപി നിക്ഖിപേയ്യ. തം കിസ്സ ഹേതു? അന്തമസോ ഭണ്ഡധോവനമ്പി ഭവിസ്സതീ''തി.

''സേയ്യഥാപി, ഗാമണി, യോ സോ ഉദകമണികോ അച്ഛിദ്ദോ അഹാരീ അപരിഹാരീ; ഏവമേവ മയ്ഹം ഭിക്ഖുഭിക്ഖുനിയോ. തേസാഹം ധമ്മം ദേസേമി - ആദികല്യാണം മജ്ഝേകല്യാണം പരിയോസാനകല്യാണം സാത്ഥം സബ്യഞ്ജനം , കേവലപരിപുണ്ണം പരിസുദ്ധം ബ്രഹ്മചരിയം പകാസേമി. തം കിസ്സ ഹേതു? ഏതേ ഹി, ഗാമണി, മംദീപാ മംലേണാ മംതാണാ മംസരണാ വിഹരന്തി. സേയ്യഥാപി, ഗാമണി, യോ സോ ഉദകമണികോ അച്ഛിദ്ദോ ഹാരീ പരിഹാരീ; ഏവമേവ മയ്ഹം ഉപാസകഉപാസികായോ. തേസാഹം ധമ്മം ദേസേമി - ആദികല്യാണം മജ്ഝേകല്യാണം പരിയോസാനകല്യാണം സാത്ഥം സബ്യഞ്ജനം, കേവലപരിപുണ്ണം പരിസുദ്ധം ബ്രഹ്മചരിയം പകാസേമി. തം കിസ്സ ഹേതു? ഏതേ ഹി, ഗാമണി, മംദീപാ മംലേണാ മംതാണാ മംസരണാ വിഹരന്തി. സേയ്യഥാപി, ഗാമണി, യോ സോ ഉദകമണികോ ഛിദ്ദോ ഹാരീ പരിഹാരീ; ഏവമേവ മയ്ഹം അഞ്ഞതിത്ഥിയാ സമണബ്രാഹ്മണപരിബ്ബാജകാ.

തേസാഹം ധമ്മം ദേസേമി - ആദികല്യാണം മജ്ഝേകല്യാണം പരിയോസാനകല്യാണം സാത്ഥം സബ്യഞ്ജനം കേവലപരിപുണ്ണം പരിസുദ്ധം ബ്രഹ്മചരിയം പകാസേമി. തം കിസ്സ ഹേതു? അപ്പേവ നാമ ഏകം പദമ്പി ആജാനേയ്യും, തം നേസം അസ്സ ദീഘരത്തം ഹിതായ സുഖായാ''തി. ഏവം വുത്തേ, അസിബന്ധകപുത്തോ ഗാമണി ഭഗവന്തം ഏതദവോച - ''അഭിക്കന്തം, ഭന്തേ...പേ०... അജ്ജതഗ്ഗേ പാണുപേതം സരണം ഗത''ന്തി. സത്തമം.

൮. സങ്ഖധമസുത്തം

൩൬൦. ഏകം സമയം ഭഗവാ നാളന്ദായം വിഹരതി പാവാരികമ്ബവനേ. അഥ ഖോ അസിബന്ധകപുത്തോ ഗാമണി നിഗണ്ഠസാവകോ യേന ഭഗവാ തേനുപസങ്കമി; ഉപസങ്കമിത്വാ ഏകമന്തം നിസീദി. ഏകമന്തം നിസിന്നം ഖോ അസിബന്ധകപുത്തം ഗാമണിം ഭഗവാ ഏതദവോച - ''കഥം നു ഖോ, ഗാമണി, നിഗണ്ഠോ നാടപുത്തോ സാവകാനം ധമ്മം ദേസേതീ''തി? ''ഏവം ഖോ, ഭന്തേ, നിഗണ്ഠോ നാടപുത്തോ സാവകാനം ധമ്മം ദേസേതി - 'യോ കോചി പാണം അതിപാതേതി, സബ്ബോ സോ ആപായികോ നേരയികോ, യോ കോചി അദിന്നം ആദിയതി, സബ്ബോ സോ ആപായികോ നേരയികോ , യോ കോചി കാമേസു മിച്ഛാ ചരതി, സബ്ബോ സോ ആപായികോ നേരയികോ, യോ കോചി മുസാ ഭണതി സബ്ബോ, സോ ആപായികോ നേരയികോ. യംബഹുലം യംബഹുലം വിഹരതി, തേന തേന നീയതീ'തി. ഏവം ഖോ, ഭന്തേ, നിഗണ്ഠോ നാടപുത്തോ സാവകാനം ധമ്മം ദേസേതീ''തി. '''യംബഹുലം യംബഹുലഞ്ച, ഗാമണി, വിഹരതി, തേന തേന നീയതി', ഏവം സന്തേ ന കോചി ആപായികോ നേരയികോ ഭവിസ്സതി, യഥാ നിഗണ്ഠസ്സ നാടപുത്തസ്സ വചനം''.

''തം കിം മഞ്ഞസി, ഗാമണി, യോ സോ പുരിസോ പാണാതിപാതീ രത്തിയാ വാ ദിവസസ്സ വാ സമയാസമയം ഉപാദായ, കതമോ ബഹുതരോ സമയോ, യം വാ സോ പാണമതിപാതേതി, യം വാ സോ പാണം നാതിപാതേതീ''തി? ''യോ സോ, ഭന്തേ, പുരിസോ പാണാതിപാതീ രത്തിയാ വാ ദിവസസ്സ വാ സമയാസമയം ഉപാദായ, അപ്പതരോ സോ സമയോ യം സോ പാണമതിപാതേതി, അഥ ഖോ സ്വേവ ബഹുതരോ സമയോ യം സോ പാണം നാതിപാതേതീ''തി. '''യംബഹുലം യംബഹുലഞ്ച, ഗാമണി, വിഹരതി തേന തേന നീയതീ'തി, ഏവം സന്തേ ന കോചി ആപായികോ നേരയികോ ഭവിസ്സതി, യഥാ നിഗണ്ഠസ്സ നാടപുത്തസ്സ വചനം''.

''തം കിം മഞ്ഞസി, ഗാമണി, യോ സോ പുരിസോ അദിന്നാദായീ രത്തിയാ വാ ദിവസസ്സ വാ സമയാസമയം ഉപാദായ, കതമോ ബഹുതരോ സമയോ, യം വാ സോ അദിന്നം ആദിയതി, യം വാ സോ അദിന്നം നാദിയതീ''തി. ''യോ സോ, ഭന്തേ, പുരിസോ അദിന്നാദായീ രത്തിയാ വാ ദിവസസ്സ വാ സമയാസമയം ഉപാദായ അപ്പതരോ സോ സമയോ, യം സോ അദിന്നം ആദിയതി, അഥ ഖോ സ്വേവ ബഹുതരോ സമയോ, യം സോ അദിന്നം നാദിയതീ''തി. '''യംബഹുലം യംബഹുലഞ്ച, ഗാമണി, വിഹരതി തേന തേന നീയതീ'തി, ഏവം സന്തേ ന കോചി ആപായികോ നേരയികോ ഭവിസ്സതി, യഥാ നിഗണ്ഠസ്സ നാടപുത്തസ്സ വചനം''.

''തം കിം മഞ്ഞസി, ഗാമണി, യോ സോ പുരിസോ കാമേസുമിച്ഛാചാരീ രത്തിയാ വാ ദിവസസ്സ വാ സമയാസമയം ഉപാദായ, കതമോ ബഹുതരോ

സമയോ, യം വാ സോ കാമേസു മിച്ഛാ ചരതി, യം വാ സോ കാമേസു മിച്ഛാ ന ചരതീ''തി? ''യോ സോ, ഭന്തേ, പുരിസോ കാമേസുമിച്ഛാചാരീ രത്തിയാ വാ ദിവസസ്സ വാ സമയാസമയം ഉപാദായ, അപ്പതരോ സോ സമയോ യം സോ കാമേസു മിച്ഛാ ചരതി, അഥ ഖോ സ്വേവ ബഹുതരോ സമയോ, യം സോ കാമേസു മിച്ഛാ ന ചരതീ''തി. '''യംബഹുലം യംബഹുലഞ്ച, ഗാമണി, വിഹരതി തേന തേന നീയതീ'തി , ഏവം സന്തേ ന കോചി ആപായികോ നേരയികോ ഭവിസ്സതി, യഥാ നിഗണ്ഠസ്സ നാടപുത്തസ്സ വചനം''.

''തം കിം മഞ്ഞസി, ഗാമണി, യോ സോ പുരിസോ മുസാവാദീ രത്തിയാ വാ ദിവസസ്സ വാ സമയാസമയം ഉപാദായ, കതമോ ബഹുതരോ സമയോ, യം വാ സോ മുസാ ഭണതി, യം വാ സോ മുസാ ന ഭണതീ''തി? ''യോ സോ, ഭന്തേ , പുരിസോ മുസാവാദീ രത്തിയാ വാ ദിവസസ്സ വാ സമയാസമയം ഉപാദായ , അപ്പതരോ സോ സമയോ, യം സോ മുസാ ഭണതി, അഥ ഖോ സ്വേവ ബഹുതരോ സമയോ, യം സോ മുസാ ന ഭണതീ''തി. '''യംബഹുലം യംബഹുലഞ്ച, ഗാമണി, വിഹരതി തേന തേന നീയതീ'തി, ഏവം സന്തേ ന കോചി ആപായികോ നേരയികോ ഭവിസ്സതി, യഥാ നിഗണ്ഠസ്സ നാടപുത്തസ്സ വചനം''.

''ഇധ, ഗാമണി, ഏകച്ചോ സത്ഥാ ഏവംവാദീ ഹോതി ഏവംദിട്ഠി [ഏവംദിട്ഠീ (ക॰)] - 'യോ കോചി പാണമതിപാതേതി, സബ്ബോ സോ ആപായികോ നേരയികോ, യോ കോചി അദിന്നം ആദിയതി, സബ്ബോ സോ ആപായികോ നേരയികോ, യോ കോചി കാമേസു മിച്ഛാ ചരതി, സബ്ബോ സോ ആപായികോ നേരയികോ, യോ കോചി മുസാ ഭണതി, സബ്ബോ സോ ആപായികോ നേരയികോ'തി. തസ്മിം ഖോ പന, ഗാമണി, സത്ഥരി സാവകോ അഭിപ്പസന്നോ ഹോതി. തസ്സ ഏവം ഹോതി - 'മയ്ഹം ഖോ സത്ഥാ ഏവംവാദീ ഏവംദിട്ഠി - യോ കോചി പാണമതിപാതേതി, സബ്ബോ സോ ആപായികോ നേരയികോതി. അത്ഥി ഖോ പന മയാ പാണോ അതിപാതിതോ, അഹമ്പമ്ഹി ആപായികോ നേരയികോതി ദിട്ഠിം പടിലഭതി. തം, ഗാമണി, വാചം അപ്പഹായ തം ചിത്തം അപ്പഹായ തം ദിട്ഠിം അപ്പടിനിസ്സജ്ജിത്വാ യഥാഭതം നിക്ഖിത്തോ ഏവം നിരയേ. മയ്ഹം ഖോ സത്ഥാ ഏവംവാദീ ഏവംദിട്ഠി - യോ കോചി അദിന്നം ആദിയതി, സബ്ബോ സോ ആപായികോ നേരയികോതി. അത്ഥി ഖോ പന മയാ അദിന്നം ആദിന്നം അഹമ്പമ്ഹി ആപായികോ നേരയികോതി ദിട്ഠിം പടിലഭതി. തം, ഗാമണി, വാചം അപ്പഹായ തം ചിത്തം അപ്പഹായ തം ദിട്ഠിം അപ്പടിനിസ്സജ്ജിത്വാ യഥാഭതം നിക്ഖിത്തോ ഏവം നിരയേ. മയ്ഹം ഖോ സത്ഥാ ഏവംവാദീ ഏവംദിട്ഠി - യോ കോചി കാമേസു മിച്ഛാ ചരതി, സബ്ബോ സോ ആപായികോ നേരയികോ'തി. അത്ഥി ഖോ പന മയാ കാമേസു മിച്ഛാ ചിണ്ണം. 'അഹമ്പമ്ഹി ആപായികോ നേരയികോ'തി ദിട്ഠിം പടിലഭതി. തം, ഗാമണി, വാചം അപ്പഹായ തം ചിത്തം അപ്പഹായ തം ദിട്ഠിം അപ്പടിനിസ്സജ്ജിത്വാ യഥാഭതം നിക്ഖിത്തോ ഏവം നിരയേ. മയ്ഹം ഖോ സത്ഥാ ഏവംവാദീ ഏവംദിട്ഠി - യോ കോചി മുസാ ഭണതി, സബ്ബോ സോ ആപായികോ നേരയികോതി. അത്ഥി ഖോ പന മയാ മുസാ ഭണിതം. 'അഹമ്പമ്ഹി ആപായികോ നേരയികോ'തി ദിട്ഠിം പടിലഭതി. തം, ഗാമണി, വാചം അപ്പഹായ തം ചിത്തം അപ്പഹായ തം ദിട്ഠിം അപ്പടിനിസ്സജ്ജിത്വാ യഥാഭതം നിക്ഖിത്തോ ഏവം നിരയേ.

“ഇധ പന, ഗാമണി, തഥാഗതോ ലോകേ ഉപ്പജ്ജതി അരഹം സമ്മാസമ്ബുദ്ധോ വിജ്ജാചരണസമ്പന്നോ സുഗതോ ലോകവിദൂ അനുത്തരോ പുരിസദമ്മസാരഥി സത്ഥാ ദേവമനുസ്സാനം ബുദ്ധോ ഭഗവാ. സോ അനേകപരിയായേന പാണാതിപാതം ഗരഹതി വിഗരഹതി, ‘പാണാതിപാതാ വിരമഥാ’തി ചാഹ. അദിന്നാദാനം ഗരഹതി വിഗരഹതി, ‘അദിന്നാദാനാ വിരമഥാ’തി ചാഹ. കാമേസുമിച്ഛാചാരം ഗരഹതി, വിഗരഹതി ‘കാമേസുമിച്ഛാചാരാ വിരമഥാ’തി ചാഹ. മുസാവാദം ഗരഹതി വിഗരഹതി ‘മുസാവാദാ വിരമഥാ’തി ചാഹ. തസ്മിം ഖോ പന, ഗാമണി, സത്ഥരി സാവകോ അഭിപ്പസന്നോ ഹോതി. സോ ഇതി പടിസഞ്ചിക്ഖതി - ‘ഭഗവാ ഖോ അനേകപരിയായേന പാണാതിപാതം ഗരഹതി വിഗരഹതി, പാണാതിപാതാ വിരമഥാതി ചാഹ. അത്ഥി ഖോ പന മയാ പാണോ അതിപാതിതോ യാവതകോ വാ താവതകോ വാ. യോ ഖോ പന മയാ പാണോ അതിപാതിതോ യാവതകോ വാ താവതകോ വാ, തം ന സുട്ഠു, തം ന സാധു. അഹഞ്ചേവ [അഹഞ്ചേ (?)] ഖോ പന തപ്പച്ചയാ വിപ്പടിസാരീ അസ്സം. ന മേതം പാപം കമ്മം [പാപകമ്മം (സ്യാ॰ കം॰ പീ॰ ക॰)] അകതം ഭവിസ്സതീ’തി. സോ ഇതി പടിസങ്ഖായ തഞ്ചേവ പാണാതിപാതം പജഹതി. ആയതിഞ്ച പാണാതിപാതാ പടിവിരതോ ഹോതി. ഏവമേതസ്സ പാപസ്സ കമ്മസ്സ പഹാനം ഹോതി. ഏവമേതസ്സ പാപസ്സ കമ്മസ്സ സമതിക്കമോ ഹോതി.

“‘ഭഗവാ ഖോ അനേകപരിയായേന അദിന്നാദാനം ഗരഹതി വിഗരഹതി, അദിന്നാദാനാ വിരമഥാതി ചാഹ. അത്ഥി ഖോ പന മയാ അദിന്നം ആദിന്നം യാവതകം വാ താവതകം വാ. യം ഖോ പന മയാ അദിന്നം ആദിന്നം യാവതകം വാ താവതകം വാ തം ന സുട്ഠു, തം ന സാധു. അഹഞ്ചേവ ഖോ പന തപ്പച്ചയാ വിപ്പടിസാരീ അസ്സം, ന മേതം പാപം കമ്മം അകതം ഭവിസ്സതീ’തി. സോ ഇതി പടിസങ്ഖായ തഞ്ചേവ അദിന്നാദാനം പജഹതി. ആയതിഞ്ച അദിന്നാദാനാ പടിവിരതോ ഹോതി. ഏവമേതസ്സ പാപസ്സ കമ്മസ്സ പഹാനം ഹോതി. ഏവമേതസ്സ പാപസ്സ കമ്മസ്സ സമതിക്കമോ ഹോതി.

“‘ഭഗവാ ഖോ പന അനേകപരിയായേന കാമേസുമിച്ഛാചാരം ഗരഹതി വിഗരഹതി, കാമേസുമിച്ഛാചാരാ വിരമഥാതി ചാഹ. അത്ഥി ഖോ പന മയാ കാമേസു മിച്ഛാ ചിണ്ണം യാവതകം വാ താവതകം വാ. യം ഖോ പന മയാ കാമേസു മിച്ഛാ ചിണ്ണം യാവതകം വാ താവതകം വാ തം ന സുട്ഠു, തം ന സാധു. അഹഞ്ചേവ ഖോ പന തപ്പച്ചയാ വിപ്പടിസാരീ അസ്സം, ന മേതം പാപം കമ്മം അകതം ഭവിസ്സതീ’തി. സോ ഇതി പടിസങ്ഖായ തഞ്ചേവ കാമേസുമിച്ഛാചാരം പജഹതി, ആയതിഞ്ച കാമേസുമിച്ഛാചാരാ പടിവിരതോ ഹോതി. ഏവമേതസ്സ പാപസ്സ കമ്മസ്സ പഹാനം ഹോതി. ഏവമേതസ്സ പാപസ്സ കമ്മസ്സ സമതിക്കമോ ഹോതി.

“‘ഭഗവാ ഖോ പന അനേകപരിയായേന മുസാവാദം ഗരഹതി വിഗരഹതി, മുസാവാദാ വിരമഥാതി ചാഹ. അത്ഥി ഖോ പന മയാ മുസാ ഭണിതം യാവതകം വാ താവതകം വാ. യം ഖോ പന മയാ മുസാ ഭണിതം യാവതകം വാ താവതകം വാ തം ന സുട്ഠു, തം ന സാധു. അഹഞ്ചേവ ഖോ പന തപ്പച്ചയാ വിപ്പടിസാരീ അസ്സം, ന മേതം പാപം കമ്മം അകതം ഭവിസ്സതീ’തി. സോ ഇതി പടിസങ്ഖായ തഞ്ചേവ മുസാവാദം പജഹതി, ആയതിഞ്ച

മുസാവാദാ പടിവിരതോ ഹോതി. ഏവമേതസ്സ പാപസ്സ കമ്മസ്സ പഹാനം ഹോതി. ഏവമേതസ്സ പാപസ്സ കമ്മസ്സ സമതിക്കമോ ഹോതി.

“സോ പാണാതിപാതം പഹായ പാണാതിപാതാ പടിവിരതോ ഹോതി. അദിന്നാദാനം പഹായ അദിന്നാദാനാ പടിവിരതോ ഹോതി. കാമേസുമിച്ഛാചാരം പഹായ കാമേസുമിച്ഛാചാരാ പടിവിരതോ ഹോതി. മുസാവാദം പഹായ മുസാവാദാ പടിവിരതോ ഹോതി. പിസുണം വാചം പഹായ പിസുണായ വാചായ പടിവിരതോ ഹോതി. ഫരുസം വാചം പഹായ ഫരുസായ വാചായ പടിവിരതോ ഹോതി. സമ്ഫപ്പലാപം പഹായ സമ്ഫപ്പലാപാ പടിവിരതോ ഹോതി. അഭിജ്ഝം പഹായ അനഭിജ്ഝാലു ഹോതി. ബ്യാപാദപ്പദോസം പഹായ അബ്യാപന്നചിത്തോ ഹോതി. മിച്ഛാദിട്ഠിം പഹായ സമ്മാദിട്ഠികോ ഹോതി.

“സ ഖോ സോ, ഗാമണി, അരിയസാവകോ ഏവം വിഗതാഭിജ്ഝോ വിഗതബ്യാപാദോ അസമ്മൂള്ഹോ സമ്പജാനോ പടിസ്സതോ മേത്താസഹഗതേന ചേതസാ ഏകം ദിസം ഫരിത്വാ വിഹരതി, തഥാ ദുതിയം, തഥാ തതിയം, തഥാ ചതുത്ഥം. ഇതി ഉദ്ധമധോ തിരിയം സബ്ബധി സബ്ബത്തതായ സബ്ബാവന്തം ലോകം മേത്താസഹഗതേന ചേതസാ വിപുലേന മഹഗ്ഗതേന അപ്പമാണേന അവേരേന അബ്യാപജ്ജേന ഫരിത്വാ വിഹരതി. സേയ്യഥാപി, ഗാമണി, ബലവാ സങ്ഖധമോ അപ്പകസിരേനേവ ചതുദ്ദിസാ വിഞ്ഞാപേയ്യ; ഏവമേവ ഖോ, ഗാമണി, ഏവം ഭാവിതായ മേത്തായ ചേതോവിമുത്തിയാ ഏവം ബഹുലീകതായ യം പമാണകതം കമ്മം, ന തം തത്രാവസിസ്സതി, ന തം തത്രാവതിട്ഠതി.

“സ ഖോ സോ, ഗാമണി, അരിയസാവകോ ഏവം വിഗതാഭിജ്ഝോ വിഗതബ്യാപാദോ അസമ്മൂള്ഹോ സമ്പജാനോ പടിസ്സതോ കരുണാസഹഗതേന ചേതസാ…പേ॰… മുദിതാസഹഗതേന ചേതസാ…പേ॰…. ഉപേക്ഖാസഹഗതേന ചേതസാ ഏകം ദിസം ഫരിത്വാ വിഹരതി, തഥാ ദുതിയം, തഥാ തതിയം, തഥാ ചതുത്ഥം. ഇതി ഉദ്ധമധോ തിരിയം സബ്ബധി സബ്ബത്തതായ സബ്ബാവന്തം ലോകം ഉപേക്ഖാസഹഗതേന ചേതസാ വിപുലേന മഹഗ്ഗതേന അപ്പമാണേന അവേരേന അബ്യാപജ്ജേന ഫരിത്വാ വിഹരതി. സേയ്യഥാപി, ഗാമണി, ബലവാ സങ്ഖധമോ അപ്പകസിരേനേവ ചതുദ്ദിസാ വിഞ്ഞാപേയ്യ; ഏവമേവ ഖോ, ഗാമണി, ഏവം ഭാവിതായ ഉപേക്ഖായ ചേതോവിമുത്തിയാ ഏവം ബഹുലീകതായ യം പമാണകതം കമ്മം ന തം തത്രാവസിസ്സതി, ന തം തത്രാവതിട്ഠതീ”തി. ഏവം വുത്തേ, അസിബന്ധകപുത്തോ ഗാമണി ഭഗവന്തം ഏതദവോച - “അഭിക്കന്തം, ഭന്തേ, അഭിക്കന്തം, ഭന്തേ…പേ॰… ഉപാസകം മം ഭഗവാ ധാരേതു അജ്ജതഗ്ഗേ പാണുപേതം സരണം ഗത”ന്തി. അട്ഠമം.

൯. കുലസുത്തം

൩൫൩. ഏകം സമയം ഭഗവാ കോസലേസു ചാരികം ചരമാനോ മഹതാ ഭിക്ഖുസങ്ഘേന സദ്ധിം യേന നാളന്ദാ തദവസരി . തത്ര സുദം ഭഗവാ നാളന്ദായം വിഹരതി പാവാരികമ്ബവനേ.

തേന ഖോ പന സമയേന നാളന്ദാ ദുബ്ഭിക്ഖാ ഹോതി ദ്വീഹിതികാ സേതട്ഠികാ സലാകാവുത്താ. തേന ഖോ പന സമയേന നിഗണ്ഠോ

നാടപുത്തോ നാളന്ദായം പടിവസതി മഹതിയാ നിഗണ്ഠപരിസായ സദ്ധിം. അഥ ഖോ അസിബന്ധകപുത്തോ ഗാമണി നിഗണ്ഠസാവകോ യേന നിഗണ്ഠോ നാടപുത്തോ തേനുപസങ്കമി; ഉപസങ്കമിത്വാ നിഗണ്ഠം നാടപുത്തം അഭിവാദേത്വാ ഏകമന്തം നിസീദി. ഏകമന്തം നിസിന്നം ഖോ അസിബന്ധകപുത്തം ഗാമണിം നിഗണ്ഠോ നാടപുത്തോ ഏതദവോച - "ഏഹി ത്വം, ഗാമണി, സമണസ്സ ഗോതമസ്സ വാദം ആരോപേഹി. ഏവം തേ കല്യാണോ കിത്തിസദ്ദോ അബ്ഭുഗ്ഗച്ഛിസ്സതി - 'അസിബന്ധകപുത്തേന ഗാമണിനാ സമണസ്സ ഗോതമസ്സ ഏവംമഹിദ്ധികസ്സ ഏവംമഹാനുഭാവസ്സ വാദോ ആരോപിതോ'"തി.

"കഥം പനാഹം, ഭന്തേ, സമണസ്സ ഗോതമസ്സ ഏവംമഹിദ്ധികസ്സ ഏവംമഹാനുഭാവസ്സ വാദം ആരോപേസ്സാമീ"തി ? "ഏഹി ത്വം, ഗാമണി, യേന സമണോ ഗോതമോ തേനുപസങ്കമ; ഉപസങ്കമിത്വാ സമണം ഗോതമം ഏവം വദേഹി - 'നനു, ഭന്തേ, ഭഗവാ അനേകപരിയായേന കുലാനം അനുദ്ദയം [അനുദയം (സ്യാ॰ കം॰ പീ॰ ക॰)] വണ്ണേതി, അനുരക്ഖം വണ്ണേതി, അനുകമ്പം വണ്ണേതീ'തി? സചേ ഖോ, ഗാമണി, സമണോ ഗോതമോ ഏവം പുട്ഠോ ഏവം ബ്യാകരോതി - 'ഏവം, ഗാമണി, തഥാഗതോ അനേകപരിയായേന കുലാനം അനുദ്ദയം വണ്ണേതി, അനുരക്ഖം വണ്ണേതി, അനുകമ്പം വണ്ണേതീ'തി, തമേനം ത്വം ഏവം വദേയ്യാസി - 'അഥ കിഞ്ചരഹി, ഭന്തേ, ഭഗവാ ദുബ്ഭിക്ഖേ ദ്വീഹിതികേ സേതട്ഠികേ സലാകാവുത്തേ മഹതാ ഭിക്ഖുസങ്ഘേന സദ്ധിം ചാരികം ചരതി? ഉച്ഛേദായ ഭഗവാ കുലാനം പടിപന്നോ, അനയായ ഭഗവാ കുലാനം പടിപന്നോ, ഉപഘാതായ ഭഗവാ കുലാനം പടിപന്നോ'തി! ഇമം ഖോ തേ, ഗാമണി, സമണോ ഗോതമോ ഉഭതോകോടികം പഞ്ഹം പുട്ഠോ നേവ സക്ഖതി [സക്ഖിതി (സീ॰) മ॰ നി॰ ൨.൮൩] ഉഗ്ഗിലിതും, നേവ സക്ഖതി ഓഗിലിതു"ന്തി. "ഏവം , ഭന്തേ"തി ഖോ അസിബന്ധകപുത്തോ ഗാമണി നിഗണ്ഠസ്സ നാടപുത്തസ്സ പടിസ്സുത്വാ ഉട്ഠായാസനാ നിഗണ്ഠം നാടപുത്തം അഭിവാദേത്വാ പദക്ഖിണം കത്വാ യേന ഭഗവാ തേനുപസങ്കമി; ഉപസങ്കമിത്വാ ഭഗവന്തം അഭിവാദേത്വാ ഏകമന്തം നിസീദി. ഏകമന്തം നിസിന്നോ ഖോ അസിബന്ധകപുത്തോ ഗാമണി ഭഗവന്തം ഏതദവോച -

"നനു, ഭന്തേ, ഭഗവാ അനേകപരിയായേന കുലാനം അനുദ്ദയം വണ്ണേതി, അനുരക്ഖം വണ്ണേതി, അനുകമ്പം വണ്ണേതീ"തി? "ഏവം, ഗാമണി, തഥാഗതോ അനേകപരിയായേന കുലാനം അനുദ്ദയം വണ്ണേതി, അനുരക്ഖം വണ്ണേതി, അനുകമ്പം വണ്ണേതീ"തി. "അഥ കിഞ്ചരഹി, ഭന്തേ, ഭഗവാ ദുബ്ഭിക്ഖേ ദ്വീഹിതികേ സേതട്ഠികേ സലാകാവുത്തേ മഹതാ ഭിക്ഖുസങ്ഘേന സദ്ധിം ചാരികം ചരതി? ഉച്ഛേദായ ഭഗവാ കുലാനം പടിപന്നോ, അനയായ ഭഗവാ കുലാനം പടിപന്നോ, ഉപഘാതായ ഭഗവാ കുലാനം പടിപന്നോ"തി. "ഇതോ സോ, ഗാമണി, ഏകനവുതികപ്പേ [ഏകനവുതോ കപ്പോ (സ്യാ॰ കം॰), ഏകനവുതികപ്പോ (പീ॰)] യമഹം അനുസ്സരാമി, നാഭിജാനാമി കിഞ്ചി കുലം പക്കഭിക്ഖാനുപ്പദാനമത്തേന ഉപഹതപുബ്ബം. അഥ ഖോ യാനി താനി കുലാനി അഡ്ഢാനി മഹദ്ധനാനി മഹാഭോഗാനി പഹൂതജാതരൂപരജതാനി പഹൂതവിത്തൂപകരണാനി പഹൂതധനധഞ്ഞാനി, സബ്ബാനി താനി ദാനസമ്ഭൂതാനി ചേവ സച്ചസമ്ഭൂതാനി ച സാമഞ്ഞസമ്ഭൂതാനി ച. അട്ഠ ഖോ, ഗാമണി, ഹേതൂ, അട്ഠ പച്ചയാ കുലാനം ഉപഘാതായ. രാജതോ വാ കുലാനി ഉപഘാതം ഗച്ഛന്തി, ചോരതോ വാ കുലാനി ഉപഘാതം ഗച്ഛന്തി, അഗ്ഗിതോ വാ കുലാനി ഉപഘാതം ഗച്ഛന്തി , ഉദകതോ വാ കുലാനി

ഉപഘാതം ഗച്ഛന്തി, നിഹിതം വാ ഠാനാ വിഗച്ഛതി [നിഹിതം വാ നാധിഗച്ഛന്തി (സീ॰ പീ॰)], ദുപ്പയുത്താ വാ കമ്മന്താ വിപജ്ജന്തി, കുലേ വാ കുലങ്ഗാരോതി [കുലാനം വാ കുലങ്ഗാരോ (സീ॰)] ഉപ്പജ്ജതി, യോ തേ ഭോഗേ വികിരതി വിധമതി വിദ്ധംസേതി, അനിച്ചതായേ അട്ഠമീതി. ഇമേ ഖോ, ഗാമണി, അട്ഠ ഹേതൂ, അട്ഠ പച്ചയാ കുലാനം ഉപഘാതായ . ഇമേസു ഖോ, ഗാമണി, അട്ഠസു ഹേതൂസു, അട്ഠസു പച്ചയേസു സംവിജ്ജമാനേസു യോ മം ഏവം വദേയ്യ - 'ഉച്ഛേദായ ഭഗവാ കുലാനം പടിപന്നോ, അനയായ ഭഗവാ കുലാനം പടിപന്നോ, ഉപഘാതായ ഭഗവാ കുലാനം പടിപന്നോ'തി, തം, ഗാമണി, വാചം അപ്പഹായ തം ചിത്തം അപ്പഹായ തം ദിട്ഠിം അപ്പടിനിസ്സജ്ജിത്വാ യഥാഭതം നിക്ഖിത്തോ ഏവം നിരയേ''തി. ഏവം വുത്തേ, അസിബന്ധകപുത്തോ ഗാമണി ഭഗവന്തം ഏതദവോച - ''അഭിക്കന്തം, ഭന്തേ, അഭിക്കന്തം, ഭന്തേ...പേ॰... ഉപാസകം മം ഭഗവാ ധാരേതു അജ്ജതഗ്ഗേ പാണുപേതം സരണം ഗത''ന്തി. നവമം.

൧൦. മണിചൂളകസുത്തം

൩൬൨. ഏകം സമയം ഭഗവാ രാജഗഹേ വിഹരതി വേളുവനേ കലന്ദകനിവാപേ. തേന ഖോ പന സമയേന രാജന്തേപുരേ രാജപരിസായ സന്നിസിന്നാനം സന്നിപതിതാനം അയമന്തരാകഥാ ഉദപാദി - ''കപ്പതി സമണാനം സക്യപുത്തിയാനം ജാതരൂപരജതം, സാദിയന്തി സമണാ സക്യപുത്തിയാ ജാതരൂപരജതം, പടിഗ്ഗണ്ഹന്തി സമണാ സക്യപുത്തിയാ ജാതരൂപരജത''ന്തി!

തേന ഖോ പന സമയേന മണിചൂളകോ ഗാമണി തസ്സം പരിസായം നിസിന്നോ ഹോതി. അഥ ഖോ മണിചൂളകോ ഗാമണി തം പരിസം ഏതദവോച - ''മാ അയ്യോ [അയ്യാ (സീ॰ പീ॰)] ഏവം അവചുത്ഥ. ന കപ്പതി സമണാനം സക്യപുത്തിയാനം ജാതരൂപരജതം, ന സാദിയന്തി സമണാ സക്യപുത്തിയാ ജാതരൂപരജതം, നപ്പടിഗ്ഗണ്ഹന്തി സമണാ സക്യപുത്തിയാ ജാതരൂപരജതം, നിക്ഖിത്തമണിസുവണ്ണാ സമണാ സക്യപുത്തിയാ അപേതജാതരൂപരജതാ''തി. അസക്ഖി ഖോ മണിചൂളകോ ഗാമണി തം പരിസം സഞ്ഞാപേതും. അഥ ഖോ മണിചൂളകോ ഗാമണി യേന ഭഗവാ തേനുപസങ്കമി; ഉപസങ്കമിത്വാ ഭഗവന്തം അഭിവാദേത്വാ ഏകമന്തം നിസീദി. ഏകമന്തം നിസിന്നോ ഖോ മണിചൂളകോ ഗാമണി ഭഗവന്തം ഏതദവോച - ''ഇധ, ഭന്തേ, രാജന്തേപുരേ രാജപരിസായ സന്നിസിന്നാനം സന്നിപതിതാനം അയമന്തരാകഥാ ഉദപാദി - 'കപ്പതി സമണാനം സക്യപുത്തിയാനം ജാതരൂപരജതം, സാദിയന്തി സമണാ സക്യപുത്തിയാ ജാതരൂപരജതം, പടിഗ്ഗണ്ഹന്തി സമണാ സക്യപുത്തിയാ ജാതരൂപരജത'ന്തി. ഏവം വുത്തേ, അഹം, ഭന്തേ, തം പരിസം ഏതദവോചം - 'മാ അയ്യോ ഏവം അവചുത്ഥ. ന കപ്പതി സമണാനം സക്യപുത്തിയാനം ജാതരൂപരജതം, ന സാദിയന്തി സമണാ സക്യപുത്തിയാ ജാതരൂപരജതം, നപ്പടിഗ്ഗണ്ഹന്തി സമണാ സക്യപുത്തിയാ ജാതരൂപരജതം, നിക്ഖിത്തമണിസുവണ്ണാ സമണാ സക്യപുത്തിയാ അപേതജാതരൂപരജതാ'തി. അസക്ഖിം ഖ്വാഹം, ഭന്തേ, തം പരിസം സഞ്ഞാപേതും. കച്ചാഹം, ഭന്തേ, ഏവം ബ്യാകരമാനോ വുത്തവാദീ ചേവ ഭഗവതോ ഹോമി, ന ച ഭഗവന്തം അഭൂതേന അബ്ഭാചിക്ഖാമി, ധമ്മസ്സ ചാനുധമ്മം ബ്യാകരോമി, ന ച കോചി സഹധമ്മികോ വാദാനുവാദോ ഗാരയ്ഹം ഠാനം ആഗച്ഛതീ''തി?

“തഗ്ഘ ത്വം, ഗാമണി, ഏവം ബ്യാകരമാനോ വുത്തവാദീ ചേവ മേ ഹോസി, ന ച മം അഭൂതേന അബ്ഭാചിക്ഖസി, ധമ്മസ്സ ചാനുധമ്മം ബ്യാകരോസി, ന ച കോചി സഹധമ്മികോ വാദാനുവാദോ ഗാരയ്ഹം ഠാനം ആഗച്ഛതി. ന ഹി, ഗാമണി, കപ്പതി സമണാനം സക്യപുത്തിയാനം ജാതരൂപരജതം, ന സാദിയന്തി സമണാ സക്യപുത്തിയാ ജാതരൂപരജതം, നപ്പടിഗ്ഗണ്ഹന്തി സമണാ സക്യപുത്തിയാ ജാതരൂപരജതം, നിക്ഖിത്തമണിസുവണ്ണാ സമണാ സക്യപുത്തിയാ അപേതജാതരൂപരജതാ. യസ്സ ഖോ, ഗാമണി, ജാതരൂപരജതം കപ്പതി, പഞ്ചപി തസ്സ കാമഗുണാ കപ്പന്തി. യസ്സ പഞ്ച കാമഗുണാ കപ്പന്തി ( ) [(തസ്സപി ജാതരൂപരജതം കപ്പതി,) (സ്യാ॰ കം॰)], ഏകംസേനേതം , ഗാമണി, ധാരേയ്യാസി അസ്സമണധമ്മോ അസക്യപുത്തിയധമ്മോതി. അപി ചാഹം, ഗാമണി, ഏവം വദാമി - തിണം തിണത്ഥികേന പരിയേസിതബ്ബം, ദാരു ദാരുത്ഥികേന പരിയേസിതബ്ബം, സകടം സകടത്ഥികേന പരിയേസിതബ്ബം, പുരിസോ പുരിസത്ഥികേന പരിയേസിതബ്ബോ [പരിയേസിതബ്ബോ”തി (?)]. നത്വേവാഹം, ഗാമണി, കേനചി പരിയായേന ‘ജാതരൂപരജതം സാദിതബ്ബം പരിയേസിതബ്ബ’ന്തി വദാമീ”തി. ദസമം.

൧൧. ഭദ്രകസുത്തം

൩൬൨. ഏകം സമയം ഭഗവാ മല്ലേസു വിഹരതി ഉരുവേലകപ്പം നാമ മല്ലാനം നിഗമോ. അഥ ഖോ ഭദ്രകോ ഗാമണി യേന ഭഗവാ തേനുപസങ്കമി; ഉപസങ്കമിത്വാ ഭഗവന്തം അഭിവാദേത്വാ ഏകമന്തം നിസീദി. ഏകമന്തം നിസിന്നോ ഖോ ഭദ്രകോ ഗാമണി ഭഗവന്തം ഏതദവോച - “സാധു മേ, ഭന്തേ, ഭഗവാ ദുക്ഖസ്സ സമുദയഞ്ച അത്ഥങ്ഗമഞ്ച ദേസേതൂ”തി. “അഹഞ്ചേ [അഹഞ്ച (സ്യാ॰ കം॰ ക॰)] തേ, ഗാമണി, അതീതമദ്ധാനം ആരബ്ഭ ദുക്ഖസ്സ സമുദയഞ്ച അത്ഥങ്ഗമഞ്ച ദേസേയ്യം - ‘ഏവം അഹോസി അതീതമദ്ധാന’ന്തി, തത്ര തേ സിയാ കങ്ഖാ, സിയാ വിമതി. അഹം ചേ [അഹഞ്ച (സ്യാ॰ കം॰ ക॰)] തേ, ഗാമണി, അനാഗതമദ്ധാനം ആരബ്ഭ ദുക്ഖസ്സ സമുദയഞ്ച അത്ഥങ്ഗമഞ്ച ദേസേയ്യം - ‘ഏവം ഭവിസ്സതി അനാഗതമദ്ധാന’ന്തി, തത്രാപി തേ സിയാ കങ്ഖാ, സിയാ വിമതി. അപി ചാഹം, ഗാമണി, ഇധേവ നിസിന്നോ ഏത്ഥേവ തേ നിസിന്നസ്സ ദുക്ഖസ്സ സമുദയഞ്ച അത്ഥങ്ഗമഞ്ച ദേസേസ്സാമി. തം സുണാഹി , സാധുകം മനസി കരോഹി; ഭാസിസ്സാമീ”തി. “ഏവം, ഭന്തേ”തി ഖോ ഭദ്രകോ ഗാമണി ഭഗവതോ പച്ചസ്സോസി. ഭഗവാ ഏതദവോച -

“തം കിം മഞ്ഞസി, ഗാമണി, അത്ഥി തേ ഉരുവേലകപ്പേ മനുസ്സാ യേസം തേ വധേന വാ ബന്ധേന വാ ജാനിയാ വാ ഗരഹായ വാ ഉപ്പജ്ജേയ്യും സോകപരിദേവദുക്ഖദോമനസ്സുപായാസാ”തി? “അത്ഥി മേ, ഭന്തേ, ഉരുവേലകപ്പേ മനുസ്സാ യേസം മേ വധേന വാ ബന്ധേന വാ ജാനിയാ വാ ഗരഹായ വാ ഉപ്പജ്ജേയ്യും സോകപരിദേവദുക്ഖദോമനസ്സുപായാസാ”തി. “അത്ഥി പന തേ, ഗാമണി, ഉരുവേലകപ്പേ മനുസ്സാ യേസം തേ വധേന വാ ബന്ധേന വാ ജാനിയാ വാ ഗരഹായ വാ നുപ്പജ്ജേയ്യും സോകപരിദേവദുക്ഖദോമനസ്സുപായാസാ”തി? “അത്ഥി മേ, ഭന്തേ, ഉരുവേലകപ്പേ മനുസ്സാ യേസം മേ വധേന വാ ബന്ധേന വാ ജാനിയാ വാ ഗരഹായ വാ നുപ്പജ്ജേയ്യും സോകപരിദേവദുക്ഖദോമനസ്സുപായാസാ”തി. “കോ നു ഖോ, ഗാമണി, ഹേതു, കോ പച്ചയോ യേന തേ ഏകച്ചാനം ഉരുവേലകപ്പിയാനം മനുസ്സാനം വധേന വാ ബന്ധേന വാ ജാനിയാ വാ

ഗരഹായ വാ ഉപ്പജ്ജേയ്യും സോകപരിദേവദുക്ഖദോമനസ്സുപായാസാ''തി? ''യേസം മേ, ഭന്തേ, ഉരുവേലകപ്പിയാനം മനുസ്സാനം വധേന വാ ബന്ധേന വാ ജാനിയാ വാ ഗരഹായ വാ ഉപ്പജ്ജേയ്യും സോകപരിദേവദുക്ഖദോമനസ്സുപായാസാ, അത്ഥി മേ തേസു ഛന്ദരാഗോ . യേസം പന, ഭന്തേ, ഉരുവേലകപ്പിയാനം മനുസ്സാനം വധേന വാ ബന്ധേന വാ ജാനിയാ വാ ഗരഹായ വാ നുപ്പജ്ജേയ്യും സോകപരിദേവദുക്ഖദോമനസ്സുപായാസാ, നത്ഥി മേ തേസു ഛന്ദരാഗോ''തി. ''ഇമിനാ ത്വം, ഗാമണി, ധമ്മേന ദിട്ഠേന വിദിതേന അകാലികേന പത്തേന പരിയോഗാള്ഹേന അതീതാനാഗതേ നയം നേഹി - 'യം ഖോ കിഞ്ചി അതീതമദ്ധാനം ദുക്ഖം ഉപ്പജ്ജമാനം ഉപ്പജ്ജി [ഉപ്പജ്ജതി (സബ്ബത്ഥ)] സബ്ബം തം ഛന്ദമൂലകം ഛന്ദനിദാനം. ഛന്ദോ ഹി മൂലം ദുക്ഖസ്സ. യമ്പി ഹി കിഞ്ചി അനാഗതമദ്ധാനം ദുക്ഖം ഉപ്പജ്ജമാനം ഉപ്പജ്ജിസ്സതി, സബ്ബം തം ഛന്ദമൂലകം ഛന്ദനിദാനം. ഛന്ദോ ഹി മൂലം ദുക്ഖസ്സാ'''തി . ''അച്ഛരിയം, ഭന്തേ, അബ്ഭുതം, ഭന്തേ! യാവ സുഭാസിതം ചിദം [സുഭാസിതമിദം (സീ॰ പീ॰)], ഭന്തേ, ഭഗവതാ [യങ്കിഞ്ചി അതീതമദ്ധാനം ദുക്ഖം ഉപ്പജ്ജമാനം ഉപ്പജ്ജതി, സബ്ബന്തം ഛന്ദമൂലകം ഛന്ദനിദാനം, ഛന്ദോ ഹി മൂലം ദുക്ഖസ്സാതി, യങ്കിഞ്ചി അനാഗതമദ്ധാനം ദുക്ഖം ഉപ്പജ്ജമാനം ഉപ്പജ്ജിസ്സതി സബ്ബന്തം ഛന്ദമൂലകം ഛന്ദനിദാനം, ഛന്ദോ ഹി മൂലം ദുക്ഖസ്സാ''തി (സ്യാ॰ കം॰)] - 'യം കിഞ്ചി ദുക്ഖം ഉപ്പജ്ജമാനം ഉപ്പജ്ജതി, സബ്ബം തം ഛന്ദമൂലകം ഛന്ദനിദാനം. ഛന്ദോ ഹി മൂലം ദുക്ഖസ്സാ'തി. [''യങ്കിഞ്ചി അതീതമദ്ധാനം ദുക്ഖം ഉപ്പജ്ജമാനം ഉപ്പജ്ജതി, സബ്ബന്തം ഛന്ദമൂലകം ഛന്ദനിദാനം, ഛന്ദോ ഹി മൂലം ദുക്ഖസ്സാതി, യങ്കിഞ്ചി അനാഗതമദ്ധാനം ദുക്ഖം ഉപ്പജ്ജമാനം ഉപ്പജ്ജിസ്സതി, സബ്ബന്തം ഛന്ദമൂലകം ഛന്ദനിദാനം, ഛന്ദോ ഹി മൂലം ദുക്ഖസ്സാ''തി (സ്യാ॰ കം॰)] അത്ഥി മേ, ഭന്തേ, ചിരവാസീ നാമ കുമാരോ ബഹി ആവസഥേ [ആവേസനേ (?)] പടിവസതി. സോ ഖ്വാഹം, ഭന്തേ, കാലസ്സേവ വുട്ഠായ പുരിസം ഉയ്യോജേമി [ഉയ്യോജേസിം (ക॰)] - 'ഗച്ഛ, ഭണേ, ചിരവാസിം കുമാരം ജാനാഹീ'തി. യാവകീവഞ്ച, ഭന്തേ, സോ പുരിസോ നാഗച്ഛതി, തസ്സ മേ ഹോതേവ അഞ്ഞഥത്തം - 'മാ ഹേവ ചിരവാസിസ്സ കുമാരസ്സ കിഞ്ചി ആബാധയിത്ഥാ'''തി [ആബാധയേഥാതി (സ്യാ॰ കം॰ പീ॰ ക॰)].

''തം കിം മഞ്ഞസി, ഗാമണി, ചിരവാസിസ്സ കുമാരസ്സ വധേന വാ ബന്ധേന വാ ജാനിയാ വാ ഗരഹായ വാ ഉപ്പജ്ജേയ്യും സോകപരിദേവദുക്ഖദോമനസ്സുപായാസാ''തി ? ''ചിരവാസിസ്സ മേ, ഭന്തേ, കുമാരസ്സ വധേന വാ ബന്ധേന വാ ജാനിയാ വാ ഗരഹായ വാ ജീവിതസ്സപി സിയാ അഞ്ഞഥത്തം, കിം പന മേ നുപ്പജ്ജിസ്സന്തി സോകപരിദേവദുക്ഖദോമനസ്സുപായാസാ''തി. ''ഇമിനാപി ഖോ ഏതം, ഗാമണി, പരിയായേന വേദിതബ്ബം - 'യം കിഞ്ചി ദുക്ഖം ഉപ്പജ്ജമാനം ഉപ്പജ്ജതി, സബ്ബം തം ഛന്ദമൂലകം ഛന്ദനിദാനം. ഛന്ദോ ഹി മൂലം ദുക്ഖസ്സാ'''തി.

''തം കിം മഞ്ഞസി, ഗാമണി, യദാ തേ ചിരവാസിമാതാ [ചിരവാസിസ്സ മാതാ (സീ॰ പീ॰)] അദിട്ഠാ അഹോസി, അസ്സുതാ അഹോസി, തേ ചിരവാസിമാതുയാ ഛന്ദോ വാ രാഗോ വാ പേമം വാ''തി? ''നോ ഹേതം, ഭന്തേ''. ''ദസ്സനം വാ തേ, ഗാമണി, ആഗമ്മ സവനം വാ ഏവം തേ അഹോസി - 'ചിരവാസിമാതുയാ ഛന്ദോ വാ രാഗോ വാ പേമം വാ'''തി? ''ഏവം, ഭന്തേ''.

‘‘തം കിം മഞ്ഞസി, ഗാമണി, ചിരവാസിമാതുയാ തേ വധേന വാ ബന്ധേന വാ ജാനിയാ വാ ഗരഹായ വാ ഉപ്പജ്ജേയ്യും സോകപരിദേവദുക്ഖദോമനസ്സുപായാസാ’’തി? ‘‘ചിരവാസിമാതുയാ മേ, ഭന്തേ, വധേന വാ ബന്ധേന വാ ജാനിയാ വാ ഗരഹായ വാ ജീവിതസ്സപി സിയാ അഞ്ഞഥത്തം, കിം പന മേ നുപ്പജ്ജിസ്സന്തി സോകപരിദേവദുക്ഖദോമനസ്സുപായാസാ’’തി! ‘‘ഇമിനാപി ഖോ ഏതം, ഗാമണി, പരിയായേന വേദിതബ്ബം - ‘യം കിഞ്ചി ദുക്ഖം ഉപ്പജ്ജമാനം ഉപ്പജ്ജതി, സബ്ബം തം ഛന്ദമൂലകം ഛന്ദനിദാനം. ഛന്ദോ ഹി മൂലം ദുക്ഖസ്സാ’’’തി. ഏകാദസമം.

൧൨. രാസിയസുത്തം

൩൬൩. അഥ ഖോ രാസിയോ ഗാമണി യേന ഭഗവാ തേനുപസങ്കമി; ഉപസങ്കമിത്വാ ഭഗവന്തം അഭിവാദേത്വാ ഏകമന്തം നിസീദി. ഏകമന്തം നിസിന്നോ ഖോ രാസിയോ ഗാമണി ഭഗവന്തം ഏതദവോച - ‘‘സുതം മേതം, ഭന്തേ, ‘സമണോ ഗോതമോ സബ്ബം തപം ഗരഹതി, സബ്ബം തപസ്സിം ലൂഖജീവിം ഏകംസേന ഉപവദതി ഉപക്കോസതീ’തി [ഉപക്കോസതി ഉപവദതീതി (ദീ॰ നി॰ ൧.൩൮൧)]. യേ തേ, ഭന്തേ, ഏവമാഹംസു - ‘സമണോ ഗോതമോ സബ്ബം തപം ഗരഹതി, സബ്ബം തപസ്സിം ലൂഖജീവിം ഏകംസേന ഉപവദതി ഉപക്കോസതീ’തി, കച്ചി തേ, ഭന്തേ, ഭഗവതോ വുത്തവാദിനോ, ന ച ഭഗവന്തം അഭൂതേന അബ്ഭാചിക്ഖന്തി, ധമ്മസ്സ ചാനുധമ്മം ബ്യാകരോന്തി, ന ച കോചി സഹധമ്മികോ വാദാനുവാദോ ഗാരയ്ഹം ഠാനം ആഗച്ഛതീ’’തി? ‘‘യേ തേ, ഗാമണി, ഏവമാഹംസു - ‘സമണോ ഗോതമോ സബ്ബം തപം ഗരഹതി, സബ്ബം തപസ്സിം ലൂഖജീവിം ഏകംസേന ഉപവദതി ഉപക്കോസതീ’തി, ന മേ തേ വുത്തവാദിനോ, അബ്ഭാചിക്ഖന്തി ച പന മം തേ അസതാ തുച്ഛാ അഭൂതേന’’.

‘‘ദ്വേമേ, ഗാമണി, അന്താ പബ്ബജിതേന ന സേവിതബ്ബാ - യോ ചായം കാമേസു കാമസുഖല്ലികാനുയോഗോ ഹീനോ ഗമ്മോ പോഥുജ്ജനികോ അനരിയോ അനത്ഥസംഹിതോ, യോ ചായം അത്തകിലമഥാനുയോഗോ ദുക്ഖോ അനരിയോ അനത്ഥസംഹിതോ. ഏതേ തേ, ഗാമണി, ഉഭോ അന്തേ അനുപഗമ്മ മജ്ഝിമാ പടിപദാ തഥാഗതേന അഭിസമ്ബുദ്ധാ - ചക്ഖുകരണീ ഞാണകരണീ ഉപസമായ അഭിഞ്ഞായ സമ്ബോധായ നിബ്ബാനായ സംവത്തതി. കതമാ ച സാ, ഗാമണി, മജ്ഝിമാ പടിപദാ തഥാഗതേന അഭിസമ്ബുദ്ധാ - ചക്ഖുകരണീ ഞാണകരണീ ഉപസമായ അഭിഞ്ഞായ സമ്ബോധായ നിബ്ബാനായ സംവത്തതി? അയമേവ അരിയോ അട്ഠങ്ഗികോ മഗ്ഗോ, സേയ്യഥിദം - സമ്മാദിട്ഠി...പേ॰... സമ്മാസമാധി. അയം ഖോ സാ, ഗാമണി, മജ്ഝിമാ പടിപദാ തഥാഗതേന അഭിസമ്ബുദ്ധാ - ചക്ഖുകരണീ ഞാണകരണീ ഉപസമായ അഭിഞ്ഞായ സമ്ബോധായ നിബ്ബാനായ സംവത്തതി.

‘‘തയോ ഖോ മേ, ഗാമണി, കാമഭോഗിനോ സന്തോ സംവിജ്ജമാനാ ലോകസ്മിം. കതമേ തയോ? ഇധ, ഗാമണി, ഏകച്ചോ കാമഭോഗീ അധമ്മേന ഭോഗേ പരിയേസതി, സാഹസേന അധമ്മേന ഭോഗേ പരിയേസിത്വാ സാഹസേന ന അത്താനം സുഖേതി ന പീണേതി ന സംവിഭജതി ന പുഞ്ഞാനി കരോതി. ഇധ പന, ഗാമണി, ഏകച്ചോ കാമഭോഗീ അധമ്മേന ഭോഗേ പരിയേസതി സാഹസേന. അധമ്മേന ഭോഗേ പരിയേസിത്വാ സാഹസേന അത്താനം സുഖേതി പീണേതി, ന സംവിഭജതി ന പുഞ്ഞാനി കരോതി. ഇധ

പന, ഗാമണി, ഏകച്ചോ കാമഭോഗീ അധമ്മേന ഭോഗേ പരിയേസതി സാഹസേന. അധമ്മേന ഭോഗേ പരിയേസിത്വാ സാഹസേന അത്താനം സുഖേതി പീണേതി സംവിഭജതി പുഞ്ഞാനി കരോതി.

‘‘ഇധ പന, ഗാമണി, ഏകച്ചോ കാമഭോഗീ ധമ്മാധമ്മേന ഭോഗേ പരിയേസതി സാഹസേനപി അസാഹസേനപി. ധമ്മാധമ്മേന ഭോഗേ പരിയേസിത്വാ സാഹസേനപി അസാഹസേനപി ന അത്താനം സുഖേതി, ന പീണേതി, ന സംവിഭജതി, ന പുഞ്ഞാനി കരോതി. ഇധ പന, ഗാമണി, ഏകച്ചോ കാമഭോഗീ ധമ്മാധമ്മേന ഭോഗേ പരിയേസതി സാഹസേനപി അസാഹസേനപി. ധമ്മാധമ്മേന ഭോഗേ പരിയേസിത്വാ സാഹസേനപി അസാഹസേനപി അത്താനം സുഖേതി പീണേതി, ന സംവിഭജതി, ന പുഞ്ഞാനി കരോതി. ഇധ പന, ഗാമണി, ഏകച്ചോ കാമഭോഗീ ധമ്മാധമ്മേന ഭോഗേ പരിയേസതി, സാഹസേനപി അസാഹസേനപി . ധമ്മാധമ്മേന ഭോഗേ പരിയേസിത്വാ സാഹസേനപി അസാഹസേനപി അത്താനം സുഖേതി പീണേതി സംവിഭജതി പുഞ്ഞാനി കരോതി.

‘‘ഇധ പന, ഗാമണി, ഏകച്ചോ കാമഭോഗീ ധമ്മേന ഭോഗേ പരിയേസതി അസാഹസേന. ധമ്മേന ഭോഗേ പരിയേസിത്വാ അസാഹസേന ന അത്താനം സുഖേതി, ന പീണേതി, ന സംവിഭജതി, ന പുഞ്ഞാനി കരോതി. ഇധ പന, ഗാമണി, ഏകച്ചോ കാമഭോഗീ ധമ്മേന ഭോഗേ പരിയേസതി അസാഹസേന. ധമ്മേന ഭോഗേ പരിയേസിത്വാ അസാഹസേന അത്താനം സുഖേതി പീണേതി, ന സംവിഭജതി, ന പുഞ്ഞാനി കരോതി. ഇധ പന, ഗാമണി, ഏകച്ചോ കാമഭോഗീ ധമ്മേന ഭോഗേ പരിയേസതി അസാഹസേന. ധമ്മേന ഭോഗേ പരിയേസിത്വാ അസാഹസേന അത്താനം സുഖേതി പീണേതി സംവിഭജതി പുഞ്ഞാനി കരോതി. തേ ച ഭോഗേ ഗധിതോ [ഗഥിതോ (സീ॰)] മുച്ഛിതോ അജ്ഝോപന്നോ അനാദീനവദസ്സാവീ അനിസ്സരണപഞ്ഞോ പരിഭുഞ്ജതി. ഇധ പന, ഗാമണി, ഏകച്ചോ കാമഭോഗീ ധമ്മേന ഭോഗേ പരിയേസതി അസാഹസേന. ധമ്മേന ഭോഗേ പരിയേസിത്വാ അസാഹസേന അത്താനം സുഖേതി പീണേതി സംവിഭജതി പുഞ്ഞാനി കരോതി. തേ ച ഭോഗേ അഗധിതോ അമുച്ഛിതോ അനജ്ഝോപന്നോ ആദീനവദസ്സാവീ നിസ്സരണപഞ്ഞോ പരിഭുഞ്ജതി.

‘‘തത്ര , ഗാമണി, യ്വായം കാമഭോഗീ അധമ്മേന ഭോഗേ പരിയേസതി സാഹസേന, അധമ്മേന ഭോഗേ പരിയേസിത്വാ സാഹസേന ന അത്താനം സുഖേതി, ന പീണേതി, ന സംവിഭജതി, ന പുഞ്ഞാനി കരോതി. അയം, ഗാമണി, കാമഭോഗീ തീഹി ഠാനേഹി ഗാരയ്ഹോ. കതമേഹി തീഹി ഠാനേഹി ഗാരയ്ഹോ? അധമ്മേന ഭോഗേ പരിയേസതി സാഹസേനാതി, ഇമിനാ പഠമേന ഠാനേന ഗാരയ്ഹോ. ന അത്താനം സുഖേതി ന പീണേതീതി, ഇമിനാ ദുതിയേന ഠാനേന ഗാരയ്ഹോ. ന സംവിഭജതി, ന പുഞ്ഞാനി കരോതീതി, ഇമിനാ തതിയേന ഠാനേന ഗാരയ്ഹോ. അയം, ഗാമണി, കാമഭോഗീ ഇമേഹി തീഹി ഠാനേഹി ഗാരയ്ഹോ.

‘‘തത്ര, ഗാമണി, യ്വായം കാമഭോഗീ അധമ്മേന ഭോഗേ പരിയേസതി സാഹസേന, അധമ്മേന ഭോഗേ പരിയേസിത്വാ സാഹസേന അത്താനം സുഖേതി പീണേതി, ന സംവിഭജതി, ന പുഞ്ഞാനി കരോതി. അയം, ഗാമണി, കാമഭോഗീ ദ്വീഹി ഠാനേഹി ഗാരയ്ഹോ, ഏകേന ഠാനേന പാസംസോ. കതമേഹി ദ്വീഹി

ഠാനേഹി ഗാരയ്ഹോ? അധമ്മേന ഭോഗേ പരിയേസതി സാഹസേനാതി, ഇമിനാ പഠമേന ഠാനേന ഗാരയ്ഹോ. ന സംവിഭജതി, ന പുഞ്ഞാനി കരോതീതി, ഇമിനാ ദുതിയേന ഠാനേന ഗാരയ്ഹോ. കതമേന ഏകേന ഠാനേന പാസംസോ? അത്താനം സുഖേതി പീണേതീതി, ഇമിനാ ഏകേന ഠാനേന പാസംസോ. അയം, ഗാമണി, കാമഭോഗീ ഇമേഹി ദ്വീഹി ഠാനേഹി ഗാരയ്ഹോ, ഇമിനാ ഏകേന ഠാനേന പാസംസോ.

“തത്ര, ഗാമണി, യ്വായം കാമഭോഗീ അധമ്മേന ഭോഗേ പരിയേസതി സാഹസേന, അധമ്മേന ഭോഗേ പരിയേസിത്വാ സാഹസേന അത്താനം സുഖേതി പീണേതി സംവിഭജതി പുഞ്ഞാനി കരോതി. അയം, ഗാമണി, കാമഭോഗീ ഏകേന ഠാനേന ഗാരയ്ഹോ, ദ്വീഹി ഠാനേഹി പാസംസോ. കതമേന ഏകേന ഠാനേന ഗാരയ്ഹോ? അധമ്മേന ഭോഗേ പരിയേസതി സാഹസേനാതി, ഇമിനാ ഏകേന ഠാനേന ഗാരയ്ഹോ. കതമേഹി ദ്വീഹി ഠാനേഹി പാസംസോ? അത്താനം സുഖേതി പീണേതീതി, ഇമിനാ പഠമേന ഠാനേന പാസംസോ. സംവിഭജതി പുഞ്ഞാനി കരോതീതി, ഇമിനാ ദുതിയേന ഠാനേന പാസംസോ. അയം, ഗാമണി, കാമഭോഗീ, ഇമിനാ ഏകേന ഠാനേന ഗാരയ്ഹോ, ഇമേഹി ദ്വീഹി ഠാനേഹി പാസംസോ.

“തത്ര, ഗാമണി, യ്വായം കാമഭോഗീ ധമ്മാധമ്മേന ഭോഗേ പരിയേസതി സാഹസേനപി അസാഹസേനപി, ധമ്മാധമ്മേന ഭോഗേ പരിയേസിത്വാ സാഹസേനപി അസാഹസേനപി ന അത്താനം സുഖേതി, ന പീണേതി, ന സംവിഭജതി, ന പുഞ്ഞാനി കരോതി. അയം, ഗാമണി, കാമഭോഗീ ഏകേന ഠാനേന പാസംസോ, തീഹി ഠാനേഹി ഗാരയ്ഹോ. കതമേന ഏകേന ഠാനേന പാസംസോ? ധമ്മേന ഭോഗേ പരിയേസതി അസാഹസേനാതി, ഇമിനാ ഏകേന ഠാനേന പാസംസോ. കതമേഹി തീഹി ഠാനേഹി ഗാരയ്ഹോ? അധമ്മേന ഭോഗേ പരിയേസതി സാഹസേനാതി, ഇമിനാ പഠമേന ഠാനേന ഗാരയ്ഹോ. ന അത്താനം സുഖേതി, ന പീണേതീതി, ഇമിനാ ദുതിയേന ഠാനേന ഗാരയ്ഹോ. ന സംവിഭജതി, ന പുഞ്ഞാനി കരോതീതി, ഇമിനാ തതിയേന ഠാനേന ഗാരയ്ഹോ. അയം, ഗാമണി, കാമഭോഗീ ഇമിനാ ഏകേന ഠാനേന പാസംസോ, ഇമേഹി തീഹി ഠാനേഹി ഗാരയ്ഹോ.

“തത്ര, ഗാമണി, യ്വായം കാമഭോഗീ ധമ്മാധമ്മേന ഭോഗേ പരിയേസതി സാഹസേനപി അസാഹസേനപി, ധമ്മാധമ്മേന ഭോഗേ പരിയേസിത്വാ സാഹസേനപി അസാഹസേനപി അത്താനം സുഖേതി പീണേതി, ന സംവിഭജതി, ന പുഞ്ഞാനി കരോതി. അയം, ഗാമണി, കാമഭോഗീ ദ്വീഹി ഠാനേഹി പാസംസോ, ദ്വീഹി ഠാനേഹി ഗാരയ്ഹോ. കതമേഹി ദ്വീഹി ഠാനേഹി പാസംസോ? ധമ്മേന ഭോഗേ പരിയേസതി അസാഹസേനാതി, ഇമിനാ പഠമേന ഠാനേന പാസംസോ. അത്താനം സുഖേതി പീണേതീതി, ഇമിനാ ദുതിയേന ഠാനേന പാസംസോ . കതമേഹി ദ്വീഹി ഠാനേഹി ഗാരയ്ഹോ? അധമ്മേന ഭോഗേ പരിയേസതി സാഹസേനാതി, ഇമിനാ പഠമേന ഠാനേന ഗാരയ്ഹോ. ന സംവിഭജതി, ന പുഞ്ഞാനി കരോതീതി, ഇമിനാ ദുതിയേന ഠാനേന ഗാരയ്ഹോ. അയം, ഗാമണി, കാമഭോഗീ ഇമേഹി ദ്വീഹി ഠാനേഹി പാസംസോ, ഇമേഹി ദ്വീഹി ഠാനേഹി ഗാരയ്ഹോ.

“തത്ര, ഗാമണി, യ്വായം കാമഭോഗീ ധമ്മാധമ്മേന ഭോഗേ പരിയേസതി സാഹസേനപി അസാഹസേനപി, ധമ്മാധമ്മേന ഭോഗേ പരിയേസിത്വാ

സാഹസേനപി അസാഹസേനപി അത്താനം സുഖേതി പീണേതി സംവിഭജതി പുഞ്ഞാനി കരോതി. അയം, ഗാമണി, കാമഭോഗീ തീഹി ഠാനേഹി പാസംസോ, ഏകേന ഠാനേന ഗാരയ്ഹോ. കതമേഹി തീഹി ഠാനേഹി പാസംസോ? ധമ്മേന ഭോഗേ പരിയേസതി അസാഹസേനാതി, ഇമിനാ പഠമേന ഠാനേന പാസംസോ. അത്താനം സുഖേതി പീണേതീതി, ഇമിനാ ദുതിയേന ഠാനേന പാസംസോ. സംവിഭജതി പുഞ്ഞാനി കരോതീതി, ഇമിനാ തതിയേന ഠാനേന പാസംസോ. കതമേന ഏകേന ഠാനേന ഗാരയ്ഹോ? അധമ്മേന ഭോഗേ പരിയേസതി സാഹസേനാതി , ഇമിനാ ഏകേന ഠാനേന ഗാരയ്ഹോ. അയം, ഗാമണി, കാമഭോഗീ ഇമേഹി തീഹി ഠാനേഹി പാസംസോ, ഇമിനാ ഏകേന ഠാനേന ഗാരയ്ഹോ.

“തത്ര, ഗാമണി, യ്വായം കാമഭോഗീ ധമ്മേന ഭോഗേ പരിയേസതി അസാഹസേന , ധമ്മേന ഭോഗേ പരിയേസിത്വാ അസാഹസേന, ന അത്താനം സുഖേതി, ന പീണേതി, ന സംവിഭജതി, ന പുഞ്ഞാനി കരോതി. അയം, ഗാമണി, കാമഭോഗീ ഏകേന ഠാനേന പാസംസോ, ദ്വീഹി ഠാനേഹി ഗാരയ്ഹോ. കതമേന ഏകേന ഠാനേന പാസംസോ? ധമ്മേന ഭോഗേ പരിയേസതി അസാഹസേനാതി, ഇമിനാ ഏകേന ഠാനേന പാസംസോ. കതമേഹി ദ്വീഹി ഠാനേഹി ഗാരയ്ഹോ? ന അത്താനം സുഖേതി, ന പീണേതീതി, ഇമിനാ പഠമേന ഠാനേന ഗാരയ്ഹോ. ന സംവിഭജതി, ന പുഞ്ഞാനി കരോതീതി, ഇമിനാ ദുതിയേന ഠാനേന ഗാരയ്ഹോ. അയം, ഗാമണി, കാമഭോഗീ ഇമിനാ ഏകേന ഠാനേന പാസംസോ, ഇമേഹി ദ്വീഹി ഠാനേഹി ഗാരയ്ഹോ.

“തത്ര , ഗാമണി, യ്വായം കാമഭോഗീ ധമ്മേന ഭോഗേ പരിയേസതി അസാഹസേന, ധമ്മേന ഭോഗേ പരിയേസിത്വാ അസാഹസേന അത്താനം സുഖേതി പീണേതി, ന സംവിഭജതി, ന പുഞ്ഞാനി കരോതി. അയം, ഗാമണി, കാമഭോഗീ ദ്വീഹി ഠാനേഹി പാസംസോ, ഏകേന ഠാനേന ഗാരയ്ഹോ. കതമേഹി ദ്വീഹി ഠാനേഹി പാസംസോ? ധമ്മേന ഭോഗേ പരിയേസതി അസാഹസേനാതി, ഇമിനാ പഠമേന ഠാനേന പാസംസോ. അത്താനം സുഖേതി പീണേതീതി, ഇമിനാ ദുതിയേന ഠാനേന പാസംസോ. കതമേന ഏകേന ഠാനേന ഗാരയ്ഹോ ? ന സംവിഭജതി, ന പുഞ്ഞാനി കരോതീതി, ഇമിനാ ഏകേന ഠാനേന ഗാരയ്ഹോ. അയം, ഗാമണി, കാമഭോഗീ ഇമേഹി ദ്വീഹി ഠാനേഹി പാസംസോ, ഇമിനാ ഏകേന ഠാനേന ഗാരയ്ഹോ.

“തത്ര, ഗാമണി, യ്വായം കാമഭോഗീ ധമ്മേന ഭോഗേ പരിയേസതി അസാഹസേന , ധമ്മേന ഭോഗേ പരിയേസിത്വാ അസാഹസേന അത്താനം സുഖേതി പീണേതി സംവിഭജതി പുഞ്ഞാനി കരോതി, തേ ച ഭോഗേ ഗധിതോ മുച്ഛിതോ അജ്ഝോപന്നോ അനാദീനവദസ്സാവീ അനിസ്സരണപഞ്ഞോ പരിഭുഞ്ജതി. അയം, ഗാമണി, കാമഭോഗീ തീഹി ഠാനേഹി പാസംസോ, ഏകേന ഠാനേന ഗാരയ്ഹോ. കതമേഹി തീഹി ഠാനേഹി പാസംസോ? ധമ്മേന ഭോഗേ പരിയേസതി അസാഹസേനാതി, ഇമിനാ പഠമേന ഠാനേന പാസംസോ. അത്താനം സുഖേതി പീണേതീതി, ഇമിനാ ദുതിയേന ഠാനേന പാസംസോ. സംവിഭജതി പുഞ്ഞാനി കരോതീതി, ഇമിനാ തതിയേന ഠാനേന പാസംസോ . കതമേന ഏകേന ഠാനേന ഗാരയ്ഹോ? തേ ച ഭോഗേ ഗധിതോ മുച്ഛിതോ അജ്ഝോപന്നോ അനാദീനവദസ്സാവീ അനിസ്സരണപഞ്ഞോ പരിഭുഞ്ജതീതി,

ഇമിനാ ഏകേന ഠാനേന ഗാരയ്ഹോ. അയം, ഗാമണി, കാമഭോഗീ ഇമേഹി തീഹി ഠാനേഹി പാസംസോ, ഇമിനാ ഏകേന ഠാനേന ഗാരയ്ഹോ.

“തത്ര, ഗാമണി, യ്വായം കാമഭോഗീ ധമ്മേന ഭോഗേ പരിയേസതി അസാഹസേന, ധമ്മേന ഭോഗേ പരിയേസിത്വാ അസാഹസേന അത്താനം സുഖേതി പീണേതി സംവിഭജതി പുഞ്ഞാനി കരോതി. തേ ച ഭോഗേ അഗധിതോ അമുച്ഛിതോ അനജ്ഝോപന്നോ ആദീനവദസ്സാവീ നിസ്സരണപഞ്ഞോ പരിഭുഞ്ജതി. അയം, ഗാമണി, കാമഭോഗീ ചതൂഹി ഠാനേഹി പാസംസോ. കതമേഹി ചതൂഹി ഠാനേഹി പാസംസോ? ധമ്മേന ഭോഗേ പരിയേസതി അസാഹസേനാതി, ഇമിനാ പഠമേന ഠാനേന പാസംസോ. അത്താനം സുഖേതി പീണേതീതി, ഇമിനാ ദുതിയേന ഠാനേന പാസംസോ. സംവിഭജതി പുഞ്ഞാനി കരോതീതി, ഇമിനാ തതിയേന ഠാനേന പാസംസോ. തേ ച ഭോഗേ അഗധിതോ അമുച്ഛിതോ അനജ്ഝോപന്നോ ആദീനവദസ്സാവീ നിസ്സരണപഞ്ഞോ പരിഭുഞ്ജതീതി, ഇമിനാ ചതുത്ഥേന ഠാനേന പാസംസോ. അയം, ഗാമണി, കാമഭോഗീ ഇമേഹി ചതൂഹി ഠാനേഹി പാസംസോ.

“തയോമേ, ഗാമണി, തപസ്സിനോ ലൂഖജീവിനോ സന്തോ സംവിജ്ജമാനാ ലോകസ്മിം. കതമേ തയോ? ഇധ, ഗാമണി, ഏകച്ചോ തപസ്സീ ലൂഖജീവീ സദ്ധാ അഗാരസ്മാ അനഗാരിയം പബ്ബജിതോ ഹോതി - ‘അപ്പേവ നാമ കുസലം ധമ്മം അധിഗച്ഛേയ്യം, അപ്പേവ നാമ ഉത്തരിമനുസ്സധമ്മാ അലമരിയഞാണദസ്സനവിസേസം സച്ഛികരേയ്യ’ന്തി. സോ അത്താനം ആതാപേതി പരിതാപേതി, കുസലഞ്ച ധമ്മം നാധിഗച്ഛതി, ഉത്തരി ച മനുസ്സധമ്മാ അലമരിയഞാണദസ്സനവിസേസം ന സച്ഛികരോതി.

“ഇധ പന, ഗാമണി, ഏകച്ചോ തപസ്സീ ലൂഖജീവീ സദ്ധാ അഗാരസ്മാ അനഗാരിയം പബ്ബജിതോ ഹോതി - ‘അപ്പേവ നാമ കുസലം ധമ്മം അധിഗച്ഛേയ്യം, അപ്പേവ നാമ ഉത്തരിമനുസ്സധമ്മാ അലമരിയഞാണദസ്സനവിസേസം സച്ഛികരേയ്യ’ന്തി. സോ അത്താനം ആതാപേതി പരിതാപേതി, കുസലഞ്ഹി ഖോ ധമ്മം അധിഗച്ഛതി, ഉത്തരിമനുസ്സധമ്മാ അലമരിയഞാണദസ്സനവിസേസം ന സച്ഛികരോതി.

“ഇധ പന, ഗാമണി, ഏകച്ചോ തപസ്സീ ലൂഖജീവീ സദ്ധാ അഗാരസ്മാ അനഗാരിയം പബ്ബജിതോ ഹോതി - ‘അപ്പേവ നാമ കുസലം ധമ്മം അധിഗച്ഛേയ്യം, അപ്പേവ നാമ ഉത്തരിമനുസ്സധമ്മാ അലമരിയഞാണദസ്സനവിസേസം സച്ഛികരേയ്യ’ന്തി. സോ അത്താനം ആതാപേതി പരിതാപേതി , കുസലഞ്ച ധമ്മം അധിഗച്ഛതി, ഉത്തരി ച മനുസ്സധമ്മാ അലമരിയഞാണദസ്സനവിസേസം സച്ഛികരോതി.

“തത്ര, ഗാമണി, യ്വായം തപസ്സീ ലൂഖജീവീ അത്താനം ആതാപേതി പരിതാപേതി, കുസലഞ്ച ധമ്മം നാധിഗച്ഛതി, ഉത്തരി ച മനുസ്സധമ്മാ അലമരിയഞാണദസ്സനവിസേസം ന സച്ഛികരോതി. അയം, ഗാമണി, തപസ്സീ ലൂഖജീവീ തീഹി ഠാനേഹി ഗാരയ്ഹോ. കതമേഹി തീഹി ഠാനേഹി ഗാരയ്ഹോ? അത്താനം ആതാപേതി പരിതാപേതീതി, ഇമിനാ പഠമേന ഠാനേന ഗാരയ്ഹോ. കുസലഞ്ച ധമ്മം നാധിഗച്ഛതീതി, ഇമിനാ ദുതിയേന ഠാനേന ഗാരയ്ഹോ. ഉത്തരി ച മനുസ്സധമ്മാ അലമരിയഞാണദസ്സനവിസേസം ന

സച്ഛികരോതീതി, ഇമിനാ തതിയേന ഠാനേന ഗാരയ്ഹോ. അയം, ഗാമണി, തപസ്സീ ലൂഖജീവീ, ഇമേഹി തീഹി ഠാനേഹി ഗാരയ്ഹോ.

"തത്ര, ഗാമണി, യ്വായം തപസ്സീ ലൂഖജീവീ അത്താനം ആതാപേതി പരിതാപേതി, കുസലഞ്ഹി ഖോ ധമ്മം അധിഗച്ഛതി, ഉത്തരി ച മനുസ്സധമ്മാ അലമരിയഞാണദസ്സനവിസേസം ന സച്ഛികരോതി. അയം, ഗാമണി, തപസ്സീ ലൂഖജീവീ ദ്വീഹി ഠാനേഹി ഗാരയ്ഹോ, ഏകേന ഠാനേന പാസംസോ. കതമേഹി ദ്വീഹി ഠാനേഹി ഗാരയ്ഹോ? അത്താനം ആതാപേതി പരിതാപേതീതി, ഇമിനാ പഠമേന ഠാനേന ഗാരയ്ഹോ. ഉത്തരി ച മനുസ്സധമ്മാ അലമരിയഞാണദസ്സനവിസേസം ന സച്ഛികരോതീതി, ഇമിനാ ദുതിയേന ഠാനേന ഗാരയ്ഹോ. കതമേന ഏകേന ഠാനേന പാസംസോ? കുസലഞ്ഹി ഖോ ധമ്മം അധിഗച്ഛതീതി, ഇമിനാ ഏകേന ഠാനേന പാസംസോ. അയം, ഗാമണി, തപസ്സീ ലൂഖജീവീ ഇമേഹി ദ്വീഹി ഠാനേഹി ഗാരയ്ഹോ, ഇമിനാ ഏകേന ഠാനേന പാസംസോ.

"തത്ര , ഗാമണി, യ്വായം തപസ്സീ ലൂഖജീവീ അത്താനം ആതാപേതി പരിതാപേതി, കുസലഞ്ച ധമ്മം അധിഗച്ഛതി, ഉത്തരി ച മനുസ്സധമ്മാ അലമരിയഞാണദസ്സനവിസേസം സച്ഛികരോതി. അയം, ഗാമണി, തപസ്സീ ലൂഖജീവീ ഏകേന ഠാനേന ഗാരയ്ഹോ, ദ്വീഹി ഠാനേഹി പാസംസോ. കതമേന ഏകേന ഠാനേന ഗാരയ്ഹോ? അത്താനം ആതാപേതി പരിതാപേതീതി, ഇമിനാ ഏകേന ഠാനേന ഗാരയ്ഹോ. കതമേഹി ദ്വീഹി ഠാനേഹി പാസംസോ? കുസലഞ്ച ധമ്മം അധിഗച്ഛതീതി, ഇമിനാ പഠമേന ഠാനേന പാസംസോ. ഉത്തരി ച മനുസ്സധമ്മാ അലമരിയഞാണദസ്സനവിസേസം സച്ഛികരോതീതി, ഇമിനാ ദുതിയേന ഠാനേന പാസംസോ . അയം, ഗാമണി, തപസ്സീ ലൂഖജീവീ ഇമിനാ ഏകേന ഠാനേന ഗാരയ്ഹോ, ഇമേഹി ദ്വീഹി ഠാനേഹി പാസംസോ.

"തിസ്സോ ഇമാ, ഗാമണി, സന്ദിട്ഠികാ നിജ്ജരാ അകാലികാ ഏഹിപസ്സികാ ഓപനേയ്യികാ പച്ചത്തം വേദിതബ്ബാ വിഞ്ഞൂഹി. കതമാ തിസ്സോ? യം രത്തോ രാഗാധികരണം അത്തബ്യാബാധായപി ചേതേതി, പരബ്യാബാധായപി ചേതേതി, ഉഭയബ്യാബാധായപി ചേതേതി. രാഗേ പഹീനേ നേവത്തബ്യാബാധായ ചേതേതി, ന പരബ്യാബാധായ ചേതേതി, ന ഉഭയബ്യാബാധായ ചേതേതി. സന്ദിട്ഠികാ നിജ്ജരാ അകാലികാ ഏഹിപസ്സികാ ഓപനേയ്യികാ പച്ചത്തം വേദിതബ്ബാ വിഞ്ഞൂഹി. യം ദുട്ഠോ ദോസാധികരണം അത്തബ്യാബാധായപി ചേതേതി, പരബ്യാബാധായപി ചേതേതി, ഉഭയബ്യാബാധായപി ചേതേതി. ദോസേ പഹീനേ നേവത്തബ്യാബാധായ ചേതേതി, ന പരബ്യാബാധായ ചേതേതി, ന ഉഭയബ്യാബാധായ ചേതേതി. സന്ദിട്ഠികാ നിജ്ജരാ അകാലികാ ഏഹിപസ്സികാ ഓപനേയ്യികാ പച്ചത്തം വേദിതബ്ബാ വിഞ്ഞൂഹി. യം മൂള്ഹോ മോഹാധികരണം അത്തബ്യാബാധായപി ചേതേതി, പരബ്യാബാധായപി ചേതേതി, ഉഭയബ്യാബാധായപി ചേതേതി. മോഹേ പഹീനേ നേവത്തബ്യാബാധായ ചേതേതി, ന പരബ്യാബാധായ ചേതേതി, ന ഉഭയബ്യാബാധായ ചേതേതി. സന്ദിട്ഠികാ നിജ്ജരാ അകാലികാ ഏഹിപസ്സികാ ഓപനേയ്യികാ പച്ചത്തം വേദിതബ്ബാ വിഞ്ഞൂഹി. ഇമാ ഖോ, ഗാമണി, തിസ്സോ സന്ദിട്ഠികാ നിജ്ജരാ അകാലികാ ഏഹിപസ്സികാ ഓപനേയ്യികാ പച്ചത്തം വേദിതബ്ബാ വിഞ്ഞൂഹീ"തി.

ഏവം വുത്തേ, രാസിയോ ഗാമണി ഭഗവന്തം ഏതദവോച - “അഭിക്കന്തം, ഭന്തേ…പേ॰… ഉപാസകം മം ഭഗവാ ധാരേതു അജ്ജതഗ്ഗേ പാണുപേതം സരണം ഗത”ന്തി. ദ്വാദസമം.

൧൩. പാടലിയസുത്തം

൩൬൨. ഏകം സമയം ഭഗവാ കോലിയേസു വിഹരതി ഉത്തരം നാമ [ഉത്തരകം നാമ (സീ॰)] കോലിയാനം നിഗമോ. അഥ ഖോ പാടലിയോ ഗാമണി യേന ഭഗവാ തേനുപസങ്കമി; ഉപസങ്കമിത്വാ ഭഗവന്തം അഭിവാദേത്വാ ഏകമന്തം നിസീദി. ഏകമന്തം നിസിന്നോ ഖോ പാടലിയോ ഗാമണി ഭഗവന്തം ഏതദവോച - “സുതം മേതം, ഭന്തേ - ‘സമണോ ഗോതമോ മായം ജാനാതീ’തി. യേ തേ, ഭന്തേ, ഏവമാഹംസു - ‘സമണോ ഗോതമോ മായം ജാനാതീ’തി, കച്ചി തേ, ഭന്തേ, ഭഗവതോ വുത്തവാദിനോ, ന ച ഭഗവന്തം അഭൂതേന അബ്ഭാചിക്ഖന്തി, ധമ്മസ്സ ചാനുധമ്മം ബ്യാകരോന്തി, ന ച കോചി സഹധമ്മികോ വാദാനുവാദോ ഗാരയ്ഹം ഠാനം ആഗച്ഛതി? അനബ്ഭാചിക്ഖിതുകാമാ ഹി മയം, ഭന്തേ, ഭഗവന്ത”ന്തി. “യേ തേ, ഗാമണി, ഏവമാഹംസു - ‘സമണോ ഗോതമോ മായം ജാനാതീ’തി, വുത്തവാദിനോ ചേവ മേ, തേ ന ച മം അഭൂതേന അബ്ഭാചിക്ഖന്തി, ധമ്മസ്സ ചാനുധമ്മം ബ്യാകരോന്തി, ന ച കോചി സഹധമ്മികോ വാദാനുവാദോ ഗാരയ്ഹം ഠാനം ആഗച്ഛതീതി, സച്ചംയേവ കിര, ഭോ, മയം തേസം സമണബ്രാഹ്മണാനം ന സദ്ദഹാമ - ‘സമണോ ഗോതമോ മായം ജാനാതീതി, സമണോ ഖലു ഭോ ഗോതമോ മായാവീ’തി. യോ നു ഖോ, ഗാമണി, ഏവം വദേതി - ‘അഹം മായം ജാനാമീ’തി, സോ ഏവം വദേതി - ‘അഹം മായാവീ’തി. തഥേവ തം ഭഗവാ ഹോതി, തഥേവ തം സുഗത ഹോതീ”തി. തേന ഹി, ഗാമണി, തഞ്ഞേവേത്ഥ പടിപുച്ഛിസ്സാമി; യഥാ തേ ഖമേയ്യ, തഥാ തം ബ്യാകരേയ്യാസി -

“തം കിം മഞ്ഞസി, ഗാമണി, ജാനാസി ത്വം കോലിയാനം ലമ്ബചൂളകേ ഭടേ”തി? “ജാനാമഹം, ഭന്തേ, കോലിയാനം ലമ്ബചൂളകേ ഭടേ”തി. “തം കിം മഞ്ഞസി, ഗാമണി, കിമത്ഥിയാ കോലിയാനം ലമ്ബചൂളകാ ഭടാ”തി? “യേ ച, ഭന്തേ, കോലിയാനം ചോരാ തേ ച പടിസേധേതും, യാനി ച കോലിയാനം ദൂതേയ്യാനി താനി ച വഹാതും [താനി ച പഹാതും (സ്യാ॰ കം॰), താനി ച യാതും (കത്ഥചി), താനി ചാവഹാതും (?)], ഏതദത്ഥിയാ, ഭന്തേ, കോലിയാനം ലമ്ബചൂളകാ ഭടാ”തി. “തം കിം മഞ്ഞസി, ഗാമണി, ജാനാസി ത്വം കോലിയാനം ലമ്ബചൂളകേ ഭടേ സീലവന്തേ വാ തേ ദുസ്സീലേ വാ”തി? “ജാനാമഹം, ഭന്തേ, കോലിയാനം ലമ്ബചൂളകേ ഭടേ ദുസ്സീലേ പാപധമ്മേ ; യേ ച ലോകേ ദുസ്സീലാ പാപധമ്മാ കോലിയാനം ലമ്ബചൂളകാ ഭടാ തേസം അഞ്ഞതരാ”തി. “യോ നു ഖോ, ഗാമണി, ഏവം വദേയ്യ - ‘പാടലിയോ ഗാമണി ജാനാതി കോലിയാനം ലമ്ബചൂളകേ ഭടേ ദുസ്സീലേ പാപധമ്മേ, പാടലിയോപി ഗാമണി ദുസ്സീലോ പാപധമ്മോ’തി, സമ്മാ നു ഖോ സോ വദമാനോ വദേയ്യാ”തി? “നോ ഹേതം, ഭന്തേ! അഞ്ഞേ, ഭന്തേ, കോലിയാനം ലമ്ബചൂളകാ ഭടാ, അഞ്ഞോഹമസ്മി. അഞ്ഞഥാധമ്മാ കോലിയാനം ലമ്ബചൂളകാ ഭടാ, അഞ്ഞഥാധമ്മോഹമസ്മീ”തി. “ത്വഞ്ഹി നാമ, ഗാമണി, ലച്ഛസി - ‘പാടലിയോ ഗാമണി ജാനാതി കോലിയാനം ലമ്ബചൂളകേ ഭടേ ദുസ്സീലേ പാപധമ്മേ, ന ച പാടലിയോ ഗാമണി ദുസ്സീലോ പാപധമ്മോ’തി, കസ്മാ തഥാഗതോ ന ലച്ഛതി - ‘തഥാഗതോ മായം ജാനാതി, ന ച തഥാഗതോ മായാവീ’തി? മായം ചാഹം,

ഗാമണി, പജാനാമി, മായായ ച വിപാകം, യഥാപടിപന്നോ ച മായാവീ കായസ്സ ഭേദാ പരം മരണാ അപായം ദുഗ്ഗതിം വിനിപാതം നിരയം ഉപപജ്ജതി തഞ്ച പജാനാമി''.

''പാണാതിപാതം ചാഹം, ഗാമണി, പജാനാമി, പാണാതിപാതസ്സ ച വിപാകം, യഥാപടിപന്നോ ച പാണാതിപാതീ കായസ്സ ഭേദാ പരം മരണാ അപായം ദുഗ്ഗതിം വിനിപാതം നിരയം ഉപപജ്ജതി തഞ്ച പജാനാമി. അദിന്നാദാനം ചാഹം, ഗാമണി, പജാനാമി, അദിന്നാദാനസ്സ ച വിപാകം, യഥാപടിപന്നോ ച അദിന്നാദായീ കായസ്സ ഭേദാ പരം മരണാ അപായം ദുഗ്ഗതിം വിനിപാതം നിരയം ഉപപജ്ജതി തഞ്ച പജാനാമി. കാമേസുമിച്ഛാചാരം ചാഹം, ഗാമണി, പജാനാമി, കാമേസുമിച്ഛാചാരസ്സ ച വിപാകം, യഥാപടിപന്നോ ച കാമേസുമിച്ഛാചാരീ കായസ്സ ഭേദാ പരം മരണാ അപായം ദുഗ്ഗതിം വിനിപാതം നിരയം ഉപപജ്ജതി തഞ്ച പജാനാമി. മുസാവാദം ചാഹം, ഗാമണി, പജാനാമി, മുസാവാദസ്സ ച വിപാകം, യഥാപടിപന്നോ ച മുസാവാദീ കായസ്സ ഭേദാ പരം മരണാ അപായം ദുഗ്ഗതിം വിനിപാതം നിരയം ഉപപജ്ജതി തഞ്ച പജാനാമി. പിസുണവാചം ചാഹം, ഗാമണി, പജാനാമി, പിസുണവാചായ ച വിപാകം, യഥാപടിപന്നോ ച പിസുണവാചോ കായസ്സ ഭേദാ പരം മരണാ അപായം ദുഗ്ഗതിം വിനിപാതം നിരയം ഉപപജ്ജതി തഞ്ച പജാനാമി. ഫരുസവാചം ചാഹം, ഗാമണി, പജാനാമി, ഫരുസവാചായ ച വിപാകം, യഥാപടിപന്നോ ച ഫരുസവാചോ കായസ്സ ഭേദാ പരം മരണാ അപായം ദുഗ്ഗതിം വിനിപാതം നിരയം ഉപപജ്ജതി തഞ്ച പജാനാമി. സമ്ഫപ്പലാപം ചാഹം, ഗാമണി, പജാനാമി, സമ്ഫപ്പലാപസ്സ ച വിപാകം, യഥാപടിപന്നോ ച സമ്ഫപ്പലാപീ കായസ്സ ഭേദാ പരം മരണാ അപായം ദുഗ്ഗതിം വിനിപാതം നിരയം ഉപപജ്ജതി തഞ്ച പജാനാമി. അഭിജ്ഝം ചാഹം, ഗാമണി, പജാനാമി, അഭിജ്ഝായ ച വിപാകം, യഥാപടിപന്നോ ച അഭിജ്ഝാലു കായസ്സ ഭേദാ പരം മരണാ അപായം ദുഗ്ഗതിം വിനിപാതം നിരയം ഉപപജ്ജതി തഞ്ച പജാനാമി. ബ്യാപാദപദോസം ചാഹം, ഗാമണി, പജാനാമി, ബ്യാപാദപദോസസ്സ ച വിപാകം, യഥാപടിപന്നോ ച ബ്യാപന്നചിത്തോ കായസ്സ ഭേദാ പരം മരണാ അപായം ദുഗ്ഗതിം വിനിപാതം നിരയം ഉപപജ്ജതി തഞ്ച പജാനാമി. മിച്ഛാദിട്ഠിം ചാഹം, ഗാമണി, പജാനാമി, മിച്ഛാദിട്ഠിയാ ച വിപാകം, യഥാപടിപന്നോ ച മിച്ഛാദിട്ഠികോ കായസ്സ ഭേദാ പരം മരണാ അപായം ദുഗ്ഗതിം വിനിപാതം നിരയം ഉപപജ്ജതി തഞ്ച പജാനാമി.

''സന്തി ഹി, ഗാമണി, ഏകേ സമണബ്രാഹ്മണാ ഏവംവാദിനോ ഏവംദിട്ഠിനോ - 'യോ കോചി പാണമതിപാതേതി, സബ്ബോ സോ ദിട്ഠേവ ധമ്മേ ദുക്ഖം ദോമനസ്സം പടിസംവേദയതി. യോ കോചി അദിന്നം ആദിയതി, സബ്ബോ സോ ദിട്ഠേവ ധമ്മേ ദുക്ഖം ദോമനസ്സം പടിസംവേദയതി. യോ കോചി കാമേസു മിച്ഛാ ചരതി, സബ്ബോ സോ ദിട്ഠേവ ധമ്മേ ദുക്ഖം ദോമനസ്സം പടിസംവേദയതി. യോ കോചി മുസാ ഭണതി, സബ്ബോ സോ ദിട്ഠേവ ധമ്മേ ദുക്ഖം ദോമനസ്സം പടിസംവേദയതീ'''തി.

''ദിസ്സതി ഖോ പന, ഗാമണി, ഇധേകച്ചോ മാലീ കുണ്ഡലീ സുന്ഹാതോ [സുനഹാതോ (സീ॰ സ്യാ॰ കം॰ പീ॰)] സുവിലിത്തോ കപ്പിതകേസമസ്സു ഇത്ഥികാമേഹി രാജാ മഞ്ഞേ പരിചാരേന്തോ. തമേനം ഏവമാഹംസു -

‘അമ്ഭോ! അയം പുരിസോ കിം അകാസി മാലീ കുണ്ഡലീ സുന്ഹാതോ സുവിലിത്തോ കപ്പിതകേസമസ്സു ഇത്ഥികാമേഹി രാജാ മഞ്ഞേ പരിചാരേതീ’തി? തമേനം ഏവമാഹംസു - ‘അമ്ഭോ! അയം പുരിസോ രഞ്ഞോ പച്ചത്ഥികം പസയ്ഹ ജീവിതാ വോരോപേസി. തസ്സ രാജാ അത്തമനോ അഭിഹാരമദാസി. തേനായം പുരിസോ മാലീ കുണ്ഡലീ സുന്ഹാതോ സുവിലിത്തോ കപ്പിതകേസമസ്സു, ഇത്ഥികാമേഹി രാജാ മഞ്ഞേ പരിചാരേതീ’”തി.

“ദിസ്സതി ഖോ, ഗാമണി, ഇധേകച്ചോ ദള്ഹായ രജ്ജുയാ പച്ഛാബാഹം ഗാള്ഹബന്ധനം ബന്ധിത്വാ ഖുരമുണ്ഡം കരിത്വാ ഖരസ്സരേന പണവേന രഥിയായ രഥിയം [രഥികായ രഥികം (സീ॰)] സിങ്ഘാടകേന സിങ്ഘാടകം പരിനേത്വാ, ദക്ഖിണേന ദ്വാരേന നിക്ഖാമേത്വാ, ദക്ഖിണതോ നഗരസ്സ സീസം ഛിജ്ജമാനോ. തമേനം ഏവമാഹംസു - ‘അമ്ഭോ! അയം പുരിസോ കിം അകാസി, ദള്ഹായ രജ്ജുയാ പച്ഛാബാഹം ഗാള്ഹബന്ധനം ബന്ധിത്വാ ഖുരമുണ്ഡം കരിത്വാ ഖരസ്സരേന പണവേന രഥിയായ രഥിയം സിങ്ഘാടകേന സിങ്ഘാടകം പരിനേത്വാ ദക്ഖിണേന ദ്വാരേന നിക്ഖാമേത്വാ ദക്ഖിണതോ നഗരസ്സ സീസം ഛിന്ദതീ’തി [ഛിജ്ജതീതി (കത്ഥചി)]? തമേനം ഏവമാഹംസു - ‘അമ്ഭോ! അയം പുരിസോ രാജവേരീ ഇത്ഥിം വാ പുരിസം വാ ജീവിതാ വോരോപേസി, തേന നം രാജാനോ ഗഹേത്വാ ഏവരൂപം കമ്മകാരണം കാരേന്തീ’”തി.

“തം കിം മഞ്ഞസി, ഗാമണി, അപി നു തേ ഏവരൂപം ദിട്ഠം വാ സുതം വാ”തി? “ദിട്ഠഞ്ച നോ, ഭന്തേ, സുതഞ്ച സുയ്യിസ്സതി ചാ”തി. “തത്ര, ഗാമണി, യേ തേ സമണബ്രാഹ്മണാ ഏവംവാദിനോ ഏവംദിട്ഠിനോ - ‘യോ കോചി പാണമതിപാതേതി, സബ്ബോ സോ ദിട്ഠേവ ധമ്മേ ദുക്ഖം ദോമനസ്സം പടിസംവേദയതീ’തി, സച്ചം വാ തേ ആഹംസു മുസാ വാ”തി? “മുസാ, ഭന്തേ”. “യേ പന തേ തുച്ഛം മുസാ വിലപന്തി, സീലവന്തോ വാ തേ ദുസ്സീലാ വാ”തി? “ദുസ്സീലാ , ഭന്തേ”. “യേ പന തേ ദുസ്സീലാ പാപധമ്മാ മിച്ഛാപടിപന്നാ വാ തേ സമ്മാപടിപന്നാ വാ”തി? “മിച്ഛാപടിപന്നാ, ഭന്തേ” . “യേ പന തേ മിച്ഛാപടിപന്നാ മിച്ഛാദിട്ഠികാ വാ തേ സമ്മാദിട്ഠികാ വാ”തി? “മിച്ഛാദിട്ഠികാ, ഭന്തേ”. “യേ പന തേ മിച്ഛാദിട്ഠികാ കല്ലം നു തേസു പസീദിതു”ന്തി? “നോ ഹേതം, ഭന്തേ”.

“ദിസ്സതി ഖോ പന, ഗാമണി, ഇധേകച്ചോ മാലീ കുണ്ഡലീ...പേ॰... ഇത്ഥികാമേഹി രാജാ മഞ്ഞേ പരിചാരേന്തോ. തമേനം ഏവമാഹംസു - ‘അമ്ഭോ! അയം പുരിസോ കിം അകാസി മാലീ കുണ്ഡലീ...പേ॰... ഇത്ഥികാമേഹി രാജാ മഞ്ഞേ പരിചാരേതീ’തി? തമേനം ഏവമാഹംസു - ‘അമ്ഭോ! അയം പുരിസോ രഞ്ഞോ പച്ചത്ഥികസ്സ പസയ്ഹ രതനം അഹാസി [പസയ്ഹ അദിന്നം രതനം ആദിയി (ക॰)]. തസ്സ രാജാ അത്തമനോ അഭിഹാരമദാസി. തേനായം പുരിസോ മാലീ കുണ്ഡലീ...പേ॰... ഇത്ഥികാമേഹി രാജാ മഞ്ഞേ പരിചാരേതീ’”തി.

“ദിസ്സതി ഖോ, ഗാമണി, ഇധേകച്ചോ ദള്ഹായ രജ്ജുയാ...പേ॰... ദക്ഖിണതോ നഗരസ്സ സീസം ഛിജ്ജമാനോ തമേനം ഏവമാഹംസു - ‘അമ്ഭോ! അയം പുരിസോ കിം അകാസി ദള്ഹായ രജ്ജുയാ...പേ॰... ദക്ഖിണതോ നഗരസ്സ

സീസം ഛിന്ദതീ’തി? തമേനം ഏവമാഹംസു - ‘അമ്ഭോ! അയം പുരിസോ ഗാമാ വാ അരഞ്ഞാ വാ അദിന്നം ഥേയ്യസങ്ഖാതം ആദിയി. തേന നം രാജാനോ ഗഹേത്വാ ഏവരൂപം കമ്മകാരണം കാരേന്തീ’തി. തം കിം മഞ്ഞസി, ഗാമണി, അപി നു തേ ഏവരൂപം ദിട്ഠം വാ സുതം വാ”തി? “ദിട്ഠഞ്ച നോ, ഭന്തേ, സുതഞ്ച സുയ്യിസ്സതി ചാ”തി. “തത്ര , ഗാമണി, യേ തേ സമണബ്രാഹ്മണാ ഏവംവാദിനോ ഏവംദിട്ഠിനോ - ‘യോ കോചി അദിന്നം ആദിയതി, സബ്ബോ സോ ദിട്ഠേവ ധമ്മേ ദുക്ഖം ദോമനസ്സം പടിസംവേദയതീ’തി, സച്ചം വാ തേ ആഹംസു മുസാ വാതി...പേ○... കല്ലം നു തേസു പസീദിതു”ന്തി? “നോ ഹേതം, ഭന്തേ”.

“ദിസ്സതി ഖോ പന, ഗാമണി, ഇധേകച്ചോ മാലീ കുണ്ഡലീ...പേ○... ഇത്ഥികാമേഹി രാജാ മഞ്ഞേ പരിചാരേന്തോ. തമേനം ഏവമാഹംസു - ‘അമ്ഭോ! അയം പുരിസോ കിം അകാസി മാലീ കുണ്ഡലീ...പേ○... ഇത്ഥികാമേഹി രാജാ മഞ്ഞേ പരിചാരേതീ’തി? തമേനം ഏവമാഹംസു - ‘അമ്ഭോ! അയം പുരിസോ രഞ്ഞോ പച്ചത്ഥികസ്സ ദാരേസു ചാരിത്തം ആപജ്ജി. തസ്സ രാജാ അത്തമനോ അഭിഹാരമദാസി. തേനായം പുരിസോ മാലീ കുണ്ഡലീ...പേ○... ഇത്ഥികാമേഹി രാജാ മഞ്ഞേ പരിചാരേതീ’”തി.

“ദിസ്സതി ഖോ, ഗാമണി, ഇധേകച്ചോ ദള്ഹായ രജ്ജുയാ...പേ○... ദക്ഖിണതോ നഗരസ്സ സീസം ഛിജ്ജമാനോ. തമേനം ഏവമാഹംസു - ‘അമ്ഭോ! അയം പുരിസോ കിം അകാസി ദള്ഹായ രജ്ജുയാ...പേ○... ദക്ഖിണതോ നഗരസ്സ സീസം ഛിന്ദതീ’തി? തമേനം ഏവമാഹംസു - ‘അമ്ഭോ! അയം പുരിസോ കുലിത്ഥീസു കുലകുമാരീസു ചാരിത്തം ആപജ്ജി, തേന നം രാജാനോ ഗഹേത്വാ ഏവരൂപം കമ്മകാരണം കാരേന്തീ’തി. തം കിം മഞ്ഞസി, ഗാമണി, അപി നു തേ ഏവരൂപം ദിട്ഠം വാ സുതം വാ”തി? “ദിട്ഠഞ്ച നോ, ഭന്തേ, സുതഞ്ച സുയ്യിസ്സതി ചാ”തി. “തത്ര, ഗാമണി, യേ തേ സമണബ്രാഹ്മണാ ഏവംവാദിനോ ഏവംദിട്ഠിനോ - ‘യോ കോചി കാമേസു മിച്ഛാ ചരതി, സബ്ബോ സോ ദിട്ഠേവ ധമ്മേ ദുക്ഖം ദോമനസ്സം പടിസംവേദയതീ’തി, സച്ചം വാ തേ ആഹംസു മുസാ വാതി...പേ○... കല്ലം നു തേസു പസീദിതു”ന്തി? “നോ ഹേതം, ഭന്തേ”.

“ദിസ്സതി ഖോ പന, ഗാമണി, ഇധേകച്ചോ മാലീ കുണ്ഡലീ സുന്ഹാതോ സുവിലിത്തോ കപ്പിതകേസമസ്സു ഇത്ഥികാമേഹി രാജാ മഞ്ഞേ പരിചാരേന്തോ. തമേനം ഏവമാഹംസു - ‘അമ്ഭോ! അയം പുരിസോ കിം അകാസി മാലീ കുണ്ഡലീ സുന്ഹാതോ സുവിലിത്തോ കപ്പിതകേസമസ്സു ഇത്ഥികാമേഹി രാജാ മഞ്ഞേ പരിചാരേതീ’തി? തമേനം ഏവമാഹംസു - ‘അമ്ഭോ! അയം പുരിസോ രാജാനം മുസാവാദേന ഹാസേസി. തസ്സ രാജാ അത്തമനോ അഭിഹാരമദാസി. തേനായം പുരിസോ മാലീ കുണ്ഡലീ സുന്ഹാതോ സുവിലിത്തോ കപ്പിതകേസമസ്സു ഇത്ഥികാമേഹി രാജാ മഞ്ഞേ പരിചാരേതീ’”തി.

“ദിസ്സതി ഖോ, ഗാമണി, ഇധേകച്ചോ ദള്ഹായ രജ്ജുയാ പച്ഛാബാഹം ഗാള്ഹബന്ധനം ബന്ധിത്വാ ഖുരമുണ്ഡം കരിത്വാ ഖരസ്സരേന പണവേന രഥിയായ രഥിയം സിങ്ഘാടകേന സിങ്ഘാടകം പരിനേത്വാ ദക്ഖിണേന ദ്വാരേന നിക്ഖാമേത്വാ ദക്ഖിണതോ നഗരസ്സ സീസം ഛിജ്ജമാനോ. തമേനം ഏവമാഹംസു - ‘അമ്ഭോ! അയം പുരിസോ കിം അകാസി ദള്ഹായ രജ്ജുയാ

പച്ഛാബാഹം ഗാള്ഹബന്ധനം ബന്ധിത്വാ ഖുരമുണ്ഡം കരിത്വാ ഖരസ്സരേന പണവേന രഥിയായ രഥിയം സിങ്ഘാടകേന സിങ്ഘാടകം പരിനേത്വാ, ദക്ഖിണേന ദ്വാരേന നിക്ഖാമേത്വാ, ദക്ഖിണതോ നഗരസ്സ സീസം ഛിന്ദതീ'തി? തമേനം ഏവമാഹംസു - 'അമ്ഭോ! അയം പുരിസോ ഗഹപതിസ്സ വാ ഗഹപതിപുത്തസ്സ വാ മുസാവാദേന അത്ഥം ഭഞ്ജി, തേന നം രാജാനോ ഗഹേത്വാ ഏവരൂപം കമ്മകാരണം കാരേന്തീ'തി. തം കിം മഞ്ഞസി, ഗാമണി, അപി നു തേ ഏവരൂപം ദിട്ഠം വാ സുതം വാ"തി? "ദിട്ഠഞ്ച നോ , ഭന്തേ, സുതഞ്ച സുയ്യിസ്സതി ചാ"തി. "തത്ര, ഗാമണി, യേ തേ സമണബ്രാഹ്മണാ ഏവംവാദിനോ ഏവംദിട്ഠിനോ - 'യോ കോചി മുസാ ഭണതി, സബ്ബോ സോ ദിട്ഠേവ ധമ്മേ ദുക്ഖം ദോമനസ്സം പടിസംവേദയതീ'തി, സച്ചം വാ തേ ആഹംസു മുസാ വാ"തി ? "മുസാ, ഭന്തേ". "യേ പന തേ തുച്ഛം മുസാ വിലപന്തി സീലവന്തോ വാ തേ ദുസ്സീലാ വാ"തി? "ദുസ്സീലാ, ഭന്തേ". "യേ പന തേ ദുസ്സീലാ പാപധമ്മാ മിച്ഛാപടിപന്നാ വാ തേ സമ്മാപടിപന്നാ വാ"തി? "മിച്ഛാപടിപന്നാ, ഭന്തേ". "യേ പന തേ മിച്ഛാപടിപന്നാ മിച്ഛാദിട്ഠികാ വാ തേ സമ്മാദിട്ഠികാ വാ"തി? "മിച്ഛാദിട്ഠികാ, ഭന്തേ". "യേ പന തേ മിച്ഛാദിട്ഠികാ കല്ലം നു തേസു പസീദിതു"ന്തി? "നോ ഹേതം, ഭന്തേ".

"അച്ഛരിയം, ഭന്തേ, അബ്ഭുതം, ഭന്തേ! അത്ഥി മേ, ഭന്തേ, ആവസഥാഗാരം. തത്ഥ അത്ഥി മഞ്ചകാനി, അത്ഥി ആസനാനി, അത്ഥി ഉദകമണികോ, അത്ഥി തേലപ്പദീപോ. തത്ഥ യോ സമണോ വാ ബ്രാഹ്മണോ വാ വാസം ഉപേതി, തേനാഹം യഥാസത്തി യഥാബലം സംവിഭജാമി. ഭൂതപുബ്ബം, ഭന്തേ, ചത്താരോ സത്ഥാരോ നാനാദിട്ഠികാ നാനാഖന്തികാ നാനാരുചികാ, തസ്മിം ആവസഥാഗാരേ വാസം ഉപഗച്ഛും".

"ഏകോ സത്ഥാ ഏവംവാദീ ഏവംദിട്ഠി - 'നത്ഥി ദിന്നം, നത്ഥി യിട്ഠം, നത്ഥി ഹുതം, നത്ഥി സുകതദുക്കടാനം കമ്മാനം ഫലം വിപാകോ. നത്ഥി അയം ലോകോ, നത്ഥി പരോ ലോകോ, നത്ഥി മാതാ, നത്ഥി പിതാ, നത്ഥി സത്താ ഓപപാതികാ, നത്ഥി ലോകേ സമണബ്രാഹ്മണാ സമ്മഗ്ഗതാ സമ്മാപടിപന്നാ യേ ഇമഞ്ച ലോകം പരഞ്ച ലോകം സയം അഭിഞ്ഞാ സച്ഛികത്വാ പവേദേന്തീ'"തി.

"ഏകോ സത്ഥാ ഏവംവാദീ ഏവംദിട്ഠി - 'അത്ഥി ദിന്നം, അത്ഥി യിട്ഠം , അത്ഥി ഹുതം, അത്ഥി സുകതദുക്കടാനം കമ്മാനം ഫലം വിപാകോ, അത്ഥി അയം ലോകോ, അത്ഥി പരോ ലോകോ, അത്ഥി മാതാ, അത്ഥി പിതാ, അത്ഥി സത്താ ഓപപാതികാ, അത്ഥി ലോകേ സമണബ്രാഹ്മണാ സമ്മഗ്ഗതാ സമ്മാപടിപന്നാ, യേ ഇമഞ്ച ലോകം പരഞ്ച ലോകം സയം അഭിഞ്ഞാ സച്ഛികത്വാ പവേദേന്തീ'"തി.

"ഏകോ സത്ഥാ ഏവംവാദീ ഏവംദിട്ഠി - 'കരോതോ കാരയതോ, ഛിന്ദതോ ഛേദാപയതോ, പചതോ പാചാപയതോ, സോചയതോ സോചാപയതോ, കിലമതോ കിലമാപയതോ, ഫന്ദതോ ഫന്ദാപയതോ, പാണമതിപാതയതോ, അദിന്നം ആദിയതോ, സന്ധിം ഛിന്ദതോ, നില്ലോപം ഹരതോ, ഏകാഗാരികം കരോതോ, പരിപന്ഥേ തിട്ഠതോ, പരദാരം ഗച്ഛതോ, മുസാ ഭണതോ, കരോതോ ന കരീയതി പാപം. ഖുരപരിയന്തേന ചേപി ചക്കേന യോ ഇമിസ്സാ പഥവിയാ പാണേ ഏകം മംസഖലം ഏകം മംസപുഞ്ജം കരേയ്യ, നത്ഥി തതോനിദാനം പാപം, നത്ഥി പാപസ്സ ആഗമോ. ദക്ഖിണം ചേപി ഗങ്ഗായ തീരം ഗച്ഛേയ്യ ഹനന്തോ ഘാതേന്തോ ഛിന്ദന്തോ

ഛേദാപേന്തോ പചന്തോ പാചാപേന്തോ, നത്ഥി തതോനിദാനം പാപം, നത്ഥി പാപസ്സ ആഗമോ. ഉത്തരം ചേപി ഗങ്ഗായ തീരം ഗച്ഛേയ്യ ദദന്തോ ദാപേന്തോ യജന്തോ യജാപേന്തോ, നത്ഥി തതോനിദാനം പുഞ്ഞം, നത്ഥി പുഞ്ഞസ്സ ആഗമോ. ദാനേന ദമേന സംയമേന സച്ചവജ്ജേന നത്ഥി പുഞ്ഞം, നത്ഥി പുഞ്ഞസ്സ ആഗമോ'''തി.

''ഏകോ സത്ഥാ ഏവംവാദീ ഏവംദിട്ഠി - 'കരോതോ കാരയതോ, ഛിന്ദതോ ഛേദാപയതോ, പചതോ പാചാപയതോ, സോചയതോ സോചാപയതോ, കിലമതോ കിലമാപയതോ, ഫന്ദതോ ഫന്ദാപയതോ, പാണമതിപാതയതോ, അദിന്നം ആദിയതോ, സന്ധിം ഛിന്ദതോ, നില്ലോപം ഹരതോ, ഏകാഗാരികം കരോതോ, പരിപന്ഥേ തിട്ഠതോ, പരദാരം ഗച്ഛതോ , മുസാ ഭണതോ, കരോതോ കരീയതി പാപം. ഖുരപരിയന്തേന ചേപി ചക്കേന യോ ഇമിസ്സാ പഥവിയാ പാണേ ഏകം മംസഖലം ഏകം മംസപുഞ്ജം കരേയ്യ, അത്ഥി തതോനിദാനം പാപം, അത്ഥി പാപസ്സ ആഗമോ. ദക്ഖിണം ചേപി ഗങ്ഗായ തീരം ഗച്ഛേയ്യ ഹനന്തോ ഘാതേന്തോ ഛിന്ദന്തോ ഛേദാപേന്തോ പചന്തോ പാചാപേന്തോ, അത്ഥി തതോനിദാനം പാപം, അത്ഥി പാപസ്സ ആഗമോ. ഉത്തരം ചേപി ഗങ്ഗായ തീരം ഗച്ഛേയ്യ ദദന്തോ ദാപേന്തോ, യജന്തോ യജാപേന്തോ, അത്ഥി തതോനിദാനം പുഞ്ഞം, അത്ഥി പുഞ്ഞസ്സ ആഗമോ. ദാനേന ദമേന സംയമേന സച്ചവജ്ജേന അത്ഥി പുഞ്ഞം, അത്ഥി പുഞ്ഞസ്സ ആഗമോ'''തി.

''തസ്സ മയ്ഹം, ഭന്തേ, അഹുദേവ കങ്ഖാ, അഹു വിചികിച്ഛാ - 'കോസു നാമ ഇമേസം ഭവതം സമണബ്രാഹ്മണാനം സച്ചം ആഹ, കോ മുസാ'''തി?

''അലഞ്ഹി തേ, ഗാമണി, കങ്ഖിതും, അലം വിചികിച്ഛിതും. കങ്ഖനീയേ ച പന തേ ഠാനേ വിചികിച്ഛാ ഉപ്പന്നാ''തി. ''ഏവം പസന്നോഹം, ഭന്തേ, ഭഗവതി. പഹോതി മേ ഭഗവാ തഥാ ധമ്മം ദേസേതും യഥാഹം ഇമം കങ്ഖാധമ്മം പജഹേയ്യ''ന്തി.

''അത്ഥി, ഗാമണി, ധമ്മസമാധി. തത്ര ചേ ത്വം ചിത്തസമാധിം പടിലഭേയ്യാസി. ഏവം ത്വം ഇമം കങ്ഖാധമ്മം പജഹേയ്യാസി. കതമോ ച, ഗാമണി, ധമ്മസമാധി? ഇധ, ഗാമണി, അരിയസാവകോ പാണാതിപാതം പഹായ പാണാതിപാതാ പടിവിരതോ ഹോതി, അദിന്നാദാനം പഹായ അദിന്നാദാനാ പടിവിരതോ ഹോതി, കാമേസുമിച്ഛാചാരം പഹായ കാമേസുമിച്ഛാചാരാ പടിവിരതോ ഹോതി, മുസാവാദം പഹായ മുസാവാദാ പടിവിരതോ ഹോതി, പിസുണം വാചം പഹായ പിസുണായ വാചായ പടിവിരതോ ഹോതി , ഫരുസം വാചം പഹായ ഫരുസായ വാചായ പടിവിരതോ ഹോതി, സമ്ഫപ്പലാപം പഹായ സമ്ഫപ്പലാപാ പടിവിരതോ ഹോതി, അഭിജ്ഝം പഹായ അനഭിജ്ഝാലു ഹോതി, ബ്യാപാദപദോസം പഹായ അബ്യാപന്നചിത്തോ ഹോതി, മിച്ഛാദിട്ഠിം പഹായ സമ്മാദിട്ഠികോ ഹോതി.

''സ ഖോ സോ, ഗാമണി, അരിയസാവകോ ഏവം വിഗതാഭിജ്ഝോ വിഗതബ്യാപാദോ അസമ്മൂള്ഹോ സമ്പജാനോ പടിസ്സതോ മേത്താസഹഗതേന ചേതസാ ഏകം ദിസം ഫരിത്വാ വിഹരതി, തഥാ ദുതിയം, തഥാ തതിയം, തഥാ ചതുത്ഥം, ഇതി ഉദ്ധമധോ തിരിയം സബ്ബധി സബ്ബത്തതായ സബ്ബാവന്തം ലോകം

മേത്താസഹഗതേന ചേതസാ വിപുലേന മഹഗ്ഗതേന അപ്പമാണേന അവേരേന അബ്യാപജ്ജേന ഫരിത്വാ വിഹരതി. സോ ഇതി പടിസഞ്ചിക്ഖതി - 'യ്വായം സത്ഥാ ഏവംവാദീ ഏവംദിട്ഠി - നത്ഥി ദിന്നം, നത്ഥി യിട്ഠം, നത്ഥി ഹുതം, നത്ഥി സുകതദുക്കടാനം കമ്മാനം ഫലം വിപാകോ, നത്ഥി അയം ലോകോ, നത്ഥി പരോ ലോകോ, നത്ഥി മാതാ, നത്ഥി പിതാ, നത്ഥി സത്താ ഓപപാതികാ, നത്ഥി ലോകേ സമണബ്രാഹ്മണാ, സമ്മഗ്ഗതാ സമ്മാപടിപന്നാ യേ ഇമഞ്ച ലോകം പരഞ്ച ലോകം സയം അഭിഞ്ഞാ സച്ഛികത്വാ പവേദേന്തീ'തി. 'സചേ തസ്സ ഭോതോ സത്ഥുനോ സച്ചം വചനം, അപണ്ണകതായ മയ്ഹം, യ്വാഹം [യോഹം (സീ॰ സ്യാ॰ കം॰ പീ॰)] ന കിഞ്ചി [കഞ്ചി (?)] ബ്യാബാധേമി തസം വാ ഥാവരം വാ? ഉഭയമേത്ഥ [ഉഭയത്ഥ മേ (?) മ॰ നി॰ ൨.൯൨ പാളിയാ സംസന്ദേതബ്ബം] കടഗ്ഗാഹോ, യം ചമ്ഹി കായേന സംവുതോ വാചായ സംവുതോ മനസാ സംവുതോ, യഞ്ച കായസ്സ ഭേദാ പരം മരണാ സുഗതിം സഗ്ഗം ലോകം ഉപപജ്ജിസ്സാമീ'തി [പരം മരണാ ന ഉപപജ്ജിസ്സാമീതി (?)]. തസ്സ പാമോജ്ജം ജായതി. പമുദിതസ്സ പീതി ജായതി. പീതിമനസ്സ കായോ പസ്സമ്ഭതി. പസ്സദ്ധകായോ സുഖം വേദയതി. സുഖിനോ ചിത്തം സമാധിയതി. അയം ഖോ, ഗാമണി, ധമ്മസമാധി . തത്ര ചേ ത്വം ചിത്തസമാധിം പടിലഭേയ്യാസി, ഏവം ത്വം ഇമം കങ്ഖാധമ്മം പജഹേയ്യാസി.

"സ ഖോ സോ, ഗാമണി, അരിയസാവകോ ഏവം വിഗതാഭിജ്ഝോ വിഗതബ്യാപാദോ അസമ്മൂള്ഹോ സമ്പജാനോ പടിസ്സതോ മേത്താസഹഗതേന ചേതസാ ഏകം ദിസം ഫരിത്വാ വിഹരതി, തഥാ ദുതിയം, തഥാ തതിയം, തഥാ ചതുത്ഥം, ഇതി ഉദ്ധമധോ തിരിയം സബ്ബധി സബ്ബത്തതായ സബ്ബാവന്തം ലോകം മേത്താസഹഗതേന ചേതസാ വിപുലേന മഹഗ്ഗതേന അപ്പമാണേന അവേരേന അബ്യാപജ്ജേന ഫരിത്വാ വിഹരതി. സോ ഇതി പടിസഞ്ചിക്ഖതി - 'യ്വായം സത്ഥാ ഏവംവാദീ ഏവംദിട്ഠി - അത്ഥി ദിന്നം, അത്ഥി യിട്ഠം, അത്ഥി ഹുതം, അത്ഥി സുകതദുക്കടാനം കമ്മാനം ഫലം വിപാകോ, അത്ഥി അയം ലോകോ, അത്ഥി പരോ ലോകോ, അത്ഥി മാതാ, അത്ഥി പിതാ, അത്ഥി സത്താ ഓപപാതികാ, അത്ഥി ലോകേ സമണബ്രാഹ്മണാ, സമ്മഗ്ഗതാ സമ്മാപടിപന്നാ യേ ഇമഞ്ച ലോകം പരഞ്ച ലോകം സയം അഭിഞ്ഞാ സച്ഛികത്വാ പവേദേന്തീ'തി. 'സചേ തസ്സ ഭോതോ സത്ഥുനോ സച്ചം വചനം, അപണ്ണകതായ മയ്ഹം, യ്വാഹം ന കിഞ്ചി ബ്യാബാധേമി തസം വാ ഥാവരം വാ? ഉഭയമേത്ഥ കടഗ്ഗാഹോ, യം ചമ്ഹി കായേന സംവുതോ വാചായ സംവുതോ മനസാ സംവുതോ, യഞ്ച കായസ്സ ഭേദാ പരം മരണാ സുഗതിം സഗ്ഗം ലോകം ഉപപജ്ജിസ്സാമീ'തി. തസ്സ പാമോജ്ജം ജായതി. പമുദിതസ്സ പീതി ജായതി. പീതിമനസ്സ കായോ പസ്സമ്ഭതി. പസ്സദ്ധകായോ സുഖം വേദയതി. സുഖിനോ ചിത്തം സമാധിയതി. അയം ഖോ, ഗാമണി, ധമ്മസമാധി. തത്ര ചേ ത്വം ചിത്തസമാധിം പടിലഭേയ്യാസി, ഏവം ത്വം ഇമം കങ്ഖാധമ്മം പജഹേയ്യാസി.

"സ ഖോ സോ, ഗാമണി, അരിയസാവകോ ഏവം വിഗതാഭിജ്ഝോ വിഗതബ്യാപാദോ അസമ്മൂള്ഹോ സമ്പജാനോ പടിസ്സതോ മേത്താസഹഗതേന ചേതസാ ഏകം ദിസം ഫരിത്വാ വിഹരതി, തഥാ ദുതിയം, തഥാ തതിയം, തഥാ ചതുത്ഥം, ഇതി ഉദ്ധമധോ തിരിയം സബ്ബധി സബ്ബത്തതായ സബ്ബാവന്തം ലോകം മേത്താസഹഗതേന ചേതസാ വിപുലേന മഹഗ്ഗതേന അപ്പമാണേന അവേരേന അബ്യാപജ്ജേന ഫരിത്വാ വിഹരതി. സോ ഇതി പടിസഞ്ചിക്ഖതി - 'യ്വായം സത്ഥാ ഏവംവാദീ ഏവംദിട്ഠി - കരോതോ കാരയതോ, ഛിന്ദതോ

ഛേദാപയതോ, പചതോ പാചാപയതോ, സോചയതോ സോചാപയതോ, കിലമതോ കിലമാപയതോ, ഫന്ദതോ ഫന്ദാപയതോ, പാണമതിപാതയതോ, അദിന്നം ആദിയതോ, സന്ധിം ഛിന്ദതോ, നില്ലോപം ഹരതോ, ഏകാഗാരികം കരോതോ, പരിപന്ഥേ തിട്ഠതോ, പരദാരം ഗച്ഛതോ, മുസാ ഭണതോ, കരോതോ ന കരീയതി പാപം. ഖുരപരിയന്തേന ചേപി ചക്കേന യോ ഇമിസ്സാ പഥവിയാ പാണേ ഏകം മംസഖലം ഏകം മംസപുഞ്ജം കരേയ്യ, നത്ഥി തതോനിദാനം പാപം, നത്ഥി പാപസ്സ ആഗമോ. ദക്ഖിണഞ്ചേപി ഗങ്ഗായ തീരം ഗച്ഛേയ്യ ഹനന്തോ ഘാതേന്തോ ഛിന്ദന്തോ ഛേദാപേന്തോ പചന്തോ പാചാപേന്തോ, നത്ഥി തതോനിദാനം പാപം, നത്ഥി പാപസ്സ ആഗമോ. ഉത്തരഞ്ചേപി ഗങ്ഗായ തീരം ഗച്ഛേയ്യ ദദന്തോ ദാപേന്തോ, യജന്തോ യജാപേന്തോ, നത്ഥി തതോനിദാനം പുഞ്ഞം, നത്ഥി പുഞ്ഞസ്സ ആഗമോ. ദാനേന ദമേന സംയമേന സച്ചവജ്ജേന നത്ഥി പുഞ്ഞം, നത്ഥി പുഞ്ഞസ്സ ആഗമോ'തി. 'സചേ തസ്സ ഭോതോ സത്ഥുനോ സച്ചം വചനം, അപണ്ണകതായ മയ്ഹം, യ്വാഹം ന കിഞ്ചി ബ്യാബാധേമി തസം വാ ഥാവരം വാ? ഉഭയമേത്ഥ കടഗ്ഗാഹോ, യം ചമ്ഹി കായേന സംവുതോ വാചായ സംവുതോ മനസാ സംവുതോ, യഞ്ച കായസ്സ ഭേദാ പരം മരണാ സുഗതിം സഗ്ഗം ലോകം ഉപപജ്ജിസ്സാമീ'തി [പരം മരണാ ന ഉപപജ്ജിസ്സാമീതി (?)]. തസ്സ പാമോജ്ജം ജായതി. പമുദിതസ്സ പീതി ജായതി. പീതിമനസ്സ കായോ പസ്സമ്ഭതി. പസ്സദ്ധകായോ സുഖം വേദയതി. സുഖിനോ ചിത്തം സമാധിയതി. അയം ഖോ, ഗാമണി, ധമ്മസമാധി തത്ര ചേ ത്വം ചിത്തസമാധിം പടിലഭേയ്യാസി, ഏവം ത്വം ഇമം കങ്ഖാധമ്മം പജഹേയ്യാസി.

"സ ഖോ സോ, ഗാമണി, അരിയസാവകോ ഏവം വിഗതാഭിജ്ഝോ വിഗതബ്യാപാദോ അസമ്മൂള്ഹോ സമ്പജാനോ പടിസ്സതോ മേത്താസഹഗതേ ചേതസാ ഏകം ദിസം ഫരിത്വാ വിഹരതി, തഥാ ദുതിയം, തഥാ തതിയം, തഥാ ചതുത്ഥം, ഇതി ഉദ്ധമധോ തിരിയം സബ്ബധി സബ്ബത്തതായ സബ്ബാവന്തം ലോകം മേത്താസഹഗതേന ചേതസാ വിപുലേന മഹഗ്ഗതേന അപ്പമാണേന അവേരേന അബ്യാപജ്ജേന ഫരിത്വാ വിഹരതി. സോ ഇതി പടിസഞ്ചിക്ഖതി - 'യ്വായം സത്ഥാ ഏവംവാദീ ഏവംദിട്ഠി - കരോതോ കാരയതോ, ഛിന്ദതോ ഛേദാപയതോ, പചതോ പാചാപയതോ, സോചയതോ സോചാപയതോ, കിലമതോ കിലമാപയതോ, ഫന്ദതോ ഫന്ദാപയതോ, പാണമതിപാതയതോ, അദിന്നം ആദിയതോ, സന്ധിം ഛിന്ദതോ, നില്ലോപം ഹരതോ, ഏകാഗാരികം കരോതോ, പരിപന്ഥേ തിട്ഠതോ, പരദാരം ഗച്ഛതോ, മുസാ ഭണതോ, കരോതോ കരീയതി പാപം. ഖുരപരിയന്തേന ചേപി ചക്കേന യോ ഇമിസ്സാ പഥവിയാ പാണേ ഏകം മംസഖലം ഏകം മംസപുഞ്ജം കരേയ്യ, അത്ഥി തതോനിദാനം പാപം, അത്ഥി പാപസ്സ ആഗമോ. ദക്ഖിണഞ്ചേപി ഗങ്ഗായ തീരം ഗച്ഛേയ്യ ഹനന്തോ ഘാതേന്തോ ഛിന്ദന്തോ ഛേദാപേന്തോ പചന്തോ പാചാപേന്തോ, അത്ഥി തതോനിദാനം പാപം, അത്ഥി പാപസ്സ ആഗമോ. ഉത്തരഞ്ചേപി ഗങ്ഗായ തീരം ഗച്ഛേയ്യ ദദന്തോ ദാപേന്തോ, യജന്തോ യജാപേന്തോ, അത്ഥി തതോനിദാനം പുഞ്ഞം, അത്ഥി പുഞ്ഞസ്സ ആഗമോ. ദാനേന ദമേന സംയമേന സച്ചവജ്ജേന അത്ഥി പുഞ്ഞം അത്ഥി പുഞ്ഞസ്സ ആഗമോതി. സചേ തസ്സ ഭോതോ സത്ഥുനോ സച്ചം വചനം, അപണ്ണകതായ മയ്ഹം, യ്വാഹം ന കിഞ്ചി ബ്യാബാധേമി തസം വാ ഥാവരം വാ? ഉഭയമേത്ഥ കടഗ്ഗാഹോ, യം ചമ്ഹി കായേന സംവുതോ വാചായ സംവുതോ മനസാ സംവുതോ, യഞ്ച കായസ്സ ഭേദാ പരം മരണാ സുഗതിം സഗ്ഗം ലോകം

ഉപപജ്ജിസ്സാമീ'തി. തസ്സ പാമോജ്ജം ജായതി. പമുദിതസ്സ പീതി ജായതി. പീതിമനസ്സ കായോ പസ്സമ്ഭതി. പസ്സദ്ധകായോ സുഖം വേദയതി. സുഖിനോ ചിത്തം സമാധിയതി. അയം ഖോ, ഗാമണി, ധമ്മസമാധി. തത്ര ചേ ത്വം ചിത്തസമാധിം പടിലഭേയ്യാസി, ഏവം ത്വം ഇമം കങ്ഖാധമ്മം പജഹേയ്യാസി.

"സ ഖോ സോ, ഗാമണി, അരിയസാവകോ ഏവം വിഗതാഭിജ്ഝോ വിഗതബ്യാപാദോ അസമ്മൂള്ഹോ സമ്പജാനോ പടിസ്സതോ കരുണാസഹഗതേ ചേതസാ ഏകം ദിസം ഫരിത്വാ വിഹരതി...പേ॰... മുദിതാസഹഗതേന ചേതസാ ഏകം ദിസം ഫരിത്വാ വിഹരതി...പേ॰....

"സ ഖോ സോ, ഗാമണി, അരിയസാവകോ ഏവം വിഗതാഭിജ്ഝോ വിഗതബ്യാപാദോ അസമ്മൂള്ഹോ സമ്പജാനോ പടിസ്സതോ ഉപേക്ഖാസഹഗതേ ചേതസാ ഏകം ദിസം ഫരിത്വാ വിഹരതി, തഥാ ദുതിയം, തഥാ തതിയം, തഥാ ചതുത്ഥം, ഇതി ഉദ്ധമധോ തിരിയം സബ്ബധി സബ്ബത്തതായ സബ്ബാവന്തം ലോകം ഉപേക്ഖാസഹഗതേന ചേതസാ വിപുലേന മഹഗ്ഗതേന അപ്പമാണേന അവേരേന അബ്യാപജ്ജേന ഫരിത്വാ വിഹരതി. സോ ഇതി പടിസഞ്ചിക്ഖതി - 'യ്വായം സത്ഥാ ഏവംവാദീ ഏവംദിട്ഠി - നത്ഥി ദിന്നം, നത്ഥി യിട്ഠം, നത്ഥി ഹുതം നത്ഥി സുകതദുക്കടാനം കമ്മാനം ഫലം വിപാകോ, നത്ഥി അയം ലോകോ നത്ഥി പരോ ലോകോ, നത്ഥി മാതാ നത്ഥി പിതാ നത്ഥി സത്താ ഓപപാതികാ, നത്ഥി ലോകേ സമണബ്രാഹ്മണാ സമ്മഗ്ഗതാ സമ്മാപടിപന്നാ യേ ഇമഞ്ച ലോകം പരഞ്ച ലോകം സയം അഭിഞ്ഞാ സച്ഛികത്വാ പവേദേന്തീതി. സചേ തസ്സ ഭോതോ സത്ഥുനോ സച്ചം വചനം, അപണ്ണകതായ മയ്ഹം, യ്വാഹം ന കിഞ്ചി ബ്യാബാധേമി തസം വാ ഥാവരം വാ? ഉഭയമേത്ഥ കടഗ്ഗാഹോ, യം ചമ്ഹി കായേന സംവുതോ വാചായ സംവുതോ മനസാ സംവുതോ , യഞ്ച കായസ്സ ഭേദാ പരം മരണാ സുഗതിം സഗ്ഗം ലോകം ഉപപജ്ജിസ്സാമീ'തി. തസ്സ പാമോജ്ജം ജായതി. പമുദിതസ്സ പീതി ജായതി. പീതിമനസ്സ കായോ പസ്സമ്ഭതി. പസ്സദ്ധകായോ സുഖം വേദയതി. സുഖിനോ ചിത്തം സമാധിയതി. അയം ഖോ, ഗാമണി, ധമ്മസമാധി. തത്ര ചേ ത്വം ചിത്തസമാധിം പടിലഭേയ്യാസി, ഏവം ത്വം ഇമം കങ്ഖാധമ്മം പജഹേയ്യാസി.

"സ ഖോ സോ, ഗാമണി, അരിയസാവകോ ഏവം വിഗതാഭിജ്ഝോ വിഗതബ്യാപാദോ അസമ്മൂള്ഹോ സമ്പജാനോ പടിസ്സതോ ഉപേക്ഖാസഹഗതേ ചേതസാ ഏകം ദിസം ഫരിത്വാ വിഹരതി, തഥാ ദുതിയം, തഥാ തതിയം, തഥാ ചതുത്ഥം, ഇതി ഉദ്ധമധോ തിരിയം സബ്ബധി സബ്ബത്തതായ സബ്ബാവന്തം ലോകം ഉപേക്ഖാസഹഗതേന ചേതസാ വിപുലേന മഹഗ്ഗതേന അപ്പമാണേന അവേരേന അബ്യാപജ്ജേന ഫരിത്വാ വിഹരതി. സോ ഇതി പടിസഞ്ചിക്ഖതി - 'യ്വായം സത്ഥാ ഏവംവാദീ ഏവംദിട്ഠി - അത്ഥി ദിന്നം, അത്ഥി യിട്ഠം, അത്ഥി ഹുതം, അത്ഥി സുകതദുക്കടാനം കമ്മാനം ഫലം വിപാകോ, അത്ഥി അയം ലോകോ അത്ഥി പരോ ലോകോ, അത്ഥി മാതാ അത്ഥി പിതാ അത്ഥി സത്താ ഓപപാതികാ, അത്ഥി ലോകേ സമണബ്രാഹ്മണാ സമ്മഗ്ഗതാ സമ്മാപടിപന്നാ യേ ഇമഞ്ച ലോകം പരഞ്ച ലോകം സയം അഭിഞ്ഞാ സച്ഛികത്വാ പവേദേന്തീതി. സചേ തസ്സ ഭോതോ സത്ഥുനോ സച്ചം വചനം, അപണ്ണകതായ മയ്ഹം, യ്വാഹം ന കിഞ്ചി ബ്യാബാധേമി തസം വാ ഥാവരം വാ? ഉഭയമേത്ഥ കടഗ്ഗാഹോ, യം ചമ്ഹി കായേന സംവുതോ വാചായ സംവുതോ മനസാ സംവുതോ, യഞ്ച കായസ്സ ഭേദാ പരം മരണാ സുഗതിം

സഗ്ഗം ലോകം ഉപപജ്ജിസ്സാമീ’തി. തസ്സ പാമോജ്ജം ജായതി. പമുദിതസ്സ പീതി ജായതി. പീതിമനസ്സ കായോ പസ്സമ്ഭതി. പസ്സദ്ധകായോ സുഖം വേദയതി. സുഖിനോ ചിത്തം സമാധിയതി. അയം ഖോ, ഗാമണി, ധമ്മസമാധി. തത്ര ചേ ത്വം ചിത്തസമാധിം പടിലഭേയ്യാസി, ഏവം ത്വം ഇമം കങ്ഖാധമ്മം പജഹേയ്യാസി.

“സ ഖോ സോ, ഗാമണി, അരിയസാവകോ ഏവം വിഗതാഭിജ്ഝോ വിഗതബ്യാപാദോ അസമ്മൂള്ഹോ സമ്പജാനോ പടിസ്സതോ ഉപേക്ഖാസഹഗതേ ചേതസാ ഏകം ദിസം ഫരിത്വാ വിഹരതി, തഥാ ദുതിയം, തഥാ തതിയം, തഥാ ചതുത്ഥം, ഇതി ഉദ്ധമധോ തിരിയം സബ്ബധി സബ്ബത്തതായ സബ്ബാവന്തം ലോകം ഉപേക്ഖാസഹഗതേന ചേതസാ വിപുലേന മഹഗ്ഗതേന അപ്പമാണേന അവേരേന അബ്യാപജ്ജേന ഫരിത്വാ വിഹരതി. സോ ഇതി പടിസഞ്ചിക്ഖതി - ‘യ്വായം സത്ഥാ ഏവംവാദീ ഏവംദിട്ഠി - കരോതോ കാരയതോ, ഛേദതോ ഛേദാപയതോ, പചതോ പാചാപയതോ, സോചയതോ സോചാപയതോ, കിലമതോ കിലമാപയതോ, ഫന്ദതോ ഫന്ദാപയതോ, പാണമതിപാതയതോ, അദിന്നം ആദിയതോ, സന്ധിം ഛിന്ദതോ, നില്ലോപം ഹരതോ, ഏകാഗാരികം കരോതോ, പരിപന്ഥേ തിട്ഠതോ, പരദാരം ഗച്ഛതോ, മുസാ ഭണതോ, കരോതോ ന കരീയതി പാപം . ഖുരപരിയന്തേന ചേപി ചക്കേന യോ ഇമിസ്സാ പഥവിയാ പാണേ ഏകം മംസഖലം ഏകം മംസപുഞ്ജം കരേയ്യ, നത്ഥി തതോനിദാനം പാപം, നത്ഥി പാപസ്സ ആഗമോ. ദക്ഖിണഞ്ചേപി ഗങ്ഗായ തീരം ഗച്ഛേയ്യ ഹനന്തോ ഘാതേന്തോ ഛിന്ദന്തോ ഛേദാപേന്തോ പചന്തോ പാചാപേന്തോ, നത്ഥി തതോനിദാനം പാപം, നത്ഥി പാപസ്സ ആഗമോ. ഉത്തരഞ്ചേപി ഗങ്ഗായ തീരം ഗച്ഛേയ്യ ദദന്തോ ദാപേന്തോ, യജന്തോ യജാപേന്തോ, നത്ഥി തതോനിദാനം പുഞ്ഞം, നത്ഥി പുഞ്ഞസ്സ ആഗമോ. ദാനേന ദമേന സംയമേന സച്ചവജ്ജേന നത്ഥി പുഞ്ഞം, നത്ഥി പുഞ്ഞസ്സ ആഗമോ’തി. ‘സചേ തസ്സ ഭോതോ സത്ഥുനോ സച്ചം വചനം, അപണ്ണകതായ മയ്ഹം, യ്വാഹം ന കിഞ്ചി ബ്യാബാധേമി തസം വാ ഥാവരം വാ? ഉഭയമേത്ഥ കടഗ്ഗാഹോ, യം ചമ്ഹി കായേന സംവുതോ വാചായ സംവുതോ മനസാ സംവുതോ, യഞ്ച കായസ്സ ഭേദാ പരം മരണാ സുഗതിം സഗ്ഗം ലോകം ഉപപജ്ജിസ്സാമീ’തി. തസ്സ പാമോജ്ജം ജായതി. പമുദിതസ്സ പീതി ജായതി. പീതിമനസ്സ കായോ പസ്സമ്ഭതി. പസ്സദ്ധകായോ സുഖം വേദയതി. സുഖിനോ ചിത്തം സമാധിയതി. അയം ഖോ, ഗാമണി, ധമ്മസമാധി. തത്ര ചേ ത്വം ചിത്തസമാധിം പടിലഭേയ്യാസി, ഏവം ത്വം ഇമം കങ്ഖാധമ്മം പജഹേയ്യാസി.

“സ ഖോ സോ, ഗാമണി, അരിയസാവകോ ഏവം വിഗതാഭിജ്ഝോ വിഗതബ്യാപാദോ അസമ്മൂള്ഹോ സമ്പജാനോ പടിസ്സതോ ഉപേക്ഖാസഹഗതേ ചേതസാ ഏകം ദിസം ഫരിത്വാ വിഹരതി, തഥാ ദുതിയം, തഥാ തതിയം, തഥാ ചതുത്ഥം, ഇതി ഉദ്ധമധോ തിരിയം സബ്ബധി സബ്ബത്തതായ സബ്ബാവന്തം ലോകം ഉപേക്ഖാസഹഗതേന ചേതസാ വിപുലേന മഹഗ്ഗതേന അപ്പമാണേന അവേരേന അബ്യാപജ്ജേന ഫരിത്വാ വിഹരതി. സോ ഇതി പടിസഞ്ചിക്ഖതി - ‘യ്വായം സത്ഥാ ഏവംവാദീ ഏവംദിട്ഠി - കരോതോ കാരയതോ, ഛിന്ദതോ ഛേദാപയതോ, പചതോ പാചാപയതോ, സോചയതോ സോചാപയതോ, കിലമതോ കിലമാപയതോ, ഫന്ദതോ ഫന്ദാപയതോ, പാണമതിപാതയതോ, അദിന്നം ആദിയതോ, സന്ധിം ഛിന്ദതോ, നില്ലോപം ഹരതോ, ഏകാഗാരികം കരോതോ, പരിപന്ഥേ തിട്ഠതോ, പരദാരം ഗച്ഛതോ, മുസാ ഭണതോ,

കരോതോ കരീയതി പാപം. ഖുരപരിയന്തേന ചേപി ചക്കേന യോ ഇമിസ്സാ പഥവിയാ പാണേ ഏകം മംസഖലം ഏകം മംസപുഞ്ജം കരേയ്യ, അത്ഥി തതോനിദാനം പാപം, അത്ഥി പാപസ്സ ആഗമോ. ദക്ഖിണഞ്ചേപി ഗങ്ഗായ തീരം ഗച്ഛേയ്യ ഹനന്തോ ഘാതേന്തോ ഛിന്ദന്തോ ഛേദാപേന്തോ പചന്തോ പാചാപേന്തോ, അത്ഥി തതോനിദാനം പാപം, അത്ഥി പാപസ്സ ആഗമോ. ഉത്തരഞ്ചേപി ഗങ്ഗായ തീരം ഗച്ഛേയ്യ ദദന്തോ ദാപേന്തോ, യജന്തോ യജാപേന്തോ, അത്ഥി തതോനിദാനം പുഞ്ഞം, അത്ഥി പുഞ്ഞസ്സ ആഗമോ. ദാനേന ദമേന സംയമേന സച്ചവജ്ജേന അത്ഥി പുഞ്ഞം, അത്ഥി പുഞ്ഞസ്സ ആഗമോ'തി. 'സചേ തസ്സ ഭോതോ സത്ഥുനോ സച്ചം വചനം, അപണ്ണകതായ മയ്ഹം, യ്വാഹം ന കിഞ്ചി ബ്യാബാധേമി തസം വാ ഥാവരം വാ? ഉഭയമേത്ഥ കടഗ്ഗാഹോ, യം ചമ്ഹി കായേന സംവുതോ വാചായ സംവുതോ മനസാ സംവുതോ, യഞ്ച കായസ്സ ഭേദാ പരം മരണാ സുഗതിം സഗ്ഗം ലോകം ഉപപജ്ജിസ്സാമീ'തി. തസ്സ പാമോജ്ജം ജായതി. പമുദിതസ്സ പീതി ജായതി. പീതിമനസ്സ കായോ പസ്സമ്ഭതി. പസ്സദ്ധകായോ സുഖം വേദയതി. സുഖിനോ ചിത്തം സമാധിയതി. അയം ഖോ, ഗാമണി, ധമ്മസമാധി. തത്ര ചേ ത്വം ചിത്തസമാധിം പടിലഭേയ്യാസി, ഏവം ത്വം ഇമം കങ്ഖാധമ്മം പജഹേയ്യാസീ''തി.

ഏവം വുത്തേ, പാടലിയോ ഗാമണി ഭഗവന്തം ഏതദവോച - ''അഭിക്കന്തം, ഭന്തേ, അഭിക്കന്തം, ഭന്തേ...പേ॰... അജ്ജതഗ്ഗേ പാണുപേതം സരണം ഗത''ന്തി. തേരസമം.

ഗാമണിസംയുത്തം സമത്തം.

തസ്സുദ്ദാനം -

ചണ്ഡോ പുടോ യോധാജീവോ, ഹത്ഥസ്സോ അസിബന്ധകോ;
ദേസനാ സങ്ഖകുലം മണിചൂളം, ഭദ്രരാസിയപാടലീതി.

൯. അസങ്ഖതസംയുത്തം

൧. പഠമവഗ്ഗോ

൧. കായഗതാസതിസുത്തം

൩൬൬. സാവത്ഥിനിദാനം . ‘‘അസങ്ഖതഞ്ച വോ, ഭിക്ഖവേ, ദേസേസ്സാമി അസങ്ഖതഗാമിഞ്ച മഗ്ഗം. തം സുണാഥ. കതമഞ്ച, ഭിക്ഖവേ, അസങ്ഖതം? യോ, ഭിക്ഖവേ, രാഗക്ഖയോ ദോസക്ഖയോ മോഹക്ഖയോ - ഇദം വുച്ചതി, ഭിക്ഖവേ, അസങ്ഖതം. കതമോ ച, ഭിക്ഖവേ, അസങ്ഖതഗാമിമഗ്ഗോ? കായഗതാസതി. അയം വുച്ചതി, ഭിക്ഖവേ, അസങ്ഖതഗാമിമഗ്ഗോ’’.

‘‘ഇതി ഖോ, ഭിക്ഖവേ, ദേസിതം വോ മയാ അസങ്ഖതം, ദേസിതോ അസങ്ഖതഗാമിമഗ്ഗോ. യം, ഭിക്ഖവേ, സത്ഥാരാ കരണീയം സാവകാനം ഹിതേസിനാ അനുകമ്പകേന അനുകമ്പം ഉപാദായ, കതം വോ തം മയാ. ഏതാനി, ഭിക്ഖവേ, രുക്ഖമൂലാനി, ഏതാനി സുഞ്ഞാഗാരാനി. ഝായഥ [നിജ്ഝായഥ (ക॰)], ഭിക്ഖവേ, മാ പമാദത്ഥ; മാ പച്ഛാ വിപ്പടിസാരിനോ അഹുവത്ഥ. അയം വോ അമ്ഹാകം അനുസാസനീ’’തി. പഠമം.

൨. സമഥവിപസ്സനാസുത്തം

൩൬൭. ‘‘അസങ്ഖതഞ്ച വോ, ഭിക്ഖവേ, ദേസേസ്സാമി അസങ്ഖതഗാമിഞ്ച മഗ്ഗം. തം സുണാഥ. കതമഞ്ച, ഭിക്ഖവേ, അസങ്ഖതം? യോ, ഭിക്ഖവേ, രാഗക്ഖയോ ദോസക്ഖയോ മോഹക്ഖയോ - ഇദം വുച്ചതി, ഭിക്ഖവേ, അസങ്ഖതം. കതമോ ച, ഭിക്ഖവേ, അസങ്ഖതഗാമിമഗ്ഗോ? സമഥോ ച വിപസ്സനാ ച. അയം വുച്ചതി, ഭിക്ഖവേ, അസങ്ഖതഗാമിമഗ്ഗോ…പേ॰… ദുതിയം.

൩. സവിതക്കസവിചാരസുത്തം

൩൬൮. ‘‘കതമോ ച, ഭിക്ഖവേ, അസങ്ഖതഗാമിമഗ്ഗോ? സവിതക്കസവിചാരോ സമാധി, അവിതക്കവിചാരമത്തോ സമാധി, അവിതക്കഅവിചാരോ സമാധി - അയം വുച്ചതി, ഭിക്ഖവേ, അസങ്ഖതഗാമിമഗ്ഗോ…പേ॰… തതിയം.

൪. സുഞ്ഞതസമാധിസുത്തം

൩൬൯. ‘‘കതമോ ച, ഭിക്ഖവേ, അസങ്ഖതഗാമിമഗ്ഗോ? സുഞ്ഞതോ സമാധി, അനിമിത്തോ സമാധി, അപ്പണിഹിതോ സമാധി - അയം വുച്ചതി, ഭിക്ഖവേ, അസങ്ഖതഗാമിമഗ്ഗോ…പേ॰… ചതുത്ഥം.

൫. സതിപട്ഠാനസുത്തം

൩൭൦. ‘‘കതമോ ച, ഭിക്ഖവേ, അസങ്ഖതഗാമിമഗ്ഗോ? ചത്താരോ സതിപട്ഠാനാ. അയം വുച്ചതി, ഭിക്ഖവേ, അസങ്ഖതഗാമിമഗ്ഗോ…പേ॰… പഞ്ചമം.

൬. സമ്മപ്പധാനസുത്തം

൩൭൧. "കതമോ ച, ഭിക്ഖവേ, അസങ്ഖതഗാമിമഗ്ഗോ? ചത്താരോ സമ്മപ്പധാനാ. അയം വുച്ചതി, ഭിക്ഖവേ, അസങ്ഖതഗാമിമഗ്ഗോ...പേ॰.... ഛട്ഠം.

൭. ഇദ്ധിപാദസുത്തം

൩൭൨. "കതമോ ച, ഭിക്ഖവേ, അസങ്ഖതഗാമിമഗ്ഗോ? ചത്താരോ ഇദ്ധിപാദാ. അയം വുച്ചതി, ഭിക്ഖവേ, അസങ്ഖതഗാമിമഗ്ഗോ...പേ॰.... സത്തമം.

൮. ഇന്ദ്രിയസുത്തം

൩൭൩. "കതമോ ച, ഭിക്ഖവേ, അസങ്ഖതഗാമിമഗ്ഗോ? പഞ്ചിന്ദ്രിയാനി. അയം വുച്ചതി, ഭിക്ഖവേ, അസങ്ഖതഗാമിമഗ്ഗോ...പേ॰.... അട്ഠമം.

൯. ബലസുത്തം

൩൭൪. "കതമോ ച, ഭിക്ഖവേ, അസങ്ഖതഗാമിമഗ്ഗോ? പഞ്ച ബലാനി. അയം വുച്ചതി, ഭിക്ഖവേ, അസങ്ഖതഗാമിമഗ്ഗോ...പേ॰.... നവമം.

൧൦. ബോജ്ഝങ്ഗസുത്തം

൩൭൫. "കതമോ ച, ഭിക്ഖവേ, അസങ്ഖതഗാമിമഗ്ഗോ? സത്ത ബോജ്ഝങ്ഗാ. അയം വുച്ചതി, ഭിക്ഖവേ, അസങ്ഖതഗാമിമഗ്ഗോ...പേ॰.... ദസമം.

൧൧. മഗ്ഗങ്ഗസുത്തം

൩൭൬. "കതമോ ച, ഭിക്ഖവേ, അസങ്ഖതഗാമിമഗ്ഗോ? അരിയോ അട്ഠങ്ഗികോ മഗ്ഗോ. അയം വുച്ചതി, ഭിക്ഖവേ, അസങ്ഖതഗാമിമഗ്ഗോ. ഇതി ഖോ, ഭിക്ഖവേ , ദേസിതം വോ മയാ അസങ്ഖതം, ദേസിതോ അസങ്ഖതഗാമിമഗ്ഗോ. യം, ഭിക്ഖവേ, സത്ഥാരാ കരണീയം സാവകാനം ഹിതേസിനാ അനുകമ്പകേന അനുകമ്പം ഉപാദായ കതം വോ തം മയാ. ഏതാനി, ഭിക്ഖവേ, രുക്ഖമൂലാനി, ഏതാനി സുഞ്ഞാഗാരാനി. ഝായഥ, ഭിക്ഖവേ, മാ പമാദത്ഥ; മാ പച്ഛാ വിപ്പടിസാരിനോ അഹുവത്ഥ. അയം വോ അമ്ഹാകം അനുസാസനീ"തി. ഏകാദസമം.

പഠമോ വഗ്ഗോ.

തസ്സുദ്ദാനം -

കായോ സമഥോ സവിതക്കോ, സുഞ്ഞതോ സതിപട്ഠാനാ;
സമ്മപ്പധാനാ ഇദ്ധിപാദാ, ഇന്ദ്രിയബലബോജ്ഝങ്ഗാ;
മഗ്ഗേന ഏകാദസമം, തസ്സുദ്ദാനം പവുച്ചതി.

൨. ദുതിയവഗ്ഗോ

൧. അസങ്ഖതസുത്തം

൩൭൭. "അസങ്ഖതഞ്ച വോ, ഭിക്ഖവേ, ദേസേസ്സാമി അസങ്ഖതഗാമിഞ്ച മഗ്ഗം. തം സുണാഥ. കതമഞ്ച, ഭിക്ഖവേ, അസങ്ഖതം? യോ, ഭിക്ഖവേ, രാഗക്ഖയോ ദോസക്ഖയോ മോഹക്ഖയോ - ഇദം വുച്ചതി, ഭിക്ഖവേ, അസങ്ഖതം. കതമോ ച, ഭിക്ഖവേ, അസങ്ഖതഗാമിമഗ്ഗോ? സമഥോ. അയം വുച്ചതി, ഭിക്ഖവേ, അസങ്ഖതഗാമിമഗ്ഗോ. ഇതി ഖോ, ഭിക്ഖവേ, ദേസിതം വോ മയാ അസങ്ഖതം, ദേസിതോ അസങ്ഖതഗാമിമഗ്ഗോ. യം, ഭിക്ഖവേ, സത്ഥാരാ കരണീയം സാവകാനം ഹിതേസിനാ അനുകമ്പകേന അനുകമ്പം ഉപാദായ, കതം വോ തം മയാ. ഏതാനി, ഭിക്ഖവേ, രുക്ഖമൂലാനി, ഏതാനി സുഞ്ഞാഗാരാനി. ഝായഥ, ഭിക്ഖവേ, മാ പമാദത്ഥ; മാ പച്ഛാ വിപ്പടിസാരിനോ അഹുവത്ഥ. അയം വോ അമ്ഹാകം അനുസാസനീതി.

"അസങ്ഖതഞ്ച വോ, ഭിക്ഖവേ, ദേസേസ്സാമി അസങ്ഖതഗാമിഞ്ച മഗ്ഗം. തം സുണാഥ. കതമഞ്ച, ഭിക്ഖവേ, അസങ്ഖതം? യോ, ഭിക്ഖവേ, രാഗക്ഖയോ ദോസക്ഖയോ മോഹക്ഖയോ - ഇദം വുച്ചതി, ഭിക്ഖവേ, അസങ്ഖതം. കതമോ ച, ഭിക്ഖവേ, അസങ്ഖതഗാമിമഗ്ഗോ? വിപസ്സനാ. അയം വുച്ചതി, ഭിക്ഖവേ, അസങ്ഖതഗാമിമഗ്ഗോ. ഇതി ഖോ, ഭിക്ഖവേ, ദേസിതം വോ മയാ അസങ്ഖതം...പേ॰... അയം വോ അമ്ഹാകം അനുസാസനീതി.

"കതമോ ച, ഭിക്ഖവേ, അസങ്ഖതഗാമിമഗ്ഗോ? സവിതക്കോ സവിചാരോ സമാധി. അയം വുച്ചതി, ഭിക്ഖവേ, അസങ്ഖതഗാമിമഗ്ഗോ...പേ॰... കതമോ ച, ഭിക്ഖവേ, അസങ്ഖതഗാമിമഗ്ഗോ? അവിതക്കോ വിചാരമത്തോ സമാധി. അയം വുച്ചതി, ഭിക്ഖവേ, അസങ്ഖതഗാമിമഗ്ഗോ...പേ॰... കതമോ ച, ഭിക്ഖവേ, അസങ്ഖതഗാമിമഗ്ഗോ? അവിതക്കോ അവിചാരോ സമാധി. അയം വുച്ചതി, ഭിക്ഖവേ, അസങ്ഖതഗാമിമഗ്ഗോ...പേ॰....

"കതമോ ച, ഭിക്ഖവേ, അസങ്ഖതഗാമിമഗ്ഗോ? സുഞ്ഞതോ സമാധി. അയം വുച്ചതി, ഭിക്ഖവേ, അസങ്ഖതഗാമിമഗ്ഗോ...പേ॰... കതമോ ച, ഭിക്ഖവേ, അസങ്ഖതഗാമിമഗ്ഗോ? അനിമിത്തോ സമാധി. അയം വുച്ചതി, ഭിക്ഖവേ, അസങ്ഖതഗാമിമഗ്ഗോ...പേ॰... കതമോ ച, ഭിക്ഖവേ, അസങ്ഖതഗാമിമഗ്ഗോ? അപ്പണിഹിതോ സമാധി. അയം വുച്ചതി, ഭിക്ഖവേ, അസങ്ഖതഗാമിമഗ്ഗോ...പേ॰....

"കതമോ ച, ഭിക്ഖവേ, അസങ്ഖതഗാമിമഗ്ഗോ? ഇധ, ഭിക്ഖവേ, ഭിക്ഖു കായേ കായാനുപസ്സീ വിഹരതി ആതാപീ സമ്പജാനോ സതിമാ വിനേയ്യ ലോകേ അഭിജ്ഝാദോമനസ്സം. അയം വുച്ചതി, ഭിക്ഖവേ, അസങ്ഖതഗാമിമഗ്ഗോ...പേ॰... കതമോ ച, ഭിക്ഖവേ, അസങ്ഖതഗാമിമഗ്ഗോ? ഇധ, ഭിക്ഖവേ, ഭിക്ഖു വേദനാസു വേദനാനുപസ്സീ വിഹരതി...പേ॰... അയം വുച്ചതി, ഭിക്ഖവേ, അസങ്ഖതഗാമിമഗ്ഗോ...പേ॰... കതമോ ച, ഭിക്ഖവേ, അസങ്ഖതഗാമിമഗ്ഗോ? ഇധ, ഭിക്ഖവേ, ഭിക്ഖു ചിത്തേ ചിത്താനുപസ്സീ...പേ॰... അയം വുച്ചതി, ഭിക്ഖവേ, അസങ്ഖതഗാമിമഗ്ഗോ...പേ॰... കതമോ ച, ഭിക്ഖവേ, അസങ്ഖതഗാമിമഗ്ഗോ? ഇധ, ഭിക്ഖവേ, ഭിക്ഖു ധമ്മേസു ധമ്മാനുപസ്സീ വിഹരതി...പേ॰... അയം വുച്ചതി, ഭിക്ഖവേ, അസങ്ഖതഗാമിമഗ്ഗോ...പേ॰....

"കതമോ ച, ഭിക്ഖവേ, അസങ്ഖതഗാമിമഗ്ഗോ? ഇധ, ഭിക്ഖവേ, ഭിക്ഖു അനുപ്പന്നാനം പാപകാനം അകുസലാനം ധമ്മാനം അനുപ്പാദാ ഛന്ദം ജനേതി

വായമതി വീരിയം ആരഭതി ചിത്തം പഗ്ഗണ്ഹാതി പദഹതി. അയം വുച്ചതി, ഭിക്ഖവേ, അസങ്ഖതഗാമിമഗ്ഗോ...പേ॰... കതമോ ച, ഭിക്ഖവേ, അസങ്ഖതഗാമിമഗ്ഗോ? ഇധ, ഭിക്ഖവേ, ഭിക്ഖു ഉപ്പന്നാനം പാപകാനം അകുസലാനം ധമ്മാനം പഹാനാ ഛന്ദം ജനേതി വായമതി വീരിയം ആരഭതി ചിത്തം പഗ്ഗണ്ഹാതി പദഹതി. അയം വുച്ചതി, ഭിക്ഖവേ, അസങ്ഖതഗാമിമഗ്ഗോ...പേ॰... കതമോ ച, ഭിക്ഖവേ, അസങ്ഖതഗാമിമഗ്ഗോ? ഇധ, ഭിക്ഖവേ, ഭിക്ഖു അനുപ്പന്നാനം കുസലാനം ധമ്മാനം ഉപ്പാദാ ഛന്ദം ജനേതി വായമതി വീരിയം ആരഭതി ചിത്തം പഗ്ഗണ്ഹാതി പദഹതി. അയം വുച്ചതി, ഭിക്ഖവേ, അസങ്ഖതഗാമിമഗ്ഗോ...പേ॰... കതമോ ച, ഭിക്ഖവേ, അസങ്ഖതഗാമിമഗ്ഗോ? ഇധ, ഭിക്ഖവേ, ഭിക്ഖു ഉപ്പന്നാനം കുസലാനം ധമ്മാനം ഠിതിയാ അസമ്മോസായ ഭിയ്യോഭാവായ വേപുല്ലായ ഭാവനായ പാരിപൂരിയാ ഛന്ദം ജനേതി വായമതി വീരിയം ആരഭതി ചിത്തം പഗ്ഗണ്ഹാതി പദഹതി. അയം വുച്ചതി, ഭിക്ഖവേ, അസങ്ഖതഗാമിമഗ്ഗോ... പേ॰....

‘‘കതമോ ച, ഭിക്ഖവേ, അസങ്ഖതഗാമിമഗ്ഗോ? ഇധ, ഭിക്ഖവേ, ഭിക്ഖു ഛന്ദസമാധിപധാനസങ്ഖാരസമന്നാഗതം ഇദ്ധിപാദം ഭാവേതി. അയം വുച്ചതി, ഭിക്ഖവേ, അസങ്ഖതഗാമിമഗ്ഗോ ...പേ॰... കതമോ ച, ഭിക്ഖവേ, അസങ്ഖതഗാമിമഗ്ഗോ? ഇധ, ഭിക്ഖവേ, ഭിക്ഖു വീരിയസമാധിപധാനസങ്ഖാരസമന്നാഗതം ഇദ്ധിപാദം ഭാവേതി. അയം വുച്ചതി, ഭിക്ഖവേ, അസങ്ഖതഗാമിമഗ്ഗോ...പേ॰... കതമോ ച, ഭിക്ഖവേ, അസങ്ഖതഗാമിമഗ്ഗോ? ഇധ, ഭിക്ഖവേ, ഭിക്ഖു ചിത്തസമാധിപധാനസങ്ഖാരസമന്നാഗതം ഇദ്ധിപാദം ഭാവേതി. അയം വുച്ചതി, ഭിക്ഖവേ, അസങ്ഖതഗാമിമഗ്ഗോ...പേ॰... കതമോ ച, ഭിക്ഖവേ, അസങ്ഖതഗാമിമഗ്ഗോ? ഇധ, ഭിക്ഖവേ, ഭിക്ഖു വീമംസസമാധിപധാനസങ്ഖാരസമന്നാഗതം ഇദ്ധിപാദം ഭാവേതി. അയം വുച്ചതി, ഭിക്ഖവേ, അസങ്ഖതഗാമിമഗ്ഗോ...പേ॰....

‘‘കതമോ ച, ഭിക്ഖവേ, അസങ്ഖതഗാമിമഗ്ഗോ? ഇധ, ഭിക്ഖവേ, ഭിക്ഖു സദ്ധിന്ദ്രിയം ഭാവേതി വിവേകനിസ്സിതം വിരാഗനിസ്സിതം നിരോധനിസ്സിതം വോസ്സഗ്ഗപരിണാമിം. അയം വുച്ചതി, ഭിക്ഖവേ, അസങ്ഖതഗാമിമഗ്ഗോ...പേ॰... കതമോ ച, ഭിക്ഖവേ, അസങ്ഖതഗാമിമഗ്ഗോ? ഇധ, ഭിക്ഖവേ, ഭിക്ഖു വീരിയിന്ദ്രിയം ഭാവേതി വിവേകനിസ്സിതം...പേ॰... അയം വുച്ചതി, ഭിക്ഖവേ, അസങ്ഖതഗാമിമഗ്ഗോ...പേ॰... കതമോ ച, ഭിക്ഖവേ, അസങ്ഖതഗാമിമഗ്ഗോ? ഇധ, ഭിക്ഖവേ, ഭിക്ഖു സതിന്ദ്രിയം ഭാവേതി...പേ॰... അയം വുച്ചതി, ഭിക്ഖവേ, അസങ്ഖതഗാമിമഗ്ഗോ...പേ॰... കതമോ ച, ഭിക്ഖവേ, അസങ്ഖതഗാമിമഗ്ഗോ? ഇധ, ഭിക്ഖവേ, ഭിക്ഖു സമാധിന്ദ്രിയം ഭാവേതി...പേ॰... അയം വുച്ചതി, ഭിക്ഖവേ, അസങ്ഖതഗാമിമഗ്ഗോ...പേ॰... കതമോ ച, ഭിക്ഖവേ, അസങ്ഖതഗാമിമഗ്ഗോ? ഇധ, ഭിക്ഖവേ, ഭിക്ഖു പഞ്ഞിന്ദ്രിയം ഭാവേതി വിവേകനിസ്സിതം വിരാഗനിസ്സിതം നിരോധനിസ്സിതം വോസ്സഗ്ഗപരിണാമിം. അയം വുച്ചതി, ഭിക്ഖവേ, അസങ്ഖതഗാമിമഗ്ഗോ...പേ॰....

‘‘കതമോ ച, ഭിക്ഖവേ, അസങ്ഖതഗാമിമഗ്ഗോ? ഇധ, ഭിക്ഖവേ, ഭിക്ഖു സദ്ധാബലം ഭാവേതി വിവേകനിസ്സിതം...പേ॰... അയം വുച്ചതി, ഭിക്ഖവേ, അസങ്ഖതഗാമിമഗ്ഗോ...പേ॰... കതമോ ച, ഭിക്ഖവേ, അസങ്ഖതഗാമിമഗ്ഗോ?

ഇധ, ഭിക്ഖവേ, ഭിക്ഖു വീരിയബലം ഭാവേതി...പേ॰... അയം വുച്ചതി, ഭിക്ഖവേ, അസങ്ഖതഗാമിമഗ്ഗോ...പേ॰... കതമോ ച, ഭിക്ഖവേ, അസങ്ഖതഗാമിമഗ്ഗോ? ഇധ, ഭിക്ഖവേ, ഭിക്ഖു സതിബലം ഭാവേതി...പേ॰... അയം വുച്ചതി, ഭിക്ഖവേ, അസങ്ഖതഗാമിമഗ്ഗോ...പേ॰... കതമോ ച, ഭിക്ഖവേ, അസങ്ഖതഗാമിമഗ്ഗോ? ഇധ, ഭിക്ഖവേ, ഭിക്ഖു സമാധിബലം ഭാവേതി...പേ॰... അയം വുച്ചതി, ഭിക്ഖവേ, അസങ്ഖതഗാമിമഗ്ഗോ...പേ॰... കതമോ ച, ഭിക്ഖവേ, അസങ്ഖതഗാമിമഗ്ഗോ? ഇധ, ഭിക്ഖവേ, ഭിക്ഖു പഞ്ഞാബലം ഭാവേതി വിവേകനിസ്സിതം വിരാഗനിസ്സിതം നിരോധനിസ്സിതം വോസ്സഗ്ഗപരിണാമിം. അയം വുച്ചതി, ഭിക്ഖവേ, അസങ്ഖതഗാമിമഗ്ഗോ...പേ॰....

''കതമോ ച, ഭിക്ഖവേ, അസങ്ഖതഗാമിമഗ്ഗോ? ഇധ, ഭിക്ഖവേ, ഭിക്ഖു സതിസമ്ബോജ്ഝങ്ഗം ഭാവേതി...പേ॰... അയം വുച്ചതി, ഭിക്ഖവേ, അസങ്ഖതഗാമിമഗ്ഗോ...പേ॰... കതമോ ച, ഭിക്ഖവേ, അസങ്ഖതഗാമിമഗ്ഗോ? ഇധ, ഭിക്ഖവേ, ഭിക്ഖു ധമ്മവിചയസമ്ബോജ്ഝങ്ഗം ഭാവേതി...പേ॰... വീരിയസമ്ബോജ്ഝങ്ഗം ഭാവേതി...പേ॰... പീതിസമ്ബോജ്ഝങ്ഗം ഭാവേതി...പേ॰... പസ്സദ്ധിസമ്ബോജ്ഝങ്ഗം ഭാവേതി...പേ॰... സമാധിസമ്ബോജ്ഝങ്ഗം ഭാവേതി...പേ॰... ഉപേക്ഖാസമ്ബോജ്ഝങ്ഗം ഭാവേതി വിവേകനിസ്സിതം വിരാഗനിസ്സിതം നിരോധനിസ്സിതം വോസ്സഗ്ഗപരിണാമിം. അയം വുച്ചതി, ഭിക്ഖവേ, അസങ്ഖതഗാമിമഗ്ഗോ...പേ॰....

''കതമോ ച, ഭിക്ഖവേ, അസങ്ഖതഗാമിമഗ്ഗോ? ഇധ, ഭിക്ഖവേ, ഭിക്ഖു സമ്മാദിട്ഠിം ഭാവേതി വിവേകനിസ്സിതം വിരാഗനിസ്സിതം നിരോധനിസ്സിതം വോസ്സഗ്ഗപരിണാമിം. അയം വുച്ചതി, ഭിക്ഖവേ, അസങ്ഖതഗാമിമഗ്ഗോ...പേ॰... കതമോ ച, ഭിക്ഖവേ, അസങ്ഖതഗാമിമഗ്ഗോ? ഇധ, ഭിക്ഖവേ, ഭിക്ഖു സമ്മാസങ്കപ്പം ഭാവേതി ...പേ॰... സമ്മാവാചം ഭാവേതി...പേ॰... സമ്മാകമ്മന്തം ഭാവേതി...പേ॰... സമ്മാആജീവം ഭാവേതി...പേ॰... സമ്മാവായാമം ഭാവേതി...പേ॰... സമ്മാസതിം ഭാവേതി...പേ॰... അസങ്ഖതഞ്ച വോ ഭിക്ഖവേ, ദേസേസ്സാമി അസങ്ഖതഗാമിഞ്ച മഗ്ഗം. തം സുണാഥ. കതമഞ്ച, ഭിക്ഖവേ, അസങ്ഖതം...പേ॰...? കതമോ ച, ഭിക്ഖവേ, അസങ്ഖതഗാമിമഗ്ഗോ? ഇധ, ഭിക്ഖവേ, ഭിക്ഖു സമ്മാസമാധിം ഭാവേതി വിവേകനിസ്സിതം വിരാഗനിസ്സിതം നിരോധനിസ്സിതം വോസ്സഗ്ഗപരിണാമിം . അയം വുച്ചതി, ഭിക്ഖവേ, അസങ്ഖതഗാമിമഗ്ഗോ. ഇതി ഖോ, ഭിക്ഖവേ, ദേസിതം വോ മയാ അസങ്ഖതം, ദേസിതോ അസങ്ഖതഗാമിമഗ്ഗോ. യം, ഭിക്ഖവേ, സത്ഥാരാ കരണീയം സാവകാനം ഹിതേസിനാ അനുകമ്പകേന അനുകമ്പം ഉപാദായ, കതം വോ തം മയാ. ഏതാനി, ഭിക്ഖവേ, രുക്ഖമൂലാനി, ഏതാനി സുഞ്ഞാഗാരാനി. ഝായഥ, ഭിക്ഖവേ, മാ പമാദത്ഥ; മാ പച്ഛാ വിപ്പടിസാരിനോ അഹുവത്ഥ. അയം വോ അമ്ഹാകം അനുസാസനീ''തി. പഠമം.

൨. അനതസുത്തം

൩൭൭. ''അനതഞ്ച വോ, ഭിക്ഖവേ, ദേസേസ്സാമി, അനതഗാമിഞ്ച മഗ്ഗം. തം സുണാഥ. കതമഞ്ച, ഭിക്ഖവേ, അനതം...പേ॰...''. (യഥാ അസങ്ഖതം തഥാ വിത്ഥാരേതബ്ബം). ദുതിയം.

൩-൩൨. അനാസവാദിസുത്തം

൩൭൩-൪൦൨. “അനാസവഞ്ച വോ, ഭിക്ഖവേ, ദേസേസ്സാമി അനാസവഗാമിഞ്ച മഗ്ഗം. തം സുണാഥ. കതമഞ്ച, ഭിക്ഖവേ, അനാസവം…പേ॰… സച്ചഞ്ച വോ, ഭിക്ഖവേ, ദേസേസ്സാമി സച്ചഗാമിഞ്ച മഗ്ഗം. തം സുണാഥ. കതമഞ്ച, ഭിക്ഖവേ, സച്ചം…പേ॰… പാരഞ്ച വോ, ഭിക്ഖവേ, ദേസേസ്സാമി പാരഗാമിഞ്ച മഗ്ഗം. തം സുണാഥ. കതമഞ്ച, ഭിക്ഖവേ, പാരം…പേ॰… നിപുണഞ്ച വോ, ഭിക്ഖവേ, ദേസേസ്സാമി നിപുണഗാമിഞ്ച മഗ്ഗം. തം സുണാഥ. കതമഞ്ച, ഭിക്ഖവേ, നിപുണം…പേ॰… സുദുദ്ദസഞ്ച വോ, ഭിക്ഖവേ, ദേസേസ്സാമി സുദുദ്ദസഗാമിഞ്ച മഗ്ഗം. തം സുണാഥ. കതമഞ്ച, ഭിക്ഖവേ, സുദുദ്ദസം…പേ॰… അജജ്ജരഞ്ച വോ, ഭിക്ഖവേ, ദേസേസ്സാമി അജജ്ജരഗാമിഞ്ച മഗ്ഗം. തം സുണാഥ. കതമഞ്ച, ഭിക്ഖവേ, അജജ്ജരം…പേ॰… ധുവഞ്ച വോ, ഭിക്ഖവേ, ദേസേസ്സാമി ധുവഗാമിഞ്ച മഗ്ഗം. തം സുണാഥ. കതമഞ്ച, ഭിക്ഖവേ, ധുവം…പേ॰… അപലോകിതഞ്ച വോ, ഭിക്ഖവേ, ദേസേസ്സാമി അപലോകിതഗാമിഞ്ച മഗ്ഗം. തം സുണാഥ. കതമഞ്ച, ഭിക്ഖവേ, അപലോകിതം…പേ॰… അനിദസ്സനഞ്ച വോ, ഭിക്ഖവേ, ദേസേസ്സാമി അനിദസ്സനഗാമിഞ്ച മഗ്ഗം. തം സുണാഥ. കതമഞ്ച, ഭിക്ഖവേ, അനിദസ്സനം…പേ॰… നിപ്പപഞ്ചഞ്ച വോ, ഭിക്ഖവേ, ദേസേസ്സാമി നിപ്പപഞ്ചഗാമിഞ്ച മഗ്ഗം. തം സുണാഥ. കതമഞ്ച, ഭിക്ഖവേ, നിപ്പപഞ്ചം…പേ॰…?

“സന്തഞ്ച വോ, ഭിക്ഖവേ, ദേസേസ്സാമി സന്തഗാമിഞ്ച മഗ്ഗം. തം സുണാഥ. കതമഞ്ച, ഭിക്ഖവേ, സന്തം…പേ॰… അമതഞ്ച വോ, ഭിക്ഖവേ, ദേസേസ്സാമി അമതഗാമിഞ്ച മഗ്ഗം. തം സുണാഥ. കതമഞ്ച, ഭിക്ഖവേ, അമതം…പേ॰… പണീതഞ്ച വോ, ഭിക്ഖവേ, ദേസേസ്സാമി പണീതഗാമിഞ്ച മഗ്ഗം. തം സുണാഥ. കതമഞ്ച, ഭിക്ഖവേ, പണീതം…പേ॰… സിവഞ്ച വോ, ഭിക്ഖവേ , ദേസേസ്സാമി സിവഗാമിഞ്ച മഗ്ഗം. തം സുണാഥ. കതമഞ്ച, ഭിക്ഖവേ, സിവം…പേ॰… ഖേമഞ്ച വോ, ഭിക്ഖവേ, ദേസേസ്സാമി ഖേമഗാമിഞ്ച മഗ്ഗം. തം സുണാഥ. കതമഞ്ച, ഭിക്ഖവേ, ഖേമം…പേ॰… തണ്ഹാക്ഖയഞ്ച വോ, ഭിക്ഖവേ, ദേസേസ്സാമി തണ്ഹാക്ഖയഗാമിഞ്ച മഗ്ഗം. തം സുണാഥ. കതമഞ്ച, ഭിക്ഖവേ, തണ്ഹാക്ഖയം…പേ॰…?

“അച്ഛരിയഞ്ച വോ, ഭിക്ഖവേ, ദേസേസ്സാമി അച്ഛരിയഗാമിഞ്ച മഗ്ഗം. തം സുണാഥ. കതമഞ്ച, ഭിക്ഖവേ, അച്ഛരിയം…പേ॰… അബ്ഭുതഞ്ച വോ, ഭിക്ഖവേ, ദേസേസ്സാമി അബ്ഭുതഗാമിഞ്ച മഗ്ഗം. തം സുണാഥ. കതമഞ്ച, ഭിക്ഖവേ, അബ്ഭുതം…പേ॰… അനീതികഞ്ച വോ, ഭിക്ഖവേ, ദേസേസ്സാമി അനീതികഗാമിഞ്ച മഗ്ഗം. തം സുണാഥ. കതമഞ്ച, ഭിക്ഖവേ, അനീതികം…പേ॰… അനീതികധമ്മഞ്ച വോ, ഭിക്ഖവേ, ദേസേസ്സാമി അനീതികധമ്മഗാമിഞ്ച മഗ്ഗം. തം സുണാഥ. കതമഞ്ച, ഭിക്ഖവേ, അനീതികധമ്മം…പേ॰… നിബ്ബാനഞ്ച വോ, ഭിക്ഖവേ, ദേസേസ്സാമി നിബ്ബാനഗാമിഞ്ച മഗ്ഗം. തം സുണാഥ. കതമഞ്ച, ഭിക്ഖവേ, നിബ്ബാനം…പേ॰… അബ്യാപജ്ഝഞ്ച [അബ്യാപജ്ഝഞ്ച (സീ॰ സ്യാ॰ കം॰ പീ॰)] വോ, ഭിക്ഖവേ, ദേസേസ്സാമി അബ്യാപജ്ഝഗാമിഞ്ച മഗ്ഗം. തം സുണാഥ. കതമഞ്ച, ഭിക്ഖവേ, അബ്യാപജ്ഝം…പേ॰… വിരാഗഞ്ച വോ, ഭിക്ഖവേ, ദേസേസ്സാമി വിരാഗഗാമിഞ്ച മഗ്ഗം. തം സുണാഥ. കതമോ ച, ഭിക്ഖവേ, വിരാഗോ…പേ॰…?

“സുദ്ധിഞ്ച വോ, ഭിക്ഖവേ, ദേസേസ്സാമി സുദ്ധിഗാമിഞ്ച മഗ്ഗം. തം സുണാഥ. കതമാ ച, ഭിക്ഖവേ, സുദ്ധി…പേ॰… മുത്തിഞ്ച വോ, ഭിക്ഖവേ, ദേസേസ്സാമി

മുത്തിഗാമിഞ്ച മഗ്ഗം. തം സുണാഥ. കതമാ ച, ഭിക്ഖവേ, മുത്തി…പേ॰… അനാലയഞ്ച വോ, ഭിക്ഖവേ, ദേസേസ്സാമി അനാലയഗാമിഞ്ച മഗ്ഗം. തം സുണാഥ. കതമോ ച, ഭിക്ഖവേ, അനാലയോ…പേ॰… ദീപഞ്ച വോ, ഭിക്ഖവേ, ദേസേസ്സാമി ദീപഗാമിഞ്ച മഗ്ഗം. തം സുണാഥ. കതമഞ്ച, ഭിക്ഖവേ, ദീപം…പേ॰… ലേണഞ്ച വോ, ഭിക്ഖവേ, ദേസേസ്സാമി ലേണഗാമിഞ്ച മഗ്ഗം. തം സുണാഥ. കതമഞ്ച, ഭിക്ഖവേ, ലേണം…പേ॰… താണഞ്ച വോ, ഭിക്ഖവേ, ദേസേസ്സാമി താണഗാമിഞ്ച മഗ്ഗം. തം സുണാഥ. കതമഞ്ച, ഭിക്ഖവേ, താണം…പേ॰… സരണഞ്ച വോ, ഭിക്ഖവേ, ദേസേസ്സാമി സരണഗാമിഞ്ച മഗ്ഗം. തം സുണാഥ. കതമഞ്ച, ഭിക്ഖവേ, സരണം…പേ॰…അനുസാസനീ"തി? ബാത്തിംസതിമം.

൩൩. പരായനസുത്തം

ർ൦൯. "പരായനഞ്ച [പരായണഞ്ച (പീ॰ സീ॰ അട്ഠ॰)] വോ, ഭിക്ഖവേ, ദേസേസ്സാമി പരായനഗാമിഞ്ച മഗ്ഗം. തം സുണാഥ. കതമഞ്ച, ഭിക്ഖവേ, പരായനം? യോ, ഭിക്ഖവേ, രാഗക്ഖയോ ദോസക്ഖയോ മോഹക്ഖയോ - ഇദം വുച്ചതി, ഭിക്ഖവേ, പരായനം. കതമോ ച, ഭിക്ഖവേ, പരായനഗാമീ മഗ്ഗോ? കായഗതാസതി. അയം വുച്ചതി, ഭിക്ഖവേ, പരായനഗാമിമഗ്ഗോ. ഇതി ഖോ, ഭിക്ഖവേ, ദേസിതം വോ മയാ പരായനം, ദേസിതോ പരായനഗാമിമഗ്ഗോ. യം, ഭിക്ഖവേ, സത്ഥാരാ കരണീയം സാവകാനം ഹിതേസിനാ അനുകമ്പകേന അനുകമ്പം ഉപാദായ, കതം വോ തം മയാ. ഏതാനി, ഭിക്ഖവേ, രുക്ഖമൂലാനി, ഏതാനി സുഞ്ഞാഗാരാനി. ഝായഥ, ഭിക്ഖവേ, മാ പമാദത്ഥ; മാ പച്ഛാ വിപ്പടിസാരിനോ അഹുവത്ഥ. അയം വോ അമ്ഹാകം അനുസാസനീ"തി. (യഥാ അസങ്ഖതം തഥാ വിത്ഥാരേതബ്ബം). തേത്തിംസതിമം.

ദുതിയോ വഗ്ഗോ.

തസ്സുദ്ദാനം -

അസങ്ഖതം അനതം അനാസവം, സച്ചഞ്ച പാരം നിപുണം സുദുദ്ദസം;
അജജ്ജരം ധുവം അപലോകിതം, അനിദസ്സനം നിപ്പപഞ്ച സന്തം.

അമതം പണീതഞ്ച സിവഞ്ച ഖേമം, തണ്ഹാക്ഖയോ അച്ഛരിയഞ്ച അബ്ഭുതം;
അനീതികം അനീതികധമ്മം, നിബ്ബാനമേതം സുഗതേന ദേസിതം.

അബ്യാപജ്ഝോ വിരാഗോ ച, സുദ്ധി മുത്തി അനാലയോ;
ദീപോ ലേണഞ്ച താണഞ്ച, സരണഞ്ച പരായനന്തി.

അസങ്ഖതസംയുത്തം സമത്തം.

൧൦. അബ്യാകതസംയുത്തം

൧. ഖേമാസുത്തം

൪൧൦. ഏകം സമയം ഭഗവാ സാവത്ഥിയം വിഹരതി ജേതവനേ അനാഥപിണ്ഡികസ്സ ആരാമേ. തേന ഖോ പന സമയേന ഖേമാ ഭിക്ഖുനീ കോസലേസു ചാരികം ചരമാനാ അന്തരാ ച സാവത്ഥിം അന്തരാ ച സാകേതം തോരണവത്ഥുസ്മിം വാസം ഉപഗതാ ഹോതി. അഥ ഖോ രാജാ പസേനദി കോസലോ സാകേതാ സാവത്ഥിം ഗച്ഛന്തോ, അന്തരാ ച സാകേതം അന്തരാ ച സാവത്ഥിം തോരണവത്ഥുസ്മിം ഏകരത്തിവാസം ഉപഗച്ഛി. അഥ ഖോ രാജാ പസേനദി കോസലോ അഞ്ഞതരം പുരിസം ആമന്തേസി - "ഏഹി ത്വം, അമ്ഭോ പുരിസ, തോരണവത്ഥുസ്മിം തഥാരൂപം സമണം വാ ബ്രാഹ്മണം വാ ജാന യമഹം അജ്ജ പയിരുപാസേയ്യ''ന്തി.

"ഏവം, ദേവാ''തി ഖോ സോ പുരിസോ രഞ്ഞോ പസേനദിസ്സ കോസലസ്സ പടിസ്സുത്വാ കേവലകപ്പം തോരണവത്ഥും ആഹിണ്ഡന്തോ [അന്വാഹിണ്ഡന്തോ (സീ॰)] നാദ്ദസ തഥാരൂപം സമണം വാ ബ്രാഹ്മണം വാ യം രാജാ പസേനദി കോസലോ പയിരുപാസേയ്യ. അദ്ദസാ ഖോ സോ പുരിസോ ഖേമം ഭിക്ഖുനിം തോരണവത്ഥുസ്മിം വാസം ഉപഗതം. ദിസ്വാന യേന രാജാ പസേനദി കോസലോ തേനുപസങ്കമി; ഉപസങ്കമിത്വാ രാജാനം പസേനദിം കോസലം ഏതദവോച -

"നത്ഥി ഖോ, ദേവ, തോരണവത്ഥുസ്മിം തഥാരൂപോ സമണോ വാ ബ്രാഹ്മണോ വാ യം ദേവോ പയിരുപാസേയ്യ. അത്ഥി ച ഖോ, ദേവ, ഖേമാ നാമ ഭിക്ഖുനീ, തസ്സ ഭഗവതോ സാവികാ അരഹതോ സമ്മാസമ്ബുദ്ധസ്സ. തസ്സാ ഖോ പന അയ്യായ ഏവം കല്യാണോ കിത്തിസദ്ദോ അബ്ഭുഗ്ഗതോ - 'പണ്ഡിതാ, വിയത്താ മേധാവിനീ ബഹുസ്സുതാ ചിത്തകഥാ കല്യാണപടിഭാനാ'തി. തം ദേവോ പയിരുപാസതൂ''തി.

അഥ ഖോ രാജാ പസേനദി കോസലോ യേന ഖേമാ ഭിക്ഖുനീ തേനുപസങ്കമി; ഉപസങ്കമിത്വാ ഖേമം ഭിക്ഖുനിം അഭിവാദേത്വാ ഏകമന്തം നിസീദി. ഏകമന്തം നിസിന്നോ ഖോ രാജാ പസേനദി കോസലോ ഖേമം ഭിക്ഖുനിം ഏതദവോച - "കിം നു ഖോ, അയ്യേ, ഹോതി തഥാഗതോ പരം മരണാ''തി? "അബ്യാകതം ഖോ ഏതം, മഹാരാജ, ഭഗവതാ - 'ഹോതി തഥാഗതോ പരം മരണാ'''തി. "കിം പനയ്യേ, ന ഹോതി തഥാഗതോ പരം മരണാ''തി? "ഏതമ്പി ഖോ, മഹാരാജ, അബ്യാകതം ഭഗവതാ - 'ന ഹോതി തഥാഗതോ പരം മരണാ'''തി. "കിം നു ഖോ, അയ്യേ, ഹോതി ച ന ച ഹോതി തഥാഗതോ പരം മരണാ''തി? "അബ്യാകതം ഖോ ഏതം, മഹാരാജ, ഭഗവതാ - 'ഹോതി ച ന ച ഹോതി തഥാഗതോ പരം മരണാ'''തി. "കിം പനയ്യേ, നേവ ഹോതി ന ന ഹോതി തഥാഗതോ പരം മരണാ''തി. "ഏതമ്പി ഖോ, മഹാരാജ, അബ്യാകതം ഭഗവതാ - 'നേവ ഹോതി ന ന ഹോതി തഥാഗതോ പരം മരണാ'''തി.

"'കിം നു ഖോ, അയ്യേ, ഹോതി തഥാഗതോ പരം മരണാ'തി, ഇതി പുട്ഠാ സമാനാ - 'അബ്യാകതം ഖോ ഏതം, മഹാരാജ, ഭഗവതാ - ഹോതി തഥാഗതോ

പരം മരണാ’തി വദേസി. ‘കിം പനയ്യേ, ന ഹോതി തഥാഗതോ പരം മരണാ’തി ഇതി പുട്ഠാ സമാനാ - ‘ഏതമ്പി ഖോ, മഹാരാജ, അബ്യാകതം ഭഗവതാ - ന ഹോതി തഥാഗതോ പരം മരണാ’തി വദേസി. ‘കിം നു ഖോ, അയ്യേ, ഹോതി ച ന ച ഹോതി തഥാഗതോ പരം മരണാ’തി ഇതി പുട്ഠാ സമാനാ - ‘അബ്യാകതം ഖോ ഏതം, മഹാരാജ, ഭഗവതാ - ഹോതി ച ന ച ഹോതി തഥാഗതോ പരം മരണാ’തി വദേസി. ‘കിം പനയ്യേ, നേവ ഹോതി ന ന ഹോതി തഥാഗതോ പരം മരണാ’തി ഇതി പുട്ഠാ സമാനാ - ‘ഏതമ്പി ഖോ, മഹാരാജ, അബ്യാകതം ഭഗവതാ - നേവ ഹോതി ന ന ഹോതി തഥാഗതോ പരം മരണാ’തി വദേസി. ‘കോ നു ഖോ , അയ്യേ, ഹേതു, കോ പച്ചയോ യേനേതം അബ്യാകതം ഭഗവതാ’”തി?

“തേന ഹി, മഹാരാജ, തഞ്ഞേവേത്ഥ പടിപുച്ഛിസ്സാമി. യഥാ തേ ഖമേയ്യ തഥാ നം ബ്യാകരേയ്യാസി. തം കിം മഞ്ഞസി, മഹാരാജ, അത്ഥി തേ കോചി ഗണകോ വാ മുദ്ദികോ വാ സങ്ഖായകോ വാ യോ പഹോതി ഗങ്ഗായ വാലുകം [വാലികം (സീ॰ സ്യാ॰ കം॰)] ഗണേതും - ഏത്തകാ [ഏത്തികാ (സീ॰)] വാലുകാ ഇതി വാ, ഏത്തകാനി വാലുകസതാനി ഇതി വാ, ഏത്തകാനി വാലുകസഹസ്സാനി ഇതി വാ, ഏത്തകാനി വാലുകസതസഹസ്സാനി ഇതി വാ”തി? “നോ ഹേതം, അയ്യേ”. “അത്ഥി പന തേ കോചി ഗണകോ വാ മുദ്ദികോ വാ സങ്ഖായകോ വാ യോ പഹോതി മഹാസമുദ്ദേ ഉദകം ഗണേതും - ഏത്തകാനി ഉദകാള്ഹകാനി ഇതി വാ, ഏത്തകാനി ഉദകാള്ഹകസതാനി ഇതി വാ, ഏത്തകാനി ഉദകാള്ഹകസഹസ്സാനി ഇതി വാ, ഏത്തകാനി ഉദകാള്ഹകസതസഹസ്സാനി ഇതി വാ”തി? “നോ ഹേതം, അയ്യേ”. “തം കിസ്സ ഹേതു”? “മഹായ്യേ, സമുദ്ദോ ഗമ്ഭീരോ അപ്പമേയ്യോ ദുപ്പരിയോഗാഹോ”തി. “ഏവമേവ ഖോ, മഹാരാജ, യേന രൂപേ തഥാഗതം പഞ്ഞാപയമാനോ പഞ്ഞാപേയ്യ തം രൂപം തഥാഗതസ്സ പഹീനം ഉച്ഛിന്നമൂലം താലാവത്ഥുകതം അനഭാവങ്കതം ആയതിം അനുപ്പാദധമ്മം. രൂപസങ്ഖായവിമുത്തോ ഖോ, മഹാരാജ, തഥാഗതോ ഗമ്ഭീരോ അപ്പമേയ്യോ ദുപ്പരിയോഗാഹോ - സേയ്യഥാപി മഹാസമുദ്ദോ. ‘ഹോതി തഥാഗതോ പരം മരണാ’തിപി ന ഉപേതി, ‘ന ഹോതി തഥാഗതോ പരം മരണാ’തിപി ന ഉപേതി, ‘ഹോതി ച ന ച ഹോതി തഥാഗതോ പരം മരണാ’തിപി ന ഉപേതി, ‘നേവ ഹോതി ന ന ഹോതി തഥാഗതോ പരം മരണാ’തിപി ന ഉപേതി.

“യായ വേദനായ തഥാഗതം പഞ്ഞാപയമാനോ പഞ്ഞാപേയ്യ, സാ വേദനാ തഥാഗതസ്സ പഹീനാ ഉച്ഛിന്നമൂലാ താലാവത്ഥുകതാ അനഭാവങ്കതാ ആയതിം അനുപ്പാദധമ്മാ. വേദനാസങ്ഖായവിമുത്തോ, മഹാരാജ, തഥാഗതോ ഗമ്ഭീരോ അപ്പമേയ്യോ ദുപ്പരിയോഗാഹോ - സേയ്യഥാപി മഹാസമുദ്ദോ. ‘ഹോതി തഥാഗതോ പരം മരണാ’തിപി ന ഉപേതി, ‘ന ഹോതി തഥാഗതോ പരം മരണാ’തിപി ന ഉപേതി, ‘ഹോതി ച ന ച ഹോതി തഥാഗതോ പരം മരണാ’തിപി ന ഉപേതി, ‘നേവ ഹോതി ന ന ഹോതി തഥാഗതോ പരം മരണാ’തിപി ന ഉപേതി.

“യായ സഞ്ഞാ തഥാഗതം…പേ॰… യേഹി സങ്ഖാരേഹി തഥാഗതം പഞ്ഞാപയമാനോ പഞ്ഞാപേയ്യ, തേ സങ്ഖാരാ തഥാഗതസ്സ പഹീനാ ഉച്ഛിന്നമൂലാ താലാവത്ഥുകതാ അനഭാവങ്കതാ ആയതിം അനുപ്പാദധമ്മാ. സങ്ഖാരസങ്ഖായവിമുത്തോ ഖോ, മഹാരാജ, തഥാഗതോ ഗമ്ഭീരോ

അപ്പമേയ്യോ ദുപ്പരിയോഗാഹോ - സേയ്യഥാപി മഹാസമുദ്ദോ. 'ഹോതി തഥാഗതോ പരം മരണാ'തിപി ന ഉപേതി, 'ന ഹോതി തഥാഗതോ പരം മരണാ'തിപി ന ഉപേതി , 'ഹോതി ച ന ച ഹോതി തഥാഗതോ പരം മരണാ'തിപി ന ഉപേതി, 'നേവ ഹോതി ന ന ഹോതി തഥാഗതോ പരം മരണാ'തിപി ന ഉപേതി.

"യേന വിഞ്ഞാണേ തഥാഗതം പഞ്ഞാപയമാനോ പഞ്ഞാപേയ്യ തം വിഞ്ഞാണം തഥാഗതസ്സ പഹീനം ഉച്ഛിന്നമൂലം താലാവത്ഥുകതം അനഭാവങ്കതം ആയതിം അനുപ്പാദധമ്മം. വിഞ്ഞാണസങ്ഖായവിമുത്തോ ഖോ, മഹാരാജ, തഥാഗതോ ഗമ്ഭീരോ അപ്പമേയ്യോ ദുപ്പരിയോഗാഹോ - സേയ്യഥാപി മഹാസമുദ്ദോ. 'ഹോതി തഥാഗതോ പരം മരണാ'തിപി ന ഉപേതി, 'ന ഹോതി തഥാഗതോ പരം മരണാ'തിപി ന ഉപേതി, 'ഹോതി ച ന ച ഹോതി തഥാഗതോ പരം മരണാ'തിപി ന ഉപേതി, 'നേവ ഹോതി ന ന ഹോതി തഥാഗതോ പരം മരണാ'തിപി ന ഉപേതീ"തി. അഥ ഖോ രാജാ പസേനദി കോസലോ ഖേമായ ഭിക്ഖുനിയാ ഭാസിതം അഭിനന്ദിത്വാ അനുമോദിത്വാ ഉട്ഠായാസനാ ഖേമം ഭിക്ഖുനിം അഭിവാദേത്വാ പദക്ഖിണം കത്വാ പക്കാമി.

അഥ ഖോ രാജാ പസേനദി കോസലോ അപരേന സമയേന യേന ഭഗവാ തേനുപസങ്കമി; ഉപസങ്കമിത്വാ ഭഗവന്തം അഭിവാദേത്വാ ഏകമന്തം നിസീദി. ഏകമന്തം നിസിന്നോ ഖോ രാജാ പസേനദി കോസലോ ഭഗവന്തം ഏതദവോച - "കിം നു ഖോ, ഭന്തേ, ഹോതി തഥാഗതോ പരം മരണാ"തി? "അബ്യാകതം ഖോ ഏതം, മഹാരാജ, മയാ - 'ഹോതി തഥാഗതോ പരം മരണാ'"തി. "കിം പന, ഭന്തേ, ന ഹോതി തഥാഗതോ പരം മരണാ"തി? "ഏതമ്പി ഖോ, മഹാരാജ, അബ്യാകതം മയാ - 'ന ഹോതി തഥാഗതോ പരം മരണാ'"തി. "കിം നു ഖോ, ഭന്തേ, ഹോതി ച ന ച ഹോതി തഥാഗതോ പരം മരണാ"തി ? "അബ്യാകതം ഖോ ഏതം, മഹാരാജ, മയാ - 'ഹോതി ച ന ച ഹോതി തഥാഗതോ പരം മരണാ'"തി. "കിം പന, ഭന്തേ, നേവ ഹോതി ന ന ഹോതി തഥാഗതോ പരം മരണാ"തി? "ഏതമ്പി ഖോ, മഹാരാജ, അബ്യാകതം മയാ - 'നേവ ഹോതി ന ന ഹോതി തഥാഗതോ പരം മരണാ'"തി. "കിം നു ഖോ, ഭന്തേ, ഹോതി തഥാഗതോ പരം മരണാ"തി ഇതി പുട്ഠോ സമാനോ - 'അബ്യാകതം ഖോ ഏതം, മഹാരാജ, മയാ - ഹോതി തഥാഗതോ പരം മരണാ'തി വദേസി...പേ.... "'കിം പന, ഭന്തേ, നേവ ഹോതി ന ന ഹോതി തഥാഗതോ പരം മരണാ'തി ഇതി പുട്ഠോ സമാനോ - "'ഏതമ്പി ഖോ, മഹാരാജ, അബ്യാകതം മയാ - നേവ ഹോതി ന ന ഹോതി തഥാഗതോ പരം മരണാ'തി വദേസി. കോ നു ഖോ, ഭന്തേ, ഹേതു, കോ പച്ചയോ, യേനേതം അബ്യാകതം ഭഗവതാ"തി?

"തേന ഹി, മഹാരാജ, തഞ്ഞേവേത്ഥ പടിപുച്ഛിസ്സാമി. യഥാ തേ ഖമേയ്യ തഥാ നം ബ്യാകരേയ്യാസി. തം കിം മഞ്ഞസി, മഹാരാജ, അത്ഥി തേ കോചി ഗണകോ വാ മുദ്ദികോ വാ സങ്ഖായകോ വാ യോ പഹോതി ഗങ്ഗായ വാലുകം ഗണേതും - ഏത്തകാ വാലുകാ ഇതി വാ...പേ... ഏത്തകാനി വാലുകസതസഹസ്സാനി ഇതി വാ"തി? "നോ ഹേതം, ഭന്തേ". "അത്ഥി പന തേ കോചി ഗണകോ വാ മുദ്ദികോ വാ സങ്ഖായകോ വാ യോ പഹോതി മഹാസമുദ്ദേ ഉദകം ഗണേതും - ഏത്തകാനി ഉദകാള്ഹകാനി ഇതി വാ...പേ... ഏത്തകാനി ഉദകാള്ഹകസതസഹസ്സാനി ഇതി വാ"തി? "നോ ഹേതം, ഭന്തേ".

“തം കിസ്സ ഹേതു”? “മഹാ, ഭന്തേ, സമുദ്ദോ ഗമ്ഭീരോ അപ്പമേയ്യോ ദുപ്പരിയോഗാഹോ. ഏവമേവ ഖോ, മഹാരാജ, യേന രൂപേന തഥാഗതം പഞ്ഞാപയമാനോ പഞ്ഞാപേയ്യ, തം രൂപം തഥാഗതസ്സ പഹീനം ഉച്ഛിന്നമൂലം താലാവത്ഥുകതം അനഭാവങ്കതം ആയതിം അനുപ്പാദധമ്മം. രൂപസങ്ഖായവിമുത്തോ ഖോ, മഹാരാജ, തഥാഗതോ ഗമ്ഭീരോ അപ്പമേയ്യോ ദുപ്പരിയോഗാഹോ - സേയ്യഥാപി മഹാസമുദ്ദോ. ‘ഹോതി തഥാഗതോ പരം മരണാ’തിപി ന ഉപേതി...പേ॰... ‘നേവ ഹോതി ന ന ഹോതി തഥാഗതോ പരം മരണാ’തിപി ന ഉപേതി. യായ വേദനായ...പേ॰... യായ സഞ്ഞായ...പേ॰... യേഹി സങ്ഖാരേഹി...പേ॰...”.

“യേന വിഞ്ഞാണേന തഥാഗതം പഞ്ഞാപയമാനോ പഞ്ഞാപേയ്യ, തം വിഞ്ഞാണം തഥാഗതസ്സ പഹീനം ഉച്ഛിന്നമൂലം താലാവത്ഥുകതം അനഭാവങ്കതം ആയതിം അനുപ്പാദധമ്മം. വിഞ്ഞാണസങ്ഖായവിമുത്തോ ഖോ, മഹാരാജ, തഥാഗതോ ഗമ്ഭീരോ അപ്പമേയ്യോ ദുപ്പരിയോഗാഹോ - സേയ്യഥാപി മഹാസമുദ്ദോ. ‘ഹോതി തഥാഗതോ പരം മരണാ’തിപി ന ഉപേതി, ‘ന ഹോതി തഥാഗതോ പരം മരണാ’തിപി ന ഉപേതി, ‘ഹോതി ച ന ച ഹോതി തഥാഗതോ പരം മരണാ’തിപി ന ഉപേതി, ‘നേവ ഹോതി ന ന ഹോതി തഥാഗതോ പരം മരണാ’തിപി ന ഉപേതീ”തി.

“അച്ഛരിയം, ഭന്തേ, അബ്ഭുതം, ഭന്തേ! യത്ര ഹി നാമ സത്ഥു ചേവ [സത്ഥുനോ ചേവ (സീ॰)] സാവികായ ച അത്ഥേന അത്ഥോ ബ്യഞ്ജനേന ബ്യഞ്ജനം സംസന്ദിസ്സതി , സമേസ്സതി, ന വിരോധയിസ്സതി [വിഹായിസ്സതി (സീ॰ സ്യാ॰ കം॰), വിഗായിസ്സതി (ക॰)] യദിദം അഗ്ഗപദസ്മിം. ഏകമിദാഹം, ഭന്തേ, സമയം ഖേമം ഭിക്ഖുനിം ഉപസങ്കമിത്വാ ഏതമത്ഥം അപുച്ഛിം. സാപി മേ അയ്യാ ഏതേഹി പദേഹി ഏതേഹി ബ്യഞ്ജനേഹി ഏതമത്ഥം ബ്യാകാസി, സേയ്യഥാപി ഭഗവാ. അച്ഛരിയം, ഭന്തേ, അബ്ഭുതം, ഭന്തേ! യത്ര ഹി നാമ സത്ഥു ചേവ സാവികായ ച അത്ഥേന അത്ഥോ ബ്യഞ്ജനേന ബ്യഞ്ജനം സംസന്ദിസ്സതി, സമേസ്സതി, ന വിരോധയിസ്സതി യദിദം അഗ്ഗപദസ്മിം. ഹന്ദ ദാനി മയം, ഭന്തേ, ഗച്ഛാമ. ബഹുകിച്ചാ മയം ബഹുകരണീയാ”തി. “യസ്സ ദാനി ത്വം, മഹാരാജ, കാലം മഞ്ഞസീ”തി. അഥ ഖോ രാജാ പസേനദി കോസലോ ഭഗവതോ ഭാസിതം അഭിനന്ദിത്വാ അനുമോദിത്വാ ഉട്ഠായാസനാ ഭഗവന്തം അഭിവാദേത്വാ പദക്ഖിണം കത്വാ പക്കാമീതി. പഠമം.

൨. അനുരാധസുത്തം

൪൧൧. ഏകം സമയം ഭഗവാ വേസാലിയം വിഹരതി മഹാവനേ കൂടാഗാരസാലായം. തേന ഖോ പന സമയേന ആയസ്മാ അനുരാധോ ഭഗവതോ അവിദൂരേ അരഞ്ഞകുടികായം വിഹരതി. അഥ ഖോ സമ്ബഹുലാ അഞ്ഞതിത്ഥിയാ പരിബ്ബാജകാ യേനായസ്മാ അനുരാധോ തേനുപസങ്കമിംസു; ഉപസങ്കമിത്വാ ആയസ്മതാ അനുരാധേന സദ്ധിം സമ്മോദിംസു. സമ്മോദനീയം കഥം സാരണീയം വീതിസാരേത്വാ ഏകമന്തം നിസീദിംസു . ഏകമന്തം നിസിന്നാ ഖോ തേ അഞ്ഞതിത്ഥിയാ പരിബ്ബാജകാ ആയസ്മന്തം അനുരാധം ഏതദവോചും - “യോ സോ, ആവുസോ അനുരാധ, തഥാഗതോ ഉത്തമപുരിസോ പരമപുരിസോ പരമപത്തിപത്തോ, തം തഥാഗതോ ഇമേസു ചതൂസു ഠാനേസു പഞ്ഞാപയമാനോ പഞ്ഞാപേതി - ‘ഹോതി തഥാഗതോ പരം

മരണാ’തി വാ, ‘ന ഹോതി തഥാഗതോ പരം മരണാ’തി വാ, ‘ഹോതി ച ന ച ഹോതി തഥാഗതോ പരം മരണാ’തി വാ, ‘നേവ ഹോതി ന ന ഹോതി തഥാഗതോ പരം മരണാ’തി വാ’’തി? ‘‘യോ സോ, ആവുസോ, തഥാഗതോ ഉത്തമപുരിസോ പരമപുരിസോ പരമപത്തിപത്തോ, തം തഥാഗതോ അഞ്ഞത്ര ഇമേഹി ചതൂഹി ഠാനേഹി പഞ്ഞാപയമാനോ പഞ്ഞാപേതി - ‘ഹോതി തഥാഗതോ പരം മരണാതി വാ, ‘ന ഹോതി തഥാഗതോ പരം മരണാ’തി വാ, ‘ഹോതി ച ന ച ഹോതി തഥാഗതോ പരം മരണാ’തി വാ, നേവ ഹോതി ന ന ഹോതി തഥാഗതോ പരം മരണാതി വാ’’തി. ഏവം വുത്തേ, തേ അഞ്ഞതിത്ഥിയാ പരിബ്ബാജകാ ആയസ്മന്തം അനുരാധം ഏതദവോചും - ‘‘സോ ചായം [യോ ചായം (സീ॰)] ഭിക്ഖു നവോ ഭവിസ്സതി അചിരപബ്ബജിതോ, ഥേരോ വാ പന ബാലോ അബ്യത്തോ’’തി. അഥ ഖോ തേ അഞ്ഞതിത്ഥിയാ പരിബ്ബാജകാ ആയസ്മന്തം അനുരാധം നവവാദേന ച ബാലവാദേന ച അപസാദേത്വാ ഉട്ഠായാസനാ പക്കമിംസു.

അഥ ഖോ ആയസ്മതോ അനുരാധസ്സ അചിരപക്കന്തേസു അഞ്ഞതിത്ഥിയേസു പരിബ്ബാജകേസു ഏതദഹോസി - ‘‘സചേ ഖോ മം തേ അഞ്ഞതിത്ഥിയാ പരിബ്ബാജകാ ഉത്തരിം പുച്ഛേയ്യും, കഥം ബ്യാകരമാനോ നു ഖ്വാഹം തേസം അഞ്ഞതിത്ഥിയാനം പരിബ്ബാജകാനം വുത്തവാദീ ചേവ ഭഗവതോ അസ്സം, ന ച ഭഗവന്തം അഭൂതേന അബ്ഭാചിക്ഖേയ്യം, ധമ്മസ്സ ചാനുധമ്മം ബ്യാകരേയ്യം, ന ച കോചി സഹധമ്മികോ വാദാനുവാദോ ഗാരയ്ഹം ഠാനം ആഗച്ഛേയ്യാ’’തി? അഥ ഖോ ആയസ്മാ അനുരാധോ യേന ഭഗവാ തേനുപസങ്കമി; ഉപസങ്കമിത്വാ ഭഗവന്തം അഭിവാദേത്വാ ഏകമന്തം നിസീദി. ഏകമന്തം നിസിന്നോ ഖോ ആയസ്മാ അനുരാധോ ഭഗവന്തം ഏതദവോച - ‘‘ഇധാഹം, ഭന്തേ, ഭഗവതോ അവിദൂരേ അരഞ്ഞകുടികായം വിഹരാമി. അഥ ഖോ, ഭന്തേ, സമ്ബഹുലാ അഞ്ഞതിത്ഥിയാ പരിബ്ബാജകാ യേനാഹം തേനുപസങ്കമിംസു; ഉപസങ്കമിത്വാ മയാ സദ്ധിം സമ്മോദിംസു. സമ്മോദനീയം കഥം സാരണീയം വീതിസാരേത്വാ ഏകമന്തം നിസീദിംസു. ഏകമന്തം നിസിന്നാ ഖോ, ഭന്തേ, തേ അഞ്ഞതിത്ഥിയാ പരിബ്ബാജകാ മം ഏതദവോചും - ‘‘യോ സോ, ആവുസോ അനുരാധ, തഥാഗതോ ഉത്തമപുരിസോ പരമപുരിസോ പരമപത്തിപത്തോ, തം തഥാഗതോ ഇമേസു ചതൂസു ഠാനേസു പഞ്ഞാപയമാനോ പഞ്ഞാപേതി - ‘ഹോതി തഥാഗതോ പരം മരണാ’തി വാ…പേ॰… ‘നേവ ഹോതി ന ന ഹോതി തഥാഗതോ പരം മരണാ’തി വാ’’തി? ഏവം വുത്താഹം, ഭന്തേ, തേ അഞ്ഞതിത്ഥിയേ പരിബ്ബാജകേ ഏതദവോചം - ‘‘യോ സോ, ആവുസോ , തഥാഗതോ ഉത്തമപുരിസോ പരമപുരിസോ പരമപത്തിപത്തോ, തം തഥാഗതോ അഞ്ഞത്ര ഇമേഹി ചതൂഹി ഠാനേഹി പഞ്ഞാപയമാനോ പഞ്ഞാപേതി - ‘ഹോതി തഥാഗതോ പരം മരണാ’തി വാ…പേ॰… ‘നേവ ഹോതി ന ന ഹോതി തഥാഗതോ പരം മരണാ’തി വാ’’തി. ഏവം വുത്തേ, ഭന്തേ, തേ അഞ്ഞതിത്ഥിയാ പരിബ്ബാജകാ മം ഏതദവോചും - ‘‘സോ ചായം ഭിക്ഖു നവോ ഭവിസ്സതി അചിരപബ്ബജിതോ ഥേരോ വാ പന ബാലോ അബ്യത്തോ’’തി. അഥ ഖോ മം, ഭന്തേ, തേ അഞ്ഞതിത്ഥിയാ പരിബ്ബാജകാ നവവാദേന ച ബാലവാദേന ച അപസാദേത്വാ ഉട്ഠായാസനാ പക്കമിംസു. തസ്സ മയ്ഹം, ഭന്തേ, അചിരപക്കന്തേസു തേസു അഞ്ഞതിത്ഥിയേസു പരിബ്ബാജകേസു ഏതദഹോസി - ‘‘സചേ ഖോ മം തേ അഞ്ഞതിത്ഥിയാ പരിബ്ബാജകാ ഉത്തരിം പുച്ഛേയ്യും, കഥം ബ്യാകരമാനോ നു ഖ്വാഹം തേസം അഞ്ഞതിത്ഥിയാനം പരിബ്ബാജകാനം

വുത്തവാദീ ചേവ ഭഗവതോ അസ്സം, ന ച ഭഗവന്തം അഭൂതേന അബ്ഭാചിക്ഖേയ്യം, ധമ്മസ്സ ചാനുധമ്മം ബ്യാകരേയ്യം, ന ച കോചി സഹധമ്മികോ വാദാനുവാദോ ഗാരയ്ഹം ഠാനം ആഗച്ഛേയ്യാ''തി?

''തം കിം മഞ്ഞസി, അനുരാധ, രൂപം നിച്ചം വാ അനിച്ചം വാ''തി?

''അനിച്ചം, ഭന്തേ''.

''യം പനാനിച്ചം ദുക്ഖം വാ തം സുഖം വാ''തി?

''ദുക്ഖം, ഭന്തേ''.

''യം പനാനിച്ചം ദുക്ഖം വിപരിണാമധമ്മം, കല്ലം നു തം സമനുപസ്സിതും - 'ഏതം മമ, ഏസോഹമസ്മി, ഏസോ മേ അത്താ'''തി?

''നോ ഹേതം, ഭന്തേ''.

''വേദനാ നിച്ചാ വാ അനിച്ചാ വാ''തി?...പേ॰... സഞ്ഞാ ...പേ॰... സങ്ഖാരാ... പേ॰... ''വിഞ്ഞാണം നിച്ചം വാ അനിച്ചം വാ''തി?

''അനിച്ചം, ഭന്തേ''.

''യം പനാനിച്ചം ദുക്ഖം വാ തം സുഖം വാ''തി?

''ദുക്ഖം, ഭന്തേ''.

''യം പനാനിച്ചം ദുക്ഖം വിപരിണാമധമ്മം, കല്ലം നു തം സമനുപസ്സിതും - 'ഏതം മമ, ഏസോഹമസ്മി, ഏസോ മേ അത്താ'''തി?

''നോ ഹേതം, ഭന്തേ''.

''തസ്മാതിഹ, അനുരാധ, യം കിഞ്ചി രൂപം അതീതാനാഗതപച്ചുപ്പന്നം അജ്ഝത്തം വാ ബഹിദ്ധാ വാ ഓളാരികം വാ സുഖുമം വാ ഹീനം വാ പണീതം വാ യം ദൂരേ സന്തികേ വാ, സബ്ബം രൂപം 'നേതം മമ, നേസോഹമസ്മി, ന മേസോ അത്താ'തി ഏവമേതം യഥാഭൂതം സമ്മപ്പഞ്ഞായ ദട്ഠബ്ബം. യാ കാചി വേദനാ അതീതാനാഗതപച്ചുപ്പന്നാ...പേ॰... യാ കാചി സഞ്ഞാ...പേ॰... യേ കേചി സങ്ഖാരാ...പേ॰... യം കിഞ്ചി വിഞ്ഞാണം അതീതാനാഗതപച്ചുപ്പന്നം അജ്ഝത്തം വാ ബഹിദ്ധാ വാ ഓളാരികം വാ സുഖുമം വാ ഹീനം വാ പണീതം വാ യം ദൂരേ സന്തികേ വാ, സബ്ബം വിഞ്ഞാണം 'നേതം മമ, നേസോഹമസ്മി, ന മേസോ അത്താ'തി ഏവമേതം യഥാഭൂതം സമ്മപ്പഞ്ഞായ ദട്ഠബ്ബം. ഏവം പസ്സം, അനുരാധ, സുതവാ അരിയസാവകോ രൂപസ്മിമ്പി നിബ്ബിന്ദതി, വേദനായപി നിബ്ബിന്ദതി, സഞ്ഞായപി നിബ്ബിന്ദതി, സങ്ഖാരേസുപി നിബ്ബിന്ദതി, വിഞ്ഞാണസ്മിമ്പി നിബ്ബിന്ദതി. നിബ്ബിന്ദം വിരജ്ജതി; വിരാഗാ വിമുച്ചതി; വിമുത്തസ്മിം വിമുത്തമിതി ഞാണം ഹോതി. 'ഖീണാ ജാതി, വുസിതം ബ്രഹ്മചരിയം, കതം കരണീയം, നാപരം ഇത്ഥത്തായാ'തി പജാനാതി.

“തം കിം മഞ്ഞസി, അനുരാധ, രൂപം തഥാഗതോതി സമനുപസ്സസീ”തി? “നോ ഹേതം, ഭന്തേ”. “വേദനം തഥാഗതോതി സമനുപസ്സസീ”തി? “നോ ഹേതം, ഭന്തേ”. “സഞ്ഞം തഥാഗതോതി സമനുപസ്സസീ”തി? “നോ ഹേതം, ഭന്തേ”. “സങ്ഖാരേ തഥാഗതോതി സമനുപസ്സസീ”തി? “നോ ഹേതം, ഭന്തേ”. “വിഞ്ഞാണം തഥാഗതോതി സമനുപസ്സസീ”തി? “നോ ഹേതം, ഭന്തേ”. “തം കിം മഞ്ഞസി, അനുരാധ, രൂപസ്മിം തഥാഗതോതി സമനുപസ്സസീ”തി? “നോ ഹേതം, ഭന്തേ”. “അഞ്ഞത്ര രൂപാ തഥാഗതോതി സമനുപസ്സസീ”തി? “നോ ഹേതം, ഭന്തേ”. “വേദനായ...പേ॰... അഞ്ഞത്ര വേദനായ...പേ॰... സഞ്ഞായ...പേ॰... അഞ്ഞത്ര സഞ്ഞായ...പേ॰... സങ്ഖാരേസു...പേ॰... അഞ്ഞത്ര സങ്ഖാരേഹി...പേ॰... വിഞ്ഞാണസ്മിം തഥാഗതോതി സമനുപസ്സസീ”തി? “നോ ഹേതം, ഭന്തേ”. “അഞ്ഞത്ര വിഞ്ഞാണാ തഥാഗതോതി സമനുപസ്സസീ”തി? “നോ ഹേതം, ഭന്തേ”.

“തം കിം മഞ്ഞസി, അനുരാധ, രൂപം, വേദനം, സഞ്ഞം, സങ്ഖാരേ, വിഞ്ഞാണം തഥാഗതോതി സമനുപസ്സസീ”തി? “നോ ഹേതം, ഭന്തേ”. “തം കിം മഞ്ഞസി, അനുരാധ, അയം സോ അരൂപീ അവേദനോ അസഞ്ഞീ അസങ്ഖാരോ അവിഞ്ഞാണോ തഥാഗതോതി സമനുപസ്സസീ”തി? “നോ ഹേതം, ഭന്തേ”. “എത്ഥ ച തേ, അനുരാധ, ദിട്ഠേവ ധമ്മേ സച്ചതോ ഥേതതോ തഥാഗതേ അനുപലബ്ഭിയമാനേ [തഥാഗതോ അനുപലബ്ഭിയമാനോ (സ്യാ॰ ക॰), തഥാഗതേ അനുപലബ്ഭമാനേ (?)] കല്ലം നു തേ തം വേയ്യാകരണം [വേയ്യാകരണായ (സീ॰)] - യോ സോ, ആവുസോ, തഥാഗതോ ഉത്തമപുരിസോ പരമപുരിസോ പരമപത്തിപത്തോ, തം തഥാഗതോ അഞ്ഞത്ര ഇമേഹി ചതൂഹി ഠാനേഹി പഞ്ഞാപയമാനോ പഞ്ഞാപേതി - ‘‘ഹോതി തഥാഗതോ പരം മരണാ’തി വാ... പേ॰... ‘നേവ ഹോതി ന ന ഹോതി തഥാഗതോ പരം മരണാ’തി വാ”തി? “നോ ഹേതം, ഭന്തേ”. “സാധു സാധു, അനുരാധ! പുബ്ബേ ചാഹം, അനുരാധ, എതരഹി ച ദുക്ഖഞ്ചേവ പഞ്ഞാപേമി ദുക്ഖസ്സ ച നിരോധ”ന്തി. ദുതിയം.

൩. പഠമസാരിപുത്തകോട്ഠികസുത്തം

൪൧൨. ഏകം സമയം ആയസ്മാ ച സാരിപുത്തോ, ആയസ്മാ ച മഹാകോട്ഠികോ ബാരാണസിയം വിഹരന്തി ഇസിപതനേ മിഗദായേ. അഥ ഖോ ആയസ്മാ മഹാകോട്ഠികോ സായന്ഹസമയം പടിസല്ലാനാ വുട്ഠിതോ യേനായസ്മാ സാരിപുത്തോ തേനുപസങ്കമി; ഉപസങ്കമിത്വാ ആയസ്മതാ സാരിപുത്തേന സദ്ധിം സമ്മോദി. സമ്മോദനീയം കഥം സാരണീയം വീതിസാരേത്വാ ഏകമന്തം നിസീദി. ഏകമന്തം നിസിന്നോ ഖോ ആയസ്മാ മഹാകോട്ഠികോ ആയസ്മന്തം സാരിപുത്തം ഏതദവോച -

“കിം നു ഖോ, ആവുസോ സാരിപുത്ത, ഹോതി തഥാഗതോ പരം മരണാ”തി? “അബ്യാകതം ഖോ ഏതം, ആവുസോ, ഭഗവതാ - ‘ഹോതി തഥാഗതോ പരം മരണാ’”തി. “കിം പനാവുസോ, ന ഹോതി തഥാഗതോ പരം മരണാ”തി? “ഏതമ്പി ഖോ, ആവുസോ, അബ്യാകതം ഭഗവതാ - ‘ന ഹോതി തഥാഗതോ പരം മരണാ’”തി. “കിം നു ഖോ, ആവുസോ, ഹോതി ച ന ച ഹോതി തഥാഗതോ പരം മരണാ”തി? “അബ്യാകതം ഖോ ഏതം, ആവുസോ, ഭഗവതാ - ‘ഹോതി ച ന ച ഹോതി തഥാഗതോ പരം മരണാ’”തി. “കിം പനാവുസോ, നേവ ഹോതി ന ന ഹോതി തഥാഗതോ പരം മരണാ”തി?

“ഏതമ്പി ഖോ, ആവുസോ, അബ്യാകതം ഭഗവതാ - ‘നേവ ഹോതി ന ന ഹോതി തഥാഗതോ പരം മരണാ’’’തി.

“‘കിം നു ഖോ, ആവുസോ, ഹോതി തഥാഗതോ പരം മരണാ’തി ഇതി പുട്ഠോ സമാനോ, ‘അബ്യാകതം ഖോ ഏതം, ആവുസോ, ഭഗവതാ - ഹോതി തഥാഗതോ പരം മരണാ’തി വദേസി...പേ॰... ‘കിം പനാവുസോ, നേവ ഹോതി ന ന ഹോതി തഥാഗതോ പരം മരണാ’തി ഇതി പുട്ഠോ സമാനോ - ‘ഏതമ്പി ഖോ, ആവുസോ, അബ്യാകതം ഭഗവതാ - നേവ ഹോതി ന ന ഹോതി തഥാഗതോ പരം മരണാ’തി വദേസി. കോ നു ഖോ, ആവുസോ, ഹേതു, കോ പച്ചയോ യേനേതം അബ്യാകതം ഭഗവതാ’’തി?

“ഹോതി തഥാഗതോ പരം മരണാതി ഖോ, ആവുസോ, രൂപഗതമേതം. ന ഹോതി തഥാഗതോ പരം മരണാതി, രൂപഗതമേതം. ഹോതി ച ന ച ഹോതി തഥാഗതോ പരം മരണാതി, രൂപഗതമേതം. നേവ ഹോതി ന ന ഹോതി തഥാഗതോ പരം മരണാതി, രൂപഗതമേതം. ഹോതി തഥാഗതോ പരം മരണാതി ഖോ, ആവുസോ, വേദനാഗതമേതം. ന ഹോതി തഥാഗതോ പരം മരണാതി, വേദനാഗതമേതം. ഹോതി ച ന ച ഹോതി തഥാഗതോ പരം മരണാതി, വേദനാഗതമേതം. നേവ ഹോതി ന ന ഹോതി തഥാഗതോ പരം മരണാതി, വേദനാഗതമേതം. ഹോതി തഥാഗതോ പരം മരണാതി ഖോ, ആവുസോ, സഞ്ഞാഗതമേതം. ന ഹോതി തഥാഗതോ പരം മരണാതി, സഞ്ഞാഗതമേതം. ഹോതി ച ന ച ഹോതി തഥാഗതോ പരം മരണാതി, സഞ്ഞാഗതമേതം. നേവ ഹോതി ന ന ഹോതി തഥാഗതോ പരം മരണാതി, സഞ്ഞാഗതമേതം. ഹോതി തഥാഗതോ പരം മരണാതി ഖോ, ആവുസോ, സങ്ഖാരഗതമേതം . ന ഹോതി തഥാഗതോ പരം മരണാതി, സങ്ഖാരഗതമേതം. ഹോതി ച ന ച ഹോതി തഥാഗതോ പരം മരണാതി, സങ്ഖാരഗതമേതം. നേവ ഹോതി ന ന ഹോതി തഥാഗതോ പരം മരണാതി, സങ്ഖാരഗതമേതം. ഹോതി തഥാഗതോ പരം മരണാതി ഖോ, ആവുസോ, വിഞ്ഞാണഗതമേതം. ന ഹോതി തഥാഗതോ പരം മരണാതി, വിഞ്ഞാണഗതമേതം. ഹോതി ച ന ച ഹോതി തഥാഗതോ പരം മരണാതി, വിഞ്ഞാണഗതമേതം. നേവ ഹോതി ന ന ഹോതി തഥാഗതോ പരം മരണാതി, വിഞ്ഞാണഗതമേതം. അയം ഖോ, ആവുസോ, ഹേതു അയം പച്ചയോ, യേനേതം അബ്യാകതം ഭഗവതാ’’തി. തതിയം.

൪. ദുതിയസാരിപുത്തകോട്ഠികസുത്തം

൪൧൩. ഏകം സമയം ആയസ്മാ ച സാരിപുത്തോ, ആയസ്മാ ച മഹാകോട്ഠികോ ബാരാണസിയം വിഹരന്തി ഇസിപതനേ മിഗദായേ...പേ॰... (സായേവ പുച്ഛാ) “കോ നു ഖോ, ആവുസോ, ഹേതു, കോ പച്ചയോ, യേനേതം അബ്യാകതം ഭഗവതാ’’തി? “രൂപം ഖോ, ആവുസോ, അജാനതോ അപസ്സതോ യഥാഭൂതം, രൂപസമുദയം അജാനതോ അപസ്സതോ യഥാഭൂതം, രൂപനിരോധം അജാനതോ അപസ്സതോ യഥാഭൂതം , രൂപനിരോധഗാമിനിം പടിപദം അജാനതോ അപസ്സതോ യഥാഭൂതം, ‘ഹോതി തഥാഗതോ പരം മരണാ’തിപിസ്സ ഹോതി; ‘ന ഹോതി തഥാഗതോ പരം മരണാ’തിപിസ്സ ഹോതി; ‘ഹോതി ച ന ച ഹോതി തഥാഗതോ പരം മരണാ’തിപിസ്സ ഹോതി; ‘നേവ ഹോതി ന ന ഹോതി തഥാഗതോ പരം മരണാ’തിപിസ്സ ഹോതി. വേദനം...പേ॰... സഞ്ഞം...പേ॰... സങ്ഖാരേ...പേ॰... വിഞ്ഞാണം അജാനതോ അപസ്സതോ യഥാഭൂതം, വിഞ്ഞാണസമുദയം അജാനതോ അപസ്സതോ യഥാഭൂതം,

വിഞ്ഞാണനിരോധം അജാനതോ അപസ്സതോ യഥാഭൂതം, വിഞ്ഞാണനിരോധഗാമിനിം പടിപദം അജാനതോ അപസ്സതോ യഥാഭൂതം, 'ഹോതി തഥാഗതോ പരം മരണാ'തിപിസ്സ ഹോതി; 'ന ഹോതി തഥാഗതോ പരം മരണാ'തിപിസ്സ ഹോതി; 'ഹോതി ച ന ച ഹോതി തഥാഗതോ പരം മരണാ'തിപിസ്സ ഹോതി; 'നേവ ഹോതി ന ന ഹോതി തഥാഗതോ പരം മരണാ'''തിപിസ്സ ഹോതി.

"രൂപഞ്ച ഖോ, ആവുസോ, ജാനതോ പസ്സതോ യഥാഭൂതം, രൂപസമുദയം ജാനതോ പസ്സതോ യഥാഭൂതം, രൂപനിരോധം ജാനതോ പസ്സതോ യഥാഭൂതം, രൂപനിരോധഗാമിനിം പടിപദം ജാനതോ പസ്സതോ യഥാഭൂതം, 'ഹോതി തഥാഗതോ പരം മരണാ'തിപിസ്സ ന ഹോതി...പേ॰... 'നേവ ഹോതി ന ന ഹോതി തഥാഗതോ പരം മരണാ'തിപിസ്സ ന ഹോതി. വേദനം...പേ॰... സഞ്ഞം... പേ॰... സങ്ഖാരേ...പേ॰... വിഞ്ഞാണം ജാനതോ പസ്സതോ യഥാഭൂതം, വിഞ്ഞാണസമുദയം ജാനതോ പസ്സതോ യഥാഭൂതം, വിഞ്ഞാണനിരോധം ജാനതോ പസ്സതോ യഥാഭൂതം, വിഞ്ഞാണനിരോധഗാമിനിം പടിപദം ജാനതോ പസ്സതോ യഥാഭൂതം, 'ഹോതി തഥാഗതോ പരം മരണാ'തിപിസ്സ ന ഹോതി; 'ന ഹോതി തഥാഗതോ പരം മരണാ'തിപിസ്സ ന ഹോതി; 'ഹോതി ച ന ച ഹോതി തഥാഗതോ പരം മരണാ'തിപിസ്സ ന ഹോതി; 'നേവ ഹോതി ന ന ഹോതി തഥാഗതോ പരം മരണാ'തിപിസ്സ ന ഹോതി. അയം ഖോ, ആവുസോ, ഹേതു അയം പച്ചയോ, യേനേതം അബ്യാകതം ഭഗവതാ''തി. ചതുത്ഥം.

൫. തതിയസാരിപുത്തകോട്ഠികസുത്തം

൪൦൪. ഏകം സമയം ആയസ്മാ ച സാരിപുത്തോ, ആയസ്മാ ച മഹാകോട്ഠികോ ബാരാണസിയം വിഹരന്തി ഇസിപതനേ മിഗദായേ...പേ॰... (സായേവ പുച്ഛാ) "കോ നു ഖോ, ആവുസോ, ഹേതു കോ പച്ചയോ, യേനേതം അബ്യാകതം ഭഗവതാ''തി? "രൂപേ ഖോ, ആവുസോ, അവിഗതരാഗസ്സ അവിഗതച്ഛന്ദസ്സ അവിഗതപേമസ്സ അവിഗതപിപാസസ്സ അവിഗതപരിളാഹസ്സ അവിഗതതണ്ഹസ്സ 'ഹോതി തഥാഗതോ പരം മരണാ'തിപിസ്സ ഹോതി...പേ॰... 'നേവ ഹോതി ന ന ഹോതി തഥാഗതോ പരം മരണാ'തിപിസ്സ ഹോതി. വേദനായ...പേ॰... സഞ്ഞായ...പേ॰... സങ്ഖാരേസു...പേ॰... വിഞ്ഞാണേ അവിഗതരാഗസ്സ അവിഗതച്ഛന്ദസ്സ അവിഗതപേമസ്സ അവിഗതപിപാസസ്സ അവിഗതപരിളാഹസ്സ അവിഗതതണ്ഹസ്സ 'ഹോതി തഥാഗതോ പരം മരണാ'തിപിസ്സ ഹോതി...പേ॰... 'നേവ ഹോതി ന ന ഹോതി തഥാഗതോ പരം മരണാ'തിപിസ്സ ഹോതി. രൂപേ ച ഖോ, ആവുസോ, വിഗതരാഗസ്സ...പേ॰... വേദനായ...പേ॰... സഞ്ഞായ...പേ॰... സങ്ഖാരേസു...പേ॰... വിഞ്ഞാണേ വിഗതരാഗസ്സ വിഗതച്ഛന്ദസ്സ വിഗതപേമസ്സ വിഗതപിപാസസ്സ വിഗതപരിളാഹസ്സ വിഗതതണ്ഹസ്സ 'ഹോതി തഥാഗതോ പരം മരണാ'തിപിസ്സ ന ഹോതി...പേ॰... 'നേവ ഹോതി ന ന ഹോതി തഥാഗതോ പരം മരണാ'തിപിസ്സ ന ഹോതി. അയം ഖോ, ആവുസോ, ഹേതു, അയം പച്ചയോ, യേനേതം അബ്യാകതം ഭഗവതാ''തി. പഞ്ചമം.

൬. ചതുത്ഥസാരിപുത്തകോട്ഠികസുത്തം

൪൧൮. ഏകം സമയം ആയസ്മാ ച സാരിപുത്തോ, ആയസ്മാ ച മഹാകോട്ഠികോ ബാരാണസിയം വിഹരന്തി ഇസിപതനേ മിഗദായേ. അഥ ഖോ ആയസ്മാ സാരിപുത്തോ സായന്ഹസമയം പടിസല്ലാനാ വുട്ഠിതോ യേനായസ്മാ മഹാകോട്ഠികോ തേനുപസങ്കമി; ഉപസങ്കമിത്വാ ആയസ്മതാ മഹാകോട്ഠികേന സദ്ധിം സമ്മോദി. സമ്മോദനീയം കഥം സാരണീയം വീതിസാരേത്വാ ഏകമന്തം നിസീദി. ഏകമന്തം നിസിന്നോ ഖോ ആയസ്മാ സാരിപുത്തോ ആയസ്മന്തം മഹാകോട്ഠികം ഏതദവോച - "'കിം നു ഖോ, ആവുസോ കോട്ഠിക, ഹോതി തഥാഗതോ പരം മരണാ'തി...പേ॰... 'കിം പനാവുസോ, നേവ ഹോതി ന ന ഹോതി തഥാഗതോ പരം മരണാ'തി ഇതി പുട്ഠോ സമാനോ - 'ഏതമ്പി ഖോ, ആവുസോ, അബ്യാകതം ഭഗവതാ - നേവ ഹോതി ന ന ഹോതി തഥാഗതോ പരം മരണാ'തി വദേസി". "കോ നു ഖോ, ആവുസോ, ഹേതു, കോ പച്ചയോ, യേനേതം അബ്യാകതം ഭഗവതാ"തി?

"രൂപാരാമസ്സ ഖോ, ആവുസോ, രൂപരതസ്സ രൂപസമ്മുദിതസ്സ രൂപനിരോധം അജാനതോ അപസ്സതോ യഥാഭൂതം, 'ഹോതി തഥാഗതോ പരം മരണാ'തിപിസ്സ ഹോതി; 'ന ഹോതി തഥാഗതോ പരം മരണാ'തിപിസ്സ ഹോതി; 'ഹോതി ച ന ച ഹോതി തഥാഗതോ പരം മരണാ'തിപിസ്സ ഹോതി; 'നേവ ഹോതി ന ന ഹോതി തഥാഗതോ പരം മരണാ'തിപിസ്സ ഹോതി. വേദനാരാമസ്സ ഖോ, ആവുസോ, വേദനാരതസ്സ വേദനാസമ്മുദിതസ്സ, വേദനാനിരോധം അജാനതോ അപസ്സതോ യഥാഭൂതം, 'ഹോതി തഥാഗതോ പരം മരണാ'തിപിസ്സ ഹോതി... പേ॰... സഞ്ഞാരാമസ്സ ഖോ, ആവുസോ...പേ॰... സങ്ഖാരാരാമസ്സ ഖോ ആവുസോ...പേ॰... വിഞ്ഞാണാരാമസ്സ ഖോ, ആവുസോ, വിഞ്ഞാണരതസ്സ വിഞ്ഞാണസമ്മുദിതസ്സ വിഞ്ഞാണനിരോധം അജാനതോ അപസ്സതോ യഥാഭൂതം, 'ഹോതി തഥാഗതോ പരം മരണാ'തിപിസ്സ ഹോതി...പേ॰... 'നേവ ഹോതി ന ന ഹോതി തഥാഗതോ പരം മരണാ'തിപിസ്സ ഹോതി".

"ന രൂപാരാമസ്സ ഖോ, ആവുസോ, ന രൂപരതസ്സ ന രൂപസമ്മുദിതസ്സ, രൂപനിരോധം ജാനതോ പസ്സതോ യഥാഭൂതം, 'ഹോതി തഥാഗതോ പരം മരണാ'തിപിസ്സ ന ഹോതി...പേ॰... 'നേവ ഹോതി ന ന ഹോതി തഥാഗതോ പരം മരണാ'തിപിസ്സ ന ഹോതി. ന വേദനാരാമസ്സ ഖോ, ആവുസോ...പേ॰... ന സഞ്ഞാരാമസ്സ ഖോ, ആവുസോ...പേ॰... ന സങ്ഖാരാരാമസ്സ ഖോ, ആവുസോ... പേ॰... ന വിഞ്ഞാണാരാമസ്സ ഖോ, ആവുസോ, ന വിഞ്ഞാണരതസ്സ ന വിഞ്ഞാണസമ്മുദിതസ്സ, വിഞ്ഞാണനിരോധം ജാനതോ പസ്സതോ യഥാഭൂതം, 'ഹോതി തഥാഗതോ പരം മരണാ'തിപിസ്സ ന ഹോതി...പേ॰... 'നേവ ഹോതി ന ന ഹോതി തഥാഗതോ പരം മരണാ'തിപിസ്സ ന ഹോതി. അയം ഖോ, ആവുസോ, ഹേതു, അയം പച്ചയോ, യേനേതം അബ്യാകതം ഭഗവതാ"തി.

"സിയാ പനാവുസോ, അഞ്ഞോപി പരിയായോ, യേനേതം അബ്യാകതം ഭഗവതാ"തി? "സിയാ, ആവുസോ. ഭവാരാമസ്സ ഖോ, ആവുസോ, ഭവരതസ്സ ഭവസമ്മുദിതസ്സ, ഭവനിരോധം അജാനതോ അപസ്സതോ യഥാഭൂതം, 'ഹോതി തഥാഗതോ പരം മരണാ'തിപിസ്സ ഹോതി...പേ॰... 'നേവ ഹോതി ന ന ഹോതി തഥാഗതോ പരം മരണാ'തിപിസ്സ ഹോതി. ന ഭവാരാമസ്സ ഖോ, ആവുസോ, ന ഭവരതസ്സ ന ഭവസമ്മുദിതസ്സ, ഭവനിരോധം ജാനതോ പസ്സതോ യഥാഭൂതം, 'ഹോതി തഥാഗതോ പരം മരണാ'തിപിസ്സ ന ഹോതി...പേ॰... 'നേവ ഹോതി ന

ന ഹോതി തഥാഗതോ പരം മരണാ'തിപിസ്സ ന ഹോതി. അയമ്പി ഖോ, ആവുസോ, പരിയായോ, യേനേതം അബ്യാകതം ഭഗവതാ''തി.

''സിയാ പനാവുസോ, അഞ്ഞോപി പരിയായോ, യേനേതം അബ്യാകതം ഭഗവതാ''തി? ''സിയാ, ആവുസോ. ഉപാദാനാരാമസ്സ ഖോ, ആവുസോ, ഉപാദാനരതസ്സ ഉപാദാനസമ്മുദിതസ്സ, ഉപാദാനനിരോധം അജാനതോ അപസ്സതോ യഥാഭൂതം, 'ഹോതി തഥാഗതോ പരം മരണാ'തിപിസ്സ ഹോതി... പേ॰... 'നേവ ഹോതി ന ന ഹോതി തഥാഗതോ പരം മരണാ'തിപിസ്സ ഹോതി. ന ഉപാദാനാരാമസ്സ ഖോ, ആവുസോ, ന ഉപാദാനരതസ്സ ന ഉപാദാനസമ്മുദിതസ്സ, ഉപാദാനനിരോധം ജാനതോ പസ്സതോ യഥാഭൂതം, 'ഹോതി തഥാഗതോ പരം മരണാ'തിപിസ്സ ന ഹോതി...പേ॰... 'നേവ, ഹോതി ന ന ഹോതി തഥാഗതോ പരം മരണാ'തിപിസ്സ ന ഹോതി. അയമ്പി ഖോ ആവുസോ, പരിയായോ, യേനേതം അബ്യാകതം ഭഗവതാ''തി.

''സിയാ പനാവുസോ, അഞ്ഞോപി പരിയായോ, യേനേതം അബ്യാകതം ഭഗവതാ''തി? ''സിയാ, ആവുസോ. തണ്ഹാരാമസ്സ ഖോ, ആവുസോ, തണ്ഹാരതസ്സ തണ്ഹാസമ്മുദിതസ്സ, തണ്ഹാനിരോധം അജാനതോ അപസ്സതോ യഥാഭൂതം, 'ഹോതി തഥാഗതോ പരം മരണാ'തിപിസ്സ ഹോതി...പേ॰... 'നേവ ഹോതി ന ന ഹോതി തഥാഗതോ പരം മരണാ'തിപിസ്സ ഹോതി. ന തണ്ഹാരാമസ്സ ഖോ, ആവുസോ, ന തണ്ഹാരതസ്സ ന തണ്ഹാസമ്മുദിതസ്സ, തണ്ഹാനിരോധം ജാനതോ പസ്സതോ യഥാഭൂതം, 'ഹോതി തഥാഗതോ പരം മരണാ'തിപിസ്സ ന ഹോതി...പേ॰ ... 'നേവ ഹോതി ന ന ഹോതി തഥാഗതോ പരം മരണാ'തിപിസ്സ ന ഹോതി. അയമ്പി ഖോ, ആവുസോ, പരിയായോ, യേനേതം അബ്യാകതം ഭഗവതാ''തി.

''സിയാ പനാവുസോ, അഞ്ഞോപി പരിയായോ, യേനേതം അബ്യാകതം ഭഗവതാ''തി? ''എത്ഥ ദാനി, ആവുസോ സാരിപുത്ത, ഇതോ ഉത്തരി കിം ഇച്ഛസി? തണ്ഹാസങ്ഖയവിമുത്തസ്സ, ആവുസോ സാരിപുത്ത, ഭിക്ഖുനോ വട്ടം [വത്തം (സ്യാ॰ കം॰ ക॰) വദ്ധം (പീ॰)] നത്ഥി പഞ്ഞാപനായാ''തി. ഛട്ഠം.

൭. മോഗ്ഗല്ലാനസുത്തം

൪൧൬. അഥ ഖോ വച്ഛഗോത്തോ പരിബ്ബാജകോ യേനായസ്മാ മഹാമോഗ്ഗല്ലാനോ തേനുപസങ്കമി; ഉപസങ്കമിത്വാ ആയസ്മതാ മഹാമോഗ്ഗല്ലാനേന സദ്ധിം സമ്മോദി. സമ്മോദനീയം കഥം സാരണീയം വീതിസാരേത്വാ ഏകമന്തം നിസീദി. ഏകമന്തം നിസിന്നോ ഖോ വച്ഛഗോത്തോ പരിബ്ബാജകോ ആയസ്മന്തം മഹാമോഗ്ഗല്ലാനം ഏതദവോച -

''കിം നു ഖോ, ഭോ മോഗ്ഗല്ലാന, സസ്സതോ ലോകോ''തി? ''അബ്യാകതം ഖോ ഏതം, വച്ഛ, ഭഗവതാ - 'സസ്സതോ ലോകോ'''തി. ''കിം പന, ഭോ മോഗ്ഗല്ലാന, അസസ്സതോ ലോകോ''തി? ''ഏതമ്പി ഖോ, വച്ഛ, അബ്യാകതം ഭഗവതാ - 'അസസ്സതോ ലോകോ'''തി. ''കിം നു ഖോ, ഭോ മോഗ്ഗല്ലാന, അന്തവാ ലോകോ''തി? ''അബ്യാകതം ഖോ ഏതം, വച്ഛ, ഭഗവതാ - 'അന്തവാ ലോകോ'''തി. ''കിം പന, ഭോ മോഗ്ഗല്ലാന, അനന്തവാ ലോകോ''തി? ''ഏതമ്പി ഖോ, വച്ഛ, അബ്യാകതം ഭഗവതാ - 'അനന്തവാ ലോകോ'''തി. ''കിം നു ഖോ, ഭോ മോഗ്ഗല്ലാന, തം ജീവം തം സരീര''ന്തി? ''അബ്യാകതം ഖോ ഏതം, വച്ഛ,

ഭഗവതാ - 'തം ജീവം തം സരീര'''ന്തി. "കിം പന, ഭോ മോഗ്ഗല്ലാന, അഞ്ഞം ജീവം അഞ്ഞം സരീര"ന്തി? "ഏതമ്പി ഖോ, വച്ഛ, അബ്യാകതം ഭഗവതാ - 'അഞ്ഞം ജീവം അഞ്ഞം സരീര'''ന്തി. "കിം നു ഖോ, ഭോ മോഗ്ഗല്ലാന, ഹോതി തഥാഗതോ പരം മരണാ"തി? "അബ്യാകതം ഖോ ഏതം, വച്ഛ, ഭഗവതാ - 'ഹോതി തഥാഗതോ പരം മരണാ'''തി. "കിം പന, ഭോ മോഗ്ഗല്ലാന, ന ഹോതി തഥാഗതോ പരം മരണാ"തി? "ഏതമ്പി ഖോ, വച്ഛ, അബ്യാകതം ഭഗവതാ - 'ന ഹോതി തഥാഗതോ പരം മരണാ'''തി. "കിം നു ഖോ, ഭോ മോഗ്ഗല്ലാന, ഹോതി ച ന ച ഹോതി തഥാഗതോ പരം മരണാ"തി? "അബ്യാകതം ഖോ ഏതം, വച്ഛ, ഭഗവതാ - 'ഹോതി ച ന ച ഹോതി തഥാഗതോ പരം മരണാ'''തി. "കിം പന, ഭോ മോഗ്ഗല്ലാന, നേവ ഹോതി ന ന ഹോതി തഥാഗതോ പരം മരണാ"തി? "ഏതമ്പി ഖോ, വച്ഛ, അബ്യാകതം ഭഗവതാ - 'നേവ ഹോതി ന ന ഹോതി തഥാഗതോ പരം മരണാ'''തി.

"കോ നു ഖോ, ഭോ മോഗ്ഗല്ലാന, ഹേതു കോ പച്ചയോ, യേന അഞ്ഞതിത്ഥിയാനം പരിബ്ബാജകാനം ഏവം പുട്ഠാനം ഏവം വേയ്യാകരണം ഹോതി - സസ്സതോ ലോകോതി വാ, അസസ്സതോ ലോകോതി വാ, അന്തവാ ലോകോതി വാ, അനന്തവാ ലോകോതി വാ, തം ജീവം തം സരീരന്തി വാ, അഞ്ഞം ജീവം അഞ്ഞം സരീരന്തി വാ, ഹോതി തഥാഗതോ പരം മരണാതി വാ, ന ഹോതി തഥാഗതോ പരം മരണാതി വാ, ഹോതി ച ന ച ഹോതി തഥാഗതോ പരം മരണാതി വാ, നേവ ഹോതി ന ന ഹോതി തഥാഗതോ പരം മരണാതി വാ? കോ പന, ഭോ മോഗ്ഗല്ലാന, ഹേതു കോ പച്ചയോ, യേന സമണസ്സ ഗോതമസ്സ ഏവം പുട്ഠസ്സ ന ഏവം വേയ്യാകരണം ഹോതി - സസ്സതോ ലോകോതിപി, അസസ്സതോ ലോകോതിപി, അന്തവാ ലോകോതിപി, അനന്തവാ ലോകോതിപി, തം ജീവം തം സരീരന്തിപി, അഞ്ഞം ജീവം അഞ്ഞം സരീരന്തിപി, ഹോതി തഥാഗതോ പരം മരണാതിപി, ന ഹോതി തഥാഗതോ പരം മരണാതിപി, ഹോതി ച ന ച ഹോതി തഥാഗതോ പരം മരണാതിപി, നേവ ഹോതി ന ന ഹോതി തഥാഗതോ പരം മരണാതിപീ"തി?

"അഞ്ഞതിത്ഥിയാ ഖോ, വച്ഛ, പരിബ്ബാജകാ ചക്ഖും 'ഏതം മമ, ഏസോഹമസ്മി, ഏസോ മേ അത്താ'തി സമനുപസ്സന്തി...പേ०... ജിവ്ഹം 'ഏതം മമ, ഏസോഹമസ്മി, ഏസോ മേ അത്താ'തി സമനുപസ്സന്തി...പേ०... മനം 'ഏതം മമ, ഏസോഹമസ്മി, ഏസോ മേ അത്താ'തി സമനുപസ്സന്തി. തസ്മാ അഞ്ഞതിത്ഥിയാനം പരിബ്ബാജകാനം ഏവം പുട്ഠാനം ഏവം വേയ്യാകരണം ഹോതി - സസ്സതോ ലോകോതി വാ...പേ०... നേവ ഹോതി ന ന ഹോതി തഥാഗതോ പരം മരണാതി വാ. തഥാഗതോ ച ഖോ, വച്ഛ, അരഹം സമ്മാസമ്ബുദ്ധോ ചക്ഖും 'നേതം മമ, നേസോഹമസ്മി, ന മേസോ അത്താ'തി സമനുപസ്സതി...പേ०... ജിവ്ഹം 'നേതം മമ, നേസോഹമസ്മി, ന മേസോ അത്താ'തി സമനുപസ്സതി...പേ०... മനം 'നേതം മമ, നേസോഹമസ്മി, ന മേസോ അത്താ'തി സമനുപസ്സതി. തസ്മാ തഥാഗതസ്സ ഏവം പുട്ഠസ്സ ന ഏവം വേയ്യാകരണം ഹോതി - സസ്സതോ ലോകോതിപി...പേ०... നേവ ഹോതി ന ന ഹോതി തഥാഗതോ പരം മരണാതിപീ"തി.

അഥ ഖോ വച്ഛഗോത്തോ പരിബ്ബാജകോ ഉട്ഠായാസനാ യേന ഭഗവാ തേനുപസങ്കമി; ഉപസങ്കമിത്വാ ഭഗവതാ സദ്ധിം സമ്മോദി. സമ്മോദനീയം കഥം സാരണീയം വീതിസാരേത്വാ ഏകമന്തം നിസീദി. ഏകമന്തം നിസിന്നോ ഖോ

വച്ഛഗോത്തോ പരിബ്ബാജകോ ഭഗവന്തം ഏതദവോച - “കിം നു ഖോ, ഭോ ഗോതമ, സസ്സതോ ലോകോ”തി? അബ്യാകതം ഖോ ഏതം, വച്ഛ, മയാ - ‘സസ്സതോ ലോകോ’തി...പേ॰.... “കിം പന, ഭോ ഗോതമ, നേവ ഹോതി ന ന ഹോതി തഥാഗതോ പരം മരണാ”തി? “ഏതമ്പി ഖോ, വച്ഛ, അബ്യാകതം മയാ - ‘നേവ ഹോതി ന ന ഹോതി തഥാഗതോ പരം മരണാ’”തി.

“കോ നു ഖോ, ഭോ ഗോതമ, ഹേതു കോ പച്ചയോ, യേന അഞ്ഞതിത്ഥിയാനം പരിബ്ബാജകാനം ഏവം പുട്ഠാനം ഏവം വേയ്യാകരണം ഹോതി - ‘സസ്സതോ ലോകോ’തി വാ...പേ॰... ‘നേവ ഹോതി ന ന ഹോതി തഥാഗതോ പരം മരണാ’തി വാ? കോ പന, ഭോ ഗോതമ, ഹേതു കോ പച്ചയോ, യേന ഭോതോ ഗോതമസ്സ ഏവം പുട്ഠസ്സ ന ഏവം വേയ്യാകരണം ഹോതി - ‘സസ്സതോ ലോകോ’തിപി...പേ॰... ‘നേവ ഹോതി ന ന ഹോതി തഥാഗതോ പരം മരണാ’തിപീ”തി?

“അഞ്ഞതിത്ഥിയാ ഖോ, വച്ഛ, പരിബ്ബാജകാ ചക്ഖും ‘ഏതം മമ, ഏസോഹമസ്മി , ഏസോ മേ അത്താ’തി സമനുപസ്സന്തി...പേ॰... ജിവ്ഹം ‘ഏതം മമ, ഏസോഹമസ്മി, ഏസോ മേ അത്താ’തി സമനുപസ്സന്തി...പേ॰... മനം ‘ഏതം മമ, ഏസോഹമസ്മി, ഏസോ മേ അത്താ’തി സമനുപസ്സന്തി. തസ്മാ അഞ്ഞതിത്ഥിയാനം പരിബ്ബാജകാനം ഏവം പുട്ഠാനം ഏവം വേയ്യാകരണം ഹോതി - ‘സസ്സതോ ലോകോ’തി വാ...പേ॰... ‘നേവ ഹോതി ന ന ഹോതി തഥാഗതോ പരം മരണാ’തി വാ. തഥാഗതോ ച ഖോ, വച്ഛ, അരഹം സമ്മാസമ്ബുദ്ധോ ചക്ഖും ‘നേതം മമ, നേസോഹമസ്മി, ന മേസോ അത്താ’തി സമനുപസ്സതി...പേ॰... ജിവ്ഹം ‘നേതം മമ, നേസോഹമസ്മി, ന മേസോ അത്താ’തി സമനുപസ്സതി...പേ॰... മനം ‘നേതം മമ, നേസോഹമസ്മി, ന മേസോ അത്താ’തി സമനുപസ്സതി. തസ്മാ തഥാഗതസ്സ ഏവം പുട്ഠസ്സ ന ഏവം വേയ്യാകരണം ഹോതി - ‘സസ്സതോ ലോകോ’തിപി, ‘അസസ്സതോ ലോകോ’തിപി, ‘അന്തവാ ലോകോ’തിപി, ‘അനന്തവാ ലോകോ’തിപി, ‘തം ജീവം തം സരീര’ന്തിപി, ‘അഞ്ഞം ജീവം അഞ്ഞം സരീര’ന്തിപി, ‘ഹോതി തഥാഗതോ പരം മരണാ’തിപി, ‘ന ഹോതി തഥാഗതോ പരം മരണാ’തിപി, ‘ഹോതി ച ന ച ഹോതി തഥാഗതോ പരം മരണാ’തിപി, ‘നേവ ഹോതി ന ന ഹോതി തഥാഗതോ പരം മരണാ’തിപീ”തി.

“അച്ഛരിയം, ഭോ ഗോതമ, അബ്ഭുതം, ഭോ ഗോതമ! യത്ര ഹി നാമ സത്ഥു ച [സത്ഥുസ്സ ച (സീ॰ പീ॰), സത്ഥു ചേവ (ഖേമാസുത്തേ)] സാവകസ്സ ച അത്ഥേന അത്ഥോ ബ്യഞ്ജനേന ബ്യഞ്ജനം സംസന്ദിസ്സതി സമേസ്സതി ന വിരോധയിസ്സതി, യദിദം അഗ്ഗപദസ്മിം. ഇദാനാഹം, ഭോ ഗോതമ, സമണം മഹാമോഗ്ഗല്ലാനം ഉപസങ്കമിത്വാ ഏതമത്ഥം അപുച്ഛിം. സമണോപി മേ മോഗ്ഗല്ലാനോ ഏതേഹി പദേഹി ഏതേഹി ബ്യഞ്ജനേഹി ഏതമത്ഥം ബ്യാകാസി, സേയ്യഥാപി ഭവം ഗോതമോ. അച്ഛരിയം, ഭോ ഗോതമ, അബ്ഭുതം, ഭോ ഗോതമ ! യത്ര ഹി നാമ സത്ഥു ച സാവകസ്സ ച അത്ഥേന അത്ഥോ ബ്യഞ്ജനേന ബ്യഞ്ജനം സംസന്ദിസ്സതി സമേസ്സതി ന വിരോധയിസ്സതി, യദിദം അഗ്ഗപദസ്മി”ന്തി. സത്തമം.

൮. വച്ഛഗോത്തസുത്തം

൪൬൭. അഥ ഖോ വച്ഛഗോത്തോ പരിബ്ബാജകോ യേന ഭഗവാ തേനുപസങ്കമി; ഉപസങ്കമിത്വാ ഭഗവതാ സദ്ധിം സമ്മോദി. സമ്മോദനീയം കഥം സാരണീയം വീതിസാരേത്വാ ഏകമന്തം നിസീദി. ഏകമന്തം നിസിന്നോ ഖോ വച്ഛഗോത്തോ പരിബ്ബാജകോ ഭഗവന്തം ഏതദവോച - ''കിം നു ഖോ, ഭോ ഗോതമ, സസ്സതോ ലോകോ''തി? അബ്യാകതം ഖോ ഏതം, വച്ഛ, മയാ - 'സസ്സതോ ലോകോ'തി...പേ.... ''കിം പന, ഭോ ഗോതമ, 'നേവ ഹോതി ന ന ഹോതി തഥാഗതോ പരം മരണാ'''തി? ''ഏതമ്പി ഖോ, വച്ഛ, അബ്യാകതം മയാ - 'നേവ ഹോതി ന ന ഹോതി തഥാഗതോ പരം മരണാ'''തി.

''കോ നു ഖോ, ഭോ ഗോതമ, ഹേതു, കോ പച്ചയോ, യേന അഞ്ഞതിത്ഥിയാനം പരിബ്ബാജകാനം ഏവം പുട്ഠാനം ഏവം വേയ്യാകരണം ഹോതി - 'സസ്സതോ ലോകോ'തി വാ...പേ... 'നേവ ഹോതി ന ന ഹോതി തഥാഗതോ പരം മരണാ'തി വാ? കോ പന, ഭോ ഗോതമ, ഹേതു, കോ പച്ചയോ, യേന ഭോതോ ഗോതമസ്സ ഏവം പുട്ഠസ്സ ന ഏവം വേയ്യാകരണം ഹോതി - 'സസ്സതോ ലോകോ'തിപി...പേ... 'നേവ ഹോതി ന ന ഹോതി തഥാഗതോ പരം മരണാ'തിപീ''തി?

''അഞ്ഞതിത്ഥിയാ ഖോ, വച്ഛ, പരിബ്ബാജകാ രൂപം അത്തതോ സമനുപസ്സന്തി, രൂപവന്തം വാ അത്താനം, അത്തനി വാ രൂപം, രൂപസ്മിം വാ അത്താനം . വേദനം അത്തതോ സമനുപസ്സന്തി...പേ... സഞ്ഞം...പേ... സങ്ഖാരേ...പേ... വിഞ്ഞാണം അത്തതോ സമനുപസ്സന്തി, വിഞ്ഞാണവന്തം വാ അത്താനം, അത്തനി വാ വിഞ്ഞാണം, വിഞ്ഞാണസ്മിം വാ അത്താനം. തസ്മാ അഞ്ഞതിത്ഥിയാനം പരിബ്ബാജകാനം ഏവം പുട്ഠാനം ഏവം വേയ്യാകരണം ഹോതി - 'സസ്സതോ ലോകോ'തി വാ...പേ... 'നേവ ഹോതി ന ന ഹോതി തഥാഗതോ പരം മരണാ'തി വാ. തഥാഗതോ ച ഖോ, വച്ഛ, അരഹം സമ്മാസമ്ബുദ്ധോ ന രൂപം അത്തതോ സമനുപസ്സതി, ന രൂപവന്തം വാ അത്താനം, ന അത്തനി വാ രൂപം, ന രൂപസ്മിം വാ അത്താനം. ന വേദനം അത്തതോ സമനുപസ്സതി...പേ... ന സഞ്ഞം...പേ... ന സങ്ഖാരേ...പേ... ന വിഞ്ഞാണം അത്തതോ സമനുപസ്സതി, ന വിഞ്ഞാണവന്തം വാ അത്താനം, ന അത്തനി വാ വിഞ്ഞാണം, ന വിഞ്ഞാണസ്മിം വാ അത്താനം. തസ്മാ തഥാഗതസ്സ ഏവം പുട്ഠസ്സ ന ഏവം വേയ്യാകരണം ഹോതി - 'സസ്സതോ ലോകോ'തിപി...പേ... 'നേവ ഹോതി ന ന ഹോതി തഥാഗതോ പരം മരണാ'തിപീ''തി.

അഥ ഖോ വച്ഛഗോത്തോ പരിബ്ബാജകോ ഉട്ഠായാസനാ യേനായസ്മാ മഹാമോഗ്ഗല്ലാനോ തേനുപസങ്കമി; ഉപസങ്കമിത്വാ ആയസ്മതാ മഹാമോഗ്ഗല്ലാനേന സദ്ധിം സമ്മോദി. സമ്മോദനീയം കഥം സാരണീയം വീതിസാരേത്വാ ഏകമന്തം നിസീദി. ഏകമന്തം നിസിന്നോ ഖോ വച്ഛഗോത്തോ പരിബ്ബാജകോ ആയസ്മന്തം മഹാമോഗ്ഗല്ലാനം ഏതദവോച - ''കിം നു ഖോ, ഭോ മോഗ്ഗല്ലാന, സസ്സതോ ലോകോ''തി? അബ്യാകതം ഖോ ഏതം, വച്ഛ, ഭഗവതാ - 'സസ്സതോ ലോകോ'തി...പേ.... ''കിം പന, ഭോ മോഗ്ഗല്ലാന, 'നേവ ഹോതി ന ന ഹോതി തഥാഗതോ പരം മരണാ'''തി? ''ഏതമ്പി ഖോ, വച്ഛ, അബ്യാകതം ഭഗവതാ - 'നേവ ഹോതി ന ന ഹോതി തഥാഗതോ പരം മരണാ'''തി.

“കോ നു ഖോ, ഭോ മോഗ്ഗല്ലാന, ഹേതു, കോ പച്ചയോ, യേന അഞ്ഞതിത്ഥിയാനം പരിബ്ബാജകാനം ഏവം പുട്ഠാനം ഏവം വേയ്യാകരണം ഹോതി - ‘സസ്സതോ ലോകോ’തി വാ...പേ॰... ‘നേവ ഹോതി ന ന ഹോതി തഥാഗതോ പരം മരണാ’തി വാ? കോ പന, ഭോ മോഗ്ഗല്ലാന, ഹേതു, കോ പച്ചയോ യേന സമണസ്സ ഗോതമസ്സ ഏവം പുട്ഠസ്സ ന ഏവം വേയ്യാകരണം ഹോതി - ‘സസ്സതോ ലോകോ’തിപി...പേ॰... ‘നേവ ഹോതി ന ന ഹോതി തഥാഗതോ പരം മരണാ’തിപീ”തി?

“അഞ്ഞതിത്ഥിയാ ഖോ, വച്ഛ, പരിബ്ബാജകാ രൂപം അത്തതോ സമനുപസ്സന്തി, രൂപവന്തം വാ അത്താനം, അത്തനി വാ രൂപം, രൂപസ്മിം വാ അത്താനം. വേദനം അത്തതോ സമനുപസ്സന്തി...പേ॰... സഞ്ഞം...പേ॰... സങ്ഖാരേ...പേ॰... വിഞ്ഞാണം അത്തതോ സമനുപസ്സന്തി, വിഞ്ഞാണവന്തം വാ അത്താനം, അത്തനി വാ വിഞ്ഞാണം, വിഞ്ഞാണസ്മിം വാ അത്താനം. തസ്മാ അഞ്ഞതിത്ഥിയാനം പരിബ്ബാജകാനം ഏവം പുട്ഠാനം ഏവം വേയ്യാകരണം ഹോതി - ‘സസ്സതോ ലോകോ’തി വാ...പേ॰... ‘നേവ ഹോതി ന ന ഹോതി തഥാഗതോ പരം മരണാ’തി വാ. തഥാഗതോ ച ഖോ, വച്ഛ, അരഹം സമ്മാസമ്ബുദ്ധോ ന രൂപം അത്തതോ സമനുപസ്സതി, ന രൂപവന്തം വാ അത്താനം, ന അത്തനി വാ രൂപം, ന രൂപസ്മിം വാ അത്താനം. ന വേദനം അത്തതോ സമനുപസ്സതി...പേ॰... ന സഞ്ഞം...പേ॰... ന സങ്ഖാരേ...പേ॰... ന വിഞ്ഞാണം അത്തതോ സമനുപസ്സതി, ന വിഞ്ഞാണവന്തം വാ അത്താനം, ന അത്തനി വാ വിഞ്ഞാണം, ന വിഞ്ഞാണസ്മിം വാ അത്താനം. തസ്മാ തഥാഗതസ്സ ഏവം പുട്ഠസ്സ ന ഏവം വേയ്യാകരണം ഹോതി - ‘സസ്സതോ ലോകോ’തിപി, ‘അസസ്സതോ ലോകോ’തിപി, ‘അന്തവാ ലോകോ’തിപി, ‘അനന്തവാ ലോകോ’തിപി, ‘തം ജീവം തം സരീര’ന്തിപി, ‘അഞ്ഞം ജീവം അഞ്ഞം സരീര’ന്തിപി, ‘ഹോതി തഥാഗതോ പരം മരണാ’തിപി, ‘ന ഹോതി തഥാഗതോ പരം മരണാ’തിപി, ‘ഹോതി ച ന ച ഹോതി തഥാഗതോ പരം മരണാ’തിപി, ‘നേവ ഹോതി ന ന ഹോതി തഥാഗതോ പരം മരണാ’തിപീ”തി.

“അച്ഛരിയം, ഭോ മോഗ്ഗല്ലാന, അബ്ഭുതം, ഭോ മോഗ്ഗല്ലാന! യത്ര ഹി നാമ സത്ഥു ച സാവകസ്സ ച അത്ഥേന അത്ഥോ ബ്യഞ്ജനേന ബ്യഞ്ജനം സംസന്ദിസ്സതി, സമേസ്സതി, ന വിരോധയിസ്സതി, യദിദം അഗ്ഗപദസ്മിം. ഇദാനാഹം, ഭോ മോഗ്ഗല്ലാന, സമണം ഗോതമം ഉപസങ്കമിത്വാ ഏതമത്ഥം അപുച്ഛിം. സമണോപി മേ ഗോതമോ ഏതേഹി പദേഹി ഏതേഹി ബ്യഞ്ജനേഹി ഏതമത്ഥം ബ്യാകാസി, സേയ്യഥാപി ഭവം മോഗ്ഗല്ലാനോ. അച്ഛരിയം, ഭോ മോഗ്ഗല്ലാന, അബ്ഭുതം, ഭോ മോഗ്ഗല്ലാന! യത്ര ഹി നാമ സത്ഥു ച സാവകസ്സ ച അത്ഥേന അത്ഥോ ബ്യഞ്ജനേന ബ്യഞ്ജനം സംസന്ദിസ്സതി സമേസ്സതി ന വിരോധയിസ്സതി, യദിദം അഗ്ഗപദസ്മി”ന്തി. അട്ഠമം.

൯. കുതൂഹലസാലാസുത്തം

൪൧൮. അഥ ഖോ വച്ഛഗോത്തോ പരിബ്ബാജകോ യേന ഭഗവാ തേനുപസങ്കമി; ഉപസങ്കമിത്വാ ഭഗവതാ സദ്ധിം സമ്മോദി. സമ്മോദനീയം കഥം സാരണീയം വീതിസാരേത്വാ ഏകമന്തം നിസീദി. ഏകമന്തം നിസിന്നോ ഖോ വച്ഛഗോത്തോ പരിബ്ബാജകോ ഭഗവന്തം ഏതദവോച -

“പുരിമാനി , ഭോ ഗോതമ , ദിവസാനി പുരിമതരാനി സമ്ബഹുലാനം നാനാതിത്ഥിയാനം സമണബ്രാഹ്മണാനം പരിബ്ബാജകാനം കുതൂഹലസാലായം സന്നിസിന്നാനം സന്നിപതിതാനം അയമന്തരാകഥാ ഉദപാദി - ‘അയം ഖോ പൂരണോ കസ്സപോ സങ്ഘീ ചേവ ഗണീ ച ഗണാചരിയോ ച ഞാതോ യസസ്സീ തിത്ഥകരോ സാധുസമ്മതോ ബഹുജനസ്സ. സോപി സാവകം അബ്ഭതീതം കാലങ്കതം ഉപപത്തീസു ബ്യാകരോതി - ‘അസു അമുത്ര ഉപപന്നോ, അസു അമുത്ര ഉപപന്നോ’തി. യോപിസ്സ സാവകോ ഉത്തമപുരിസോ പരമപുരിസോ പരമപത്തിപത്തോ തമ്പി സാവകം അബ്ഭതീതം കാലങ്കതം ഉപപത്തീസു ബ്യാകരോതി - ‘അസു അമുത്ര ഉപപന്നോ, അസു അമുത്ര ഉപപന്നോ’”തി.

“അയമ്പി ഖോ മക്ഖലി ഗോസാലോ…പേ॰… അയമ്പി ഖോ നിഗണ്ഠോ നാടപുത്തോ…പേ॰… അയമ്പി ഖോ സഞ്ചയോ [സഞ്ജയോ (സീ॰ സ്യാ॰ കം॰ പീ॰)] ബേലട്ഠപുത്തോ…പേ॰… അയമ്പി ഖോ പകുധോ [പകുദ്ധോ (പീ॰)] കച്ചാനോ…പേ॰… അയമ്പി ഖോ അജിതോ കേസകമ്ബലോ സങ്ഘീ ചേവ ഗണീ ച ഗണാചരിയോ ച ഞാതോ യസസ്സീ തിത്ഥകരോ സാധുസമ്മതോ ബഹുജനസ്സ. സോപി സാവകം അബ്ഭതീതം കാലങ്കതം ഉപപത്തീസു ബ്യാകരോതി - ‘അസു അമുത്ര ഉപപന്നോ, അസു അമുത്ര ഉപപന്നോ’തി. യോപിസ്സ സാവകോ ഉത്തമപുരിസോ പരമപുരിസോ പരമപത്തിപത്തോ തമ്പി സാവകം അബ്ഭതീതം കാലങ്കതം ഉപപത്തീസു ബ്യാകരോതി - ‘അസു അമുത്ര ഉപപന്നോ, അസു അമുത്ര ഉപപന്നോ’”തി.

“അയമ്പി ഖോ സമണോ ഗോതമോ സങ്ഘീ ചേവ ഗണീ ച ഗണാചരിയോ ച ഞാതോ യസസ്സീ തിത്ഥകരോ സാധുസമ്മതോ ബഹുജനസ്സ. സോപി സാവകം അബ്ഭതീതം കാലങ്കതം ഉപപത്തീസു ബ്യാകരോതി - ‘അസു അമുത്ര ഉപപന്നോ, അസു അമുത്ര ഉപപന്നോ’തി. യോപിസ്സ [യോ ച ഖ്വസ്സ (പീ॰)] സാവകോ ഉത്തമപുരിസോ പരമപുരിസോ പരമപത്തിപത്തോ തഞ്ച സാവകം അബ്ഭതീതം കാലങ്കതം ഉപപത്തീസു ന ബ്യാകരോതി - ‘അസു അമുത്ര ഉപപന്നോ, അസു അമുത്ര ഉപപന്നോ’തി. അപി ച ഖോ നം ഏവം ബ്യാകരോതി - ‘അച്ഛേച്ഛി തണ്ഹം, വിവത്തയി സംയോജനം, സമ്മാ മാനാഭിസമയാ അന്തമകാസി ദുക്ഖസ്സാ’തി. തസ്സ മയ്ഹം, ഭോ ഗോതമ, അഹു ദേവ കങ്ഖാ, അഹു വിചികിച്ഛാ - ‘കഥം നാമ [കഥഞ്ഹി നാമ (സ്യാ॰ കം॰ പീ॰ ക॰) കഥം കഥം നാമ (ഛക്കങ്ഗുത്തരേ പഞ്ചമവഗ്ഗേ ദുതിയസുത്തേ)] സമണസ്സ ഗോതമസ്സ ധമ്മോ അഭിഞ്ഞേയ്യോ’”തി [ധമ്മാഭിഞ്ഞേയ്യാതി (പീ॰ ക॰) ധമ്മോ… അഞ്ഞേയ്യോ (ഛക്കങ്ഗുത്തരേ)]?

“അലഞ്ഹി തേ, വച്ഛ, കങ്ഖിതും, അലം വിചികിച്ഛിതും. കങ്ഖനീയേ ച പന തേ ഠാനേ വിചികിച്ഛാ ഉപ്പന്നാ. സഉപാദാനസ്സ ഖ്വാഹം, വച്ഛ, ഉപപത്തിം പഞ്ഞാപേമി നോ അനുപാദാനസ്സ. സേയ്യഥാപി , വച്ഛ, അഗ്ഗി സഉപാദാനോ ജലതി, നോ അനുപാദാനോ; ഏവമേവ ഖ്വാഹം, വച്ഛ, സഉപാദാനസ്സ ഉപപത്തിം പഞ്ഞാപേമി, നോ അനുപാദാനസ്സാ”തി.

“യസ്മിം , ഭോ ഗോതമ, സമയേ അച്ചി വാതേന ഖിത്താ ദൂരമ്പി ഗച്ഛതി, ഇമസ്സ പന ഭവം ഗോതമോ കിം ഉപാദാനസ്മിം പഞ്ഞാപേതീ”തി? “യസ്മിം ഖോ, വച്ഛ, സമയേ അച്ചി വാതേന ഖിത്താ ദൂരമ്പി ഗച്ഛതി, തമഹം

വാതൂപാദാനം പഞ്ഞാപേമി. വാതോ ഹിസ്സ, വച്ഛ, തസ്മിം സമയേ ഉപാദാനം ഹോതീ''തി. ''യസ്മിഞ്ച പന, ഭോ ഗോതമ, സമയേ ഇമഞ്ച കായം നിക്ഖിപതി, സത്തോ ച അഞ്ഞതരം കായം അനുപപന്നോ ഹോതി, ഇമസ്സ പന ഭവം ഗോതമോ കിം ഉപാദാനസ്മിം പഞ്ഞാപേതീ''തി? ''യസ്മിം ഖോ, വച്ഛ, സമയേ ഇമഞ്ച കായം നിക്ഖിപതി, സത്തോ ച അഞ്ഞതരം കായം അനുപപന്നോ ഹോതി, തമഹം തണ്ഹൂപാദാനം വദാമി. തണ്ഹാ ഹിസ്സ, വച്ഛ, തസ്മിം സമയേ ഉപാദാനം ഹോതീ''തി [ഹോതീതി...പേ॰... (ക॰)]. നവമം.

൧൦. ആനന്ദസുത്തം

൪൧൯. അഥ ഖോ വച്ഛഗോത്തോ പരിബ്ബാജകോ യേന ഭഗവാ തേനുപസങ്കമി; ഉപസങ്കമിത്വാ ഭഗവതാ സദ്ധിം സമ്മോദി. സമ്മോദനീയം കഥം സാരണീയം വീതിസാരേത്വാ ഏകമന്തം നിസീദി. ഏകമന്തം നിസിന്നോ ഖോ വച്ഛഗോത്തോ പരിബ്ബാജകോ ഭഗവന്തം ഏതദവോച - ''കിം നു ഖോ, ഭോ ഗോതമ, അത്ഥത്താ''തി? ഏവം വുത്തേ, ഭഗവാ തുണ്ഹീ അഹോസി. ''കിം പന, ഭോ ഗോതമ, നത്ഥത്താ''തി? ദുതിയമ്പി ഖോ ഭഗവാ തുണ്ഹീ അഹോസി. അഥ ഖോ വച്ഛഗോത്തോ പരിബ്ബാജകോ ഉട്ഠായാസനാ പക്കാമി.

അഥ ഖോ ആയസ്മാ ആനന്ദോ അചിരപക്കന്തേ വച്ഛഗോത്തേ പരിബ്ബാജകേ ഭഗവന്തം ഏതദവോച - ''കിം നു ഖോ, ഭന്തേ, ഭഗവാ വച്ഛഗോത്തസ്സ പരിബ്ബാജകസ്സ പഞ്ഹം പുട്ഠോ ന ബ്യാകാസീ''തി? ''അഹഞ്ചാനന്ദ, വച്ഛഗോത്തസ്സ പരിബ്ബാജകസ്സ 'അത്ഥത്താ'തി പുട്ഠോ സമാനോ 'അത്ഥത്താ'തി ബ്യാകരേയ്യം, യേ തേ, ആനന്ദ, സമണബ്രാഹ്മണാ സസ്സതവാദാ തേസമേതം സദ്ധിം [തേസമേതം ലദ്ധി (സീ॰)] അഭവിസ്സ. അഹഞ്ചാനന്ദ, വച്ഛഗോത്തസ്സ പരിബ്ബാജകസ്സ 'നത്ഥത്താ'തി പുട്ഠോ സമാനോ 'നത്ഥത്താ'തി ബ്യാകരേയ്യം, യേ തേ, ആനന്ദ, സമണബ്രാഹ്മണാ ഉച്ഛേദവാദാ തേസമേതം സദ്ധിം അഭവിസ്സ. അഹഞ്ചാനന്ദ, വച്ഛഗോത്തസ്സ പരിബ്ബാജകസ്സ 'അത്ഥത്താ'തി പുട്ഠോ സമാനോ 'അത്ഥത്താ'തി ബ്യാകരേയ്യം, അപി നു മേ തം, ആനന്ദ, അനുലോമം അഭവിസ്സ ഞാണസ്സ ഉപ്പാദായ - 'സബ്ബേ ധമ്മാ അനത്താ'''തി? ''നോ ഹേതം, ഭന്തേ''. ''അഹഞ്ചാനന്ദ, വച്ഛഗോത്തസ്സ പരിബ്ബാജകസ്സ 'നത്ഥത്താ'തി പുട്ഠോ സമാനോ 'നത്ഥത്താ'തി ബ്യാകരേയ്യം , സമ്മൂള്ഹസ്സ, ആനന്ദ, വച്ഛഗോത്തസ്സ പരിബ്ബാജകസ്സ ഭിയ്യോ സമ്മോഹായ അഭവിസ്സ - 'അഹുവാ മേ നൂന പുബ്ബേ അത്താ, സോ ഏതരഹി നത്ഥീ'''തി. ദസമം.

൧൧. സഭിയകച്ചാനസുത്തം

൪൨൦. ഏകം സമയം ആയസ്മാ സഭിയോ കച്ചാനോ ഞാതികേ വിഹരതി ഗിഞ്ജകാവസഥേ. അഥ ഖോ വച്ഛഗോത്തോ പരിബ്ബാജകോ യേനായസ്മാ സഭിയോ കച്ചാനോ തേനുപസങ്കമി; ഉപസങ്കമിത്വാ ആയസ്മതാ സഭിയേന കച്ചാനേന സദ്ധിം സമ്മോദി. സമ്മോദനീയം കഥം സാരണീയം വീതിസാരേത്വാ ഏകമന്തം നിസീദി. ഏകമന്തം നിസിന്നോ ഖോ വച്ഛഗോത്തോ പരിബ്ബാജകോ ആയസ്മന്തം സഭിയം കച്ചാനം ഏതദവോച - ''കിം നു ഖോ ഭോ, കച്ചാന, ഹോതി തഥാഗതോ പരം മരണാ''തി? ''അബ്യാകതം ഖോ ഏതം, വച്ഛ, ഭഗവതാ - 'ഹോതി തഥാഗതോ പരം മരണാ'''തി. ''കിം പന, ഭോ കച്ചാന, ന ഹോതി തഥാഗതോ പരം മരണാ''തി? ''ഏതമ്പി ഖോ, വച്ഛ, അബ്യാകതം ഭഗവതാ - 'ന ഹോതി തഥാഗതോ പരം മരണാ'''തി.

“കിം നു ഖോ, ഭോ കച്ചാന, ഹോതി ച ന ച ഹോതി തഥാഗതോ പരം മരണാ”തി? “അബ്യാകതം ഖോ ഏതം, വച്ഛ, ഭഗവതാ - ‘ഹോതി ച ന ച ഹോതി തഥാഗതോ പരം മരണാ’”തി. “കിം പന, ഭോ കച്ചാന, നേവ ഹോതി ന ന ഹോതി തഥാഗതോ പരം മരണാ”തി? “ഏതമ്പി ഖോ, വച്ഛ, അബ്യാകതം ഭഗവതാ - ‘നേവ ഹോതി ന ന ഹോതി തഥാഗതോ പരം മരണാ’”തി.

“‘കിം നു ഖോ, ഭോ കച്ചാന, ഹോതി തഥാഗതോ പരം മരണാ’തി, ഇതി പുട്ഠോ സമാനോ - ‘അബ്യാകതം ഖോ ഏതം, വച്ഛ, ഭഗവതാ - ഹോതി തഥാഗതോ പരം മരണാ’തി വദേസി . ‘കിം പന, ഭോ കച്ചാന, ന ഹോതി തഥാഗതോ പരം മരണാ’തി, ഇതി പുട്ഠോ സമാനോ - ‘അബ്യാകതം ഖോ ഏതം, വച്ഛ, ഭഗവതാ - ന ഹോതി തഥാഗതോ പരം മരണാ’തി വദേസി. ‘കിം നു ഖോ, ഭോ കച്ചാന, ഹോതി ച ന ച ഹോതി തഥാഗതോ പരം മരണാ’തി, ഇതി പുട്ഠോ സമാനോ - ‘അബ്യാകതം ഖോ ഏതം, വച്ഛ , ഭഗവതാ - ഹോതി ച ന ച ഹോതി തഥാഗതോ പരം മരണാ’തി വദേസി. ‘കിം പന, ഭോ കച്ചാന, നേവ ഹോതി ന ന ഹോതി തഥാഗതോ പരം മരണാ’തി, ഇതി പുട്ഠോ സമാനോ - ‘ഏതമ്പി ഖോ, വച്ഛ, അബ്യാകതം ഭഗവതാ - നേവ ഹോതി ന ന ഹോതി തഥാഗതോ പരം മരണാ’തി വദേസി. കോ നു ഖോ, ഭോ കച്ചാന, ഹേതു, കോ പച്ചയോ, യേനേതം അബ്യാകതം സമണേന ഗോതമേനാ”തി? “യോ ച, വച്ഛ, ഹേതു, യോ ച പച്ചയോ പഞ്ഞാപനായ രൂപീതി വാ അരൂപീതി വാ സഞ്ഞീതി വാ അസഞ്ഞീതി വാ നേവസഞ്ഞീനാസഞ്ഞീതി വാ, സോ ച ഹേതു, സോ ച പച്ചയോ സബ്ബേന സബ്ബം സബ്ബഥാ സബ്ബം അപരിസേസം നിരുജ്ഝേയ്യ. കേന നം പഞ്ഞാപയമാനോ പഞ്ഞാപേയ്യ രൂപീതി വാ അരൂപീതി വാ സഞ്ഞീതി വാ അസഞ്ഞീതി വാ നേവസഞ്ഞീനാസഞ്ഞീതി വാ”തി. “കീവചിരം പബ്ബജിതോസി, ഭോ കച്ചാനാ”തി? “നചിരം, ആവുസോ, തീണി വസ്സാനീ”തി. “യസ്സപ’സ്സ, ആവുസോ, ഏതമേത്തകേന ഏത്തകമേവ തംപ’സ്സ ബഹു, കോ പന വാദോ ഏവം [കോ പന വാദോ ഏവ (സീ॰ പീ॰)] അഭിക്കന്തേ”തി! ഏകാദസമം.

അബ്യാകതസംയുത്തം സമത്തം.

തസ്സുദ്ദാനം -

ഖേമാഥേരീ അനുരാധോ, സാരിപുത്തോതി കോട്ഠികോ;
മോഗ്ഗല്ലാനോ ച വച്ഛോ ച, കുതൂഹലസാലാനന്ദോ;
സഭിയോ ഏകാദസമന്തി;

സളായതനവഗ്ഗോ ചതുത്ഥോ.

തസ്സുദ്ദാനം -

സളായതനവേദനാ, മാതുഗാമോ ജമ്ബുഖാദകോ;
സാമണ്ഡകോ മോഗ്ഗല്ലാനോ, ചിത്തോ ഗാമണി സങ്ഖതം;
അബ്യാകതന്തി ദസധാതി.

സളായതനവഗ്ഗസംയുത്തപാളി നിട്ഠിതാ.